

הלכות שחיטה סימן א תניא רבי אומר ונבחת מבקרף ומצאנף פאשר צויתיה מלמד שנצטנה משה על הנושט ועל הקנה ועל רוב אהד בעוף ועל רוב שנים בבהמה [ביומא ד' ע"ה ע"ב ובחולין ד' כ"ח ע"א ונף פ"ה ע"ב].

והנה מבואר בש"ס בכ"ד דאם לא שחט פדרף שחיטה פגון שלא שחט רוב אהד בעוף ורוב שנים בבהמה או שלא הנה נזהר באהד מן הדברים הפוסלין בשחיטה פגון ששה או דרס או החליד וכו' או ששחט מי שאינו בר זביחה הוי שחיטתו נבלה ומטמא במשא והאוקלה עובר בלאו דלא תאכלו כל נבלה ומשנה ערוכה שנינו בחולין דף י"ג דשחיטת א"י נבלה ומטמא במשא והטעם הוא משום דאינו בר זביחה וכדאיתא בתוספתא בפ"ק דחולין שחיטת א"י פסולה דכתיב ונבחת ואכלת וכו' וכן בטבח שלא בדק בסמינין לאחר שחיטה אמרינו בחולין ד' ט' דבמתניתא תנא נבלה ומטמא במשא ואף למ"ד שם דאינו אלא טרפה ואסורה באכילה כבר כתבו התוס' שם דטעמו משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאורייתא לא הקמירו לעשות נבלה [ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' שחיטה הלכה י"ב משמע דפסק כמ"ד דהוי נבלה ומטמא במשא וכמש"כ הכ"מ שם].

ומדברי הרשב"א בתו"ה הארוך בבית ב' שער ב' [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בד' כ"ח ע"א] משמע דתרונייהו ס"ל דרוב השוחטין מן הסתם שוחטין חב ומ"מ אם לא בדק בסמינין לאחר שחיטה אסורה מדאורייתא באכילה מצד דבחזקת איסור עומדת ולא פליגי רק לענין טומאה וכדאמרינו בגמ' שם דמר סבר בחזקת איסור קיימא והשתא מתיא היא ומר סבר בחזקת איסור אמרינו בחזקת טומאה לא אמרינו.

ונראה דמה שמסיים הרמב"ם שם דהרי זו נבלה ואפילו הנה השוחט זריז ומהיר פנונתו דאף דהשוחט הנה הוא ומהיר ומהיר ביותר תמיד לשחוט הרוב בפעם אחת מ"מ הוי נבלה מצד החזקת איסור ובא לאפוקי דלא נימא דלא פליגי בגמ' רק בסתם שוחטים אבל אם ידוע דהשוחט ששחט הוא ומהיר ומהיר לשחוט שפיר לא הוי נבלה קמ"ל דלא חילקו חז"ל בדבר דלעולם הוי נבלה מדאורייתא [ועכ"פ אם ידוע שלא נשחט הרוב הוי נבלה מה"ת ומטמא במשא: ולכאורה יש להעיר לדעת הסוברים דשחיטה אינו תיקון ללאו דנבלה לחוד אלא דגם הוא מ"ע בפני עצמה דאם רוצה לאכול בשך צריך לשחוט פדרף שחיטה שנאמרה למשה רבינו בע"פ ואם לא שחט פדרף שחיטה מלבד שעובר בלאו דנבלה עובר נמי בעשה שאינה זבוחה [וכן מבואר בפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה בשורש הב' דרוב פוסקים ס"ל פן דשחיטה הוי מ"ע ע"ש].

ויש לחקור דמנ"ל לחז"ל הא דאם לא נשחט פדרף שחיטה היא בכלל נבלה שאסרה תורה ועובר נמי בלאו דנבלה דילמא לא נאמרה רק למ"ע גרידא ואם לא נשחט פדרף שחיטה יש עליה איסור עשה שאינה זבוחה.

ובפרט לדעת ר"ע בחולין ד' י"ז דס"ל דבמדבר הוטר להם בשך נחירה ואף דעל לאו דנבלה נצטוו גם במדבר וע"כ דלאו דנבלה לא נאמר רק במתה מאליה או שהרגה שלא פדרף נחירה וא"כ יש לומר לכאורה דאף לאחר שפאו לארץ ונצטוו על השחיטה היינו דיש עליה איסור עשה שאינה זבוחה אבל מנין לט דיש עליה גם לאו דנבלה: ואמנם התשובה על זה נראה פשוט דמלבד די"ל דכן היתה קבלה בינדם דקרא דנבחת הוא פירוש על הלאו דנבלה דאינו יוצא מידי נבלה עד שישחוט פדרף שחיטה שנצטוו משה

רבינו בע"פ [וכן מוכח לומר פן בְּהָא דְאָמַר ר"ע שֶׁם דְּבַמְדַּבֵּר הוֹתֵר בְּשֵׁר נְחִירָה אֶלְמָא דְּבָדוֹר הַמְדַּבֵּר אַף דְּלֹא הָיָה בְּעֵינָן שְׁחִיטָה מ"מ נְחִירָה מִיְהוּ בְּעֵינָא וְלִכְאוּרָה הֵיכָן מְצִינּוּ מְפֻרָשׁ דְּבְעֵינָן נְחִירָה וּע"כ צ"ל דְּהָיָה מְקַבֵּל בְּיָדָם דְּהִלְאֵו דְּנִבְלָה הוּא אִפִּי' נְהַרְגָה ע"י אָדָם שְׁלֵא כְּדָרְךָ נְחִירָה בְּסִימָנִים מְקַרֵי נִבְלָה וְנֶאֱמַר ע"ז הִלְאֵו דְּלֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה וּמִמִּילָא כְּשֶׁנְּצִטּוּי אַח"כ עַל הַשְּׁחִיטָה הָיָה הַצּוּי דְּדוֹנְקָא שְׁחִיטָה מוֹצִיאָה מִיַּדֵי נִבְלָה וְלֹא נְחִירָה].

עוד יש ללמוד זה מן הפתוב גופא דְּהָרֵי אֵיתָא בַּכ"ד בַּש"ס דְּיִלְפִינָן סְתוּם מִן הַמְפֻרָשׁ וְהִיא אַחַת מֵהַמְדוּת שֶׁהַתוֹרָה נִדְרָשׁת בָּהֶם וְהִלְכָהּ מֵאַחַר דְּכַתְּבָה הַתוֹרָה סְתָם לֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה וְלֹא יִדְעֵינָן מִהוּ נִקְרָא נִבְלָה בְּאֵי הַפְתוּב דְּזִנְבַחַת לְפָרֶשׁ הִלְאֵו דְּכָל זְמַן דְּלֹא נִשְׁחַטָה כְּדָרְךָ שְׁחִיטָה הוּי נִבְלָה וְעַיְקָר קִרְא דְּזִנְבַחַת לֹא בָּא רַק לְפָרֶשׁ הִלְאֵו דְּנִבְלָה אִף כִּינּוּ דְּנִכְתָּב בְּלִשׁוֹן צוּי ס"ל לְהַפּוֹסְקִים ו"ל דְּהוּי מ"ע נְמִי כְּמוֹ כָּל הַצּוּיִם שְׁנֶאֱמָרוּ בַּתוֹרָה וְאִם לֹא נִשְׁחַטָה כְּדָרְךָ שְׁחִיטָה מְלַבֵּד שְׁעוֹבֵר בְּלֹא דְּנִבְלָה עוֹבֵר נְמִי בְּעֵשֶׂה שְׁאִינְהָ זְבוּחָה [וְכַעֲיִן זֶה כְּתוּב הַתּוֹס' בְּבִיצָה ד' י"ב לְעַנְנֵן גּוֹזֵז בְּפִסְוִילֵי הַמְּוִקְדָּשִׁין דְּהָיָה לוֹקָה בַּזֶּה"ב וְאִף דְּגִיזָה אֵינּוּ אֵלָא לָאו הֵבֵא מְכַלֵּל עֲשֵׂה דְּתַנְבַּח וְלֹא גִיזָה מ"מ אֶמְרִינּוּ דְּאֵהֲדַרְיָה לְאִיסוּרָא קָמָא וְלִקְי ע"ש.

וכן כתבו עוד התוס' בע"ג ד' ס"ז ע"ב בַּשֵּׁם ר"ת ו"ל לְעַנְנֵן טַעַם כְּעַיְקָר דְּאֶמְרִינּוּ אֵהֲדַרְיָה לְאִיסוּרָא קָמָא וְלִקְי ע"ש וא"כ ה"נ כִּינּוּ דְּכַתְּבָה רַחֲמֵנָא לָאו בְּנִבְלָה וְכֹא הַפְתוּב בְּמִקּוּם אַחַר וְהַצְרִיף שְׁחִיטָה דְּוִנְקָא וְהִלְכָהּ אֶמְרִינּוּ אִם לֹא נִשְׁחַטָה אֵהֲדַרְיָה לְאִיסוּרָא קָמָא לְהִלְאֵו דְּנִבְלָה וְלִקְי]: וְעוֹד נִרְאָה דְּחַז"ל סָמְכוּ ג"כ עַל הָא דְּנִטֵּר הַפְתוּב לְכַתּוּב לָאו בְּנִבְלָה רַק בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה לְאַחַר דְּנִצְטוּי עַל מִצְוַת שְׁחִיטָה דְּהָא דְּכַתִּיב בַּפ' אֶמּוֹר נִבְלָה וּטְרַפָּה לֹא יֹאכַל לְטַמְּאָה בָּהּ כְּכָר פִּירֶשׁ"י שֶׁם בְּחֻמְשׁ וְהוּא מֵהַתוֹ"כ דְּלְעַנְנֵן הַטְּוִמְאָה הַזֶּהִיר כְּאִן שְׂאֵם אֶכַל נִבְלַת עוֹף טְהוֹר שְׂאִין לָהּ טְוִמְאָת מִגַּע וּמִשְׂאָ אֵלָא טְוִמְאָת בֵּית הַבְּלִיעָה אֲסוּר לְאֹכֹל בְּקִדְּשִׁים אַח"כ אֶבֶל אֵינּוּ אֲזַנְהָרָה עַל אֲכִילַת נִבְלָה וּמֵה שְׁהוֹנְפֵר שֶׁם גַּם טְרַפָּה כְּכָר פִּירֶשׁ"י שֶׁם דְּבָא לְלַמֵּד דְּדוֹנְקָא בְּדָבָר שְׂיִשׁ בְּמִינוּ טְרַפָּה מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה יֵצֵא נִבְלַת עוֹף טְמֵא ע"ש וְעוֹד אֶכְתָּוֵב לְקַמֵּן בְּסִמּוּף פִּירוּשׁ נְכוּן בְּפְתוּב הַזֶּה בְּעוֹ"ה] וְהֵינּוּ דְּבָא לְלַמֵּד דְּלֹא אַחַר שְׁנִצְטוּי עַל הַשְּׁחִיטָה שְׁפְתוּב שֶׁם בְּפָרֶשׁת רָאָה בְּמִקְרָאוֹת הַקּוֹדְמוֹת גַּם בְּהֵמָה שְׁלֵא נִשְׁחַטָה כְּהִלְכָתָהּ שְׁנֶאֱמַר לְמִשְׁה מְסִינִי ג"כ הוּי בְּכָלֵל נִבְלָה וְלִכּוֹן כְּתִיב כָּל נִבְלָה לְרִבּוֹת אִפִּי' אִם נִשְׁחַטָה אִף דְּלֹא נִשְׁחַטָה כְּהִלְכָתָהּ ג"כ עוֹבֵר בְּלֹא דְּנִבְלָה וּכ"ש אִם נְחִירָה אוֹ עֶקְרָה דְּלֹא נִשְׁחַטָה כָּלֵל וְאִי הוּי כְּתִיב הִלְאֵו דְּנִבְלָה בַּפ' שְׁמִינִי הוּי טְעִינָן דְּלֹא מְקַרֵי נִבְלָה רַק אִם מְחָה מֵאֲלִיָּה אוֹ נְהַרְגָה שְׁלֵא ע"י נְחִירָה בְּסִימָנִים דְּהָא בַּמ' שְׁנָה שְׁהִיּו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר עֲדִינָן לֹא נִצְטוּי עַל הַשְּׁחִיטָה לְדַעַת ר"ע: וּבְזֶה נ"ל לְתַת טַעַם נְכוּן עַל מַה דְּבַפ' שְׁמִינִי לֹא פִּירְשָׁה הַתוֹרָה לְשִׁמּוֹת מִינֵי הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת טְהוֹרוֹת בְּפִירוּשׁ וְרַק כְּתָבָה הַתוֹרָה דְּרָךְ כָּלֵל כָּל בְּהֵמָה מְפָרֶסֶת פְּרִסָּה וְשׁוֹסַעַת שְׁסַע פְּרִסוֹת מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ וְאֵלּוּ בְּפָרֶשׁת רָאָה פִּירְשָׁה הַתוֹרָה הַשְּׁמוֹת בְּפִירוּשׁ וְכַתּוּב זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכַל שׁוֹר שֶׁהָ פְּשָׁבִים וְשֶׁהָ עֲזִים אֵיל צְבִי וְיִחְמוֹר וְגו'.

וְהַגָּאוֹן אב"ד דְּוִנְאֵלְאֵזִין זַצ"ל בְּבִיאורוֹ הַעֲמֵק דְּבָר עַל הַחֻמְשׁ כְּתוּב דְּמִשׁו"ה הַנְּצָרָךְ הַפְתוּב לְפָרֶשׁ הַשְּׁמוֹת דְּנ"מ לְהִכָּא שְׁהֵיָה מְהִלְךָ בְּמִדְבָר וּמִצָּא בְּהֵמָה שְׁפִיָּה גְּמוּם

וּפְרָסוּמִיָּה חֲתוּכוֹת וְאִינוּ יְכוּלִים לְהַפְרִיחַ ע"י סִימָנִין וְאָמַר הַפְתּוּב דַּמ"מ אִם מִפִּיר בְּטָבִיעַת עֵינַי שֶׁהִיא מְעַשְׂרָה מִיָּנִין שֶׁהַזֶּכֶר פֶּאן מוֹתֵר לְאֹכֹל בְּלֹא בְדִיקָה כ"כ הַגָּאוֹן הַגָּ"ל.

וְהִנֵּה אִף שֶׁדְּבָרָיו נְכוּנִים בְּפֶשֶׁט הַפְתּוּב מ"מ תִּקְשָׁה מ"ש דְּנִטְר לְאֲשַׁמְעִינוּ זֶה עַד הַכָּא וְלֹא כֶּתֵב זֶה בַּפ' שְׁמִינִי וְגַם פִּירוּשׁוֹ דְּחֹק קִצָּת דְּהָא אֲפִתִּי לֹא הִשְׁמִיעַ לָנוּ הַפְתּוּב מָה הֵן הַסִּמָּנִים עַד קֵרָא דְּבִתְרִיהּ וְא"כ לֹא שִׁינְךָ כָּלֵל לֹמַר דְּבָא לְלַמַּד דְּהִיאָף הַדִּין אִם לֹא אֲפֹשֶׁר לְהַפִּיר הַסִּמָּנִים וְזֶה אֵין לֹמַר דְּסִמָּה הַפְתּוּב פֶּאן עַל קֵרָא דַּפ' שְׁמִינִי דְּשֵׁם הַזֶּכֶר וְגַם הַסִּמָּנִים דַּא"כ מָה דְּהַזְפִּיר הַפְתּוּב פֶּאן הַסִּמָּנִים פְּעַם שְׁנִית הוּא מְנוֹתֵר לְגַמְרִי.

וְלָכֵן טְפִי נ"ל דְּהָךְ קֵרָא דְּזֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֵּאֲכְלוּ בָּא לְפָרֵשׁ הַשְּׁמוֹת שֶׁל מִינִים הַלְלוּ וְנ"מ אִם מִפִּיר בְּהֵם וּבְשִׁמוֹתֵיהֶן א"צ לְבַדּוֹק כָּלֵל אַחַר הַסִּמָּנִים וְהָדָר אָמַר הַפְתּוּב דָּאִם אִינוּ בָּקִי בְּהֵם וּבְשִׁמוֹתֵיהֶן אִזְ צְרִיךְ לְבַדּוֹק בְּסִמָּנִין אִם הִיא מְעַלֵּת גְּרָה וּמִפְרִיס פְּרָסָה אוֹ לֹא.

אָבֵל גַּם לְפִירוּשׁ זֶה עֲדִינִין תִּקְשָׁה אֲמַאי לֹא כְּתֻבָּה הַתּוֹרָה זֶה בַּפ' שְׁמִינִי. וְאָמְנָם לְפִי מַש"כ לְמַעַלָּה דְּהַקְרָא דַּפ' שְׁמִינִי שֶׁנֶּצְטוּוּ בְּאִתְּהֵל מוֹעֵד נֶאֱמַר לְדוֹר הַמְדַבֵּר דְּלֹא נֶצְטוּוּ עֲדִינִין עַל הַשְּׁחִיטָה נִיחָא טוֹבָא דָּאִז דְּהִיָּה מוֹתֵר גַּם ע"י נְחִירָה לֹא הִיָּה שׁוּם חִילוּק בְּהִיתֵר אֲכִילָה בֵּין בְּהֵמָה גְּסָה לְבְּהֵמָה דְּקָה וּלְבִין בְּהֵמָה גְּסָה לְחִיָּה גְּסָה אָבֵל בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה דְּנֶאֱמָרָה לְבִאֵי הָאָרֶץ דְּכָבֵר הַזֶּכֶר בְּמִקְרָאוֹת הַקּוּדְמוֹת דְּבַעֲיָנוּ זְבִיחָה דְּנוֹקָא וְנֶאֱמַר לְמִשְׁה רַבִּינוּ בַּע"פ כָּל חֲמִשָּׁה הַלְכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁהִיָּה דְּרָסָה חֲלָדָה וְכו' שֶׁפִּיר אִיכָּא חִילוּק גְּדוּל בֵּין בְּהֵמָה גְּסָה לְדְּקָה לְעִנְיָן שֶׁהִיָּה דְּקִי"ל בְּחֻלּוּיֵין ד' ל"ב דְּשִׁיעוּר שֶׁהִיָּה הוּא פְּדִי שִׁיבְיָהֵנָה וְיִרְבִּיצָנָה וְיִשְׁחֹט דְּקָה לְדְּקָה וְגְּסָה לְגְּסָה וְכוּן אִם לֹא הִיָּה בְּסַפִּין מְלֵא צִנּוֹר חוּץ לְצִנּוֹר וְשִׁחַט בְּהוֹלְכָה לְבַד אוֹ דְּשִׁחַט בְּהוֹלְכָה וּבְהִבָּאָה אָף דְּלֹא הִיָּה בְּסַפִּין כְּמֵלֵא צִנּוֹר וְחוּץ לְצִנּוֹר מִשְׁהוּ דְּהוּי דְּרָסָה וְכָל זֶה מְשַׁעֲרִינוּ בְּצִנּוֹר הַנְּשַׁחַט אוֹ דְּקָה אוֹ גְּסָה וְא"כ נ"מ טוֹבָא בְּשִׁיעוּר הַסַּפִּין לְבִין בְּהֵמָה דְּקָה לְגְּסָה.

וְכוּן בְּמִסְוֹפְנֵת דְּצְרִיכָה פְּרָכּוּס דְּגַבִּי בְּהֵמָה גְּסָה גַם אִם פֶּשֶׁטָה יָדָה וְלֹא הִתְזַיְרָה ג"כ הוּי פְּרָכּוּס אָבֵל בְּבְהֵמָה דְּקָה וּבְחִיָּה בֵּין דְּקָה וּבִין גְּסָה לֹא הוּי פְּרָכּוּס רַק הוּא סִימָן לְהוֹצֵאת נֶפֶשׁ וְכָל זֶה נֶאֱמַר לְמִשְׁה רַבִּינוּ בַּע"פ וְלָכֵן פִּירוּשָׁה הַתּוֹרָה הַמִּינִים לְאֲשַׁמְעִינוּ דְּכָל אַחַת וְאַחַת נִתְרַת בְּאֲכִילָה לְפִי דִּינֵי הַשְּׁחִיטָה שֶׁנֶּאֱמַר לְמִשְׁה בַּע"פ בְּכָל אַחַת וְאַחַת: וְאִם דְּגַם בְּמִדְּבָר דְּהוֹתֵר בְּשׁוֹר נְחִירָה אִז מ"מ כָּל מְסוּפְנֵת בְּנוֹדָאֵי הִיתָה צְרִיכָה פְּרָכּוּס כְּמוֹ עֵתָה דְּהָא הַטַּעַם דְּמְסוּפְנֵת צְרִיכָה פְּרָכּוּס מִשׁוּם דְּבִלֵּא"ה אֲמָרִינוּ דְּנִטּוּלָה נִשְׁמַתָּה קוּדָם לְכוּן וְהוּי כְּמַתָּה מֵאֲלִיָּה וְא"כ גַּם אִז הִיָּה חִילוּק בֵּין דְּקָה לְגְּסָה מ"מ לֹא חָשׁ הַפְתּוּב לְכַתּוּב זֶה פִּינּוּ דְּגַם עֵיקַר הַנְּחִירָה לֹא הוֹנֹכֵר בְּתוֹרָה כָּלֵל מִשׁוּם דְּלֹא הִיָּה רַק הוֹרָאתָ שְׁעָה לְדוֹר הַמְדַבֵּר וְהַתּוֹרָה לֹא כְּתֻבָּה רַק מָה שֶׁנּוֹהֵג לְדוֹרוֹת וְלָכֵן לֹא הוֹנֹכֵר שׁוּם חִילוּק בְּזֶה רַק כְּתֻבָּה הַתּוֹרָה סֵתָם דְּכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מְעַלֵּת גְּרָה וּמִפְרִיס פְּרָסָה תֵּאֲכְלוּ.

אָבֵל בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה דְּנֶאֱמַר צוּי מְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה וְזִבְחָתָּ כְּאֲשֶׁר צוּתִיךְ פָּרַט הַפְתּוּב בְּפִירוּשׁ כָּל הַמִּינִים הַמְנוֹתֵרִים לְאֹכֹל מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ חִילוּק בֵּינֵיהֶם לְדִינָא בְּעֵיקַר דִּינֵי הַשְּׁחִיטָה שֶׁנֶּאֱמַר לְמִשְׁה בַּע"פ לְעִנְיָן שִׁיעוּר שֶׁהִיָּה וְלְעִנְיָן דְּרָסָה וְלְעִנְיָן מְסוּפְנֵת וְכָל זֶה נ"ל נְכוּן בַּע"ז"ה: וְלְעִנְיָן מַש"כ לְמַעַלָּה דְּקֵרָא דְּנִבְלָה וְטֵרֶפֶה לֹא יֵאֲכַל לְטֵמְאָה בָּהּ לֹא נֶאֱמַר רַק

לעגנו טונמאה דגם נבלת עוף טהור יש לה טונמאה בבית הבליעה והיא אזהרה לפהגים שלא יאכלו נבלת עוף טהור בעת שיבואו לעבוד עבודה או לאכול בקדשים.

והנה לכאורה תמוה באמת פיון דבאמת איכא לאו באכילה אף לישראל שאינו צריך לעבוד עבודה ואינו רוצה לאכול קדשים למה פתבה התורה האזהרה רק גבי פהג משום טונמאה.

וראייתי להעתיק פאן מה שפכתתי במק"א ליישב זה בטוב טעם ודעת בעז"ה וז"ל שם: לכאורה יש לתמוה תמיה רבתי בהא דאמרין במנחות ד' מ"ה דהא דכתיב ביחזקאל [מ"ד ל"א] פל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הפהגים דכהנים איצטרי ליה סד"א הואיל ואשפתי מליקה לגבייהו אישפתי נמי נבלה וטרפה קמ"ל והנה לכאורה תימה גדולה דמאי איצטרי לן קרא דיחזקאל דהא דבר זה מתורת משה למדנו דכתיב בויקרא [כ"ב ח'] נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני ה' ואזהרה זו קאי על כל איש ואיש מזרע אהרן דכתיב לעיל מיניה הרי יש לנו מקרא מפורש בתורה דגם הפהגים מזהרים על נבלה וגם על נבלת עוף טהור דהא עיקר הך קרא קאי על נבלת עוף טהור וכמו שפירש"י בשם התו"כ.

: ואמנם אחר העיון ניחא דהנה לכאורה הך קרא צריך ביאור דאם בא ללמד אזהרה שלא יאכל נבלת העוף תמוה טובא דהיכי מסיים לטמאה בה דאטו איסור אכילה דנבלה תליא בטונמאה אמתמה דהא טרפה אינה מטמאה ומ"מ פתיב בה ג"כ לא יאכל בה הך קרא גופיה.

ועוד דהיכי מסיים לטמאה בה ומשמע דקאי גם על טרפה והא טרפה ששחטה אינה מטמאה גם בעוף [ורק ר' יהודה ס"ל במשנה דנבחים ד' ס"ח דטרפה ששחטה מטמאה בבית הבליעה בעוף אבל לא קיי"ל פנותיה דלהלכה קיי"ל כר' יוסי במשנה שם דשחיטה מטהרת טרפה מטונמאה גם בעוף וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' אבות הטונמאות הלכה י"ב] ועוד דאם בא הכתוב בכאן להזהיר פהגים שלא יאכלו נבלה וטרפה מן העוף אין פאן מקומו ובפ' שמני דמירי שם באיסורי מאכלות הו"ל למכתב אבל בהך פרשה לא מירי פלל באיסורי מאכלות רק בדיני טונמאה לעגנו עבודה או לאכול בקדשים: ואם פוננת הפתוב בכאן ג"כ לעגנו טונמאה דאם אכל נבלה עוף טהור אסור לו לעבוד עבודה ולאכול בקדשים א"כ לשון לא יאכל אינו מדוקדק דהא לא מירי פלל בעגנו איסור אכילה רק לעגנו אכילת קדשים בטונמאה ותדע דהא ברישא דקרא פתיב איש איש מזרע אהרן הפהג והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל והנגע בכל טמא נפש וגו' ולא יאכל מן הקדשים וגו' הרי דכתיב הלאו דאכילה על הקדשים דאם נגע בשרץ אסור לאכול בקדשים ולא פתיב אזהרה דלא יגע בשרץ כדי לטמאה בה משום דהנגיעה בעצמה אין בה איסור.

וא"כ גם בנבלה וטרפה אף דגבייהו האכילה בעצמה איכא איסורא ואף אם לא יאכלו קדשים אח"כ. מ"מ פיון דלא מירי פאן באיסור אכילה לא הוי תלי הפתוב הלאו באיסור אכילה רק באיסור טונמאה וכמו דכתיב בפ' אהרי מות והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה וכבס בגדיו ומירי שם ג"כ בנבלת עוף טהור וכמו שפירש"י שם ואעפ"כ לא פתיב שאסור לאכול נבלה וטרפה ואף דבאמת איכא לאו באכילה משום דלא מירי שם

באיסורי מאכלות וא"כ הקא נמי לא הוי ליה למכתב רק איש אשר יאכל גבלה וטרפה בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר: אף באמת אחר העיון בזה נ"ל דכוננה גדולה ונפלאה נכלל בפסוק הזה דוודאי עיקר קרא לא בא רק לענין איסור אכילת קדשים בטומאה וללמד דגם אם אוכל גבלת עוף טהור ג"כ נטמא לאכול בקדשים או להקריב אף דהפתוב לא הנה יכול לכתוב סתם דהאוכל גבלת עוף טהור נטמא לאכול בקדשים דהא התורה התיירה לו לאכול מליקת חטאת העוף ואינו נטמא לאכול בקדשים ולכן הוצרך לכתוב בלשון לא יאכל לטמאה בה משום דבאמת במליקת קדשים ליכא טומאת בית הבליעה כלל ואפי' בעולת העוף דאיכא בה לאו דגבלה לכהן האוכלה כמו בזה שאוכל מליקה דלאכילת עולת העוף גם פהו פזר דמי מ"מ טומאה אין בה וילפינו לה מזבחים ס"ט מקרא דהנפש אשר תאכל גבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו (ויקרא י"ז) דמה טרפה שאינה מתרת את האיסור אף כל שאינה מתרת את האיסור יצא מליקה שהיא מבפנים הואיל והיא מתרת את האיסור אינה מטמאה בבית הבליעה ע"ש ולכן הוצרך הפתוב פאן לומר בלשון הזה וטרפה לא יאכל לטמאה בה פלומר דאף דמותר לו לאכול מליקת חטאת העוף ויכול לאכול אח"כ קדשים אחרים.

וכן אם אכל עולת העוף אף דלוקה משום אוכל גבלה מ"מ מותר לו לאכול קדשים אחרים היינו משום דבמליקת קדשים אינו מטמא בבית הבליעה אכל גבלה שטמאה בבית הבליעה פגון גבלת העוף של חולין שהיא מטמאה בבית הבליעה אסור לו לכהן לאכול קדשים אח"כ והא דמסיים הפתוב לטמאה בה הוא פירוש על רישא דקרא דבאיזה גבלת עוף טהור הזהרתי על הפהו היינו בגבלה שהיא מטמאה פגון גבלה של חולין [וימה דכתיב בהו קרא גם טרפה ונהגם דטרפה אינה מטמאה בבית הבליעה פבר מבואר בזבחים ד' ס"ט ע"ב דלר"מ דס"ל דטרפה ששחטה אינה מטמאה בבית הבליעה הו טרפה בא למעוטי עוף טמא דאינו מטמא בבית הבליעה דדוקא דבר שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה.

ולר' יהודה שם מבעיא ליה טרפה לאשמעינו דטרפה ששחטה ג"כ מטמא בבית הבליעה באמת: ומתוך שאין בפתוב הזה הכרע אם הפונה שמונהר ג"כ על האכילה בעצמה ואף אם אינו רוצה לאכול קדשים אח"כ ג"כ אסור לו או שהפונה הוא שלא יאכל אם בדעתו לאכול בקדשים אח"כ ולכן בא יחזקאל הנביא ופירשו דהאכילה בעצמה אסורה דכל גבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הפהנים והא דהוצרך קרא לכתוב מן הבהמה ואף דגבלת בהמה הוא מילתא דפשיטא דגם הפהנים מוזהרים דהא לעולם לא מצינו דהותר להם גבלת בהמה מ"מ איצטריך קרא ללמד דעוף דומיא דבהמה דאכילה בעצמה אסורה להם ולא מצד טומאה [ובפרט דגבלת בהמה משפחת לה דלא נטמא באכילה פגון שמתחב לו חבירו פזית בבית הבליעה דאינו נטמא כלל לדעת אב"י בגדה ד' מ"ב דס"ל שם דמקום גבלת עוף טהור פלוע הוי ואינו נטמא לא משים מגע ולא משום משא.

ואף לר"ב דס"ל שם דמקום גבלת עוף טהור בית הסתרים הוי מ"מ משכח"ל דלא נטמא פגון שבית הבליעה הנה רחב ולא הסיט את פזית הגבלה וכמו שכתבו התוס' שם] ה"נ גבי העוף האכילה בעצמה אסורה ולא מצד טומאה ואף שאין בדעתו לאכול קדשים אח"כ.

ולכן פתוב בתורה בלשון הזה לא יאכל לטמאה בה דהוא מילתא דמשמע לתרי אפי
שאסור לו לאכול נבלת עוף טהור וגם אם אכל נטמא ואסור לו לאכול קדשים: והא
דאיצטרייך קרא בזבחים ד' ס"ט דמליקת חולין נבלה ומטמאה בבית הבליעה בין בפנים
ובין בחוץ היינו משום דמהך קרא דנבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה לא הוי שמעינן
רק בנבלה שמתה מאליה או בנחירה בסימניו או שמלק בספין דלא עבד כעין מליקה
דקדשים אבל במלק כעין מליקה ממש הו"א פיון שיהתירה התורה מליקה בקדשים ה"ה
בחולין קמ"ל קרא דטרפה [והוא המקרא דאחרי מות דכתיב שם וכל גפש אשר תאכל
נבלה וטרפה וכן נדרש בתו"כ על אותו פסוק וכל הבריייתא דזבחים הנ"ל הוא לשון
התו"כ בפרשה הנ"ל] דמה טרפה שאינה מתרת את האיסור אף כל שאינה מתרת את
האיסור הביא מליקת חולין בין מבפנים ובין מבחוץ שג"כ אינה מתרת את האיסור
מטמאין בגדים אבית הבליעה]: ואין להקשות דלמ"ל קרא דלכל חטאתם דכתיב בפ'
קרח לרבות חטאת העוף דנאכלת לפניהם וכדאייתא בזבחים ד' מ"ד ע"ב דאי לא הו'
קרא הו"א דנבלה היא.

ולכאורה הא שמעינן מקרא דטרפה דמליקת קדשים בפנים אינה מטמאה בגדים אבית
הבליעה משום דהיא מתרת את האיסור ולא דמיא לטרפה. דהא אינו קושיא דהו"א אף
שאינה מטמאה בבית הבליעה מ"מ לוקה עלה משום נבלה וכמו מליקת חטאת העוף לזר
ומליקת עולת העוף בין לזר ובין לפהגים דאף שאינו מטמא בבית הבליעה מ"מ לוקה
עלה משום נבלה משום דעל לאו דנבלה לית לן קרא להתיר קמ"ל קרא דלכל חטאתם
לרבות חטאת העוף שנאכלת לפניהם.

ומיהו חטאת העוף לזר ועולת העוף בין לזר ובין לפהגים דנהי דאינו מטמא בבית
הבליעה מ"מ לעגנן איסור לאו דנבלה פליגי בה ר' חייא ובר קפרא ביבמות ד' ל"ב דר"ח
סבר כשאסרה נבלה לכל נאסרה פשהותרה במקדש לפהגים הותרה ולא לזרים ובר
קפרא סבר פשהותרה במקדש הותרה לכל ואינו חייב רק משום זרות: ולפי המסקנא
שם דפליגי באיסור בת אחת היינו דבר קפרא סבר דכיון דאיסור נבלה הותרה אצל
פהגים הוא איסור קל טפי מאיסור זרות ולכן האיסור קל נדחה ואינו חייב רק משום
זרות החמור וכמ"ש התוס' בד"ה בר קפרא בשם ר"י ע"ש: ובספר מחנה לוי הנדפס
בסוף ספר המקנה העיר על סוגיא דיבמות הנ"ל דלמה לא מחייב נמי ר' חייא משום לאו
דטומאה דהא ע"כ מייירי שאכל בתוך העזרה דהא חוץ לעזרה נפסל ביוצא וכל שלא
הותר לפהגים אינו חייב משום זרות וכיון שמייירי שאכל בעזרה א"כ הו"ל למימר שחייב
שלש דהא מיד שאכל פיון דלגבי זר הו"ל נבלה גמורה שפיר נטמא האוכל פדיו האוכל
נבלת עוף טהור שמטמא בבית הבליעה וחיוב עוד אחת משום שהייתו בעזרה בטומאה
ודחוק לומר דלעגנן טומאת בית הבליעה לא שייך ביה דין נבלת עוף טהור לזר וצע"ג
עכ"ל ס' מחנה לוי הנ"ל והנה פל דבריו תמוהים אצלי מתחילתם ועד סופם מה שהכריח
דע"כ מייירי שאכל בעזרה דאם יצא אינו חייב משום זרות משום דלא ניתר לטהורים
תמוה דהא דילפינן מקרא דאם אינו נטהר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה דוקא
אם לא הייתה לו שעת הפושך כגון דנטמא לפני זריקה אבל אם הייתה לו שעת הפושך
ואח"כ יצא מקרי דניתר לטהורים וכמו שמבואר להדיא במנחות ד' כ"ה ע"ב דתניא שם
יכול בפוך שנטמא לפני זריקת דמים והא חייבין עליו משום טומאה ת"ל פל טהור יאכל

בְּשֵׁר וּגּו' הַנִּיחָר לְטֹהוּרִין חֲזִיבִין עָלָיו מְשׁוּם טַנְמָאָה וְשִׁאִינוּ נִיחָר לְטֹהוּרִין אִין חֲזִיבִין עָלָיו מְשׁוּם טַנְמָאָה אוֹ אִינוּ אֶלְא נְאָכְל לְטֹהוּרִין חֲזִיבִין עָלָיו מְשׁוּם טַנְמָאָה וְשִׁאִינוּ נְאָכְל לְטֹהוּרִין אִין חֲזִיבִין עָלָיו מְשׁוּם טַנְמָאָה אוֹצִיא אֲנִי אֶת הֶלֶן וְאֶת הַיּוֹצֵא וְכו' ת"ל אֶשֶׁר לֵה' רִיבָה.

וּמֵאֵי רֵאִיתָ וְכו' אֲמַרְתָּ מְרַבָּה אֲנִי אֶת אֱלֹהֵי שְׁהִיְתָה לְהֶן שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֱלֹהֵי שְׁלֵא הִיְתָה לְהֶן שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר ע"ש: וְכֵן בְּמִכּוֹת ד' י"ח ע"ב אָמַר רַב גִּידְל אָמַר רַב זֵר שְׂאֵכְל חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם לְפָנֵי זְרִיקָה אִינוּ לּוֹקָה מְשׁוּם הֶלְאוּ דְכָל זֵר לֹא יֹאכְל קוֹדֵשׁ מְשִׁים דְעֵדִין לֹא נִיחָר לְפָנֵינִים וְלֹא קָרִינָא בֵּיהּ וְאֶכְלוּ אֲנֹתָם אֶשֶׁר בְּפוּר בָּהֶם ע"ש וּמִשְׁמַע לְהֶדְיָא דְאָכְל אִם אוֹכְל בְּשֵׁר חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם שְׂיִצָּא חוּץ לְקִלְעִים אַחַר זְרִיקָה שְׂפִיר לּוֹקָה גַּם מְשׁוּם זְרוּת: וְהֵן אֲמַת דְרַבִּינוּ הַגָּדוֹל הַרְמַב"ם ו"ל בְּפִי"א מֵה' מַעֲשֵׂה הַקְּרַבְנוֹת הַלְכָה ח' פֶּתַח וְז"ל זֵר שְׂאֵכְל קוֹדֵשִׁים בְּחוּץ לּוֹקָה מְשׁוּם אוֹ כָּל בְּחוּץ לֹא מְשׁוּם זֵר לֹא יֹאכְל קוֹדֵשׁ שְׁהָרִי אִינְן רֵאִין לְפָנֵינִים עכ"ל וְכַתְּבֵהּ הַכ"מ שְׁהוֹצִיא בֵּן מֵהַש"ס דְּמִכּוֹת מִמִּמָּרָא דְרַב גִּידְל הַגָּ' ל' וְאֶכְנוּ אֲנִי תְּמִיָה דְהָא בְּגַמ' לֹא אֲמַרִּין רַק אִם אָכְל לְפָנֵי זְרִיקָה דְעֵדִין לֹא הִיָּה לְהֶן שְׁעַת הַנִּיחָר לְפָנֵינִים וַיֵּשׁ לְלַמּוּד מְזָה דֵה"ה אִם אָכְל אַחַר זְרִיקָה אֶף דְיִצָּא הַבְּשֵׁר קוֹדֵם זְרִיקָה דְג"כ אִינוּ לּוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת מְשׁוּם דְמַעוּלָם לֹא נִיחָר לְפָנֵינִים.

אָכְל אִם יִצָּא לְאַחַר זְרִיקָה בְּנוֹדָאֵי לּוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת וְהִיכִי פֶתַח הַרְמַב"ם וְכַתְּבֵהּ דְאִינוּ לּוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת אִם אָכְל קוֹדֵשִׁים בְּחוּץ וְלֹא חִילַק בֵּין אִם יִצָּא קוֹדֵם זְרִיקָה לְיִצָּא אַחַר זְרִיקָה וְהַדְּבָר צ"ע: וְנַחֲזוּר לְדַבְרֵי הַמַּחֲנֶה לְוֵי הַנֶּה פֶּתַח פֶּתַח לְעֵיל דְמַש"כ דְאִינוּ חֲזִיב מְשׁוּם זְרוּת אִם יִצָּאוּ חוּץ לְעֵזְרָה מְשׁוּם דְנִפְסְלוּ בִיּוֹצֵא וְאִינוּ נְאָכְל לְטֹהוּרִין נִרְאָה דְנִעְלָם מִמֶּנּוּ בְרִיָּתָא דְמִנְחָחוֹת הַגָּ' ל' וְעוֹד יֵשׁ לְתַמְנָה עָלָיו דְאֶף לְפִי דְבָרֵינוּ דְאֶפִּילוּ אִם הִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר מַעֲיָקְרָא מ"מ בֵּין שְׁעַתָּה לֹא חֲזִי לְפָנֵינִים אִינוּ לּוֹקָה מְשׁוּם הֶלְאוּ דְכָל זֵר לֹא יֹאכְל קוֹדֵשׁ מ"מ לּוֹקָה מְשׁוּם אִידָף לֹא דְזְרוּת דְזֵרֵשׁ ר"ש בְּמִכּוֹת ד' י"ז מְדַכְתִּיב בְּקָרָא דְלֹא תוֹכַל לְאַכּוֹל בְּשַׁעְרֵי וּגּו' וּבְכוֹרוֹת בְּקָרָה וְצִאָנָה.

דְּמִיחָר הוּא וְלֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלְא לְלַמַּד לְזֵר שְׂאוֹכְל מִן הַבְּכוֹר לְאַחַר זְרִיקָה שְׁהוּא לּוֹקָה. וּמְזָה נִפְק"ל לֹא דְזְרוּת בְּכוֹר וְכ"ש בְּחֲטָאוֹת וְאֶשְׁמוֹת וּמִנְחָחוֹת וְהָד לֹא דְזְרוּת מְשַׁמַּע בְּהֶדְיָא דְלוֹקָה, אֶף אִם אָכְל לְפָנֵי זְרִיקָה דְהָא אָמַר רַבָּא שְׁם דְזֵר שְׂאֵכְל מִן הָעוֹלָה לְפָנֵי זְרִיקָה חוּץ לְחוּמָה לּוֹקָה חֲמֵשׁ לְר"ש וְלְפִי הַמַּסְקָנָא שְׁם לּוֹקָה חֲמֵשׁ מְלִקְיוֹת מִמֶּשׁ הָרִי דְלוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת גַּם בְּאוֹכְל לְפָנֵי זְרִיקָה דַּל"כ לֹא מִשְׁכַּח"ל חֲמֵשׁ וְכֵן מְשַׁמַּע שְׁם עוֹד בְּסוֹגֵיָא לְהֶדְיָא דְמַקְשָׁה הַש"ס עַל רַבָּא וְלִלְקִי נְמִי מְשׁוּם זֵר לֹא יֹאכְל וּגּו' וּמִתְרַץ הַנִּי מִלִּי הִיכָא דְלִכְהֵנִים חֲזִי הִכָּא לְפָנֵינִים נְמִי לֹא חֲזִי הָרִי דְלֹא דְזְרוּת דְחֲשִׁיב רַבָּא לְר"ש מְקָרָא דְלֹא תֹאכְל וּגּו' נוֹהֵג אֶף בְּקוֹדֵשִׁים דְלִכְהֵנִים נְמִי לֹא חֲזִי.

וְכֵן מְשַׁמַּע ג"כ בְּרַמְב"ם בְּפ"א מֵה'ל בְּכוֹרוֹת הַלְכָה ט"ז דְזֵר שְׂאֵכְל בְּזִית מְבָכוֹר בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה וּבֵין לְאַחַר זְרִיקָה לּוֹקָה מְפִי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ שְׁזוּ אֲזַהֲרָה אֶף לְזֵר שְׂאֵכְל בְּכוֹר בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה וּבֵין לְאַחַר זְרִיקָה עכ"ל וּמִשְׁמַע דְגַם לְפָנֵי זְרִיקָה לּוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת כְּמוֹ בְּאוֹכְל לְאַחַר זְרִיקָה וּמִיָּהוּ אִינוּ הוֹכְחָה גְמוּרָה דִּי"ל דְלִצְדִּין קוֹתְנֵי דְלְפָנֵי זְרִיקָה לּוֹקָה מְשׁוּם אוֹכְל קוֹדֵשִׁים לְפָנֵי זְרִיקָה וְלֹא אַחַר זְרִיקָה לּוֹקָה מְשׁוּם זְרוּת וְע"כ צָרִיף לְפָרֵשׁ כֵּן בְּרַמְב"ם דַּל"כ הו"ל לְמִימַר דָּאִם אָכְל לְפָנֵי זְרִיקָה לּוֹקָה שְׁתִּים וְגַם מְדַבְרֵינוּ דְבְּפִי"א

מה' מעשה הקרבנות שהבאתי לעיל מוכח להדיא דס"ל דבאוכל חטאת ואשם חוץ לעזרה אינו לוקה משום זרות וא"כ כ"ש באוכל מבכור לפני זריקה ודונדאי אינו לוקה משום זרות אף לפי זה צ"ל דלא פסק פרבא דאמר דלוקה חמש לר"ש [דמדברי הרמב"ם דלשם מוכח דס"ל כר"ש דהרי הביא שם להלכה פל הדרשות שדרש ר"ש מהך קרא דלא תוכל לאכול בשעריך ע"ש] או דמפרש דרבא לא קאמר רק דיש עליו חמשה איסורים וכס"ד בש"ס מעיקרא.

אבל קשה דהרי מסקינן שם דלוקה חמש ממש והדבר צ"ע ואי"ה בחידושי להרמב"ם יבואר עוד מזה: אף העיקר באתי לתמונה על המחנה לוי הפלא ופלא על עיקר קושיותו דלמה לא חשיב גם לאו דטומאת הגוף דהיא נעלם ממנו הסוגיא דזבחים ס"ט שהבאתי לעיל דבמליקת קדשים ליכא שום טומאה פלל ואף בעולת העוף דאיכא בה לאו דנבלה לכה האוכלה פמו לזר שאכל מליקת חטאת העוף מ"מ טומאה אין בה וכמו שהבאתי לעיל באריכות ועוד יש לתמונה עליו במש"כ דהנה ליה למימר דחייב שלש וכו' דהא חייב עוד אחת משום שהייתו בטומאה בעזרה.

ועובר בלאו דטומאה והדבר תמוה דכיון דסובר הגאון בעל מחנה לוי דאינו לוקה משום טומאה אם נטמא בעזרה רק אם שהה פמו לענין חיוב קרבן דבעינו ששהה כדי השתחוואה א"כ עיקר חיוב מלקות משום שהה הוא ולא משום האכילה א"כ פשיטא דחייב משום טומאה וגם בר קפרא מודה בזה דהא עיקר המחלוקת דר"ח ובר קפרא הוא באיסור בת אחת אי חייב שתיים או לא אבל חיוב טומאה נעשה אח"כ ופשיטא דחייב משום טומאה אם שהה כדי השתחוואה: ועוד כיון דחייב טומאה בא על שהה הרי הו' שני דברים נפרדים ולא שנייה פלל לומר דלוקה שלש דהא על האכילה אינו לוקה רק שתיים: אבל באמת נראה שבעל מהגאון הנ"ל הסוגיא דשבועות ד' י"ז דלענין מלקות [בזה"ב] מבעיא לן אם צריף שהיה או לא וכתבו התוס' שם בד"ה צריף שהיה ובד"ה טימא עצמו במזיד דהאיבעיא הוא בטימא עצמו בשוגג אבל אם טימא עצמו במזיד והתרו בו שלא יטמא עצמו פשיטא דלא בעי שהיה וכן הא דבעי רב אשי שם טימא עצמו במזיד מהו אם נפרש דרב אשי לענין מלקות מבעיא ליה צ"ל דמייירי שהתרו בו לאחר שנטמא ומבעיא ליה דאף אם נימא דאם טימא עצמו בשוגג והתרו בו אח"כ צריף שהיה מ"מ אם הטומאה גופא היה במזיד אפשר דאינו צריף שהיה אבל בהתרו בו תחילה שלא יטמא פשיטא דלא צריף שהיה ולפי זה קושיותו יותר חזקה דהו"ל לומר רבותא יותר דלוקה שלש כגון דהתרו בו קודם האכילה שלא יטמא עצמו בזה.

אבל באמת פכר פתבנו לעיל דנעלם ממנו הסוגיא דזבחים ס"ט דמליקת חטאת העוף ועולת העוף אין בו שום טומאה פלל בין לפנהנים ובין לזרים וגם ביה"ת ד' המחנה לוי הרבה יש לפלפל בזה ואכ"מ: זה יש לדקדק בדברי הגמ' דיבמות שם דאמאי לא חשיב נמי לאו דטרפיפה דהא בכל מליקה איכא נמי לאו דטרפיפה וכמו דאמרינן בחולין ד' כ"ח דנהי דכי תבר שדרה ומפרקת הוי ליה טרפה ואף דהתם מייירי דמלק בספין דלא עביד פדיו מליקה אבל מ"מ בתוס' דנזיר ד' כ"ט מבואר דבכל מליקה איכא נמי לאו דטרפה דעל הא דמשני התם למ"ד דהא דהאיש מדיר את בנו בנזיר אינו רק כדי לחנכו במצות דמקשה הש"ס עליה כיון דמה"ת אינו נזיר היאך אכיל כהן מליקה ומשני דסבר דאינו

שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת וּע"ז הַקָּשׁוּ הַתּוֹסֵ' דְהָא מ"מ בְּכָל מְלִיקָה נַעֲשֶׂה טְרֵפָה מִקְוֶדִם וּטְרֵפּוֹת נוֹהֵג גַּם בְּעוֹף לִד"ה וְתִי' דַּס"ל דְּיָכוֹל לְהַחֲזִיר סִימָנִין לְאַחֲרֵי הָעוֹנֵף וּמוֹלֵק [וּמִהָר"ם לְוַבְלִין ז"ל הֵבִיא קוֹשְׁיֵית הַתּוֹסֵ' דְנִזְזִיר הַגָּ' לְבָשֶׁם מִקָּשִׁין הָעוֹלָם וְתִי' לְמ"ד דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת לִיפָא אִיסוּר טְרֵפָה בְּמְלִיקָה דְכּוֹלָה חֲדָא נְחִירָה הִיא וּבִמְח"כ נַעֲלָם מִמְּנוּ דְבָרֵי הַתּוֹסֵ' דְנִזְזִיר הַגָּ' לְדַאף לְמ"ד דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת מ"מ יֵשׁ אִיסוּר טְרֵפּוֹת בְּמְלִיקָה וְלֹא נִחְשָׁב הַפֶּל כְּנִחְרָה]: וְנ"ל דְּיֵשׁ לְהוֹצִיא מִד' הַתּוֹסֵ' הַגָּ' לְדִלְמ"ד דְּיֵשׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת יֵשׁ בְּמְלִיקָה שְׁנֵי לְאֹיִן לְזָר הָאוֹכֵלָה [אוּ בְּעוֹלַת הָעוֹף יֵשׁ שְׁנֵי לְאֹיִן בֵּין לְזָר וּבֵין לְכֹהֵן] דְּבִשְׁעָה שְׁחִיטָה רֹב בְּשָׂר וּמִפְרָקָת נַעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה טְרֵפָה וְאַחַר שְׂמוֹלֵק הַסִּימָנִין נַעֲשֶׂה גַּם גְּבֻלָּה וְכֵן בְּכָל בְּהֵמָה אוּ עוֹף אִם שְׁחַט מִן הָעוֹנֵף הָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָה חַיִּיב שְׂתִימִים מִשּׁוּם גְּבֻלָּה וּמִשּׁוּם טְרֵפָה: וְאִין לֹא יִזְכָּר דְּהָאִיסוּר גְּבֻלָּה אִינוּ חָל עַל טְרֵיפָה דְנִרְאָה דְשִׁפְיָר חָל דְּחֲדָא דְאִיסוּר חֲמוּר הוּא שְׁפֹן מְטַמֵּא וְעוֹד דְּאִפִּילוּ נִימָא דְבְּכָל בְּהֵמָה אוּ עוֹף דְּחוֹלִין אִינוּ חָל גְּבֻלָּה עַל טְרֵפָה מ"מ בְּזָר שְׂאֹכֵל מְלִיקָה נִרְאָה דְּוִנְדָּאִי חָל דְּהָא בְּלֹא"ה הַקָּשׁוּ הַתּוֹסֵ' בִּיבְמוֹת שָׁם ד' ל"ג ד"ה אֵלָּא מְלִיקָה דְהִיכִי אֲמַרִּין דְּאִיסוּר זָרוֹת וּגְבֻלָּה הֵוִי אִיסוּר בֵּת אַחַת הָא מִיָּד כִּי נִמְלָקָה הֵוִי לָהּ גְּבֻלָּה וְאִיסוּר זָרוֹת לֹא חָל רַק אַחַר זְרִיקָה שְׂיֵשׁ הֵיטֵר לְכַהֲנִים וְתִרְצוּ דְאִיסוּר גְּבֻלָּה נְמִי לֹא חָל רַק אַחַר הַזְרִיקָה דְלֹא חָל אִיסוּר גְּבֻלָּה עַל אִיסוּר מְעִילָה וְכו' ע"ש וּב"כ פְּשׁוּט דְאִיסוּר טְרֵפָה נְמִי לֹא חָל עַל אִיסוּר מְעִילָה וְנִמְצָא דְלֹא אַחַר זְרִיקָה שְׂיֵצֵא הַבְּשָׂר מִיַּדִּי מְעִילָה חָל עָלָיו כֹּל הַשְּׂלִישָׁה לְאֹיִן בְּבֵת אַחַת אִיסוּר טְרֵפָה וְאִיסוּר גְּבֻלָּה וְאִיסוּר זָרוֹת וְהַדְרָא הַקּוֹשְׁיָא לְדוֹכְתִּיָּה דְלִמָּה אֲמַרִּין דְּאִינוּ לוֹקָה רַק שְׂתִימִים: וְאִין בְּאַמַּת אַחַר הָעִיּוֹן אִינוּ קוֹשְׁיָא כָּלֵל דְּהָא עִיקָר הַפְּלוּגָתָא דַּר"ח וְבַר קַפְרָא הוּא אִי לְקִי נְמִי אֵלָּא דְגְּבֻלָּה בְּמִקּוֹם דְּאִיפָּא לָאו דְּזָרוֹת אוּ לֹא אֲבָל מַעֲנִין עַל כַּמָּה לְאֹיִן הוּא לוֹקָה מִזֶּה לֹא מִיָּרִי מִיַּדִּי וְהָא דְנִקֵּט לָאו דְגְּבֻלָּה י"ל דְּחֲדָא מִתְרִי וְתִלְתָּא לְאֹיִן נִקֵּט וּב"כ לֹא קוֹשְׁיָא מִיַּדִּי בְּמֵאִי דְלֹא הַזְכִּיר הַלָּאוּ דְטְרֵפָה דְלִבְר קַפְרָא דְסָבַר דְעַל לָאו דְגְּבֻלָּה לֹא לְקִי מִשּׁוּם דְּהוֹתְרָה מְפֻלְלָה אֲצֵל כַּהֲנִים מִמִּילָא נִלְמַד דְּגַם עַל טְרֵפָה לֹא לְקִי דְהָא אִיסוּר טְרֵפָה ג"כ הוֹתְרָה מְפֻלְלָה אֲצֵל כַּהֲנִים.

וְלַר"ח דַּס"ל דְּחָל גְּבֻלָּה עַל לָאו דְּזָרוֹת פְּשׁוּט דַּה"ה לְאִיסוּר טְרֵפָה. וְלִפִּי זֶה גַּם קוֹשְׁיֵית הַמַּחֲנֶה לְוִי דְלִמָּה לֹא קוֹשְׁיָא גַּם הַלָּאוּ דְטוֹמְאָה לְק"מ דְּיֵשׁ לֹא חָל דְּחֲדָא מִתְרִי וְתִלְתָּא לְאֹיִן נִקֵּט אֲבָל בְּאַמַּת בְּלָאוּ דְטוֹמְאָה גַּם לְבַר קַפְרָא לְקִי דְהָא לָאו דְטוֹמְאָה לֹא הוֹתְרָה מְפֻלְלָה אֲצֵל כַּהֲנִים וּבְזֶה לִיפָּא פְּלוּגָתָא כָּלֵל וְלִפִּיכֹף לֹא הַזְכִּיר הַלָּאוּ דְטוֹמְאָה כָּלֵל וְכָל זֶה נ"ל פְּשׁוּט:.

וְאַגַּב דְּאִיִּרִין לְעַנְיֵן טְרֵפָה הוֹתְרָה מְפֻלְלָה אֲצֵל כַּהֲנִים רְאִיתִי לְכַתּוּב בְּכָאן מֵה שְׂפַתְבְּתִי עַל הַגְּלִיזוֹן הַקְּדָמָת הַבְּאָר הַיֵּטִיב לֹא"ה ע' מִהַגְּאֹן מוֹהַר"י מְטִיקֵטִין זצ"ל שְׂהַקְשָׁה שָׁם עַל הָא דְאֲמַרִּין בְּמִנְחוֹת מ"ה ע"ה קָרָא דִּיחֻזְקָא לְדָל גְּבֻלָּה וּטְרֵפָה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֵאָכְלוּ כַּהֲנִים דְכַהֲנִים אִי צְטִרְכוּ לִיהַ דַּס"ד הוֹאִיל וְאִשְׁתְּרוּ מְלִיקָה לְגַבְיֵיהוּ תִשְׁתְּרִי נְמִי גְּבֻלָּה קמ"ל.

וְהַעִיר שָׁם דְּהַתִּינַח גְּבֻלָּה טְרֵפָה מֵאִי אִי צְטִרְכוּ לְמַכְתָּב דְּהָא אִיסוּר טְרֵפָה לֹא מְצִינוּ דְאִשְׁתְּרוּ לְגַבְיֵיהוּ וְכַתְּבִיתִי עַל הַגְּלִיזוֹן דְּבִמְח"כ נַעֲלָם מִמְּנוּ הַסּוּגָא דְחוֹלִין ד' כ"ח

דאָמרינון שם דבכל מליקה נעשה מתחילה טרפה דהא מולק מן העורף וצריף לחתוף השדרה ומפרכת קודם שיגיע לסמנין וא"כ בכל מליקה איפא איסור טרפה ג"כ.

ואף דזימנין משכח"ל מליקה בלא איסור טרפה כגון אם הסזיר הסימנין אחריו העורף ומלק וכמו שתיקצו בתוס' דנזיר הנ"ל וגם משכח"ל אם יזהר שלא יפסיק את חוט השדרה דבכה"ג לא נעשה טרפה לדעת הגאון מוה' יצחק הלוי ז"ל אחיו של הט"ז והובא דבריו בט"ז יו"ד סימן כ"ז מ"מ התורה התיקרה מליקה לפהנים בכל גונוי אף דנעשה טרפה והלפף אין התחלה לקושיותו במח"כ: וביותר אני תמה על תירוצו שתי' דמשו"ה הוצרך הפתוב לפרש דגם איסור טרפה נוהג בכהנים פי היכא דלא נטעה מקרא דיחזקאל [י"ד] גבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה ולכאורה מאי רבותיה דלא אכל גבלה וטרפה ולכן הוי טעינו דלכהנים משרי שרי גבלה וטרפה ויחזקאל היה פהו ולכן משתבח בנפשיה דהוא לא אכל גבלה וטרפה אף דהיה פהו פו היו יכולין לטעות ולכן הוצרך יחזקאל לכתוב [שם מ"ז ל"א] כל גבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הפהנים פו תירץ בהקדמת הבאר היטיב הנ"ל.

אבל תירוצו לא נראה לי פלל דמהיכא הוי טעינו דכהנים מותרין לאכול טרפה מאחר דבתורה לא מצינו שום ראיה והוכחה דמותרין בטרפה ואי משום דהיה קשה לו קרא דיחזקאל דכתיב טרפה לא אכלתי משום הו קושיא אין לבנות יסוד ובגין להתיר טרפה לפהנים בדבר שלא מצינו לזה שום רמז רמיזא באורייתא וידוע דכל קושיא יש לה תירוץ ובאמת שפבר פירשו רבותינו בעלי התלמוד בש"ס בחולין ד' ל"ז ובד' מ"ה דהא דאמר גבלה וטרפה לא אכלתי היינו דלא אכל בשר כוס כוס מעולם והיינו מסופנת דעומדת למות דאף דלכו"ע שריא מ"מ הוא לא אכל [ואף דעדיין קשה דלמה הוצרך לומר דטרפה לא אכלתי דמסופנת אינו ענין לטרפה וכבר הרגיש המהרש"א ז"ל בח"א בזה ותירץ בדוסק ואמנם לענ"ד נ"ל לומר דהפל במסופנת מייירי אף דיש תרי מיני מסופנת דסתם מסופנת מייירי שעומדת למות מיד ומקרי גבלה משום דעומדת למות מיד אבל יש מסופנת שאירע לה איזה חולי בגופה דע"י החולי מוכרח שיולד בה אח"כ אחת מי"ח טרפות שאסרה התורה אבל השתא אינה טרפה וקמ"ל רבותא דאפי' מסופנת פזו ג"כ לא אכל משום דעומדת לטרף: ואין להקשות לכאורה דאדרבה לענין איסור טרפה מצינו דאף דהשתא אינה טרפה מ"מ פינו דעומדת לטרף אסורה מיד כמו בסירכא שלא פסדרן לדעת התוס' דיש סירכא בלא נקב ומ"מ טרפה פינו דעומדת לנקב פנקוב דמי וא"כ מאי רבותא דיחזקאל דלא אכל מסופנת פזו דעומדת לטרף.

אבל אינו קושיא דפשוט דאין לדמות חולי הבא בידי שמים לסירכא שלא פסדרן דשאני התם דכבר התחיל החסרון בגוף הבהמה דיצא מן הריאה סירכא דעתיד לנקב הריאה ע"י זה וא"כ כבר התחיל להנולד בה מעשה טרפה משא"כ חולי בד"ש כגון קדחת או ענין אחר דעדיין לא נמצא שום שינוי באברי הבהמה רק שהרופאים שופטים שע"י חלאת פזו בנודאי תצמח מזה איזה חסרון באברים הפנימיים וא"כ לא גריעא ממסופנת דסופה למות דמותרת לאכול מן הדין.

ואף לדעת הב"י בסי' ל"ב דהטעם דמחט שנמצא בלב טרפה משום דסופה לנקב ואף דאפתי לא התחיל שום שינוי וחסרון בבהמה מ"מ שאני התם דכבר מונח בה דבר

המטריף וגם התם סופה שתטורף בנודאי דא"א פלל לצאת המחט בלא נקיבה בלב אכל בחולי ב"ש אינו בנודאי שתטורף דהא אפילו במסוכנת שעומדת למות מ"מ אינו בנודאי שתמות דלא גריעא מגוסס דלא הוה רק רנפא למיתה אכל מיעוט איכא לחיים אכל מ"מ פינו דרובה עומדת לטורף הקמיר יתקאל בעצמו ולא אכל]: ונתחזר לדברי הבאה"ט הגה פתבתי דתירוצו לא נהירא פלל ובעיקר קושנייתו נראה דנעלם ממנו הש"ס דחולין כ"ח הג"ל.

ואמנם שוב ראיתי דיש ליישב דבריו די"ל דס"ל פדעת המהר"ם לופלין בחולין שם דדוקא במלק בסכין דמליקה היתה שלא פדין יצתה מתורת מליקה רק נחשבת פנחירה בעלמא והלכך מה דתבר בתחילה שדרה ומפרקת פבר נעשה טרפה דהא השבירה דשדרה ומפרקת אינו צורך הנחירה אכל במליקה פדין פינו דבעיא גם תבירת שדרה ומפרקת הכל נחשב פמליקה אריכתא ולא שייך פלל לומר דנעשה טרפה והלכך לא מצינו באמת דהותר לפהנים איסור טרפה.

וגם מד' התוס' דנזיר כ"ח שכתבו דלר"ל דס"ל בהא דהאיש מדיר את בנו בנזיר אינו אלא לחנכו במצות והא דמביא חטאת העוף אם נטמא הוא משום דסבר דאין שחיטה לעוף מה"ת וגם ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ואי משום טרפה הנה יכול להתזיר הסימנין לאחורי הענף ומולק ומשמע מד' התוס' דאם הנה מולק פנרכו הנה בו איסור טרפה ג"כ התם שאני דמה"ת הוא חולין גמורים ולא שייך בו מליקה פלל.

והלכך בעת ששובר שדרה ומפרקת פבר נעשה טרפה גמורה. אכל במליקה פשרה של חטאת ודאי הנאכל לפהנים שפיר י"ל דלא מקרי טרפה דכולי מליקה אריכתא היא ועפ"ז דברי הבאה"ט נכונים וברורים.

ילעננו קושנייתו דלמה הוצרך לכתוב טרפה דהא טרפה לא מצינו דהותר לפהנים דהא בחטאת ודאי ליכא איסור טרפה ובחטאת העוף הבא על הספק אינו נאכל פלל ובמדיר את בנו בנזיר למ"ד דאינו יכול להדירו מה"ת ואינו רק מצד חינוף ומ"מ נאכל לפהנים והתם בנודאי אית ביה איסור טרפה הא פבר כתבו התוס' שם בנזיר דצריך לחזור הסימנין לאחורי הענף בעת המליקה צ"ל באמת דאגב נבלה פתיב טרפה.

וכעין זה כתבו התוס' בחולין ד' כ' ע"א ד"ה לא אמרו דלמ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת ולא הותר מעולם נבלה לפהנים אגב טרפה פתוב ג"כ נבלה [וצ"ל דס"ל להתוס' שם דגם במליקה פשרה שייך בה טרפה ודלא פדעת המהר"ם לופלין וצ"ל והבאה"ט הג"ל].

ונה אינו תירוץ רק למ"ד בחולין ד' י"ט דהא דאמר ר' חייא מצות מליקה מחזיר סימנין לאחורי הענף היינו אף מחזיר אכל בלא החזיר ג"כ הני מליקה מעליא אכל למ"ד דמחזיר דווקא ע"כ דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת דאל"כ לא מצינו דהותרה נבלה וטרפה לפהנים וכן פתב הגאון בעל מלא הרועים בהגהותיו לחולין ד' כ' הגדפס פעת בש"ס החדשים ד' ראם.

א"נ דסבר כר' יוחנן דאמר דפרשה זו אליהו עתיד לדורשה. ואפשר דר' יוחנן דסבר דאליהו עתיד לדורשה ולא פירש פרבינא היינו דסבר ג"כ דמחזיר דווקא וגם ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת ולכן הוצרך לומר דאליהו עתיד לדורשה: ונתחזר לענייננו שהתחלנו

בְּרִישׁ הַתְּשׁוּבָה לְחֻקּוֹר דַּמְנָ"ל לְהוּי לְחַז"ל שְׂאָם לֹא נִשְׁחַט כְּדָרֵךְ שְׁחִיטָה שְׁנֹאמְרָה לְמִשְׁה רַבִּינוּ בַּע"פ הַגּוֹי נְבִלָה גְמוּרָה וּמִי שְׂאוּכְלָה הִיָּה לֹקֵה [בְּזוֹה"ב] מִשׁוּם הִלָּאוּ דְנִבְלָה לְבַד הַעֲשֵׂה שְׂאִינָה זְבוּחָה וְגַם מְטָמָא בְּמִשְׂאָא כְּמוֹ נְבִלָה מִמֶּשׁ הִנֵּה כְּבָר הוֹכַחְנוּ כֹּל זֶה לְעִיל מִתּוֹךְ רְאִיּוֹת מְוַכַּחִיּוֹת מְכַמָּה פְּסוּקִים שְׁבִתוּרָה וְכַמֶּשׁ"כ לְעִיל בַּעז"ה: וְאַפְתִּי פֶּשׁ גְּבֹן לְבָאָר דַּמְנָ"ל לְהוּי לְחַז"ל דְּלֹאֲחַר שְׁנֹאמְרָה מְצֻנָּת שְׁחִיטָה הַשְׁחִיטָה מוֹצִיאָה מִיַּד אֲבָר מִן הַחַי וּמִתֵּר לְחַתְנוּךְ מִמְּנָה אֲבָר אַחַר שְׁנִשְׁחַטָּה, אֲפִי שְׂהִיָּא מְפָרְקֶסֶת אֲפִי דְצָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּאַכִּילָה עַד שְׂתַצָּא נִפְשָׁה מִשׁוּם דְּכַתִּיב לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם וְכָבֵר הָעִיר בְּזוֹה הַפַּמ"ג בְּסִי' כ"ז [בְּמִשְׁבָּצוֹת זֶהָב בְּס"ק א'] דְּאִמָּאֵי לֹא נִימָא כִּינּוּן דְּלֹאֲחַר שְׁחִיטָה הָרִי הִיא פְּחִיָּה לְכָל דְּבָרִיָּה אִית בָּהּ נְמִי אִיסוּר אֲבָר מִן הַחַי עַד שְׂתַמּוּת וְאִין מוֹעִיל הַשְׁחִיטָה רַק לְהוֹצִיאָה מִיַּד נְבִלָה אֲבָל י"ל דַּמ"מ עֲדִינּוּן נִשְׂאָר עֲלֵהּ אִיסוּר אַמָּה"ח עַד שְׂתַמּוּת וְאִיסוּר לְחַתְנוּךְ מִמְּנָה אֲבָר עַד שְׂתַמּוּת.

וְכַתֵּב בְּשִׁלְמָא לְהַרְמַב"ם דַּס"ל דְּהָא שְׂצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שְׂתַמּוּת וְיִלְפִינּוּ לָהּ מְקָרָא דְּלֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם הוּא דְּרָשָׁה גְמוּרָה וְאִיסוּר מְדַאֲוֵרִיָּתָא מִמִּילָא מוֹכַח דְּאִיסוּר אַמָּה"ח כְּבָר הִלָּף מִשְׁעַת שְׁחִיטָה וְלִכּוֹן מִתֵּר לְחַתְנוּךְ מִמְּנָה אֲבָר אֲפִי בְּעוֹדָה מְפָרְקֶסֶת אֲפִי דְצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שְׂתַצָּא נִפְשָׁה דַּאֲל"כ לֹא נִצְרָךְ כֹּל לְלַמּוֹד מְקָרָא דְּלֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם דְּהָא בְּלֹא"ה אִיסוּר מַה"ת מִשׁוּם אַמָּה"ח.

אֲבָל לְדַעַת רַש"י וְשְׂאָר מְפָרְשִׁים דְּאִינוּ אֵלָא מְדַרְבְּנּוּ וְיִקְרָא אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא תִּקְשָׁה בְּאַמַּת דַּמְנָ"ל הָא דַּמָּה"ת מִתֵּר לְחַתְנוּךְ אֲבָר מִמְּנָה אֲפִי קוֹדֵם שְׂתַצָּא נִפְשָׁה כּוֹן הַקְּשָׁה הַפַּמ"ג שְׂם וּמְסִיָּים וְיִשׁ לִיִּישׁב וְלֹא בִּיָּאָר כֹּל בְּמָה יִשׁ לִיִּישׁב [וּבְשִׁפְתֵי דַעַת חֲזַר וְהַקְּשָׁה קוֹשְׂיָא זֹו וְשְׂם נִשְׂאָר בַּצ"ע] וְנִרְאָה דְּכּוֹנְתּוּ דָּאָם נֹאמַר דַּמָּה"ת אִין הַשְׁחִיטָה מִתֵּר לְאִיסוּר אַמָּה"ח א"כ אִיסוּר לְאַכְלוֹ הַבְּנֵי מַעִים דְּהָא תִּיְכַף שְׁנִשְׁחַט הַנּוֹשֵׁט וְהַקְּנָה הַגּוֹי כֹּל הַמַּעִים כְּמָאן דְּמַנְחָא בְּדִיקוּלָא וְאִיסוּרֵי לְעוֹלָם מִחַמַּת אַמָּה"ח וְהָרִי בְּהִדְיָא צְנוּתָה הַתּוֹרָה לִיתָן הַקְּיָבָה לְכַהֵן הָרִי דְּמִתֵּר בְּאַכִּילָה וְאִין בּוֹ אִיסוּר אַמָּה"ח.

וְאִין לֹאמַר דְּהַתּוֹרָה צְנוּתָה לִיתָן לַפְּהֵן כְּדִי לְהַאֲכִיל לְכַלְבּוֹ דְּהָא לִיתָא דְּהָא כְּתִיב רֹאשִׁית גַּז צֹאנָה תִּתֵּן לוֹ וְדָרְשִׁינּוּ לוֹ וְלֹא לְכַלְבּוֹ וְמָה"ט טְרַפָּה פְּטוּר מִמִּתְּנוּת כְּהוֹנָה וְכַמוֹ שֶׁכ' רַש"י בְּחֻלִּין ד' קל"ו ע"ב [וַע"ש בְּהַגְהָת מַהֲרִ"ב ז"ל דַּצ"ל וְנָתַן לַפְּהֵן לוֹ וְלֹא לְכַלְבּוֹ וְכ"ה הַגִּירְסָא בְּר"ן] אֵלָא וְדַאי דְּהַשְׁחִיטָה מוֹצִיאָה מִיַּד אַמָּה"ח [וְמִיָּהוּ לְמַש"כ הַחַת"ס בִּיּו"ד סִימָן י"ח דָּאָם לֹא נִשְׁחַט רַק רֹב סִימָנִים לֹא הָוָה כְּמוֹ דְּמַנְחָא בְּדִיקוּלָא דְּלֹא גָרַע מֵאֲבָר הַמְּדוּלְדָּל דְּאִין בּוֹ רַק מִשׁוּם מְצֻנָּת פְּרוּשׁ בְּעֵלְמָא מְדַרְבְּנּוּ הַדְּרָא הַקְּוִשְׂיָא לְדוֹכְתִּיָּה דְּדִילְמָא אִיסוּר אַמָּה"ח נִשְׂאָר עַד שְׂתַמּוּת הַבְּהֵמָה וְהָא דְּצְנוּתָה הַתּוֹרָה לִיתָן הַקְּיָבָה לְכַהֵן הִיָּינוּ אִם לֹא נִשְׁחַט רַק רֹב שְׂנִים כְּדִין הַתּוֹרָה וְאִין בְּקִיָּבָה שׁוּם אִיסוּר אַמָּה"ח כֹּל וְכַלְל: וְאִכּוֹן נ"ל דְּמִזָּה רְאִיָּה בְּאַמַּת לְדַבְּרֵי הַכ"מ בְּרִישׁ הַלְּכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁכ' שְׂם לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל דַּמָּה"ת צָרִיךְ לְשַׁחֲטֵי לְכַתְחִילָה כֹּל הַשְּׂנִים וּלְפִיכָהּ פְּסַק כְּתַרְתִּי לִישְׁנֵי בַר"פ הַשְּׁחִט מִשִּׁים דְּהוּי סְפִיקָא דְּאוֹרִיָּתָא וְלַחּוּמָרָא וְהוּבָא דְּבָרֵינוּ בַּתְּבוּ"ש ס' כ"א וְעִי' בְּמִשְׁבָּצוֹת זֶהָב שְׂם סק"א שְׂמַצְדָּד לֹאמַר דְּגַם הָרָא"ש ס"ל כֹּן ע"ש [וְכֹן נִרְאָה דַּכ"ה ג"כ דַּעַת רַש"י ז"ל בְּחֻלִּין ד' ל"ב דְּפִירֶשׁ דְּאִיִּבְעִיָּא דְּשָׁהָה בְּמִיעוּט סִימָנִים הִיָּינוּ לְאַחַר שְׁחִיטָת רֹב קוֹדֵם מִיעוּט בְּתָרָא וּפְסַק רַש"י ז"ל הַאֲבַעְיָא לְחוּמָרָא אֵלְמָא דַּס"ל לְרַש"י

ז"ל דצריף לשחוט מה"ת כל הסימנים לכתיחילה דאם אינו אלא מדרבנן הו"ל למפסק האיבעיא לקולא פכל ספיקא בדרבנן] ועפ"ז חוזר הראיה על מקומה דשחיטה מוציאה מידי אמה"ח מהא דהתירה התורה לאכול הקיבה: אבל אין להביא ראיה מהא דלא אסרה התורה רק חלב של שור וכשב ועז ומשמע דחלב חיה מותר וכן שומן הפנתא מותר ואף כל חלב שעל הקרב כמאן דמנחא בדיקולא דמיא כמו הקרב בעצמו דמזה אינו ראיה די"ל דמפח הלאו של אמה"ח לא קמיירי קרא ושפיר גם בחלב חיה ושומן הפנתא אסור משום אמה"ח ולא קאמר הכתוב רק דבחלב בהמה איכא לאו וכרת מלבד הלאו דאמה"ח וכל זה פשוט: ואין להקשות דא"כ היאך מותר להאכיל חלב של בהמה לבנ"ח דהא בחלב ליכא סברא דמי איכא מידי דהא לישראל אסור מה"ת משום חלב.

דהא אינו קושיא דמ"מ פיון דעל ידי השחיטה נסתלק מן החלב איסור אמה"ח ולא נשאר עליה פי אם איסור חלב האסור לישראל בלבד אין סברא פלל דלגבי בנ"ח לא יועיל השחיטה לטהר החלב מאיסור אמה"ח דלא מצינו דגבי ישראל יהי קיל יותר מלגבי בנ"ח דלגבי ישראל יהי מועיל השחיטה בלבד לסלק איסור אמה"ח ולגבי בנ"ח לא יועיל השחיטה.

ונהו פוננת הש"ס דאמרינן מי איכא מידי דלישראל שרי ולבנ"ח אסור. ואין הפוננה דלישראל יתיה שרי לגמרי ולבנ"ח יתיה אסור אלא ר"ל דליכא מידי דלישראל יוכל לתמן האיסור באיזה דבר שיעשה ולבנ"ח לא יתיה מועיל התיקון שהוא משום דהתורה לא ניתנה לישראל להקל עליהם יותר מלבנ"ח אלא להחמיר עליהם.

אבל בדבר שגם לישראל אמרה תורה שאותו מעשה מתמן האיסור כ"ש שלבנ"ח מועיל לתמן האיסור. והא דבנ"ח במיתה פליא מילתא היינו להקל עליהם דאינם צריכים לשחיטה אלא אפילו בנחירה או אפילו מתה מאליה נמי מותר להם אבל לא להחמיר עליהם דלא יסולק איסור אמה"ח רק לאחר מיתת הבהמה.

אבל מה שבטמאים לישראל אינו נוהג איסור אמה"ח ובבנ"ח מנוזהר על איסור אמה"ח גם בטמאים זה לא מקרי חומרא לגבי בנ"ח דהא גם לישראל אסור משום טומאה והלכך בשוחט בהמה טמאה ועדיין היא מפרקסת בנודאי אסורה היא לבנ"ח דהא שחיטת טמאה אינו מתיר לישראל מידי: ואגב אורחיה ראיתי לכתוב בכאן מה שיש לי להעיר על דברי הגאון הנו"ב זצ"ל בהגהותיו ליו"ד הנקרא דגול מרובה שכ' בס"י כ"ז שמוותר למכור דם היוצא בשעת שחיטה לבנ"ח לאכילה אף בעודה מפרקסת ואף דבדם לא שייך מי איכא מידי דלישראל שרי דהא מ"מ אסור משום דם מ"מ הא בלא"ה אין בנ"ח מצווה על דם מן החי כמבואר ברמב"ם בפ"ט מה"מ הלכה יו"ד עכ"ל הדגמ"ר שם.

והנה משמע מדבריו דלר"ח בן גמליאל דס"ל בסנהדרין ד' נ"ט דבנ"ח מצווה על דם מן החי אה"נ דאסור למכור להם בעודה מפרקסת משום דבדם ליכא מי איכא מידי. ואמנם לפי מש"כ לעיל שרי גם לר"ח בן גמליאל דהא בש"ס בסנהדרין שם מבואר דלר"ח בן גמליאל גם ישראל מצווה על דם מן החי וא"כ שייך שפיר מי איכא מידי דלישראל מתירה שחיטה מאיסור דם מן החי ולבנ"ח יהי אסור וכמו שכתבנו לענין חלב: ולענין מה שהבאתי לעיל בשם החת"ס ביו"ד סימן י"ח דאם לא נשחט רק רוב הסימנים אין

בבני מעים איסור אמה"ח אף שנתנבלה בשחיטה משום דהוי פאבר המנדולדל דאין בו רק מצות פרוש בעלמא מדרבנן.

ולכאורה דבריו תמוהין דהא דאמרינו דאין פאבר המנדולדל רק מצות פרוש בעלמא מדרבנן היינו בנשחט פהוגן משום דקיי"ל דאין שחיטה עושה ניפול ונפק"ל זה מקרא דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא ודרשינו מזה דדווקא מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול אבל אם נפסלה בשחיטה דהשחיטה אינה מטרת אותה מידי נבלה פשיטא דמונח עליה איסור אמה"ח עד שתמות ובבהמה שמתה קיי"ל דמיתה עושה ניפול ואסור משום אמה"ח אף פאבר המנדולדל.

ואולי דעת רבינו החת"ם דדווקא לישראל אסור משום אמה"ח דהבהמה בעצמה אסור לו משום נבלה והקילה התורה דעל אבר המנדולדל אינו חל טומאת נבלות מאחר שנעקר קצת ממקום חיבורו אבל איסור אמה"ח מ"מ אית ביה דע"כ בין שאתה חושבו כמחנפר ודינו כמו הבהמה בעצמה ובין שאתה חושבו כמו אבר הנפרש ממנה מ"מ בין פה ובין פה אית ביה איסור לאו או לאו דנבלה או לאו דאמה"ח דא"א לפנטרו לגמרי והלכה אית ביה לכה"פ לאו דאיסור אמה"ח דאי אתה יכול לתפוס החבל בתרי ראשין.

אבל בבב"ח דמותר בנבלה וזה חזינו גבי ישראל דמיעטה התורה גבי אבר המנדולדל דצריף לילה בו לקולא והלכה גבי בב"ח אזלינן לקולא דאמרינו דהמיתה אינו עושה ניפול והיינו דאמרינו פיון דקצת מחנפר לבהמה הוי כמו הבהמה בעצמה והלכה כמו דהבהמה בעצמה מותר לבב"ח מצד דבב"ח אינו מצנה על הנבלה ה"נ אבר המנדולדל מותר להם ואינו צריף לסכרא דמי איפא מידי דאפילו אם נשחטה שלא פהוגן דליכא מי איפא מידי או אפילו בבהמה נסיה ועורף הטמאין דג"כ ליכא מי איפא מידי דהא בני ישראל אינו מצווין על אמה"ח דטמאין מ"מ אבר המנדולדל מותר להם דנחשב כמו הבהמה בעצמה כנ"ל ליישב דברי הגאון בעל חת"ס ו"ל ודו"ק היטיב: וכן נ"ל לכאור פוננת הש"ף ו"ל ביו"ד סימן ס"ב ס"ק ג' דאחרי שתמה שם על הב"ח ו"ל שכ' דמשו"ה הוצרף הטור להביא דאמה"ח אינו נוהג בטמאים דנ"מ דמותר להושיט אמה"ח דטמאים לבב"ח ותמה עליו מהש"ס דחולין (דף ק"א) דמבואר שם להדיא דבב"ח מצווה על אמה"ח דטמאים כטהורים.

וכתב הש"ף אחר זה ומיהו פאבר המנדולדל שאסור מדרבנן יש פוסקים דמותר להושיטו לבני נח. ולכאורה תניבת ומיהו אין לו שום פיאור דמה שייף זה למה שקודם.

ואמנם לפי הנ"ל יש לומר פנונה נפלאה בד' הש"ף דלכאורה יש ליישב דברי הב"ח דר"ל דנ"מ לענן אבר המנדולדל של בהמה טמאה דפאבר המנדולדל של בהמה טהורה אסור להשיטו לבני נח לדעת הסמ"ק בס"י רי"א והובא בש"ף בס"י נ"ה ס"ק י"א משום פיון דאסור לישראל מדרבנן ה"נ לבב"ח אבל בבהמה טמאה דישראל אינו מצנה על אמה"ח שלקהם ממילא לא שייף בהו פאבר המנדולדל איסור דרבנן מצד אמה"ח פיון דמה"ת אין לישראל שום איסור מצד אמה"ח רק משום טמאה ממילא גם לבב"ח שרי לכתחילה ושפיר הוצרף הטור להביא הדין דאין נוהג אמה"ח לישראל בטמאים לענן אבר המנדולדל דמותר להושיט לבב"ח בטמאים.

וע"ז פתב הש"ד דגם לעגנן אבר המגולגל אין נ"מ משום דגבי טהורים נמי יש פוסקים דמותר להושיט אבר המגולגל ודלא פהסמ"ק פן נ"ל ברור פנונת הש"ד בזה. ואמנם באמת הב"ח לשיטתו בסימן נ"ה שהביא ד' הסמ"ק להלכה דאסור להושיט אבר המגולגל של בהמה טהורה לבנ"ח שפיר פתב ליישב ד' הטור דנ"מ לעגנן דמותר להושיט אמה"ח לבנ"ח ור"ל לעגנן אבר המגולגל.

והו אמת דמלשון הב"ח לא משמע פן דא"כ הו"ל לפרש דמייירי לעגנן אבר המגולגל אבל מ"מ ד' הטור יש לתרץ פן וי"ל דהטור ס"ל פדעת הסמ"ק דבבהמה טהורה אסור להושיט אבר המגולגל לבנ"ח ודו"ק היטיב הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן ב הנה ראיתי להעיר על מה שנסתפק הפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה אם איכא עשה שאינה זבוחה בעוף משום דבעוף לא מצינו עשה מפורש על שחיטה רק דגלמד מהקישא דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה וכדאיתא בחולין (נ"ז כ"ז ע"ב) ולכן אפשר דלא ילפינו מהקישא רק דבעינו שחיטה גם בעוף ואם לא נשחטה הוי בכלל גבלה כמו בהמה אבל עשה ליכא [ובאמת ספק זה יש להסתפק גם בחיה דהא בקרא דזבחת בקר וצאן כתיב וחייה איננה בכלל בקר וצאן רק דגלמד דצריה שחיטה גם בחיה מהקישא דפסולי המוקדשין דכתיב בהו בשערה תאכלנו הטמא והטהור יחדיו יאכלנו כצבי וכאיל ודרשינו דמה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וא"כ י"ל דהקישא לא נאמר רק לעגנן דבעי שחיטה אבל מנ"ל דאיכא עשה שאינה זבוחה והו אמת דעיקר ספיקו אינו מוכן פלל הא קיי"ל דאין היקוש למחצה ויש ללמוד מהקישא דיש עשה שאינה זבוחה בחיה ובעוף כמו בבהמה: ובאמת שיש להעיר ג"כ בהא דאמרין בחולין (נ"ד ק"א) דטעמא דר"מ דסובר דאינו נוהג אמה"ח רק בבהמה טהורה אבל לא בחיה משום דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר וסמיה ליה וזבחת מפקרה ומצאנה ללמד שאינו נוהג הלאו דאמה"ח רק בבהמה טהורה בלבד משום דחיה אינה בכלל בקר וצאן [ואף דחיה בכלל בהמה מ"מ אינה בכלל בקר וצאן וכן איתא להדיא בזבחים (נ"ד ל"ד) לעגנן קרבנות דאינו פשר לקרבן רק בקר וצאן דבקר וצאן אמרתי לה ולא חיה ע"ש] והדבר תמוה דמאחר שהוקש חיה לפסולי המוקדשין דבעי שחיטה נימא דאין היקוש למחצה והוקש נמי לעגנן אמה"ח דמה פסולי המוקדשין נוהג איסור אמה"ח ה"נ בחיה.

ואולי דר"מ לא ס"ל הך היקושא לפסולי המוקדשין ויש לו לימוד אחר דחיה בעי שחיטה והדבר צ"ע]. ושוב הביא הפמ"ג ראיה מד' רבינו יונה [והובא דבריו בחידושי הרשב"א ובר"ן בפ"ק דחולין ד'י] שכ' דבספק השקול אסור גם בטורפות ואף דאמרין דנשחטה הותרה מ"מ היכא דאיתיליד ריעותא אסור גם בספק השקול אם לא שיש מקום לתלות להיתר טפי מלאיסור והביא ראיה משחט את הנושט ונמצא הגר גרת שמוטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה נשחטה או לאחר שחיטה פסולה מספק ולכאורה ראיתו תמוה דשאני התם דהוא ספק בשחיטה ויש לה חזקת איסור משא"כ בטריפה אדרבה יש לה חזקת היתר.

אלא ודאי משום דהך ברייתא בעוף קמייירי דהכשרו בסימן אחד וס"ל דעיקר חזקת איסור דשחיטה הוא חזקת שאינה זבוחה והלכך בעוף ס"ל לרבינו יונה דלית בה עשה

שאינה זבוחה ולפיכך לית לה חזקת איסור כלל ואעפ"כ אמרינו דפסולה מספק וישפיר מייתי מינה ראיה גם לאיסור טרפות כ"כ הפמ"ג שם.

והנה מאוד אני תמה על דבריו ו"ל אלו שהכריח מדברי ר"י ו"ל דס"ל דגבי עוף ליפא חזקת איסור שאינה זבוחה דא"כ תמוה בהא דאמרינו בחולין (ד' ט') דאם לא בדק בסימניו לאחר שחיטה הוי גבלה משום דבהמה בחזקת איסור עומדת הו"ל להש"ס לחלק בין עוף לבהמה דגבי עוף אם לא בדק בסימניו לא הוי גבלה בנודאי ונהי דמ"מ אסורה מספק דהא הוי ספק השקול ולא גרע מספק טרפה שאסורה מ"מ פיון דבעוף ליפא חזקת איסור שאינה זבוחה לא הוי נודאי גבלה רק ספק גבלה.

וכן בנמצא הספין פגום דאמר רב הונא דאפי' שיבר בה עצמות כל היום פסולה משום דבהמה בחזקת איסור עומדת הו"ל לחלק בין עוף לבהמה ומעולם לא שמענו שיש חילוק בזה בין עוף לבהמה.

ולכן הדבר מוכרח לומר דגם גבי עוף איפא חזקת איסור שאינה זבוחה. ומ"מ ישפיר מייתי ראיה משחט את הנושט ונמצא הגרגרת שמוטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה נשמטה או לאחר מכאן דפסולה.

דהתם איפא נמי חזקה להיפך להיתר דמאחר דרוב בהמות ועופות אין הסימנים שלהם שמוטות ולפיכך צריך להעמיד על החזקה מחמת רוב דקודם שחיטה לא נשמטה רק השתא לאחר שחיטה נשמט הגרגרת ומ"מ אמרינו דפסולה וע"כ פיון דהוי ספק השקול פסולה ואף דליפא חזקה לאיסור וממילא ה"ה לטרפה.

וכן יש להביא ראיה לדברי רבינו יונה מהשוחט ונמצא פגום דקיי"ל כרב הונא דבלא שיבר בה עצם דפסולה ואף דאיפא חזקת היתר דספין דיש להעמיד הספין על חזקתו ואימור דלאחר שחיטה נפגם ע"י שנגע בעצם המפרקת או שנגם בפשר שתחת הסימנים וכדומה אלא נדאי פיון דעצם המפרקת אינו פוגם יותר מעור הוי ספק השקול אסור - ובלא"ה עיקר קושיותו על רבינו יונה אינה קושיתא כל כף דהא באמת אח"כ הביא עוד ראיות דגם לענין טרפה גופא אמרינו דספק השקול אסור והא דמביא ראיה מנשמטה הגרגרת אינו אלא לסניף בעלמא דמעיקרא הביא דגבי שחיטה ספק השקול לחומרא נהדר הביא ראיות דגם גבי טרפות אמרינו דספק השקול אסור ולפי זה אין להוציא מד' רבינו יונה ו"ל אלו פלום: ואמנם העיקר באתי לתמוה על דברי הפמ"ג ו"ל אלו דנראה דסותר דברי עצמו למש"כ בס"י"ט במשפצות זהב דמשו"ה הוצרך הטור ו"ל לכתוב דהשוחט צריך לברך על השחיטה [ועי' בב"ח שם דפירש דעיקר פנונת הטור לאשמעינו דצריך לברך קודם השחיטה ולא חיישינו שפא תמצא טרפה אבל להפמ"ג לא ניתא ליה פירוש זה דא"כ הו"ל להטור ו"ל לכתוב בהדיא דצריך לברך קודם השחיטה] דקמ"ל דשחיטה מצוה היא ואינה תיקון ללאו בלחוד אלא עשה נמי איפא ואם אינה שוחטה מלבד שאסורה משום לאו דגבלה עוד עובר עליה בעשה שאינה זבוחה ולפיכך צריך לברך עליה דלא כהריצב"א דסובר דשחיטה אינו אלא תקון ללאו דגבלה אבל ליפא עשה שאינה זבוחה ולדעתו בנודאי אין לברך עליה ואמנם באמת מסוגיית הש"ס דפסחים ז דמפרש שם בבבביתא דצריך לברך על השחיטה הוא סתירה גדולה על דעת הריצב"א כל זה כתב הפמ"ג שם.

הרי דס"ל דאי ליכא עשה ליכא ברכה ונהרי בש"ס דחולין בפי פיסוי הדם (ד' פ"ה) בכה דאמרין שם דמודה ר"י לענגן ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת ופירש"י לענגן ברכת שחיטה מודה ר"י דאין הפיסוי מפסיק ויכול לצאת בברכה ראשונה שפירש מתחילה על פולן ונהרי הים מייגרי בחיה ועוף אלמא דבין חיה ובין עוף טעונין ברכה על השחיטה הרי דנוהג בהם עשה שאינו זבוחה.

והו אמת דלדעת הריצב"א דגם בבהמה ליכא עשה שאינה זבוחה ואעפ"כ טעון ברכה ממילא אין ראיה מהתם גם לדידן דס"ל דבהמה איכא עשה שאינה זבוחה דגם בעוף כן דאיכא למדחי דאף דליכא עשה מ"מ ברכה בעי.

אבל לפי דעת הפמ"ג לשיטתו דס"ל דתליא אהדדי דאי ליכא עשה דשאינה זבוחה ליכא ברכה בנודאי ראיה מהש"ס דחולין שם דבחה ועוף ג"כ איכא עשה דשאינה זבוחה: ועוד אני תמה דנראה דלא עיין ברמב"ם בריש הלכות שחיטה דכתב שם בהדיא מ"ע מי שיירצה לאכול בשר בהמה וסיה ועוף לשחוט ואח"כ יאכל שונאמר וזבחת וכו' ונאמר בבכור בע"מ וכו' ושחיטת בהמה חיה ועוף אחת הוא ולפיכך צריך לברך וכו' הרי דס"ל להרמב"ם בהדיא דגם בחיה ועוף איכא מ"ע דשאינה זבוחה [ומאי דשני הרמב"ם מד' הגמ' דאיתא שם דילפינן דחיה בעי שחיטה משום דאיתקש לפסולי המוקדשין והרמב"ם פתב דילפינן מבכור בע"מ מבואר אצלי במק"א בעז"ה]: ובעיקר דברי הפמ"ג דתלי הברכה במ"ע דזבחה ועל פן הקשה על הריצב"א דס"ל דליכא עשה דזבחה דהיאך יפרנס לד' הש"ס דפסחים דמפונש שם דצריך לברך על השחיטה הנה המעיין בד' הרא"ש בפ"ק דכתובות ימצא תירוץ לקושיא הנ"ל דהנה הרא"ש ז"ל הקשה שם דמ"ש דמברכין אשחיטה אף שאינה מצוה חיובית דאי בעי לא אכיל ולמה לא מברכין אקב"ו לקדש אשה ואף שמחוייב בפ"ו וע"כ משום דאפשר בפלגש וא"כ גבי שחיטה נמי אפשר דלא אכיל.

ותי' על זה ג' תירוצים. א' דגבי שחיטה מ"מ אם רוצה לאכול בשר מחוייב לשחיט [וכוננתו בזה דמ"מ לא דמי מצות שחיטה למצות פ"ו דגבי שחיטה הברכה הוא על השחיטה והשחיטה בעצמה אם רוצה לאכול בשר היא מצוה חיובית דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ומה שיש לו עצה לפטור עצמו מהמצוה זו לא איכפת לן דהא בציצית ג"כ יכול להפקיע עצמו מהמצוה שלא ילבש בגד של ד' פנפות ומ"מ פשרוצה ללבוש בגד של ד' פנפות מחוייב לברך משא"כ במצות פ"ו אף דהמצוה בעצמה היא חיובית מ"מ הברכה לא נתקן על עצם המצוה דהא זה אין ביזו לקיים וא"א לתקן לברך רק על לקיחת אשה וזה אין חיוב פלל דהא יכול לקיים המצוה דפ"ו ע"י פילגש [לדעת הרא"ש שם דפילגש מותר אבל באמת רוב פוסקים חולקים וס"ל דאסור להחזיק פילגש כמבואר בב"י באה"ע בסימן כ"ז] ב' דשחיטה שאני דכתיב בלשון ציווי וזבחת אבל על קידושין לא כתיב בלשון ציווי ליקח איש אשה רק פי יקח איש אשה ג' כיון דבקדשים א"א בלא שחיטה הלכך מברכין על כל שחיטה עכ"ל הרא"ש ז"ל.

וע"פ דבריו ז"ל יתורץ ג"כ ד' הריצב"א דאף דס"ל דגבי חולין ליכא עשה דזבחה מ"מ כיון דגבי קדשים מחוייב לשחוט ומקיים עשה והלכך תקנו לברך על כל שחיטות ואף על שחיטת חולין.

וקצת יש לומר דמשו"ה צריך לברך על שחיטת עופות אף אי נימא דאינו נוהג בקה
עשה שאינה זבוחה מ"מ פיון דשחיטת ציפור של מצורע היא מצוה חיובית דהא כתיב
בקה"א בלשון ציווי ושחט את הציפור האחת אל כלי חרש על המים החיים לפיכך תקנו
לבר על כל שחיטת עוף וכמו שכ' הרא"ש גבי שחיטת חולין של בקר וצאן וכל זה ברור
והנראה לענ"ד פתבתי בעז"ה: סימן ג שא"ל.

ראוי לברר אם מותר לשחוט לכתחילה עוף בספין שאינו חד. וכן בשוחט בהמה בספין
חד אם צריך השוחט לזהר שיהא ב' הסימנים נשחטין פאחת ולא בזה אחר זה: תשובה.

בדרישה בר"ס כ"א הקשה פיון דדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל שגם בעוף צריך לכתחילה
לשחוט ב' הסימנים א"כ היאך מותר לכתחילה לשחוט עוף בספין שאינו חד. ואילו בטור
בסי' י"ח משמע להדיא שאף לכתחילה מותר לשחוט עוף בספין שאינו חד שכ' שם ספין
שפיה חלק אלא שאינו חד שוחטין בו אע"פ ששוחטה בשחיטה הרבה רק שיוליף ויביא
ולא ישקה בשקה' עכ"ל הטור שם.

וע"כ דמייירי בעוף וכמו שכ' הב"י שם דאיל בבהמה אף בדיעבד אסור דהיינו אבועיא
דשקה במיעוט סימנים מהו לפי הרב ר' אושעיא שהובא בתוס' בחולין (דף ל') ובטור
בסי' כ"ג ולא איפשטא.

ושוב חזר ותירץ דבסי' י"ח מייירי ששוחט ב' סימנים פאחת דאז שרי אפ"ל לכתחילה
ואפ"ל בבהמה דאין פאן שהי' פלל. אכל לשחוט ב' הסימנים בזה אחר זה אסור אפ"ל בעוף
לשחוט לכתחילה בספין שאינו חד וכן דעת הב"ח בסי' י"ח דלכתחילה אסור גם בעוף
והסכים עמו גם הנש"ך שם בסי' י"ח ס"ק י"ב.

וכן הט"ז בר"ס כ"א [רק דאינו מסכים בזה שכ' הדרישה דאם מכונן השוחט שיהא ב'
הסימנים נשחטין פאחת אז מותר אפ"ל בבהמה לשחוט לכתחילה בספין שאינו חד וכ'
דלא נהירא פלל להקל בזה לסמוך ע"ז שיחתוף ממש בשנה בכל אחד ולא יקדים באחד
יותר קצת מחבירו דשפא יקדים באחד יותר ויבוא לידי איסור גמור]: והנה כבר תמה
עליהם הפר"ח ז"ל בסי' כ"ג ס"ק כ"א דמאי שייך איסור בזה בעוף אפ"ל לכתחילה שיהי
בעוף המיעוט בתרא וסימן ב' שניהם בני שחיטה ניהו לכתחילה ובידיעבד תרנוניהו לא
מעפבי ואיך שייך לומר דשחיטת המיעוט בתרא של סי' ראשון יהי נחשב כשהיה לגבי
סימן שני.

ולא דמי לבהמה דהתם הסימן שני מעפב בשחיטה והלכך לגבי סימן שני נחשב המיעוט
בתרא של סימן ראשון כמוליה ביד וברגל. אכל בעוף לא שייך זה אלו דברי הפר"ח
ז"ל.

והנה התבואות שור בסי' כ"ג ס"ק י"ח יישב לדברי האחרונים הנ"ל. די"ל דאינהו ס"ל
דתרי לישני דגמ' דר"פ השוחט דקאמר איבעית אימא ארנבא של אחד כמוהו ואי בעית
אימא אאחד בעוף פליגי אהדדי, רק דאנו עבדינו לכתחילה פחומרת שניהם.

אכל ללישנא קמא דאמר דלשון דייעבד דתנו במשנה קאי אאחד בעוף דלכתחילה בעינו
שנים והיינו רוב שנים כמו בבהמה ס"ל דמיעוט בתרא אינו צריך שחיטה אפ"ל לכתחילה
והלכך מה שמוליה ומביא במיעוט בתרא הוי כמוליה בידו וברגלו ממש והוי שהיה בין

סימן לסימן גם בעוף ע"ש בתבואות שור: ואמנם כל זה אינו אלא לכתחילה אבל דיעבד
אם שחט עוף בסכין שאינו חד ואפ"ל אם שחט הסימנים בזה אחר זה בנודאי פשר
בדיעבד.

ואף דקיי"ל דפוסל שהיה בין סימן לסימן גם בעוף מ"מ זה אינו אלא מדרבנן וכיון דדין
זה הוא איבעיא דלא איפשטא א"כ לענין עוף דאף בשהיה גמורה אינה אלא מדרבנן הוי
ספיקא במילתא דרבנן וילקולא: ובזה יתנישב ג"כ מה שעמד הש"ך ז"ל בסי' כ"ג ס"ק י'
על הרמ"א ז"ל שלא הגי' שם על המחבר דלדין דמחמרינו בשהיה משהו בכל ענין
טרפה אף אם שחט בהמה בסכין שאינו חד אפ"ל לא שקה שיעור שהיה.

ומה שתיירז דס"ל להרמ"א דבסכין שאינו חד בנודאי אין להחמיר בשהיה משהו ואפ"ל
לדין דהא מתעסק בשחיטת הסימנים. לכאורה תירוצו אינו מוכן כ"כ דמה בכך
דמתעסק בשחיטת הסימנים הא מ"מ כיון דחשבנו דמה שחומרו במיעוט בתרא הוי
פחותה בידו וברגלו א"כ הו"ל שהי' גמורה.

ואכן לפמש"כ א"ש בפשיטות דכיון דשהיה גמורה משהו אינה אלא חומרא בעלמא
מדרבנן והלכך בשהיה דסכין שאינו חד במיעוט בתרא דהוי איבעיא ולא איפשטא הוי
ספיקא דרבנן וילקולא.

ואפשר דיש להעמיס זה גם בדברי הש"ך ז"ל ודו"ק: ואף לפי זה זכינו לדין חדש
דלכתחילה צריף השוחט ליזהר שיזמין בידו בבהמה באופן שידע ששוחט
פאחת ואפ"ל בשוחט בסכין חד כיון דבש"ס הוי איבעיא דלא איפשטא בשחיטת מיעוט
בתרא של סימן ראשון אי נחשב פשה' לגבי סימן שני וא"כ אפ"ל בסכין חד מ"מ שהי'
משהו מיהא איפא בשחיטת מיעוט בתרא ולכתחילה בנודאי צריף ליזהר ואפ"ל בספק
שהי' משהו: ולפי דברי התבו"ש ה"ל דטעמן של האחרונים דאסרו לכתחילה לשחוט
בסכין שאינו חד אפ"ל בעוף דשמא פליגי לישני אהדדי ולישנא קמא קאמר דהאי דיעבד
דמתני' באחד בעוף אבל מיעוט בתרא גם לכתחילה א"צ לשחוט והוי כיד נרגל ממש
א"כ גם בעוף גם בסכין חד צריף ליזהר שיהיו נשחטין ב' הסימנים פאחת דהא גם בעוף
פוסל אפ"ל שהי' משהו בין סימן לסימן כמו בבהמה: ואין להקשות דא"כ גם בדיעבד
לפסול גם בעוף בסכין שאינו חד דהא להך לישנא הוי ודאי שהי' בין סימן לסימן כמו
ששחט ביד נרגל בין סימן לסימן.

אבל הא ליתא. דחדא דהא זהו גופא ספיקא אי פליגי לישנא אהדדי אי לא.

וגם אי פליגי מ"מ מי יימר דהלכה כלש"ק דלמא הלכה כלש"ב דסימן שני בעוף א"צ
אפ"ל לכתחילה א"כ פשיטא דכשר בעוף בסכין שאינו חד: ובאמת מהו איבעיא גופא
דשהיה במיעוט סימנים מהו לפי הר"ר אושעיא מוכח להדיא דס"ל דמיעוט בתרא צריף
לשחוט לכתחילה.

דאם נימא דס"ל כלש"ק דמיעוט בתרא א"צ לשחוט כלל א"כ פשיטא דהוי שהי' גמורה
ופסולה דמה לי אם שוחט במיעוט בתרא או שוחט ביד וברגל. והלכך בדיעבד בנודאי
פשר בעוף: וראיתי להתבו"ש שם שכ' בשמלה חדשה ג"כ דאף אם שוחט בסתם סכין.

יהי' השוחט וזהיר וזהיר להזמין הסימנים לחתכם יחד דדלמא הספין שפיידו אינו חד פדינו
ואתי לדי ספק דאורייתא ע"ש. ואכן לפמש"כ לעיל א"צ לטעם זה דבלא"ה צריף לזהר
שיהיו נשחטין פאחת דלכתחילה צריף ליזהר אפי' בספק שהי' משהו.

וגם מש"כ השמלה חדשה דאף בעוף יש למנוע מלשחוט בספין רעה דלפעמים מוליף
ומביא בתוף השחיטה ואינו חותף פלום והו"ל שהי'. ותו דיש לחוש לשאר קלקולים
פגון דרסה ועיקור וכו' עכ"ל שם.

ואכן לפי מש"כ לעיל א"צ לזהר דלכתחילה בלא"ה אסור דשמא הלכה כלש"ק דמיעוט
בתרא א"צ לשחוט אפי' לכתחילה ונמצא דהמיעוט בתרא הוא שהי' לסימן שני. ואפי'
אם מזמין ב' הסימנים זה אצל זה ומכונן לשוחטין פאחת מ"מ מאן מפי' דישחטם פאחת
וכמו שכ' הט"ז דקשה לסמוך על זה.

[ואכן י"ל דמשו"ה הוצרך השמ"ח להך טעמא משום דמסיק דאפי' בדיעבד יש להחמיר
אם אינו יודע בבירור שלא קלקל ולא שעה]. וכבר פתבנו דאף בשוחט בספין חד מ"מ
ראוי לשוחט לדקדק שיהא הסימנין נשחטין פאחת: דהא לכתחילה צריף לזהר אף מספק
שהי' משהו.

והשמ"ח פתב דדוקא בסתם ספין צריף לזהר לחתכם יחד דדלמא הספין שפיידו אינו חד
פדינו. ואכן לפמש"כ אפי' אם ידוע לו בבירור דהוא ספין חד מ"מ צריף ליזהר מטעם
הנ"ל הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן ד ראיתי בס' האשכול להראב"ד חותנו של הראב"ד
ז"ל בעל השגות בדיני שחיטת חולין שהקשה פינו דנקיבת ונשט ופסוקת גרגרת בכל
מקומן הראוי לשחיטה לא מהני להו שחיטה.

הו"ל למבדק סימנים לאחר שחיטה בכל ארפן ורחפן דבהמה בחי' בחזקת איסור עומדת
עד שיינדע במה נשחטה. ואי משום דאזלינן בתר רובא.

מי לא תנו האשה שהלף בעלה וצרתה למדה"י וכו' ומסיק דחזקה פשיצא בעלה מייתי
לה ליבום. ורובא לשוק וחזקה לא עדיף כמו רובא.

ומיעוט מפילות סמוך מיעוטא לחזקה והוי לה פלגא ופלגא. וה"נ סמוך מיעוטא דנקובת
הנושט לחזקת איסור דבהמה ואיתרע רובא.

והו"ל לבדוק אחר שחיטת כל הסימנים. וכד מעיינינן שפיר אשכחנא פתרא.

פינו דרחמנא אמר ליזול בתר רובא ונשחט לקנה ונשט ולא ליחוש דילמא במקום נקב
קשחט. ובכ"מ הראוי לשחוט אמר שחוט.

להכי גם לאח"ש לא צריף למבדק דכולהו סימנים אכשרינהו לשחיטה. ולית סברא לומר
לחצאין אמר דבמקום שתשחט לא תיחוש שמה נקב ובשאר מקומות תיחוש עכ"ל ס'
האשכול שם אות באות: וכתבתי על הגליון לכאורה דברי רבינו ז"ל תמוהים דהא
בחולין (דף י"א) הוכיח הש"ס משחיטה עצמה דאזלינן בתר רובא דטריפות.

דאל"כ נחוש שמה במקום שחיטה נקב הוי. הרי דס"ל להש"ס דאף לענין נקובת הנושט
אזלינן בתר רובא.

ולא אמרינו דסמוך מיעוטא לתזקה. ואיתרע לה רנבא: ושוב ראיתי דדברי רבינו ברורין בזה דנראה דנעת רבינו דסברא דסמוך מיעוטא לתזקה אינו אלא מדרבנו בעלמא.

וכ"כ התוס' בכ"ד דדונקא לר"מ דס"ל דמיעוטא פמאן דאיתא דמי היכי דאיתא תזקה בהדי מיעוטא הוי פלגא ופלגא נאסור מה"ת אבל לרבנו דמיעוטא פמאן דליתא דמי הלכך אף דאיתא תזקה בהדיה לא הוי פלגא ופלגא ואינו אסור רק מדרבנו.

והלכך בש"ס דמיירי לעננו עיקר דבר תורה שפיר מוכיח מינני' דאזלינו בטר רנבא והלכך א"ל שום בדיקה בנושט כמו בשאר אברים. דמה"ת אזלינו בטר רנבא ואף דאיתא תזקת איסור.

אבל רבינו ז"ל מקשה פינו דמדרבנו אמרינו דסמוך מיעוטא לתזקה א"כ נהי דבמקום שחיטה א"א לבדוק משום דנושט אין לו בדיקה מבחוץ דסובר רבינו פדעת רש"י ז"ל דנושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל נקב].

מ"מ יהא צריף לבדוק מדרבנו לאחר השחיטה בנושט ובקנה מלמעלה ומלמטה לארפון ורחפון. דכינו דנקובת הנושט ופסוקת הגרגרת הוי גבלה א"כ צריף בדיקה מדרבנו מיתה.

וע"ז תירץ יפה דכינו דבמקום שחיטה א"א לבדוק וע"כ צריף לעמוד על ד"ת ולסמוך ארנבא. ממילא לא חייבו חכמים לבדוק גם יתר הנושט דלא מצינו בדיקה לתצאין: ולפי זה שמעינו מדברי רבינו תלת.

תדא דנקובת הנושט הוי גבלה. והב' דס"ל דנושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל נקב.

והג' דגם במילתא דרבנו אמרינו דאין בדיקה לתצאין וכסברא זו פתב גם הרשב"א ז"ל בחידושי' בפ"ק דחולין דאף ר"מ דחגיג' למיעוטא ולדידני' הי' צריף למבדק כל הי"ח טריפות דאף דנימא דר"מ לא חגיג' רק מדרבנו מ"מ מדרבנו חייב וצריף לבדוק מ"מ מודה ר"מ דא"צ משום דבפסח וקדשים א"א לבדוק הנושט קודם שחיטה משום דנעשה בע"מ והלכך גם בחולין דאפשר למבדק [דס"ל להרשב"א פהתוס' דלעננו נקב יש לו בדיקה מבחוץ] מ"מ א"צ לבדוק משום דלא מצינו בדיקה לתצאין פינו דבקדשים א"צ גם בחולין א"צ הרי דס"ל להרשב"א ג"כ דגם בדרבנו אמרינו דאין בדיקה לתצאין.

ואף דבחולין יכולין לבדוק כל הי"ח טריפות מ"מ פינו דבקדשים א"א ג"כ מקרי בדיקה לתצאין. והו' אמת דדברי הרשב"א לכאורה תמוה דאדרבה מן הש"ס שם משמע דלא אמרינו פלל הו' סברא דאין בדיקה לתצאין ואדרבה הש"ס מוכיח מר"מ דהיכא דאפשר אפשר והיכא דא"א א"א ומשמע להדיא דשאר טריפות צריף לבדוק לר"מ גם בקדשים לאחר שחיטה.

רק במקום שחיטה דא"א לבדוק קודם שחיטה משום דנעשה בע"מ ואחר שחיטה ג"כ א"א לבדוק דלמא במקום נקב קשחיט. אבל בחולין לפי דעת הרשב"א דנושט יש לו בדיקה מבחוץ אצל נקב צריף לבדוק גם קודם שחיטה ופשיטא בגרגרת דנקב אינו פוסל בו רק אם נפסק רובו.

בנודאי הי' צריף לבדוק קודם שחיטה שפא נפסק רובו. ומאוד תמהתי על רבינו המסבר דלא מקשה רק דלמה אין בודקין הנושט והקנה לאחר שחיטה הא בקנה הקושיא יותר

חזקה דהא יכולין לבדוק גם קודם שחיטה ונהי דלפי התירוץ שלו יתורץ בבדיקה דקנה קודם שחיטה פינו דהנושט א"צ בדיקה משום דהוי בדיקה לחצאין ממילא גם בקנה אינו מחויב מ"מ בקושנייתו הו"ל להזכיר בקנה גם בדיקה דקודם שחיטה.

מיהו פבר פתבתי דמן הגמ' לא משמע פן ובפרט לומר פינו דבנושט א"א גם בקנה אינו מחויב לבדוק זה ונדאי אינו מוכרח דאף דבנושט הוי בדיקה לחצאין מ"מ בקנה פינו דאפשר לבדוק קודם שחיטה למה לא נבדוק ולכן דברי רבינו עדיין צל"ע: ושוב ראיתי די"ל דרב פהנא לא פא לדחות רק מה שמביא רב אשי ראיה משחיטה דאזלינו בטר רנפא בכל התורה פולה אינו ראיה כלל דהא י"ל דשאני שחיטה דא"א ומביא הוכחה לזה דבמקום דא"א שאני מדברי ר"מ דס"ל דחיישינו למיעוטא מדרבנן ובמקום דאיפא חזקה לאיסור הו"ל פלגא ופלגא ונהוי ספיקא דאורייתא וא"כ היכי אכיל בשרא וע"כ דבמקום דא"א שאני והקילה התורה לסמוך ארנפא ואף דאיפא מיעוטא וחזקה וא"כ גם לדידן אינו ראיה דאזלינו בטר רנפא מה"ת במקום דאפשר אבל אליפא דאמת דקיי"ל דאזלינו בטר רנפא אף בעלמא היכי דאפשר א"כ גם בשחיטה דאיפא מיעוט וחזקה וגם לרבנן אסור מדרבנן מיהת בעלמא במקום דאפשר מ"מ בשחיטה לא חיישינו לחזקה משום דבמקום שחיטה א"א למבדק וע"כ אנו צריכין לסמוך ארנפא והלכך אף במקום דאפשר למבדק א"צ בדיקה משום דלא מצינו בדיקה לחצאין: דתימה לי דאף לדעת רבינו ז"ל דכיון דבנושט הוי בדיקה לחצאין ממילא גם בקנה לא תקנו בדיקה מ"מ תירוץ של רבינו אינו אלא לדעת הסוברים דנושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל נקב.

אבל לדידן דלא נתברר לן הלכה פמי ובשו"ע הביא ב' דעות בזה. וא"כ דלמא הלכה פדעת הסוברים דנושט יש לו בדיקה מבחוץ אצל נקב ושמא הלכה דנקובת הנושט הוי גבלה וא"כ צריך לבדוק הנושט והקנה קודם שחיטה ולאחר שחיטה ג"כ דשמא הלכה כמ"ד דנושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל נקב.

ולכאורה רציתי ליישב דנהי דלענין נקב יש לו בדיקה מכ"מ אצל דריסה בנודאי אין לו בדיקה וכמו שמבואר בגמ' להדיא א"כ מ"מ הו"ל בדיקה לחצאין. אבל כל זה אם נימא דנושט שזדרס ג"כ הוי גבלה ולא מהני לי שחיטה.

אבל לכאורה הדעת נוטה דדריסה אינו נקב גמור דיהא נחשב פניקב ממש. רק דדריסה היא אחת מי"ח טרפות ולדעת הרמב"ם עיקר טרפה דבקרא מייגרי בדריסה הרי דהתורה קרי לה טרפה ולא גבלה ולא חילקה התורה באיזה מקום נדרסה ומשמע דאפי' נדרס הנושט ג"כ אינו אלא טרפה ולא גבלה וא"כ אינו נצרך בדיקה אצל דריסה אפי' מדרבנן דהא לא שייך בזה סמוך מיעוטא לחזקה דהא בזה ליפא חזקת איסור דאדרבה רוב בהמות פשרות הן.

וא"כ הדרא השושיא לזוכתא דנצטרף בדיקה אצל נקב דהא לדידן לא הוי בדיקה לחצאין: והו אמת לדעת הרשב"א דכיון דאצל קדשים א"א ג"כ מקרי בדיקה לחצאין תיישב גם זה דהא בקדשים א"א לבדוק הנושט קודם שחיטה משום דהוי מום והלכך גם בחולין א"ל לבדוק.

אָבֵל כָּבֵד כְּתִבְתִּי דְדַבְרֵי הַרְשָׁבָ"א תְּמוּהֵינּוּ. וּבִפְרֻט דְּגַם הַרְשָׁבָ"א לֹא כ"כ רַק לר"ט אָבֵל
אֵינוֹ רֵאִי דְּגַם רַבְּנָן ס"ל סְבָרָא זֹו דְּהַרְשָׁבָ"א לֹא כְּתִבּוּ זֶה מִסְבָּרַת עֲצָמוֹ רַק דְּכְתִב דְּלר"ע
מְוֹכְרַח הַדְּבָר לֹוֹמֵר פֶּן דְּהָא לֹא מְצִינּוּ דְּפְלִיג עִם רַבְּנָן בְּבִדְיָקָה דְּטִרְפוֹת דְּלֹא אֲשַׁתְּמִיט
בְּשׁוּם דְּוִנְקְתָא בְּש"ס דר"מ יֹאמֵר דְּצָרִיף לְבָדוּק פֶּל הִי"ח טִרְפוֹת.

וְלָכוּ מְוֹכְרַח לֹוֹמֵר דר"מ ס"ל הֵךְ סְבָרָא דְכִינּוּ דְּבִקְדָּשִׁים א"א לְבָדוּק מִמִּילָא גַם בְּחֻלְיִן
אֵינוֹ מְחֻוּיָב. אָבֵל לְרַבְּנָן אֵינוֹ מְוֹכְרַח לֹוֹמֵר סְבָרָא זֹו וְא"כ הַדְּרָה הַתְּמִל' לְדוּפְתָה: וְאַמְנָם
פֶּל זֶה מְעִיקָר דִּין הַגַּמ'.

אָבֵל הָאֵיזְדָּנָא דְּהַחְמִירוּ הָאֲחֻרוּנִים ו"ל דְּאָפִי חֲתָף מְקַצֵּת הַעוֹר וְיֵצֵא דָם אוֹ חֲתָף פֶּל הַעוֹר
וְלֹא יֵצֵא דָם חִיזִישִׁינּוּ שְׁמָא נִיקָב הַנּוֹשֵׁט מְחֻמְרָא זֹו יֵצֵא לָנוּ קוּלָא דֵא"צ לְבָדוּק הַנּוֹשֵׁט
וְהַקְנָה לְאַחַר שְׁחִיטָה דְכִינּוּ דְּבִמְקוֹם שְׁחִיטָה א"א לְבָדוּק א"כ הֵנּוּ בְּדִיקָה לְחֻצָאִין וּמִמִּילָא
א"צ לְבָדוּק פֶּלֶל.

אָבֵל בְּמְקוֹמוֹת שְׁפוֹסְקִין כְּדַעַת הַמְּחַבֵּר דְּלֹא ס"ל חוּמְרָא זֹו בְּנוֹדָאִי מְחֻוּיָבִין לְבָדוּק
הַנּוֹשֵׁט וְהַקְנָה קוּדָם שְׁחִיטָה וְלְאַחַר שְׁחִיטָה. וְאָפִי לְדַעַת הַסּוּבָרִים דְּנִקְוֹבַת הַנּוֹשֵׁט לֹא
הֵנּוּ נְבִלָה רַק טְרַפָּה מ"מ צָרִיף לְבָדוּק דְּשְׁמָא נִקְרַע רֹוב הַנּוֹשֵׁט בְּרַחְבּוֹ וְאִם נִקְרַע רֹוב
הַנּוֹשֵׁט בְּנוֹדָאִי הֵנּוּ נְבִלָה כְּמוֹ דָּאִם נִפְסְקָה הַגְּרַגְרַת בְּרֹובוֹ הַנְּלַע"ד כְּתִבְתִּי בַעַז"ה: וְלַעֲנִין
עִיקָר הַקּוּשְׁיָא שֶׁל רַבִּינוּ אַבְרָהָם בַּר יִצְחָק ו"ל אב"ד בַּעַל הַמְּחַבֵּר ס' הָאֲשָׁפוּל הַנְּ"ל.

דְּהֵנּוּ לֹו לְמַבְדֵּק סִימָנִים לְאַחַר שְׁחִיטָה דְּהָא בִּיבְמוֹת בְּרִישׁ הָאֲשָׁה בְּתָרָא אֲמַרִּינוּ סְמוּךְ
מִיעוּטָא לְחֻזְקָה וְאִיתְרַע לָהּ רֹובָא. לְכַאוּרָה צָרִיף לְהַבִּין דְּהָא מְשַׁמַּע שָׁם בְּסוּגִיא דְּוּוּקָא
לר"מ אֲמַרִּינוּ דְּסְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה מְשׁוּם דַּס"ל דְּחִיזִישִׁינּוּ לְמִיעוּטָא מְדַרְבָּנּוּ וְהַלְפָּה
בְּדֹאִיפָא חֻזְקָה דְּמִיעוּטָא לְמִיעוּטָא הו"ל פִּלְגָא וּפִלְגָא.

אָבֵל לְרַבְּנָן דַּס"ל דְּמִיעוּטָא כְּמָאן דְּלִיתָא דְּמִי לֹא אֲמַרִּינוּ דְּסְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה פֶּלֶל.
וְכֹן יֵשׁ לְתַמּוּזָה עַל הַרִי"ף וְהַרְמָב"ם ו"ל דְּפִסְקוֹ כְּסֻתָּם מִתְּנִי' דְּהֵתָם וְהֵלֵא מְסַקִּינוּ שָׁם
דְּמַחְנוּרְתָא מִתְּנִיתִין ר"מ הִיא וְאַנּוּ הָא קִי"ל כְּרַבְּנָן.

אֲכֹן כָּבֵד כְּתִבְתִּי בְּהַגְהוֹתִי עַל מְסַכְתַּת יְבָמוֹת [הַנְּדָפְסַס בְּסוּף מַס' נִדָּה בְּדְפוּס רֵאִם] לִיִּישֵׁב
דְּבַרֵיהֶם דְּנִרְאָה שְׁהִיָּה לָהֶם הַגִּי' בַּגַּמ' בְּתִירוּצָא דְּרָבָא שָׁם כְּמוֹ הַגִּירְסָא שְׁהִבִּיא הַרְשָׁבָ"א
ו"ל בְּחִידוּשָׁיו שָׁם וּבַס' מְשַׁמְרַת הַבֵּית שְׁלוֹ [וּבְדִפִּי הַסְפָּר ד' בְּרִלִין הוּא בְּדָף ז' ע"ב] שְׁכ'
שֵׁישׁ גּוֹרְסִין שָׁם בְּדַבְרֵי רָבָא דְּלַעוּלָם רַבְּנָן הִיא וּכ"ה דַּעַת רַב הָאִי גָאוֹן זַצ"ל וּלְפִי הֵךְ
גִּירְסָא גַם רַבְּנָן ס"ל דְּאֲמַרִּינוּ סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה וְעוּלָה שְׁפִיר פְּסְקִי הַרִי"ף וְהַרְמָב"ם
ו"ל דְּפִסְקוֹ כְּסֻתָּם מְשַׁנָּה דִּיבְמוֹת עַל נְכוּן בַעַז"ה דְּלְפִי הַמְּסַקְנָא דְּרָבָא אֲתִיא מִתְּנִי' כַּד"ה.

וְעַפ"ז פְּשׁוּט דְּרַבִּינוּ בַּעַל הָאֲשָׁפוּל ו"ל ג"כ הִנֵּה לוֹ גִּירְסָא זֹו: וְשׁוּב רֵאִיתִי לְהַמְהַרְשָׁ"ל
בִּיש"ש בִּיבְמוֹת שָׁם שְׁהַקְשָׁה ג"כ עַל הַרְמָב"ם ו"ל דְּהִיאָף פְּסַק כְּסֻתָּם מִתְּנִי' דְּהֵתָם הֵלֵא
(עֲצִי בְּרוּשִׁים) בֵּית אוּקִימָנָא דְּמִתְּנִי' ר"מ הִיא וְלֹא קִי"ל כְּנוֹתִיָּה וְתִי' ג"כ דְּהַרְמָב"ם
סוּבַר דְּרָבָא חוּלְקָא אֵהָא דְּלַעֲלִיל וּס"ל דְּמִתְּנִי' אֲתִיא אִפִּי' כְּרַבְּנָן ע"ש אָבֵל בְּאַמְתָּ אֵלוֹ הִנֵּה
לְפָנָיו ד' הַרְשָׁבָ"א בְּחִידוּשָׁיו דְּגִי' הַגְּאוּנִים ו"ל בְּדַבְרֵי רָבָא לְהַדְיָא דְּלַעוּלָם רַבְּנָן הִיא לֹא
הִנֵּה נִצְרָף לֹוֹמֵר פֶּן מְסַבָּרָא דְּנַפְשִׁיָּה: וְחֻזוֹת קִשְׁהָ רֵאִיתִי בְּדַבְרֵי הַרְשָׁבָ"א ו"ל בְּמְשַׁמְרַת
הַבֵּית שָׁם שְׁדַחָה דַּעַת זֹו מְהָא דְּאֲמַר רַב אֲשִׁי בְּחֻלְיִין (ד' י"א) דְּאֲתִיא מְשַׁחִיטָה עֲצָמָה

דאָמער רחמנא שחוט ואַכּוּל וּלְיַחֲוֹשׁ שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב קִשְׁחִיט וְאִי דְהָכָא אִיכָא חֲזָקָה וּמִיְעוּטָא פִּנְגָּד רַבָּא וְאִי דְדַחֵי לִיה רַב פִּהְנָא דִּילְמָא הִיכָא דְאֶפְשָׁר אֶפְשָׁר מ"מ רַב אִשִּׁי דְלָא רַמֵּי אַנְפְּשִׁיָּהּ הָאֵי טַעְמָא קָא סָבַר דְרַבָּא עֲדִירָא מִחֲזָקָה וּמִיְעוּטָא פִּמָּאן דְלִיתָא דְמִי עַכ"ל הֶרְשָׁב"א ז"ל שָׁם.

וְלֹא זְכִיתִי לְהַבִּין דְבָרֵינוּ הַקְדוּשִׁים בְּזָה דְהָא י"ל דְרַב אִשִּׁי מִיְיָתִי רָאָה מִשְׁחִיטָה דְמַה"ת לָא חִיְיִשְׁנִין לְמִיְעוּטָא וְאִי דְאִיכָא חֲזָקָה דְמִסְיַיע לְמִיְעוּטָא וְאִי הִיכָא דְאֶפְשָׁר וְאִי דְגַבֵּי שְׁחִיטָה לָא אֶפְשָׁר מ"מ לָא נִהִירָא לִיה לְרַב אִשִּׁי לֹאמַר דִּישׁ חִילּוּק מַה"ת בֵּין אֶפְשָׁר לְלֹא אֶפְשָׁר.

אַבְל מְדַרְבְּנֵן שְׁפִיר י"ל דַּס"ל לְרַב אִשִּׁי דְאֶמְרִינֵן סְמוּךְ מִיְעוּטָא לְחֲזָקָה בְּמָקוֹם אֶפְשָׁר וְשִׁאנֵי שְׁחִיטָה דַּא"א לְמַבְדֵּק דְלָזָה הַסְּבָרָא מְחִיב דְבְּמָקוֹם דְלֹא אֶפְשָׁר לָא גְזָרוּ רַבָּנֵן וְאִי רַב פִּהְנָא דַּחֵי לְהֶרְאָהּ שְׁהַבִּיא רַב אִשִּׁי מִשְׁחִיטָה דְדִילְמָא מַה"ת גּוּפָא ג"כ יֵשׁ חִילּוּק בֵּין אֶפְשָׁר לְלֹא אֶפְשָׁר וְהַבִּיא הוֹכַחָה לָזָה דְלִטְעָמָהּ תַּקְשִׁי מַר"מ דַּס"ל דְהִיכָא מִיְעוּטָא וְחֲזָקָה הו"ל פִּלְגָא וּפְלַגָא וְכִמוּ שְׁיַבְנָאָר בְּסוּגְיָא דִּיבְמוֹת שָׁם וְה"ל סְפִיקָא דְאוּרִייתָא וְהִיכֵי אֶכִּיל בְּשָׂרָא וְע"כ דְבְּמָקוֹם דְלֹא אֶפְשָׁר סְמָכָה הַתּוֹרָה אַרְבָּא וְאִי בְּמָקוֹם דְאִיכָא פִּנְגָּד הָרֹב מִיְעוּטָא וְחֲזָקָה.

וְכ"ש לְרַבָּנֵן דַּס"ל דְאֶפְיָלוּ בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ חֲזָקָה וּמִיְעוּטָא נֶגֶד הָרֹב אֵינוֹ אֶסוּר רַק מְדַרְבְּנֵן בְּנוֹדָאֵי יֵשׁ חִילּוּק בֵּין אֶפְשָׁר לְלֹא אֶפְשָׁר: וְעַל פִּי הַצָּעָה זֹאת שְׁפִיר הַקְּשָׁה רַבֵּינוּ בְּעַל הָאֲשָׁפוּל דְזָהָה לֵן לְמַבְדֵּק מִיְהֵת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה מְמָקוֹם שְׁחִיטָה דְהָא הֵתָם אֶפְשָׁר הוּא.

וְהוּן אַמַּת דַּמ"ד הַתּוֹס' בְּחֻלִּין (ד' י"ב) ד"ה פֶּסַח וְקַדְשִׁים שְׁפָתְבוּ שָׁם דְמַבְשָׁר תַּאֲנָה לָא פְרִיף מְשוּם דְנִרְאָה דְמְדְאוּרִייתָא לָא חִיְיִשׁ ר"מ לְמִיְעוּטָא אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן מְשַׁמַּע לְהֶדְיָא דַּס"ל דְאִי בְּמָקוֹם דְאִיכָא מִיְעוּטָא וְחֲזָקָה לָא חִיְיִשׁ רַק מְדַרְבְּנֵן וּלְכַאוּרָה תְּמוּהָ דְהָא בְּרִישׁ הָאֲשָׁה בְּתָרָא אָמַר רַבָּא בְּהֶדְיָא דְהִיכֵי דְאִיכָא מִיְעוּטָא וְחֲזָקָה הו"ל פִּלְגָא וּפְלַגָא וְהוּי סְפִיקָא דְאוּרִייתָא.

וְצ"ל דְהַתּוֹס' אֲזִלֵי פֶּאן בְּשִׁיטַת ר"ת ז"ל דְנִקְוֵבַת הַנּוֹשֵׁט אֵינוֹ אֶלָּא טְרַפָּה וְלֹא גְבֻלָּה וְכִמוּ שְׁנַדְפֶּס בְּשָׁמִי בְּהַגְהוּמִי לִיּוּ"ד [בִּיּוּ"ד הַחֲדָשִׁים ד' רַא"ם ד' רַפ"ט ד"ה הַשּׁוּחַט] דַּכ"ה בְּאוּר זְרוּעַ בְּהַלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּשָׁם ר"ת ז"ל וְא"כ אֵין פֶּאן חֲזָקַת אִיסוּר כְּלָל]: וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְלִפִּי מַש"כ דְלִגְבֵי שְׁחִיטָה לַר"מ הוּי פִּלְגָא וּפְלַגָא לְפִי דַּעַת הֶרְשָׁב"א וּבְעַל הָאֲשָׁפוּל וְהוּי סְפִיקָא דְאוּרִייתָא תַּהֲדַר קוֹנְשִׁיַת הַתּוֹס' שָׁם לְזוֹכְתִיָּה דְאֵמַאי מִקְשָׁה פֶּסַח וְקַדְשִׁים מַאי אִיכָא לְמִימַר טְפִי תַּקְשָׁה לִיה דְהָא בְּהֶדְיָא הַתִּירָה הַתּוֹרָה בְּשָׂר תַּאֲנָה אַבְל בְּאַמַּת כְּבָר הַעִיר הֶרְשָׁב"א ז"ל בְּחִידוּשָׁיו לְחֻלִּין שָׁם בְּקוֹנְשִׁיָּא זֹאת וְתִירָץ דִּי"ל דְדִילְמָא לָא הַתִּירָה הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּשָׂר תַּאֲנָה וְלֹא דְבָרָה הַתּוֹרָה אֶלָּא פִּנְגָּד הִיצָה"ר וּמוּטָב שְׁיֵאכְלוּ בְּשָׂר תְּמוּתוֹת שְׁחוּטוֹת וְלֹא שְׁיֵאכְלוּ בְּשָׂר תְּמוּתוֹת גְּבֻלוֹת כְּמוֹ שְׁהַתִּירָה הַתּוֹרָה יִפֶּת תְּנוּאָר עַכ"ל הֶרְשָׁב"א ז"ל שָׁם וְעַפ"ז לָא הַתִּירָה הַתּוֹרָה כְּלָל הֵיטֵר גְּמוּר וְלָכֵן לָא מִקְשָׁה רַק מְפֶסַח וְקַדְשִׁים דְהֵתָם מְצָנָה לְאֶכּוּל: וְעַל פִּי דְבָרֵי הֶרְשָׁב"א ז"ל אֵלוּ יִתְיַשֵּׁב ג"כ מַה שְׁהַקְשָׁה בְּנֵי הָאֲבָרָה הָרַב הַחֲרִיף וּבְקִי מו"ה אָבֵר הֵם יַעֲקֹב הַפְּהֵן נ"י דְלִפִּי דַּעַת הַט"ז בְּאו"ח ס' תַּקפ"ו וּבִיּוּ"ד ס' קי"ז וּבְחו"מ ס' סִימָן ב' דְכָל דְבָר שְׁמִפְנוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה לְהֵיטֵר לָא הִיָּה יְכוּלָת בִּיד הַחֲכָמִים לְאַסוּר וְהִיא סְבֵרַת הַתּוֹס' בַּב"מ ד' ע' לְעַנְּן רִיבֵית א"כ מַאי

מקשה הש"ס ור"מ היכי אכיל בשרא הא בהדיא התירה התורה בשר תאנה ואין יכולת ביד חכמים לאסור פן הקשה בני הנ"ל ויפה העיר ואכן לפי ד' הרשב"א הנ"ל יתיישב הקושיא דלא דברה התורה אלא פנגד יצה"ר ואין זה היתר גמור: ועוד יש לנו הרהורי דברים במש"כ שם הרשב"א עוד במשמרת הבית לענין רוב מצוין אצל שחיטה מן מחין הן שכ' הרא"ה ו"ל בבידק הבית דהו רוב דאמרינו הוא לאו דווקא ואינו רק שגירת לישנא בעלמא אבל באמת ר"ל כל המצויין אצל שחיטה מן מחין הו דאם נימא דרוב ממש קאמר תקשה דלמה לא נימא דסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא וכתב הרשב"א על זה שאין זה אמת שאנו לא ידענו בלימודינו [נ"ל דצ"ל בתלמודינו] אשגירת לישנא בכי הא ובאמת מזכירין הרוב בלשון פל לפעמים משום דרובו פכולו אבל במקום שצריך הכל דווקא שיוציאו אותו בלשון רבים לא שמענו מעולם.

ועוד אף לפי דבריו דכל המצויין אצל שחיטה מן מחין הם מ"מ הא איפא מיעוט מן מחין ששוהין או דורסין או מגרימין פדרה המקרים פנפלה סכין מידו או עף או שהיה סכין רעה ודרס וכיוצא בזה שאין ברית פרותה למן מחין שלא ייעפו ולא ייגעו ולא תשיגם סיבה בשחיטה וא"כ במוצא גדייו ומרגוליו שחוטין בשוק למה מותרין וסומכין ארוב מצויין אצל שחיטה מן מחין הם למאן דהנה מוקי פלוגתא דר"י ור"ח בריה דר"י הגלילי בהכין.

וכן באומר לשלוחו צא ושחוט והלה ומצא שחוט דהא איפא חזקה ומיעוט שיקרה להם מקרה לפסול. אלא נודאי דאפילו תימא דבעלמא אמרינו סמוך מיעוטא לחזקה לא אמרינו רק אלא ברובא וחזקה דעלמא אבל חזקה המסתלקת ע"ד המתעסקין לסלקה ורוב דמתעסקין כל שיתעסקו בה מסלקין אותה נודאי ושותעסק בה מתעסק אחד ולא ידענו אם הוא מן הרוב או מן המיעוט על פרחנו י"ל דאזלינו בתר רובא ומיעוטא כמאן דליתא דמי עכ"ל הרשב"א ו"ל במשמרת הבית שם: והנה לכאורה יש לתמוה על דברי רבינו ו"ל אלו דהיאך יפרנס להא דאמרינו דאם לא בידק בפסימין לאחר שחיטה דהרי זו נבלה ומטמא במשא.

וכתב רבינו ו"ל בעצמו בתו"ה דרוב השוחטין שוחטין רוב וכמו שהבאתי לעיל בסימן א' בשמו ולמה אמרינו דהוי נבלה משום דאית לה חזקת איסור ונלא התם נמי הרוב מסלק החזקה.

ומיהו שוב ראיתי לרבינו בחידושי שושמר מזה וכתב דהטעם משום דהוי רובא דתליא במעשה ולא הוי רוב מעליא. אף עיקר הוכחתו מהא דאבדו גדייו ומרגוליו וכן מהאומר לשלוחו צא ושחוט אינו הוכחה כ"כ די"ל דמאחר דהכל מן מחין הם אם איתא דאירע לו מקרה דשהה או דרס הרי יודע דהוא נבלה ולא הנה מניחה בשוק משום תקלה והנה זורקה לאשפה שבשוק דהא זה הוא עיקר טעמא דר"ח בנו של ר"י הגלילי דמתיר במצא באשפה שבבית או בשוק בלא אשפה משום דס"ל דאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית וכן להטיל בשוק.

והנה באשפה שבבית פירש רש"י משום דמסרח ואיפא ריח רע וכן כתב הרשב"א בתו"ה שאין דרו בנאי אדם להטיל נבלות לאשפה שבבית כדי שלא מסריח עליו ביתו. וזה הטעם לא שייך רק במצא באשפה שבבית אבל במצא בשוק בלא אשפה דג"כ מתיר ר"ח בנו

של ר"י הגלילי דשם ליפא הך טעמא וע"כ מטעם שלא יבוא לידי תקלה ומכשול רבים דיסברו שהיא כשרה אין מניחין גבלות בשוק.

וע"כ כשרה היא והניחה מדעת בשוק לפי שעה וא"כ י"ל דאף למאי דס"ד מעיקרא דפליגי אי אמרינו דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הו"ג"כ ידע מהך סברא דאין אדם עשוי להטיל גבלתו בשוק או באשפה שבבית ולכן ליפא למיחש למידי.

וא"כ אין פאן הוכחה משם דהיכא דהרוב מסלק להחזקה לא אמרינו סמוך מיעוטא לחזקה ודו"ק: ובאמת שמשוגיא זו מוכח ג"כ דאף דקיי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הו"מ"מ חיישינו למיעוט המקריים שיש להמצא גם במומחה וכמו שכ' הרשב"א.

אף אם השוחט לפנינו לא שייך פלל לחוש שפא אירע בו מקרה שנתנבל בידו דאם איתא שנתנבל בידו הנה מודיע לנו [וכן מבואר בטוש"ע יו"ד סימן א' דא"צ לשואלו שפא נתעלה דאם איתא דנתעלה הנה מודיע לנו] אבל בנמצא בשוק ואין השוחט לפנינו שפיר חיישינו דשפא אירע בו מקרה של פסול ומשום זה אוסר ר"י אם נמצא באשפה שבבית או בנמצא בשוק דחיישינו דשפא נתנבל בידו והשליכו בשוק או באשפה שבבית דאם איתא דלא חיישינו פלל למקרה של פסול למה אוסר ר"י נהי דסובר דמשליכין גבלה בשוק מ"מ מהיכי תיתי נימא דהיא גבלה.

ונה אין לומר דאם איתא דהיא כשרה לא הנה משליכה בשוק או דלא הנה מניחה באשפה שבבית. דא"כ העיקר חסר מן הספר דהו"ל לומר דטעמא דר"י משום דאין אדם עשוי להטיל כשרה באשפה שבבית או בשוק ור"ח סבר דאדם עשוי להטיל כשרה באשפה שבבית וזה לא אמרינו בגמ'.

ולכן ע"כ מוכרח דשפיר חיישינו למיעוט המקריים ומ"מ ר"ח מתיר משום דהוכחה דהיא כשרה והניחה לפי שעה דאם איתא דהיא גבלה לא הנה משליכה באשפה שבבית שלא יסריח ביתו וכן לא הנה משליכה בשוק שלא יבוא לידי תקלה ומכשול רבים פנ"ל בפירוש הסוגיא הג"ל לפי ענ"ד ודו"ק.

ולכן דברי הרשב"א ז"ל מה שהכריח משוגיא זו דהיכא דהרוב מסלק החזקה לא אמרינו דסמוך מיעוטא לחזקה צ"ע טובא לפי ענ"ד. ועוד יש לתמוה על מש"כ שם עוד במשפחת הבית.

עוד אני אומר דשאני הך מיעוטא דהתם בפרק האשה בתרא משום דהמיעוט מרע הרוב ממש ומן הרוב אתה מסלקו דהא מיעוט מפילות הוא מן הרוב דמתעברות ונמצא דאינו רוב גמור והך מיעוטא שפיר מצרפינו לחזקה משא"כ במיעוט שאינו מגרע להרוב ע"ש.

ומשמע דע"פ חילוק זה תו אינו נצרך לחילוק שפכת מקודם בין רובא דעלמא לבין רובא דהכא דהרוב המתעסקין אצל שחיטה באין לסלק החזקה. והדבר צ"ע דהא לפי מש"כ בעצמו דברוב מומחין איפא מיעוטא דמקלקליו השחיטה מחמת איזה מקרה וסיבה נמצא דגם הכא המיעוט מרע הרוב ואינו רוב גמור ודמי ממש להרוב דמתעברות ויולדות ומצוה רבה ליישב דבריו הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן ה ראיתי לכתוב בכאן מה שהשבתי להרב הגדול בתו"י הגביר מו"ה מאיר קאוונער נ"י ע"ד אשר העיר על דברי רש"י בסנהדרין (דף פ"ח ע"א) על הא דאמרינו שם דהא דתניא בפרייתא שם דהא

דכתיב פי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריה היינו דנחלקו בדין עגלה
ערופה בפלוגתא דר"א ור"ע אם מודדין מחוטמו או דמודדין מטיבורו.

ופירש"י דנ"מ בפלוגתא זו לענן פרת וחסאת פגון דמדד זקן ממרא מטיבורו וב"ד מדדו
מחוטמו והביאו אלו עגלה ואלו עגלה למר זו עגלה ערופה ואין מקדשין בה את האשה
וזו אינה עגלה ומקדשין בה ולמר הוי איפקא עכ"ל רש"י ז"ל.

והעיר פבוד הרב הגדול הנ"ל דאמאי לא פירש רש"י בפשוטו גם בלא קידושין פגון
דנגע בעגלה לאחר עריפה ונכנס למקדש אח"כ דלמר זו עגלה פשרה היא ועריפתה
מטהרת אותה מידי גבלה דכפרה פתיב בה פקדשים וכמו דאמרין בזבחים (ד' ע' ע"ב)
ואינו חייב משום ביאת מקדש ואידך אינה עגלה וחיוב פרת וחסאת משום ביאת מקדש
בטומאה ולמר הוי איפקא וכמו דפירש"י גבי נגעי אדם וטהרת מצורע דנ"מ אם נכנס
אח"כ למקדש ויפה העיר בזה.

וכבר ראיתי בזה קרוב לעשרים שנה בכתיב"י אהד מבנו של הגאון בעל שאג"א ז"ל
שהעיר ג"כ בזה על רש"י ז"ל ולא תגרץ פלום: ואכן נ"ל ליישב קושיא זו בטוב טעם
ודעת די"ל בפשיטות דרש"י ז"ל לשיטתו אזיל במנחות (דף ק"א) ובבכורות (ד' ט') על
הא דתניא שם דשור הנסקל ועגלה ערופה וכו' פולן מטמאין טומאת אוקלין פירש"י
עגלה ערופה ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן דאוסרתה עכ"ל ומשמע להדיא דס"ל
לרש"י דאם נערפה פדינה מטמאה טומאת גבלות ממש ולא שייך בה פלוגתא דת"ק
ור"ש אי מטמאה טומאת אוקלין או לא וכן פתבו התוס' בהדיא בד"ה ועגלה ערופה לאו
פשוטא דא"כ תיפוק ליה משום גבלה אלא פשוטא וכו' ואמנם שוב מסקי התוס' אי
גמי פשוטא ועריפתה מטהר מידי גבלה כדמוכח סו"פ חטאת העוף עכ"ל.

וצריך להבין באמת טעמו של רש"י ז"ל וכן התוס' בפירושא קמא שכתבו דע"כ מייירי
פשוטא. ולכאורה הא באמת בסו"פ חטאת העוף מפירש להדיא דעריפה מטהר מידי
גבלה דכפרה פתיב בה פקדשים.

ואמנם הדבר פשוט דס"ל ז"ל דהסוגיא דסו"פ חטאת העוף אזלא אליבא דר"מ דהוא
מטהר שם במלק ונמצא טרפה או במלק אנונים ותרנגולים בפנים ואלבינה מבעיא ליה
בערף עז מהו משום דפשיטא ליה להש"ס דעריפת עגלה לר"מ בנודאי מטהר מידי גבלה.

וכ"ה באמת בירושלמי דסוטה פ"ט הלכה ה' חד סב שאל לרבנן דקיסרין עריפתה מהו
שחטה טריפותה מטומאתה אמרין ליה ולא מתניתין היא השוחט ונמצא טרפה [והיינו
מתניתין דחולין (דף פ"א) דהשוחט שור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פוטר משום או"ב
וחכמים מחייבין וחכמים דמתניתין היינו ר"מ דס"ל דשחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה
אלמא דהשוחט עגלה ערופה מטהר מידי גבלה לד"ה דאל"ה לא הנה חייב משום או"ב]
אמר לון מה אנו בעיין טריפה [כ"ה הלשון בירושלמי שם אבל פשוט דס"ה וצ"ל מה
אנו בעיין עריפה] ואתון מיתין שחטה.

אמרין ליה לא כן אמר ר' ינאי דברי ר' מ' אפילו טריפה [וגם פאן הוא ט"ס וצ"ל אפילו
עריפה חייב] ואמר לון ומן הדא דר' ינאי אתון מגיבין לי עכ"ל הירושלמי שם וכתבו
הק"ע והפ"מ דמשו"ה התיב לון דמדברי ר' ינאי אתון מגיבין לי בתמיה משום דר"ל

פליג שם בירושלמי בהלכה ו' עלר' ינאי ואמר דאינו חייב משום או"ב רק בשחט לעגלה
ערופה אבל בעריפה מודה ר"מ דאינו מטהר מידי גבלה: והיוצא לנו מד' הירושלמי הנ"ל
דאפילו לר' ינאי אין העריפה מטהר מידי גבלה רק לר"מ ולר"ל גם לר"מ אינו מטהר
מידי גבלה רק בשחטה.

ועפ"ז עולה לנו הסוגיא דסו"פ חטאת העוף כמן חומר בעו"ה בהא דאמר אביי שם מפלל
דעגלה ערופה טהורה היא אמר ליה אין אמרי דבי ר' ינאי כפרה פתיב בה פקדשים
ולכאורה מאי ראיה מאמרי דבי ר' ינאי לעגנו טהרה מידי גבלה הא אמרי דבי ר' ינאי
לא מיירי רק לעגנו איסור הנאה פינו דכתיב בה כפרה כמו פקדשים מסתמא אסורה
בהנאה פקדשים וכן מפורש בקידושין (דף נ"ט) דר' ינאי מיירי לעגנו איסור הנאה.

ואכן פשוט דש"ס דילן סמוך על דברי ר' ינאי בירושלמי הנ"ל דס"ל אליבא דר"מ
דעריפה ג"כ מטהר מידי גבלה משום פינו דכתיב ביה כפרה ללמד דאסורה בהנאה
פקדשים ה"נ מטהר מידי גבלה פקדשים: וע"פ זה צריך לומר דהא דמקשה הש"ס בחולין
פ"ב ועגלה ערופה לאו שחיטה ראויה היא והתנן נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה
תצא ותרעה בעדר ואמר רשב"ל משום ר' ינאי דעגלה ערופה אינה משנה והקשו התוס'
שם בד"ה עגלה בשם ה"ר משה מבונדיש אמאי לא קאמר דשוחט דמתגלי היינו עונרף
ומ"מ לרבנו חייב משום דעריפה זו שחיטה פדאמרינו בר"פ שני שעירי גבי שעיר
המשתלם דדחיקתו לצוק היינו שחיטתו ובפ' חטאת העוף אמרינו דעריפה מטהר מידי
גבלה.

צ"ל דקושיותו אינו רק לפי ההו"א דר"ל קאמר לה משום ר' ינאי ושפיר הקשה דלוקמי
דשוחט היינו עונרף משום דר' ינאי בירושלמי הנ"ל סובר דגם בעריפה חייב משום או"ב
אבל לפי המסקנא שם דרשב"ל קאמר ליה משמיה דנפשיה דזו אינה משנה אין מקום
לקושיות ה"ר משה פלל דהא לרשב"ל בירושלמי שם הא דתנן השוחט עגלה ערופה
השוחט דווקא הוא דבעונרף גם לר"מ פטור ושפיר אמר דזו אינה משנה דהא הוה משנה
ס"ל דנאסרה מחיים משעת ריזה לנחל איתן דאל"כ היכא נאסרה בהנאה אם שחטה:
וכן מפורש להדיא בכריתות (דף כ"ה) דלמ"ד דעריפה אוסרתה אם שחטה שחיטה ראויה
היא ומותרת באכילה וחיוב משום או"ב אף לר"ש אם לא דנימא דלר"ש דעגלה ערופה
גם בשחיטה כשרה אבל לא נשתמט לשום תנא דנשמעין דעגלה ערופה בשחיטה כשרה
ונימא ר"ש היא ע"ש: ואין להקשות דמ"ש משור הנסקל לדעת ר"ת דאינו נאסר מחיים
רק לאחר סקילה ואעפ"כ תניא בבב"ק (דף מ"א) דמת"ל לא יאכל את בשרו
אלא אפילו אם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה ובהנאה ואמרינו שם עוד דאפילו
אם שחטו בסכין דלא עבד כעין סקילה מ"מ אסור בהנאה הרי דהשחיטה נחשבת כסקילה
דשאני התם דקרא דלא יאכל את בשרו מותר הוא לגמרי וכדאמרינו שם ולא אתי רק
לדרשא דאפ"י אם שחטו בסכין יעבדיה כעין בשר מ"מ אסור באכילה ובהנאה משא"כ
בעגלה ערופה ליכא קרא מותר לזה: ואין להקשות ברובע ונרבע דג"כ ליכא קרא מותר
לזה ג"כ יהא מותר באכילה ובהנאה אם שחטו לדעת ר"ת ז"ל ויבאמת מסתימת דברי
המשנה דחולין (דף פ"א) דהשוחט פרת חטאת ושור הנסקל ר"ש פוטר מאו"ב משמע
דבכל הנסקליו הדין כן.

דְּזֶה אֵינוֹ קוֹשֵׁי מֵאַחַר דְּבִתּוּרָה לֹא נִמְצָא מִפְּנֵי כָּל דְּבָרֹבֶעַ וְנִרְבַּע אֲסוּר בִּהֲנָאָה וְע"כ
דִּישׁ אֵינָה לְיַמּוּדִים מִן הַפְּתוּב דְּיִלְפִינּוּ רוּבֵעַ וְנִרְבַּע מְשׁוּר שְׁהֵמִית אֶת הָאָדָם. וּמִמִּילָא גַם
אִם שְׁחָטוּ אֲסוּר בִּהֲנָאָה כְּמוֹ בְּשׁוּר שְׁהֵמִית.

וְכֵן פְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁי (דָּף נ"ז ע"ב) ד"ה הָרִי דִלְר"ת דס"ל בְּשׁוּר הַנְּסָקֵל [וְהֵינּוּ
בְּשׁוּר שְׁהֵמִית אֶת הָאָדָם אֵינוֹ נֶאֱסָר מִחַיִּים רַק לְאַחַר סְקִילָה וְכֵן נָמִי קֹאֲמַר רוּבֵעַ וְנִרְבַּע
וְכו' אֵלָּא הֵכִי פִירוּשׁוֹ לֹא מְצִינּוּ בַע"ח דְּאֲסִירֵי וְכו' הָרִי רוּבֵעַ וְנִרְבַּע וְלֹא הִזְהִיר הַפְּתוּב
אֵלָּא לְשׁוּחְטָן כְּדִי לְאַכְּוֹל הַבֶּשֶׂר אַבְּל לְהַנּוֹת מֵהֶם כָּל זְמַן שְׁהֵם חַיִּים בְּנוֹדָאֵי מוֹתָר עכ"ל.

וּמִשְׁמַע בְּהִדְיָא מְדַבְּרִיהֶם דַּע"פ לְאַחַר שְׁחִיטָה אֲסוּר בְּאַכִּילָה וּבִהֲנָאָה כְּמוֹ בְּשׁוּר שְׁהֵמִית
וְע"כ דְּיִלְפִינּוּ רוּבֵעַ וְנִרְבַּע מְשׁוּר שְׁהֵמִית מְשׁוּם דְּכֻלָּם בְּנֵי סְקִילָה נִינְהוּ וְכֵן נִרְאָה לְהִדְיָא
מִפִּירֵשׁ"י שֵׁם שְׁכ' רוּבֵעַ וְנִרְבַּע בְּעֵדִים בְּנֵי סְקִילָה נִינְהוּ וְכו' וְיִלְפִינּוּ לְעֵיל מְשַׁנְּגָמַר דִּינוֹ
נֶאֱסָר וְאִפִּילוּ שְׁחָטוּ עכ"ל וְאִף דְּהָא דְּיִלְפִינּוּ לְעֵיל דְּאֲסוּר אִפִּילוּ שְׁחָטוּ מִיִּירֵי בְּשׁוּר
שְׁהֵמִית מְשׁוּם דְּהֵתָם אִיפָּא קָרָא יִתְרָה וְלֹא יֶאֱכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וְע"כ צ"ל דְּיִלְפִינּוּ מְשׁוּר
שְׁהֵמִית מְשׁוּם דְּכֻלְהוּ בְּנֵי סְקִילָה נִינְהוּ.

וְאִפְשָׁר שְׁמִשׁוּם זֶה הַקָּדִים רִש"י ז"ל לְכַתּוּב דְּרוּבֵעַ וְנִרְבַּע בְּנֵי סְקִילָה נִינְהוּ כְּלוּמַר פִּינּוּ
דְּדָמֵי לְשׁוּר שְׁהֵמִית לְעַנְיָן סְקִילָה מִמִּילָא דְּמוֹ נָמִי לְעַנְיָן אִם שְׁחָטוּ אֲסוּר בְּאַכִּילָה
וּבִהֲנָאָה.

וּמִיָּהוּ לְדַעַת רַבֵּינוּ אֲפָרִים ז"ל שֶׁהוּבָא בְּתוֹס' בְּכִרְיֹתוֹת (ד' כ"ד) דְּרוּבֵעַ וְנִרְבַּע אֵינוֹ נֶאֱסָר
בִּהֲנָאָה לְאַחַר סְקִילָה. וְטַעְמוֹ פְּתָבוּ הַתּוֹס' שֵׁם דס"ל דְּלֹא גְמָרִינּוּ מְשׁוּר שְׁהֵמִית וְרִאָיָה
דְּהָא בְּסִנְהֶדְרִין מְצָרִיף קָרָא דְּבָרוּבֵעַ וְנִרְבַּע בְּעֵינֵי ב"ד שֶׁל כ"ג וְלֹא גְמָרִינּוּ מְשׁוּר הַנְּסָקֵל
וְכֻנּוּנְתָם מֵהָא דְּהַנְּצָרָה הַמְּשַׁנָּה בְּרִישׁ סִנְהֶדְרִין לְהִבִּיא רִאָיָה בְּרוּבֵעַ וְנִרְבַּע דְּבַעֵי ב"ד שֶׁל
כ"ג מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְהִרְגַתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה דְּאִיתְקַשׁ בְּהֵמָה לְאִשָּׁה וְהוּא קָרָא בַּפ'
קְדוּשִׁים וְהֵלֵא כְּבָר יְדַעִינּוּ זֶה מִקְרָא דַּפ' מְשַׁפְּטִים דְּכַתִּיב גְּבִי שׁוּר שְׁהֵמִית הַשׁוּר יִסְקַל
וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמַת הָרִי דְּאִיתְקַשׁ מִיתַת הַשׁוּר לְמִיתַת בְּעֵלִים אֵלָּא ע"כ דְּלֹא גְמָרִינּוּ מְשׁוּר
הַנְּסָקֵל.

נ"ל דְּלִדְיָדִיָּה אִם שְׁחָטוּ מוֹתָר אִפִּילוּ בְּאַכִּילָה פִּינּוּ דְּלִדְיָדִיָּה לֹא גְמָרִינּוּ מְשׁוּר הַנְּסָקֵל
מִזֵּינּוּ לְנוֹ לֹמַר דְּאִית בֵּיהּ אֲסוּר אֲכִילָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וְהָא דְּאֲמָרִינּוּ הֵכָא בְּקִדּוּשֵׁי וְהָרִי
רוּבֵעַ וְנִרְבַּע דַּבַּע"ח נִינְהוּ וְאֲסוּרִין הֵינּוּ פִּינּוּ דְּהַנְּזָהְרוּ הַב"ד [בְּזוֹה"ב] לְקַיָּים מְצֻנֹת
סְקִילָה וְאֲסוּר לְשׁוּחְטָן מִמִּילָא נֶאֱסָרוּ בְּאַכִּילָה לְעוֹלָם דְּלֹאֲחַר סְקִילָה בְּלֹא"ה אֲסִירֵי מְצַד
נְבִלָה.

וְכֵן צָרִיף לְפָרֵשׁ לְדַעַתוֹ הָא דְּאֲמָרִינּוּ בְּסִנְהֶדְרִין (ד' נ"ה) יִשְׂרָאֵל גּוֹפָא לִיתְסָרֵי מְשׁוּם
דְּהוּי אַרְבֵּיעָה הֵינּוּ דְּיִשְׂרָאֵל גּוֹפָא לִיתְסָרֵי הַבְּהֵמָה לְשׁוּחְטָה אֵלָּא דְּיִצְטָרֵף סְקִילָה
[בְּזוֹה"ב] כְּמוֹ בְּרִבְעָה ע"ש וְדו"ק: וְלִפִּי דַּעַתוֹ הָא דַּתְנּוּ בְּחֻלִּין (ד' פ"א) בְּשׁוּחְטָה לְשׁוּר
הַנְּסָקֵל פְּטוּר מְשׁוּם או"ב לר"ש וְכֵן שֵׁם (ד' פ"ד) לְעַנְיָן פִּסּוּי הַדָּם דְּחִיָּה וְעוּף הַנְּסָקֵלִים
פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת לְחַכְמִים דס"ל כר"ש מִיִּירֵי הַכָּל בְּהֵמִיתוֹ אֶת הָאָדָם וְכֵן בְּאֲמַת סְתָם שׁוּר
הַנְּסָקֵל הַנְּזָכָר בְּמִשְׁנָה וּבַגְּמ' מִיִּירֵי הַכָּל בְּשׁוּר שְׁהֵמִית מְשׁוּם דְּלֹא מְצִינּוּ מִפְּנֵי סְקִילָה
בְּשׁוּר רַק בְּשׁוּר שְׁהֵמִית.

וּלְפָלֵא בְּעֵינֵי דְבָרֵי רִשׁ"י ז"ל בְּמִשְׁנֵה (ד' פ"ה) הַנִּזְל דְּפִיֶּרֶשׁ בְּחִיָּה וְעוֹף הַנְּסָקְלִין דְּנִרְבְּעוּ וְנִגְמַר דִּינָן לְהַרְיָגָה. דְּמֵאֵי דְחָקוּ לְפָרֶשׁ דְּמִיָּרֵי דְוּוּקָא בְּנִרְבְּעוּ דְנָהִי דְסָבַר רִשׁ"י ז"ל דְּגַם בְּרוּבְעָ וְנִרְבְּעָ אָסוּר בְּאַכִּילָה וּבִהֲנָאָה וְדָלָא פְרַבִּינוּ אֲפָרִים אַבְל מ"מ אִין הִקְרַח לְפָרֶשׁ כִּן דְוּוּקָא בְּנִרְבְּעוּ מִיָּרֵי.

וְאוּלַּי מִשּׁוּם עוֹף נָקֹט כִּן דְלָא שְׂכִיחַ דְעוֹף יָמִית אֶת הָאָדָם וְאִף דְתַנּוּ בְּעֵדוּת דְהַעִיד ר"י בְּן בָּבָא עַל תְּרַנְגוּל שְׁנִסְקַל בִּירוּשָׁלַיִם עַל שְׁהַרְגָא אֶת הַנֶּפֶשׁ מ"מ הוּא מְיָלְתָא דְלָא שְׂכִיחַ כֹּל כֹּף וְלָכֵן נָקֹט רִשׁ"י ז"ל דְּמִיָּרֵי דְנִרְבְּעוּ וְעֵדוּן ד' רִשׁ"י ז"ל צ"ל"ע: וְלִכְאוּרָה אִיפָא לְמִיָּדָק לְפִי מַה דְאָמְרִינָן בְּיוֹמָא (ד' פ"ד) גְּבִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דְדַחֲיָתוּ לְצוּק הִיא שְׁחִיטָתוֹ וְאִם שְׁחִטּוֹ לְאָמוֹ שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח בִּיּוֹה"כ אָסוּר לְהוֹלִיכּוֹ לְצוּק מִשּׁוּם לָאו דַּאֲו"ב א"כ אִמָּאֵי לֹא הִנְזַכַּר בְּמִשְׁנֵה דְהַשּׁוּחַט אָמוֹ שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח בִּיּו"כ כְּגוֹן שְׁהִיָּה לוֹ חוּלָה בִּיּו"כ אַחֲרֵי דַחֲיָתוֹ שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְצוּק דְלִר"ש פְּטוּר מִשּׁוּם דְדַחֲיָתוֹ לְצוּק אִף דְנִחְשָׁב כְּשְׁחִיטָה לְעֵנָן או"ב מ"מ הָא וְנִדְאֵי אָסוּר בְּאַכִּילָה אִף לְמ"ד בְּיוֹמָא (ד' כ"א) דְאָבְרֵי שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִןתַּר בִּהֲנָאָה מ"מ בְּאַכִּילָה בְּנִדְאֵי אָסוּר דְהָא מ"מ לֹא נִשְׁחַט כְּדִין שְׁחִיטָה דְלַעֲנָן אַכִּילָה בְּנִדְאֵי בְּעֵינָן שְׁחִיטָה מְעַלְיָא וְלַחֲכָמִים דְמִתְנִיחִין חֲזִיב מִשּׁוּם או"ב דְאִף מִשּׁוּם אִסוּר שְׁחִיטָה בִּיּו"כ לִיפָא מִשּׁוּם דְהִיָּה צְרִיף לְשַׁחוּט מִשּׁוּם חוּלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַכְנָה מ"מ מְצַד או"ב חֲזִיב דְהָא יָכוֹל לְשַׁחוּט בְּהִמָּה אַחֲרַת בְּשִׁבִיל הַחוּלָה וְכֵן קָשָׁה דְלֹא הִנְזַכַּר בְּמִשְׁנֵה דְהַמּוֹלִיף שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְצוּק אַחַר שְׁנִשְׁחַטָה אָמוֹ בִּיּו"כ חֲזִיב מִשּׁוּם או"ב לְדַעַת חֲכָמִים דְאִף דְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח נִפְסַל מִשּׁוּם מְחֻסָּר זְמַן וְצְרִיף לְהִבִּיא שְׁנֵי שְׁעִירִים אַחֲרֵים וְלְהַגְרִיל עֲלֵיהֶם מ"מ מִשּׁוּם או"ב חֲזִיב דְהִרֵי עֵינָר אִסוּר או"ב כְּתִיב גְּבִי קִדְשִׁים וְהִרֵי בְּקִדְשִׁים אִם שְׁחַט או"ב פְּסוּל מִשּׁוּם מְחֻסָּר זְמַן מ"מ גִּזְה"כ דְחֲזִיב מִשּׁוּם או"ב: אַבְל אַחַר הָעִיּוֹן בְּזָה לְק"מ דנ"ל פְּשׁוּט דְהָא דְאָמְרִינָן דְדַחֲיָתוֹ לְצוּק הִיא שְׁחִיטָתוֹ הֵינּוּ אִם מֵת הַשְּׁעִיר ע"י הַדַּחֲיָה דְעֵינָר מְצוּת שִׁלּוּחַ שֶׁל הַשְּׁעִיר לְעֲזָאזֵל הֵינּוּ שְׁיִתְחַסְּדוּ לְאֲבָרִים וְכִמוֹ דְאָמְרִינָן בְּיוֹמָא (ד' פ"ז) דְאִין גְּזִירָה אֵלָא הַמְתַּגַּזֵּר וְיִוֹרֵד וּפִירִשׁ"י הַשְּׁעִיר מְתַגַּזֵּר בְּהָ אֲבָרִים אֲבָרִים.

וְכֵן אָמְרִינָן שֵׁם (ד' פ"ו) דְחָכּוֹ וְלֹא מֵת צְרִיף לְיָרֵד אַחֲרָיו וַיִּמְתְּנוּ וְהוּבָא לְהִלְכָה בְּרַמְבַּ"ם ז"ל בְּפ"ה מֵהִלְכוֹת עֲבוּדַת יוה"כ וְכֵן אֵיתָא בִּירוּשָׁלַמִי בְּיוֹמָא פ"ו הִלְכָה ג' דְצְרִיף לְיָרֵד אַחֲרָיו וַיִּמְתְּנוּ.

וְנִרְאָה דְנִפְק"ל לְחַז"ל הָא מְדַכְתִּיב אֵל אֶרְצָא גְזִירָה וְכִמוֹ שְׁפַתְבָּתִּי לְעִיל וְהִלְכָה לְעוֹלָם הָיִי הַתְּרַאָת סַפְק דְמִי יִימַר דִּישִׁיג אַחֲרָיו לְהַמִּיתוֹ דְהָא אָמְרִינָן בִּירוּשָׁלַמִי שֵׁם דְמִשְׁמַת שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיקָהָה בּוֹרַח הַשְּׁעִיר לְמַדְבָּר וְהִלְכָה לֹא מִשְׁכַּח"ל חִיּוּב או"ב לֹא עַל הַמִּשְׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר לְצוּק אַחַר שְׁנִשְׁחַט אָמוֹ וְלֹא עַל הַשּׁוּחַט אָמוֹ שֶׁל הַשְּׁעִיר אַחַר דַּחֲיָתוֹ לְצוּק דְעַל הַמִּשְׁלַח בְּנִדְאֵי לֹא שְׁיָיִף חִיּוּב דְהָא בְּעַת הַתְּרַאָה הִיָּה סַפְק דְשָׂמָא לֹא יוֹכֵל לְהַמִּית אוֹתוֹ וְגַם עַל הַשּׁוּחַט לְאָמוֹ שֶׁל הַשְּׁעִיר לִיפָא חִיּוּב דְמִי יִימַר דְהַמִּית אוֹתוֹ הַמִּשְׁלַח וְאָפְק' אִם יָבוֹא וַיַּעֲיֵד דְהַמִּית אוֹתוֹ מ"מ הָא אִינוּ אֵלָא עַד אֶחָד וְאִינוּ נֶאֱמָן לְחֲזִיב אוֹתוֹ מִשּׁוּם או"ב: וְכִשְׁפָּרְתִּי דְבָרִים אֵלּוֹ לְכַבּוֹד יְדִידְנוּ הָרַב הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם מו"ה חֲזִיִּים מְאִיר נַח הַלּוּי נ"י הַמ"מ וְמו"ץ דְקַהֲלֵתְנוּ יצ"ו דָּאִם לֹא מֵת הַשְּׁעִיר לֹא נִתְקַיֵּים מְצוּת דַּחֲיָה לְצוּק

אמר לי שני ראיות ברורות לזה א' - אם איתא דעיקר המצנה אינו אלא לדוחפו לצוק ואין נ"מ כלל אם ימות ע"י זה או לא.

לא שייך כלל מה דאמרו חז"ל דדחיקתו לצוק זו היא שחיתתו ותייב על זה משום או"ב דהיאך יהא נחשב כשחיתה דהא ענין שחיתה הוא דהבעל חי מת על ידו וכן בעריפה ומליקה דג"כ הבעל חי מת ע"י זה שייך שפיר מה דאמרו חז"ל דנחשב כשחיתה דאף דגבי או"ב לא תשחטו פתיב מ"מ פיון דגבי עגלה ערופה גזה"כ הוא שימית הבע"ח ע"י עריפה עומד העריפה במקום שחיתה דחולין.

אבל דחיקה לצוק בשעיר המשלח דלא מת ע"י זה היאך יהא נחשב כשחיתה אלא ונדאי דהמיתה מעכב. והא דאמרינן דדחיקתו לצוק זו היא שחיתתו ר"ל כל מעשה הדחיקה אם נתגזר לאברים או שירד אחריו והמיתה: ועוד ראיה דאם איתא דאין המיתה של שעיר המשלח מעכב היאך מותר לירד אחריו ולהמיתו ולחלל יוה"כ במלאכה דאורייתא כל זה שמעתי מפי הרב הגאון הגדול הנ"ל ושי"י משיב דברים נכונים: ומיהו איפא למידק לפי מה שכתבנו דאם נשאר חי עדיין לא נעשה מצוותו ואסור באכילה ובהנאה א"כ היאך אמרה תורה שלח לתקלה דהא מהך טעמא אמר רבא שם ביומא (דף ס"ז) דמסתברא כמ"ד דאברי שעיר המשלח מותר בהנאה משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה [ואף דאסור באכילה משום אסור גבלה ועדיין איפא תקלה דאכילה זה לא קשיא כלל דמשנה ערוכה שנינו בשקלים פ"ז מצא בשוק חתיכות בשר מותרות אברים גבלות וא"כ בלא"ה לא יאכלו משום דסתם אברים בשוק הם מנבלה] וא"כ אם ישאר חי ולא יתגזר לאברים בנדאי יהיה תקלה.

ואכן גם זה לא קשיא דהתורה סמכה דישאל יהיו בגדר עושין רצונו של מקום כמו בימי שמעון הצדיק ואז יהא השעיר מתגזר לאברים מיד וכמו דתנו במתניתין ביומא (ד' ס"ז) דלא היה מגיע למחצית החר עד שנעשה אברים אברים ולא יבוא לידי תקלה כלל.

וכבוד בן מר אחי הגאון ז"ל. ה"ה הרב וכו' מו"ה חיים אורי הפהן נ"י רצה לתרץ ע"פ מה דאמרינן ביומא שם דהיה חולק לשון של זהורית לשנים חציו קשור בסלע וחציו קשור בין קרניו וא"כ לא שייך חשש תקלה דהא יהא ניקר שהוא שעיר המשלח ע"י הלשון של זהורית הקשור בין קרניו אבל אין זה תירוץ כלל דהא כל עיקר קשירת לשון של זהורית בראש שעיר המשלח אינו חיוב מה"ת כלל רק דהיה מקובל ביזם דמצוה לקשור לשון של זהורית וסמכו עצמן על הפתוב אם יהיו חטאיכם פשנים פשגל ילבינו וכמו דתנו בשבת (ד' פ"ו) וא"כ אינו שייך כלל דהתורה סמכה על זה: ואכן כבוד חתני הרב המאוה"ג מו"ה אהרן הפהן נ"י תירץ יפה דלא שייך בזה שלח לתקלה לפי מה שהוכחתי לעיל מפח פמה ראיות דעיקר המצוה הוא שימות השעיר ע"י דחיקתו לצוק ואם לא מת צריך לירד אחריו להמיתו א"כ אין חשש תקלה כלל ולחוש שמה יארע אונס להמשלח ולא ימיתנו ויברח למדבר על זה לא חששה התורה דאונס לא שכיח.

ועוד דבדיעבד אף אם ימצא אדם להשעיר יהא מותר לו לאכול ע"פ דין דהא אזלינן בתר רוב והא דאנו אומרים דלא אמרה תורה שלח לתקלה היינו למתן לכתחילה דבר שיגיע לידי תקלה ואף שיהיה מותר לאכול מ"מ הני כמו שצונותה התורה לבטל אסור לכתחילה.

אָבֵל בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דְּהַמְצִינָה הוּא לְהַמִּיתוּ הָא לִיכָא תַקְלָה וְאִי מְשׁוּם יֶאֱרַע אֲוֹנָס זֶה לֹא מְקַרִי מְבַטֵּל אִיסוּר וְהָא דְאָמַר רַבָּא גַבֵּי אַבְרֵי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לֹא אֲמַרְהָ תוֹרָה שְׁלַח לְתַקְלָה הֵינְנו מְשׁוּם דְּבִאֲבָרִים בְּוֹדָאֵי יִשְׁאָרוּ בְּתַחֲתִית הֶהָר וְיָבוֹא יְדֵי תַקְלָה: וְעֵינֵן בַּמַּל"מ בַּפ"ז מַה' מְעִילָה שֶׁכ' דְּעֵינְקֵר הַדְּבָר דְּאֲמַרִינֵן דְּלֹא אֲמַרְהָ תוֹרָה שְׁלַח לְתַקְלָה הוּא מְטַעַם דְּאִיסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחִילָה.

וְתַמָּה עַל זֶה הַשַּׁעִר הַמְלִיךְ ז"ל בְּפֶרֶק ט"ו מַה' מְאָכְלוֹת אִיסוּרוֹת הִלְכָה כ"ה דְּהָא כָּל עֲצָמוֹ שֶׁל דְּבָר זֶה דְּאִיסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחִילָה אֵינּוּ אֵלָא מְדַרְבְּנֵן וְכַמוֹ שֶׁכ' הָר"ן בְּשֵׁם הַתּוֹס' וְהֵיאֵךְ אֲפָשָׁר דְּהַתּוֹרָה חֲשִׁשָׁה לָזֶה.

וְאֲמַנָּם בְּנו"ב מַהד"ת בְּחֻלְק יו"ד סִימָן מ"ה וְכֵן בְּהַגְהוֹת הַגָּאוֹן מו"ה צָבִי חַיִּית זצ"ל כָּתְבוּ לִישָׁב זֶה דְּבִיבֵשׁ בִּיבֵשׁ מוֹדוֹ הַתּוֹס' דְּהוּא דְּאוֹרֵייתָא ע"ש: וְאֵין לְהַקְשׁוֹת נְמִי דְּאֲמַאי לֹא חֲשִׁיב בְּמַתְנֵי דְּחֻלִּין שֶׁם דְּהַשׁוּחַט לְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׁפָכֵר נִשְׁחַט אִמּוֹ שֶׁל הַשַּׁעִיר בִּיו"כ דְּחִיב מְשׁוּם או"ב לְחַכְמִים דְּהָא אֵינּוּ קוֹשְׁיָא כָּלֵל דְּזֶה מִלְתָּא פְּשִׁיטוּתָא הֵיא דְּהוּי כָּלֵל הַשׁוּחַט קִדְשִׁים בַּע"מ בְּחוּץ קוֹדֶם שְׁנִפְדּוּ דְּפִשׁוּט דְּלִרְבִּנֵן חִיב מְשׁוּם או"ב וְלִר"ש פְּטוּר: וְנִחְזֹר לְדְבָרֵינוּ שְׁפָתְבֵנוּ בְּרִישׁ הַסִּימָן לְהַעִיר עַל דְּבָרֵי רִש"י דְּסִנְהֶדְרִין פ"ח וְעַל דְּבָרֵי רִש"י ז"ל בְּמַנְחוֹת (ד' ק"א) וְהַתּוֹס' שֶׁם דְּכָתְבוּ תְּרֵי לִישָׁנָא בְּעֵרִיפָה אִי מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה הִנֵּה ע"פ מַה שְׁפָתְבֵנוּ מִד' הִירוּשְׁלָמִי דְּסוּטָה דְּפִלְיָגִי בֵּיהּ ר' יִנְאִי וְר"ל אִי עֵרִיפָה מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה אוּ לֹא יִתְיַשְׁבּ הַכֵּל בַּעֲזוֹ"ה דְּמַה שֶׁכ' רִש"י בְּמַנְחוֹת ד' ק"א דְּהַבְרֵייתָא מִיַּרְי בְּשַׁחַט לְעַגְלָה עֲרוּפָה מְשׁוּם דְּבַעֲרִיפָה אֵיכָא פְּלוּגְתָּא בִירוּשְׁלָמִי וְלִפְיָךְ עֲדִיף טְפִי לְפָרֵשׁ דְּמִיַּרְי בְּשַׁחֲטָה כִּי הֵיכִי דְּלֹא תַקְשָׁה דְּמַהֲךְ בְּרֵייתָא עַל מ"ד דְּעֵרִיפָה אֵינּוּ מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה.

וְגַם נִיחָא מַה דְּכ' בְּתוֹס' תְּרֵי לִישָׁנֵי אִי עֵרִיפָה מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה מְשׁוּם דְּבִירוּשְׁלָמִי נְמִי אֵיכָא פְּלוּגְתָּא בְּזֶה. וְגַם א"ש ד' רִש"י בְּסִנְהֶדְרִין דְּהַנְּצִיב לְמִצְוֹת נ"מ לְעַנְּנֵן אִם קוֹדֵשׁ בּוֹ אֵת הָאִשָּׁה וְלֹא פִּירֵשׁ לְעַנְּנֵן אִם נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ אַח"כ מְשׁוּם דְּבִאֲמַת לר"ל גַּם הַעֲגָלָה שְׁנַעֲרָפָה כְּדִינָה ג"כ מְטַמְּאָה בְּגְבֻלָה: וְהֵיזָא לָנוּ לְהַלְכָה מְכָל מַה שְׁפָתְבֵנוּ דְּלְעַנְּנֵן עֲגָלָה עֲרוּפָה אִם נִשְׁחַטָה מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה לִד"ה אָבֵל אִיסוּרָה בְּאֲכִילָה לְמ"ד דְּנֶאֱסְרָה מִחַיִּים מַעַת יְרִידָתָה לְנַחַל אֵיתָן וְלְמ"ד דְּאֵינָה נֶאֱסְרָת מִחַיִּים גַּם בְּאֲכִילָה מְוַתְּרָת.

אָבֵל בְּנַעֲרָפָה כְּדִינָה הוּא מְחֻלְקֵת ר' יִנְאִי וְרִשְׁב"ל בִירוּשְׁלָמִי דְּסוּטָה הַנֵּל אֵלֵיכָא דִּר"מ אָבֵל לְרַבִּנֵן נִרְאָה לִד"ה אֵינָה מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה. וְלְעַנְּנֵן שׁוֹר הַנִּסְקָל פִּשׁוּט אִם נִסְקָל כְּדִינּוּ הוּא גְבֻלָה גְּמוּרָה וּמְטַמְּא טוֹמְאָת גְבֻלוֹת דְּלֹא מְצִינּוּ בְּשׁוּם דְּנוֹכְתָא דְּהַסְקִילָה יִהְיֶה נִחְשָׁב כְּשַׁחֲטָה דִּיטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה וְכֵן מְשַׁמַּע לְהֵדְיָא בְּתוֹס' חֻלִּין (נ"ב) ד"ה עֲגָלָה עֲרוּפָה.

שְׁהַקְשׁוּ שֶׁם דְּדִילְמָא הָא דְּתַנָּא בְּמִשְׁנֵה הַשׁוּחַט עֲגָלָה בְּעוֹרָף מִיַּרְי דְּעֵרִיפָה נְמִי כְּשַׁחֲטָה דְּמִי וְהָא דְּתַנָּא הַשׁוּחַט הֵינְנו בְּשִׁבִיל פְּרַת חֲטָאת וְשׁוֹר הַנִּסְקָל דְּהֵתָם דְּנוּקָא בְּשַׁחֲטָה חִיב מְשׁוּם או"ב.

הָרִי דְּפְשִׁיטָא לְהוּ דְּסִקִּילָה לֹא הוּי כְּשַׁחֲטָה לְעַנְּנֵן או"ב אֲפִילוּ לִר"מ מְשׁוּם דְּאֵינּוּ מְטַהַר מִיַּדֵי גְבֻלָה וְהַטַּעַם בְּזֶה דְּלֹא דְּמִי לְעֵרִיפָה דְּעַגְלָה עֲרוּפָה וְדַחֲזָה לְצוּק דְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח

משום דשעיר המשפלתח קדשים הוא ועגלה ערופה נמי פפרה פתיב בה פקדשים והדחיה לציוק והעריפה מכפרין.

והלכה כיון שמועיל הדחיה והעריפה לענין פפרה מועיל נמי לענין טהרה מידי גבלה וכן אמרינו בנבחים (ד' ס"ט) דהטעם דמליקה מטרת מידי גבלה הואיל שמתרת את האיסור ופירש"י שיהא מתרת את האיסור שפחטייה לא היתה ראוייה לקרב לגבוה והותרה במליקה ע"ש והכא נמי ע"י הדחיה והעריפה נגמרה הפפרה.

אבל בשור הנסקל הסקילה אינו בא לא לכפר ולא להתיר שום דבר רק דגזה"כ הוא דשור שהמית את האדם צריף לסוקלו כדי לסלק דבר המזיק מן העולם. וכן ברובע ונרבע אמרינו בסנהדרין (נ"ה) דמשו"ה הצריכה התורה סקילה משום דבא לאדם תקלה על ידה או משום קלון.

וכיון דהסקילה גבייהו לא בא לתקן שום דבר לא דמי לשחיטה כלל ואינו מטהר מידי גבלה וראיתי להגאון מוהרש"ש ז"ל בהגהותיו לפסחים (ד' כ"ב) שנתקשה בזה דלמה לא אמרינו בשור הנסקל נמי דסקילה הוי כשחיטה ונשאר בקושא אכל לענ"ד החילוק ברור כמו שכתבתי בעז"ה: והשנהם לשור הנסקל בנודאי אין בו משום גבלה דהא בהדיא שנינו בחולין (ד' פ"א) דהשוחט שור הנסקל חייב משום או"ב דאם נימא דאינו מטהר מידי גבלה הוי פנוח ומעקר דפטור מאו"ב [וכמדומה דבחידישי הגרע"א על מס' ב"ק נסתפק בזה וכבר תמהו עליו המפרשים האחרונים ממשנה הנ"ל] אבל מ"מ אסור באכילה ובהנאה מצד גזה"כ ואפילו לר"ת דסובר דאינו נאסר מחיים מ"מ אם שחטו נאסר והוא ברייתא ערוכה בב"ק (ד' מ"א) וכבר פתחנו לעיל דרובע ונרבע ע"פ עדים דינו שנה כמו שור שהמית בכל דבריו וכמו שפירש"י להדיא מד' רש"י ותוס' בקידושין (ד' נ"ז ע"ב) זולת רבינו אפרים ז"ל חולק וס"ל דברובע ונרבע ליפא איסורהנאה וממילא אם שחטו לאחר שנגמר דינו מותר אפילו באכילה: ולענין שעיר המשפלתח אם נדחה לציוק כדינו ומת ע"י הדחיה אז אין בו טומאת גבלות דהדחיה נחשב כשחיטה וחייב משום או"ב אבל באכילה בנודאי אסור משום לאו דגבלה ואפ"ל דאברי שעיר המשפלתח מותרים בהנאה משום דכבר נעשה מצותו או מטעם דלא אמרה תורה שלח לתקלה מ"מ באכילה בנודאי אסורים לד"ה דהא לא נשחטה והאוכל אותה הנה לוקה כמו גבלה גמורה.

ולקמן אכתוב טעם נכון מה שחלקו חכמים בין טומאת גבלה לבין איסור אכילה דגבלה גבי מליקה ודחיה לציוק: אבל אם לא מת ע"י הדחיה ונשאר חי בנודאי נשאר עליו קדושת שפיר המשפלתח כמו קודם הדחיה ואם שחטו אח"כ הוי כמו דשוחט קדשים פסולין ואסור באכילה ובהנאה מצד איסור קדשים וכ"ש אם נשחט קודם הדחיה ומ"מ השחיטה מטהרת אותו מידי גבלה וגם אין בו איסור אכילה דגבלה: ולענין מליקה מבואר בנבחים (ד' ס"ח) במשנה דמליקה מטרת מידי גבלה ואפילו נמלקה מליקה פסולה אף שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בבית הבליעה.

אבל לענין הלאו דאכילת גבלה יש חילוק דבטטאת העוף עיקר מצותו שיהא נאכל לפהנים אחר המליקה והנאה וכמו דכתיב בפירוש קרח וזה יהיה לה מן האש וגו' לכל טטאתם ואמרינו בנבחים (ד' מ"ד) דבא לרבות טטאת העוף דסד"א גבלה היא קמ"ל.

אָבֵל בְּזֶרֶה הָאוֹכֵל חֲטָאת הָעוֹף לֹקֵה נָמִי מִשּׁוּם לֹא דִנְבֵלָה וְכִמוֹ דְּמִבְּנֵי דְּמִבְּנֵי בִּיבְמוֹת (ד' ל"ב) לְדַעַת ר' חֲזִיָּא וְכֵן פְּסֻק הָרַמְבַּ"ם ז"ל בְּפִי"א מֵה' מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת הִלְכָה ט'. וְאַמְנָם נ"ל פְּשׁוּט דְּבַעֲוֵלַת הָעוֹף גַּם כִּהֵן לֹקֵה מִשּׁוּם לֹא דִנְבֵלָה דְּכִהֵן לְגַבֵּי עוֹלָה זֶר הוּא [וְלֹקֵה שְׁתֵּימִם אַחַת מִשּׁוּם נְבֵלָה וְאַחַת מִשּׁוּם לֹא דִנְבֵלָה עוֹלָה וְכִמוֹ דְּמִבְּנֵי דְּמִבְּנֵי בְּמִפּוֹת (ד' י"ז) וּנְפִק"ל לֹא זֶה מִקְרָא דְּלֹא תוֹכֵל לְאָכֹל בְּשִׁעְרֵיהּ וְגו' נְדָרֵיהּ זֶה עוֹלָה וְלֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְאוֹכֵל מִן הָעוֹלָה לְאַחַר זְרִיקָה אֶפְּלוּ בְּפָנִים שֶׁהוּא לֹקֵה] וְרֵאזֵה לְזֶה נ"ל מֵהָא דְּהוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב קָרָא דְּלִכְלֵל חֲטָאתָם לְרִבּוֹת חֲטָאת הָעוֹף דְּנֶאֱכָל לְפָנֵיהֶם וְאִי לֹא קָרָא הוּא דִּנְבֵלָה הִיא.

וְאַף דְּכָבֵר יִלְפִינָן מִקְרָא בְּזִבְחִים (ד' ס"ט) דְּמִלִּיקָה מְטַהֵר מִיַּדֵּי נְבֵלָה אֲלֵמָא דְּאִין לְמִדִּין הִיטֵר אֲכִילָה מֵהָא דְּמְטַהֵר מִיַּדֵּי טוֹמְאָה מִשּׁוּם דְּלַעֲנֵן אֲכִילָה פְּתִיבָה הַתּוֹרָה וְזִבְחָתָּ וְאַכְלָתָּ דְּזוֹנוֹקָא שְׁחִיטָה מוֹצִיא מִיַּדֵּי אִיסוּר נְבֵלָה וְהִלְכָּה מִמִּילָא בְּעוֹלַת הָעוֹף דְּלִית לָן קָרָא לְהִתִּיר בְּאַכִּילָה קְיָימָא בְּאִיסוּר נְבֵלָה לְכִהֵן כִּמוֹ חֲטָאת הָעוֹף לְזֶר: וְהַגְּאֹן מוֹהֲרֵשׁ"ש זצ"ל בְּהַגְּהוֹתוֹתָיו לְפִסְחִים (ד' כ"ב) תָּמָה דְּמִנְ"ל לְחַז"ל לְחַלֵּק בֵּין אִיסוּר אֲכִילָה דְּנְבֵלָה לְבֵין טוֹמְאָת נְבֵלָה גַּבֵּי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וּמִלִּיקָה וְנִשְׁאָר בְּתִימָה וְאִכּוֹן לַעֲנ"ד יֵשׁ רֵאזֵה גְּדוּלָה לְזֶה מֵהָא דְּהוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לְמִיקְתָּב דְּחֲטָאת הָעוֹף נֶאֱכָל לְפָנֵיהֶם וְכִמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בַּעֲז"ה: וְדַע דְּיֵשׁ מְקוֹם עֵיוֹן בְּכָאן בְּדַבְרֵי רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל הָרַמְבַּ"ם ז"ל בְּפִי"ב מֵה' שְׁחִיטָה הִלְכָה ו' שְׁפַתְבָּ שָׁם וְז"ל שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רֵאזֵה לְאַכִּילָה שְׁמָה שְׁחִיטָה לְפִיכָּה וְכו' וְכֵן אִם הִירָשׁוּן שְׁחַט אֶת הָאֶחָד וּבָא הָאֶחָד וְשַׁחַט אֶת הַשֵּׁנִי וְהָרִי הוּא חֹולִין בְּעֶזְרָה אוֹ שׁוֹר הַנְּסַקֵּל אוֹ עֶגְלָה עָרוּפָה וּפְרָה אֲדוֹמָה הָרִי זֶה לֹקֵה עַכ"ל.

וְלִכְאוּרָה קִשָּׁה דְּלָמָּה לֹא כָּתֵב דְּבַעֲגָלָה עָרוּפָה אֶפְּלוּ לֹא שְׁחַטָּה רַק דְּנִעְרְפָה כְּדִינָה ג"כ חֲזִיב מִשּׁוּם או"ב דְּהָא הוּא ז"ל בְּעֶצְמוֹ פְּסֻק בְּפ"ב מֵה' אַבּוֹת הַטּוֹמְאָה הִלְכָה י"ג דְּעֶגְלָה עָרוּפָה שְׁנַעֲרְפָה כִּהֵן לְכַתְּבָה טְהוֹרָה כְּפָרָה כְּתִיב בָּהּ כְּקִדְשִׁים עַכ"ל שָׁם [וּפְשׁוּט דְּכִינּוֹן רַבֵּינוּ שָׁם לְהַעֲתִיק הַסּוּגֵיָא דְּזִבְחִים בְּסו"פ חֲטָאת הָעוֹף דְּמִפְּנֵי שָׁם דְּעֶרִיפַת עֶגְלָה מְטַהֵר מִיַּדֵּי נְבֵלָה.

וְאַף דְּבִירוּשְׁלָמִי הַגָּ"ל פְּלִיגֵי בְּיָה ר' יִנְאִי וְרַשְׁב"ל כִּמְש"כ לְעֵיל מ"מ פְּסֻק רַבֵּינוּ כֵּר' יִנְאִי מִשּׁוּם דְּסִתְמָא דְּסוּגֵיָא דְּזִבְחִים הַגָּ"ל כְּפִינָה. וְעוֹד מִשּׁוּם דֵּר' יִנְאִי הוּא רַבֵּיהּ דֵּר' יוֹחָנָן וְכִינּוֹן שְׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ נִגְדֵי ר"י כ"ש לְגַבֵּי רַשְׁב"ל דְּהָא רַשְׁב"ל וְר"י ג"כ הִלְכָה כֵּר' וְכַעֲיֵן הָךְ סְבָרָא מִמֶּשׁ כְּתִיב הָרֵא"ש בְּפ' אֵלוּ טְרַפּוֹת סִימָן מ"ז ע"ש וְאַף דֵּר' יִנְאִי גּוֹפֵיָה לֹא אֲמָרָה רַק אֲלִיבָא דֵּר' מ"מ מ"מ נִרְאָה לְהָרַמְבַּ"ם ז"ל דְּהִלְכָה כֵּר' מִבְּהָא דְּהָא רַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ שְׁנָה לְנוּ דְּבָרֵי ר"מ בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים דְּהַשׁוּחַט עֶגְלָה עָרוּפָה חֲזִיב מִשּׁוּם או"ב וְהָךְ שְׁחִיטָה פִּירְשָׁה ר' יִנְאִי בִירוּשְׁלָמִי הַגָּ"ל דֵּר' לְעוֹרָה מִמִּילָא קִי"ל כְּפִינָה וְכַדְאֲמַרִּינּוּ בְּחֹולִין פ"ה דְּרֵאזֵה רַבֵּי לְדַבְרֵי ר"מ גַּבֵּי או"ב וְשִׁנְאוּ בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים אֲלֵמָא דְּהִילְכְּתָא כְּפִינָה].

וְא"כ הו"ל לְמַכְתָּב רַבּוֹתָא יוֹתֵר דְּאַף אִם עָרַף לְעֶגְלָה עָרוּפָה כְּדִינָה חֲזִיב מִשּׁוּם או"ב. וּמִיָּהוּ לְפִי הָאֲמַת אִין זֶה קוֹשִׁיא פְּלֵל דְּכָבֵר יְדוּעַ שְׁאִין דְּרַכּוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ לְכַתּוּב בְּסִפְרוֹ דְּבַר שְׁאִינּוּ מְפֹרֵשׁ בְּהַדְּיָא בְּתַלְמוּד וְאַף דְּהִדִּין דִּין אֲמַת וְהִלְכָּה גַּם בְּכָאן הַעֲתִיק לִשׁוֹן הַמְּשָׁנָה דְּחֹולִין הַגָּ"ל וְכִמוֹ שֶׁהוּא הַפִּירוּשׁ בְּדַבְרֵי הַמְּשָׁנָה כֵּן יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּד' הָרַמְבַּ"ם.

ובפּרָט דְכִמוּ לר' ינאי צָרִיף לומר דְהָא דתְנָא בְּמִשְׁנֵה הַשּׁוֹחֵט הוּא בְּשִׁבְלֵי אֵינָהּ דְחֻשְׁבֵי שֵׁם בְּמִשְׁנֵה בְּפֶרֶת חֲטָאת וְשׁוֹר הַנִּסְקָל דְּבָהּוּ דְוּוּקָא בְּשׁוֹחֵט חֲזִיב בְּאו"ב ה"נ י"ל בְּדַבְרֵי הַרְמְב"ם דְּהַנְצִירָה לְמַכְתָּב שׁוֹחֵט מְשׁוּם אֵינָהּ דְחֻשְׁבֵי הֵתָם וּפְשׁוּט הוּא: וְחֻזוֹת קָשָׁה רְאִיתִי בְּתוֹס' יִשְׁנִים בְּיוֹמָא (ד' ס"ד) דְּכָתְבוּ לִינְשֵׁב קוֹשְׁיָת ה"ר מִשְׁה מְפוֹנְטִיזָא שְׁהִקְשָׁה עַל הָא דְאֶמְרִינּוּ בְּחֻלִּין פ"א דְעַגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ מִשְׁנֵה דְאֶמְאִי לָא מוֹקִים לָהּ דְמִיָּרִי בְּעוֹרְרָה [וּכְבָר הוּבָא הַקּוֹשְׁיָא גַם בְּתוֹס' בְּחֻלִּין שֵׁם מְשֻׁמוּ וְכִמוּ שְׁכַתְבְּתִי לְעִיל] וְתִי' בְּתַרִי אֲנָפִי אוּ דְאִי מִיָּרִי בְּעוֹרְרָה פְּשִׁיטָא דְפִטוּר בָּהּ ר"ש דְהָא וְנֻדְאִי שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה הִיא דְלֹאֲחַר עֲרִיפָה בְּנוֹדְאִי אֲסוּרָה בְּהִנְאָה א"נ מֵאֵן דְּפִטוּר שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא ס"ל כִּי הִיכִי דְדַחֲזִיתוּ לְצוּק זֹו הִיא שְׁחִיטָתוּ גַם בְּעֲרִיפָה זֹו הִיא שְׁחִיטָתוּ עכ"ל.

וְהִנֵּה מַה שְׂכ' בְּתִירוּצָא קִמָּא דְאִי בְּעוֹרְרָה מִיָּרִי פְּשִׁיטָא דְפִטוּר ס"ל דְכִינּוּ דְכְבָר תְּנָא דר"ש פּוֹטֵר בְּעֲרִיפָה מֵאו"ב מְשׁוּם דְהִנּוּ שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה מִמִּילָא יִדְעִינּוּ לְכָל שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה פְּטוּר לר"ש.

וְהָא דְתְנָא שׁוֹחֵט פֶּרֶת חֲטָאת וְעַגְלָה עֲרוּפָה קמ"ל דְפֶרֶת חֲטָאת מְקַרִי שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה דְלֹא נִימָא דְמַהֲנִי פְּדִיָה בְּפֶרֶת חֲטָאת לְאַחַר שְׁחִיטָה וּלְפִי הַמְסַקְנָא דר"ש ס"ל דְפֶרֶה נְפֻדַת ע"ג מְעַרְכָתָה ור"ש ס"ל נְמִי דְכָל הָעוֹמֵד לְפֻדוֹת כְּפֻדוֹי דְמִי אֶמְרִינּוּ בְּאַמַּת דְפֶרֶת חֲטָאת אֵינָהּ מִשְׁנֵה.

וְכֵן פְּשׁוּחֵט לְעַגְלָה עֲרוּפָה קמ"ל דְעַגְלָה עֲרוּפָה נְאָסְרַת מִחַיִּים מֵעַת יְרִידָתָה לְנַחַל אֵימָן אֲבָל בְּעֲרִיפָה פְּשִׁיטָא דְפִטוּר. אֲבָל מִש"כ בְּתִירוּצָא בְּתָרָא א"נ כִּי הִיכִי וְכו' הוּא מְשׁוֹלָל הַבְּנָה דמ"ש דְדַחֲזִיָה לְצוּק ס"ל דְנַחֲשֵׁב כְּשְׁחִיטָה וְעֲרִיפַת עַגְלָה אֵינּוּ נִחָשֵׁב כְּשְׁחִיטָה הָא שְׁנֵיהֶם אֲסוּרוֹת בְּאַכִּילָה וּבְהִנְאָה.

וְעוֹד דְמֵאִי שְׁיָיָה זֶה לְשְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה דְטָרְפָה תּוֹכִיחַ דְהִיא ג"כ שְׁחִיטָה שְׁאֵינָהּ רְאוּיָה ומ"מ מְטַהֲרַת מִיָּדִי נְבִלָה וּבְנוֹדְאִי דִישׁ בְּדַבְרֵיהֶם אֵינָהּ ט"ס וְצָרִיף תִּיקוּן: וְנֵעַן שְׁבִיִּאֲרָנוּ בְּעוֹז"ה לְאֹנְרָה וּלְרוֹחֵב כְּפָה חִילּוּקֵי דִינִים בְּעַגְלָה עֲרוּפָה וְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וּמְלִיקָה לְעַנְיָן לָאוּ דְנִבְלָה רְאִיתִי לְסִמּוֹן לָזֶה מַה שְׁכַתְבְּתִי עַל גְּלִיזוֹן הִירוּשְׁלָמִי שְׁלִי בְּסוֹפ"ד דְנִזִּיר דְשֵׁם בִּיִּאֲרִיתִי כְּפָה חִידוּשֵׁי דִינִים בְּחֻלִּין שְׁנֻשְׁחִטּוּ בְּעֲזָרָה וּבִיאוּר מְחֻלְקָת בְּבִלֵי וִירוּשְׁלָמִי אִי נוֹהֵג אִיסוּר חֻלִּין בְּעֲזָרָה בְּמְלִיקַת הָעוֹף לְמ"ד דְאֵין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת.

וְזֶה לְשׁוֹנֵי שֵׁם עַל מִש"כ שֵׁם בִּירוּשְׁלָמִי דְאֵם הָאֵב הַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנִזִּיר לְמ"ד דְאֵינּוּ אֶלָּא כְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצּוֹת מְלִיקַת הָעוֹף שְׁלוֹ מַהוּ שְׁתַּאכֵּל וְשׁוּב אָמַר עַד דְאֶתְּ מְקַשָּׁה לָהּ לְמְלִיקַת הָעוֹף קְשִׁיטָה לְשְׁחִיטַת הָעוֹף תִּפְּזוֹן סְפָק אֶחָד וְהָכָא שְׁנֵי סְפָקוֹת א"ר מְנִי וְאַפְּלִיּוֹ הָכָא סְפָק אֶחָד הוּא כְּהָדָא דְתַנִּי הַנּוֹחַר וְהַמְעַקֵּר אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁחִיטַת חֻלִּין בְּעֲזָרָה רַבְּנּוּ דְקִיסְרִין בְּשֵׁם רִיב"ח אֶפְּלִיּוֹ סְפָק אֶחָד אֵינּוּ כמ"ד דְאֵין שְׁחִיטַת הָעוֹף מְחַנּוֹרַת מְדַבֵּר תּוֹרָה עכ"ל הִירוּשְׁלָמִי שֵׁם וּפִי' הַפ"מ וְהַלְכָּף אֵין כָּאֵן לָא נְבִלָה וְלֹא חֻלִּין בְּעֲזָרָה דְהָא לָאוּ זְבִיחָה הִיא עכ"ל.

וְכַתְבְּתִי עַל הַגְּלִיזוֹן לְכַאוּרָה תְּמוּזָה מְאוּד דְאֶדְרַבָּה פִּינּוּ דְבְּעוֹף אֵין שְׁחִיטָתוּ מְחַנּוֹרַת מַד"ת אֶלָּא דְמַה"ת נַחֲרִיתוּ הִיא שְׁחִיטָתוּ תּוֹ הִנֵּה לָן לְאַסּוּר מְחַמַּת חֻלִּין בְּעֲזָרָה נִהְרִי לְעַנְיָן

או"ב דכתיב ביה נמי שחיטה מ"מ אַמְרִינוּ בְיוֹמָא (ד' ס"ד) גְּבִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דְּחַיִּיתוּ לְצוּק הַיָּינוּ שְׁחִיטְתוֹ וְחִיב מְשׁוּם או"ב: וְאִכּוּן פְּנוּנַת הִירוּשְׁלָמִי נ"ל פְּשוּט דְּלָמ"ד דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת וְלֹא נֶאֱמַר וְנִבְחַתְתָּ רַק בְּבִקְרָה וְצִאָן הַלְכָּהּ עֵיקַר אִיסוּר חוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה אִינוּ נוֹהֵג רַק בְּבִקְרָה וְצִאָן.

דְּהָא עֵיקַר הַלְיָמוּד דְּנִפְק"ל מִיְנֵיהּ דְּחוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה אִיסוּר בְּהִנְאָה הוּא מְשׁוּם דְּדַרְשִׁינוּ בְּרִיחּוּק מְקוּם אַתָּה זוֹבַח וְאִי אַתָּה זוֹבַח בְּקִירוּב מְקוּם וְהַלְכָּהּ כְּמוֹ דְּהָא דְּכַתִּיב בְּרִיחּוּק מְקוּם אַתָּה זוֹבַח אִינוּ נוֹהֵג רַק בְּבִקְרָה וְצִאָן ה"נ מַה דְּמַמְעִטִינוּ דְּבִקְרִיב מְקוּם אִי אַתָּה זוֹבַח ג"כ אִינוּ נוֹהֵג רַק בְּבִקְרָה וְצִאָן.

וְאִמְנָם כֵּן הוּא דַּעַת הִירוּשְׁלָמִי כָּאֵן דְּלָמ"ד דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת גַּם אִיסוּר חוֹלִין בְּעִזְרָה אִין בּוּ אֲבָל בְּאַמַּת בִּש"ם דִּילֵן בְּנִזִיר וּד' כ"ט) דְּאִמְרִינוּ שְׁם דְּקִסְבֵּר ר"י ב"ר חֲנִינְיָא דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת וְחוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה לֹא דְּאוֹרִינְתָא מִשְׁמַע לְהִדְיָא דְּלָמ"ד דְּהִי דְּאוֹרִינְתָא אַף בְּמִלְיָקָה נוֹהֵג אִיסוּר חוֹלִין בְּעִזְרָה כִּיּוֹן דְּמִצְוַתּוֹ בְּנִחְרָה נְחָשֵׁב כְּשְׁחִיטָה וּמוֹכַח לְהִדְיָא דְּש"ס דִּילֵן מְחוֹלֵק עִם הִירוּשְׁלָמִי: וְטַעַם מְחוֹלֵקְתוֹן נ"ל דְּש"ס דִּילֵן ס"ל כר' יוֹחֲנָן בְּשֵׁם ר' מְאִיר בִּש"ס דְּקִדּוּשִׁין (ד' נ"ח) דְּהִלְיָמוּד דְּחוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה אִיסוּר בְּהִנְאָה יְלִפְיֵנוּ מְשׁוּם דְּאַמְרָה תוֹרָה דְּשַׁחוּט לִי בְּשָׁלִי וְשָׁלַח בְּשָׁלַח וְהַלְכָּהּ יְלִפְיֵנוּ דְּכְמוֹ שְׁלִי בְּשָׁלַח אִיסוּר [וְהִינּוּ דְּקִדְשִׁים שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּחוּץ אִיסוּר בְּהִנְאָה דְּמִי יִתִיר אִיסוּר הִנְאָה שְׁנִאָסֵר בְּהַ מְחִיִּים אַחֲרֵי לֹאִין דְּמוּ גִזְרָה וְכְמוֹ שְׁפִירִש"י שְׁם] אַף שְׁלַח בְּשָׁלִי אִיסוּר כֵּן אָמַר ר"י שְׁם בְּשֵׁם ר' מְאִיר.

וְהַלְכָּהּ עוֹף נְמִי כְּמוֹ דְּחֻטָּאת הָעוֹף וְעוֹלַת הָעוֹף שְׁשֻׁחָה בְּחוּץ אִיסוּרָה וְכ"ש אִם מְלַק בְּחוּץ דְּנוֹדָי אִיסוּרָה דְּהָא אִפִּי' מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה וְכִדְאִיתָא לְהִדְיָא בְּבִרְיָתָא דְּזִבְחִים (ד' ס"ט) וְהַלְכָּהּ בְּמוֹלֵק עוֹף חוֹלִין בְּפָנִים ג"כ אִיסוּר בְּהִנְאָה דְּבְאוֹתוֹ דְּבַר שְׁנִאָסֵר שְׁלִי בְּשָׁלַח בְּאוֹתוֹ דְּבַר עֲצָמוֹ גַּם שְׁלַח בְּשָׁלִי אִיסוּר [וְכֵן אִיתָא לְהִדְיָא בְּבִרְיָתָא דְּזִבְחִים (ד' ס"ט) הַנֵּן ל' דְּהַמּוֹלֵק חוֹלִין בְּפָנִים אִיסוּרָה וּמְטַמְּא בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה.

וּמִיָּהּ יֵשׁ לְדַחוּת דְּמַהֲרָה בְּרִינְתָא אִין רְאִיָּה כָּל כָּהֵן דְּהָא הֵךְ בְּרִינְתָא ס"ל ע"כ דִּישׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת דְּהָא אָמַר דְּמְטַמְּא בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה וְלָמ"ד דִּישׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת הוּא בְּכָלֵל וְנִבְחַתְתָּ וְכִיּוֹן דְּהִי בְּכָלֵל וְנִבְחַתְתָּ הִי נְמִי בְּכָלֵל בְּרִיחּוּק מְקוּם אַתָּה זוֹבַח וּבִלְא"ה אִין רְאִיָּה מְבִרְיָתָא הִלְזוּ דְּהָא לֹא מִיְיָרִי שְׁם מְאִיסוּר חוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה כָּלֵל] אֲבָל הִירוּשְׁלָמִי דְּנִזִיר הַנֵּן ל' י"ל דס"ל דְּעֵיקַר הַלְיָמוּד לְחוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה שְׁאָסוּר בְּאַכִּילָהּ וּבְהִנְאָה הוּא מְקַרָּא דְּכִי יִרְחַק מִמָּהֵךְ הַמְקוּם וְגו' וְנִבְחַתְתָּ מִבְּקָרָה וּמִצִּאָנָה דְּדַרְשִׁינוּ בְּסִפְרֵי בִפ' רֵאָה מַהֲרָה קָרָא דְּבָא לְלַמַּד דְּבְרִיחּוּק מְקוּם אַתָּה זוֹבַח וְאִי אַתָּה זוֹבַח בְּקִירוּב מְקוּם אִין לִי אֲצַא תְּמִימִים בַּע"מ מְנִיין ת"ל וְשֻׁחָטוּ פְּתַח אֲהֵל מוֹעֵד חִיָּה וְעוֹף מְנִין [כ"ה ג' הַגֵּר"א ז' ל' שְׁם בְּסִפְרֵי] ת"ל וְשֻׁחָטוּ אֹתוֹ פְּתַח אֲהֵל מוֹעֵד [וְהִינּוּ קָרָא תְּנִינָא דְּכַתִּיב גְּבִי שְׁלָמִים בְּפָרְשָׁה דָּאִם מִן הַצִּאָן קָרְבָּנוֹ גְּבִי כְּשָׁבִים] אֹתוֹ בְּפְתַח אֲהֵל מוֹעֵד וְאִין חִיָּה וְעוֹף פְּתַח אֲהֵל מוֹעֵד כֵּן אִיתָא בְּסִפְרֵי שְׁם.

וְכֵן אָמַר אֲבִי בְּקִדּוּשִׁין (דף נ"ז ע"ב) דְּהָא דְּתַנּוּן שְׁם דְּהַמְקַדֵּשׁ בְּחוֹלִין שְׁנִשְׁחֲטוּ בְּעִזְרָה אִינָה מְקוּדְשָׁת מְשִׁים דְּאִיסוּר בְּהִנְאָה נִפְק"ל מִהֲכָא וְשֻׁחָטוּ וְשֻׁחָט אֹתוֹ וְכו' וְאִף דְּבְרִינְתָא הִיא בְּסִפְרֵי מ"מ לֹא אָמַר דְּתַנּוּיָא נ"ל מְשׁוּם דְּבְאַמַּת בְּסִפְרֵי לֹא מִיְיָרִי כָּלֵל לְעַנְיֵן אִיסוּר

הנאה בדיעבד אם שחט בעזרה רק דלמד מהו קרא דאסור לשחוט לכתחילה חולין בקירוב מקום רק דאביי הוסיף מדנפשיה דכיון דכתיב וזבחת ואכלת יש ללמוד מיניה נמי דמה שאפה זובח בריחוק מקום אפה אוכל ואי אפה אוכל מה שאפה זובח במקום קרוב דהו סיומא דמסיים הש"ס יכול לא ישחט ואם שחט יהא מותר וכו' ליתא בספרי שם רק הוא מד' אביי בעצמו דכמו דדרש בספרי מהו קרא דאסור לכתחילה לשחוט בעזרה יש ללמוד נמי דגם בדיעבד אסור בהנאה.

ונ"ל דגם דהא דאמרינן שם מעיקרא דטעמא דמתני' דאסור בהנאה אמר ר' יוחנן משום ר"מ אמרה תורה שחוט לי בשלי וכו' עיקר דברי ר"י משום ר"מ נאמר לעגנו דאסור לכתחילה לשחוט חולין בעזרה רק דבני הישיבה רצו ללמוד מדבריו דכיון דר"מ דרש בגנו אב דכמו דשלי בשלה אסור לשחוט ה"נ שלי בשלי כמו כן יש ללמוד נמי לעגנו איסור הנאה בדיעבד אם שחט בעזרה.

והא דמסיים הש"ס אי מה שלי בשלה ממש פרת וכו' זה אינו מדברי ר"י בשם ר"מ רק הוא דברי בני הישיבה דלמדו מהו בגנו אב דאסור נמי בהנאה כמו קדשים בחוץ א"כ איכא למילף מיניה נמי דגם שלי ענוש פרת ועל זה משני הש"ס אמר קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' ולכן דחי את"כ הש"ס דאיכא למפרך דמה שלי בשלה שפן ענוש פרת.

פלומר דכיון דא"א ללמוד מהו בגנו אב דנמי לגמרי כמו קדשים בחוץ ממילא מנינו לנו למדרש הבגנו אב לעגנו דיעבד אף לאיסור הנאה. והא דדרש ר"י משום ר"מ דאמרה תורה היינו לעגנו איסור לכתחילה לשחוט חולין בעזרה כן נ"ל לפרש דברי הש"ס שם.

אבל א"א לומר פלל דר"י משום ר"מ למד גם לאיסור הנאה דא"כ היאך יכול אביי לחלוק על דברי התנא ר"מ ולומר דהבגנו אב שלמד ר"מ איכא למפרך וכו' ועוד דמה זה פירכא לתא י"ל, דר"מ למד בגנו אב לעגנו איסור הנאה ומיעוטה דאל פתח אהל מועד הוא בא למעט מאיסור פרת אלא ע"כ כדפרישית] ולפי גירסת הגר"א ז"ל בספרי דחיה ועוף נפק"ל מקרא תניינא ע"כ צ"ל דקרא השלישי בא לעגנו איסור אכילה בדיעבד וכמו שפירש"י בקידושין שם רק שגראה שלרש"י הי' גי' אחרת בספרי ע"ש ובהגהת הב"ח.

ונ"ל דדרשא זו דמרבא עופות לאיסור חולין בעזרה מושחט אותו אינו רק למ"ד דיש שחיטה לעוף מה"ת אבל למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת לא שייך פלל לומר לרבנות עופות דהא הפתוב לא מירי רק לרבנות מידי דבר שחיטה דכונותיה הוא שלא ישחטנו בעזרה.

ולפיכך אמר הירושלמי דאף ספק אחד אינו דכיון דאין שחיטה לעוף מה"ת גם משום חולין שבעזרה ליכא: ולעגנו מש"כ לעיל דמגמ' דנזיר הנ"ל יש הוכחה גמורה דאף למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ במולק חולין בפנים אסור בהנאה מהא דהוצרף לומר דס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא העיר על זה חכם אחד דהא י"ל דהש"ס לא מקשה רק לעגנו איסור הבאה דהיכי מייתי חולין בעזרה וע"ז הוצרף לתרץ ולומר דסבר דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אבל לעולם אימא לך דאיסור הנאה נודאי ליכא אף למאן דאמר דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא: אבל אינו דייחוי פלל דאם

נִפְרָשׁ כּוּ יֵהָא מְוֹכְרָח מֵהַשׁ"ס הַלְזוּ דְלִהְבִּיא חֻלְיִן בְּעֵזְרָה ע"מ לְהַקְרִיב ג"כ יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר
תּוֹרָה לְמַ"ד דְּחֻלְיִן שְׁנַשְׁחֲטוּ בְּעֵזְרָה דְּאוֹרְיִיתָא וְאֵלוּ הַתּוֹס' בְּחֻלְיִן ד' ק"ל ע"ב ד"ה אִי
הַוָּצְרָכוּ לְהִבִּיא רְאִיּוֹת מִב"ב ד' פ"א וּמֵהַשׁ"ס דְּמִנְחֹת ד' פ' דְּהִבְאָה חוּלְיִן לְעֵזְרָה לְחֻלְיִן
ג"כ יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר תּוֹרָה וּמֵהַתָּם בְּאַמְת יֵשׁ לְדַחֲתוֹת קֶצֶת דִּי"ל דְּאִיסוּר מְדַרְבָּנָן רַק דְּהַתּוֹס'
פְּתִיבוּ דְּמִדְקָאָמַר שְׂאִין לָהּ תִּקְנָה ש"מ דְּהוּי מְדַאוֹרְיִיתָא וְטָפִי הוּ"ל לְהִבִּיא מֵהַשׁ"ס דְּנִזְיִר
הַנְּ"ל אֵלָא וְנִדְאִי דְּהַתּוֹס' מְפָרְשִׁים דְּעֵיקָר הַקְּוֹשִׁיא הוּא דְּלִמַ"ד פְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצּוֹת אָף
דְּסוּבְר דְּאִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת מ"מ הָא קָא אָכִיל חֻלְיִן שְׁנַשְׁחֲטוּ בְּעֵזְרָה וְלָכוּ הַוָּצְרָף
לְתַרְזֵן דְּסוּבְר חֻלְיִן שְׁנַשְׁחֲטוּ בְּעֵזְרָה לָאו דְּאוֹרְיִיתָא וְא"כ מוֹכַח לְהִדְאִי דְּלִמַ"ד דְּהוּי
דְּאוֹרְיִי' גַּם בְּמִלְיקָה אִיסוּר בְּהִנְאָה מְדַאוֹרְיִיתָא: וְאַגַּב דְּאִיִּרִינָן בְּדִין חֻלְיִן בְּעֵזְרָה רְאִיתִי
לְבָאָר דְּשִׁבְעָה מִיָּנִי חֻלְיִן בְּעֵזְרָה אִיכָא.

(א) בְּמַכְנִיס בְּהַמַּת חֻלְיִן בְּעֵזְרָה ע"מ לְהַקְדִּישָׁה שְׁמָה וּלְהַקְרִיבָה אַח"כ וּכְדָרְף שְׁעֻשָׁה
הַלֵּל וְכִדְאִיתָא בְּפִסְחִים ס"ו שְׁמִימְיוּ לֹא מְעַל אָדָם בְּעוֹלָתוֹ אֵלָא מְבִיאָה חֻלְיִן בְּעֵזְרָה
וּמִקְדִּישָׁה וְסוּמָף עָלֶיהָ וְכו'.

זֶה מוֹתֵר אֶפְיִלוּ לְכַתְחִילָה וְתַדַּע דְּהַרִי הַלֵּל עֲשֵׂה כֵּן. (ב) לְהִבִּיא דְּבָר לְעֵזְרָה בְּדָבָר שְׁלֵא
שְׁיִיף בּוֹ הַקְרָבָה הַנָּה בְּרַמְב"ם ז"ל בַּפ"ב מֵה' שְׁחִיטָה הַלְכָה ג' מְפוֹרָשׁ דְּכָל חֻלְיִן אִיסוּר
לְהַכְנִיס לְעֵזְרָה אִפִּי בְּשֵׁר שְׁחוּטָה אוּ פִירוֹת אָף דִּי"ל דַּר"ל דְּאִיסוּר מְדַרְבָּנָן אֲבָל מַד'
הַרְשָׁפ"א בְּחִזְדוּשְׁיוֹ לְחֻלְיִן בַּפ' הַזְרוּעַ מְשַׁמַּע דְּאֶפִּילוּ אִיסוּר דְּרַבָּנָן לִיכָא וְכַמְש"כ
הַמַּל"מ שֵׁם לְדַעְתוֹ אָף בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' מְסַתְּפַק הַמַּל"מ אִי ס"ל דְּמוֹתֵר לְגַמְרִי אוּ דִי"ל
דְּאִיסוּר מְדַרְבָּנָן מִיַּהֲת.

לְהַכְנִיס לְעֵזְרָה בְּדָבָר דְּשְׁיִיף בִּיהַּ כְּעִין הַקְרָבָה כְּמוֹ לְתַנּוּפָה וּלְהַגְשָׁה בְּזֶה פְּתִיבוּ הַתּוֹס'
בְּחֻלְיִן הַנְּ"ל דְּאִיסוּר מֵה"ת. (ד) לְאַכּוֹל חֻלְיִן בְּעֵזְרָה כְּגוֹן בְּשֵׁר אוּ פִירוֹת שֶׁל חֻלְיִן עֵי'
בְּזֶה בַּמַּל"מ שֵׁם דְּנִסְתַּפַּק דִּישׁ בְּזֶה אִיסוּר תּוֹרָה.

(ה) לְשַׁחוּט חֻלְיִן בְּעֵזְרָה זֶה עֵיקָר דִּין תּוֹרָה דְּאִיסוּר לְשַׁחוּט וְאִם שְׁחַט אִיסוּר בְּאַכִּילָה
וּבְהִנְאָה מֵה"ת. (ו) וּלְעַנְיָן מְלִיקַת עוֹף חֻלְיִן בְּעֵזְרָה לְמַ"ד דִּישׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת תִּלְיָא
בְּמַחְלֻקַּת הַבְּבִלִי וִירוּשְׁלָמִי אִי יִלְפִינָן אִיסוּר לְשַׁחוּט חֻלְיִן בְּעֵזְרָה מְקָרָא דְּכִי יִרְחַק
וְזַבְחָת אִין בְּמִלְיקָה אִיסוּר חֻלְיִן בְּעֵזְרָה אֲבָל מְשַׁחֲיִטַת עוֹף בְּעֵזְרָה אִיסוּר וְלִמַ"ד דְּאִין
שְׁחִיטָה לְעוֹף מֵה"ת גַּם בְּשַׁחֲיִטַת עוֹף אִין בּוֹ שׁוּם אִיסוּר חֻלְיִן שְׁנַשְׁחֲטוּ בְּעֵזְרָה.

מִשָּׂא"כ לר' יוֹחָנָן דְּמַפִּיק לְאִיסוּר חֻלְיִן בְּעֵזְרָה מֵהָא דְּאִמְרִינָן מֵה שְׁלִי בְּשִׁלְףָּ אִיסוּר גַּם
שְׁלִףָּ בְּשִׁלְףֵי חִסוּר גַּם בְּמִלְיקָה נוֹהֵג אִיסוּר חֻלְיִן שְׁנַשְׁחֲטוּ בְּעֵזְרָה בֵּין לְמַ"ד דִּישׁ שְׁחִיטָה
לְעוֹף מֵה"ת וּבֵין לְמַ"ד דְּאִין שְׁחִיטָה.

(ז) אִם הִבִּיא קְדָשִׁים בְּעֵזְרָה וְחִזַּר וּפְדָאָן אִם מוֹתֵר לְהַשְׁהוֹת אוֹתָם בְּעֵזְרָה אַחַר הַפְּדִיָּה
אוּ דִלְמָא דְּמַחְוִיב תִּיכָף לְהוֹצִיאָן עֵינָן בְּזֶה בַּמַּל"מ שֵׁם: שׁוּב אַחַר הַחִיפּוּשׁ בְּסָפְרִים
מְצָאִיתִי בְּסָפֵר מְנַחַת חִינּוּף בַּפ' שׁוֹפְטִים בְּמִצְוָה תַּק"ד, שְׁעָמַד ג"כ עַל הַרְמַב"ם ז"ל דְּלָמָּה
לֹא פְתַב דְּאָף אִם עָרַף לְהַעֲגֵלָה כְּדִינָה ג"כ חֵיב מְשׁוּם או"ב מְאַחַר דְּהוּא ז"ל פְּסִק
דְּעִרִיפַת עֲגֵלָה מְטַהֵר מִיָּדֵי נְבִלָה.

ומש"כ שם ובפ' אמור במצוה שי"ג דכיון דפסולה מצד מחוסר זמן וצריך להביא עגלה אחרת ממילא אין העריפה מטהרת מידי גבלה ואינו חייב משום או"ב. זהו טעות דהרי בהדיא בפ"ס דיומא הנ"ל מקשינו והא לאו שחיטה היא ומשני דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו וחיוב משום או"ב.

וכיון דחיוב משום או"ב ממילא הוי מחוסר זמן ופסול אלמא דאף דנפסל השעיר המשלח ע"י זה מ"מ חייב משום או"ב. ודווקא היכי דפסול השעיר המשלח מחמת דבר אחר שפיר י"ל דאין הדחיה לצוק מטהר אותו מידי גבלה כיון דפסול הוא ואינו ראוי לשעיר המשלח לא שנייה בו דחיה לצוק אבל מה שנעשה פסול מחמת איסור או"ב גופא לא שנייה כלל לפוטרו משום זה מאיסור או"ב.

אבל באמת הדבר פשוט כמו שכ' לעיל דהרמב"ם אינו מביא שום דין רק דבר המפורש להדיא בתלמוד. ובמשנה אינו מפורש דחיוב באו"ב רק בשוחט לעגלה ערופה ובזה ניחא נמי כמה שהעיר עוד שם על הרמב"ם ז"ל על מה דבהלכות עבודת יוה"כ פסק דבשעיר המשלח ששחטו לאמו ביוה"כ פסול משום מחוסר זמן ואלו בהלכות שחיטה בדיני או"ב לא הזכיר דאם נדחה לצוק אחר ששחטו לאמו ביוה"כ חייב משום או"ב.

אבל לפי הנ"ל ניחא דהא בפ"ס לא נאמר רק כיון דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו ממילא נעשה מחוסר זמן מצד איסור או"ב ונפסל מצד מחוסר זמן אבל אם חייב מלקות מצד איסור או"ב זה לא נזכר בגמ' כלל וגם בעיקר הדבר אי נוהג פסול מחוסר זמן בעגלה ערופה או לא הנה המעיין שם בדבריו יראה דסותר דברי עצמו בזה דבפ' אמור בדיני מחוסר זמן ובדיני או"ב כתב דאינו נוהג בעגלה ערופה פסול מחוסר זמן ואלו בפ' שופטים בדיני עגלה ערופה כתב בפשיטות דנוהג בו מחוסר זמן והביא כמה ראיות לזה והרבה יש לפלפל בדבר הזה.

אף אכ"מ ויבואר במק"א בעז"ה והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן ו ביו"ד סימן ה' פתב המחבר ז"ל שחט לשם חטאת לשם אשם ודאי לשם אשם תלוי וכו' שחיטתו פשרה. ואם נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת או אשם ואומר זו לחטאתי ולאשמי פסולה.

וכתב על זה הרמ"א ז"ל בהגה"ה ויש פוסלין אשם תלוי בכל ענין משום דס"ל דבר נידר ונידב הוא ויש להחמיר עכ"ל ונראה לי דאף דפשיטות דברי הרמ"א ז"ל במש"כ ויש פוסלין באשם תלוי בכל ענין פוננתו לפי שהמחבר מחלק באשם תלוי ג"כ בין ודע ללא נודע דלא נודע שעבר עבירה שחייבין עליה אשם תלוי שחיטתו פשרה פתב על זה הרמ"א ז"ל ויש פוסלין באשם תלוי בכל ענין אפילו אם לא נודע שעבר עבירה שחייבין עליה אשם תלוי ג"כ פסולה מ"מ יש לומר עוד פונה אחרת בד' הרמ"א במש"כ בכל ענין דהנה במשנה דכריתות (ד' כ"ה) נחלקו תנאי אליבא דר"א דת"ק אליבא דר"א סבר דאשם תלוי בא בגדבה ואפילו אם ידוע לו שלא אכל שום דבר שיש עליו ספק איסור פגון במוצאי יוה"כ דביוה"כ בנודאי לא אכל ואם אכל מקודם יוה"כ כבר פירר עליו יוה"כ דכל חייבי אשמות תלוין שעבר עליהן יוה"כ יוה"כ מכפר מ"מ יכול להביא אשם תלוי משום דיכול להביאו בנדר ובנדבה.

אָבֵל תִּנָּא דְאָמְרוּ לוֹ אֵלֶיבָא דר"א ס"ל דְטַעְמוֹ דר"א דְאָמַר דְאָדָם מִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם מְשׁוּם דְכָל יוֹם וַיּוֹם הָאָדָם בְּסַפֵּק דְשָׁמָא אָכַל דְבָר שְׁהוּא סַפֵּק חֵלֵב וְעַל סַפֵּק פְּנֵה ג"כ יָכוֹל לְהֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי וּלְפִיכָף יָכוֹל לְהִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם.

אָבֵל בְּמוֹצָאֵי יוה"כ דְנוֹדָאֵי לֹא אָכַל עֲדִינָן דְבָר שְׁהוּא סַפֵּק חֵלֵב אִינוּ יָכוֹל לְהֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי וְלָכֵן אָמְרוּ לוֹ לְבֹן בְּנוֹטָא כְּשֶׁרְצָה לְהֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי גַם לְמַחְרַת יוה"כ דְהִמַּתָּן עַד שְׁתַּכְנַס לְבֵית הַסַּפֵּק: וְהִנֵּה הָרָא"ש ז"ל פִּסְק פְּסָתָם מִתְנִי' דְהַשְׁוִיחַט לְשֵׁם אֲשֶׁם תְּלוּי פְּסוּל וְאַף דְאוּקְמִינָן שֶׁם בְּחֻלְיֵין דְמִתְנִי' ר"א הִיא מ"מ מְשׁוּם דְסָתָם מְשֻׁנָּה זֹה הִיא כר"א מְסַתְמָא הִילְכְתָא כְּנוּמְיָה אָבֵל אִינוּ בְּרוּר דס"ל לְסָתָם מְשֻׁנָּה כַּת"ק אֵלֶיבָא דר"א דְהָא י"ל דְמִתְנִי' מִיְיָרֵי בְּכָל הַשְּׁנָה כְּנוּמְיָה אָבֵל בְּמוֹצָאֵי יוה"כ קי"ל פְּתִנָּא דְאָמְרוּ לוֹ.

וּרְאִיָּה לְזֶה דְהָרֵי סָתָם מְשֻׁנָּה בְּכָרִיתוֹת בּר"פ הַמְבִיא אֲשֶׁה (ד' כ"נ) כְּתִנָּא דְאָמְרוּ לוֹ וְכִמוֹ דְאָמְרִינָן שֵׁם (ד' כ"ד ע"ב). וְא"כ י"ל דְגַם מִתְנִי' דְחֻלְיֵין ס"ל פֶּן וְא"כ בְּשׁוֹחֲט בְּמוֹצָאֵי יוה"כ לְשֵׁם אֲשֶׁם תְּלוּי כְּשֶׁר וּנ"ל דְאֶפְשָׁר דְלִזְהָ כִּינּוּן הַרְמ"א ז"ל בְּמִש"כ בְּכָל עֲנִיָּן לְכָלֵּל בְּלִשׁוֹן זֶה דְגַם בְּשׁוֹחֲט לְשֵׁם אֲשֶׁם תְּלוּי בְּמוֹצָאֵי יוה"כ ג"כ פְּסוּל דְבִלְשׁוֹן בְּכָל עֲנִיָּן כּוֹלֵל ג"כ אִפִּי' אִם יָדוּעַ שְׁלֵא חֲטָא כָּלֵל בְּדָבָר שְׁחֵיבִין עָלָיו אֲשֶׁם תְּלוּי פְּגוֹן בְּמוֹצָאֵי יוה"כ ג"כ פְּסוּל וְהוֹצִיא כֶּן מְדַהֲעֵתִיקוּ הָרָא"ש וְהַרְשָׁב"א לְהַמְשֻׁנָּה דְחֻלְיֵין כְּצוּרְתָהּ וְהַמְשֻׁנָּה מְסִיִּים דְזֶה הַכָּלֵל כָּל דְבָר הַנִּיֶּדֶר וְנִיֶּדֶב הַשְׁוִיחַט לְשֵׁמוֹ פְּסוּל הָרֵי דס"ל לְהַמְשֻׁנָּה כַּת"ק אֵלֶיבָא דר"א דְאֲשֶׁם תְּלוּי בַּר נִיֶּדֶר וְנִיֶּדֶב הוּא כְּמוֹ עוֹלָה וּשְׁלָמִים.

וְכֵן הַטּוֹר ז"ל בְּסִימָן ה' כָּלֵל לְאֲשֶׁם תְּלוּי בְּהָדֵי עוֹלָה וּשְׁלָמִים וּמִשְׁמַע דְאִין שׁוּם חִילּוּק בֵּין עוֹלָה וּשְׁלָמִים לְאֲשֶׁם תְּלוּי. וּמִיָּהוּ צָרִיף לְהֵבִין דְלָמָּה סָתָמוּ בְּאַמַּת הָרֵי"ף וְהָרָא"ש וְהַרְשָׁב"א פְּסָתָם מְשֻׁנָּה זֹה וְהִלָּא יְחִידָאָה הִיא דְהָא חֲכָמִים חוֹלְקִים עַל ר"א בְּכָרִיתוֹת שֵׁם וְהוּי סָתָם וְאַח"כ מַחְלֻקָת וְאִין הִלְכָה כְּסָתָם.

וְכִבְרַת הָעִיר בְּזֶה הַב"י וְכַתֵּב בְּאַמַּת דְזֶהוּ טַעְמוֹ שֶׁל הַרְמַב"ם ז"ל דְפִסְק דְהַשְׁוִיחַט לְשֵׁם אֲשֶׁם תְּלוּי כְּשֶׁר דְדִילְמָא סָתָם וְאַח"כ מַחְלֻקָת הוּא וְאִין הִלְכָה כְּסָתָם [אַף אִין לְשׁוֹנוֹ מְדוּקְדָק בְּמִש"כ דְדִילְמָא סָתָם וְאַח"כ מַחְלֻקָת הוּא וְהִלָּא בְּנוֹדָאֵי סָתָם וְאַח"כ מַחְלֻקָת הִיא דְסָתְמָא הוּא בְּחֻלְיֵין בְּסו"פ הַשְׁוִיחַט וְכֵן בְּכָרִיתוֹת בּר"פ הַמְבִיא אֲשֶׁם (ד' כ"ג) סָתָם ג"כ כר"א וְאַח"כ (בְּדָף כ"ה) הוּבָא שֵׁם בְּמִשְׁנָה מַחְלֻקָת ר"א וְחֲכָמִים וּבְחֻדָא מְסַכְתָּ בְּנוֹדָאֵי יֵשׁ סֹדֵר לְמִשְׁנָה וְדָבָרֵי הַתְּבו"ש בְּזֶה אִינָם דְבָרִים מְוַכְרְחִים] וְשׁוּב רְאִיתִי לְהַגְר"א ז"ל בְּבִיאָוּרֵיו שֶׁם כְּתִב דְטַעְמָם מְשׁוּם דְמַעֲשָׂה רַב דְהָא בְּבָא בֶּן בְּנוֹטָא עָשָׂה מַעֲשָׂה כר"א שְׁהִיָּה מִתְנַדֵּב אֲשֶׁם תְּלוּי בְּכָל יוֹם וְאָכֵן א"כ אִין לְפָסוּל רַק בְּכָל הַשְּׁנָה כְּנוּמְיָה אָבֵל בְּמוֹצָאֵי יוה"כ הָרֵי לֹא עָשָׂה מַעֲשָׂה כר"א וְאֶדְרָבָה דְאָמַר הַמְעוֹן הִנֵּה אִילּוּ הִנֵּה מְנִיחִין לִי הֵייתִי מְבִיא אֵלָא אוֹמְרִים לִי הִמַּתָּן עַד שְׁתַּכְנַס לְבֵית הַסַּפֵּק וּמִשְׁמַע דְהַסְפִּים לְדָבְרֵיהֶם וְלֹא הִבִּיא וְהִלְכָף אֶפִּילוּ גִימָא דְמֵן הַסָּתָם מְשֻׁנָּה דְחֻלְיֵין הַנְּ"ל מִשְׁמַע דס"ל כַּת"ק אֵלֶיבָא דר"א מ"מ לְעֲנִין הִלְכָה אִין לְהַחְמִיר בְּשׁוֹחֲט בְּמוֹצָאֵי יוה"כ דְהָא לֹא מְצִינוּ דְעֵבֵד עוּבְדָא כר"א בְּמוֹצָאֵי יוה"כ וְאֶדְרָבָה דְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ לְהֵבִיא: וְשׁוּב רְאִיתִי לְהַגָּאוֹן בְּעַל כְּרַתִּי וּפְלַתִּי ז"ל שְׁנִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְכַתֵּב וַיֵּשׁ לְהֵבִין שְׁאֲחָרֵי יוה"כ שְׁאִין מְבִיאִין אֲשֶׁם תְּלוּי כְּדִתְנִן הִמַּתָּן עַד שְׁתַּכְנַס לְבֵית הַסַּפֵּק א"כ אִם שְׁחַט בְּמוֹצָאֵי יוה"כ כְּשֶׁר וְשׁוּב כְּתִב דְזֶה אִינוּ דְאַף דְאִין מְקַרִּיבִין אֲשֶׁם תְּלוּי בְּמוֹצָאֵי יוה"כ מ"מ יָכוֹל לְנַדֵּב וּלְהַקְרִיבוּ בְּיוֹם מְחָר וְהִלָּאָה עַכ"ל.

וידבריו תמוהים לכאורה דחדא היכי פשיט ליה כ"כ דהלקה פתנא דאמרו לו דילמא הלקה כת"ק אליבא דר"א וכמו שהביא נשם בעצמו אח"כ דמדבריו הטור באו"ח שכ' שצ"ל אחרי אמירת פרושת אשם תלוי יה"ר פאלו הקרבתי אשם תלוי ולא חילק כלל בין מוצאי יוה"כ לכל ימות השנה דע"כ דס"ל כת"ק אליבא דר"א.

והיותר תמוה במש"כ דמ"מ יכול להפרישו במוצאי יוה"כ ולהקריבו למחר דהא מבואר בש"ס דנזבחים (ד' ו') דגבי חטאת בנודאי לא מכפר על חטא דלאחר הפרשה ופשוט דגבי אשם תלוי נמי כן הוא.

וראיה גדולה לזה דהנה לכאורה קשה דהא נודאי דבבא בן בנטיא רצה להקריב אשם תלוי למחרת יוה"כ ביום דהא קדשים אינם קרבים רק ביום וא"כ למה מנעו אותו להקריב דהא כבר נכנס לבית הספק דשמא אכל בליל מוצאי יוה"כ דבר שחייבין עליו אשם תלוי.

ולכן נ"ל דבבא בן בנטיא רצה להפריש בהמה לאשם תלוי במוצאי יוה"כ בלילה ולהקריבו למחר ביום ואמרו לו חכמים דימתין להפריש עד למחר משום דחטאים שנקדם הפרשה כבר פיפר עליהן יוה"כ ומה דיש לחוש דשמא יחטא בלילה בדבר שחייבין עליו אשם תלוי על זה לא יועיל הפרשה דעל חטא שלאחר הפרשה אינו מכפר והלכך אמרו לו דימתין מלהפריש עד למחר וא"כ הרי מוכח להדיא דעל חטא שלאחר הפרשה אין אשם תלוי מכפר והלכך ליכא מראית העין כלל דינעו הפל דלא אמר זה רק דרף שחוק בעלמא.

וביותר יש לתמוה על הגאון הנ"ל דלוי? הי כדבריו דיכול להפריש היום במוצאי יוה"כ ולהקריבו למחר משום דגם על חטא שלאחר הפרשה ג"כ מכפר מ"מ ליכא חטא שום מראית העין מאחר דאמר זה בשעת שחיטה ושוחטו מיד ולשוחטו בלילה במוצאי יוה"כ בנודאי אינו יכול דהרי עדיין לא חטא והיאך יאמרו דעכשיו הוא מפריש ולמחר ישחטנו ונהרי שוחטו ג"כ מיד וע"כ יבינו הפל דלא אמר זה רק לשם שחוק בעלמא ולכן נראה מאחר דכל עיקר דבר זה אינו אלא איסור דרבנן אם שחט במוצאי יוה"כ בלילה לשם אשם תלוי יש להכשיר.

והנלע"ד פתבתי בעז"ה: בעז"ה יום ה' ד' שבת תרנ"ד לפ"ק. לכבוד אהובי חתני ה"ה הרב הגאון החו"ב וכו' מו"ה נחום גרינהויז נ"י הגאב"ד דק"ק טראק יצ"ו - יהי ה' עמו ובכל דרכיו ישפיל ויצליח.

הנה פאתי להשיבו ע"ד אשר העיר על מה שכתבתי דהא דתנא בכרייתא בחולין (ד' כ"ח) ר' יהודה אומר בעוף עד שישחוט את הנושט ואת הנורידין היינו דר"ל אף דכבר יצא ידי שחיטה בשחיטת הקנה מ"מ צריך לשחוט גם את הנושט משום דם דכמו דס"ל לר"י דבעוף צריך לשחוט את הנורידין או לנקבן בשעת שחיטה כדי שייצא פל הדם הפלוע באברים דרף הנורידין ה"נ צריך לשחוט ב' הסימנין גם בעוף משום דמן הסימנין ג"כ יוצא דם הרבה וזה סייעתא לדעת רבינו משולם והראב"ד דצריך שחיטת שני הסימנין והנורידין בעוף והובא דבריהם בחידושי הרשב"א בפ' גיד הנשה (צ"ג) ובתו"ה האריף בבית ג' שער ג' [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בנדף ס"ח ע"א] דאל"כ מ"ש ונושט

דנקט דהא קיי"ל או וןשט או קנה אלא ע"כ דקמ"ל דארף דמשום מצות שחיטה סגי בשחיטת הקנה לכו מ"מ צריף לשחוט גם את הנושט משום דם.

והו שחיטה לאו וןוקא אלא ר"ל נקיבה והא דאמר עד שישחט היינו דצריף לנקבו בשעת שחיטה וכמו דאמרינו בגמ' דהא דאמר ר"י במשנה עד שישחט את הוורידין ר"ל נקיבה. והא דנקט בלשון שחיטה היינו דצריף לנקבו בשעת שחיטה [ונ"ל דהא דלא הוזכר במשנה דצריף לשחוט ג"כ את הנושט משום דם היינו משום דבמשנה מיירי ר"י נמי אבהמה דתנא ברישא דמתני' דודאי דגם בבמה אם בדעתו לצלותה פולה פאחד בעי חתיכת וורידין כמו בעוף והא דאמר ר"ח לא אמר ר"י אלא בעוף הואיל וצולהו פולו פאחד היינו מדאמר ר"י בסתימות עד שישחט את הוורידין משמע דלעולם צריף חתיכת וורידין ואפי' אין בדעתו לצלותו פאחד וזה אינו אלא בעוף משום שדרכו לצלותו פולו פאחד והלכך אף דאינו חושב עתה לצלותו פאחד מ"מ חיישינו דשמא ימלא ויצליהו פאחד וכן מבואר בפוסקים דבבהמה נמי אם דעתו לצלותה פולה פאחד צריף חתיכת וורידין והלכך לא הזכיר במשנה שחיטת וןשט דבבהמה בלא"ה צריף שחיטת שני סימנים בשביל מצות שחיטה אבל בברייתא דמיירי להדיא בעוף דסגי בסימן אחד צריף להזכיר דמ"מ צריף לשחוט גם הנושט משום דם]: והעיר ע"ז כת"ר נ"י דהיאף אפשר לפרש דהא דאמר עד שישחט הוא משום דם והו שחיטה היינו נקיבה הלא לפי דעת רש"י דבשהיה במיעוט בתרא הוא אבעיא ולא איפשטא בודאי ה"ה כל חמשה הלכות שחיטה פוסל במיעוט בתרא וגם עיקור בכלל ופשוט דה"ה בסימן שני דעוף נמי פוסל כל הלכות שחיטה כמו במיעוט בתרא והיאף אפשר לנקבו דהא יתנה עיקור בסימן שני דעוף.

ולכן רצה מעכ"ת נ"י לפרש דר"ל שחיטה ממש ועצה טובה קמ"ל דכיון דבעוף צריף נמי חתיכת וורידין טפי עדיף שישחוט את הנושט דאידי שישחוט סמוך לוורידין בעת שישחוט את הנושט יהא נשחט גם הוורידין עמו משא"כ אם ישחוט את הקנה יהי צריף לחזור אח"כ על שחיטת הוורידין ואולי ישפח ולא ישחוט את הוורידין כלל ולכן עדיף טפי שישחוט את הנושט: והנה הגם דעיקר קושנייתו אינו קושניא כלל דאטו מפורש בברייתא בהדיא נקיבה בןשט הא שחיטה קתני אף אנכי פתבתי כן לפי דעת ר"ת ושאר פוסקים דשהיה במיעוט בתרא פשר לפי דינא דגמ' וממילא דה"ה שהיה בסימן שני של עוף ע"כ דשחיטה דנושט אינו לחיובא והו שחיטה היינו נקיבה.

אבל לשיתת רש"י ונדאי דהו שחיטה הוא וןוקא ואף דגבי וורידין סגי בנקיבה מ"מ תני לשון שחיטה משום הנושט ומיהו באמת גם לר"ת ז"ל וסיעתו נהי דאינו פוסל בדיעבד חמשה הלכות שחיטה בסימן שני בעוף לפי דינא דגמ' מ"מ לכתחילה צריף שחיטה פדינה גם בסימן שני דעוף דהא אמרינו בר"פ השוחט דהא דתנא השוחט דיעבד אין לכתחילה לא אאחד בעוף קאי לכתחילה בעי שנים גם בעוף.

ועי' בפמ"ג ובתבו"ש דיש פמה דעות מהמפרשים דמה"ת צריף לשחוט שנים בעוף לכתחילה והלכך בודאי הו עד שישחט את הנושט היינו שחיטה ממש לד"ה] אבל מה שרצה כת"ר נ"י לפרש דהא דנקט וןשט הוא משום עציה טובה או דטפי עדיף שישחוט את הנושט כדי שישחוט בשעת מעשה גם את הוורידין בבת אחת עם הנושט אבל אם

לשחוט את הקנה יש לחוש דישפח לגמרי לנשב את הנורידין בשעת שחיטה זהו הפירוש ג"כ ניתן להאמר ולפי דעת הרשב"א שאכתוב לקמן ע"כ צריך לפרש פו [אף פירוש זה לא יתכן רק להאיבעית אימא תניינא דהא דתני השוחט דיעבד קאי ארובו של אחד כמוהו דלכתחילה בעינו פולו אבל סימן שני בעורף גם לכתחילה אינו צריך אבל לפי האיבעית אימא הראשון דלכתחילה בעי שנים גם בעורף ע"כ מוכרח לפרש כמו שפרשתי.

דר"ל דאף דשחט את הקנה מ"מ צריך לשחוט את הנושט בשביל דם ואף דבלא"ה צריך לשחוט את הנושט משום מצות שחיטה דלכתחילה בעי שנים מ"מ נ"מ מאי דאשמעינן דצריך לשוחטו משום דם לענין דיעבד אם לא שחט לסימן השני אסור לצלותו פולו כאחד וצריך לחתוך אבר אבר]: והנה נודאי לפי דעת רבינו משולם דבסימנים נמי צריך חתיכה משום דם [וכמו שהביא ראיה מהא דאמרין בחולין (ד' כ"ט) וצריכא דאי אשמעינן קדשים ה"מ הוא דבעינו רובא משום דלדם הוא צריך אבל בחולין דלאו לדם הוא צריך אימא אפי' בפלגא נמי סגי ליה אלמא בחצי סימן אין כל דם הסימן יוצא כ"ש שאין דם כל האברים יוצא בסימן אחד] ע"כ צ"ל דמפרש כמו שכתבתי דר"י ר"ל דמלבד הקנה צריך לשחוט גם את הנושט משום דם.

וכן מצאתי להדיא בבבאורי הגר"א ו"ל בסי' ע"ו דהביא באמת מד' הברייתא דאמר ר"י עד שישחוט את הנושט לרא' לד' רבינו משולם דאל"ה למה הזכיר לנושט כלל פיון דמשום דם אינו צריך רק משום שחיטה א"כ זהו פשיטא דמי לא ידע דסימן אחד צריך לשחוט או נושט או קנה מה בכך דהוא סמוך לנורידין מ"מ בזה גם ת"ק מודה.

דבשלמא למ"ד דנושט דווקא י"ל דבא לאשמעינן דבעינו דווקא נושט אבל לר"נ דאז נושט או קנה לענין מאי הזכיר נושט דהא בשחיטת העורף ליכא פלוגתא. אלא ע"כ דהוא בא לאשמעינן דצריך לשחוט את הנושט משום דם ונ"מ דאם לא שחט את הנושט אסור לצלותו שלם.

הרי בהדיא דגם הגר"א ו"ל מפרש להברייתא דעד שישחוט את הנושט דמשום דם הוא ולא משום שחיטה והביא מזה סייעתא באמת לדעת רבינו משולם והראב"ד ו"ל. ות"ל שפוננתי לדעת הגר"א ו"ל: ואכן אני תמה על הגר"א ו"ל דהיא ה"א ראי' מזה לדעת רבינו משולם והא דרבה הרשב"א ו"ל בחידושיו לחולין (ד' צ"ג) השיג מברייתא זו על רבינו משולם דהא חזינו בברייתא דלא מצריך רק שחיטת סימן אחד דאמר עד שישחוט את הנושט ומשמע דסגי בסימן אחד.

והא דנקט נושט דווקא משום דסמוך לנורידין וה"ה דיכול לשחוט את הקנה ואת הנורידין אבל עכ"פ סגי בסימן אחד כ"כ שם הרשב"א בחידושיו. הרי להדיא דהרשב"א מפרש להיפך מדברי הגר"א ו"ל.

והנה לישיב דברי הגר"א ו"ל אכתוב בסמוך תי' נכון מאוד בעז"ה: אף לכאורה צריך להבין דמה יענה הרשב"א לקושיות הגר"א ו"ל דא"כ למה הוצרך להזכיר הנושט כלל דהא בזה גם ת"ק מודה דצריך לשחוט בעורף או הנושט או הקנה ובהא הא ליכא פלוגתא כלל.

ולכן ליישב ד' הרשב"א ו"ל הדבר מוכרח לומר דהרשב"א מפרש פדברי כת"ר נ"י דהא דאמר ר"י עד שישחוט את הנושט אינו אלא עצה טובה לפי שיטתו. דלפי דעת הת"ק דאין צריכה שחיטת וורידין אין נ"מ כלל אם ישחוט הנושט או הקנה.

אבל ר"י פינו שפא לחדש דצריכה שחיטת וורידין נתן עצה דטפי עדיף שישחוט את הנושט פדי שישחוט גם את הוורידין בבת אחת. וגם לכתחילה הוא מחויב לעשות כן דצריכה לכנון דישחוט הוורידין בבת אחת עם הנושט.

דיש לחוש דאם ישחוט אח"כ שפא ישפח וישקה כל כף עד שהבהמה תצטנו. וכן מוכח מלשון רבינו משולם ו"ל שהובא ברשב"א ו"ל.

ועפ"ז הפירוש שלי והפירוש של כת"ר נ"י שניהם מוכרחים. אף דהפירוש שלי הוא עפ"י דעת רבינו משולם ו"ל.

והפירוש של כת"ר נ"י הוא עפ"י דעת הרשב"א ו"ל ושני הפירושים שלנו תליא בפלוגתא דרבנותא. ואכן עפ"י שיטת ההלכה פפי שגפסק בשו"ע הדבר מוכרח כפי שלי.

ועוד דהרשב"א בעצמו לא דחה ד' רבינו משולם רק דכ' דקשה לי מברייתא זו וידוע דכל קושיא יש לה תירוץ: וליישוב דברי הגר"א ו"ל נ"ל דהנה רבינו הרשב"א ו"ל בתו"ה הארוך שלו סותר את עצמו למש"כ בחידושו.

דבחידידושו עיקר השגתו על רבינו משולם הוא מהברייתא דעד שישחוט את הנושט דמשמע דסגי בסימן אחד. אבל מהא דלא הזכיר במשנה דצריכה לשחוט גם הסימן שני בעורף לא קשה דיש לפרש דגם לרבנן בעינן שני סימנין נחתית וורידין אלא דרבנן סברי דלא בעינן דווקא סמוך לשחיטה ממש אלא אפי' אח"כ רק שיהי' חם מעט דכן אמרו בגמ' דרבנן אמרו לר"י מאחר שלא הונוכרו וורידין אלא להוציא מהן דם מה לי בשחיטה ומה לי שלא בשחיטה ומסקינן בגמ' דהכי קאמרי לי' מה לי לנקבן בשעת שחיטה ומה לי לנקבן שלא בשעת שחיטה וא"כ משמע דבעיקר הדין לא פליגי עלי' דר"י דהוורידין צריכין נקיבה רק דפליגי עלי' במה דמצריכה לנקבן בשעת שחיטה ממש דבעת ששוחט את הסימנין ישחוט גם את הוורידין כ"כ הרשב"א שם.

וברק דמקשה מהברייתא דלא הזכיר ר"י רק הנושט ומשמע דסגי בסימן אחד [ואגב שפענין מדברי הרשב"א ו"ל אלו דהא דאמרינן דבית השחיטה רותם הוא בשעת שחיטה ממש. אבל תיקוף אח"כ נפסק החמימות.

ואף דחזינו דעדיין הוא חם מ"מ אין לו דין חום בית השחיטה ונ"מ טובא לדינא לענין אם חתף הוורידין בספין של א"י לד"ה מדיח דהא למ"ד דאמר קולף אמרינן בגמ' דסבר דבית השחיטה רותם.

אבל לאחר השחיטה דאינו רותם ונדאי דסגי בהדחה. ואפי' למסקנא דגם המ"ד דס"ל דקולף ס"ל דבית השחיטה צונן ואידי דוחקא דספינא בלע.

מ"מ היינו דחום בית השחיטה מצטרף לזוחקא אבל לאחר השחיטה דליכא חום בית השחיטה פולי האי בונדאי לא בלעי: ועוד נ"ל דין חדש דהחומה הוורידין בספין של

עבודת פוכבים בַּנוֹדָאֵי אָסוּר בַּהֲנָאָה דְּהָא לְאַחַר הַשְּׁחִיטָה בַּנוֹדָאֵי מְתַקֵּן הוּא דַּע"י חֲתִיכַת הַנּוֹרִידִין יָכוֹל אֶחָד לְצַלּוֹתוֹ בְּנִלּוֹ פְּאָחַד וְשִׁפִּיר הָגִי תִיקוֹן וְנָה נ"ל פְּשׁוּט.

וְאָכֵן בְּסִפְרוֹ תוֹרַת הַבַּיִת לֹא הִזְכִּיר כָּלֵל הַקּוֹשֵׁא מִהַבְּרִייתָא דְצָרִיף שְׁיִשְׁחֹט אֶת הַנּוֹשֵׁט רַק דְּמִקְשָׁה מִמֶּתְנִי דַר"י אוֹמֵר עַד שְׁיִשְׁחֹט אֶת הַנּוֹרִידִין וְאֶדְרַבְּנֵן דְּאֶמְרֵי הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף קָאֵי אֶלְמָא בְּסִימָן אֶחָד בְּעוֹף מִשְׁמַע דְּסָגִי לְהוּ וְלֹא בְּעֵי חֲתִיכַת אֶבְרָא כָּלֵל וְכו' וְכַנּוֹנְתוֹ לְהַקְשׁוֹת בְּזָה עַל רַבִּינוּ מִשְׁוֹלָם בְּשָׁנֵי דְבָרִים.

א' בְּמָה דַס"ל דְּגַם רַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵי דַר"י בַּנוֹרִידִין מ"מ בְּסִימָנִים מוֹדוּ שְׁדָם הָאֶבְרָיִם מְסִימָנִים יוֹצֵא וַע"ז הַשִּׁיג הַרְשָׁבָא דְבַמְשָׁנָה אֶמְרֵי רַבָּנָן דְּהַשּׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף כְּשֶׁר וּמִשְׁמַע דְּכָשֵׁר לְגַמְרֵי וְאִינוּ צָרִיף לְחַתּוּף אֶבְרָא.

והב' מַה דַס"ל דַלר"י בְּעֵי שְׁנֵי סִימָנִין וְגַם וְנִידִין. וְהָרִי בַמְשָׁנָה לֹא הִזְכִּיר ר"י סִימָנִין כָּלֵל וּמִשְׁמַע דְּמוֹדָה לַת"ק דְּסָגִי בְּסִימָן אֶחָד.

וְאִף דְּבַחֲדוֹשֵׁי יִישָׁב קוֹשֵׁא זֹו הִיָּינוּ אִם נֶאֱמַר דְּרַבָּנָן נְמִי מִצְרָכֵי חֲתִיכַת שְׁנֵי סִימָנִין וְחֲתִיכַת וְנִידִין וְרַק דְּלֹא מִצְרָכֵי בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה מִמָּש. וְר"י פְּלִיג עֲלֵיהוּ וְאֶמַר עַד שְׁיִשְׁחֹט אֶת הַנּוֹרִידִין וְהִיָּינוּ שְׁיִשְׁחֹט אוֹתָם בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה.

וְנָה דְּאֶמַר עַד שְׁיִשְׁחֹט דְּכִינּוֹן דְּהַחֲתוּף צָרִיף לְהִיֹּת בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה מִמִּילָא הֵם נְחַתְּכִין כְּדָרִף שְׁחִיטָה כְּמוֹ הַסִּימָנִין. וְאָכֵן בַּתו"ה הַקְּשָׁה לְפִי דַעַת רַבִּינוּ מִשְׁוֹלָם בְּעַצְמוֹ דְּרַבָּנָן לֹא מִצְרָכֵי חֲתִיכַת וְנִידִין כָּלֵל רַק דְּסִימָנִין צָרִיף לְחַתּוּף.

שְׁנֵיהֶם מִשׁוּם דָּם. וְלְפִי זֶה מִקְשָׁה שִׁפִּיר דְּהָא אֶדְרַבְּהָ הַת"ק לֹא מִצְרָיִף רַק חֲתִיכַת סִימָן אֶחָד: פִּי זֶה אֵיכָא ג' פִּירוּשִׁים בַּד' הַת"ק.

דַעַת כָּל הַמְפָרְשִׁים ז"ל דַלַת"ק לֹא מִצְרָיִף חֲתִיכַת וְנִידִין כָּלֵל וְגַם בְּסִימָנִין סָגִי בְּסִימָן אֶחָד בְּעוֹף גַם מִחֲמַת דָּם. וְרַק לְכַתְּחִילָה בְּעֵי ב' סִימָנִין מִשׁוּם הַכָּשֵׁר שְׁחִיטָה וְכַדְאֶמְרִינוּ בְּרִישׁ הַשּׁוֹחֵט.

הַשּׁוֹחֵט דִיעֲבַד אִין לְכַתְּחִילָה לֹא עַד כְּפָה לִישְׁחוּט וְלִיזִיל. אֵיבְעִית אֵימָא אֶאָחַד בְּעוֹף וְכו'.

ב' שִׁיטַת רַבִּינוּ מִשְׁוֹלָם דְּשְׁחִיטַת ב' הַסִּימָנִים מְעַכֵּב גַם בְּדִיעֲבַד מִשׁוּם דָּם. דַאל"ה אָסוּר לְצַלּוֹתוֹ בְּנִלּוֹ פְּאָחַד אִף לַת"ק וְלֹא פְּלִיג אַר"י רַק לְעַנְנֵן וְנִידִין.

ג' דַעַת הַרְשָׁבָא בְּחִידוֹשֵׁי דִי"ל דְּגַם הַת"ק מִצְרָיִף שְׁחִיטַת וְנִידִין וְלֹא פְּלִיג עִם ר"י רַק דַלַת"ק סָגִי גַם אַחַר הַשְּׁחִיטָה אִף שְׁיִהָא חֵם קֶצֶת. וְלַר"י בְּעֵינָן בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה מִמָּש שְׁאָז הוּא חֵם בְּיֹתֵר: וְלְעַנְנֵן הַלְכָה כָּל הַמְפָרְשִׁים שְׁוִים בְּזָה דַאִין הַלְכָה כַת"ק.

וְאָכֵן הַרְמָב"ם ז"ל לֹא הִזְכִּיר דִין הַנּוֹרִידִין כָּלֵל וּמִשְׁמַע שְׁפּוֹסֵק כַת"ק. וּבְפִירוּשׁ ד' הַת"ק ס"ל כְּדַעַת כָּל הַמְפָרְשִׁים ז"ל.

וּבְדַעַת ר"י אֵיכָא ג' כ' ד' שִׁיטוֹת. א' שִׁיטַת רוֹב הַמְפָרְשִׁים דְּלֹא בְּעֵינָן רַק שְׁחִיטַת הַנּוֹרִידִין וְגַם לֹא בְּעֵינָן דְּוּקָא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה רַק סְמוּף לְשְׁחִיטָה.

והב' דעת רבינו משולם דבעינן נמי ב' הסימנים אף דסגי ברוכין. ג' דעת הר"ן בדעת רבינו משולם וכן נראה מד' הטור בסימן ע"ו דבעינן נמי כולן משום דם [ומחלקותן תליא בטעם דאמרינן בחולין כ"ט ומאחר דאם לא מירק פשר למ"ל למרק.

ומשני מצוה למרק. ופירש"י דהמטה הוא פדי שיצא הדם ועל פי פירושו בזה מוכח דברוב הסימנים עדיין אינו יוצא כל דם הנפש והלכה ר"י דמצריה חתיכת הוורידין פדי שיצא הדם בנודאי ס"ל נמי דצריה לגמור כל השנים משום דם.

ואכן לפי גירסת הרשב"א בדברי רבינו משולם דלא מצריה כולן י"ל דס"ל דהא דמצוה למרק הוא משום ברוב עם הדעת מלה וכפי' השני שברש"י שם. ולפי פירושו זה אינו מוכח כולל דברוב אינו יוצא עדיין כל הדם] ד' דעת הרשב"א בחידושו דלר"י בעינן בשעת שחיטה ממש ולא יסמוך על מה שיחתו הוורידין אח"כ דשמא ישכח ולא ינקבם עד אחר שיחקרו.

אבל בדיעבד אם לא נקבן בשעת שחיטה ממש יכול לנקבם אח"כ רק שיהי' חם קצת: ואין להקשות לפי דעת רבינו משולם בד' ר"י דמצריה גם שחיטת ב' הסימנים א"כ ריב"ל דאמר בבבבכות ח' דהנהירו בוורידין כר"י הו"ל לומר הנהירו בשחיטת שני הסימנים והוורידין.

אבל הא לא קשיא מתרי טעמי. דחדא דהא רבינו משולם ס"ל דבשחיטת ב' הסימנים גם ח"ק מודה ור"י אינו מוסיף את"ק רק חתיכת וורידין.

עוד אפילו אם נאמר דלח"ק לא בעי כולל מ"מ לא קשיא ולא מידי דהא פבר פתב ה"ה ז"ל בפ"ז מה' מאכלות אסורות הלכה י' דמדאמר ר"י בן לוי לבג"י הנהירו בוורידין כר"י ולא אמר דהלכה כר"י ש"מ דלא חייש לדברי ר"י רק לזהירות ומנהג חסידות בעלמא ובענין לכתחילה.

וכיון דלא חש לדברי ר"י רק לענין לכתחילה לא שייך להזכיר דצריה לשחוט לב' סימנים דהא לכתחילה בלא"ה צריה ב' סימנים משום שחיטה אף אם בדעתו לחתוה אבר אבר וזה פשוט.

וגם בדיעבד אם לא חתו הוורידין בעת שהוא חם יש ב' שיטות א' שיטת התוס' דבדיעבד מותר אפי' אם צלאו פאחד [ומיהו לכתחילה נראה דמודו התוס' דצריה לחתוה אבר אבר דכיון דיכול לעשות כן הוי ככתחילה] ב' שיטת הרא"ש דאף בדיעבד אסור אם צלאו פאחד אבל לחתוה אבר אבר מותר אפי' לכתחילה: ונחזור לענינו הנה פבר פתבנו דהרשב"א ז"ל בתוה"א לא מקשה על רבינו משולם ז"ל רק מהמשנה דר"פ השוחט אבל לא מהברייתא.

וא"כ מהברייתא יפה פיון הגר"א ז"ל שיהי' ראוי לדברי רבינו משולם. דהא פבר פתב הפמ"ג בהקדמה דהרשב"א חיבר ספרו תו"ה באחרונה אחר החידושים.

והלכה במקום שנמצא שיש סתירה בדבריו הולכין אחר דבריו שבתו"ה דהא חזינו דחזר בו מדבריו שכ' בחידושים. וא"כ בנד"ד נמי פיון דבתו"ה שלו לא הביא הקושניא

מפרייטא ש"מ דחזר בו והרגיש דאדרבה מהפרייטא יש להביא סייעתא לדברי רבינו משולם.

דאל"כ למה לו להזכיר הנושט פלל וכמו שכ' הגר"א ז"ל. ונמצא דדברי הגר"א ז"ל הם ברורין ומאירין בפשט בצדקה.

ובלי ספק נגם הרשב"א ז"ל הרגיש בזה: ומאחר שביארנו שיטת רבינו משולם לפי מה שהעתיק הרשב"א ז"ל. מעתה נשוב לבאר דברי רבינו משולם לפי מה שהעתיק הר"ן.

אף בתחילה ראיתי לבאר ד' הרשב"א בתו"א בהלכות שחיטה (דף ס"ח ע"א) דבלא חתף הוורדין בשעת שחיטה אסור לאכול באומצא אפי' בחתיכת אבר אבר. והא דאמרין דהשוטט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מיירי אם חתף הוורדין.

לכאורה תמוה. דמנ"ל הא.

דאדרבה פיון דחזינו דע"י חתיכת אבר אבר הדם יוצא מן החוטין ואח"כ מהני מליחה או צלי' אלמא פיון דחותף אבר אבר נגחתיכו גם החוטין יוצא כל הדם הפנוס ולא נשאר רק דם האברים הבלוע בתוף הבשר ולמה יהא אסור לאכול באומצא.

ולא דמי פלל לשובר מפרקתה של בהמה דאסור לאכול באומצא משום דבשובר מפרקתה אין בה כח לזנק ונשאר כל הדם בתוף האברים. וכיון דכבר נתעורר הדם לצאת ועדיין לא יצא הרי פירש ממקום למקום ולפיכך אסור לאכול באומצא.

ולתקוף בשובר מפרקתה ע"י מליחה או ע"י צלי' יוצא ומותר אפי' לצלותו פולו פאחד משום דהדם שבחוטין כבר יצא בשעת שחיטה דכיון דנשברה מפרקתה כבר נגחתיכו הוורדין.

משא"כ בלא נחתף הוורדין הוי איפכא דלצלותו פולו פאחד אסור משום דהדם הפנוס בחוטין עדיין לא יצא ובדם הפנוס אפי' לא פירש אסור. דדוקא דם הבלוע באברים כל זמן שלא פירש מותר.

אבל בחותף אבר אבר דנחתף כל החוטין ויוצא כל הדם שבחוטין. ומדע דהא ע"י מליחה או צלי' מותר וא"כ למה יהא אסור לאכול באומצא.

והו אמת דלפי דמסיק אח"כ דמ"מ בחטיטת חוטי הדם מועיל לאכול באומצא וכן דמותר אפי' לצלותו פולו פאחת ניקא. די"ל דס"ל דאף דע"י חתיכת אבר אבר יוצא הדם מן החוטין מ"מ חיישינן שפא נשאר בהם מעט דם שלא יצא.

וכשאוכל את הבשר באומצא יאכל הבשר עם הדם הפנוס בחוטין אבל ע"י מליחה או צלי' שפיר יוצא כל הדם פיון שפא אם נשאר מעט דם פיון שלא נשאר רק דם מועט בודאי יצא פולו ע"י מליחה או צלי'.

ולפיכך ס"ל להרשב"א דאם מנער כל החוטין שבהו אז מותר לאכול באומצא. וכן מותר לצלותו פאחד פיון דאין התפשט רק מחמת דם שבחוטין פיון שנקר אותו אין כאן שום חשש.

ובזה עמדתי על פנונת רבינו הרשב"א בתו"ה שם שכ' על זה אכל רבינו משולם פתם באיסור משהו דאסור לאכול אפי' צלי בלא חתיכת אבר אבר אלא א"כ שחט הנורידין ושני סימנין אפי' בעוף וכו' ומדקאמר בלשון אכל משמע דמד' רבינו משולם מוכח דלא מהני חטיטת החוטין.

וכן פתב הטור להדיא בסי' ע"ו בשם הרשב"א בתו"ה הקצ"ר. ויש מגדולי המורים שהחמירו שלא לאכול פולו שלם אע"פ שנקרו אלא אחר חתיכת הנורידין ושחטיטת שני הסימנים.

ואף שבתו"ה הקצ"ר עצמו לא הוזכר אע"פ שנקרו. מ"מ משמע לי' להטור ו"ל מדכתב על זה ויש מגדולי המורים שהחמירו משמע דקאי אריש דבריו דגדולי המורים החמירו דלא מהני חטיטת החוטין וא"כ הדבר תימה באמת דמנ"ל להרשב"א דלגדולי המורים לא מהני חטיטת החוטין דהא הם לא חדשו רק דצריף שחטיטת ב' הסימנים אכל מפת חטיטת החוטין לא מייירי קלל: ואכן עפ"י הג"ל ראיתי דשפיר מוכח להדיא מדברייהם דלא מהני חטיטת החוטין שרבינו משולם פתב שם בלשונו דאפי' רבנו דפליגי אדר"י מודו דסימנין בעי חתיכה משום דדם האברים מן הסימנים יוצא.

ונראה מזה שהוא ו"ל סובר דנודאי כל החוטין שיש בהם דם אין להם התקשרות עם הסימנין אלא עם הנורידין וכשחוטכין הנורידין כל דם שבחוטין יוצא דרו הנורידין. אבל דם האברים הוא להקפד שהם אין להם התקשרות עם הנורידין רק עם הסימנים דכינן דהסימנים מחוברין לריאה ולפרס ולבני מעיים כל הדם שבגוף יוצא ע"י הסימנין.

והלכך מצריכי חתיכת ב' הסימנין גם בעוף כדי שיצא כל דם הכנוס באברים. וממילא אם לא נחתכו ב' הסימנים ואפי' אם נחתכו הנורידין וגם חטטו החוטין אט"פ מ"מ נהי דאין לחוש לדם שבחוטין מ"מ נשאר דם באברים שנתעוררו לצאת ועדיין לא יצאו והלכך אסור לאכול באומצא ואפי' בחתיכת אבר אבר דשמא נשאר בו מעט דם שפירש ממקום למקום אבל ע"י מליחה או צלי שפיר יוצא כל הדם הנשאר: ואכן כל זה כשחמיה אבר אבר אבל בעוף שלם ואף שנקרו אותו מהחוטין מ"מ כיון דמונח באברים דם כנוס שעדיין לא יצא אינו יוצא ע"י מליחה או צלי.

ונמצא אם מהני חטיטת החוטין או לא. תליא בדין אם בעינן שחטיטת ב' הסימנים או לא. דלדעת הסוברים דמהני חטיטת החוטין ע"כ דס"ל דלא בעינן ב' הסימנים. וילדעת הסוברים דבעינן ב' הסימנים לא מהני חטיטת החוטין.

ואכן זה נ"ל דלדעה זו דצריף ב' הסימנין והטעם דדם שבאברים יוצא דרו הסימנים א"כ כשחמיה כל הסימנין דרו שחטיטה או בחתיכה תו ליכא למיחש משום דם שבאברים ואין לחוש רק לדם שבחוטין שלא יצא שפיר מהני חטיטת החוטין ואז מותר לאכול באומצא אפי' כשהיא שלמה וכן מותר לצלותו שלם וכל זה פשוט.

וכן לאכול הבשר במקום שאין בו חוטי דם יהי מותר לאכול אפי' באומצא אפי' בלא חטיטת חוטין דהא דם שבאברים כבר יצא ע"י הסימנים ומותר לאכול אפי' כשהיא שלמה. וכן כשצלאו שלם אינו נאסר הבשר קלל רק דצריף נטילה אצל מקום החוטין דצלי אינו אסור רק כדי נטילה.

ואפ"י לדידן דפסקינן דצלי בס' היינו מטעם דאין אנו בקיאים בין פחוש לשמן. אכל דם בונדאי הוי דבר הפחוש והלכה גם דידן אינו אוסר רק פדי נטילה.

משא"כ אם לא נחתכו ב' סימנים נשאר כל הדם באברין והלכה אם צלאו שלם פולו אסור דהא נשאר הדם באברים ואותו הדם פירש ממקום למקום שמה אינו יוצא כל הדם שבתוכו ע"י הצלי'.

משא"כ לדעת הסוברים דסימנין לא צריכי חתיכה אלמא דלא חיישי לדם שבאברים פלל ורק לדם שבחוטין והלכה אינו אסור רק פדי נטילה. וכן במקום שאין בו חוטי דם מותר לאכול באומצא אפי' בלא נחתכו הנורידין פלל: ואכן כל זה לפי דעת הרשב"א בד' רבינו משולם.

אבל הר"ן ו"ל העתיק דבריו בסגנון אחר דרבינו משולם מצריף שחיטת כל הסימנין והביא ראיה מהא דאמרינן בחולין שם אכל בקדשים דלדם הוא צריף אימא לא תסגי ליה ברובא עד דאיכא פוליה אלמא ברוב סימנין אין הדם יוצא פולו.

וכתב עליו הר"ן דאין ראיתו מכרעת. ונראה לי פוננתו דהא זה אמרנו בהנה אמינא פיון דלדם הוא צריף הו"א דלא סגי ליה ברובא אכל פיון דתנו דגם בקדשים סגי ברובא כמו בחולין י"ל באמת דברוב נמי יוצא כל הדם והא דלכתחילה צריף לשחוט כל השנים היינו מדברין משום גזירה שמה לא ישחוט רובא וכמו בחולין דע"כ אינו אלא משום גזירה [ולפי הל"ק בר"פ השוחט דלשון דיצבד דקתני קאי אאחד בעורף אבל לענין רובא גם לכתחילה סגי ברובא וכמש"כ הפמ"ג בס"ג כ"ג ממילא גם בקדשים סגי ברובא אפי' לכתחילה.

ואדרבה בקדשים דכהנים זריזין הם ולא שייף למיגזר בהו דילמא לא אתי למעבד רובא בונדאי גם לכתחילה סגי ברובא וכמו דאמרינן בהדיא בחולין ד' קכ"ג דעולת העורף לראב"ש דאמר ברוב שנים ולא גזרינן דילמא לא אתי למעבד רובא משום דכהנים זריזין הם וע"ש בתוס' ד"ה עולת העורף]: ואכן אני תמה דהא מ"מ מצינו ראיה ברורה לדעת רבינו משולם מהא דאמרינן שם בחולין וכן ביומא ד' ל"ג על הא דתנו דקראו ומירק אחר שחיטה על ידו ומאחר דאפילו דפסולא דרבנן ליכא למ"ל למרק ומשנינן דמצנה למרק ופרש"י בל"ק דמצנה למרק פדי שניצא כל הדם הרי בהדיא דברוב צדיקו אינו יוצא כל הדם.

ודוסק לומר דהר"ן מפרש כפי' שני שפרש"י שם דמצנה למרק משום ברוב עם הדרת מלך. דנדא דהא פבר דחה רש"י ו"ל לפי' זה בשתי ידים דא"כ כל עבודות נמי.

ועוד אני תמה על פירוש זה דמאחר דאין שום צד מצנה למרק הפעוט סימנין מה שייף בזה ברוב עם הדרת מלך דכיון דאין בזה שום שייכות מצנה פלל מאי שייף בזה הדרת מלך.

ואולי דס"ל כמו שכ' התוס' שם דבאמת גם המקשן ידע דאיכא קצת מצנה בזה למרק דלא גרע מחולין ורק משום דיש דוסק בדבר הנה ראוי שלא למרק וע"ז משני דמ"מ מצנה למרק משום ברוב עם הדרת מלך ולא חיישינן להדוסק.

ואכן דברי התוס' אלו במש"כ דאיכא קצת מצוה דלא גרע מחולין צע"ק דהרי דבסוגיא דחולין קכ"ג הנ"ל מבואר דבקדשים לא שנייה גזירה משום דכהנים זריזין הם ויש ליישב הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן ח ראוי לברר הלכה למעשה בנמצא הספין פגום לאחר שחיטה אם יש להתיר במקום דאיכא ס"ס כגון דיש חתה במפרקת וגם הפגימה אינה רק פגימה כ"ש שאין בה כדי חגירת ציפורן שיש בזה מחלוקת הפוסקים אי הוי פגימה הפוסלת.

או דילמא פיון דבהמה בסנייה בחזקת איסור עומדת לא מהני בה ס"ס כמו כל חזקת איסור דלא מהני ס"ס. ואם נאמר דבגידון זה יש לסמוך על ס"ס [משום דהספקות אינה בבהמה רק בספין והספין אדרבה יש לו חזקת היתר וכדאמרין בגמ' בטעמא דר"ה דמתיר בשיבר בה עצם משום דספין איתרעאי בהמה לא איתרעאי.

ועוד דבכה"ג אינו ס"ס כגוף המעשה רק ספיקא דדינא דשמא הלכה פדעת הפוסקים דלא הוי פגימה ושמא הלכה פדעת המרדכי ועוד פוסקים הסוברים דבייש חתה במפרקת פשר דעצם המפרקת פוגם כמו שאר עצמות וידוע דספיקא דדינא לא שנייה להעמידו על חזקת איסור דהלא בשביל החזקה לא ישפנה הדין] יש להסתפק דשמא בספק פגימה יש להכשיר אף בלא נגע במפרקת כלל משום די"ל דלעולם הוי ס"ס דשמא נפגם במיעוט בתרא או דנפגם בפשר שתחת הסימנים או דהסימנים לא נשחטו במקום הפגימה ואגב אבאר דעות הפוסקים בענין זה.

תשובה הנה בשו"ת שבות יעקב ח"ב סימן כ"ג אחר שהביא דעות הראשונים בנמצא הספין פגום לאחר שחיטה ונגע במפרקת כגון שיש חתה במפרקת אם תולין במפרקת או לא. פתב דונדאי בפגימה גמורה אין לסמוך על הפוסקים המתירין בייש חתה במפרקת אבל בספק פגימה כגון בפגימה שאין בה חגירת ציפורן דלדעת הרא"ש פשר יש להתיר מפח ס"ס דשמא לא הוי פגימה ושמא נפגם בעצם המפרקת.

אבל לא ביאר הטעם דמתיר בכאן ע"י ס"ס דלכאורה א"א להתיר כאן ע"י ס"ס מחמת דיש לו חזקת איסור. וצ"ל דסמוך על המוכן משום דהוי ספיקא דפלוגתא ולא שנייה בה חזקה או מחמת דלא נמצא הריעותא רק בספין והספין אדרבה יש לו חזקת היתר ויש להעמידו על החזקה דלא נפגם רק אחר שחיטה ע"י המפרקת: ואמנם א"כ קשה דלמה אינו מתיר רק בנמצא חתה במפרקת והלא לעולם יש ס"ס דשמא נפגם במיעוט בתרא או בפשר שתחת הסימנים דהרי הרמב"ם פתב בפ"א מה' שחיטה הלכה כ"ד דבנמצא הספין פגום לאחר שחיטה הוי ספק גבלה וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק והפלב"ד דאינו אלא ספק דשמא בעור נפגמה אבל אינו נודאי גבלה דכמו די"ל דנפגם בעור כמו כן י"ל דנפגם במיעוט בתרא או בפשר שתחת הסימנים וכ"כ הש"ך בריש סימן י"ח דמש"כ השו"ע שם דבנמצא פגום הוי גבלה ר"ל ספק גבלה [ולפי דברי הש"ך צריף לומר דהא דלא דקדק המחבר לכתוב בפירוש דהוי ספק גבלה כמו שכ' הרמב"ם משום דהאינדנא אין נ"מ כ"כ בין נודאי גבלה לספק גבלה אבל זה אינו דהרי גם האינדנא איכא נ"מ לענין או"ב דבנודאי גבלה מותר לשחוט בנו אחריו אבל בספק גבלה בנודאי אסור לשחוט בנו אחריו והדבר צ"ע] וצ"ל דהגאון בעל שבות יעקב ס"ל דלא הוי ספק גבלה רק בנגע במפרקת או דיש ספק דשמא נגע במפרקת דנהי דאנו קיי"ל דלא תלינו במפרקת אפי'

נגע בַּנוֹדָאֵי מְשׁוּם דְּסָבִירָא לָן דְּעֵצָם הַמְּפָרְקָת אֵינוֹ פּוֹגֵם יוֹתֵר מֵעוֹר וְכִמוֹ שְׁפִירֵשׁ רִש"י ד' י' ע"ב ד"ה אֵימּוֹר בְּעֵצָם הַמְּפָרְקָת נִפְגְּמָה.

אָבֵל מ"מ מִיַּדֵּי סְפִיקָא לֹא נִפְקָא דִּמ"מ אֵין הָעוֹר פּוֹגֵם יוֹתֵר מִן הַמְּפָרְקָת וְהוּ"ל סִפְק הַשְּׁקוּל. וְאַף דִּישׁ לֹא חִזְקָת אִיסוּר מ"מ פִּינּוֹן דְּלֹא נִמְצָא הָרִיעוּתָא רַק בְּסָפִין וְהַסְפִּין אֲדַרְבֵּה יֵשׁ לֹא חִזְקָת הָיִתֵּר וּא"כ הָיִי חִזְקָה כְּנֶגֶד חִזְקָה וְהָיִי כִּמְאֵן דְּלִיפָא חִזְקָה כְּלָל לֹא לְאִיסוּר וְלֹא לְהָיִתֵּר אֲשֶׁר הָיִי יְהִלִּיָּה סִפְק נִבְלָה.

אָבֵל אִם יָדוּעַ דְּלֹא נִגַּע בַּמְּפָרְקָת אֲדַרְבֵּה בַּנוֹדָאֵי בְּעוֹר נִפְגְּמָה דְּבְּעוֹר בַּנוֹדָאֵי מְצוּי לִפְגָּם יוֹתֵר מִבְּשׂוֹר וְקוּי"ל דְּתוֹלִין בְּמְצוּי בֵּין לְהַקֵּל וּבֵין לְהַחְמִיר. וְכ"כ הִגְאֹוֹן הַחֲסִיד אֲדָמוֹר מו"ה שְׁנִיאֹר זְלָמָן זצ"ל בְּשׁו"ע שְׁלוֹ בְּסִימָן י"ח דְּמָה שֶׁכ' הַש"ף דְּהָיִי סִפְק נִבְלָה מִיַּרְי דְּוֹקָא בְּנִגְעַת בַּמְּפָרְקָת אוֹ אֲפִילוּ בְּסִפְק אִם נִגַּע בַּמְּפָרְקָת וְאֵע"ג דְּבְּעוֹר נִגַּע בַּנוֹדָאֵי וּבַמְּפָרְקָת הָיִי סִפְק אִם נִגַּע אוֹ לֹא וְהָיִי לָן לֹא חִזְקָת דְּאֵין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי נוֹדָאֵי וְהוּ"ל נִבְלָה גְּמוּרָה.

מ"מ פִּינּוֹן דְּאֲפִשֵׁר לְתַלוּת בַּמְּפָרְקָת אִיפָא לְמִימַר הָעֵמֶד סָפִין עַל חִזְקָתָהּ וְהַשְׁתָּא הוּא דְּנִפְגְּמָה בַּמְּפָרְקָת וְלֹא קוֹנֵם לָכוֹן וְאִיפָא לְמִימַר דְּהָעֵמֶד בְּהִמָּה עַל חִזְקָתָהּ וּבְהִמָּה בְּחִיָּה בְּחִזְקָת אִיסוּר עוֹמְדָת עַד שְׁיִנְדַע לָךְ בְּמָה נִשְׁחַטָּה הַלְכָף הָיִי סִפְק נִבְלָה.

אָבֵל אִם יָדוּעַ שְׁלֹא נִגַּע בַּמְּפָרְקָת הָרִי זֶה נִבְלָה וְנוֹדָאֵי דְּבְּמָה נִפְגְּמָה אִם לֹא בְּעוֹר וְאֵין תוֹלִין שְׁנִפְגְּמָה בְּמִיעוּט בְּתָרָא לְפִי שְׁהָעוֹר מְצוּי לִפְגָּם וְלֹא בְּשׂוֹר עכ"ל. וּמְסִיִּים דְּכ"ה דַּעַת הַרְשָׁב"א בְּחִזְדוּשָׁיו וְכ"ה בְּמֶרְדְּכִי וּבַהֲג"א וְכֹן דַּעַת הַר"ן: וְהָיִי מָה שֶׁכ' דְּכ"ה בְּמֶרְדְּכִי וְהִיג"א הִיגְנוּ דְּכ' הַמְּרָדְכִי דְּפִלְגְּמָתָא דְּרַב הוֹנָא וְרַב חֲסִדָּא פְּגוֹן שְׁנִגַּע הַסְפִּין בַּנוֹדָאֵי בְּעֵצָם הַמְּפָרְקָת אָבֵל לֹא נִכְנַס הַסְפִּין בְּעֵצָם דָּאִם לֹא נִגַּע בַּנוֹדָאֵי מ"ט דְּר"ח הָא נוֹדָאֵי נִגַּע הַסְפִּין בְּעוֹר וְסִפְק אִם נִגַּע בְּעֵצָם וְאֵין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי נוֹדָאֵי.

וּבַהֲג"א הָעֵתִיק לְשׁוֹן הַמְּרָדְכִי הָרִי דְּס"ל נְמִי פְּנוּתִיהָ וְא"כ מַד' הַמְּרָדְכִי וְהִג"א מוֹכַח דְּאִפִּילוּ בְּסִפְק נִגַּע הוּ"ל נוֹדָאֵי נִבְלָה מְשׁוּם דְּבְּעוֹר בַּנוֹדָאֵי נִגַּע וּבְעֵצָם הָיִי סִפְק וְאֵין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי נוֹדָאֵי וְכ"ש בַּנוֹדָאֵי לֹא נִגַּע.

וְאִכּוֹן מָה שֶׁכ' דְּכ"כ הַרְשָׁב"א בְּחִזְדוּשָׁיו הִנֵּה לֹא מְצָאֵתִי מְפוֹרֵשׁ בְּדְּבָרָיו כֹּן רַק דְּכֹן יֵשׁ לְהוֹצִיא מִמָּה שְׁהַקְשָׁה שָׁם דְּלִפִּי מָה שְׁפִירֵשׁ בְּתַחֲלִילָה דְּר"ח מִתִּיר אֲפִילוּ בְּסִפְק נִגַּע בַּמְּפָרְקָת נִימָא דְּאֵין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי נוֹדָאֵי וְתִירֵץ דְּכָבֵר כְּתִב לְמַעְלָה דְּהָא דְּאִמְרִינוּ שָׁם דְּעֵצָם נוֹדָאֵי פּוֹגֵם וְעוֹר סִפְק פּוֹגֵם וְאֵין סִפְק מוֹצִיא מִיַּדֵּי נוֹדָאֵי אֵין סִפְק נוֹדָאֵי שְׁנִאֲמָרוּ כָּאֵן עַל דְּרָף רֹב סִפְק נוֹדָאֵי שְׁנִאֲמָרוּ בְּתַלְמוּד שְׁהַנוֹדָאֵי מְכַחֵשׁ אֶת הַסִּפְק וְהַסִּפְק מְכַחֵשׁ אֶת הַנוֹדָאֵי אָבֵל כָּאֵן אֵין הַסִּפְק מְכַחֵשׁ אֶת הַנוֹדָאֵי דְּאֲפִשֵׁר לְעוֹר שְׁפָגֵם וְאֲפִשֵׁר לְעֵצָם שְׁפָגֵם וְאֲפִשֵׁר שְׁשִׁנְיָהֶם פְּגָמוֹ אֶת הַסְפִּין.

וְהִכָּא הָכִי מְפָרְשִׁין לִיָּה אֵין מְנִיחִין אֶת הַמְּצוּי לִפְגָּם וְתוֹלִין בְּמִי שְׁאֵינוֹ מְצוּי לִפְגָּם וְעֵצָם מְצוּי לִפְגָּם כֹּן כְּתִב לְמַעְלָה וְהַלְכָף פִּינּוֹן דְּעִיקָר טַעְמָא דְּר"ח דְּמִתִּיר מְשׁוּם דְּעֵצָם מְצוּי טְפִי שְׁיִפְגָּם וְהַלְכָף אִפִּי בְּסִפְק נִגַּע תוֹלִין בְּמְצוּי דְּהָא זֶה מְצוּי נְמִי שְׁיִגַּע בַּמְּפָרְקָת וְהַלְכָף תוֹלִין שְׁנִגַּע בַּמְּפָרְקָת וְנִפְגָּם ע"י הַמְּפָרְקָת כֹּן נִרְאֵה כְּפִינוּת הַרְשָׁב"א ז"ל שָׁם.

ועכ"פ בידוע שלא נגע בעצם המפרקת משמע להדיא מד' הרשב"א דהוי נודאי גבלה דנודאי בעור נפגמה ולא שינה להטיל אפילו ספק דשמא נפגם במיעוט בתרא דאין דרף הספין לפגום ע"י בשר פלל.

ועוד דאפילו אם נימא דאפשר לפגום גם ע"י הבשר מ"מ אינו מצוי לפגום כמי העור וכיון שקיי"ל דתולין במצוי בין להקל ובין להחמיר הוי נודאי גבלה דבשר פנגד העור הוי ספק לגבי נודאי ואין ספק מוציא מידי נודאי: ומש"כ דכ"כ גם הר"ן נראה דכוננתו מהא שכ' הר"ן דהילכתא פנותיה דרב הונא בשלא שיבר בה עצמות דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור היא עומדת ואתייליד ריעותא בספין הוי בחזקת איסור דכמאן דאתייליד ריעותא בבהמה דמי עכ"ל ומדכתב דהוי כמו דאתייליד ריעותא בבהמה דמי פשוט דהו"ל נודאי גבלה כיון דאוקימנא ליה אחזקת איסור כמו בשלא בדק בסימניו לאחר שחיטה דקיי"ל דהוי גבלה ומטמא במשא [ומיהו קצת קשה לי במה שהשנה הגאון החסיד הנ"ל דעת המרדכי והג"א לדעת הרשב"ח והר"ן והרי ברשב"א מפורש להדיא דבספק נגע ג"כ אינו אלא ספק השקול משום כיון דתולין במצוי והרי מצוי הוא שיגע במפרקת ולרב חסדא פשר לגמרי משום דס"ל דמפרקת פוגם יותר מעור אבל אגן ס"ל דמפרקת אינו פוגם יותר מעור והוי ליה ספק.

וכן יש לומר גם דעת הר"ן פן דהא הר"ן לא מיירי בדין ספק נגע פלל. אבל המרדכי והג"א הא פתבו בהדיא דאם לא נגע בנודאי בעצם המפרקת מ"ט דרב חסדא הא נודאי נגע בעור וספק אם נגע בעצם ואין ספק מוציא מידי נודאי.

ומדכתבו דאין ספק מוציא מידי נודאי אלמא פונדאי גבלה חשיב ליה]: ומש"כ הגאון הנ"ל עוד דאמנם דעת הרא"ש והאגור דגם עור לא שכיח דפוגם והלכך בכל גונוי הוי ספק גבלה נראה דהוציא פן מד' הרא"ש מדכתב דהיא דנאבד הספין והספין הנה בדיוק מתחילה כשר ואפילו בשחט הרבה בהמות זו אחר זו פולן פשרות ולא חיישינן שמא נפגם ע"י העור או ע"י המפרקת כל זמן דלא חזינו ריעותא בספין משום דלא שכיח שיפגם בעור או במפרקת וכיון דס"ל דלא שכיח שיפגם בעור והלכך אפי' בנמצא הספין פגומה לפנינו אינו אלא ספק גבלה אף בידוע שלא נגע במפרקת.

ומיהו יש לדחות דשאני התם דנאבד הספין ולא מחזקינו ריעותא. אבל אם נמצא פגום בנודאי נפגם בעור: והנה מש"כ הגאון הנ"ל לחלק בין נודאי לא נגע לספק נגע דבנודאי לא נגע הוי נודאי גבלה פן יש לפרש בד' המחבר דכ' מתחילה דהוא גבלה ואח"כ כתב אפילו נגע בעצם המפרקת איכא למימר דמה שכ' דהוא גבלה ר"ל גבלה נודאי ומיירי היכא בידוע דלא נגע במפרקת או בספק נגע אבל הרמב"ם דסתם וכתב דאינו אלא ספק גבלה ולא חילק פלל בין נגע או לא נגע משמע דס"ל דלעולם הו"ל ספק דשמא נפגם במיעוט בתרא וכינצא: ועפ"ז יש ג' שיטות בזה לדעת הרמב"ם והרא"ש לעולם הנה ספק גבלה ואפי' נודאי לא נגע במפרקת ולדעת המרדכי והנ"א הוא להיפך ממש דאפי' בספק נגע הוי נודאי גבלה והרשב"א מחלק בין ספק נגע לבין נודאי לא נגע: ועפ"ז הרבה יש לתמוה על הגאון בעל שבות יעקב דלא מתיר מטעם ס"ס בספק פגימה רק ביש חתף במפרקת ומשמע דדווקא ביש חתף אבל בנגע וכ"ש בספק נגע אין להתיר מחמת ס"ס ואמאי לא דהרי להרמב"ם והרא"ש לעולם הוי ספק גבלה וגם לדעת

ה'רשפ"א מ"מ בספק נגע הוי ס"ס: ונ"ל לומר דהשבות יעקב סובר דלא הוי ספק נגע במפרקת רק בבא פלב ונטל למפרקת ואינו ידוע אם נגע או לא אבל אם המפרקת לפנינו לא שינה ספק פלל.

דמ"נ אם ניכר בו רישם פעין חתף הרי חזינו דנגע במפרקת בנודאי ואם לא ניכר בו רישם פלל הרי חזינו דלא נגע ואף דחזינו דנחתף פל הבשר עד המפרקת מ"מ פינו דלא נעשה שום רישם במפרקת ע"י הספין מה בכך דנגע דבנגיעה פזו לא יוכל לעשות שום פגימה בספין ולא מקרי נגע פלל וזהו דכתב השבות יעקב דאם נגע ויש חתף במפרקת.

ולכאורה תמוה דהתחיל בנגע ומסיים בחתף אלא פשוט דכוננתו דלא מקרי נגע רק אם יש חתף קצת במפרקת פעין רישם. וכן משמע במרדכי והובא ג"כ בהגהות אשרי שכ' דפלוגמא דרב הונא ורב חסדא כגון שנגע בנודאי בעצם המפרקת אבל לא נכנס הספין בעצם וכו' ומשמע קצת מלשון זה דמ"מ פגם פל שהוא יש במפרקת דאל"כ מנא ידעינו דבנודאי נגע.

רק שאין בו פגם פל כף שיכנס בו הספין דהינו שיוכל לחגור בו את הספין. ועל זה מסיים בהג"א דאם לא נגע בנודאי במפרקת ובעור בנודאי נגע אמרינו דאין ספק מוציא מידי נודאי ומשמע מדבריו אלו דבספק נגע הוי נודאי גבלה: ונ"ל דהינו נמי טעמא של הגאון בעל שבות יעקב דאינו מתיר מטעם ס"ס רק בנודאי נגע ויש חתף במפרקת והפגימה הוא ספק פגימה שאינה חוגרת את הצפירן והינו משום דבספק נגע אינו חושב לספק גבלה דשמא נגע במפרקת משום דאית ביה תרי ספיקא לאיסור דשמא לא נגע במפרקת ונודאי בעור נפגמה והו"ל נודאי גבלה נאפי' אם ת"ל דנגע במפרקת מ"מ י"ל דהפגימה נעשה ע"י העור דנגיעת מפרקת אינו פוגם יותר מעור וכמו שפירש"י בחולין (דף י' ע"ב) דמשו"ה לא קיי"ל כרב חסדא משום דסבירא לן דנגיעת עצם המפרקת אינו פוגם יותר מעור ולכן אינו מתיר רק בנודאי נגע דאז הוי ספק גמור דשמא נפגם ע"י המפרקת ושמא פגימה שאינה פחגירת ציפורן לא מקרי פגימה והו"ל ס"ס גמור.

והא שכ' בשבות יעקב ויש חתף במפרקת לאו דווקא חתף גמור אלא ר"ל דיש לו פגם כ"ש דמזה ידעינו דנגע במפרקת דאל"כ מנא ידעינו דנגע דאף שנתחף פל הבשר שתחת הסימנים מ"מ אינו ראיה שנגע במפרקת וע"י הנגיעה נפגם הספין.

ועוד דאפי' נגע בנודאי מ"מ פל זמן דלא פעל הנגיעה לעשות רישם במפרקת לא יוכל להוולד מזה פגימה בספין. וכן הפוסקים המתירין בנגע לחוד כגון הר"ן בשם איכא מ"ד והרא"ה בבבדק הבית [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בדף י"ז ע"א] אין מתירין רק בנמצא רישם במפרקת דאז יודעין דנודאי נגע במפרקת וכמו שמבואר להדיא בבבדק הבית שם ונ"ל אלא נודאי פל היכי דנגע במפרקת דינו כשיבר עצמות.

ומיהו מסתברא דווקא שעשה רישם בעצם אבל נגע בלא רישם לא ברור מילתא עכ"ל: והא דאין חושבין לספק דשמא לא שחט כנגד הפגימה וא"כ גם בפגימה גמורה ונגע במפרקת הו"ל להכשיר מטעם ס"ס דשמא במפרקת נפגמה ואת"ל בעור שמא לא שחט כנגד הפגימה וכבר הרגיש בזה הט"ז בסי' א' ס"ק ו' אבל לא כתב שום תירוץ ע"ז.

אבל הש"ך בנקודות הפסוק תירץ דשמה לא שחט במקום הפגימה לאו ספק מעליא הוא דמסתמא דרף הספין להוליה בכולו עכ"ל. ובאמת שגם התוס' בד' י' ד"ה ספין הרגישו מזה וכתבו דהיינו טעמא דר"ח באמת דמכשיר בשיבר בו עץם ואף במקנה שנמדד ונמצא חסר קיי"ל דכל טהרות שנעשו על גבי טמאות דשאני הכא דאיכא ספיקא טובא דשמה בעצם נפגמה ואת"ל בעור נפגמה שמה לא שחט פנגד הפגימה והוי פעין ס"ס.

ואמנם זה כתבו התוס' לרב חסדא דמכשיר אפילו בנגיעה דעצם המפרכת. אבל לדין דקיי"ל דבעינן דווקא בשיבר עצמות אחרים תקשה באמת כמו שהקשה הט"ז ותירוצו של הש"ך בנה"כ אינו מוכן כלל דמ"נ אם נמצא הפגימה בראש הספין ושחט בהולכה יש ספק דשמה פשהגיע לסימנין כפר יצא מקום הפגימה חוץ לצנאר.

ואם הפגימה בסופה שמה כפר נשחט כל הסימנין קודם שהגיע לפגימה ומה בכך שדרף להוליה כל הספין ואפי' אם ידוע בנודאי שהוליה כל הספין על הצנאר מ"מ שמה כפר נשחט הרוב או כולם קודם מקום הפגימה אם הספין הוא גדול כמו שני צנארין עד מקום הפגימה ויכולין לומר דהפגימה נעשה אח"כ ע"י העור שהוא למטה מהסמנים הנזוטה לצד העורף: ולכן נ"ל דחז"ל לא חשבו זה לספק מאחר דספק זה אינו רק אם הפגימה היא למעלה והספין הוא גדול באופן שיוכל לשחוט רוב הסימנין בהולכה לבד והלכך אם הביא הספין ג"כ מ"מ כפר נשחט הרוב בלא פגימה או שהפגימה היא למטה והספין הוא גדול כשיעור שני צנארין עד הפגימה שנוכל לומר דכפר נשחט הרוב עד מקום הפגימה.

אבל אם הפגימה היא באמצע הספין באופן שאין מראש הספין עד מקום הפגימה כשיעור שני צנארין וגם אין ממקום הפגימה עד סוף הספין כשיעור שני צנארין ובנודאי נשחטו הסימנין במקום הפגימה דהא א"א לומר כלל דבכל אמצע הספין עדיין לא נשחט רק העור והבשר ולא התחיל לשחוט הסימנין עד שפכר יצא מקום הפגימה חוץ לצנאר דזה אינו סברא כלל.

וכ"ש בספין קטן דאפילו אם הפגימה בראש הספין או בסוף הספין מ"מ פיון דבספין קטן א"א לשחוט אם לא בהולכה והבאה וא"כ בעת הבאה בנודאי עבר מקום הפגימה על הסימנים ובנודאי הוי נבלה גמורה והלכך לא רצו חכמים לחלק בדבר דבספין גדול והפגימה בראשו או בסופו הוי ספק נבלה ובספין קטן או אם הפגימה באמצע הוי נודאי נבלה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין.

ולכן גם בשיבר בה עצמות לא אמרו הטעם דמותר לר"ח מטעם ס"ס רק משום דעצם נודאי פוגם ואין ספק מוציא מידי נודאי וגם התוס' לא כתבו דהוי ס"ס גמור רק כתבו דהוי פעין ס"ס.

והעיקר הטעם הוא משום דאין ספק מוציא מידי נודאי ולא כתבו זה רק לסניף בעלמא פי היכי דלא תקשה מהמשנה ממקנה שנמדד ונמצא חסר דאמרינן דטהרות טמאות ולכן הוצרכו לומר דהכא שאני דיש עוד ספק אבל לא נחשב לספק כלל להצטרף לס"ס: ונ"ל דמשו"ה שינה המחבר מלשון הרמב"ם וכתב דהרי זו נבלה ובאמת ברמב"ם איתא דהוי ספק נבלה ובפמ"ג דחק בזה ואמנם לפי הנ"ל י"ל דאף דבאמת אם הספין הוא גדול

באופן די"ל דלא שחט נגד הפגימה אינו אלא ספק ונ"מ דאסור לשחוט בנו אחריו והלכך לענן או"ב אזלינן לחומרא דלעולם הוי ספק ואסור לשחוט בנו אחריו משום לא פלוג.

אבל המחבר פתב בכאן סתמא דהרי זו גבלה דנ"מ דלא מצרפינן ליה לס"ס ואפילו בספין גדול ונמצא בראש הספין או דנמצא בסוף הספין ושחט בהבאה. ובסעיף י"א דמייירי בשחט הרבה בהמות שפיר פתב דהרי הכל ספק גבלות דהא הראשונות בנודאי אינו אלא ספק דהא י"ל דנפגם באחרונה והאחרונה הוי גבלה בנודאי.

והא דכתב הרי הכל ספק גבלות האי הכל לאו דווקא ור"ל לבר מהאחרונה וכ"כ הפמ"ג בר"ס י"ח באמת. אף מש"כ דדווקא בס"ס הוי ספק גבלה משום דהוי ס"ס במקום חזקה ואסור מדרבנן או מה"ת אבל בשחט בהמה אחת דליכא רק ספק אחד הוי נודאי גבלה משום דיש לו חזקת איסור לא נהירא כלל דהא אדרבה אמרינן בגמ' דספין איתרעאי בהמה לא איתרעאי וליכא פאן חזקת איסור.

ואולי דסובר דזה לא אמרינן רק לר"ח אבל אנו דלא קיי"ל פרב חסדא לא ס"ל הך סברא. אבל באמת הא ליתא דטעמא דלא סברינן כר"ח הוא משום דלא ס"ל דנגיעה דעצם המפרקת פוגם יותר מעור והוי ספק השקול.

אבל לומר דהוי נודאי גבלה זה ונודאי לא אמרינן. ולכן מסוננתא פדקא פתבינן דנודאי זימנין איכא דאינו אלא ספק ואפי' בנודאי דלא נגע בעצם המפרקת פגון דאיכא למימר דלא שחט במקום הפגימה רק לצרכו לס"ס לא מצרפינן: ונראה לי ראיה למש"כ דבי"ד בסומן כ"ח סעיף כ' לענין פיסוי הדם פתב המחבר והוא הדין לכל פיסול מחמת ספק פגון שהיא דחיישינן שמה בעור נפגמה מכסה בלא ברכה.

משמע להדיא אדווקא בנגע בעצם המפרקת הוי פסול מחמת ספק ומכסה בלא ברכה. אבל אם בנודאי בעור נפגמה אינו פסול מחמת ספק אלא הוי נודאי גבלה ופטור מלכסות כלל ונהרי בהדיא כמו שכתבתי.

ומאוד תמהני על הש"ך בר"ס י"ח שכ' דמה שכ' המחבר גבלה ר"ל ספק גבלה והביא ראיה מהך דסימן כ"ח דכתב דמכסה בלא ברכה ותמהני דהיאך מביא ראיה לסתור דהרי התם פתב המחבר פגון ההוא דחיישינן שמה בעיר נפגמה אלמא דמייירי בנגע בעצם המפרקת אבל בידוע דלא נגע משמע דלא נחשב לספק כלל.

ואולי דגם הש"ך לא פתב פן רק בנגע בעצם המפרקת וכן משמע מלשונו בסימן כ"ח ס"ק כ"ז דמייירי בנגע שכ' דהיכי יעלה על הדעת שפיטור מכיסוי דהא אפשר דבעצם המפרקת נפגם ואיכא מ"ד דמכשיר.

אבל משגיגרת לשונו בסימן י"ח משמע דס"ל דלעולם הוי ספק דהא מביא ראיה מד' הרמב"ם והסמ"ג והם לא חילקו בדבר וכתבו דהרי זה ספק גבלה ומשמע דלעולם הוי ספק אפילו בידוע שלא נגע במפרקת והדבר צ"ע: ומיהו באמת צריף להבין טעמו של המחבר דכיון דבאמת במקום דאיכא למימר דלא שחט במקום הפגימה בנודאי צריף לכסות מספק.

ואולי דמה שהזכיר שמה בעור נפגמה חדא גנונא מהספקות נקט וה"ה לאינה. והא דנקט דווקא ספק זה משום דספק זה נזכר בגמ' בהדיא אבל ספק שמה לא שחט במקום הפגימה לא הוזכר בגמ'.

אבל בנודאי באמת גם בכה"ג מכסה בלא ברכה ואינו נחשב לנודאי רק לענין דלא מצרפינו ליה לס"ס פן נלע"ד: והיוצא לנו להלכה למעשה דאין להכשיר בנמצא פגום לאחר שחיטה ואפי' בהפסד מרובה פי אם שהפגימה היא פגימה כ"ש שאין בה חגירת ציפורן וגם שידוע שנגע במפרקת והיינו שניזכר רישם פעין חתף במפרקת באופן שניזכר שנגע במפרקת אבל זולת זה אין להתיר כלל: ובעיקר הדין בשחט ונמצא הספין פגום יש בזה ד' שיטות א' שיטת המרדכי דביש חתף במפרקת גם לדין פשר ופלוגמא דרב הונא ור"ח הוא בדליפא חתף גמור רק נגיעה בעלמא וכבר כתבנו לעיל דמ"מ דווקא שיש רישם במפרקת דאי לאו הכי לא מקרי נגיעה כלל].

וכן נראה מד' הר"ן בשם הרמב"ן דס"ל ג"כ פהמרדכי דבחתף בעצם המפרקת יש להכשיר - ב' שיטת בעל העיטור דחתף לא תלינו אף בשיבר עצם המפרקת דרף שבירה והפאה בנודאי תלינו דכן דייק הב"י מלשונו שכ' פיון דדרף שחיטה הוא לא דמי לשיבר עצמות ומשמע להדיא דשיבר והפה בעצם המפרקת בנודאי פשר ואינו מחלק בין עצם המפרקת לשאר עצמות ג' שיטת הר"ן בשם אחרים דאפילו שיבר עצם המפרקת לא תלינו ביה משום דרף הוא וכתב שפן הוא דעת הרשב"א וכ"ה באמת בתו"ה ד' י"ב ע"ב ומשמע שם בתו"ה דבעצמות דעלמא גופא יש ב' שיטות דיש סוכרים דבעצמות דעלמא אפילו בחתף תלינו ויש מי שאומר דאפי' בעצמות דעלמא בעינו שיבר דווקא פלומר שפכה על עצמות ומשברן].

שיטה הד' דעת הר"ן בעצמו מתחילה דאפי' נגע בעצם המפרקת תלינו ולפי שיטה זו צ"ל דר"ח מכשיר אף דלא נגע בנודאי. ואכן במרדכי הקשה על זה דא"כ מ"ט דר"ח דמתיר הא אין ספק מוציא מידי נודאי.

אכן לפי מש"כ לעיל בשם הרשב"א ז"ל בחידושיו לק"מ דעיקר פנונת הגמ' באין ספק מוציא מידי נודאי היינו משום דמצוי יותר לפגום ע"י המפרקת מלפגום ע"י העור. והלכך אפי' בספק נגע מ"מ מצוי יותר שיגע במפרקת ופגום והלכך אף דבעור בנודאי נגע ובמפרקת הוי ספק אם נגע מ"מ מצוי יותר שהפגימה נעשה ע"י המפרקת: ואגב דאייירינו בדין שיעור פגימה אי אפי' בפגימה כ"ש פסולה או דווקא בחגירת צפורן ראיתי לכתוב בכאן מש"כ על גליון התו"ה (ד' י"ד ע"א) דהנה הרא"ה ז"ל בבבדק הבית שם פתב דהף פדי שתחגור בה צפורן אינו מלשון חגורה כמו שסבר החכם אלא מלשון חגירה כמו ויחגרו ממסגרותיהם פלומר שתרגיש בה הצפורן שאילו פדבריו הנה לו לומר שתחגור הצפורן שהפגימה היא החוגרת עכ"ל וכתב עליו הרשב"א במשמרת הבית גם במה שפא לדקדק בין תחגור בה צפורן לתחגור את הצפורן אין זה דקדוק אלא למי שלא דקדק בלשון חכמים שהם ז"ל לא ימנעו בדבר שזה פועל בזה וזה נפעל מזה מלהזכיר הנפעל מלשון הפועל.

שפן אמרו החולץ ליבמתו אע"פ שהוא נחלץ והיא חולצת וכו'. וכתבתי על הגליון מה שהביא רבינו הרשב"א ז"ל ראיה דחו"ל לא נמנעו מלהזכיר הנפעל בלשון הפועל מהא

דתנן החולץ ליבמתו אע"פ שהוא נחלץ והיא חולצת נ"ל שאין ראיה פלל דהתם שאני משום שצריך היבם לכונן להתיירה לשוק בזה שחולצת נעלו ואם לאו אין החליצה פלום משו"ה קרי ליה החולץ וראיה לדבר זה דברי בחרש שאין לו דעת להתיר תנן במשנה דיבמות (ד' ק"ד ע"ב) החרש שנחלץ ולא תנן החרש שנחלץ והיינו משום שאין לו דעת להתיר ולפיכך לא נקרא החליצה על שמו: ונחזור לענין השאלה שהתחלנו לחקור דהיאך הדין בנמצא הספין פגום לאחר שחיטה ויש חתה במפרקת או דנגע במפרקת ונמצא בו רושם.

כבר פתבנו דבפגימה גמורה אין להתיר פלל אף בספק פגימה יש להתיר במקום הפסד מרובה. אף לענין או"ב אפי' בפגימה גמורה וגם ידוע דלא נגע במפרקת מ"מ אסור לשחוט את בנו אחריו וכן לענין פיסוי הדם חייב לכסות בקל גנוני אף לענין הברכה בנמצא פגימה גמורה בגנונא דאסור לאכול מכסה בלא ברכה.

אבל בספק פגימה וגם נגע במפרקת כיון דמותר לאכול במקום הפסד מרובה מכסה גם בברכה. ולענין מה שכל לעיל בשם הר"ן ובשם אחרים דאפילו שיבר בעצם המפרקת לא תלינו משום דרף הוא וכן דעת הרשב"א כתבתי פן על פי דברי הרב ב"י בשו"ע לדעתם וכן הסכים הפר"ח והתבו"ש דכ"ה פנונת הר"ן דאפילו שיבר ממש בעצם המפרקת לא תלינו ודלא כדעת הט"ז והש"ך לדעת הר"ן ע"ש.

ותמהני טובא על הבאר היטיב שם בס"ק כ"ב שכ' דהט"ז והש"ך חולקין על זה וס"ל דשפיר תולין אם שיבר בעצם המפרקת דהיכן מצא בדבריהם שחולקין על זה שהרי הט"ז לא כתב רק שדברי השו"ע תמוהים בזה.

וכן הש"ך הניח דברי השו"ע בצ"ע אבל לא מלאו לבם לחלוק על השו"ע הנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימן ט ראוי לברר בעוף שלאחר שנשחט רוב סימן אחד חתכו מן העוף אבר אחד הגף או הרגל ולאחר ששעה כשיעור שעה [או לדין דקיי"ל דאפי' בשעה משעה הוי גבלה] גמר ושחט גם פן המיעוט בתרא או ששחט גם לסימן השני באופן דהעוף אסור באכילה היאך הדין של אותו אבר הנחתה בנתיים.

אי נימא כיון דבעת שנחתה האבר הנה העוף פשר אז ומותר באכילה אם לא הנה גומר אח"כ לשחוט המיעוט בתרא אין סברא לומר דלאחר שנפסל העוף מחמת שעה במיעוט בתרא יחול הפסול גם על האבר שנחתה ממנו מקודם דברי פבר הוכשר האבר באכילה.

ואף דכל העוף ג"כ פבר הוכשר בנאכילה לאחר שנשחט הרוב מ"מ לאחר ששחט המיעוט בתרא חזר נפסל. דגבי העוף שאני דנעשה הפסול בו בעצמו [ועי' בזבחים כ"ט דאמר ר"ע שם דמצינו דדבר שהוכשר יחזור ונפסל ע"ש] אבל שיחול הפסול על הדבר שכבר נפרד ממנו ואין לו שום התחברות עמו זה לא מצינו.

ומ"מ גם להקפד לא מצינו שכל הבהמה או העוף ינהיג גבלה או טרפה ואבר אחד ממנה יהי' פשר ומותר באכילה והלכך מצד הסברא אין לו מקום להתיר ויש פנים לכאן ולכאן: אבל מ"מ יש לנו ראיה להתייר מהא דקיי"ל באבר או בשר המנדלל ואח"כ מתה הבהמה או שנשחטה שלא בהכשר שחיטה באופן דהבהמה בעצמה אסורה משום גבלה

מ"מ האוכל מהאבר או בשר שנתדלדל ממנה לא היה לוקה משום גבלה רק משום אמה"ח אלמא דאינו חל איסור על האבר שנתדלדל ממנה קודם שנתנבלה.

וא"כ לכאורה הדבר פשוט דאם נתנבל אח"כ מדרבנן כמו בנד"ד דשהיה משהו אינו פוסל רק מדרבנן בנודאי אינו חל האיסור גבלה דאסור מדרבנן על האבר המדולדל דנודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ונשאר האבר כמו שהיה בעת שנתדלדל מן הבהמה או בעוף והלכה נהי דאם נתדלדל האבר קודם שחיטה אין נ"מ אם אסור משום גבלה מדרבנן או לא דהא בלא"ה אסור משום מצות פרוש מדרבנן ואפילו בשחיטה כשרה.

אבל בנתדלדל לאחר שחיטת רוב שנים בבהמה או רוב אחד בעוף בנודאי אין בו שום איסור דמצות פרוש אין בו דהא נפרש לאחר שחיטה ואיסור גבלה אין בו דהא קי"ל דמיתה עושה ניפול ואם הדין דין אמת באבר המדולדל כ"ש לאבר שנתחף לגמרי לאחר שחיטת רוב נודאי אין חל עליו איסור גבלה.

ובאמת שהדבר מוכרח כן דאל"כ בכל אמה"ח שנתחף מן הבהמה והעוף אבר קודם שחיטה ותיקף נשחטה ונתנבלה בשחיטתה יהיה יחול על האבר איסור גבלה ג"כ וזה לא מצינו כלל דיהיה מונח על האבר שני איסורים איסור אמה"ח ואיסור גבלה אלא נודאי דאין זה סברא כלל: ואמנם מצאתי בשו"ת משיב דבר להגאון הצדיק המנוח אב"ד דוואלאזין זצ"ל בחלק ב' סימן י"ד שדעתו נוטה להיפך שהאבר אסור באכילה ולא עוד אלא שהפריז על המידה דאפילו בנשחטה שחיטה כשרה שלא שיהיה כלל דהעוף בעצמו הוא כשר מ"מ האבר אסור באכילה משום שנתחף קודם גמר שחיטה דכן משמע מלשונו שם שכ' ולא עוד אלא אפילו נחתף הרגל שלא היה שיעור שהיה ג"כ הרגל טרפה [וני"ל דט"ס נפל בדבריו וצ"ל אפי' נשחט המיעוט בעוד שלא היה שיעור שהיה כצ"ל אבל מש"ב אפי' נחתף הרגל בעוד שלא היה שיעור שהיה אינו מוכן כלל דמאי נ"מ אם נחתף קודם ששהה או שנשחט אחר ששהה שיעור שהיה דהא כל זמן דלא נשחט המיעוט עדיין העוף הוא כשר אלא נודאי דט"ס"ה וצ"ל כמו שהגהתי] שהרי דומה שנתחף הרגל לפני גמר שחיטה עכ"ל ומשמע בהדיא דר"ל דאף דהעוף כשר הוא שנשחט המיעוט בתוך שיעור שהיה מ"מ הרגל טרפה משום שדומה שנתחף הרגל לפני גמר שחיטה.

ועוד דמסיים אף בנחתף הרגל ומעורה בכל שהוא בגוף האנוני בזה יש סברא לומר דאין שחיטה עושה ניפול והוי כמו שנשחטה גם היא יחד עם כל העוף עכ"ל. וע"כ דמירי דהעוף נשחט בהכשר דאם נשחטה בשהיה אדרבה הו"ל כמותה ומיתה עושה ניפול ועוד מאי מעליותא מאי דהוי כמו שנשחטה יחד ואדרבה כיון דהוי כמו שנשחטה יחד הרי נטרפה האבר המדולדל ביחד עם העוף וגרע יותר מנחתף לגמרי.

ולכן הדבר ברור דדעתו להטריף האבר ואף דכל העוף כשר: ואני תמה על הגאון הנ"ל דהיאך קרי ליה שנתחף לפני גמר שחיטה והרי בדיעבד סגי ברוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה וא"כ לענין האבר שנתחף לאחר שחיטת רוב כפר נגמר השחיטה דהא בהאבר שנתחף תו א"א לקיים בו מצות שחיטה דלכתחילה ולגביה הו"ל בדיעבד ובדיעבד סגי ליה ברוב: וקצת ראיה לזה מהא דלא איבעיא לן בחולין (ד' ס"ט) רק בהוציא העופר את ידו בין סימן לסימן מהו אם מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרו מידי גבלה ולפי

דעת הגאון הנ"ל דגם בנחתה לאחר רוב אסור באכילה הני ליה למבעיא בעיא זו גם בהוציא העונף את ידו לאחר שחיתת רוב שני הסימנים אם מצטרף הרוב עם המיעוט לטהרו מידי גבלה אלא ונדאי דבכה"ג מותר אפי' באכילה: ונ"ל דאין פוננת הגאון זצ"ל דמנח על האבר אסור אמה"ח או אסור גבלה דמתה דמהיכא תיתי יהי' על האבר אסור אמה"ח ואסור גבלה מאחר דנחתה אחר שחיתת רוב פבר יצא העוף מאסור גבלה ומאסור אמה"ח אלא ר"ל דיש על האבר אסור שאינה זבוחה.

אבל באמת נראה פשוט דגם אסור זה ליתא אחר שפבר נשחט הרוב שהוא שיעור שחיטה בדיעבד ומה שהעוף נשחט גם המיעוט מה זה חסרון להאבר. ובפרט לפי מה שכתבנו לעיל בסימן ב' בשם הפמ"ג דבעוף אפשר ליכא עשה שאינה זבוחה כלל בלא"ה אין פאן עשה שאינה זבוחה כלל.

ולכו דברי הגאון הנ"ל תמוהין בזה. ואכן גם בנשחט המיעוט בתרא לאחר ששחה שחה משהו באופן שהעוף אסור באכילה מ"מ האבר שנחתה מקודם שנשחט המיעוט בתרא נראה שפשר מטעם הנ"ל.

ואמנם אינני כותב זה רק לפי שנ"ל להלכה. אבל למעשה צריף להתנישב עוד בזה משום די"ל דמ"מ אסור אמה"ח מדרבנן יש בו הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן בעז"ה יום ב' כ"ו מרחשון שנת תרנ"ו ונילנא הסיים והשלום ישפנת ה' לכבוד הרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יחזקאל נ"י ארלאזאראווי הגאב"ד דק"ק חארקאווי יצ"ו, הנה באתי להשיבו ע"ד אשר שאל לנו ולדעתנו אם יש לסמוך עלבדיקת הסימנים לאחר שחיטה ע"י שמרגיש שנפרדו הסימנים חלק העליון מהתחתון ואף שלא העביר את ידו לראות אם נשחט הרוב גם לא תקף אגודל בעוף.

הנה באמת לענין דיעבד נראה דיש לסמוך על זה דכיון שמרגיש היטיב שנפרד חלק העליון מהתחתון אין לה הוכחה גדולה מזו שנשחטו כל הסימנים עד גמירא דאם הי' משתניר אפי' משהו שלא נשחט הרי לא היה נפרד חלק העליון מהתחתון אף איני מבין עיקר שאלתו דהיאף יכול השוחט להרגיש שנפרדו חלק העליון מהתחתון אם לא שהעביר ידו עליהם והרגיש שנפרדו זה מזה וא"כ היינו בדיקה דהעברת יד: ואגב ראיתי לכתוב טעם להמנהג שנהגו השוחטים מקדמת דנא דבדיקת הסימנים של שחיתת עופות עושין ע"י שתוקפין אגודל על שיפוי כובע ועל ידי בדיקה זו ידעין שנשחטו רוב הסימנים וגם דלא נשחטו הסימנים [וכמש"כ הרמ"א בהג"ה בסימן כ"ה סעיף א' ונ"ל שנהגו לבדוק בדרך זה שתוקף אגודל על שיפוי כובע ומתוך הדחק יפלטו הסימנים לחוץ ואז יכול לראות אם נשחטו רובן גם אם עביד שמוטה פי אם לא יכנסו הסימנים לפנים לאחר שהסיר אצבעו הני שמוטה וטרפה עכ"ל הרמ"א שם] ואלו בשחיתת בהמות אין תוקפין אגודל כלל רק מעבירין את היד על מקום השחיטה ומזה מבינים אם נשחטו רוב הסימנים.

ולכאורה צריף להבין דלמה אין בודקין גם בשחיתת בהמות לתקוף אגודל על שיפוי כובע כמו שנהגין בעופות דהלא בדיקה זו דתקיפת אגודל על שיפוי כובע עדיפא טפי דע"י בדיקה זו ידעין ג"כ דאינה שמוטה.

אָבֵל ע"י בְּדִיקָה דְהַעֲבַרְתָּ יָד לֹא יִדְעִינוּ רַק דִּנְשַׁחְטוּ רַבּוֹן אָבֵל אֵינוֹ בִּירוּר פֶּלֶל עַל שְׁמוּטָה. וּבְאַמַּת כָּבֵד מְבוֹאֵר בִּשְׁ"ף בְּסִימָן הַנ"ל ס"ק ב' דְּלַכְתְּחִילָה רְאוּי לְחוּשׁ לְדַעַת בַּה"ג וְלִבְדוּקָה גַם אַחַר שְׁמוּטָה דְדָמִי לְרִיאָה דְצָרִיכָה בְּדִיקָה מִשּׁוּם דְשָׂכִיחַ אֶבֶה סְרָכוֹת וְשִׁמּוּטָה נְמִי הָיָה מִיַּעוּט דְשָׂכִיחַ וְלָכֵן צָרִיךְ לִבְדוּקָה לְכַתְּחִילָה.

וּא"כ לְמָה לֹא בְּדַקְיָנוּ גַם בְּבִהְמוֹת ע"י תְּקִיפַת אַגוּדָל דְּוַנְדָּאֵי דְגַם בְּבִהְמוֹת יֵשׁ לְחוּשׁ לְשְׁמוּטָה כְּמוֹ בְּעוֹפוֹת דְלֹא מְצִינּוּ חִילּוּק בְּזָה בֵּין עוֹף לְבִהְמָה: וְאַמְנָם נ"ל לְתַת טַעַם נְכוֹן לְמַנְהֵג זֶה. אִךְ צָרִיךְ לְהַקְדִּים לְזֶה ג' הַקְדָּמוֹת.

א' דנ"ל בְּרוּר דְהָא שְׂכ' הַר"ן בַּפ"ק דְחוֹלִין דְנִרְאָה מַד' בְּעַל הַלְכוֹת ו"ל שְׁצָרִיךְ לִבְדוּקָה ג"כ אִם שָׁחַט בְּסִימָנִים עֲקוּרִים [וּכ"כ הַשּׁוֹאֵל בְּשׁו"ת הָרֵא"ש ו"ל בְּכָלֵל עֲשָׂרִים דִּין י"ג בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יוֹנָה וְאַבִּי הָעֲזָרִי ו"ל כִּי צָרִיךְ לִבְדוּקָה ג"כ עַל שְׁמוּטָה מִשּׁוּם דְּבַפְעָמִים רַבּוֹת יִקְרָה שְׂאֵחַר שְׁמִשְׁלִיכִין הָעוֹף יִמְצָא הַסִּימָן שְׁמוּטָה וְהַשּׁוֹאֵל שֶׁמּוֹ הוּא רַבֵּינוּ יִחְיָאֵל בְּנוֹ שֶׁל הָרֵא"ש ו"ל] וּכ"כ בְּסִפְרֵי הַחִינוּךְ לְהָרֵא"ה ו"ל בְּמִצְוַת ת"מ ונ"ל וּמִלְבַּד ד' דְּבָרִים שְׂזָכְרֵנוּ שְׁצָרִיךְ כָּל שׁוֹחֵט לְדַעַת חִיבּוֹ חֲכָמִים ו"ל עוֹד לְדַעַת דְּבָר חֲמִישִׁי וְאֵע"פ שְׂאֵינוֹ מֵהַלְכוֹת שְׁחִיטָה מִפְּנֵי שְׁעָנִין זֶה תְּמִיד יְבוֹא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְהַבְּהֵמָה נַעֲשִׂית נְבִלָה בְּדָבָר וְכוּ' וְהוּא הָאִיסוּר הַנִּקְרָא עֵיקוּר וְעִנְיָנוּ הוּא שְׁנַעֲקָרוּ קָנָה וְהַנּוֹשֵׁט שְׁנִינָהּ אוֹ אֶחָד מֵהֶם מִמְּקוֹם חִיבּוּרָן בְּלַחֵי עַכ"ל] נ"ל דְאֵינוֹ מְצָרִיךְ לִבְדוּקָה רַק בְּגִרְגָּרַת דְהוּא עֵבִיד לְאַשְׁתְּמוּטִי וּכ"ה בְּהִדְיָא בִּשְׁ"ס בְּחוֹלִין (ד' כ"ח) וְאֵלוֹ שְׁחִיטָה בְּגִרְגָּרַת לֹא קָתְנִי מִשּׁוּם דְּגִרְגָּרַת עֵבִידָא לְאַשְׁתְּמוּטִי [וּבְלִי סִפְקָא אֲצִלִּי דַּמַּד' הַש"ס הַלְזוּ הוֹצִיא הַבַּה"ג אֶת דֵּינוּ דְצָרִיךְ לִבְדוּקָה אַחַר שְׁמוּטָה מִדְּאִמְרֵי דְגִרְגָּרַת עֵבִידָא לְאַשְׁתְּמוּטִי אֲלֵמָּא דְהָיָה מִיַּעוּט דְשָׂכִיחַ כְּמוֹ הַרִיאָה] וּמוֹכַח לְהִדְיָא דְאֵבֵל הַנּוֹשֵׁט לֹא עֵבִידָא לְאַשְׁתְּמוּטִי וְלִפְיָךְ לֹא הַזְכָּר שֶׁמּוֹ בְּבִרְיָתָא רַק וְנִשְׁמַטָה הַגִּרְגָּרַת בֵּין בְּרִישָׁא וּבֵין בְּסִיפָא מִשּׁוּם דְּבַנּוֹשֵׁט לֹא שָׂכִיחַ פֶּלֶל שְׁמוּטָה וְלָכֵן לֹא הַזְכִּירָה הַבְּרִייתָא שְׁמוּטָה רַק בְּגִרְגָּרַת.

וּא"כ נ"ל בְּרוּר דְאֵף דְשְׁמוּטָה פּוֹסֵל גַם בְּנוֹשֵׁט מ"מ לִבְדוּקָה אַחַר זֶה מוֹדָה הַבַּה"ג דְאֵינוֹ מְחַנְיֵב לִבְדוּקָה מִשּׁוּם דְהָיָה מִלְתָּא דְלֹא שָׂכִיחַ: עוֹד צָרִיךְ לְהַקְדִּים דְבָר הַנִּרְאָה בְּחוּשׁ דְּבַעַת שְׁתּוּקָפִין אַגוּדָל עַל שְׁיָפוּי כּוּבַע אֵף דַּע"פ שְׁדוּחָקִין יוֹצֵאִין שְׁנִינָהּ לְחוּץ מ"מ אֵינוֹ נִרְאָה לְעֵין רַק הַקָּנָה לְבַד מִחֲמַת שְׁהַנּוֹשֵׁט טְמוֹן בְּפֶשֶׁר וּבְקְרוּמִין שְׁבַצְנוֹאֵר וּא"א לְעַמּוּד עַל הַבִּירוּר לֹא עַל שְׁחִיטַת רוֹב הַנּוֹשֵׁט וְלֹא עַל שְׁמוּטַת הַנּוֹשֵׁט וְעוֹד צָרִיךְ לְהַקְדִּים מַה שְׁכַתְּבֵנוּ לְעִיל בְּסִימָן ד' בְּשֵׁם בְּעַל הָאֲשָׁפוּל דַּמְשׁו"ה אֵין בּוֹדְקִין בְּסִימָנִים לְאַחַר שְׁחִיטָה לְמַעַלָּה וְלְמַטָּה מִמְּקוֹם שְׁחִיטָה שְׂמָא יֵשׁ שֶׁמּוֹ נִקְבַּ בְּנוֹשֵׁט אוֹ נִפְסַק הַקָּנָה אֵף דְהָיָה חֲזָקַת אִיסוּר שְׂאֵינָה זְבוּחָה וּצ"ל דְּסִמּוֹן מִיַּעוּטָא לְחֲזָקָה וְלַכַּה"פ אִיכָּא אִיסוּר דְרַבְּנָן וּמ"מ לֹא בְּדַקְיָנוּ מִשּׁוּם בֵּינוּ דְבְּמִקוֹם שְׁחִיטָה א"א לְמַבְדֵּק מְשׁו"ה גַם בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שְׂאֵפְשָׁר לִבְדוּקָה מ"מ אֵינוֹ צָרִיךְ לִבְדוּקָה מִשּׁוּם דְלֹא מְצִינּוּ בְּדִיקָה לְחֻצָּאִין וּכ"כ הַרְשָׁפ' אַ בְּחִידוּשֵׁי דַּמְשׁו"ה אֵין בּוֹדְקִין לְהַנּוֹשֵׁט קוֹדֵם שְׁחִיטָה [דְהוּא ס"ל דִּישׁ בְּדִיקָה לְנוֹשֵׁט מִבְּחוּץ אֲצֵל נִקְבַּ] מִשּׁוּם דְּבְקָדְשִׁים א"א מִשּׁוּם דְּנַעֲשֶׂה בְּעַל מוּם הַלְפָּךְ גַם בְּחוֹלִין א"צ לְמַבְדֵּק: וְע"פ ג' הַקְדָּמוֹת אֵלוֹ יִתִּישַׁב שְׁפִיר הַמְּנַהֵג הַנ"ל דְּמֵאַחַר דְּכָבֵר הַקְדָּמָנוּ דְעֵיקָר חִיּוּב בְּדִיקָה אַחַר שְׁמוּטָה אֵינוֹ אֲלֵא בְּקָנָה וְהַלְפָּךְ בְּעוֹף דְּסִגִּי בְּשְׁחִיטַת סִימָן אֶחָד תִּקְנּוּ בְּדִיקָה דְתוֹנָךְ

אגודל דעל ידה מבררין שני דברים דנשחט הקנה פולו או רובו וגם דלא נשחט הקנה ותו לא צריה בדיקה יותר.

אבל בבהמה דצריה לידע דנשחטו ב' הסימנים ובדיקה דתנך אגודל אינו בירור אלא על הקנה בלבד והלכה ע"כ צריה לעשות בדיקה דהעברת יד כדי לידע דנשחטו שניהם פולו או רובו ואף דאינו בירור על שמוטת הקנה מ"מ לא חייבו לעשות גם בדיקה דתנך אגודל דכמו דלא חייבו חז"ל לבדוק אחר נקב בנושט במקום דאפשר משום דלא מצינו בדיקה לתצאין מה טעמא נמי א"צ לבדוק אחר שמוטה משום דלא תקינו בדיקה לתצאין.

רק בעוף דע"י שתוקף אגודל ידעין גם דנשחט הרוב תקנו לבדוק ע"י תקיפת אגודל משום דמהיות טוב וגו' אבל בבהמה דע"כ צריה העברת יד לא הטילו על השוחטים עוד טרחא ותירא לבדוק גם אחר שמוטה ע"י תקיפת אגודל משום דלא תקנו חז"ל בדיקה לתצאין.

ובה"ג דהצריה בדיקה על שמוטה ומשמע מדבריו דס"ל דהבדיקה מעכב גם בדיעבד וכמו שכ' הש"ך בספרו הארוך בסי' כ"ה על שמו [וכן נראה להדיא מלשון הבה"ג בדיני שחיטת חולין שכ' שם ונאמר רבנו טבחה ידע הלכות שחיטה ושחט וכו' צריה למבדק ונושט וקנה וכו' ואי אנשי ולא בדק בטר דשחט ונושט וקנה אסור למיכל מינה דההוא חיותא עכ"ל ומשמע מלשונו ז"ל דצריה למבדק על כל מיני טרפות שיש למצוא בנושט וקנה וגם שמוטה ונקבים בכלל ועל הכל מסיים דאם לא בדק אסור למיכל מההוא חיותא.

ועי' בהעמק ושאלה על השאלות בפי' אחרי מות שאילתא צ"ב אות א' מש"כ בפירוש ד' בה"ג אלו] אפשר דלא ס"ל לסברא זו דלא תקנו בדיקה לתצאין וס"ל באמת דבמקומות שאפשר לבדוק בקנה ובנושט אחר השחיטה בנודאי צריה לבדוק.

וכן משמע באמת מלשונו שפתי בתי למעלה. וס"ל ג"כ דאם לא בדק אסורה משום דטרפות דסימנים הוי פסול בשחיטה והלכה אמרינו סמוך מיעוטא לתזקה ואסור אף בדיעבד: ובזה יתיישב ג"כ מה שתמה הש"ך בספרו הארוך שם על הרא"ש בתשובה הנ"ל דהיאך הקיל נגד דעת רבינו יונה ואבי העזרי וה"ג בלי טעם וראיה דנודאי יש לחוש לדבריהם ולבדוק לכתחילה אחר עיקור וכו' וכן הקשה גם על הר"ן.

ומה שכ' הש"ך דדברי הר"ן יש ליישב דאינו חולק על הבה"ג רק מה שאוסר גם בדיעבד לא נהירא כלל דברי הר"ן לא הזכיר כלל שבה"ג אוסר גם בדיעבד ועוד מהא דמסיים הר"ן ולא הודו לו דבהמה בחייה לאו בחזקת שנעקרו סימניה קיימא משמע דלא הודו לו כלל דאף לכתחילה א"צ לבדוק אחר עיקור: אבל לפי הנ"ל לק"מ די"ל בפשיטות דהרא"ש ונה"ך עומדים ג"כ בשיטת הרשב"א ובעל האשכול מדלא מצינו בשום מקום דצריה לבדוק הקנה והנושט במקום דאפשר ש"מ דלא תקנו חז"ל בדיקה לתצאין והי טעמא שיהי גם בשמוטה: ועוד יתיישב בזה מה דלכאורה קשה דלפי מש"כ בארוך מש"ך דאף ובש"ך דאף דצריה לחוש לכתחילה לדעת הבה"ג לבדוק אחר שמוטה אבל בדיעבד בנודאי אין להחמיר דהבה"ג לשיטתו אגיל דס"ל גפי ריאה אם נאבדה בלא בדיקה טרפה ולכן מחמיר גם בשמוטה.

אָבֵל אָנּוּ לְדִינּוֹ דְקִי"ל דְגַם בְּרִיאָה אִם נֶאֱבָדָה בְּלֹא בְדִיקָה כְּשֶׁר פְּשִׁטָּא דְגַם בְּשִׁמּוּטָה כְּשֶׁר אִם נֶאֱבָד בְּלֹא בְדִיקָה כ"כ הַש"ךְ וְשֵׁם. וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ דְהָא הֲרַמ"א בַּהֲג"ה בַּר"ס ל"ט אֲדַרְבֵּה פֶסֶק לְהַחְמִיר בְּנֶאֱבָדָה הֲרִיאָה בְּלֹא בְדִיקָה אִם לֹא בְּהֶפְסֵד מְרֻבָּה וּא"כ גַּם לְעַנְּנֵי שְׁמוּטָה הו"ל לְהַחְמִיר בְּנֶאֱבָד [וְכִבֵּר הַתְּעוּרָר הַפּמ"ג בְּזֶה וְנִשְׁאַר בְּקוֹשְׁיָא] וְעוֹד הַקְּשָׁה הַפּמ"ג וְשֵׁם כִּינּוּן דְשְׁמוּטָה הוּא פְּסוּל בְּשַׁחֲטָה א"כ י"ל דְסַמְּוּדָה מִיְעוּטָא לְחֻזְקָה וְהו"ל פְּלַגָּא וּפְלַגָּא מְדַרְבְּנָן וְלִתְסַר גַּם בְּדִיעֵבַד.

וּמָה שֶׁפֶתַב לְתַרְיָן ע"פ מַש"כ בַּס' גִּינַת וְנִרְדִים שְׁלוֹ דְלֹא הַחְמִירוּ חו"ל אֲלֵא הִכָּא שְׂיֵשׁ מְקוּם לְחוּל וְנוֹלַד לְנוּ הַסְּפֵק אָבֵל לְהַחְזִיק רִיעוּתָא לִזְמַר שְׁמָא בְּסִימְנִים עֲקוּרִים קְשִׁיטָה זֶה לֹא אֲמַרִינוּ וּמַהֲאִי טַעְמָא לֹא בְּדִקִינוּ אַחַר נְקִיבַת הַנּוֹשֵׁט אִף דְאִיפָּא חֻזְקָה בְּהַדְיָה בְּנִיבָב בְּמְקוּם שְׁחִיטָה אֲלֵא כְּדַאמְרֵן עַכ"ל.

לְעַנ"ד אִינוּ תִירוּץ כָּלֵל דְהָא פֶתַב הַסְּפֵר הַחִינּוּף דְדַרְיָה הַסִּימְנִין לְהַעֲקֵר בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה א"כ הָוָה כְּמוֹ שֶׁפֶתַב נוֹלַד הַסְּפֵק וְלָמָּה לֹא נִיחֻשׁ גַּם בְּדִיעֵבַד. וְגַם מַש"כ דְמַהֲרָה טַעְמָא לֹא בְּדִקִינוּ אַחַר נְקִיבַת בְּנוֹשֵׁט הָרִי כְּבָר הַעִיר הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו עַל זֶה [וְכֵן הֲרַאב"ד בַּס' הָאֲשִׁכּוּל וְכִמוֹ שֶׁהִבְאִיתִי דְבַרְיָהֶם לְעִיל בְּסִימָן ד'] וְתִי מִשׁוּם דְלֹא מְצִינוּ בְּדִיקָה לְחֻזְאִין הָרִי דְהַרְשָׁב"א ו"ל לֹא ס"ל הָרִי סְבָרָא שֶׁפֶתַב הַפּמ"ג בְּסַפְרוֹ גִּינַת וְנִרְדִים.

וְלָכֵן ע"כ צ"ל דְהֵם ז"ל ג"כ עוֹמְדִים בְּשִׁיטַת הַרְשָׁב"א וּבְעַל הָאֲשִׁכּוּל הַנ"ל. וְגַם מָה שֶׁמְסִיִּים הֲרַמ"א בַּהֲג"ה וּמִיָּהוּ א"צ לְבַדּוּק אַחַר שְׁמוּטָה נְמִשָּׁף בְּזֶה אַחַר דְבַרְיָה הֲרַא"ש וְהַר"ן ז"ל.

וּמָה שֶׁכ' מִתְחִילָה שְׁנֵהֲגוּ שְׁתוּקָה אֲגוּדָל וְכו' וְגַם אִי עֵבִיד שְׁמוּטָה וְכו' אִין כְּוֹנְנָתוּ שְׁהוּא חַיִּיב לְבַדּוּק אַחַר שְׁמוּטָה אֲלֵא כְּוֹנְנָתוּ כִּינּוּן דְאִם תְּוֹקֵף אֲגוּדָל נוֹכַח לְהַבִּין ע"י בְּדִיקָה זֹו גַּם אִם נִשְׁמַט אוֹ לֹא בְּוֹנְדָאִי רְאוּי לְעִינָן גַּם עַל שְׁמוּטָה דְאוּלִי לֹא יִכְפֹּסוּ הַסִּימְנִים לְפָנִים אַחַר שְׁיָסִיר אֲצַבְעוֹ וְאִז יִבִּין דְהוּא שְׁמוּטָה בְּוֹנְדָאִי.

וְכַעֲיִן זֶה פֶתַב הֲרַמ"א בִּי"ד בְּסִימָן ס"ו סְעִיף ח' דַּא"צ לְבַדּוּק הַבִּיצִים אִם יֵשׁ בְּהֵם דָּם דְסוֹמְכִין עַל רֹב בִּיצִים שְׁאִין בְּהֵם דָּם וּמְכַל מְקוּם נִהְגוּ לְהַחְמִיר כְּשֶׁעוֹשִׂין מְאָכֵל עִם בִּיצִים בִּיּוֹם שְׁרוּאִין בְּהֵם אִם יֵשׁ בְּהֵם דָּם עַכ"ל וְשֵׁם.

וְהִינּוּ כִינּוּן שֶׁא"צ טִירְחָא לְזֶה לְרִאוּת וּלְעִינָן אִם יֵשׁ בְּהֵם דָּם מְחֻנְיִב לְרִאוּת. וְהו"נ לְעַנְּנֵי שְׁמוּטָה כֵּן הוּא כִינּוּן שְׁבִלֵא"ה צָרִיף לְתַקּוּף אֲגוּדָל כְּדִי לִידַע אִם נִשְׁחַטוּ רֹב הַסִּימְנִים הֵנָּה מְהִיּוֹת טוֹב וְגו' רְאוּי לְעִינָן גַּם עַל שְׁמוּטָה אָבֵל לְהַטִּיל טִירְחָא מִיּוֹחַדָּת בְּשִׁבִיל שְׁמוּטָה אִינוּ מְחֻנְיִב: וְאִכּוּן מָה שֶׁכ' הֲרַמ"א הִטְעַם עַל זֶה מִשׁוּם דְסַמְּכִינוּ אַרְנוּבָא כְּמוֹ בְשִׁאָר טְרַפּוֹת צ"ע לְכַאוּרָה דְאִינוּ דוֹמָה לְשִׁאָר טְרַפּוֹת כָּלֵל דְהֵתָם לִיפָּא חֻזְקָה דְמַסִּינָע לְמִיעוּט אָבֵל בְּשִׁמּוּטָה דְאִין מוֹעִיל בְּהֵם שְׁחִיטָה הָרִי אִיפָּא חֻזְקָה לְאִיסוּר וְלָמָּה לֹא אֲמַרִינוּ דְסַמְּוּדָה מִיְעוּטָא לְחֻזְקָה וְאִתְרַע לֵה רֹבָא.

וְהִיּוֹתֵר תִּימָה בַּמַּש"כ הַר"ן דְמַשׁו"ה לֹא הוֹדוּ לְבַה"ג מִשׁוּם דְבַהֲמָה בְּחִיָּה לָאוּ בְּחֻזְקָתָה שְׁנַעְעָרוּ סִימְנֵיהָ קִינָמָא עַכ"ל. וְכ"כ גַּם הַש"ךְ ז"ל.

וְזֶה תְּמוּהָ דְמָה בְּכָף דְלִיפָּא חֻזְקָה שְׁנַעְעָרוּ הַסִּימְנִין מ"מ כִּינּוּן דְאִיפָּא מִיְעוּט שְׁהֵם עֲקוּרִים בְּוֹנְדָאִי צ"ל דְסַמְּוּדָה מִיְעוּטָא לְחֻזְקָה. וְזֶה אִין לִזְמַר דַּס"ל דְהוּי מִיְעוּט דְלֹא שְׁכִיחַ כָּלֵל

דְהָרֵי אֲדָרְבָה אֲמָרִינֵן בַּגְמ' דְגַרְגְרַת עֲבִידָא לְאַשְׁתְּמוּטֵי וְעוּד דְהָא הָר"ן גּוּפָא לֹא פְתַב רַק שְׂאִינֵן בְּחִזְקַת שְׁנַעְקָרוּ אֲבָל זֶה לֹא פְתַב שֶׁהוּן בְּחִזְקַת שְׂלֵא נַעְקָרוּ וּמִשְׁמַע לְהִדְיָא מְלִשׁוֹנוֹ דְמִיעוּטָא וְנִדְאֵי אִיכָא שְׁהֵם עֲקוּרִים.

וְשׁוֹב רְאִיתִי דְבִסְפָר עֲצִי לְבוּנָה עֲמַד בְּזֵה עַל הַשְּׁ"ף ו"ל [אָף לֹא רָאָה דְגַם הָר"ן ו"ל פְתַב כֵּן] וְכָל מַה שְׂכ' שָׁם לְתַרְזֵן אִינוּ רַק לְיִישָׁב לְעֲנֵנוּ עֵיקָר הַדִּין דְעַל שְׁמוּטָה א"צ לְבָדוּק מַחֲמַת דִּישׁ אִיזָה צְדָדִים וְטַעֲמִים אַחֲרִים לְזֵה.

אֲבָל הַטַּעַם שְׂכ' הַשְּׁ"ף עֲדִינֵן נִשְׂאָר בַּצ"ע: וְאֲכֹן הַמְחֻנָּר בְּזֵה דְטַעַם הַפּוֹסְקִים שְׂלֵא הוּדוּ לְבַה"ג דַּס"ל דְלַרְבָּנֵן דְקִי"ל כְּנוֹתִיזְהוּ דְלֹא חִיזְשִׁינֵן לְמִיעוּטָא לֹא מְצַרְפִּינוּ כְּלָל לְחִזְקָה דְלִדְיָדְהוּ מִיעוּטָא כְּמֵאן דְלִיתָא דְמִי וְכֹן מִשְׁמַע בְּאַמַּת פְּשָׁטָא דְסוּגְיָא דִיבְמוֹת בַּר"פ הָאִשָּׁה בְּתָרָא וְכַמִּש"כ לְעֵיל בְּסִימָן ד' וְכ"ה ג"כ דַּעַת הַרְשָׁב"א ו"ל בְּמִשְׁמַרְתַּת הַבֵּית וְכַמִּש"כ לְעֵיל בְּסִימָן הַנ"ל בְּאַרְיִכוֹת.

וְהָא דְאֲמָרִינֵן דָּאֵם לֹא בְּדַק בְּסִימָנִים הָוֵי נְבִלָה [אוּ טְרַפָּה וְאַסוּרָה בְּאַכִּילָה] הִיזְנוּ מִשׁוּם דְהֵתֵם אִין הָרוּב [דְשׁוּחֲטִין רוּב בְּפַעַם אַחַת] רוּב גְּמוּר מִשׁוּם דְהָוֵי רַוְבָּא דְתַלְיָא בְּמַעֲשֵׂה וְכַמִּש"כ הַרְשָׁב"א ו"ל בְּחִזְקַת דְשׁוּחֲטֵי שָׁם.

וְכֹן בְּהָא דְקִי"ל דְהַשׁוּחֲטַת בְּסַפִּין בְּדוּק וְנִמְצָא פְּגוּם לְאַחַר שְׁחִיטָה דָּאֵם לֹא שְׁיַבֵּר בְּהָ עֲצָם פְּסוּלָה הֵתֵם שְׂאֵנֵי דְאִיכָא רִיעוּתָא לְפָנֵינוּ דְנִמְצָא פְּגוּם. אָף דְהִי מְקוּם לְהַתִּיר וְלְתַלּוֹת דְנִפְגָּם ע"י הַמְפָּרְקַת מִשׁוּם דִּישׁ לְהַעֲמִיד הַסַּפִּין עַל חִזְקַתוֹ שְׂלֵא נִפְגָּם בְּעוֹר רַק אַחַר שְׁחִיטַת הַסִּימָנִים ע"י הַמְפָּרְקַת.

אָף פִּינֵן שְׂיֵשׁ כְּנַגְדוֹ חִזְקַת אִיסוּר שְׂאִינָה זְכוּתָה הָוֵי חִזְקָה כְּנַגְדַּת חִזְקָה וְלָכֵן לֹא תְלִינֵן. וְהַלְפָּה שְׁפִיר פְתַבּוּ הָר"ן וְהַשְּׁ"ף פִּינֵן דְבַחֲזִי הַבְּהֵמָה לֹא הִיזָה בְּחִזְקַת שְׁנַעְקָרוּ סִימָנֵין אִין לוֹ לְחֹשׁ לְמִיעוּט לְהַצְרִיף בְּדִיקָה וְאָף דְאִיכָא חִזְקָה לְאִיסוּר מִשׁוּם דְרַוְבָּא וְחִזְקָה רַוְבָּא עֲדִיף.

אָף לְעֲנֵן לְכַתְחִילָה חֲשַׁשׁ הַשְּׁ"ף לְדַעַת הַבַּה"ג וְרַבֵּינוּ יוֹנָה וְאֲבִי הַעֲזָרִי לְהַצְרִיף בְּדִיקָה עַל שְׁמוּטָה מִשׁוּם דְהָוֵי מִיעוּט דְשְׂכִיחַ וְדְמִי לְטְרַפּוֹת הָרִיזָה אֲבָל לְעֲנֵן דִּיעֲבַד שְׁפִיר פְתַב דִּישׁ לְסַמְּךָ עַל הַפּוֹסְקִים הַחֹלְקִים עַל בַּה"ג וּמִטַּעַם שְׂכ' הָר"ן: וְאֲגַב שְׂבַאֲרָנוּ בַּעֲזוּ"ה לְעֵיל טַעֲמוֹ שְׁל הַבַּה"ג וְסִינְעֵתוֹ בְּהָא דַּס"ל דְצָרִיף לְבָדוּק אַחַר עֵיקָרוֹ סִימָנִים וְטַעַם מַחֲלָקוֹתוֹ דַּס"ל דַּא"צ לְבָדוּק רְאִיתִי לְכַתְּנֹב מַה שְׁקָשָׁה לִי טוּבָא מַה שְׂכ' הַנּו"ב בְּדִגּוּל מְרַבְּבָה בִּי"ד סִימָן כ"ה וְזֵה לְשׁוֹנוֹ דְהָא דְמַסִּיק הַשְּׁ"ף דְבַדִּיעֲבַד אִם נֶאֱבַד בְּלֹא בְּדִיקָה כְּשֶׁרָה מִשׁוּם דְבַהֲמָה בְּחִיזָה לְאוּ בְּחִזְקַת שְׁנַעְקָרוּ סִימָנִים קִינְיָא דְדוּוּקָא שְׂאִין שׁוּם רִיעוּתָא לְפָנֵינוּ אֲבָל אִם יֵשׁ רִיעוּתָא לְפָנֵינוּ אִין תּוֹלִין לְהַקֵּל וְכו' אֲלָא מַחְמִירִין בְּסַפִּיקָא וּמְקַרִי סַפְק בְּשְׁחִיטָה וְכו' עכ"ל.

דְלַכְאוּרָה דְלִמְאֵי נִצְרָף לְהַטַּעַם מִשׁוּם דְמְקַרִי סַפְק בְּשְׁחִיטָה וְהִלָּא בְּכָל הַי"ח טְרַפּוֹת דָּאֵם לִיכָא רִיעוּתָא לֹא צָרִיף בְּדִיקָה כְּלָל אִפִּי לְכַתְחִילָה מִשׁוּם דְרוּב בְּהֵמוֹת פְּשׁוּרוֹת וּמ"מ אִם נִמְצָא אִיזָה רִיעוּתָא דִישׁ לְהַסְתַּפֵּק דְשְׂמָא טְרַפָּה כְּגוֹן שְׁנַמְצָא מַחֲט בְּקוֹרְקוֹן צָרִיף בְּדִיקָה מְדִינָא דְשְׂמָא נִיבַל מַעַל"ע וְאִם נֶאֱבַד בְּלֹא בְּדִיקָה טְרַפָּה וְכֹן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה: וְהִיּוֹתֵר תִּימָה לִי בְּמַה שְׂכ' הַתְּה"ד בְּכַתְּבִים וּפְסָקִים בְּסִי ר"ה שְׁהַשִּׁיב שָׁם לְהַשׁוּאֵל דְטַבַּח הַמְּנוּחָה

לרבים בנודאי מהימן להעיד שלא היה שמוטה [משום דאיתא במרדכי בפ"ק דחולין בשם הרא"ם דהא דאמרין דאין ע"א נאמן באיסורין במקום דאיתחזק איסורא היינו בגוונא דלא מהימן כבי תרי כגון שהיא מן הרקים והפוחזים אבל אם אינו מן הרקים והפוחזים נאמן אף במקום דאיתחזק איסורא וכ"ש שוחט וטבח המןמחה לרבים] וכ"ש לפיר"ת דכל דבר שהיה בידו ע"ג דאין עכשיו בידו מהימן ע"א ע"ג דאיתחזק איסורא וכ"ה מסקנת תוס' בריש גיטין [ור"ל דבתוס' שם כתבו דמשו"ה ע"א נאמן על השחיטה ואף דעתה דכבר נשחטה אין בידו להכשירה מ"מ מעיקרא היה בידו לשחטה שפיר] ושוב כתב התה"ד שם ואין לחלק דדווקא בסתם שחיטה מהימן ע"א דליכא ריעותא אבל בגדון זה דאיכא ריעותא לא.

הא ליתא דהא טבל ועלה ונמצא בה דבר חוצץ וכו' ואפ"ה פי אמר ברי לי נאמן. ושוב כתב ואין לחלק דבנ"ד מקרי לא היה בידו מעולם דאם היה שמוטה לנדם שחיטה לא היה בידו לתקן בשום ענין מ"מ האי חזקת איסור לא הוי ליה אדרבה הוי ליה חזקת היתר דרוב בהמות אינן שמוטות רק חזקת איסור אמה"ח והוה איסורא הרי בידו לתקנו עכ"ל.

והדבר תמוה דמאחר דבגידון דידיה היה ריעותא בסימנים המורה על שמוטה והיה צריך בדיקה מדינא א"כ מה חזקת היתר יש בכאן דאינה שמוטה ואדרבה פיון דאיתגליד ריעותא הרי היא עומדת בחזקת איסור דהיא שמוטה עד שיתברר שאינה שמוטה והיכי נאמן ע"א דהא לטרפות דשמוטה אינו בידו להכשירה.

ובאמת שמדברי התוס' בריש גיטין שכ' דמשו"ה נאמן ע"א על שחיטה משום דהיה בידו לשחוט וכ"כ רש"י שם מוכח לכאורה דלא ס"ל כבה"ג דצריך לבדוק על שמוטה ואם נאבד בלא בדיקה טריפה דאלו לדעת בה"ג היכא נאמן באמת ע"א על שחיטה הרי צריך לבדוק גם על שמוטה ואיסור שמוטה אין בידו להכשירה [ולדעת בה"ג אפ"ש דבאמת להעיד שלא היו הסימנים עקורים בעיני תרי רק על עיקר השחיטה נאמן ע"א] ובזה נ"ל ליישב דברי רש"י בגיטין שם ד"ה ע"א נאמן באיסורין שפירש שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ותמהו התוס' שם עליו שהרי רש"י בעצמו פירש בסמוך על הא דאמרין דהיכי דאיתחזק איסורא אין ע"א מהימן דמטביל ושחיטה לא גמרינן לה דהתם בידו לתקן וא"כ אף במקום דלא איתחזק איסורא ליכא למגמר מטביל ושחיטה דשאני התם דהוא בידו.

אבל להנ"ל ניחא. דבלא איתחזק איסורא שפיר איכא למגמר משחיטה מהא דנאמן להעיד גם על שמוטה אף דאינו בידו דשמוטה אף דלא איתחזק איסורא מ"מ לא איתחזק נמי להיתר דס"ל לרש"י כדעת ס' החינוך דבעת השחיטה שכיח שיתעקרו הסימנים.

ואמנם א"כ שפיר יש לומר דגם לבה"ג נאמן ע"א דמ"מ לא איתחזק איסורא דשמוטה דהא הוי ספק השקול ושפיר מהימן ע"א וגם אינו מוכרח דהתוס' חולקים על הבה"ג ודו"ק: שוב ראיתי דיש ליישב דברי התה"ד דאף דאיתגליד ריעותא בסימנים המורה על שמוטה וצריך בדיקה מדינא מ"מ נהי דיצא מידי חזקת היתר מ"מ לא מקרי איתחזק איסורא דהא אינו ונדאי איסור רק הוי ספק השקול.

דאיתחזק איסורא דאמרין ביה דאין נאמן ע"א היינו באם איתחזק איסור בנודאי כמו
איתחזק איסורא דא"א או טבל ושחיטה אבל בספק איסור בנודאי ע"א נאמן ומדע דהא
פל או"ה יכול להורות אפי' מורה אהד.

ועוד יש לפלפל בזה אף אין הפנאי מסכים לזה: כ"ר אדו"ש שלמה הפהו מו"ץ דפ"ק
ונילנא. פתיחה להלכות טרפות סימן יא פתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' שחיטה הלכה ג'
אע"פ שקל הטרפות הלמ"מ הן הואיל ואין לה בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה
וכל ספק שישתפק בדרוסה אסור ושאר שבועה מיני טרפות יש בהן ספיקן מותרים כמו
שיתבאר עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם ונהביאו הטור בסי' כ"ט ותמה על זה הב"י שם וכתב
שלא מצא שום ספק שיהיה מותר אלא גלוייה לדעת הרמב"ם בפ"ט מה' שחיטה ובסי'
נ"ט אכתוב בס"ד דלא מכשיר לה אלא משום ס"ס וכיון שפן צ"ע היכן מצינו ספק טרפה
מותרת עכ"ל.

וראיתי להט"ז בסי' הנ"ל שכ' לתרץ דיש לומר דהרמב"ם לענין ס"ס מייירי דבשאר
טרפות יש היתר בס"ס ואילו בדרוסה מצינו איסור אפילו בס"ס דהיינו שהוא שותק והן
מקרקרין וכו' אע"ג שיש שם ס"ס ספק שמא לא נגע בהם אלא שמחמת מורא הם
צועקים ואת"ל נגע בהם שמא לא הטיל בהם ארס וכו' עכ"ל הט"ז.

והנה פירושו הלזה בד' הרמב"ם לא נהלים לי פלל. דמלבד דלא שייך הלשון דמסיים
הרמב"ם דבשאר טרפות יש בהן ספיקות שמותרין.

ואם מייירי בס"ס הלא בכל ס"ס שבטרפות קיי"ל דמותר והיכי פתב יש בהן ספיקות
שמותר ומשמע דלא בכל ס"ס אנו מתירין: ואמנם מלבד זה תמוה מאוד דאם מייירי
בס"ס למה באמת בדרוסה אסור ומה בכך דהוא מה"ת והלא פשוט בש"ס בכמה דוכתי
דס"ס מותר אפי' בדבר המפורש בתורה.

ואב לכוון הסוגיא דכתובות (ד' ט') דמקשינן על ר"א דאמר דהאומר פ"פ מצאתי נאמן
לאוסרה עליו ואמאי ס"ס הוא וכו' ואף דאשה שזינתה תחת בעלה ברצון מפורש בתורה
דנאסרה לבעלה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה וילפינן מיניה דאוסרה לבעל ולבועל
ואעפ"כ בס"ס שרי: ובאמת הטעם דאסרינן בדרוסה אפילו בס"ס נ"ל מאחר דנאמר
הלמ"מ דכל בהמה ועוף שגדרסה מחנה הדורסת דדרסה עליה בינה אסורה וכמו שכ'
הרמב"ם ז"ל בפ"ה הלכה ד' דהדרושה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו הבהמה ויידרס
עליה בידו ע"כ ואף דבקרא פתיב ובשר בשנה טרפה לא תאכלו ולשון טרפה משמע
שנתלש ממנה בשר ואברים עד שאינה יכולה לחיות עוד.

וכמו שכ' הרמב"ם בפ"ד מה' מאכלות אסורות הלכה ז' וז"ל הא למדת שהטריפה
האמורה בתורה היא שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטתה למות ועדיין לא מתה
אע"פ שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה משום טרפה הואיל ואי אפשר שתחיה
ממכה זו הבאה עליה עכ"ל.

מ"מ נאמרה הלמ"מ דאפי' לא שברה ולא תלשה ממנה כלום רק שהכה אותה בצפרניו
שבידו ג"כ היא בכל טרפה האמורה בתורה ואף דאינו ברור לנו שהטילה בה ארס בעת
ההכאה. ומדע דהא מהני שהיה י"ב חודש אפי' לנודאי דרוסה.

וגיש כמה דעות הפוסקים דמהני בדיקה אף לונדאי דרוסה וכמו שיבואר לקמן בעז"ה אלמא דאינו רק ספק טרפה אף דכן נאמרה הלכה דאסורה מספק והוא ספק ועשאה התורה בונדאי ודמאי לספק סוטה דעשאה התורה בונדאי.

נהרי משנה ערוכה שנינו [בטהרות פ"ו משנה ד'] כל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברה"י טמא פיצד נכנס למבוי והטומאה בתצר ספק נכנס ספק לא נכנס ואפילו נכנס ספק היתה שם ספק לא היתה שם וכו' ספיקו טמא ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא.

וכתבו התוס' בב"ב וד' נ"ה ע"ב) ד"ה ר"א בשם ר"ת ז"ל דטעמא דחכמים דמטמאי אפילו בכמה ספיקות הוא משום דמן הדין אפילו בתדא ספיקא הו"ל למימר דטהור דאוקמא אחזקה ובכ"ז ילפינן מסוטה דטמא.

וא"כ מה לי תדא ספיקא ומה לי תרי ספיקי דהא אפילו בתדא ספיקא הו"ל למימר דטהור. ור"א סבר אין לה בו אלא חידוש ודווקא תדא ספיקא טמא וכו' והלכה בספק ביאה דהני ס"ס טהור כ"כ התוס' שם: והלכה גבי דרוסה נמי כיון דנאמרה הלמ"מ דכל בהמה שנדרסה ע"י חיה הדורסת טרפה ואף דאינו אלא ספק אם הטילה ארס או לא והלכה אנו אוסרין אפי' בספק דרוסה כגון באיהו שתיק ואינהו קמקרקרין דמה לי תדא ספיקא ומה לי תרי ספיקי דהא אנו קיי"ל כת"ק דר"א בטהרות שם דכל שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברה"י טמא [נהא דאנו מתירין בספק על ספק לא על היינו משום דגבי טומאה ברה"י נמי לא החמירו רק אם נכנס למבוי שיש שם חצר שנמצא בו טומאה רק דהוא ספק אם נכנס לחצר או לא אבל בספק אם נכנס כלל למבוי גם לת"ק טהור.

ואפשר דגבי דרוסה נמי אם נכנס בחצר בונדאי רק דחל הספק אם נכנס בדיר שבחצר שעומדים שם הבהמות אפשר דחוששין משום דרוסה] וא"כ עדיין דברי הרמב"ם ז"ל במש"כ שם ולפיכך כל ספק בדרוסה אסורה משום שמפונרשת בתורה תמוה דלא תליא בהכי כלל רק משום שנאמרה הלכה על הספק וכ"ש אם נפרש דמייירי בספק אחד ונדאי תמוה וכמו דתמה הב"י דלא מצינו לשום ספק טרפה דיהי' מותר אפילו בשאר טרפות זולת טרפות של דרוסה: ועוד אנו צריכים ליישב מה שתמה בדגול מרבבה ביו"ד סימן כ"ט דלמה הוצרך בדרוסה, לומר הלמ"מ הלא הוא מפונרש בתורה ובשאר טרפה לא תאכלו וכבר הרגיש בזה בד"מ בסימן כ"ט ונדחק ליישב.

ועוד הקשה הנו"ב דגם בשאר טרפות למה נצרך להלמ"מ הא כתיב זאת החיה אשר תאכלו ודרשינן מזה חיה אכול שאינו חיה לא תאכל. והטרפות שאינה יכולה הבהמה לחיות על ידה הנה יכול משה רבינו לידע בחכמת הטבע ולמה נצרך להלמ"מ פן הקשה הגאון בעל נו"ב ז"ל בהגהותיו ליו"ד הנקרא דגול מרבבה.

ולכאורה קושיות עצומות הם. ומה שיישב בדגמ"ר שם דהוצרך הלמ"מ דמקרא דזאת החיה הו"א דאם חיה י"ב חודש פשרה דאף אם תאמר שהוא דרך גס מ"מ הרי היא חיה וע"ז הוצרך הלמ"מ.

ת'י זה לא נהלם לי פלל דהא ע"כ קרא דזאת הסזיה בא למעט מה שאינה יכולה לחיות ע"פ הטבע דליפא למימר פלל דבא למעט מה שאינו יכולה לחיות אפי' בדרך גס דזה אינו במציאות פלל.

וכיון דטרפה אינה יכולה לחיות ע"פ דרך הטבע ממילא הנה ידעינן דאפי' אם אינרע שחייתה י"ב חודש אסורה דמ"מ לא מקרי חיה דהא ע"פ דרך הטבע אינה יכולה לחיות: והו אמת דשמעתי מפי פבוד חתני הרב הגדול החו"ב מו"ה אהרן הפהן נ"י ת'י נכון על קושיות הגאון בעל נו"ב הנ"ל דאיצטריך הלמ"מ היכא דאינרע טרפות לאחר שחיטת מיעוט הנושט קודם גמר שחיטת רוב דמצד זאת הסזיה לא הנה ידעינן רק אם אינרע טרפות שע"י זה תו אינה יכולה לחיות.

אבל אם פבר אינה יכולה לחיות ע"י שחיטת מיעוט הנושט דהטרפות שאינרע לה אח"כ לא הוסיף חסרון חיות בגופה ממה שהייתה קודם לכן דכבר לא הייתה יכולה לחיות מקודם שאינרע לה הטרפות ה"א דכשרה קמ"ל הלמ"מ די"ח טרפות הם פסול מצד עצמה ולא מצד חסרון חיות בבעל חי והלכך כל זמן דלא נשחט רובא פוסל בה טרפות.

ואינו ענין לאיבעיא אי יש טרפות לחצי חיות או לא דהתם ענין אחר הוא. דמבעיא ליה אם פבר שחט כל הקנה דכל האברים התלויים בקנה הוי כמתים ואין להם שום חיות עוד אפי' אם לא ישחוט סימן השני אפטר דאינו פוסל עוד אפי' אם אינרע טרפות באברים התלויים בנושט.

דאפטר דלא גמירי הילקתא רק בשכל הבהמה חיה ולא כשחציה מתה לגמרי או בשחט כל הנושט ואינרע טרפות באברים התלויים בקנה. אבל בשחט מיעוט הנושט דעדיין לא נעשה בה רק מעשה טרפה בלבד לא מבעיא ליה פלל דפשיטא דאסור מצד הלמ"מ אבל מקרא דזאת הסזיה לא הוי ידעינן ות'י נכון הוא לכאורה ודפח"ח: ואכן לאחר העיון אינו ת'י פלל דהא קרא דזאת הסזיה לא בא ללמד עיקר הדין דאסור לאכול טרפה שאינה יכולה לחיות על ידה דעיקר הלאו נלמד מקרא דבשר בשדה טרפה לא תאכלו רק דלא הוי ידעינן דאינה חסרון מקרי טרפה ואסורה.

ועל זה בא קרא דזאת הסזיה ללמד דטרפה מקרי דאינרע חסרון בגופה שאינה יכולה לחיות על ידה ואינו אלא פירוש לקרא דבשר בשדה ושפיר הקשה הנו"ב דהלמ"מ למ"ל דהא הלמ"מ ג"כ אינו אלא פירוש על קרא דבשר בשדה טרפה דמייירי בי"ח טרפות דאין הבהמה יכולה לחיות על ידה וזה ידעינן מכבר מקרא דזאת הסזיה ואף דאינו מפורש בקרא דאינה טרפות יכולה לחיות ואיזו אינה יכולה מ"מ זה הנה יכול משה רבינו לידע מצד חכמת הטבע.

ואכן לדרבנו ניישב הפל בהתא בעז"ה: והוא בהקדם מה שיש לתמוה על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל במש"כ דדרוסה מפורש בתורה לכן החמירו בה ונלא הואז"ל בעצמו פתב בפ"ד מה' מאכלות אסורות הלכה ו' דטרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער פגון ארי ונמר וכיוצא בהן וכו' ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה שאם מתה הרי היא נבלה וכו' וע"כ שהפתוב מדבר שנטרפה ולא מתה

וכו' הא למדת שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה אותו חית היער ושבבה אותה ונטה למות עכ"ל בקנצ'ר.

וא"כ הרי מפורש יוצא מד' רבינו ז"ל אלו דהכתוב לא מייירי בדרוסה בצפרנים רק שטרף ממנה בשר ואברים שהנשמה תלויה בהם וא"א לחיות עוד. וכן לשון טרפה מורה על זה והיא דפתיב פאן בהלכות שחיטה דדרוסה מפורשת בתורה.

אבל אחר העיון בזה ראיתי דדברי רבינו ברורין ומאירין כשמש בצפרנים. והיינו דוודאי עיקר קרא דבשר בשדה טרפה מייירי בנטרף ממנה אבר שאינה יכולה לחיות עוד ואינה ראויה אלא לכלב ואפשר דזהו גופא דמייירי קרא דנטרף ממנה אבר שאינו יכולה לחיות נאמר הלמ"מ דמייירי בהכי אלא דהרמב"ם מסמיה לה על הכתוב דלכלב תשליכון אותו.

דבאמת עיקר הכתוב לא פא רק להיתר הנאה או לאשמענו דחולין שנשחטו בעזרה אסור בהנאה ובלי ספק דרבינו מצא פל זה באיזה מכילתא או תוספתא דכל מעיין ובקי ורגיל בלשון המכילתא והתוספתות יראה להדיא דלשון רבינו בכאן הם לשון התנאים בעלי הבריות והתוספתא והמכילתא וכמה דברים נמצא בד' רבינו שהעתיק מד' הספרי והמכילתא ואצלנו לא נמצא זה] אף דנאמר ע"ז הלמ"מ דלאו דווקא דנתלש ממנה אבר שאינו יכולה לחיות עוד אלא אפילו אם דרסה חיה הדורסת בצפרניה פדרה חיות הדורסים ג"כ היא בכלל טרפה דקרא דע"י דריסה גמי נעשית טרפה ותו אינה ראויה רק לכלב.

ועוד נאמר הלמ"מ דלאו דווקא שנדרסה ע"י חית היער ואינה יכולה לחיות אלא אפילו אם אינרע חולי בגופה וע"י זה אינה ראויה אלא לכלב ג"כ אסור באכילה. ומש"כ ובשר בשדה טרפה לא דיבר הכתוב אלא בהנה שזהו דבר המצוי ביותר וכמו שכתוב ובשר בשדה טרפה ואף דאם נטרפה בבית ג"כ אסורה לאכול אלא שדיבר הכתוב בהנה וכ"ה במכילתא פ' משפטים ובשר בשדה טרפה אין לי אלא בשדה בבית מנין ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל וגו' הא מה ת"ל ובשר בשדה טרפה דבר הכתוב בהנה והא דאיצטריו הלכה לזה ולא נפקא לן מקרא דזאת הסיה דדרשינן חיה אכול שאינה חיה לא תאכל [וכמו שהקשה בדגמ"ר] היינו דמהתם לא נפקא לן רק איסור עשה דלאו הפא מכלל עשה עשה ואיצטריו הלכה למ"מ ללמד על הקרא דבשר בשדה טרפה דמייירי בכל הטרפות שאינה יכולה לחיות וידעינן דאיפא לאו גמי בכל הטרפות.

ובלא"ה לא קשיא דהא ר"ל לא אמר רק דרמז לטרפה אינו חיה מהו קרא דזאת הסיה אלמא דאינו אלא רמז בעלמא מדשני קרא ואמר זאת הסיה ולא פתיב זאת הבהמה אבל עיקר קרא דזאת הסיה לא אתי להכי דפשוטא דקרא לא משמע פלל דבא למעט אינה חיה רק דלגופיה מייצריה דזאת הסיה אשר תאכלו פל מפרסת פרסה וגו'.

אבל אינה מפרסת פרסה אסור לאכול ואף דמסיים אח"כ הכתוב אף את זה לא תאכלו וגו' יש לומר דבא ללמד דעובר בלאו ועשה: ולפי הצעה זו גם דרוסה בצפרנים הוא מהלמ"מ. אף דמ"מ יש חילוק גדול בין דרוסה בצפרנים לשאר טרפות דדרוסה עיקרו מה"ת ופירושו מד"ס וכמו בשחיטה.

דְּהָא כְּתִיב בְּפִירוּשׁ וּבִשְׂר בִּשְׂדָה טְרַפָּה הֵינּוּ שְׁנֵי טְרַפָּה ע"י חֵיט הַיַּעַר. אִי דְלֵא הֵנָּה יְדַעִינוּ אִי דְוִוּקָא שְׁנֵי טְרַפָּה שְׁתַּלְשָׁה מִמֶּנָּה אֲבָר שְׁאִינוּ יְכוּלָה לְחֵיט עַל יְדָה אוּ אֲפִילוּ בְּדַרְסָה בְּצַפְרָנִים ג"כ מִקְרֵי טְרַפָּה.

וְעַל זֶה בָּא הַפִּירוּשׁ בַּהֲלַמ"מ דְּגַם זֶה בְּכֻלָּל טְרַפָּה [וְעַפ"ז בְּלֵא"ה לֹא קָשָׁה כְּלָל לְקוּשְׁיֵית הַדְּגַמ"ר דְּשִׁפִּיר אִי צְטִירָה הַלַּמ"מ לְדְרוּסָה דְּצַפְרָנִים אוּ לְנְפוּלָה דְּאִינוּ אֲלֵא סְפֵק טְרַפָּה וּכְמוֹ שְׁאֲכַתּוּב לְקַמֵּן דְּאֲפִילוּ אִם גִּיכָר בְּפָנִים רְחֵשׁ הַדְּרִיסָה הֵוִי סְפֵק וְלֹא הֵנָּה יְדַעִינוּ כְּלָל מִזֹּאת הַחֵיטָה אֲשֶׁר תֵּאָכְלוּ.

דְּהָא לִיכָא לְמִימַר דְּהַפְתּוּב בָּא לְמַעַט דְּוּוּדָאֵי חֵיטָה אֲכוּל הָא סְפֵק חֵיטָה אֵל תֵּאָכְל דְּהָא בְּשִׂאָר טְרַפּוֹת זוּלַת דְּרוּסָה וְנְפוּלָה הֵיכִי דְּהֵוִי סְפֵק טְרַיְפָה לִיכָא לֹא לָאוּ וְלֹא עֲשֵׂה וְלִדְעַת הַרְמַב"ם ז"ל אִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן כְּמוֹ כָּל סְפֵקוֹת שְׁל אִיְסוּרֵי תוֹרָה וְע"כ דְּהַפְתּוּב לֹא בָּא לְמַעַט רַק וּוּדָאֵי אִינוּ חֵיטָה וְא"כ לֹא הֵנָּה יְדַעִינוּ דְּרוּסָה.

אֲבָל שְׂאָר טְרַפּוֹת זוּלַת דְּרוּסָה עֵינְקָרָן מִהַלַּמ"מ דְּהָא בְּקִרְא לֹא הֵנּוּפֵר רַק טְרַפָּה וְלִשׁוֹן טְרַפָּה בְּפִתּוּב לֹא הֵנּוּחַ רַק עַל טְרַיְפַת אָרִי וְזָאב וְכַדוּמָה וּכְמוֹ דְּכְתִיב בַּפ' וַיְחִי בְּנֵימִין זָאב יִטְרַף וּבְנַחֲוּם ב' כְּתִיב אֲרִיָּה טוֹרֵף בְּדֵי גִוּוּרֹתָיו וְגו' וְכֵן בְּמִיכָה ה' וְהִיָּה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר וְכו' אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרַמְס וְטִרַף וְאִין מִצִּיל וְכֵן בְּתַהֲלִים ק"ד הַפִּירוּשׁ שׁוֹאֲגִים לְטִרַף וְעוֹד נִמְצָא כְּפָה פְּסוּקִים כְּאֵלֶּה: וְעַפ"ז יְהִי עוֹלָה לְנוּ דְּבָרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ם ז"ל כְּמִין הַנֶּמֶר בַּעַז"ה דְּמִתְחַיְלָה כְּתִב בַּר"פ ה' מֵה שְׁחִיטָה כְּבָר בִּיְאֻרְנוּ בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת שְׁטִרְפָה הָאֲמוּרָה בַּתוֹרָה הִיא הַנּוּטָה לְמוֹת וְלֹא נֵאֱמַר טְרַפָּה אֲלֵא שְׁדַבֵּר הַפְתּוּב בַּהֵנָּה כְּגוֹן שְׁטִרְפָה אָרִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְשְׂבָרָה וְעַדִּין לֹא מֵתָה עַכ"ל בַּהֲלָכָה א'.

וְהֵנָּה מֵה שְׁדַקְדָק רַבִּינוּ וְכַתֵּב וְטְרַפָּה אָרִי וְשְׂבָרָה בָּא לְאֲשַׁמְעִינוּ דְּפִשְׁטוּת הַפְתּוּב מִשְׁמַע דְּלֵא דְרִסָּה בְּצַפְרָנִים רַק שְׁטִרְפָה אוֹתָהּ מִמֶּשׁ שְׁתַּלְשָׁה מִמֶּנָּה אֲבָר וּבִשְׂר בְּאֻפּוֹן עַד שְׂהַבָּה מֵה אִינָּה יְכוּלָה לְחֵיט עַל יְדָה: וְשׁוּב כְּתִב בַּהֲלָכָה ב' דִּישׁ שְׁם חֲלָאִים אַחֲרִים אִם יֵאָרְעוּ לָהּ תַּחֲשֵׁב טְרַפָּה וְהֵן הַלְכָה לַמ"מ דְּרוּסָה נְקוּבָה וְכו' וְהוּא מִימְרָא דְּעוֹלָא בְּחוּלִין (ד' מ"ג) דְּגַם דְּרוּסָה הוּא מִהַלְכָה לַמ"מ.

וְהֵינּוּ דַּהֲלַמ"מ בָּא לְפָרֵשׁ דְּאִי דְרִיסָה בְּצַפְרָנִים הוּא בְּכֻלָּל טְרַפָּה דְּקִרְא אִי דְנֵאֲמָרָה הַלְכָה דְּמַהֲנֵי בְּדִיקָה דְּהֵינּוּ שְׁיִבְדוּק אִם שְׁלַט הָאָרְס גַּם בְּפָנִים בְּבִשְׂר שְׁפָנְגָד בְּנֵי מַעֲיִים וּבְסִימָנִין עַד שְׁיִאֲדִימוּ סִימָנִין בְּעֵצְמָן אִז הִיא טְרַפָּה וְהָאוּכְלָה לֹקְהָ מִשׁוּם לָאוּ דְטְרַפָּה - וּמִיָּהוּ אִם נִשְׁחַטָה וְא"א לְמַבְדָּקָה מ"מ אֲסוּרָה מְסַפֵּק מִצַּד הַלַּמ"מ דְּכֵן נֵאֲמָרָה הַלְכָה דְּגַם נְדַרְסָה בְּצַפְרָנִים טְרַפָּה מְסַפֵּק דְּמֵן הַסְתָּם אֲמָרִינוּ דְּוּוּדָאֵי הַטִּיל אָרְס וְשְׁלַט הָאָרְס גַּם מִבְּפָנִים: וְאִמְנָם לְבָאָר דְּבָרֵי רַבִּינוּ בַּמֶּש"כ בַּהֲלָכָה ג' דְּהוּאִיל וְאִין לָהּ בְּפִירוּשׁ בַּתוֹרָה אֲלֵא דְרוּסָה הַחֲמִירוּ בָּהּ וְכָל סְפֵק שְׁיִסְתַּפֵּק בְּדְרוּסָה אֲסוּר וְשְׂאָר שְׂבָעָה מִינֵי טְרַפּוֹת יֵשׁ בְּהֵן סְפִיקוֹן מְוַתְרִין דְּכַתְּבָנוּ לְעִיל בְּרֵאשׁ דְּבָרֵינוּ בְּשֵׁם הַב"י בְּסִי' כ"ט שְׁהַעִיר עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ שְׁלֵא מִצָּא שׁוּם סְפֵק טְרַפָּה שְׁהַקִּילוּ בְּשְׂאָר מִינֵי טְרַפּוֹת יוֹתֵר מְדְרוּסָה.

הנה זה מקרוב יצא לאור הדפוס בווארשא. ובפ"ק חמדה גנוזה אשר הייתה מונחת בעקדי הספרים בכ"י זה יותר מחמש מאות שנה ביאור המ"מ על הרמב"ם ז"ל מפ"י מה' מאכלות אסורות ואילך עד סוף הלכות שחיטה שהיה חסר בדפוס עד הנה.

ומצאתי שכ' לפרש ד' הרמב"ם ז"ל ותנכן דבריו הוא בהקדם מה שיש לעמוד על לשון הרמב"ם ז"ל שכ' ושאר מיני טרפות יש בהן ספיקן מותרים ומשמע וברוב ספקות שוין שאר טרפות לדרוסה נרק שגמא קצת ספיקות דבדרוסה אסור ובשאר טרפות מותר.

ולכן פירש המ"מ שם דיש ד' מיני סוגי ספיקות בשנים מהם כגון בספיקא דדינא או בספיקא דגוף הטרפות כגון שיש ספק אם הנקב הוא מעל"ע וכיוצא בזה הנה בשני סוגי ספקות אלו גם בשאר טרפות הולכין להחמיר.

ובספק אם היה המטרף במציאות או לא גם בדרוסה מותר דהא בספק שונרא וספק כלבא או קניא תלינו לקולא: והספק שכ' רבינו דגבי דרוסה החמירו ובשאר טרפות הקילו היינו בספק אם נעשה מחיים או לאחר שחיטה בזה ונדאי לא החמירו בשאר טרפות ולזה תלינו באינקבא ריאה היכי דמשמשא ידא דטבחא או בא זאב ונטל בני מעיים והחזירו כשהו נקובין וכל דדמי ליה דתלינו שנעשה לאחר מיתה.

אבל בספק דרוסה החמירו בכה"ג כגון שנכנס הטורף בין השונרים ונמצא רושם הדריסה בגב השור דתלינו בטורף ולא אמרינו בכותל נתחפה ובשאר טרפות לא מחמירין כולי האי עכ"ל המ"מ שם: והנה דבריו צריכין תבלין דלכאורה לפי מה שכ' בעצמו דהטעם דתלינו בינדא דטבחא או בזאב משום דתלינו שנעשה לאחר שחיטה ומשמע דעיקר הטעם הוא משום שלא יצאה מחזקתה מחיים דהנקב נמצא בה לאחר שחיטה.

ולפיכך מעמידין אותה על חזקת היתר. וא"כ תימה דלמה הוצרך רבינו לטעם זה כי דרוסה החמירו משום דהיא מפורשת בתורה נהלא טרפות דדרוסה יצאה מחזקתה מחיים ואולי גם בשאר טרפות אם יצאה מחזקתה מחיים הנה אסור אף שהי' מקום לתלות בהתירא.

וגם היכא מצא בש"ס דגם ע"י חיכוף דכותל יוכל לעשות רושם אדום בבהמה כמו ע"י דריסה של חיה הדורסת: ונראה דהוא ז"ל סובר דהא מדתלינו בזאב או במשמוש ידא דטבחא אינו הטעם משום דיש לתלות דנעשה הנקב לאחר שחיטה ומעולם לא יצאה מחזקת היתר.

אלא עיקר הטעם משום דנקב ע"י חולי לא שכיח דרוב בהמות אינן נקובות ונקב ע"י משמוש ידא דטבחא או ע"י זאב זהו דבר השכיח. ולכן תלינו בהן משום דקיי"ל דתולין במצוי בין להקל ובין להחמיר.

והלכך אפי' אם נמצא פעין זה מחיים ג"כ הוי תלינו במצוי להקל: והנה בש"ס בחולין (ד' נ"ג) אמרינו דארי שנכנס בין השונרים ונמצא צפון בגבו של אחד מהם אין חוששין שמה ארי דרסו מ"ט רוב אריות דורסין ומיעוטן אין דורסין וכל הדורס אין צפון נשמטת וזו הואיל וצפון יושבת לו בגבו אימור בכותל נתחפה וכו' ולכאורה קשה דהא אף למ"ד דחוששין לספק דרוסה אינו אסור מחמת ספק דרוסה רק אם בדקו ונמצא

דאןדעם דעררסיה גיפּר בּפּשֶׁר שְׁפָנְגֵד בְּנֵי מַעִים אוּ שְׁהֲאֲדִימוּ הַסִּימָנִין עֲצָמָן דְּלִמָּ"ד דְּחוּשָׁשִׁין לִסְפֵק דְּרוּסָה טְרַפָּה וּלְמָ"ד דְּאִין חוּשָׁשִׁין כְּשֶׁרָה מְשׁוּם דְּאֲמָרִינוּ דְּבִכּוּתָל גִּתְחַפָּה.

וּקְשָׁה לְכַאוּרָה דְּהֵיאָה יֵשׁ לְתַלוּת דַּע"י חִיפּוּף דְּכּוּתָל נַעֲשֶׂה הָאֲוָדֵם בְּפֶשֶׁר. וְע"כ צ"ל דְּגַם ע"י חִיפּוּף הַכּוּתָל יוּכַל לְהַעֲשׂוֹת רוּשָׁם בְּפֶשֶׁר מִבְּפָנִים כְּמוֹ אָרֶס שֶׁל דְּרִיסָה מַחִיּוֹת הַדּוּרְסִין.

וּא"כ קְשָׁה דְּלִמָּה אָנוּ מַחְמִירִין בְּדְרוּסָה הֵיכָא דְּלֹא רְאִינוּ שְׁדָרִס כְּגוֹן דְּאִיהוּ שְׁתַּק וְאִיגְהוּ קָא מְקַרְקְרָן לְדִידָן דְּקִי"ל דְּחוּשָׁשִׁין לִסְפֵק דְּרוּסָה וְהָרִי רֹב בְּהַמּוֹת כְּשֶׁרוֹת הֵן וּבְחֻזְקָת שְׂאִין גְּדָרְסִים הֵם וְאִמְאִי לֹא תְלִינוּ דְּבָא הָאֲוָדֵם ע"י דְּגִתְחַפְּכוּ בְּכּוּתָל דְּהוּא דְּבָר הַמְּצוּי.

אַלָּא וְנִדְאִי צ"ל כִּינּוּן דְּדְרוּסָה מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה לְכַן הִחְמִירוּ בּוֹ גַם בְּסִפְּק כְּזֶה. וְהֶרְמַב"ם לְשִׁיטְתוֹ אֲזַיִל דַּס"ל דְּהָא דְּאֲמָרִינוּ בְּש"ס שָׁם גְּבִי הוּא בַר אֲנוּנָא דְּעַל לְבֵי קְנִיָּא נָפֵק אֲתָא כִּי מְמַשְׁמַשׁ קוּעָא דְּמָא דְּתְלִינוּ בְּקִנְיָא הֵינּוּ בְּלֹא רְאִינוּ שְׁנִכְנְסָה שָׁם שְׁוֹנְרָא דְּהוּי סְפֵק עַל סְפֵק לֹא עַל אֲבָל אִם הֵיךָ מְצוּי שָׁם שְׁוֹנְרָא גַם כֵּן לֹא הֵיךָ תְלִינוּ בְּקִנְיָא וְאִף דְּקִנְיָא מְצוּי בְּיֹתֵר מְדְרוּסָה וְע"כ הִטְעַם מְשׁוּם דְּדְרוּסָה מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וְלְכַן הִחְמִירוּ בּוֹ כֵּן נ"ל בְּיֹאֵר ד' הַמ"מ בְּזֶה וְעַפ"ז עוֹלִין דְּבָרֵי הֶרְמַב"ם ו"ל כְּמֵן חוּמָר בַּעוֹ"ה: וְאִין לְהַקְשׁוֹת לְפִי דַעַת הֶרְמַב"ם ו"ל דְּבִסְפֵק שְׁוֹנְרָא סְפֵק בְּקִנְיָא דְּתְלִינוּ בְּקִנְיָא מְיִירִי בְּסִפְּק עַל א"כ מֵאִי אֵיירָא שְׁנִכְנַס לְבִין הַקְּנִים הֲלֹא בְּסִפְּק עַל אָנוּ מַתִּירִין בְּכָל גּוּנָא וְאֲפִילוּ אִם לֹא נִכְנַס לְבִין הַקְּנִים וְהָא דְּנִמְצָא אֲוָדֵם תְּלִינוּ דְּנַעֲשֶׂה ע"י חִיפּוּף בְּכּוּתָל.

דְּהָא אִינוּ קוּשְׁיָא דְּוִוְדָאִי בְּלֹא נִמְצָא בְּבַהֲמָה רַק אֲוָדֵם בְּכֶשֶׁר בְּעֵלְמָא שְׁפִיר יֵשׁ לְתַלוּת בְּכּוּתָל אוּ בְּדָבָר אַחַר אֲבָל אִם מְמַסְמַס קוּעָא דְּמָא אִין יְכוּלִין לְתַלוּת בְּכּוּתָל אוּ בְּדָבָר אַחַר וּבְפֶרֶט בְּעוֹפּוֹת דְּאִין דְּרַכּוּן לְהַתְחַפָּה בְּכּוּתָל וּבְוִוְדָאִי אִם לֹא נִכְנְסָה לְבִין הַקְּנִים בְּוִוְדָאִי הֵיךָ אֲמָרִינוּ דְּוִוְדָאִי נַעֲשֶׂה ע"י שְׁוֹנְרָא אִף בְּסִפְּק עַל.

אַבָּל אִם נִכְנְסָה לְבִין הַקְּנִים שְׁפִיר תְּלִינוּ בְּקִנְיָם מְשׁוּם דְּהוּי ס"ס כְּמוֹ שֶׁכ' הַמ"מ שָׁם דְּבִסְפֵק קְנִיָּא יֵשׁ שְׁנֵי סְפֵקוֹת שְׁמָא לֹא הֵיךָ הַטּוֹרָף בְּמַצִּיאוֹת וְאִף אַת"ל דְּהֵיךָ בְּמַצִּיאוֹת שְׁמָא בְּקִנְיָם גְּטְרַפָּה וְהוּי לְהוּ תְּרִי סְפִיקֵי בְּשַׁל תּוֹרָה וְאֲזַלִּינוּ לְקוּלָּא עַכ"ל הַמ"מ שָׁם: וְאִכּוּן דַּעַת הֶרְשֶׁב"א בְּתו"ה [ד' מ"ד ע"ב] דְּבִסְפֵק שְׁוֹנְרָא וְסִפְּק פְּלַבָּא אוּ סְפֵק קְנִיָּא דְּתְלִינוּ בְּכַלְבָּא אוּ בְּקִנְיָא הֵינּוּ אֲפִילוּ אִם מְצוּי שָׁם שְׁוֹנְרָא מ"מ תְּלִינוּ בְּכַלְבָּא אוּ בְּקִנְיָא מְשׁוּם דְּרַבָּא דְּאוּרִיָּתָא וְרֹב בְּהַמּוֹת כְּשֶׁרוֹת הֵן: וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּמֵאִי שְׁיִיךְ בְּכָאן רֹב בְּהַמּוֹת כְּשֶׁרוֹת כִּינּוּן דְּשְׁוֹנְרָא חֲזִיהַּ הַדּוּרְסָתָּהּ הִיא א"כ אֲדַרְבָּה הָרִי אֲמָרִינוּ בְּאִרֵי שְׁנִכְנַס לְבִין הַשְּׁוֹנְרִים דְּרֹב אֲרִיּוֹת דּוּרְסִין.

וּפְשׁוּט דַּה"ה לְכָל חֵיוֹת הַדּוּרְסִים אִם נִכְנְסוּ לְדִיר שֶׁל שְׁוֹנְרִים אוּ לְכְלוּב וּלְחֻדָּר שֶׁל עוֹפּוֹת וְאִיהוּ שְׁתַּק וְאִיגְהוּ קְמַקְרַקְרָן דְּוִוְדָאִי חֲזִי שִׁינּוּ לְדְרוּסָה וּמנ"ל לְחַלֵּק בֵּין אֲרִיּוֹת לְשְׂאָר חֵיוֹת הַדּוּרְסִין.

אַבָּל כְּבָר נִשְׁמַר הֶרְשֶׁב"א ו"ל מְזֶה וְכַתֵּב בְּחִידוּשָׁיו בַּפ"ק דְּחוּלִין (ד' ט') דְּשְׂאֵנֵי הַתָּם מְשׁוּם דְּלֹא שְׁכִיחַ דְּדָרִיס שְׁוֹנְרָא דְּהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם דְּשְׁכִיחַ שְׁוֹנְרָא בֵּין הַתְּרַנְגוּלִים

ואינו דורס ותדע דהא קיי"ל נשם דחוששין לספק דרוסה אלמא היכי דתלינו לקולא פגון בספק פלגא ספק שונרא טעמא דמילתא משום דמסתבר טפי למתלי להתירא עכ"ל.

ואכן מש"כ בתו"כ משום דרוב בהמות פשרות אינו מוכן פלל. וגם לפי טעם זה גם בחיות דשכיח דדרסי אי הוי ספק חיה הדורסת ספק פלגא ג"כ תלינו בכלגא.

אבל לפי טעם שכ' בחידושי דווקא בשונרא תלינו בכלגא או בקניא אבל בשאר דורסין לא תלינו בכלגא ובקניא נאסורה. ולדעת הרמב"ם ז"ל אפי' בשונרא וקניא אם שניהם לפגנו אסורה ואף דמצוי ביותר דנעשה ע"י קניא וקיי"ל דתולין במצוי מ"מ גבי דרוסה דמפנרש בתורה לא תלינו בהתירא אף דהתירא שכיח טפי: וע"ד שפתיבתי לעיל בריש התשובה דטעמא דהרמב"ם דמחמירין אף בספק דרוסה דאף ונדאי דרוסה הוי ספק דשמא לא הטיל בה ארס וראיה דהא מהני שהיה י"ב חודש ויש כמה פוסקים דס"ל דמהני בדיקה אף לנדאי דרוסה [נהרמב"ם ז"ל בעצמו ג"כ ס"ל פן כמו שמבואר בדבריו בפ"ה הלכה ח'] רק דכן נאמרה הלכה דאסורה מספק והוא ספק ועשאה התורה פונדאי.

אל יחשדני שומע דנעלם ממני מש"כ רבינו הרמב"ם בעצמו נשם בהלכה ח' דעיקר דרוסה שאסרה התורה הוא אם בידקו הבהמה אחר שחיטה ואם נמצא בה רוקחם הדריסה במקום שעושה אותה טרפה פגון שהאדים הבשר פנגד הסימנין או שהאדימו הסימנין אז הוי טרפה נאסורה מה"ת.

וא"כ מבואר דהתורה לא אסרה רק באם חזינו שהטיל בה ארס והאדים הבשר מבפנים פנגד בני מעיים. אבל דברי הרמב"ם ז"ל אלו אינו סתירה פלל.

על דברי דנחזי אנו מש"כ בטוש"ע בסי"ג דמהני שהיה י"ב חודש ומשמע דמהני שהיה י"ב חודש אף לדעת הסוברים דמהני בדיקה אף לנדאי דרוסה. ולכאורה צריך להבין מה תועלת בשהיית י"ב חודש דמ"נ אם ימצאו שהאדים הבשר פנגד בני מעיים א"כ הוא ננדאי טרפה ולנדאי טרפה הא לא מהני שהיה י"ב חודש ואם לא ימצאו שהאדים הבשר בלא"ה פשרה וזה אין לומר דתועלת הוא דלא יצטרך בדיקה דזה אין סברא פניו דיוכל להתברר ע"י בדיקה פונדאי לא סמכינו על שהיית י"ב חודש ואף דרוב טרפות אינן חיות י"ב חודש מ"מ הא קיי"ל דאין סומכין על רוב במקום דיכול לבררו וגם זה דוחק לומר דלא מהני י"ב חודש רק האידנא דאין אנו בקיאים בבדיקה ואפי' אם לא נמצא רוקחם פלל הנה ספק טרפה ועל זה תועלת בשהיית י"ב חודש דפשיטא דלישנא דהטוש"ע לא משמע פן: ולכן נראה לי דאם שהיה י"ב חודש אז אפי' נמצא שנתאדם הבשר פנגד בני מעיים היא פשרה דתלינו דכינו דשהתה י"ב חודש אמרינו דלא הטיל בה ארס פלל והא דנמצא בה אונם אמרינו דלא בא מחמת דריסה רק דלקה ע"י קניא וע"י זה יש אונם בפשר: וכן מצינו בנפלה לאור נחמרו בני מעיה דמבואר בשו"ע סי' נ"ב סעיף ו' בהג"ה דאפילו אם נמצא דנחמרו בני מעיה מ"מ פל זמן דלא ידעינו שנפלה לאור פשרה דתלינו השנינו ע"י דבר אחר ואפי' להרמב"ם והרשב"א נשם דסוברים דלא תלינו השנינו בדבר אחר וטרפה מ"מ י"ל דאינו טרפה רק מחמת ספק ואם שהתה י"ב חודש או הטילה ביצים אחריו כן אפילו אם נמצא אח"כ דנחמרו בני מעיה אפשר דכשרה וצ"ע בזה: ומיהו אף דהתם אם ידוע שנפלה לאור פונדאי לא מהני י"ב חודש אם מצינו שנתמרה בני מעיה

היינו משום שהיה ידוע לחז"ל דכל עוף שנופלת לאור דרף האברים להשתנות והוי
ונדאי טרפה.

אבל גבי דרוסה אף דראו שנפל עליה פדרף הדורסין מ"מ אינו ונדאי שהטיל בה ארס
וכמו שכ' הט"ז. וא"כ אף ונדאי דרוסה הוי ספק ואף אם נמצא אח"כ שנתאדם הבשר
הוי ספק ואעפ"כ אסורה מן התורה והוא נכלל בלאו דנובשר בשדה טרפה לא תאכלו
ואם נאבדה בלא בדיקה אסורה מה"ת.

שוב ראיתי די"ל דאם בדקו ומצאו שהאדים הבשר פנגד בני מעים בונדאי לא מהני י"ב
חודש כמו בנפלה לאור ותועלת די"ב חודש הוא בנאבדה בלא בדיקה דאסורה מה"ת.
אבל בשעה י"ב חודש פשרה והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן יב פתב המחבר בשו"ע יו"ד
סי' ל"ג סעיף ט' וז"ל נמצא קוץ בנושט לארכו או לרחבו ואינו תחוב בו פשרה אבל אם
הוא תחוב אפילו אין שם קורט דם דחיישינו שמה ניקב הנושט והבריא וכו' וכ'
ע"ז הרב בהגה"ה ויש מכשירין אם אין שם קורט דם מבחוץ.

ותמה ע"ז הש"ך בס"ק מ"א דהלא הרמ"א בעצמו פתב לעיל בסעיף ד' דאם יש לחוש
שניקב עור הפנימי ע"י קוץ טרפה דחיישינו שמה ניקב גם החיצון ונושט אין לו בדיקה
מבחוץ. וכתב לתרץ שאני הכא שנמצא קוץ תחוב בנושט לא חיישינו דשמה ניקב גם
החיצון דאם איתא דניקב גם החיצון היה ניקר.

אבל בשנמצא נקב ואין שם קוץ אלא דיש לחוש שניקב ע"י קוץ גרע טפי דחיישינו אלו
היה הקוץ לפנינו היה ניקב לחוץ כ"כ הש"ך שם. והנה מאוד יש לתמוה על הש"ך דכ'
תירוצ זה מדעתיה דנפשיה ונהלא כפר קדמו בזה הרא"ש ז"ל (בפ' א"ט סי' ד') שפתב
בפשיטות דאפילו מאן דלא חייש בקוץ היינו לפי שמוציאין אותו תחוב בעור הפנימי
לבד אבל פשמוציאין נקב בפנימי יש לחוש שמה גם החיצון ניקב עכ"ל הרא"ש ז"ל שם.

והדבר פשוט דר"ל פשמוציאין נקב בפנימי ואנו יודעין שהנקב היה ע"י קוץ אף דאין
הקוץ לפנינו ואין אנו יודעין אם ניקב ב' העורות אם לא אז לרש"י טרפה לגמרי ולא
מהני ליה בדיקה דהא רש"י ז"ל סבירא ליה דנושט אין לו בדיקה מבחוץ גם אצל נקב
ולדעת הרא"ש דאצל נקב יש לו בדיקה מ"מ בדיקה מיהא בעי.

אבל אם הקוץ לפנינו אפילו בדיקה לא בעי פינן דהקוץ לא נמצא תחוב רק בעור הפנימי
הוא הוכחה דעדיין לא ניקב השני פן מתבאר בדברי הרא"ש שם. וא"כ דברי הש"ך הן
הן דברי הרא"ש: ומיהו לכאורה תמוה לי דברי הרא"ש והש"ך ז"ל אלו דלפי דבריהם
דטעמא דעולא דאמר דאין חוששין שמה הבריא משום דיש הוכחה שלא הבריא מדלא
נמצא הקוץ מונח רק בעור הפנימי.

א"כ מאי מקשה הש"ס על עולא מ"ש מספק דרוסה ומשוחט בסכין ונמצא פגום ומשני
חתיכות ומספק טומאה ברה"י ונהלא בישב קוץ בנושט איכא הוכחה דלא ניקב עור החיצון
משא"כ בכל הנה דמיייתי דאזלינן בהו לחומרא מספק משום דהוי ספק השקול.

ועוד דתקשה על דפסקו דלא כעולא משום דקיי"ל דחוששין לספק דרוסה ונהרי לא דמיא
פלל לספק דרוסה [וגם הראב"ן וסייעתו דפסקו כעולא משום דדרוסה שכיח והש"ס לא

חש להאריף זה יש לומר בהף קושיא מדרוסה אבל מ"מ היא מקשה עליה באינף קושיות.

ודחק גדול לומר דבכל הקושיות נמי נאמר פן דהגמ' ידע דיש לחלק בתי' אחר אף דלא חש להאריף. ועוד דבחילוק זה לא שינף לומר דלא חש להאריף דהא מעיקרא לק"מ והראב"ן דכ' פן היינו לפי חילוקו דמחלק דדרוסה שכיח י"ל דהמקשן לא ידע מסברא זו]: ועוד יש להתעורר בכאן בעיקר מימרא דעולא דסבר דאין חוששין שמא הבריא ואמאי הלא הספק חל על הנושט אם ניקב מעל"ע או לא והנושט הלא יש לו חזקת איסור אמה"ח או עשה שאינה זבוחה ואפי' לפי מש"כ הרא"ש ז"ל דכאן איפא הוכחה שלא ניקב עור החיצון לפי שלא נמצא הקוץ תחוב רק בעור הפנימי לבד מ"מ מסתייא דלא הוי ספק השקול דקרוב יותר להיתר מלאיסור אבל מ"מ בנודאי איפא מעוטא דהקוץ כבר הלה לחוץ וחזר את"כ לפנים וא"כ למה לא נימא דסמוך מעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא דהא מבואר בש"ס ביבמות בר"פ האשה רבה לפי גי' הרשב"א בחידושו בד' רבא שם דגם רבנו דפליגי עליה דר"מ ס"ל דאמרין סמוך מעוטא לחזקה ואין נ"מ בין ר"מ לרבנו רק דלר"מ דס"ל דמעוטא כמאן דאיתא דמי ואסור מדרבנו הלקף כי איפא נמי חזקה לאיסור נחשב לפלגא ופלגא והוי ספיקא דאורייתא.

אבל לרבנו דלא חיישי למיעוטא פלל והלקף אפי' כי איפא חזקה בהדיה אינו אסור רק מדרבנו וכן דעת הרי"ף והרמב"ם שם ובטוש"ע אה"ע סי' קנ"ו סעיף י"ג. וכן פל הראשונים ז"ל הקשו היא סמכין ארוב מצויין אצל שחיטה מןמחין הו ולמה לא נימא דסמוך מעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא וכל התירוצים שכתבו שם לא שינף הקא.

וכן השוחט שלא בדק הסימנים לאחר שחיטה קיי"ל דאסור באכילה ודעת הרמב"ם ז"ל דאסור באכילה מדאורייתא ואף לדעת התוס' שם בחולין (ד' ס') ד"ה ואסורה דאינו אסור רק מדרבנו משום דרוב פעמים שחט שפיר מ"מ מדרבנו מיהת אסור דחששו חז"ל לפיעוט דלפעמים אינו שוחט שפיר.

וע"כ משום דאמרין דסמוך מעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא [ומיהו לעיל בסימן ד' כתבנו בשם הרשב"א בחידושו דמשו"ה חששו חז"ל למיעוטא דאין שוחטין רוב משום דהוי רובא דתליא במעשה] וא"כ בנידון דישב לו קוץ בנושט דסבר עילא דאין חוששין שמא הבריא תקשה טובא לדעת הסוברים דנקובת הנושט הוי גבלה וגם ס"ל דגם לרבנו אמרין דסמוך מעוטא לחזקה למה לא חייש עולא דשמא יצא הקוץ לחוץ ונקבו ב' העורות וחזר הקוץ לפנים דהלא בנודאי נמצא לפעמים דיוצא לחוץ וחזר את"כ ולמה לא נימא דסמיה מעוטא לחזקה: ואמנם שוב ראיתי דלא קשה מידי דנראה דהא דאמרין דבמקום חזקת איסור אמרין סמוך מעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא היינו במקום דליפא חזקה דמעיקרא המתנגדת לחזקת איסור וכ"ש במקום דחזקה דמעיקרא מסייע לחזקת איסור כמו בשחט ולא בדק בסימניו לאחר שחיטה דאם נעמיד אותה על חזקה דמעיקרא אדרבה הוא ראיה דלא נשחט הרוב עדיין דהא מעיקרא היתה שלמה לגמרי וספק לנו אם שחט פל הרוב או לא צריף לעמוד על חזקה הראשונה.

ואף אם לא היתה חזקת איסור להבהמה היינו סומכין ארובא דרוב פעמים שוחט שפיר דהו רובא מסלק לחזקה דמעיקרא אבל מאחר דאיפא ג"כ חזקת איסור אין פח בהו

רובא לסלק ב' החזקות אבל במקום חזקה דמעיקרא היא מתנגדת לאיסור אז לא אמרינו כלל דסמוך מיעוטא לחזקת איסור וחזקה דמעיקרא שפלה מבטלת לחזקת איסור.

והלכה בנד"ד בישוב לו קוץ בנושט וספק לנו אם הבריא גם עור השני או לא דיותר מסתבר שלא ניקב עור החיצון מדלא נמצא תחוב רק בעור הפנימי והוי כעין רובא להיתרא אף דכינון דיש לנושט חזקת איסור יש מקום לומר דאמרינו סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לו רובא.

ועל זה בא עולא לאשמעינו דאין חוששין שפלא הבריא משום דיש פאן חזקה דמעיקרא דבשעה שנולדה בנודאי לא היה יושב קוץ בנושט ובפרט אם ראינו שבלעה קוץ בפנינו ואח"כ לאחר שחיטה מצאנו אותו הקוץ מונח בעור הפנימי דיש לה חזקה דמעיקרא דקודם שבלעה הקוץ בנודאי לא היה נקב בעור החיצון ונמצא שיש להנושט חזקה ורובא להיתרא ובכה"ג בנודאי לא אמרינו דסמוך מיעוטא לחזקת איסור דהרי לחזקת איסור זה יש חזקה דמעיקרא להיתרא ובטל לחזקת איסור ושפיר לא חיישינו למיעוטא.

והשתא יהיה עולה לנו כל הסוגיא שם על נכון דמעיקרא מקשה עליה מספק דרוסה דאיכא נמי רובא דאינו דרוסות וגם חזקה דמעיקרא דבשעה שנולדה בנודאי לא נדרסה ומתריץ דעולא לא חייש באמת לספק דרוסה: והדר מקשה דמ"ש משני חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן דהאוכל אחת משני חתיכות חייב אשם תלוי ואף דהוי ספק השקול אם אכל חתיכת האיסור או לא.

וא"כ גבי נושט נמי פינו דאיכא חזקה כנגד חזקה ממילא הוי ספק השקול. ומתריץ התם איתחזק איסורא והיינו דמ"מ פינו דאיתחזק איסורא בחתיכות הוי ספיקא דאורייתא [וקצת צ"ע דמ"ש דמקשה דנוקא משני חתיכות דחייב אשם תלוי דלכאורה גם מחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ה"מ להקשות דנהי ד"ל דעולא סבר דלענין אשם תלוי בעינו דאיתחזק איסורא.

אבל מ"מ הדבר פשוט דגם בחתיכה אחת שפיקא ספק איסור לאכול דהא הוי ספיקא דאורייתא ואף להרמב"ם דס"ל דכל ספיקא דאורייתא אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ קשה על עולא ומתיר באכילה לכתחילה הא מ"מ אסור מדרבנן.

ונהי דהתוס' מתרצים דמחתיכה אחת נמי לא קשה דשאני התם דנהי דלא איתחזק איסורא מ"מ לא איתחזק נמי היתרא. אבל הכא מעיקרא הייתה בחזקת פשרה.

אבל המקשן דלא נחית להך סברא הו"ל להקשות גם מחתיכה אחת וקצת צ"ע]: ובמאי דמקשה אח"כ מהשוחט בספין ונמצאת פגומה לכאורה יש להבין דהא בהשוחט בספין ונמצאת פגומה פליגי ביה רב הונא ורב חסדא ולר"ח פשרה דאימור בעצה המפרקת איפגים.

וא"כ י"ל דעולא סובר כר"ח כמו דמשני דעולא סובר כרב דאין חוששין לספק דרוסה. אבל אינו קושיא דכבר כתבתי לעיל בסימן ח' דלדעת המרדכי אינו מתיר ר"ח רק בנודאי נגע בעצה המפרקת משום דס"ל דעצם המפרקת פוגם יותר מעור וכן נראה מפירש"י.

וגם לדעת הר"ן שם וכן פתב הרשב"א בחידושו מתחילה דאפילו בספק נגע מכשיר מ"מ פבר פתב הרשב"א שם הטעם משום דדבר המצוי היא שיפגע במפרקת. אבל אם ידוע שלא נגע במפרקת לד"ה אסורה ואף דאינו אלא ספק השקול אם נפגם קודם שחיטת הסימנים או אח"כ ואף דיש פאן חזקה דמעיקרא להיתר דהא בידק הספין קודם שחיטה.

ומתרין דהתם איתנילד ריעותא בספין והיגו דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא וכן ס"ל לרבה בב"ב (ד' קנ"ג) דאזלינו בתר חזקה דהשתא ע"ש [והא דאיתא בתוספתא דטהרות והובא בתוס' בריש גדה דבנגע באחד בלילה וראהו שיהי חי מפערב ולמחר השכים ומצא מת שגם חכמים מטהרין משום דאוקמינו ליה אחזקת חי ואף דעכשיו נמצא מת.

שאני התם דמיירי בר"ה וספק טומאה בר"ה הילכתא גמירי לה דטהור. וא"כ י"ל דגמירי הילכתא אפי' איפא חזקה דהשתא לטומאה מ"מ טהור] משא"כ הכא לא איתנילד ריעותא פלל דנקבה עור אחד לא הוי ריעותא פלל.

ובמק"א יבואר יותר בעז"ה: ושוב מצאתי בנו"ב מהד"ק בסימנים השייכים ליו"ד סימן ח' שכ' נ"כ דבישב לה קוץ בנפשט ג"כ הו"ל ספק בשחיטה דהא נקובת הנושט הוי גבלה ומ"מ ס"ל לעולא דלא חיישינו שפא הבריא משום דאיפא נמי חזקה מחמת רוב להתיירא.

ולכן מקשה מספין דהתם נמי איפא חזקה דמעיקרא להתיירא דהא הספין הנה בחזקת בדוק מעיקרא ומשני התם שאני דאיתנילד ריעותא בספין והיגו דכינון דהשתא נמצא פגום הורע חזקת היתר.

אבל פאן לא הורע פחו די"ל דלאחר שחיטה ניקב ע"ש. ואמנם צריך להוסיף על דבריו דלכאורה קשה דאף דרוב בהמות לאו נקובות הנושט ניגהו מ"מ פיון דמעיוט איפא דהו נקובות.

א"כ הו"ל למימר דסמוך מעיוטא לחזקה ואיתרע לה רובא. וצ"ל דס"ל לעולא דלדין דקיי"ל פרבנו דלא חיישינו למעיוטא הוי המעיוט פמאן דליתא ולא אמרינו פלל דסמוך מעיוטא לחזקה וכן משמע פשטיות הסוגיא ביבמות בריש האשה בתרא.

ודעת הפוסקים דסברי דאמרינו דסמוך מעיוטא לחזקה היינו לפי מה דגרסי בד' רבא דלעולם רבנו היא וכמו שכ' לעיל בסימן ד' דיש בזה חילופי גרסאות. אבל עולא י"ל דלא סבר פרבא ודו"ק: ואגב דאמרינו בדין זה ראיתי לכתוב בדין שכ' הש"ף בס' ל"ג בס"ק ז' ובס"ק י"ד דבניקב עור החיצון מבחוץ שפיר סמכינו ע"י בדיקה דעור הפנימי אף לדעת הרמ"א דבניקב במקום ידוע גם הרמ"א מודה דמהני בדיקה ולא פליג על המחבר רק בעור הבא לפנינו וצוארו מלונקלף דהמחבר חושבו לניקב במקום ידוע דהא אינו צריך לבדוק רק נגד מקום המלונקלף ולא דמי למחט שנמצא בחלל הגוף דהתם לא ידעינו פלל להיכן נקבו אבל הרמ"א חושב זה למקום שאינו ידוע].

ונ"ל ברור דהש"ף מיירי בנמצא הקוץ תחוב לפנינו בעור החיצון ולא נגע בעור הפנימי דזה נודאי מקרי מקום ידוע אף להרמ"א דאל"כ תקשה מהא דכ' הרמ"א בס"מ כ"ג דאפילו חתה מקצת העור ויצא דם בבהמה או בעורף אם תלש הנוצות ויצא דם טרפה ולא מהני שישחוט למעלה או למטה ממקום החתה ולבדוק הנושט מבפנים ואף בחתה

העור בנודאי הוי מקום ידוע ומ"מ תישינו דשמא נגע בספין בנושט במקום אחר וצריף בדיקה פל הנושט.

וא"כ ה"ה בקוץ אם אינו לפנינו צריף בדיקה פל הנושט והוי מקום שאינו ידוע. ובזה נסתלק מה שהקשה בכרתי ופלתי בסי' ל"ג ס"ק י"א על הש"ך מד' הרמ"א בסעיף ח' דמוכח משם דארף במקום ידוע ס"ל להרמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקה.

אבל לפי מש"כ דהש"ך מייירי בנמצא הקוץ לפנינו במקום אחד לק"מ: וגם מש"כ הפלתי שם בס"ק ה' דהאחרונים השיגו על הש"ך מהא דסימן ל"ט דכ' הרמ"א דבסירכא פסדון למטה מחצין דכ' הגאונים דמ"מ צריכה בדיקה לדין טרפה משום דאין אנו בקיאים בבדיקה וארף דאין לה מקום ידוע כמו זה דא"צ בבדיקה רק נגד מקום הסירכא והוי בנמצא הקוץ תחוב לפנינו ואעפ"כ אין אנו בקיאים הנה לדעתי אינו קושיא כלל דלא דמי כלל לבדיקה דנושט דעור הפנימי הוא לבן ואם איתא דניקב הנה נמצא במקום הנקב טיפת דם או שהיה ניפר רנושם בעור הפנימי במקום הנקב.

אבל בסירכא דאינו ניפר כלל במקום הסירכא נקב בפועל בריאה או טיפת דם או רנושם במקום הנקב דזה לא נמצא כלל בריאה משום דהנקבים שפריאה שיוצאין מהם סירכות הם קטנים מאוד כמו נקבי הפארעש ואינו ניפר לעין כלל ורק פל עיקר הבדיקה אינו רק ע"י פושרין ועל בדיקת פושרין אין אנו בקיאים דאפשר דמבצבץ מעט ואינו ניפר או דנסתם הנקב ע"י מוגלא או איזה דבר אחר: ותדע דהרי בנגלד פורתא דכתב בשו"ע דצריף בדיקת פושרין והוא מד' בה"ג וכתב הש"ך על זה בס"ק ז' בבדיקה זו גם אנו בקיאים דאם איתא שיש נקב בעור התחתון הנה מבצבץ הרבה והנה ניפר הבצבוצ לעין פל.

והש"ך ז"ל לשיטתו אזיל לפי מה דס"ל דבמקום ידוע גם האידנא בקיאים רק בסירכא אין אנו בקיאים משום דשמא מבצבץ ואינו ניפר. אבל בנגלד דאם יש נקב הוא מבצבץ הרבה גם אנו בקיאים: וגם מה שהקשה התב"ש בסי' ל"ג ס"ק ח' מהא דכ' הרמ"א בסי' ל"ד סעיף ט' דאם נעשה נקב או חסרון בגרגרת ע"י קוץ או מחט לדין דאין אנו בקיאים בבדיקת הנושט טרפה הרי דמחזקין ריעותא מקנה לנושט לא נחזיק ריעותא בנושט עצמו שנמצא החיצון נקוב דשמא קודם לזה או אח"כ פגם במק"א בנושט כבר כתב בעצמו דהש"ך נשמר מקושיא זו וכתב וז"ל אבל אם תחוב קוץ או מחט בנושט מבחוץ וכו' וכוונתו דבפנינו נתחב המחט בפ"א אל הנושט וראינו שלא פגם בשום מקום פי אם בזה וכו' ע"כ ואכן מה שמצריף התב"ש דבעת שתחב ראינו שנתחב הקוץ אל הנושט במקום הנה שנמצא עכשיו לאתר שחיטה.

לענ"ד אין צריף לזה דהא בדין בנמצא הקוץ תחוב מבחוץ לתוף הלב פתב הש"ך בסי' נ"א ס"ק ג' בשם הד"מ דאפילו אם לא ראינו מתחילה להיכן נקב אלא פל שראינו שנקב המחט מבחוץ נגד הלב ותחובה עתה בלב תלינו דלא ניקב רק נגדו.

וכן דעת המרדכי דארף אם לא ראינו התחובה כלל רק לאתר השחיטה מצאו שקוץ תחוב מקצת בדופן ומקצת בלב ויש היפר בדופן שפא מבחוץ ג"כ פשר והספים לזה המהרש"ל והב"ח והש"ד פתב על זה וכן עיקר: והיוצא לנו להלכה מפל מה שכתבנו דבהמה שפאה

לפנינו שצנארה מלכך בדם אפילו דהלכלוה אינו רק במקום אחד או דהתחיל לשחוט וחתך פל העור אף שלא יצא דם או שחתך מקצת העור ויצא דם טרפה ותו לא מהני ליה בדיקה פלל להמחבר אבל בעור אפילו באה לפנינו שכל צנארה מלכך בדם או ששחט אפילו פל העור ויצא דם בודק הקנה מבחויך ושוחטו ואח"כ בודק להנושט מבפנים משום דלדעת המחבר אפילו אם הספק חל על פל אנרף הנושט ג"כ נחשב במקום ידוע.

אבל לפי מה דקיי"ל להלכה כד' הרמ"א בהג"ה בסי' כ"ג ובסימן ל"ג אפילו לא נמצא מלכך רק במקום אחד או דנמצא נקב במקום אחד בנושט ונדעינו בנודאי שניקב ע"י קוץ או שתלש הנוצות ויצא דם טרפה ולא מהני בדיקה פלל דאף דמקום הלכלוה או מקים הנקב הוא במקום אחד חיישינן שמא בעת שנתחב הקוץ ניקב גם במקום אחר ונחל הספק על פל הנושט.

ולדעת הרמ"א נחשב זה במקום שאינו ידוע: ומיהו דווקא אם ידעינו בבירור שניקב ע"י קוץ אבל בספק אם ניקב ע"י קוץ או שהנקב בא מחמת חולי כתב הפמ"ג שם בש"ד בס"ק ז' שיש להכשיר מטעם ס"ס שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י מחט שמא לא ניקב הפנימי וכ"ה דעת ס' אנהל מועד גבי קורקבן והוא להלכה בשו"ע בסי' מ"ט סעיף ד'.

ומה שתמה הט"ז שם על דברי השו"ע מד' הרמ"א בסי' ל"ג שכ' דאם ניקב עור הפנימי אפילו אם הוא ספק ע"י חולי וספק ע"י קוץ טרפה ולא מהני ליה בדיקה פלל דתירץ הש"ך בנה"כ שם דשאני התם דשכיח הוא דע"י מחט נוקב גם החיצון.

וביאר הפמ"ג בסימן ל"ג דבריו משום דאוכלין ומשקין שבתוה הנושט דוחקין את המחט לחוץ לכן שכיח שינקוב גם החיצון משא"כ אם המחט באה מצד החיצון לצד פנים דליכא שם אוכלין ומשקין שפיר סמכינן אס"ס כ"כ הפמ"ג: ונראה לי דמ"מ בעינן בדיקה בעור הפנימי דהא דעת פמה כמפרשים דלא סמכינן אס"ס במקום דיכולין לקררו [ופי' בד"מ בס"ס נ"ג] וגדולה מזו כתב הרמ"א בס"ס כ"ג דאפילו בשחט מקצת עור בבמה וגם לא יצא דם דכשר מצד הדין מ"מ צריף לשחוט למעלה או למטה ולבדוק במקום החתך ונראה שק"ו בנדון דידן דוודאי בעי בדיקה: ומיהו עיקר דינו של הפמ"ג שכ' דבספק ע"י קוץ וספק ע"י חולי יש להכשיר מטעם ס"ס ומביא ראיה מקורקבן תמוה אצלי דשאני קורקבן דאין לו חזקת איסור דשאינו זבוחה אבל גבי נושט דקיי"ל דנקובת הנושט הוי גבלה ולא מהני ליה שחיטה ויש לו חזקת שאינו זבוחה וזה ידוע דבחזקת איסור לא מהני ס"ס.

וגם מש"כ שם הפמ"ג דבסי' ל"ד גבי גרגרת שכ' הרמ"א דבניקב ע"י קוץ חיישינן לנקיבת הנושט וטרפה דווקא אם בנודאי ניקב ע"י קוץ אבל בספק ע"י קוץ וספק ע"י חולי פשר ג"כ ליתא. והלכך דברי הפמ"ג אלו צל"ע.

[ומיהו למש"כ לעיל דבניקב ע"י קוץ יש ג"כ חזקה דמעיקרא להיתר והוי חזקה פנגד חזקה והוי כמאן דליכא חזקה פלל א"ש דברי הפמ"ג]: וכל זה שאין הקוץ לפנינו. אבל בנמצא הקוץ תחוב לפנינו בעור החיצון ולא נגע בפנימי בזה פשר גם להרמ"א ע"י בדיקה וכמו שכ' הש"ך ולא נמצא עליו שום חולק ואף שבפלתתי חולק על דברי הש"ך

בסי' ל"ג ס"ק ז' היינו משום שהוא ו"ל הנה מפרש בש"ף דלא מיירי בנמצא הקוץ תחוב לפנינו.

אבל בנמצא הקוץ תחוב לפנינו י"ל דגם הפלתי ס"ל דכשר. ומיהו בנמצא הקוץ בעור הפנימי ולא יצא לעור החיצון בזה המספר מחמיר דחוששין שמה הבריא ונושט אין לו בדיקה מבחוץ וטרפה [נהטעם י"ל כמש"כ הפמ"ג משום דבפנים יש אוכלין ומשקין ושכיח טפי שאוכלין ומשקין דתקוהו לחוץ]: ומה שכ' הרמ"א דיש מכשירין פבר פתב הש"ף שם בס"ק כ"א דבאמת סובר ג"כ פהמספר ולא הביא דעת ה"ש מכשירין אלא להורות דעליהם סמכו הנוהגין להלעיט האנוזות.

אבל מה שתי' שם בתירוץ השני דשם מיירי בנמצא הקוץ תחוב לפנינו והלכך לא חיישינן שמה הבריא תמוה דא"כ איזה חילוק יש בין שהוא נקוב ע"י הקוץ בעור הפנימי ובין שהוא נקוב בעור החיצון דאם תחוב לפנינו גם בניקב עור פנימי פשר ואם לא נמצא תחוב בפנינו גם בעור החיצון טרפה.

וא"כ באיזה אופן מחלק הש"ף בס"ק ז' בין עור הפנימי לעור החיצון והדבר צ"ע. ולכן מחנורתא כתי' הראשון של הש"ף ודו"ק היטיב והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן יג בטוש"ע סימן ל"ט סעיף ב' מי שקרע בטון הבהמה וקודם שתבדק הריאה בא פלב ונטלה והלך לו ה"ז מותרת ואין אומרים שמה נקובה או סרוכה היתה וכ' ע"ז הרמ"א בהג"ה ויש מחמירין אם נאבדה הריאה.

וכ' הש"ף בס"ק ח' דבספרו הארוך הוכיח דבדיקת הריאה אינו אלא מדרבנן וטעמא דהאוסרים בנאבדה הריאה משום דכינן דהצריכו חז"ל בדיקה אסרו אפי' בדיעבד בלא בדיקה דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתו דכל אחד ישליף הריאה בלא בדיקה עכ"ל.

וכ"כ הפ"ח ג"כ: ותמה ע"ז הפר"ח ו"ל דמאי שייך לחוש דישליף הריאה בלא בדיקה הרי לא נחשדו ישראל על כך לפרוץ גדרו של ראשונים דלאו ברשיעי עסקינן. ועוד דלפי מה שהעליתי בספרי פר"ח באו"ח סי' תצ"ח שאם השליף או איבד הריאה במזיד דינו כמו דמבטל במזיד איסור מדבריהם מעתה ליכא למיחש למידי עכ"ל הפר"ח שם, וצריך להוסיף על דבריו דליכא לפרש נמי דכוננת הש"ף דחיישינן לרשיעי דישליף במזיד ויאמר שוגג הייתי וכמו שפי' הפמ"ג באמת לדברי הש"ף דהא ליכא פלל דאם ניהוש לרשיעי דלא חיישי לתקנת חכמים א"כ מה תועלת בהא דאסרו חז"ל ג"כ בדיעבד אם נאבדה הריאה בשוגג דאם ניהוש לרשיעי הא יש לחוש שלא יבדוק הריאה פלל ויאמר דבדוק ונמצא פשר.

ולכאורה תמיהה עצומה היא על הש"ף: ואכן באמה אחר העיון בזה מצאתי דוגמא לדברי הש"ף גמ' מפנרשת בשבת פ' פירה (דף ל"ח) דמסקינן שם דבשכח והשהה קזרה ע"ג פירה בע"ש אסור התבשיל לאכול בשבת ולא דמי להמבשל או מעשר פירותיו בשבת דבשוגג יאכל.

וכן המטביל פליו בשוגג ישתמש בהן ולא גזרי שוגג אטו מזיד משום דהכא שאני דראו שיהיו משהין במזיד ואמרו דשוכחין אנהנו ולכן אסרו גם בשוכח וכן מציינו שם בשבת (ד' מ') דאסרו לרחוץ בשבת גם בחמין שהחממו מע"ש משום דראו דהיו רוחצין בחמין

שְׁהוּחַמוּ בְּשַׁבַּת וְאָמְרוּ דַמַּע"ש הוּחַמוּ וְכֵן אָסְרוּ גַם לְהַזִּיעַ מִשּׁוּם דְּרָאוּ דְּהִיּוּ רוּחֲצִין בְּחַמִּין וְאָמְרוּ דְּמִזְעִין אֲנַחְנוּ וְכֵן קִי"ל לְהִלְכָה.

וְלִכְאוּרָה אוֹתָהּ תְּמִיקָה שְׁתַּמָּה הַפּר"ח עַל הַש"ף יֵשׁ לְתַמּוּהָ גַם עַל הַש"ס דְּבִשְׁבַּת הַנ"ל דְּכִינּוּן דְּבִמְזִיד אָסוּר לְהַשְׁהוּת קַדְרָה ע"ג פִּירָה בַּע"ש הַיָּאָף חָשׁוּ חֲכָמִים שְׁמָא יִשְׁהוּ בְּמִזִּיד. וְאִם דְּרָאוּ לְאִיזָה אֲנָשִׁים שְׁהַשְׁהוּ בְּמִזִּיד וְעָבְרוּ עַל תְּקֻנַּת חו"ל א"כ מַה תּוֹעֵלַת מַה שְׁאָסְרוּ גַם בְּשׁוֹכַח הָא אוֹתָם אֲנָשִׁים בְּנוֹדָאֵי לֹא יִצְיִיתוּ לְדַבְּרֵי חֲכָמִים דְּכִינּוּן דְּחִזְיִינוּ דְּחִשְׁדִּי לְעֵבֹר עַל תְּקֻנַּת חו"ל וְלְהַשְׁהוּת בְּמִזִּיד לַכ"ש דְּחִשְׁדִּי לְאַכּוֹל הַתְּבַשְׂלִי שְׁשִׁכְחוּ עַל הַפִּירָה: וְע"כ צ"ל דְּכַנּוּנַת הַגַּמ' הוּא דְּנוֹדָאֵי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת וְלֹא יֵאָכְלוּ מֵאָכַל שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְאַכּוֹל.

וְכֵן לֹא יַעֲבְרוּ עַל דְּבַר שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים לְעֲשׂוֹת וְלַכֵּן בְּמַעֲשֵׁר פִּירוּתֵי בְּשַׁבַּת אוּ מִטְּבִיל כְּלִיו לֹא חִיָּישִׁינוּ דְּשְׁמָא יִטְבִּיל אוּ יַעֲשִׂיר בְּמִזִּיד וַיֹּאמֶר דְּשׁוּגַג אֲנִי כִינּוּן שְׁהוּא יוֹדַע שְׁחו"ל אָסְרוּ לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה זֶה בְּשַׁבַּת בְּנוֹדָאֵי לֹא יַעֲשֵׂה דְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת הֵם וְאִם נִמְצָא אִישׁ שְׁעָבַר עַל תְּקֻנַּת חֲכָמִים וְעִישֵׁר פִּירוּתֵי בְּשַׁבַּת אִזּוּ קְנָסִינוּ לִיהַּ שְׁאָסוּר לְאַכּוֹל הַפִּירוּת בְּשַׁבַּת אִף לְאַחֲרִים כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְמַלְאֲכַת שַׁבַּת וַיִּהְיֶה בְּזָה גְדַר שְׁמַכְּאֵן וְלִהְבָּא לֹא יַעֲשֵׁר פִּירוּתֵי בְּשַׁבַּת וְכ"ש בְּמַבְשֵׁל בְּשַׁבַּת דְּהוּא אִיסוּר סְקִילָה בְּנוֹדָאֵי לֹא חִשְׁדִּי יִשְׂרָאֵל לְעֵבֹר בְּמִזִּיד לְחַלֵּל שַׁבַּת בְּאִיסוּר סְקִילָה.

אָבֵל בְּעִנְיָן דְּאָסְרוּ חו"ל לְהַשְׁהוּת קַדְרָה ע"ג פִּירָה בְּשַׁבַּת דְּאִינְהָ אֵלָא גְזֵרָה בְּעֵלְמָא דְּשְׁמָא יַחֲתָה בְּגַחְלִים גַּם אִינוּ עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה כָּלֵל וְחו"ל הַטִּילוּ עָלָיו טַרְחָא לְסַלֵּק הַקַּדְרָה מֵעַל גְּבִי פִירָה מַע"ש בְּזָה שְׁיִיף שְׁפִיר לְגִזּוֹר דְּאִף בְּדִיעֵבַד אִם הַשְׁהָה בְּשׁוּגַג אָסוּר לְאַכּוֹל הַתְּבַשְׂלִי דַּל"כ לֹא יִתְקַיֵּים הַגְּזֵרָה כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּרוּאָה דְּעֵצָם הַתְּבַשְׂלִי אִינוּ אָסוּר בְּדִיעֵבַד אִם שְׁכַח וְהַשְׁהָה רַק דְּלִכְתַּחֲזִילָה אָסוּר לְהַשְׁהוּת שְׁמָא יַחֲתָה יַחֲשׁוּב אֲנִי אֲשַׁהָה וְלֹא אַחֲתָה וְלִפְיָךְ הַנּוֹצְרָכוּ לְאַסּוֹר הַתְּבַשְׂלִי גַם בְּשׁוֹכַח וּמְמִילָא לֹא יִשְׁהָה דְּהָא יֵאָסֵר הַתְּבַשְׂלִי וְלֹא חִשְׁדִּי לְאַכּוֹל מֵאָכַל שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים: וְאוֹתוֹ הַטַּעַם בְּעֵצָמוּ שְׁיִיף גַם בְּרִיאָה דְּאִם נִימָא דְּאִם נִאָבְדָה בְּשׁוּגַג מוֹתֵר לֹא יִרְצָה לְבַדּוֹק כָּלֵל מֵאַחַר דְּרוּאָה דְּחו"ל גּוּפָא סְמָכוּ אַרְנוּבָא דְּהֵן פְּשָׁרוֹת הֲרִי דְּהַבְדִּיקָה אִינוּ אֵלָא חוּמְרָא בְּעֵלְמָא וְזִהִירוּת יִתְיָרָה.

דְּאִם אִיתָא דְּחו"ל חִיָּישִׁי לְמִיעוּטָא גְּבִי רִיָּאָה מִשּׁוּם דְּהִנּוּ מִיעוּט דְּשָׁכִיחַ הו"ל לְאַסּוֹר גַּם בְּדִיעֵבַד אִם נִאָבְדָה בְּלֹא בְּדִיקָה. וְע"כ הַנּוֹצְרָכוּ לְאַסּוֹר אִף בְּדִיעֵבַד דַּל"ה לֹא יִתְקַיֵּים גְּזֵרַת חֲכָמִים כָּלֵל: וְכֵן בְּהָא דְּגִזְרוּ שְׁלֹא לְרַחוּץ בְּשַׁבַּת אִף בְּחַמִּין שְׁהוּחַמוּ מַע"ש מִשּׁוּם שְׁרָאוּ שְׁהַתְּחִילוּ הַבְּלָגִין לְהַחֵם בְּשַׁבַּת וְאוּמְרִים מַע"ש הַחֲסָמוּ ג"כ מִשּׁוּם הָאֵי טַעְמָא הוּא דְּכִינּוּן דְּרָאוּ דְּעֵצָם הַרְחִיצָה מוֹתֵר גַּם בְּשַׁבַּת אִם הַחַמִּין הוּחַמוּ מַע"ש ע"כ הַפְּרִיזוּ עַל הַמְדָה וְהַתְּחִילוּ לְהַחֵם גַּם בְּשַׁבַּת.

וְאִין הַפְּנוּנָה דְּחַמְמוּ הַמִּים בְּשַׁבַּת מִמֶּשׁ דְּנוֹדָאֵי לֹא חִשְׁדִּי יִשְׂרָאֵל עַל כֶּף וּכְמוֹ שְׁפָכַר תְּמָה שְׁם הַרְשָׁב"א וְ"ל בְּחִידוּשֵׁי וְ"ל תְּמִיקָה לִי וְהֵלֵא לֹא נַחֲשָׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשַּׁבָּתוֹת וְכַדְתָּנוּ וְכו'.

[וּבְיֹתֵר הו"ל לְהַקְשׁוֹת דְּאִם חִשְׁדִּי לְחַלֵּל שַׁבַּת בְּמִזִּיד בְּאִיסוּר סְקִילָה מַה תּוֹעֵלַת יִהְיֶה אִם יֵאָסְרוּ רְחִיצָה שְׁהוּחַמוּ גַם מַע"ש אִם חִשְׁדִּי אִיסוּר דְּאוּרְיִיתָא כ"ש דְּחִשְׁדִּי אִיסוּר

דברבנו] ומירץ ע"פ הירושלמי שם דלא חממו ממש ח"ו רק שלא היו פוקקין הנקבים
מבערב וממלאים עצים מבערב והלכה אף שעיקר הדבר אין בו משום איסור חילול
שבת פיון שהניחו העצים מע"ש וכמו דתניא בשבת י"ח דפוקקין מים לגינה ע"ש עם
חשיכה ומתמלאות והולכת כל השבת כולה מ"מ פיון שנקביו פתוחין והוא דולק והולך
בעודו רוחץ בו בנודאי אתו לחתווי ולפיכה אסרו בדולק והתירו בפוקק עכ"ל הרשב"א
ז"ל שם.

ולפי דבריו ז"ל דומה ממש לגזרה דאסור להשהות קדירה ע"ג פירה דג"כ הגזרה הוא
שמה יחטה בגחלים והיה קיל להו לבלגים דבר זה דסברי דהם יזיהרו שלא לחתות
ולפיכה הוצרכו לאסור עליהם הרחיצה מכל וכל: ומיהו עדיין צריה ביאור הא דמסיים
שם בגמ' ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנהנו.

ולכאורה תימא דהאיה היו רוחצין בחמין הא חז"ל אסרו להם הרחיצה ואם דהיו באמת
עוברי עבירה והיו חשודים לעבור על איסור דרבנו וכו' משמע באמת בהדיא בגמ' דקרי
להו עוברי עברה.

ורבא הוציא מזה דמאן דעבר אדרבנו שרי למקריה ליה עברינא. מה תועלת מה דאסרו
להם גם הזיעה מ"מ הם יעברו גם על איסור זה.

אבל אינו קושיא דהתם הוי שפיר תועלת גדול דכינון דאסרו גם להזיע הרי היו יכולין
ב"ד להעמיד שומרים (בגימ' הקדמונים) שלא יפגס שום אדם למרחץ ואם יפגס הרי
יכולין לקונסו כמו כל מי שעובר על תקנת חכמים אבל בעת שהזיעה היה מותר היה
יכול להתנצל דנקנס להזיע ולא היו יכולין ב"ד לעכב ביזו.

וקל זה ברור: והנה ע"ד שפכתתי לפרש ד' הש"ה הנ"ל פוננתו דכינון דיראה דבדיעבד
מותר הרי דאזלינן בתר רובא לא יחוש דלא לבדוק הריאה אף לכתחילה דלאו כו"ע
ידעו החילוק בין לכתחילה לדיעבד ולכתחילה אין סומכין על הרוב במקום דיכולין
לבררו דרוב העולם אין יודעין זה.

אבל א"א לפרש דחיישינן לרשיעי דישליה במזיד ויאמר שוגג הייתי דזה א"א לפרש
כלל דמ"נ אם נחוש דהוא חשוד לעבור על דברי חכמים ולהטעות להקונים לומר
דנאבדה בשוגג א"כ מה תועלת דאסרינן אף בשוגג דאם הוא חשוד לאבד במזיד ולא
לבדוק ולמוכרה בחזקת פשרה.

בנאבדה בשוגג בנודאי חשוד לומר להקונים דהייתה פשרה ובדק הריאה דאטו הקונים
ידעי דנאבדה בלא בדיקה הא הדבר מסור ביזו ורק דאנו תפשינן דכל ישראל בחזקת
פשרות הן עומדין ומסתמא בדק הריאה.

אבל אם נימא דחשדינן ליה לטבח שיאבדה במזיד ולא יבדוק מה תועלת יש במה
דאסרינן אף בנאבדה בשוגג ולכן ע"כ צריה לפרש כמו שפכתתי: ואכן העיר ע"ז שו"ב
אחד מומחה לרבים דפ"ק דהיאך נפרנס להסוגיא דחולין י"ד דרצה הש"ס שם לומר
דמשו"ה בשוחט בשבת בשוגג אסורה באכילה ליומא משום דדמי למשקין שיצאו
מאליהן מזיתים וענבים דאסורין משום גזירה דשמא יסחוט ביזים פיון דלהכי קיימא.

והלכף בשחיטה נמי כיון דכל בהמה לשחיטה קיימא אם נימא אם שחטה בשוגג מותרת באכילה אתי למשחט לכתחילה במזיד וכן פירש שם רש"י ז"ל להדיא דהגזירה הוא דילמא אתי למשחט בשבת במזיד וקרי התם לא שינוי קלל הגזירה שפתיבתי לענין נאבדה הרואה דמאי ענין היתר אכילה לאיסור מלאכה דשחיטה דאף אם יהא מותר לאכול אף אם שחט במזיד מ"מ משום זה לא יטעה לומר דמותר לשחוט בשבת וע"כ צ"ל משום שהוא להוט אחרהאכילה או במשקין להוט אחר שתנית המשקה חיישינן שמה הוא חשוד לחלל שבת כדי שיאכל וישתה ויאמר דשוגג הייתי.

וא"כ מה תועלת דאמרו דאף אם יצאו מעצמן אסורין או לענין שחיטה אף אם שחט בשוגג אסורה באכילה ליומא דאם הוא חשוד לחלל שבת במזיד פשיטא דחשוד לאכול אם נשחטה בשוגג.

וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם והוא תמיהה עצומה לכאורה: ולוא פירש"י הנה נ"ל לפרש דר"ל אם נימא דבשוגג מותר באכילה כל הרואה שאוכלין הבשר או ששותין המשקה והוא יודע שלא נסחט ונשחט מע"ש ויאמר הרואה דבנודאי נשחט בשבת ויאמר דמותר לשחוט בשבת וזה לא יעלה הרואה על הדעת ששחט בשוגג אבל מה אעשה שרש"י לא פירש כן.

וגם מלשון הגמ' גופא דאמרה כיון דלשחיטה קיימא יהיב דעתיה לא משמע כן כמו שפירשתי: ולכן נ"ל דכוננת הגמ' הוא כמו שאמרין בשבת וד' קי"ח) גבי דליקה דאסרו להציל יותר מג' סעודות מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוני.

ולכאורה אדרבה הדעת מחייב להיפך דאי לא שרית ליה לאצולי אתי לכבוני וכמו דאמרין בדרף מ"ג לענין הצלת המת מפני הדליקה. וע"כ דזה אין חושדין לשום אדם דיערב לבו לחלל שבת במזיד בשביל הפסד ממונו או מפני שהוא להוט לאכול ולשתות.

ולכן אם אסורין אותו להציל יותר מג' סעודות מסח דעתיה מממוניה ומיזאש מהם ולא יבוא לחילול שבת. משא"כ אם אנו מתירין אותו להציל חיישינן שבעת שהוא טרוד בהצלה מתוך גודל הטרדה ישפח שהוא שבת ויבוא לכבות בידים בשוגג או מתוך שהוא מתעסק בהצלה יחוס על שאר תפצוי היקרים ששולטה בהן האש ואינו יכול להצילן בלא כביה ותגבר עליו יצרו ביותר ויבוא לכבות במזיד ואף שיודע שהוא שבת דיצרו יהא תקפו לחלל השבת ולא יוכל להעמיד עצמו נגד יצרו: וא"כ לענין משקין שיצאו מעצמן נמי אם היינו מתירין אותו לשתות בשבת [וכן גבי שחיטה אם היינו מתירין אותו לאכול אם נשחטה בשבת בשוגג] כיון דדעתו עליו חיישינן שמה מחמת גודל התשוקה ישפח שהוא שבת ויבוא לסחוט בידים [או לשחוט בהמה בשוגג] או אפשר מחמת גודל תשוקתו לאכול או לשתות ותגבר עליו יצרו ויבוא לשחטה במזיד ולא יוכל להעמיד עצמו נגד יצרו משא"כ עתה שאסרו חכמים הבשר באכילה ליומא מיזאש ממנו כיון שיודע הדין דאפילו אם ישחוט אותה ג"כ תהיה אסורה באכילה ליומא מתיזאש עצמו ממנה לגמרי ביום שבת דלאכול דבר שאסרו חז"ל לאכול חמירה ליה יותר מאיסור שחיטה דאורייתא דבשחיטה אינו עובר רק פעם אחת ונגע אהד משא"כ באכילה עובר על כל פזית וכזית מדרבנן.

וכעין זה פתב הר"ן בסוף יומא לענין חולה שיש בו סכנה וצריך לשחוט לו תרנגולת ויש פאן בשר גבלה מ"מ עדיף טפי לשחוט התרנגולת דאף שהוא איסור סקילה מלהאכילו גבלה שאינו אלא באיסור לאו לפי שהאונקלה עובר בלאו על כל פזית וכזית ע"ש וברא"ש שם.

וכל זה לענין שחיטה ולענין משקין שזבו מעצמן אבל לענין נאבדה הריאה בשוגג ע"כ צריך לפרש כמו שפתבתי לעיל ודו"ק היטיב הנלע"ד פתבתי ביום ועש"ק י"ב שבט שנת תרנ"ז לפ"ק: סימן יד בעז"ה ביום ד' ח' אלול שנת תרנ"ב לפ"ק לכבוד הרה"ג החו"ב וכו'.

הנה מכתבו הגיעני אודות בהמה אחת שנמצא שניקב טרפש הכבד שלא מצד הכבד שכת"ר הטריף הבהמה וחקם אחד רצה להתיר ולסמוך על דברי המהרי"ט ז"ל בתשובה בחלק ב' בחלק יו"ד שלפי תי' הב' שכתב שם בשם הב"י בסי' מ"א משמע דאם ניקב שלא מצד הכבד כשרה [ואכן באמת בב"י שם עצמו לא נמצא שחילק בזה וכמו שיבואר לקמן בעז"ה]: והנה ראיתי להשיבו הנה הגם אשר מצאתי בס' פרי תואר על היו"ד בסי' מ"א שגם דעתו נוטה להתיר אם ניקב שלא מצד הכבד מ"מ ח"ו לסמוך על דבריו דהא דעת הש"ך וכל האחרונים ז"ל לאסור אף שניקב שלא מצד הכבד.

וכן הפר"ח בסי' מ"א ס"ק י"ד לאחר שהביא דברי הב"ח והש"ך פתב ולפיכך יש להחמיר בדבר וכן מדברי הפמ"ג במשפצות זהב ס"ק ח' ובשפתי דעת ס"ק י"ג שכ' שם להספיק להלכה כד' הט"ז דכל מה שפרוס על הדופן אם ניקב שם כשרה.

משמע להדיא דאם ניקב יתר הטרפש מה שאינו פרוס על הדופן טרפה אף שאינו מצד הכבד וכדעת הב"ח והש"ך: וכן הבאה"ט פתב בס"ק י"ב דכמעט כל הפוסקים פותבים דהאי מצד הכבד הוא ט"ס וצ"ל חצר הכבד וכו' עכ"ל.

ובאמת שדבר ד' בפיהם אמת בזה דהרי עיקר דין זה נובע מד' בה"ג ובבה"ג עצמו שממנו מקור דין זה לא הונזר כלל תיבות מצד הכבד רק פתב סתם בהלכות טרפות דאם אינניקבא טרפשא דכבדא ניקבה המרה טרפה.

וכן הטור בסי' מ"א פתב דכ' בה"ג דאי אינניקב טרפשא דכבדא טרפה ולא הזכיר כלל דדווקא מצד הכבד וכן במרדכי עצמו שכתב דווקא מצד הכבד הנה פעת במרדכי שדפס בזיטאמיר ובוילנא באלפסי החדשים הנה הוא חצר הכבד והוא מהגהות הרמ"א ז"ל שנמצא פתוב על הגליון של המרדכי שלו: וגם מד' הב"י שהקשה על דברי הטור בשם בה"ג אלו שפותר למש"כ בסי' ל"ט דאם נסרף למקום שאין הנקב פוסל בו כגון דניקב לטרפש הכבד וכו' ותי' על זה ב' תירוצי' שונים ולא תירץ בפשיטות דהתם מיירי שניקב שלא מצד הכבד [ובאמת בכנסת הגדולה בסי' מ"א פתב דלדעת הסוברים דדווקא בניקב מצד הכבד טרפה לק"מ קושית הב"י דיש לתרץ בפשיטות דשם מיירי דנסרף לחצר הכבד שלא מצד הכבד ע"ש והובא דברי הכנה"ג בקוצר בס' פרי תואר שם] אלמא דלא ס"ל לחלק בזה: ובאמת ששני תירוצי' הב"י שם תמוה דעל תירוץ הראשון שכ' לתרץ דשם בסי' ל"ט מיירי בטרפשא דליבא כבד תמה על זה הפרישה בשם המהרש"ל דהרי בהר"ן איתא להדיא תרתי שנסרף לטרפשא דליבא או לטרפשא דכבדא [ומיהו זה לא

קושיא כ"כ וכבר ישב הפרי תואר לדברי הב"י דר"ל דהטור לא מיירי רק בטרפשא דליבא.

והר"ן דהזכיר שניהם אפשר דלא ס"ל כלל לדעת בה"ג באינקיב טרפש הכבד טרפה ומדע דהרי לא הביאו פלל ועיי"ש] ועל תירוץ השני שתייר דהכא מיירי ביותרת הכבד שקורין איבדיש תמוה דאינה סבא יש לומר דאם ניקב אצבע הכבד יהיה טריפה מצד דינטל הכבד פולו ומאי גרע אצבע הכבד מהכבד עצמו דבשלמא בחצר הכבד דהוא נעשה להפסיק בין אברי הרוח לאברי המזון י"ל דקים להו להגאונים ו"ל דכל שניקב תו אינו יכול לעשות פעולתו למה שנקרא.

אבל לענין אצבע הכבד אין פאן סבא להטריף בנקב יותר משאר הכבד: והיותר תמוה דמשמע מדבריו דיותרת הכבד היינו אצבע הכבד והוא נקרא אובדיש והרי ברש"י בחומש בפ' ויקרא על הפתוב ואת היותרת על הכבד פירש רש"י ו"ל [וכן התרגום אונקלוס] דהיינו חצר הכבד והוא נקרא אובדיש.

ואם נאמר דהב"י נמשך אחר דברי הרשב"ם והרמב"ם בפ"י המשניות שיותרת הכבד הוא אצבע הכבד. וכן הביא הרא"ם ו"ל בס' יראים בעמוד איסור מאכלות בשם יש מפרשים.

מ"מ אפתי קשה דהאיך פתב דאצבע הכבד היא נקרא אובדיש והלא רש"י ו"ל שם בפ"י החומש והרא"ם ו"ל בס' יראים שם פתבו דחצר הכבד ניקרא איבדיש ולא אצבע הכבד: ועוד דאם דעתו דלדעת הסוברים דיותרת הכבד הוא אצבע הכבד גם השם נשתנה והוא ניקרא איבדיש א"כ תמוה דהאיך מתיר דהתם בס"ל מיירי בחצר הכבד ושם אין הנקב פוסל והרי בבעל העיטור בהילכות טריפות פתב להדיא שאם הריאה נסרה ליתרת הכבד שקורין אותו איבדיש.

ולפי דברי הב"י ע"כ דהבעל העיטור ג"כ מיירי באצבע הכבד והוא הנקרא אובדיש ואעפ"כ אין הנקב פוסל בו. אם לא שנאמר דהבע"ט ג"כ חולק על הבה"ג בזה ולא ס"ל כלל דניקב טרפש הכבד טרפה: וגם דברי מהרי"ט הנ"ל שפתב בשם הב"י לחלק בין אם ניקב מצד הכבד או לא תמוה לכאורה דהיכא מצא זה בב"י ואולי דהיה קשה לו דברי הב"י דהוא נגד פירוש רש"י בחומש דיותרת הכבד הוא חצר הכבד והוא נקרא אובדיש ולכן פירש לדברי הב"י דהפל בחצר הכבד מיירי רק דמחלק בין ניקב מצד הכבד או לא ואותו חלק שמצד הכבד נקרא אובדיש.

אבל דוחק גדול לומר פן וגם לא נמצא לשום מפרש שיפרש פן. וגם מד' התו"כ שהובא ברש"י בחומש דהא דכתיב על הכבד היינו דבא ללמד שיטול קצת מן הכבד עצמו ע"כ דאינו כד' המהרי"ט דלמהרי"ט א"ש בפשיטות הא דכתיב על הכבד ללמד דאין צריך להסיר רק אותו חלק דמצד הכבד: ולכן דברי המהרי"ט תמיחים ובלא"ה אין לסמוך על המהרי"ט פלל בזה דגם הוא לא פתב פן להלכה רק לתירץ הקושיא לפי דברי הב"י ואין ראיה דס"ל להלכה פן.

ובלא"ה דברי הפרי תואר שכתב להקל בזה שלא מצד הכבד משום דעיקר הדין גופא אין לו יסוד וסמך מד' הש"ס והפוסקים ראשונים תמוה דהלא דברי בה"ג הם נידוע שפל

דְּבָרָיו הֵם דְּבָרֵי קְבֻלָּה מְחַכְמֵי הַש"ס וְאֵין לְזוּז מִדְּבָרָיו יָמִין וְשִׁמְאֵל וְגַם כַּמָּה רֵאשׁוֹנִים הִבִּיאוּ דִין זֶה בְּשֵׁם בַּה"ג לְהִלְכָה וְלִכְּוֹן אֵין לְסִמְנָה עַל דְּבָרֵי הַפְּרִי תְּנוּאָה בְּזָה כְּלָל וְכִלְלִי וְהַנְּלֵעַ דְּפִתְבֵּיתִי בְּזָה: שְׁלֵמָה הִפְתֵּן סִימָן טו הֶעֱתַק מִמָּה שֶׁהִשְׁבֵּתִי לְהַגְאֵב דְּדַק"ק לְוִבְאָקִי נ"י בְּיוֹם ד' י"ג כְּסֻלְיוֹ שְׁנַת תְּרַנ"ז מָה שֶׁהֶעִיר כַּת"ר נ"י עַל הַתּוֹס' דְּחֻלְיִין (דָּף י"א ע"ב) ד"ה לִיחֻוּשׁ דַּר"ט וַר"ע דְּאָמְרוּ דְּאֵילּוּ הֵיִינוּ בְּסִנְהֶדְרִין לֹא הָיָה אָדָם נְהָרַג מְעוּלָם וְאָמְרִינוּ בַּגְמ' דְּאָמְרוּ לְהוּ טְרַפָּה הָרַג שְׁלָם הָרַג וְאֵת"ל שְׁלָם הָרַג דְּהֵיִינוּ שְׁאָמְרוּ שְׁבָדְקוּ אוֹתוֹ אַחַר מִיתָתוֹ מִכָּל י"ח טְרַפּוֹת] מ"מ דְּלָמָּא בְּמָקוֹם סִינְיָף נִקְבַּב הָוִי.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' דַּר"ע לְטַעְמֵי אֲזִיל דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא בְּכַוּוֹת (ד' כ') דְּקִסְבַּר דְּחֻלְבֵּי אֵינוּ פּוֹטֵר וְכו' וְאֵע"ג דְּאֵפִילוּ ר"מ דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא מוֹדָה הֵיכָּא דְּלֹא אֶפְשָׁר ר"ע חֲשִׁיב לִיהֵ אֶפְשָׁר דְּהָא מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁהֵיָה קְרוּם שְׁל מוֹחֻז מְגוּלָה וְנִקְבוּ [וְאֵף שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס' דְּדוֹחַק גְּדוּל לְהַעֲמִיד הַפְּתוּב בְּקָף מ"מ צ"ל דַּמ"מ מְקָרִי אֶפְשָׁר וְכֹל הֵיכָּא דְּאֶפְשָׁר לֹא אֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא וְאָמְנָם מְזָה מְוִקְרַח לֹמַר דְּהָא דַּר"ע חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא אֵינוּ אֵלָּא מְדַרְבְּנֵן דְּהָא כִּינֵן דְּדוֹחַק לְהַעֲמִיד הַפְּתוּב בְּקָף א"כ מוֹכַח דְּאֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא מַה"ת מְהוֹרַג אֵת הַנְּפִשׁ וְגַם ר"מ דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא אֵינוּ אֵלָּא מְדַרְבְּנֵן.

וְאֵין לֹמַר דַּס"ל לַר"ע וַר"מ דֵּינֵישׁ לֹמַר דְּשִׁבְקָא לְקָרָא דְּהוּא דְּחִיק וּמוֹקִים אֲנַפְשִׁיָּה דְּזָה אֵינוּ שְׁיִיף רַק אִם יֵשׁ לְזָה רְאָיָה מְקָרָא אַחֲרֵינָא דְּלֹא אֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא. אֲבָל אֵי לַא"ה לֹא שְׁיִיף לֹמַר דְּשִׁבְקָא לְקָרָא מְאֵחַר דְּנוֹכַל לְפָרֵשׁ קָרָא בְּרוּוֹחָא וְאֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא בְּאַמַּת אֲבָל הַתּוֹס' בְּשֵׁם ר"ת בְּמַכּוֹת (דָּף ז') חֲשִׁיב לִיהֵ לְדָבָר שֶׁא"א וְכִינוּ שְׁאֵי אֶפְשָׁר בְּנוֹדָאֵי אֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא אֵף מְדַרְבְּנֵן.

וְהָא דְּאָמַר דְּשָׂאֵל לְעֵדִים דִּילְמָא בְּמָקוֹם סִינְיָף נִקְבַּב הָוִי ר"ל דַּע"י שְׁהֵי מְרַבִּים בְּבִדְיָקוֹת אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִכְחִישׁ אַחַד מֵהֶם אֵת חֲבִירוֹ וּמִמִּילָא בְּטַל הֶעֱדוּת וּמָה שְׁאָמַר דְּלֹא נְהָרַג אָדָם מְעוּלָם כְּתַב ר"ת שֶׁם דְּלֹאוּ דְּוִוְקָא אֵלָּא רֹב פְּעָמִים לֹא הָיָה נְהָרַג וְכו'.

וּלְפִי דְּבָרֵי ר"ת יֵשׁ לֹמַר דְּבְּמָקוֹם שְׁאֶפְשָׁר גַּם מַה"ת לֹא אֲזִלְיִנוּ בְּתַר רְנָבָא לַר"מ וַר"ע: וּקְצַת רְאָיָה לְדְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּחֻלְיִין דְּחֲשִׁיב אֶפְשָׁר מְהָא דְּאָמַר רַב אֲשֵׁי אַמְרִיתָא לְשִׁמְעָתָא קַמְיָה דְּרַב פְּהֵנָא וְאָמַר לִי דִּילְמָא הֵיכָּא דְּאֶפְשָׁר אֶפְשָׁר הֵיכָּא דַּא"א לֹא אֶפְשָׁר.

וְלְכַאוּרָה תִּימָה דְּתַקְשָׁה אֵיהּ לְנַפְשִׁיָּה דְּהָא רַב פְּהֵנָא בְּעֵצְמוֹ הִבִּיא רְאָיָה מְהוֹרַג אֵת הַנְּפִשׁ. וְע"כ דְּבַהוֹרַג הַנְּפִשׁ אֶפְשָׁר וְדו"ק] וּמִשְׁמַע לִיהֵ לְכַת"ר נ"י דְּלְפִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' צ"ל דַּר"ע חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא מַה"ת דַּל"ה לֹא הָיָה פּוֹטֵר אוֹתוֹ מִמִּיתַת ב"ד כִּינֵן דְּמַה"ת חִינֵיב [אֲבָל בְּאַמַּת אֵינוּ הֶכְרַח כְּלָל דְּאֵף אִם הוּא מְדַרְבְּנֵן מ"מ הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דְּבַרְיָהֶם דְּגְדוּלָה מְזוּ מְצִינוּ שְׁהַעֲמִידוּ חֲכָמִים דְּבַרְיָהֶם בְּאִיסוּר פְּרַת וּכְמוֹ דְּאָמְרִינוּ בְּפִסְחִים דְּעָרַל וְהַזָּאָה וְאִזְמַל הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דְּבַרְיָהֶם בְּמָקוֹם פְּרַת וְא"כ כ"ש דְּהַעֲמִידוּ חֲכָמִים דְּבַרְיָהֶם לְעַנְיֵן מִיתַת ב"ד [בְּזִמְן הַבֵּית] דְּאֵינוּ אֵלָּא מ"ע בְּעֵלְמָא מְשוּם דְּחֲשִׁשׁוּ שְׁמָא הוּא טְרַפָּה וְיַעֲמָדוּ ב"ד בְּאִיסוּר שְׁפִיכוֹת דָּמִים דְּחִמִּירָא טוּבָא.

וְזָה אֵין לְהַקְשׁוֹת דִּיתְבַּטַּל כָּל דִּין מִיתַת ב"ד דְּהוֹרַג אֵת הַנְּפִשׁ דְּהָא כְּתַבוּ הַתּוֹס' דִּיוֹכַל לְהַתְקַיֵּים כְּגוֹן שְׁהֵיָה קְרוּם שְׁל מוֹחַ מְגוּלָה וְרָאוּ הַעֲדִים שְׁהֵיָה שְׁלָם וְכָּא זֶה וְנִקְבוּ וְשָׂאָר הִי"ח טְרַפּוֹת בְּדְקוּ אוֹתוֹ אַחַר הַהֲרִיגָה.

וא"כ י"ל דר"ע אינו חיש למיעוטא רק מדרבנן. ולפי מש"כ לעיל מוכרח לומר דחינו חייש רק מדרבנן דהא בהורג נפש שפיר אפשר בהיה קרום של מוח מגולה דבכה"ג לא שייך לחוש למיעוטא דאין פאן מיעוטא ואעפ"כ חייבה התורה בכל גונוי אף דהרג בסייף וכמו שכ' התוס' משום דדונח גדול לאוקמי קרא דמייירי דווקא בהיה קרום של מוח מגולה.

וא"כ ממילא מוכח דמה"ת לא חיישינו למיעוט פלל] ולכן העיר כת"ר נ"י מהמשנה דביצה כ"ה דר"ע אמר דכונת חי מבית טביחתה ובגמרא הביא הש"ס מבריייתא דתני ר' חייא מבית טביחתה ממש ומוכיח הש"ס מזה דא"צ הפשט ונתינת לבדוק אחר י"ח טרפות.

וקא דאמר רבי חייא ב"ר אבא דהפשט ונתינת בעולה וה"ה לקצבים אורח ארעא קמ"ל אבל לא מדינא. ותמה ע"ז כת"ר נ"י פנין דר"ע סבר דחיישינו למיעוטא מה"ת א"כ בנדאי לדידן צריף בדיקה בכל הי"ח טרפות מה"ת פן הקשה כת"ר נ"י.

אבל איני יודע דמאי הקשה זה דווקא אם ר"ע חייש למיעוטא מה"ת והלא אם נאמר דלא חייש אלא מדרבנן ג"כ תיקשה דהכי מתיר ר"ע לאכול מבית טביחתה קודם שפדקו אחר הי"ח טרפות דהא מדרבנן צריף לבדוק.

אבל באמת אין התחלה לקושיתו דהא כבר כתבו התוס' שם דבדבר שא"א ע"כ מודה ר"מ דאזלינן בטר רובא ואף דס"ד דהתוס' בחולין (ד' פ"ו) דר"מ חייש למיעוטא מה"ת הרי דהתורה גופא לא חששה למיעוטא רק במקום דאפשר: וכן מוכח להדיא מהש"ס שם דרב פהנא דחה הראיה שהביא רב אשי משחיטה דאזלינן בטר רובא ודחי רב פהנא דלעולם אימא לה דבמקום דאפשר לא אזלינן בטר רובא פלל ושאני שחיטה דא"א ומביא הש"ס ראיה מר"מ דהיכא אכיל בישרא [ומזה גופא ראיה דר"מ חייש למיעוטא מה"ת דאי לא חייש רק מדרבנן מאי ראיה מר"מ דילמא דווקא במידי דרבנן יש חילוק בין אפשר לאי אפשר אבל בדאורייתא לא.

[ומיהו לעיל בתשובה ד' פתבתי דאף דאינו חייש רק מדרבנן מ"מ שפיר מיייתי ראיה דגם מה"ת יש חילוק בין אפשר ללא אפשר משום דבמקום חזקת איסור ונדאי הוי דאורייתא לר"מ משום דאמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה וכוזה נדחה גם הראיה מגטין].

וכן ראיה מהש"ס ריש גטין דאמרינן שם ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדיינא מגמר גמירי. ואם נימא דר"מ לא חייש רק מדרבנן א"כ מאי עדיפא מדרבנן הא לרבנן נמי צריף לחוש דשמא לא עביד לשמה וכמו דמסיק ורבנן הוא דאצרוף וא"כ מה הוצרך להוסיף לר"מ עוד סברא דסתם ספרא דדיינא מגמר גמירי.

אלא ונדאי דלר"מ מה"ת חיישינו למיעוטא ואין בינדם של חכמים להקל משום עגונא ולסמוך על השלית. ולכן הוצרך לומר דגם לר"מ אינו אלא דרבנן משום דאיכא תרי רובא רוב בקיאיין הו וסתם ספרא דדיינא מגמר גמירי וחששא משום דאיכא ואשפח אינו אלא מיעוטא דמיעוטא והלכך גם לר"מ אינו אלא מדרבנן [וצ"ל דאף בעלמא לא חיישינו למיעוטא דמיעוטא פלל ואפי' לר"מ מ"מ ה"כ משום חומר א"א לא סמכינן אפי' אתרי רובי ואצריף תרי סהדי ורק משום עיגונא פגון בגט ע"י שלית סגי בחד: ומקחו צריף

לענין דא"כ תקשה לרבא דאמר הטעם משום דאין עדים מצויין לקיימו ואמרין ג"כ דמשו"ה הימניה לשליח ואף דאיסתחזק איסורא דא"א משום דמה"ת עדים הסתומין על השטר פמי שפחקה עדותן בב"ד דמי ורבנן הוא דאצריה וכו' ולכאורה עדנין תקשה לר"מ דתניש למיעוטא לבעי תרי מה"ת.

וצריה לומר דהוה סברא דר"ל דעדים הסתומין על השטר כמו שפחקה עדותן בב"ד הוא סברא גמורה ועדיפא מרבנא וחספא דילמא זיפי מזניף עדים אינו אלא מיעוטא דמיעוטא וגם לר"מ לא תנישנין להוה מיעוטא מה"ת.

והא דתנישנין מדרבנן היינו ג"כ מצד חומר א"א וגבי שאר שטרות משום דאין הולכין בממון אחר הרוב והלפך צריה קיום מדרבנן מיהת. ואכן לפי זה שובר שסתמו עליו עדים לא נצרה לקיום הא הלנה מוחזק במעות.

והדבר צ"ע: ומה שהקשו התוס' בחולין (ד' י"א) דלמה אינו מביא ראיה מבשר תאנה דהתורה התירה. [כבר תירץ הרשב"א בחידושי ונהבאתיו לעיל בסימן ד' דמבשר תאנה אינו ראיה די"ל דדילמא לא התירה התורה אלא דווקא אם מתאנה לאכול בשר וכמו דהתירה התורה יפת תואר דמוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות וכו'].

וא"כ פשוט דגם לר"ע כן וכן כתבו התוס' להדיא שם דבמקום שא"א גם ר"ע מודה אף דס"ל דגבי הורג את הנפש חשיב אפשר ולפי זה אין מקום לקושית כת"ר נ"י: ואגב דאירינין בסוגיא דביצה (ד' כ"ה) אכתוב בכאן מה שפכתתי על גליון הש"ס שלי בגמ' דביצה שם על הא דאמרין שם דנטיעה מקטע רגליהון דקצבייא ופירש רש"י ז"ל דמקטע רגלי הקצבים הממהרים לאכול קודם הפשט וניתוח ופעמים שנמצאת טרפה.

וכתבתי בצידו דנראה לי פשוט דאין פונת רש"י ז"ל דהפשט וניתוח הוא משום בדיקת הריאה דא"כ אינו שייך הלשון ופעמים שנמצאת טרפה דתיפוק ליה דהא מחויב לבדוק הריאה וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל בחולין שם: ולכן נראה לי דרש"י ז"ל מייירי אשאר טרפות והגם דא"צ לבדוק לכתחילה אחר י"ח טרפות מ"מ צריה לפתח הכרס דאולי ימצא ממילא טריפה שלא ע"י בדיקה וכמש"כ התוס' בד"ה אורח ארעא דאם מנתח הכרס ואינו רואה טריפות אז אפילו אמא"פ ימצאו הטרפות אחר האכילה דינו כאונס דהא חז"ל לא חייבו אותו לבדוק ומאי הו"ל למעבד.

אבל אם לא פתח הכרס כלל נחשב כשוגג וצריה כפרה דשמא אם הנה פותח הכרס הנה רואה הטרפות בלא בדיקה ע"כ לשוני על הגליון. ומד' רש"י והתוס' ז"ל אלו הוא ראיה ברורה לדעת הגאון מו"ה וואלף אלעסקער מק"ק בראד והובא בנודע ביהודא במהד"ת ביו"ד סי' צ"ו דהא דאמרין דאשה מהו שתבדוק לחייב בעלה חטאת דעמדו עליה רבים דע"כ מייירי שלא בשפת ונסתה דאי בשעת ונסתה למה לא תבדוק ומה איכפת לן דיהא לבו נוקפו ופורש דאדרבה יפרוש ויפרוש.

וע"כ מייירי שלא בשפת ונסתה ואז אנוס הוא ופטור מחטאת. ותירץ הגאון הנ"ל דאף שלא בשעת ונסתה א"צ בדיקה כלל מ"מ אם לא בדק וא"כ מצא דם בתוך שיעור ונסתה נחשב כשוגג וחיוב חטאת ומה דאמרין בשבועות (דף י"ח) דשלא בשעת ונסתה אנוס הוא ואינו חייב קרבן מייירי כשבדק.

ומד' רש"י ותוס' ה"א הוא ראיה גדולה לדבריו דהא ה"א נמי אינו מחויב לבדוק ומ"מ צריף לראות מקודם אולי נמצא טרפות בלא בדיקה ואם לא עשה פן נחשב פשוט וצריף כפרה והנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימן טו הנה פבוד חתני הרה"ג וכו' מו"ה אהרן הכהן נ"י דן לפני בהלכה ועלה בדעתו לומר דהא שכ' הרמ"א ז"ל בהג"ה ביו"ד בסי' נ"ח סעיף ו' דכל נפולה שהלכה ד"א הילוף יפה נאפי' דאח"כ שוב לא יכלה להלף פבר יצאה מתורת נפולה והיא כשרה.

ורב פינן דעכשיו אינה יכולה להלף דינה כמסוננת וצריכה פירפוס והוא מד' מהרי"ק ז"ל בשורש קמ"א דהיינו דווקא שאינה יכולה לילף כלל דהיינו שמעמידין אותה ואינה עומדת אבל אם היא יכולה לילף רק שהיא צולעת ומשדרא פרעא בתרייתא אז היא טרפה וצריכה בדיקה בחוט השדרה.

ולדין שאין אנו בקיאים בבדיקה טרפה לגמרי דכל דמשדרא פרעא בתרייתא א"א לתלות דהיא מסוננת ונולד בה חולי בידי שמים דכל מסוננת אינה יכולה לעמוד על רגליה זו יכולה לעמוד אלא כל דמשדרא פרעא בתרייתא א"א לתלות רק בשגרונא או דנפסק החוט שלשה דשני דברים אלו הם הגורמים דמשדרת פרעא בתרייתא.

רק אם לא נפלה כלל תלינן יותר בשגרונא וכשרה דשגרונא שכיח וחוט השדרה לא שכיח ולכן תלינן יותר בדבר השכיח. אבל כל שנפלה דשכיח חוט השדרה כמו שגרונא בנודאי צריף לחוש לחוט השדרה דהא הוי ספק השקול.

ואף דהלכה הילוף יפה מ"מ יש לחוש דחוט השדרה איפסיק. והביא ראיה מהא דאמרין בחולין (ד' נ"א) דאם הכה לבהמה במקל ושלים חוטר אפלו דגבה או דאית בה קיטרי או דמחיייה אפסקיה בכל אלו חיישינן לפסיקת החוט ומפונרש בכל הפוסקים דאף דהיא הולכת הילוף יפה כמו דהלכה קודם ההפאה.

מ"מ חיישינן לפסיקת החוט אלמא דכל היכא שיש לחוש לחוט השדרה לא מהני מה דהולכת הילוף יפה דכל היכא שיש חשש ברור שנפסק החוט אין ההילוף מוציא מידי ספק. וא"כ נראה פשוט דה"ה אם צולעת דזו ג"כ הוכחה על פסיקת החוט או על שגרונא רק דבלא נפלה תלינן יותר בשגרונא אבל היכא דנפלה דשכיח ג"כ פסיקת החוט בנודאי צריף לחוש לפסיקת החוט: והא דלא חיישינן בכל נפולה שהלכה הילוף יפה ד' אמות דשפא נפסק החוט ולמה אמרין דבהלכה אינה צריף בדיקה ומשמע דא"צ בדיקה כלל נאפי' בחוט ולמה לא נצטרף בדיקה כמו במחיייה אפסקיה נאיכף.

דשאני נפילה דנופל החששא על כל האברים וכמו שכ' ר"ן דכל ששהתה מעל"ע או דעמדה יצאה מפלל חשש ריסוק אברים אבל מ"מ יש לחוש דשפא אירע בה אחת מי"ח טרפות וצריכה בדיקה בכל הי"ח טרפות אבל כל שהלכה הילוף יפה קיים להו לחז"ל יצאה גם מחשש טרפות.

והלכך לא שייף לחוש ג"כ לפסיקת החוט דלמה יחוש לפסיקת החוט יותר משאר טרפות פינן דע"י הנפילה עלולה לטרוף בכל הי"ח טרפות וע"י ההילוף יצאה מפלל טרפות למה נחוש לטרפות דחוט יותר משאר טרפות דהא לא חזינן בה ריעותא בטרפות זו יותר משאר טרפות: וע"כ צ"ל פן דא"כ קשה טובא דהיכי מהני, הילוף יפה דהא באמת צריף

לחוש לכל הי"ח טרפות אלא שהי' קבלה ביד חז"ל דאף דטרפה יכולה לילף פשאר בהמות הבריאות היינו בטרפות דאבר אחד.

אבל בנפילה דנופל הקששא על כל הי"ח טרפות אינה יכולה להלף הילוף יפה וא"כ תקשה טובא דלמה מועיל הילוף יפה נהי דנודאי אין בה כל הי"ח טרפות דא"כ לא הייתה יכולה לילף מ"מ ששא ארע בה אחד מי"ח טרפות והלכך יכולה לילף וזו תמיהה עצומה לכאורה: וע"כ צריך לומר דכיון דדרך נפילה לקלקל כל האברים ולהוליד טרפות בכל האברים ובנפילה זו חזינו דלא נתקלקלו כל האברים תו לא חיישינו אף לקילקול דאבר אחד דהא חזינו דהחבט לא פעל בבהמה זו לקלקל אותה כמו שאר נפילות מהיכי תיתי נחוש אף לקלקול אבר אחד: וכיון שכן הדבר פשוט דכל זה שאינה צולעת אח"כ אבל כל שצולעת הא איפא ראיה ומופת דלטרפות דחוט פעל בה החבט דהא חזינו דהיא צולעת והא דהלכה הילוף יפה ד' אמות אינו ראיה דלא נפסק החוט דהא כבר הוכחנו דאף דנפסק החוט מ"מ יכולה לילף הילוף יפה.

ואמנם כיון שאח"כ שוב אינה יכולה לילף הילוף יפה היא הוכחה גדולה שפעל בה החבט לטרפות דחוט אף דלא איתגלי בהתימה רק לאחר זמן: ואין לומר דכיון דשגרונא שכיח וזה לא שכיח דע"י הנפילה יתקלקל החוט ושארי האברים לא יתקלקלו והלכך תלינו יותר בשגרונא דהא לימא דמניין לנו דלא שכיח דאימא הכי נמי דשכיח גם זה רק דאם אינה צולעת לא הוי אלא מיעוט דלא שכיח ולמיעוטא לא חיישינו אבל בצולעת דאיפא ריעותא בנודאי צריך למיעוטא כמו בכל ס' טרפות אם איפא ריעותא צריך בדיקה ואף דרוב בהמות פשרות והא דתלינו בשגרונא ואף דרוב בהמות לא נמצא בהם שגרונא מ"מ הוי מיעוט דשכיח וחוט השדרה הוי מיעוט דלא שכיח ולכן תלינו בשגרונא.

אבל היכי דנפלה דחוט השדרה נמי הוי מיעוט דשכיח בנודאי צריך לחוש לחוט השדרה כל זה מדברי חתני הרב נ"י. ובזה רצה ליישב ד' הרשב"א שהובא בשו"ע בס"ס ל"ב דכל שנודע שנפלה חוששין לחוט השדרה אף בשדרו פרעא בתרייתא ולא תלינו בשגרונא ותמהו כל האחרונים ז"ל דבנדוע שנפלה בלא"ה טרפה ובעינו שמתלף הילוף יפה ד' אמות וכיון דשדרו פרעא בתרייתא הא לא הוי הליכה ודחקו התבו"ש והנו"ב בדגול מרבבה ליישב דמייירי דנפלה בפחות מי' באופן שאין נוהג בה דין נפילה.

אבל לפי שהעלה חתני הנ"ל יש ליישב בפשיטות דמייירי שהלכה אח"כ הילוף יפה ד' אמות ואח"כ חזרה להיות צולעת דלנפילה לא חיישינו. אבל לחוט השדרה שפיר חיישינו וזה נ"ל תי' נכון מאוד ליישב דברי הרשב"א והשו"ע: ושוב הביא חתני הנ"ל ראיה גדולה לדבריו מד' התבו"ש והדגמ"ר הנ"ל דתי' דמייירי בנפלה בפחות מי' מ"מ לחוט השדרה חיישינו.

ולכאורה תמוה דהא משמע בגמ' דבנפלה בפחות מי' לא מקרי נפילה כלל והלכך אף דאינה יכולה לילף כלל פשרה ואין דינה רק כמסופנת דעלמא. וא"כ מה בכך דמשדרו פרעא בתרייתא ולמה גרע יותר מאם לא הייתה יכולה לילף כלל דלא חיישינו לחוט השדרה.

וע"כ צ"ל דבאם אינה יכולה לילך כָּל־ל טְפִי יֵשׁ לַתְּלוֹת לְמִסְפַּנַּת דְּאֵי מַחְמַת פְּסִיקַת הַחוּט לְמָה אֵינָה יְכוּלָה לִילֵךְ כָּל־ל. וע"כ צ"ל דְּהֵיא מְסוּפַּנַּת וּמִשׁוּ"ה אֵינָה יְכוּלָה לִילֵךְ.

וְכִינּוּן שְׁפָן לְמָה נְחוּשׁ לְפְסִיקַת הַחוּט דְּהָא אֵין פְּאָן שׁוּם הוֹכְחָה עַל הַחוּט דְּהָא ע"כ צ"ל דְּהֵיא מְסוּפַּנַּת וּמִנִּין לָנוּ לֹמַר דְּנִפְסַק הַחוּט ג"כ דְּמַחְמַת נְפִילָה לֹא הִי צְרִיךְ לְהַחוּט לְפָסוּק דְּהָא נְפִילָה בְּפָחוּת מִי' וּמֵהָא דְּאֵינָה יְכוּלָה לִילֵךְ אֵינוּ רְאָיָה דְּהָא מְוַכְרַח דְּהֵיא מְסוּפַּנַּת וּמִשׁוּ"ה אֵינָה יְכוּלָה לִילֵךְ.

אַבְל בִּיכוּלָה לִילֵךְ דְּהוּא רְאָיָה דְּאֵינָה מְסוּפַּנַּת דְּאֵם הֵיִיטָה מְסוּפַּנַּת לֹא הֵיִטָה יְכוּלָה לִילֵךְ. וְא"כ לְמָה מְשַׁדְּרוּן גַּבְהַ פְּרַעָא בְּתַרְיִיתָא.

וע"כ צ"ל דְּנִפְסַק הַחוּט שְׁלָה וְנָה רְאָיָה גְדוּלָה לְדַבְרֵי חֲתָנִי נ"י. וְהֵנָּה אַף שְׁסַבְרַת חֲתָנִי הוּא סְבָרָא נְכוּנָה וְאִמִּיתִית מ"מ קָשָׁה טוּבָא דְּכִינּוּן דְּהִלְכָה הִילּוּף יָפָה ד' אַמּוּת ע"כ יֵשׁ הוֹכְחָה גְדוּלָה דְּלֹא נִפְסַק הַחוּט שְׁלָה דְּהָא כָּל בְּהֵמָה דְּנִפְסַק הַחוּט שְׁלָה א"א כָּל־ל שְׁתַּלְּוּף הִילּוּף יָפָה וְהֵיא הִלְכָה הִילּוּף יָפָה ע"כ שְׁלֹא נִפְסַק הַחוּט וְהִיכִי נְחוּשׁ אַח"כ שְׁמַשְׁדָּרָא פְּרַעָא בְּתַרְיִיתָא דִּמ"מ נִפְסַק הַחוּט וְאִדְרַבָּה טְפִי הו"ל לַתְּלוֹת בְּשַׁגְרוּנָא דְּלְפְסִיקָא דְּמַעֲיָקְרָא לֹא אֶפְשָׁר וְלְפְסִיקָא דְּהַשְׁתָּא הָא לֹא שְׁכִיחַ דְּהָא בְּהַדְיָא אֶמְרִינּוּ בַּגְמ' דְּשַׁגְרוּנָא שְׁכִיחַ וְחוּט הַשְׁדָּרָה לֹא שְׁכִיחַ וְאֵינוּ דוּמָה לְמַחְז' אֶפְסִיקָה וְאֵינָה אַף דְּחִזְזִינּוּ דְּהִלְכָה הִילּוּף יָפָה מ"מ חֵיִישִׁינּוּ דְּשִׁאנֵי הֵתָם דְּאֵירַע בְּהַ מַעֲשֵׂה דִישׁ לְחוּשׁ בְּזָה לְפְסִיקַת הַחוּט דְּחֵיִישִׁינּוּ לְמִיעוּטָא דְּאֵירַע לְפַעֲמִים אַף דְּנִפְסַק הַחוּט מ"מ לְפַעֲמִים הֵיא הוֹלְכַת יָפָה כְּשֶׁאָר בְּהַמּוֹת.

אַבְל בְּנִפְלָה דְּאֵין בְּהַ הוֹכְחָה לְפְסִיקַת הַחוּט יוֹתֵר מְשַׁאָר טְרַפּוֹת וְכִינּוּן דְּלֹא חֵיִישִׁינּוּ לְשַׁאָר טְרַפּוֹת אַף לְטְרַפּוֹת דְּאֶבְרַ אַחַד לֹא חֵיִישִׁינּוּ דְּלְמָה נִיחוּשׁ לְטְרַפּוֹת דְּחוּט יוֹתֵר מְשַׁאָר טְרַפּוֹת דְּאֶבְרַ אַחַד דְּהָא אַף בְּנִטְרַפָּה אַבְרַ אַחַד ג"כ יְכוּלָה לְהִלְוֵי הִילּוּף יָפָה וּמ"מ לֹא חֵיִישִׁינּוּ כ"ש לְטְרַפּוֹת דְּחוּט דַּע"פ הָרֹב אֵינָה יְכוּלָה לְהִלְוֵי הִילּוּף יָפָה כ"ש דְּלֹא חֵיִישִׁינּוּ וְלֹא שְׁיִיף בְּכַה"ג לֹא אַתְגְּלִי בְּהַתִּיתָה כָּל־ל.

וְלָכֵן עַדִּינּוּ אֵנִי נְבוּף בְּסַבְרַת חֲתָנִי הַרְבַּ הַנְּ"ל נ"י: וְאַגַּב דְּאֵיִרִינּוּ בְּדִינֵי נְפוּלָה עֲלָה בְּדַעֲתִי לְכַאוּרָה לֹמַר דְּהָא דְּאֶמְרִינּוּ בְּחוּלִין דַּף (נ"א) בְּבַהֲמָה דְּשַׁדְּרָא פְּרַעָא בְּתַרְיִיתָא דְּתַלִּינּוּ בְּשַׁגְרוּנָא וְלֹא חֵיִישִׁינּוּ לְפְסִיקַת הַחוּט מִשׁוּם דְּשַׁגְרוּנָא שְׁכִיחַ חוּט הַשְׁדָּרָה לֹא שְׁכִיחַ אֶפְשָׁר דִּישׁ אֵיזָה זְמַן דְּנִמְשֵׁף חוּלֵי הַשַּׁגְרוּנָא דְּזָה לֹא שְׁכִיחַ כ"כ דִּיפּוּל חוּלֵי ר"ל עַל הָאָדָם וְיִמְשֵׁף הַחוּלֵי כָּל יָמָיו דְּכָל חוּלָאֵת סוּפָה לְהַתְרַפְּאוֹת וְאֵם יַעֲבֹר הַזְּמַן שְׁאֵין דְּרַף כ"כ לְמִשׁוּף חוּלֵי הַשַּׁגְרוּנָא תוּ לֹא תַלִּינּוּ בְּשַׁגְרוּנָא וְחֵיִישִׁינּוּ לְפְסִיקַת הַחוּט דְּטְרַפּוֹת הוּא דְּבַר שְׁנַשְׁאָר בְּבַעַל חֵי לְעוֹלָם דְּלֹא מְצִינּוּ טְרַפּוֹת שְׁחוּזַר לְהַכְשִׁירוּ רַק דְּאֵינָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת י"ב חוּדָשׁ לְמ"ד דְּטְרַפָּה אֵינָה חֵיָה וְאֵם אֶמֶת פֶּן הוּא הֵיָה מְקוּם בְּזָה לִיִּישֵׁב קוֹשְׁיִית הַגְרַע"א ז"ל בְּתַשׁוּבוֹתָיו בְּסִי' פ"ג וּבַגְלִיּוֹן הֵי"ד בְּסִימָן נ"ח דְּלְמָה לֹא מוֹקִים הַש"ס בְּזַבְחִים (ד' ע"ד) דְּאֵירַע נְפוּלָה שַׁגְרוּרַת רְגְלֵיהָ בְּבַהֲמוֹת הַרְבֵּה שְׁהֵם ג"כ גוֹרְרִין רְגְלֵיהָ.

אַף דְּהֵם כְּשִׁרִים דְּתַלִּינּוּ בְּשַׁגְרוּנָא וְנִשְׁאָר בְּקוֹשְׁיָא. וְאַמְנָם לְפִי הַנְּ"ל נִיחָא דְּבַכַה"ג אֵינוּ נִצְרַף לְתַקְנָה דְּתַנּוּ בְּמִשְׁנָה דִּירַעוּ עַד שִׁיִּסְתַּאבּוּ דְּהֵרִי יֵשׁ תַּקְנָה אַחְרַת שִׁימְתִּינּוּ עַד הַזְּמַן שְׁדָּרַף הַשַּׁגְרוּנָא לְהַפְסֵק וְתוּ לֹא יִגְרָרוּ רְגְלֵיהֶם וְנוֹפֵר מִי הֵיא הַבְּהֵמָה הַטְרַפָּה וְאֵם עֲדָנָה יִגְרָרוּ רְגְלֵיהֶם כְּמוֹ בְּתַחֲזִיקָה אִזּוּ תַתְּבַר דְּכּוֹלָם טְרַפּוֹת הֵם: אַבְל בְּאַמַּת הַף סְבָרָא לִיתָא

ואין לה קיום כלל דמ"נ אם יש לזה זמן מוגבל עד אימתי יוכל לשהות בבעל חי חולי השגרונא הו"ל להש"ס לבאר הזמן דנדע דאם הגיע אותו הזמן ולא נפסק אז הוא ראיה דנפסק החוט.

ועוד דלמה התירו חז"ל באמת וסמכו על הפלל דתולין במצוי והלא אף ברוב אמרינו דלא סמכינן ארנפא דיכולין לבררו וה"נ אפשר לברר פשיגיע הזמן ואם אין לזה מוגבל א"כ נפל פותא בבירא דלעולם יכולין לתלות בשגרונא דשמא עדיין לא הגיע הזמן וגם עיקר הדבר ליטא דמצינו כמה פעמים במיני חלאים ר"ל דעומד בבעל חי עד יום מותו ויוכל לחיות בחולי זה כמה שנים: סימן יז הנה ראיתי להפמ"ג בפתיחה לסימן ל"ט שכתב בדברי רש"י ז"ל בחולין (ד' מ"ו ע"ב) שכ' הטעם דסרסא פסדרן פשרה ואף דאין סרסא בלא נקב מ"מ פיון דהוא פסדרן זו מגינה על זו והדרא פריא שמתוה ששוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק וכו' עכ"ל יש בו ד' פירושים ולכל הפירושים אם יש נקב בפועל בלא סרסא טרפה ולא מהני מה שאנא חבירטה סותם הנקב והב"י שהביא בשם העיטור מסתברא אף דמפקא זיקא פשרה.

והבין הב"י שסובר פ"י ז"ל פירוש חמישי [נראה דצ"ל שסובר פ"י ז"ל] דכסדרן היינו רביתיהו שוכבין זה על זה ולא איכפת לן בנקב ומיהו זו דעה בפני עצמה ואי אפשר להעמיס זה פ"י ז"ל דכתב דהקרום הולך וחזק עכ"ל הפמ"ג שם.

ואכן לפנינו בב"י ליטא פלל דהבעל העיטור כתב פן בדעת רש"י רק שהביא דברי בעה"ט לדעה בפני עצמה שסובר דבסרסא פסדרן אע"ג דמפקא זיקא פשרה: ומיהו המעיין בבעה"ט עצמו באות אנא יראה דאין מוכרח כלל לומר דס"ל דאף דמפקא זיקא בעוד שהסרסא בה פשרה די"ל דמש"כ אע"ג דמפקא זיקא פי מתפרקא ונפקא לה פשרה'.

ר"ל אע"ג דאם יתפרקו זה מזה וינתק הסרסא אז יהא מפקא זיקא פשרה משום דמ"מ השתא הסרסא סותם הנקב ולא מפקא זיקא. וכן מפרש שם הגאון מו"ה מאיר יונה זצ"ל בביתאורו שער החדש על בעה"ט וכן המהרש"ל ביש"ש בפ' אלו טרפות סימן כ"ה אף שלא היה לפניו ספר בעל העיטור עצמו לעיין בו ולא ראה רק לדברי המפרשים שהביאו לד' בעה"ט שהשמיטו תיבות אלו כי מתפרקא מ"מ הנה חכם עדיף מנביא וכתב דלא אוכל לפרש אלא דאיירי שחתף הסרסא בספין סמוך לבשר דאז אפי' מפקא זיקא פשרה דאי לא הוי נחתף הוי סתימה מעליותא עכ"ל ונפה פנון בד' בעה"ט ז"ל: ולענין מש"כ הפמ"ג דמדברי רש"י ז"ל שכתב דמשו"ה בסרסא פסדרן פשרה משום שמתוה ששוכבות זו על זו אין מתפרקות והקרום הולך וחזק מוכח דתיתי בעיני דיהי' סרסא בין אנא לאנא פסדרן אז פשר אבל האנא גופא בלא סרסא אינו סותם.

אין לתמוה על זה מהא דכ' רש"י (ד' מ"ג) ד"ה אינו קרום דהטעם דקרום שעלה מחמת מפה בריאה אינו קרום משום דכל גקובי דטרפות לא מהני להו סתימא דסלקא לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת כבד במפה ולסתימה דירכים בחולות דלקמן דהיא סתימה דמעיקרא היא עכ"ל.

וא"כ אדרבה משמע מרש"י דהעיקר תליא אם הוי סתימה דמעיקרא או דהוי סתימה דלאחר זמן דאם נעשה הסתימה לאחר זמן תו לא תוכל לתזור להכשרה. וא"כ קשה דלמה בסירכא פסדרן פשרה הלא כל סירכא סתימה דלאחר זמן הוא ומה בכך דהאונא מגין על הסירכא שלא תסתר הא מ"מ פבר נטרפה קודם שעלה הסירכא וע"כ צ"ל דהטעם דסירכא פסדרן פשרה משום דהאונא הסמוכה לה סותם הנקב וסתימת האונא הוא סתימה דמעיקרא.

וא"כ תקשה דגם אם נמצא נקב באונא בלא סירכא יהא האונא הסמוכה לה סותמתה דהא סתימת הסירכא אינו לא מעלה ולא מוריד דהא היא סתימה דסלקא לאחר זמן: ואמנם אחר העיון אינו קושיא כלל דוודאי עיקר הטעם דסירכא פסדרן פשרה הוא משום דאונא שבצינדה סותמתה והוי כמו ריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה.

ואמנם גם בריאה שניקבה ודופן סותמתה בעינו דווקא שיהא סביף בבשרא ובגרמא. אבל אם אינו סביף אינו מגין.

והטעם בזה דאם אינו מהנדק היטיב להדופן לא עדיף יותר מחלב טמא דקיי"ל דאינו סותם ואף שהחלב מונח על הקרב ממש מ"מ כיון דאינו מהנדק להקרב אינו סותם והלכך ריאה הסמוכה לדופן נמי אין הדופן סותמתה רק אם סביף בבשרא ומהנדק היטיב לדופן.

ולכן ג"כ ביש נקב באונא בחיתוף שבינה לחבירתה אין האונא סותמתה אם לא דאיכא סירכא המתברת אותן שלא יתפרקו [ואף דגבי ריאה הסמוכה לדופן בעינו שיהא סביף בבשרא ובגרמא אבל אם אינו סביף רק דסריף לדופן לא מהני וגבי סירכא פסדרן לא בעינו שיהא סביף באונא חבירתה ואף דבר"ן הביא דיש מי שכתב דלא התירו רק בפסוכות לגמרי אבל אם אינו סמיכות רק סריף לבד אפי' בכסדרן טרפה מ"מ אנו לא קיי"ל הכי צריף לומר דהאונות סמוכות להדדי יותר ממה שהיא סמוכה לדופן במיצר החלל והלכך אף בסרוכות לא מפרקי אהדדי]: ומש"כ רש"י הטעם דמשו"ה בסירכא פסדרן פשרה דמתוף ששוכבות זו על זו אינו מתפרקות והקרום הולף וחקק אין פנונתו דעיקר הסתימה הוא ע"י הסירכא ואף דקיי"ל דקרום שעלה מחמת מפה בריאה אינו קרום התם הטעם דסופו לסתור אבל הקא אדרבה הקרום הולף וחקק דזה א"א לפרש בד' רש"י דא"כ יהי דברי רש"י אלו סותר למש"כ בעצמו לעיל (ד' מ"ג) דעיקר הטעם דקרום שעלה מחמת מפה בריאה דאינו קרום משום דהיא סתימה דסלקא לאחר זמן וסירכא נמי סתימה דלאחר זמן היא ולמה סירכא פסדרן פשר.

ולכן ע"כ צ"ל דוודאי עיקר הסתימה הוא מה שאונא חבירתה סותמתה ומ"מ בעינו נמי שיהא סירכא יוצא מהאונא לאונא דבלא סירכא מתפרקין לפעמים האונות זו מזו אבל הסירכא מתברתן שלא יתפרקו.

ומה שהוצרך רש"י ז"ל לומר מתוף ששוכבות זו על זו אינו מתפרקות והקרום הולף וחקק הוא בא ליישב דלמה סירכא שלא פסדרן טרפה דמה בכך שהסירכא נסרף לאונא השלישית מ"מ כיון שהנקב הוא בין החתוכים הלא האונא שבצינדה סותם הנקב וגם לא

יתפרקו זו מזו מחמת שהסירקא שעוברת מתחת האמצעית או למעלה מהאמצעית לאנא השלישית היא מחברת לאנא הראשונה לאנא האמצעית שלא יתפרקו זו מזו.

וע"ז בא רש"י וכתב הטעם לחלק בזה דאם הוא סרוף לאנא שבצידה מעולם לא תנתק הסירקא דמתוך ששוכבות זו על זו הקרום והיגנו הסירקא הולך וחסוק ולא יתנתק הסירקא קלל.

משא"כ בסרוכה לאנא השלישית סוף של הסירקא להתנתק ואם תנתק שוב לא יוכל האנא לסתום הנקב משום דבעינו שיהא סירקא מחברתן: ולפי"ז יהיה מוכח דסירקא מגב לגב מקרי שלא פסדון לדעת רש"י דהרי הכא ליכא סתימה דאנא רק סתימה דסירקא לחוד והרי סתימה דסירקא לאו כלום הוא דהוא סתימה דסירקא לאחר זמן.

וכ"כ הר"ן באמת דלפי שיטת רש"י ז"ל ראוי לאסור אפי' פסדון כל שהסירקא הולכת מגב לגב או מחיתוף לגב וכו' לפי שאפשר שבאותו מקום מגולה הנה הנקב וכו' עכ"ל. ומיהו מש"כ דאף מחיתוף לגב טרפה דשמא באותו מקום מגולה הנה הנקב לענ"ד אין הכרח לזה דהא בזמן הגמ' הו' בקי אין בבדיקה ומשכ"ל דכשר אם בדיקו ע"י בדיקת פושטין וראו דבגב ליכא נקב ומוכח דהסירקא יצאה מחיתוף לגב: והנה כל זה פתבנו לדעת רש"י דאין סירקא בלא נקב אבל כבר הספימו כמעט כל הראשונים ז"ל לדעת התוס' דאם יש נקב תחת הסירקא אף אם הסירקא פסדון טרפה משום דסתימת האנא והסירקא שעל הנקב אינו כלום והא דאמרין פסדון פשרה בדליכא נקב: ולכאורה יש לדקדק לפי הלשון שכ' הרשב"א בחידושו ובתו"ה דדעת התוס' דיש סירקא בלא נקב משמע דיש ג"כ סירקא שבאה ע"י נקב.

וא"כ קשה טובא מש"כ הסמ"ג בעשין. והובא בב"י בסי' ל"ט דמחלוקת הגאונים בסירקא פסדון אי צריך בדיקה תליא באי יש סירקא בלא נקב דלפי דעת רש"י דאין סירקא בלא נקב בעי בדיקה ולדברי האומרים דיש סירקא בלא נקב לא בעי בדיקה ע"ש.

ולכאורה אדרבה לדעת התוס' יותר מסתבר דצריך לבדוק דשמא סירקא זו באה ע"י נקב וטרפה. אבל לדעת רש"י שאין הבדיקה רק שמא תבצבץ אף כשהסירקא עליה וזה דבר שלא שכיח כ"כ שתבצבץ דמן הסתם הסירקא סותם כל הנקב.

ואכן באמת בתוס' גופא לא הוזכר כלל הלשון דיש סירקא בלא נקב רק פתבו דרגילה הסירקא לבוא בכל מקום בריאה בלא נקב מתוך שהיא שואבת כל מיני משקין עכ"ל ומשמע בהדיא מלשונם דסתם סירכות הוא שלא מחמת נקב דבריאה הדבר רגיל לבוא סירכות שלא מחמת נקב.

וכן הדבר מוכרח לומר פן שהרי התוס' בעצמו פתבו שם דמתוך הלכות טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים משמע נמי פרש"י שהסירקא מחמת נקב היא באה שמצריכין נפיתה כשהאונות סרוכות זו לזו פסדון וכו' והשתא אם הסרכות באות בלא נקב א"כ פסדון למה צריך נפיתה וכו' הרי דס"ל דבסירקא א"צ לחוש כלל שמא יש נקב משום דסתם סרכות אינן מחמת נקב: וקצת קשה לי לפי דעת רש"י ז"ל דהטעם דסירקא פסדון פשרה משום דהאנא מחזק להסירקא שלא תנתק והוי סתימה יפה א"כ ביש סירקא

מהדקין לחלב טמא שעליהם יהיה פשר דנהי דסתימה דהחלב לבד לא הוי סתימה יפה משום דאינו אדוק.

אבל אם יש סירכא המחברת אותם למה לא יהא נחשב סתימה יפה דהא כל אנא לחבירתה ג"כ אינם אדוקים זה לזה ולא עדיפא מחלב טמא ומ"מ אם יש סירכא פסדרן הוי סתימה: ולכאורה רציתי ליישב דסירכא דריאה שאני משום דהיא יוצאה מעיקר הנקב ונעשה סירכא מחמת דהריאה שואבת כל מיני משקין והסירכא אדוק יפה בריאה ומשו"ה שלא פסדרן טרפה דנודאי הי' נקב בריאה ומשם יצאה הסירכא [או לדעת התוס' טרפה משום דכיון דהיא אדוקה יפה בריאה ולפיכך סופה לנקוב הריאה בעת שתנתק הסירכא] והלכך הוי סתימה מעלייתא משא"כ בשאר אברים דאין דרכן להעלות סירכא כלל ואם נמצא בהם סירכא אינו אלא ריר בעלמא ואינו מחובר כלל להאבר ומשו"ה קיי"ל להלכה דאין סירכא פוסלת בשאר אברים וכמש"כ בשו"ע בס"ס ל"ז ובסי' מ"ב סעיף א' בהג"ה ובס"ס מ"ו ומשו"ה אינו מועיל הסירכא לסתום כלל: ואמנם עדיין תקשה לדעת המהרש"ל ביש"ש בפא"ט סימן נ"ו שהובא בש"ך בסי' מ"ב ס"ק ג' וכן הוא ג"כ דעת התה"ד וכמה אחרונים דגם בשאר אברים פוסל סירכא למה אינו מועיל הסירכא גם להכשיר.

ונראה דמזה ראיה לדעת שו"ת הר הפקמל שהובא בפ"ת בסי' ל"ט ס"ק ג' שפכת דבגדיים וטלאים או בעגלים הרפים דסירכות שלהם הוא רף מאוד ולכן אין מועיל מעיון בהם והלכך אין מועיל הסירכות שלהם לסתימה אף לדעת רש"י משום דכיון דהסירכא שלהם הוא רף סופה לסתור ע"ש.

וא"כ סרכות דשאר אברים ג"כ יש לומר כן ותדע דהא לא מציינו דיהא מועיל מעיון בסירכא דשאר אברים לדעת הפוסלים סירכא בשאר אברים: ויש לעיין במרה שניקבה וכבד סותמתה דמבואר בש"ס דחולין (ד' מ"ג) ובפוסקים דכשרה ומשמע דאפילו אם אינה דבוקה לכבד ע"י סירכא ג"כ כשרה.

ולכאורה תמוה דמ"ש מריאה שניקבה ודופן סותמתה דבעינן דווקא שיהא סביב בביתא ובגמא. ושוב ראיתי דרש"י ז"ל נשמר מזה וכתב וז"ל וכבד סותמתה שניקבה במקום דיבוקה בפכד וחזיבור הפכד סותם את הנקב עכ"ל ומשמע בהדיא דווקא שניקבה במקום דהיא יוצאה מהפכד דשם היא דבוקה בפכד דיבוק אמיתי אבל אם ניקבה למטה במקום דתלויה על הפכד אין הפכד סותם ואף שמונחת על הפכד.

ושוב עיינתי בפמ"ג בסי' מ"ב בש"ד סק"ב וראיתי שכתב ג"כ בפשיטות דאינו סותם רק בדסביב ואדיק ביה כמו בריאה הסמוכה לדופן ואף דהתם אנו מטריפין משום דאין אנו בקיאים הי מקרי סביב פאן אנו מכשירין והטעם פשוט דכאן א"צ בקיאות כ"כ] וסיים וכתב דמד' רש"י הנ"ל נראה דס"ל דאינה כשרה כי אם במקום דיבוק הפיס בפכד מתחילת ברייתה.

אבל במקום שאין מחובר אף שסמוכה לכבד טרפה לדידן דבריאה ודופן סותמתה דאין אנו בקיאים הי מקרי סביב ה"ה פאן עכ"ל. והנה מה שמדייק מד' רש"י דבמקום שאינה מחובר לכבד מתחילת ברייתה לא מהני סתימת הפכד ואף דסרוכה לכבד כן משמע

בְּאֵמֶת מְלִשׁוֹן רִשׁ"י ו"ל שְׁהָרִי דִּיִּיק וְכַתֵּב שְׁנִקְוֵבָה בְּמִקּוֹם דִּיבּוּקָה בְּכַפֵּד וּמִשְׁמַע דִּדְוּוּקָה בְּמִקּוֹם שְׁדַרְכָּה לְהִיּוֹת דְּבוּק תְּמִיד מִתְחִילַת בְּרִיַּתָּהּ וְלֹא שְׁנִדְבָּקָה עִתָּה ע"י סִירְכָּא.

אַבְל מִש"כ הַטַּעַם מִשׁוּם דַּא"א בְּקִיאִין הִי' מְקַרֵי סְבִיף זֶה לֹא נִהִירָא כְּלָל דְּהָא דְמִבְּנֹאֵר בְּשׁו"ע בְּסִי' ל"ט סְעִיף י"ח בַּהֲגַה"ה דְּאִין לְהַכְשִׁיר שׁוּם סִירְכָּא בְּרִיאָה אִם לֹא בְּב' אֹנוֹת הַסְּרוּכּוֹת בְּכִסְדָּרָן לְמַטָּה מִחֲצִין זֶהוּ חֲנוּמְרוֹת הַגְּאוּנִים שְׁנִהְגּוּ לְהַחְמִיר בְּאַשְׁכְּנֵי וְצָרְפַת אַחַר זְמַנּוֹ שֶׁל רִשׁ"י וּבְזִמְנֵי רִשׁ"י בְּנוֹדָאֵי נִהְגּוּ לְהַכְשִׁיר בְּרִיאָה שְׁנִקְבָה וְדוּפֵן סוּתְמָתָה כְּפִי דִינָא דְגַמ' וַא"כ א"א כְּלָל דְּרִשׁ"י ו"ל אִסֵּר בְּמָרָה הַסְּרוּכָה לְכַפֵּד מִטַּעַם דַּא"א בְּקִיאִין אֲלֵא עֵיקַר הַטַּעַם שֶׁל רִשׁ"י ו"ל נ"ל דַּס"ל כְּמוֹ שְׁפַתְבְּנוּ לְמַעְלָה דְּסִירְכּוֹת דְּשָׂאֵר אַבְרִים רַפִּים נִינְהוּ וְאִין מוֹעִילִים לְסַתְיָמָה: וְיִוְתֵר נ"ל לֹמַר שְׁרִשׁ"י ו"ל שְׁכ' דְּאִינוּ סוּתֵם רַק בְּמִקּוֹם דִּיבּוּקָה בְּכַפֵּד אִין כְּנוֹנְתוֹ לֹמַר דִּדְוּוּקָה בְּמִקּוֹם שְׁיִוְצָאָת מִן הַכַּפֵּד מִתְחִילַת בְּרִיַּתָּה דְּבְאֵמֶת ע"פ רֹב כָּל הַמָּרָה דְּבוּקָה בְּכַפֵּד וְאִינָה מִתְפָּרְדַת מִמְּנָה כְּלָל וְלֹא בָּא אֲלֵא לְאַפּוֹקֵי אִם נִקְבָה לְמַטָּה בְּסוּף הַמָּרָה אֲצֵל עֲנוּקְצָה דְּשֵׁם מִתְפָּרְדַת מִן הַכַּפֵּד וְאִינָה דְּבוּקָה שֵׁם וְנִרְאָה דְלָזָה כִּינּוּן גַּם הַרְמַב"ם ו"ל בְּפ"ו מַה' שְׁחִיטָה הִלְכָה ו' שְׁכ' דְּמָרָה שְׁנִיקְבָה וְכַבֵּד סוּתְמָתָה כְּשֶׁרָה וְאִם לֹא נִסְתַּם הַנְּקָב אַע"פ שֶׁהוּא סְמוּךְ לְכַפֵּד טְרַפָּה עַכ"ל כְּנוֹנְתוֹ לֹמַר דִּדְוּוּקָה אִם חֲזִינּוּ שְׁנִסְתַּם הַנְּקָב ע"י הַכַּפֵּד וְהִינּוּ בְּמִקּוֹם דִּיבּוּקָה בְּכַפֵּד אַבְל אִם לֹא נִסְתַּם הַנְּקָב ע"י הַכַּפֵּד דִּהִינּוּ דְנִרְאָה הַנְּקָב לְעִין וְאִף שֶׁהוּא סְמוּךְ לְכַפֵּד אִינוּ סוּתֵם וּמַה שְׁלֹא כַּתֵּב הַרְמַב"ם סְתָם דָּאִם נִקְבַּ שְׁלֹא בְּמִקּוֹם דְּבוּקָה טְרַפָּה מִשׁוּם דְּבְאֵמֶת אִין גִּידוּלֵי הַמָּרוֹת שׁוֹוֹת דְּלַפְעָמִים נִמְצָא דְּבוּקָה כָּל הַמָּרָה בְּכַפֵּד וְלַפְעָמִים נִמְצָא שְׁנִפְרְדָה מִן הַכַּפֵּד וְלִפְיָךְ כַּתֵּב דְּתִלְיָא לְפִי רְאוּת עֵינֵי הַמּוֹרָה אִם רוּאָה דִּהִיא דְּבוּקָה שֵׁם בְּמִקּוֹם הַנְּקָב וְאִין הַנְּקָב נִרְאָה כְּשֶׁרָה וְאִם לֹא טְרַפָּה וְנִרְאָה דְּדִיִּיקוֹ הַרְמַב"ם וְרִשׁ"י כֵּן מְלִישְׁנָא דְגַמ' דְּאִמְרִינוּ וְכַבֵּד סוּתְמָתָה וּמִשְׁמַע דְּנִיכָר שְׁהַכַּפֵּד סוּתֵם הַנְּקָב וְהִינּוּ שְׁאִין הַנְּקָב נִרְאָה: וּבְזֶה מוּכָן בִּיש"ס בְּחֻלְיִין (ד' מ"ח) דְּעַל הָא דְּאִמְרִינוּ דְּרִיאָה שְׁנִיקְבָה וְדוּפֵן סוּתְמָתָה כְּשֶׁרָה אִמַר רַבִּינָא עֲלָה וְהוּא דְּסַבִּיף בְּבִישְׁרָא וּפִירִשׁ"י דְּסַבִּיף בְּבִישְׁרָא שְׁנִסְבְּכַת וְנִאֲחִזַת הַרִיאָה בְּבִישְׁרָא שְׁבִין ב' הַצְּלָעוֹת דִּהְיוּ סְתִימָה שְׁרִירָא דְּלֹא מְפָרְקֵי אַבְל בְּצָלָעוֹת עֲצָמֵן אִין זֹו סִירְכָּא קִיַּיְמַת עַכ"ל רִשׁ"י שֵׁם וּמִשְׁמַע קֶצֶת מְלִשׁוֹן רִשׁ"י דְּרַבִּינָא בָּא לְהוֹסִיף דְּבַעֲיָנוּ שְׁיָהָא סְבִיף בְּבִישְׁרָא דְּוּוּקָה אַבְל אִם סַבִּיף בְּגֵרְמָא לֹא.

אַבְל בְּעֵיקַר הַדְּבָר דְּבַעֲיָנוּ שְׁיָהָא סְבִיף לֹא הִנְצָרָךְ לְאַשְׁמַעֲיָנוּ וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּזֶה יְדַעֲיָנוּ מְלִשׁוֹן הַבַּעַל הַמִּימְרָא גּוּפָא מְדַאֲמַר וְדוּפֵן סוּתְמָתָה וְלֹא אִמַר שְׁנִקְבָה כְּנִגְדַת הַדּוּפֵן מִשְׁמַע דְּבַעֲיָנוּ שְׁדְּבוּקָה לְדוּפֵן וְאִין נִיכָר שׁוּם נְקָב מִשׁוּם דִּהוּא סְבִיף בְּדוּפֵן וְלֹא בָּא רַבִּינָא רַק לְפָרֵשׁ דְּבַעֲיָנוּ שְׁיָהָא סְבִיף בְּבִישְׁרָא אַבְל אִם סְבִיף בְּעֲצָמוֹת אִינוּ מוֹעִיל כְּלָל וְדו"ק: וְלַעֲנֵן מִש"כ הַרְמַב"ם ו"ל בְּסִי' ל"ט דִּהִיאֲדָנָא מִתִּירִין לְמִשְׁמַשׁ בְּסְרְכּוֹת וְלַמַּעַף בְּהֵם וְכָל סִירְכָּא שְׁיִתְמַעֵף תּוּלִין לְהַקֵּל וּמְקוּרוֹ מַד' הָרָא"ש בְּתַשׁוּבָה וּבְכָל בּוֹ וּמַהֲרִי"ו וְהַמְהַרְש"ל וְהַאֲחַרוּנִים וְרַבִּים תְּמַהוּ דָּאִם אִיתָא דִּהַמִּיעוּף הוּא רְאִיָה דְּאִינוּ סִירְכָּא אֲלֵא רִיר בְּעֵלְמָא לְמַה לֹא הוֹנְכֵר תְּקִנָּה זֹו בִּיש"ס וְלֹא אִישְׁתְּמִיט בְּשׁוּם דְּנִכְתָּא לְמַתְנֵי דְּסִירְכָּא שְׁעוּבְרַת ע"י מִיעוּף אִינוּ סִירְכָּא.

וְכַבֵּר הַתְּעוּרֵר עַל זֶה גַּם הַרְשֵׁב"א ו"ל בְּתַשׁוּבָה בְּסִי' ש"ד וְהוּבָא בְּקוּצָר בְּב"י וּבְבִיאֹרֵי הַגֵּר"א ו"ל בְּסִי' ל"ט ס"ק כ"ו וְכַתֵּב שְׁזֶה הָעֵנִין לֹא מְצָאנְהוּ בְּשׁוּם מְקוֹם בְּתַלְמוּד וְלֹא

ידענו לו עיקר וכו': ולכן פאתי לחזק דעת המתירין במיעוה וילבאר כי בזמן הש"ס לא היה שנייה פלל תקנה למעף הסירכות ולכן לא הונפר זה בתלמוד.

אבל האינדנא שפיר יש לנו לסמוך על המיעוה וגם יש לסברא זו מקור בתלמוד דכל סירכא גמורה אינה עוברת ע"י מיעוה וכמו שאבאר בעז"ה: ונקדים בתחילה במה שיש להעיר על דברי הט"ז בסי' ל"ט ס"ק ו' על מש"כ הרמ"א ז"ל דאפי' בסירכא פסדון פיון די"א דצריף בדיקה ממילא לדידן דלא בקיאיין בבדיקה טרפה וכתב הט"ז על זה ונ"ל ולפי זה צ"ל דמה שאנו בודקין בנפיקה ושמין רוק על הסירכא וסומכין על זה להכשיר היינו לפי שפבר עברה הסירכא ע"י משמוש וכמו שכ' בסעיף י"ג ממילא לא הייתה פאן סירכא פלל בזה אנו מצריכין בדיקה לחומרא וכו' ודלא פהרבה בודקים סומכין להתיר גם בספק איסור פיון שאינו מבצבץ והם מאכילים טרפות דא"כ למה לנו המיעוה והמשמוש בסירכא וחתוף אותו בספין ויראה אחר הבצבוץ עכ"ל.

והנה דברי הט"ז אלו אין לו שום ביאור והבנה דחידא מה שכתב דהבודקים סומכין להתיר גם בספק איסור דבאינה ספק איסור איירי דזה אין לומר פלל דראה לאינה בודקים דהן מקילין גם בסירכא שלא פסדון להתיר ע"י בדיקה לחוד בלא מיעוה דזה ונדאי א"א פלל דהא בהדיא אמרינן בגמ' דלית להו בדיקותא פלל וטרפה.

וגם מה שאנו מתירים ע"י מיעוה הוא ג"כ קולא גדולה והיא יעברו הבודקים בשאט נפש בדבר המפורש בגמ' ובפוסקים דהיא טרפה ויסמכו על הבדיקה שלהם. וגם לא שנייה מה דמקשה עליהם דא"כ למה לנו המיעוה הא הם סוכרים באמת דלא בעי מיעוה רק בדיקה.

וגם אין לומר דר"ל דהם מקילין בספק איסור דמדינא דגמ' סגי בבדיקה פגון בסירכא פסדון למטה מחצין דצריף בדיקה וכמו שכ' הרמ"א פאן די"א דצריף בדיקה או בריאה הסמוכה לדופן דמדינא דגמ' מהני בדיקת פושרין אף האינדנא אין אנו בקיאיין בבדיקה.

דג"כ קשה דהיא מקילין הבודקים ע"י בדיקה הלא בהדיא מבואר בדברי הרמ"א פאן ולהלן בריאה הסמוכה לדופן דהאינדנא אין אנו בקיאיין בבדיקה והו"ל להקשות בפשיטות עליהם דהיא סומכין ע"י בדיקה הא מבואר פאן בשו"ע דלא מהני בדיקה.

וגם אינו מוכן מה דמקשה עליהם דא"כ למה לנו המיעוה דנודאי בסירכא שלא פסדון דלא מהני בדיקה אפי' מדינא דגמ' ולכן ע"כ אין להתיר רק ע"י מיעוה אבל הם אין מתירין בבדיקה רק במקום דמהני בדיקה מדינא דגמ' פגון בסירכא פסדון או בריאה הסמוכה לדופן.

וכבר התעורר הגאון בעל בית אפרים ז"ל על הט"ז בזה בספרו פרי תבואה בנר זהב ופירש דבריו דר"ל דלא פהבודקים שסמכו להתיר בסירכא פסדון ע"י בדיקת פושרין דסברי דמש"כ הרמ"א דאין אנו בקיאיין בבדיקה וטרפה היינו דווקא בבדיקת נפיקה בעלמא דאינה בדיקה מעליא אבל בבדיקת פושרין סברי דמודה הרמ"א דסמכין גם האינדנא ולמדו זה מהא דאנו בודקין בפושרין בסירכא שלא פסדון אחר המיעוה ועל זה הקשה עליהם דמשם אין ראיה פלל דהבדיקה דהתם אינו אלא להתמיר משא"כ פאן הוא

להקל ולפי דעתם דמהני בדיקת פושטין גם להקל למה לנו המיעוה פן ביאר הבית אפרים לדברי הט"ז.

אבל עדיין לא נח דעתי בבואור הזה דגם אם פוננת הט"ז לומר דלפי דעתם תקשה למה לנו המיעוה ג"כ אינו קושטא פלל דהא התם אמרינו בגמ' בהדנא דלית להו בדיקותא ומשמע דאינו מועיל שום בדיקה פלל אפי' בדיקת פושטין.

וע"כ א"א להתיר רק על ידי מיעוה משא"כ בסירכא פסדון הא מהני בדיקה מדינא דגמ' שפיר י"ל דמהני בדיקת פושטין גם האידנא: ועוד דמהלשון שמסיים הט"ז אלא ונדאי דלא מהני להקל משמע קצת דהאידנא לא מהני להקל משום דאין אנו בקיאים אפי' בבדיקת פושטין אבל בזמן הגמ' היו בקיאים וזה אינו דהא בהדנא אמרינו בגמ' בסירכא שלא פסדון דלית להו בדיקותא ומשמע דאינו מועיל שום בדיקה פלל: ואמנם נ"ל דכוננת הט"ז לומר דונדאי בזמן הגמ' פמו דהיו בקיאים בבדיקה ה"נ היו בקיאים להפיר גם בלא מיעוה אם הוא סירכא גמורה או דאינו אלא ריר בעלמא ולכן אמר רבא דהני אוני דסריכין להדי [והיינו דאנו מפירין דהוא סירכא גמורה] לית להו בדיקותא ור"ל דלא מהני לא בדיקת מיעוה ולא בדיקת פושטין פינו דהוא סירכא גמורה בונדאי הנה נקב [או דסופה לנקוב] ואף דעברה ע"י מיעוה וגם אינו מבצבץ אחר הבדיקה אמרינו דהסירכא הייתה רפה ולכן עברה ע"י מיעוה ומה שאינו מבצבץ אפשר דלא בודק יפה יפה או דעלה עליה איזה קרום מחמת מפה ובשביל זה אינו מבצבץ [וכמו דקיי"ל דלא מהני מיעוה בגדיים וטלאים ובעגלים הרפים משום דסרכות פשרות שמחמת ריר אינו מצוי בהם ובונדאי סירכא גמורה היא ונהא דעברה ע"י מיעוה הוא משום דהסירכא רפה ועוברת ע"י מיעוה] דמיעוה אינו מועיל רק אם ספק לנו אם הוא סירכא או דהוא ריר בעלמא ואז מועיל המיעוה לברר דהוא ריר אבל אם ידוע בבירור דהוא סירכא אין סומכין על המיעוה ולכן לא הונזר בגמ' בדיקה דמיעוה.

אבל האידנא דאין אנו בקיאים פלל להבין בין סירכא לריר שפיר מועיל מיעוה לברר שהוא ריר. ועפ"ז שפיר כתב הט"ז דלפי דעתם דאנו בקיאים בבדיקת פושטין א"כ למה לנו המיעוה נסמוך על בדיקת פושטין פינו דאינו מבצבץ ע"כ דאינו סרכא גמורה שפא ע"י נקב רק ריר בעלמא דאלו הנה סירכא גמורה הי' נמצא נקב [ור"ל לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב הנה מועיל בדיקת פושטין לברר שאינו סירכא] וכמו שאנו סומכין על בדיקת המיעוה לברר שאינו אלא ריר ה"נ הנה לן לסמוך על בדיקת פושטין אלא ונדאי דאין אנו סומכין על בדיקת פושטין אפילו האידנא שהדבר ספק אם הוא סירכא או ריר מ"מ אין יכולין לסמוך על בדיקת פושטין מצד שאין אנו בקיאים בבדיקה פנ"ל פירוש הט"ז.

ועפ"ז עולה לנו ד' הט"ז פמין חומר וגם נסתלק תמיהת הרשב"א במאי דלא הונזר בדיקת מיעוה בש"ס משום דבזמן הש"ס שהיו בקיאים לידיע שהוא סירכא לא הנה מועיל מיעוה באמת וכמו שכ' בעז"ה: וב עיקר הדבר שסירכא שמתפרקת פשמכניס הבודק ידו או ע"י מיעוה אינה סירכא רק ריר בעלמא פבר כתב הגר"א ז"ל בבואוריו בסי' ל"ט ס"ק כ"ה דיש לזה סמוך בש"ס בסוף מס' ביצה דמקשה שם הש"ס דלמ"ל משקין

ושוחטין וכו' ומשני מילתא אגב אורחא קמ"ל דלשקי איניש בהמתו ונהדר לשחוט משום סירכא דמשכא ועי' בפירש"י.

ואכן רב אלפס ז"ל גריס משום סירכא ופירש על זה דאי איפא סירכא משתמטא ופשוט דכוננתו דהתנא עצה טובה קמ"ל דזימנין דנמצא על הריאה רירין דנדבקין הרבה בקרומי הריאה ונראין פועין סירכא גמורה ובקל יוכל הטבח שאינו בקי לטעות דהן סירכא גמורה ויטריף בחינם.

ולכן נתן התנא עצה דישקה את הבהמה מתחילה קודם שחיטה ואז אם היא ריר בעלמא תעבור ע"י הכנסת ידו או מיעוץ [דסירכא גמורה לא תעבור ע"י מיעוץ ואפי' אם ימעה אותה כל היום פולו ונהגם שהשקה אותה מתחילה] וכן פתב ג"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י המשניות שם ואמרו משקין להודיעה תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריעותה ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת עכ"ל ופשוט דנמשך בזה אחר גירסת הרי"ף ז"ל ופירושו דהשקאה הוא תועלת לסירכות חלושות והיינו לסירכות פשרות שאינן אלא רירין בעלמא דע"י ההשקאה יעברו ממילא בעת שיכניס ידו או ע"י מיעוץ ומה שהזהיר התנא זה פאן במס' הלזו דמייירי לענני יו"ט היינו משום דביו"ט צריף לזהר ביותר להשקותה שלא יטריף בחינם ויבוא לאמנועי משמחת יו"ט ולא יהי לו מה לאכול ביו"ט ועוד דאם יטריף אותה נמצא שחילל יו"ס שעשה מלאכה שלא לצורך נפש ולכן הזהיר התנא ביו"ט ביותר להשקות הבהמה: ועכ"פ יש לנו סמך גדול מד' הרי"ף והרמב"ם ז"ל דדרף רירין לעבור ע"י הכנסת ידו או מיעוץ אם משקין הבהמה מתחילה.

ומ"מ לא הוזכר בש"ס מיעוץ משום דרוב טבחים היו בקיאיין להבחין בין סירכא לריר: והן אמת דהגאונים שלא התירו רק סירכא שעוברת ע"י נענוע בעלמא או שעוברת ע"י שהטבח מכניס ידו יפרשו דהשקאה מועיל שתעבור הסירכא [אם הוא ריר] ע"י נענוע או על ידי הכנסת יד.

ואכן מה שתמה הרשב"א וסייעתו דלמה לא הוזכר בגמ' תקנה דמיעוץ לפי מש"כ לק"מ דבזמן הגמ' דהיו בקיאיין מהו סירכא ומהו ריר לא הנה שייך פלל בדיקת מיעוץ פלל וכלל דאם נראה בבירור דהוא ריר א"צ מיעוץ פלל ואם נראה שהוא סירכא גמורה אז אינו מועיל מיעוץ ולא שום דבר פנ"ל והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן יח הנה בא שאלה לפני מבית המטבחיים דפה בריאה שהייתה סרוכה לחצר הפכד ובעת אשר מיעף השו"ב להסירכא נקרע עור העליון של הריאה ואח"כ בדק בפושרין כד"ת ולא בצבצה פלל אם יש להכשירה או לא.

והנה פבר מבואר בהרבה אחרונים והובא דבריהם בחיבור דרכי תשובה על יו"ד בסימן ל"ו ס"ק ל"ד דאם הי' סירכא מאונא לאונא שלא כסדרן ממש באופן שמאיזה צד שבא הסירכא הוא טרפה אז אין חילוק בין שהי' סירכא על נגלד או שע"י מיעוץ הסירכא נעשה קרע ונגלד עור העליון הפל הוא טרפה דכיון דחזינו דהסירכא הוא דבוק הרבה להריאה עד שא"א לקולפה מעור העליון ונדאי סירכא גמורה היא והנה נקב גמור בריאה ומשם יצאה הסירכא ואף דאינו מבצבץ אפ"ש דזימנין דנסתם הנקב ואינו מבצבץ דהא אמרינן דלית לה בדיקותא ולא מהני לה בדיקת פושרין וכ"ש לשיתת התוס' דיש סירכא

בלא נקב ומה דסינרא שלא פסדון טרפה משום דסופו להתפרק ויעשה נקב א"כ פשיטא דלא מהני בדיקת פושרין.

אבל באם הנה סרוף לדופן או לשומן הלב או לתצר הכבד וכדומה דאם הסינרא הוא מהתם היא פשרה תלינן דהיא מהתם ומשו"ה אינו מבצבץ וכשרה ואף דרוב סינרות הוא מריאה מ"מ תלינן דהוא משאר אברים: ונ"ל טעמם וננימוקם דאף דרוב סינרות הוא מריאה וסינרות בשאר אברים אינו מצוי כלל מ"מ גם בסינרא גמורה שתעבור ע"י מיעוץ וגם נבדקה אח"כ בפושרין ולא בצבצה ג"כ הוא דבר שאינו מצוי הלכך כיון דרוב בהמות פשרות הן תלינן לקולא דהיא משאר אברים מאחר דהאיסור (וההתר) שקולים הם דשניהם אינם מצויים סמכינן ארנבא דרוב בהמות פשרים הם.

אבל בהנה נגלד מעיקרא דיצאה מרוב בהמות דרוב בהמות אין להם ריעותא דנגלד ובהמה זו יש לה ריעותא דנגלד וכיון דליפא למסמך פאן ארנבא דהא איתרע לה רנבא אזלינן לחומרא וחישינן שפא ניקבה הריאה ואף דאינו מבצבץ מ"מ חישינן למיעוט שאינו מצוי כלל דלסמוך דהסינרא הוא מדופן וכדומה הוא ג"כ דבר שאינו מצוי כן נ"ל הטעם של האחרונים המחלקים בזה: וראיתי בס' אהד ועוד באיזה ספרי אחרונים שפכתו דע"פ דברי העיטור שכתב דאף סינרא שעוברת ע"י משמוש היד מ"מ ונדאי ניקב עור העליון מיהת ומשו"ה עוברת ע"י משמוש היד דאם היו נקבו ב' העורות לא הייתה עוברת ע"י משמוש היד נראה דלדין נמי דמכשירין כל סינרא ע"י מיעוץ ג"כ בונדאי ניקב העור העליון.

וא"כ לא שייך להחמיר בסינרא ע"ג נגלד דלא תהני מיעוץ דהא אין פאן רק ריעותא אחת דכל סינרא העוברת ע"י מיעוץ ג"כ הוא ראיה דנגלד. וא"כ מה קפינדא דאיפא פחת הסינרא עוד נגלד כ"כ שם בפסר הנ"ל.

ואכן דבריהם תמוהים דהא אדרבה אם נאמר דלא פהעיטור רק אם עוברת ע"י משמוש היד או לדין ע"י מיעוץ גם עור העליון הוא שלם ואין הסינרא רק ריר בעלמא על הריאה בונדאי יש לנו להכשיר אם הנה הסינרא ע"ג נגלד דהא אין פאן רק ריעותא אחת דנגלד.

אבל הסינרא כיון דעברה ע"י מיעוץ אינו רק ריר ולא סינרא הנזכר בגמ' ואינו נחשב לריעותא כלל. ולמה כתבו הפוסקים דסינרא ע"ג נגלד הוי תרתי לריעותא ולא מהני מיעוץ דכיון דעוברת ע"י מיעוץ הוברר הדבר למפרע דלא הייתה סינרא כלל: אבל באמת זה טעות דאם הנה ידוע לנו דכל שעוברת ע"י מיעוץ אינה סינרא כלל ולא נקבו ב' העורות בונדאי היינו מתירין אפילו על נגלד או שאר ריעותא.

אבל באמת הא פמה פוסקים ראשונים ס"ל דלא מהני מיעוץ דאף דעוברת ע"י מיעוץ מ"מ יש לומר דסינרא גמורה היא ואסורה מדינא דגמ' אלא דאנן סמכינן על הפוסקים המתירין וס"ל דלא שכיח כ"כ שסינרא גמורה תעבור.

ע"י מיעוץ ואם יארע לפעמים שעוברת הוא מיעוט שאינו מצוי ולכן סמכינן ארוב בהמות פשרות ולא חישינן למיעוט שאינו מצוי. וא"כ זה אינו רק בבהמה דלית בה ריעותא אחרת אבל בנגלד דיצאה הבהמה מרוב ואיתרע לה רנבא תו יש לחוש גם למיעוט שאינו

מצוי וא"כ אינו ראיה כלל מד' העיטור דנונדאי לדעת העיטור דאצלו הנה הדבר ברור
דכל שעוברת במשמוש היד הוא ראיה גמורה שלא נקבו ב' העורות רק עור אחד בנונדאי
לדידיה אפילו אם הייתה על נגלד ונדאי פשר דהא לדידי' כל סירכא דעוברת במשמוש
היד הוא ראיה על נגלד והכל חד ריעותא הוא וגם אפילו אם הנה על ריעותא אחרת כגון
על מראה פשרה או על גומא ג"כ פשרה דנגלד פורתא על מראה פשרה ג"כ בנונדאי
פשר.

אף אם הנה על בועא אפשר דטרפה דהא נגלד על הבועא קיי"ל בפשיטות דטרפה וצ"ע
בזה: אבל במיעוה דהדבר ספק לן אם הנה ברור או לא רק דאנו סמכינן על הפוסקים
הסוברים דהנה ברור משום דמסייע לן רובא דרוב בהמות פשרות.

אבל בנגלד דיצאה הבהמה מהרוב אין יכולין לסמוך על אותן הפוסקים המתירין: ואף
כל זה בהנה נגלד מתחילה דיצאה הבהמה מן הרוב. אבל בנעשה נגלד ע"י מיעוה הסירכא
דלא יצאה הבהמה מהרוב למה לא נסמך על המתירין אפי' בסירכא מאונא לאונא ומה
בכה דנקרע ע"י מיעוה הסירכא.

ומיהו פיון שטרפה אחרונים כתבו להחמיר אף בנקרע עור העליון ע"י מיעוה מי יבוא
להקל בכה ובפרט האידנא דאין ממעכין רק קולפין או קורעין בנונדאי יש להחמיר אם
נקרע עור העליון ע"י הקליפה וגם בסירכא לשון הלב או לדופן וכדומה אינו ברור
להלכה דיש להקל בזה אם לא שיש עוד צדדים להתיר וגם הוא הפסד מרובה והנלע"ד
כתבתי בעז"ה: סימן יט בפ"ה בסמך ל"ט ס"ק ט' כתב דאף לפי פ"ה הרב בד"מ ובהג"ה
סע"ף נ"ג בסמך הנזכר דהטעם דאינו מועיל מיעוה בגדיים וטלאים ונעגלים הרפים משום
דסירכא עדיין רפה ומתנתקת מ"מ י"ל דעיקר טעמא הוא משום דסירכות לא שכיח בהו
[ור"ל דסירכות פשרות שאינן באות מתחת נקב לא שכיח בהו] ואם נמצא בהם סירכא
נונדאי סירכה גמורה היא והיא דנתקת ע"י מיעוה מפני שהיא רפה כה כתב הש"ך שם:
וכתבתי בצדו דלכאורה יש הכרח לדבריו דאינו אלא נתינת טעם דלמה עוברת על מיעוה
דא"א לומר דהוא נתינת טעם על מה דאינו מועיל מיעוה תקשה טובא דהא כתב טעם זה
גם על גדיים וטלאים דלא מהני בהם מיעוה ונהרי בגדיים וטלאים כתב הקא בהד"א שאין
סירכות מצויות בהם ולמה צריך לטעם דסירכא עדיין רפה אלא ונדאי דאינו אלא נתינת
טעם דלמה עברה על מיעוה פיון דסירכא גמורה היא וע"ז נתן טעם משום דהסירכא
עדיין רפה ולכן עברה על ידי מיעוה.

אבל באמת סירכא גמורה היא: ומיהו שוב ראיתי דאינו הכרח מכאן כלל דכאן מירי
לענין נאבדה הריאה ע"כ הפוננה דאין סירכות גמורות מצוי בהם והלכה אם נאבדה
הריאה פשרה בהם דלמיעוט שאינו מצוי לא חיישינן [והא דלכתחילה צריך בדיקה גם
בגדיים וטלאים ואף דבשאר י"ח טרפות א"צ בדיקה אף לכתחילה צריך לומר דמ"מ
הוא מצוי יותר משאר טרפות רק שאין מצוי כ"כ כמו בבהמות גסות] אבל באותן מיעוט
שנמצא בהם סרכות שפיר י"ל דכמו שנמצא בהם סירכות גמורות ה"נ נמצא בהם סרכות
פשרות שאינן אלא ריר בעלמא.

וא"כ קשה דלמה אין מועיל בהם מיעוה דהא הוי ספק השקול. ולכן הוצרך לטעם משום
דהסרכות הם רפות ואינו ברור כלל אם היא סירכא גמורה או דאינו אלא ריר: ואכן

לפי ד' הר"ץ שכ' בשם הרב דלהכי אינו מועיל מיעוץ משום דסינכא לא שכיח בהו צריף לומר דקים להו להפוסקים ו"ל דסינכות פשרות אינו מצוי בהם כלל והלכך אם נמצא בהם סינכא ונדאי סינכא גמורה היא.

ואמנם הסינכות גמורות דמצוי בהם ג"כ אינו אלא מיעוט שאינו מצוי והלכך אם נאבדה הריאה פשר בהם וקצת צריף ביאור לדעת התוס' דיש סינכא בלא נקב ומ"מ טרפה משום דסופה להתפרק וכל העומד לנקוב פנקוב דמי.

וא"כ למה אינו מועיל מיעוץ בגדניים וטלאים דמה בכך שסינכא גמורה היא והא דעוברת ע"י מיעוץ משום שהיא רפה ומתנתקת מ"מ כמו דעוברת ע"י מיעוץ משום שהיא רפה כמו כן לא תתפרק הריאה פשתתק הסינכא מעל הריאה דהא הסינכא היא רפה ובשלמא בעגלים הרפים חיישינו שפא תתפרק הריאה לאחר שתתגדל העגל והסינכא תתחזק ואף דהשתא שחטה בשעה שסינכא עדיין רפה מ"מ הא קיי"ל כל העומד לנקוב פנקוב דמי אבל בגדניים וטלאים דלעולם הסינכות רכות בהם א"כ לעולם יהא סינכות פשרות בהם אם עוברין ע"י מיעוץ דהא אינה עומדת לנקוב: וצריף לומר דס"ל להפוסקים ו"ל דאף דע"י מיעוץ עוברת הסינכא ונשאר הריאה קיימת מ"מ אם תמשוץ הסינכא בחזקה בחיי הבהמה ע"י פירוד האונות זה מזה מ"מ תתפרק הריאה ותעשה נקב דאין דומה מיעוץ לפירוק מעל הריאה והחילוק קל להבין.

[ועוד דהמיעוץ אינו אלא פעם אחת משא"כ ניתוק שפא בחיי הבהמה בסנכא שלא פסדון הוא בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ולא ימלט שלא תתפרק הריאה עצמה ודו"ק]: ועוד יש לתרץ דברי הר"ץ הנ"ל להכי מחמירין בגדניים וטלאים דאין מועיל בהם מיעוץ משום דבאמת איכא מיעוט סרכות דעוברין ע"י מיעוץ ואף שהן סינכות גמורות אף בבהמות גסות דמצוי הרבה סינכות פשרות דאינו אלא ריר בעלמא תלין טפי דהוא סינכא פשרה מדעברה ע"י מיעוץ דקיי"ל מצוי ואינו מצוי תולין במצוי בין להקל ובין להחמיר.

אבל בבגדניים וטלאים אף דנמצאו לפרקים גם בהם סינכות פשרות מ"מ הוא מיעוטא דמיעוטא וא"כ מאן לימא לן דהוא סינכא פשרה ולכן עברה ע"י מיעוץ דילמא היא סינכא גמורה אף היא מסרכות דעוברין ע"י מיעוץ אף שהיא סינכא גמורה ואף שאינו מצוי כ"כ מ"מ גם סינכא פשרה אינו מצוי בגדניים וטלאים והוי ספק השקול על פן אין להוכיח מן המיעוץ דאינו סינכא גמורה הנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימן כ בט"ז בס"ל ל"ה ס"ק י' העתיק לדברי הג"ה אשר"י במעשה שהיה בימין הריאה ב' אונות גדולות והג' ניכר בה חיתוף כדי להכשיר על ידו והיה שם שינוי אחר שבצד שמאל היו ג' אונות ואסר רב אחאי והשיב ר"י לא ידעתי למה אסר אם לא קבל מרבנותיו בקבלה פי נ"ל היתר גמור עכ"ל הג"ה אשרי בפ' אלו טרפות בשם האור זרוע (וכ"ה באור זרוע באמת בפ' אלו טרפות סימן תי"א אף שם הגירסא ואסר רב אחד וכן נראה דכן צ"ל דלפי הגירסא בהג"ה אשרי ואסר רב אחאי ומשמע דהוא רב אחאי גאון שחיבר השאלותות תמוה דהיאך מלאו לבו של ר"י לחלוק על דברי גאון בלי שום טעם וראיה מן הש"ס ועוד דמאי אסתפק ליה לר"י אם קבל כף מרבנותיו או לא הלא ידוע דכל דברי הגאונים

הוא קבלה מחכמי הש"ס וגם משגרת הלשון של הג"ה אשר"י שכ' ואסר רב אחאי ולא הזכיר בפירושו רב אחאי גאון.

וגם מה שכ' והשיב ר"י משמע דהמעשה איננו בזמן הר"י והשיב ע"ז דמותר ואלו פנון על רב אחאי גאון הלא הוא היה בכמה דורות מלפני ר"י בעל התוס' ולא שינוי ע"ז לומר והשיב ר"י ולכן נראה לי דט"ס נפל בהג"ה השרי וצ"ל ואסר רב אחד וכמו דאיתא באו"ז) ומסיים הט"ז שכ' המהרש"ל ונראה להחמיר כרבותיו של רב אחאי.

ונראה שגם הרמ"א מחמיר בזה דאיכא תרתי לריעותא עכ"ל הט"ז. ופי' בפמ"ג במשפחות זקב ס"ק י' דמש"כ הט"ז דהוי תרתי לריעותא פנונתו דהסדק אינו יכול לעשות ב' פעולות להשלים החסרון ולהשוות החילוף שבשמאל הוא יותר מימין דבחסר אחת מאונות הימין יש פה ב' ריעותות חסר ונחליף ואין הסדק יכול לתקן ב' ריעותות.

ואמנם מד' המהרש"ל נראה דאוסר מטעם חליף דנהי דסדקים מועיל להכשיר ולא מקרי חסר. אבל מ"מ חליף הוא דבצד ימין ליכא רק שתיים וסדק ובצד שמאל איכא ג' אונות פרודות ונ"מ דאם יש בצד ימין ג' אונות וסדק ובצד שמאל ד' אונות פרודות לרש"ל טרפה מטעם חליף ולהט"ז פשרה דלא נצרך הסדק רק להשוות החילוף וכ"ש לפי הנראה מרש"י בפ' אלו טרפות (ד' מ"ו) דחליף מקלל חסר הוא ומשמע דאינו טרפה בחליף רק אם בצד ימין חסר אחת ובצד שמאל יתיר אחת אבל ג' בימין וד' בשמאל י"ל דכשר.

[ומיהו יש לדחוק דיתיר בשמאל ג"כ פסולו מצד חסר דכל יתר פנוטול דמי]. ומיהו בישי סדק בצד ימין להשוות החילוף בנודאי פשרה לדעת הט"ז אף בב' בימין וסדק וג' בשמאל אין להכשיר נגד דעת הט"ז אם לא בהפסד מרובה כל זה כתב הפמ"ג שם.

והנה לא ביאר דה"ה אם היה בצד ימין ב' אונות ושני סדקים ובצד שמאל ג' אונות פרודות דג"כ טרפה אפי' להט"ז דהא מ"מ צריכים הסדקים לעשות ב' פעולות. ואמנם הגאון בעל נו"ב ז"ל בהגהותיו ליו"ד הנקרא דגמ"ר פתב דכוננת הט"ז הוא כמש"כ דהוי תרתי לריעותא היינו פסול חסר ופסול שנה בשנה בשנה ריעותא מקרי דהא לפי הגירסא הראשונה בדברי מהרי"ו שמיביא בד"מ ס"ק ח' אם הוא שנה בשנה טרפה ואף דלא קיי"ל פן מ"מ ריעותא מקרי.

ולפי זה אם יש ב' סדקים בצד ימין דאם נצטרף הסדקים להשלים החסרון יהי בצד ימין יותר משמאל גם להט"ז פשרה וה"ה אם יש בימין ג' אונות וסדק ובצד שמאל ד' דונדאי פשרה דאין פאן רק חסר ריעותא דשנה בשנה ומיהו אפשר דס"ל דפסול חליף גמי מצטרף לריעותא דאף דלא מקרי חליף גמור לפסול מטעם זה לחוד מאחר דאיכא סדק ולא פדעת המהרש"ל דס"ל דהוי חליף גמור מ"מ ריעותא מיהו הוי ומ"מ איכא תרתי לריעותא.

ולפי זה מחולק הנו"ב עם הפמ"ג מהפופו להיפופו ממש דאם יש בצד ימין ב' אונות וב' סדקים ובצד שמאל ג' אונות פרודות לדעת הפמ"ג לדעת הט"ז טרפה ולדעת הנו"ב פשרה. ולהיפופו בנמצא ג' אונות בצד ימין עם סדק ובצד שמאל ד' אונות לדעת הפמ"ג פשרה ולדעת הנו"ב טרפה מצד תרתי לריעותא.

ואמנם הדבר תמוה דהא מבואר בכל ספרי האחרונים ובפמ"ג בסי' ל"ז דאחד מן התנאים בתרתי לריעותא שאינו טרפה רק אם עומדין הריעותות זו על גב זו ולא ברחוק זה מזה וכאן הא ריעותא דחסר הוא באונות דמצד ימין וריעותא דשנה בשנה הוא מצד אונות דבשמאל והדבר צ"ע לכאורה ומיהו לקמן בסמוך אכתוב לתרץ זה: ואמנם המעניין באו"ז שם יראה דעיקר הטעם של רב האוסר הוא משום מאחר דחזינו שינוי באונות של שמאל דבכל הבהמות הם שתיים וכאן שלש חיישינו נמי לאונות שבימין שנשתנה לשתיים ולא חשבינו החיתוף לחיתוף גמור שיצטרף להשלים החסרון ודומה זה להא דאיתא בבכורות בסו"פ על אלו מומין דכיון אישפתי אישפתי ועל זה תמה ר"י דאינו ענין להתם דהתם הוי שינוי גמור והשינוי הוא באותו דבר עצמו משא"כ הכא דהשינוי שיש בצד שמאל ג' אין בו שום קלקול דהא יתרת בדרי דאוני לאו ריעותא היא דכל חוץא ברייתא הכי אית להו לא שינוי לומר הואיל ואשפתי ואשפתי.

[ומשמע שם דאפ"י ה' נחשב לשינוי גמור מ"מ אין השינוי הוכחה להאונות שצד ימין שיש בהם שינוי מאחר שאינו במקום אחד וכ"ש שאין פאן שינו גמור. ולפי זה לדעת רב אחאי אפילו יש ב' סדקים טרפה דמאחר שיש שינוי בצד שמאל חיישינו דהחיתוף אינו חיתוף גמור שיהי' כדאי להשלים החסרון וזה טעם חדש שלא הזכירו זה האחרונים ז"ל וגרם להם שלא ראו דברי הגה' אשרי במקורם בספר האור זרוע בעצמו דעדיין לא נדפס ספר האור זרוע בימיהם אבל עתה שזכינו לאורו מפורש יצא לנו מדברי רב אחאי דבכל גונוי טרפה אם לא נמצא בימין רק ב' וסדק: ולכאורה הנה נראה לומר דלפי דעתו לאו דווקא שנמצא בצד שמאל ג' אלא דכל שינוי שנמצא בצד שמאל יהי' איזה שינוי שיהי' ג"כ טרפה דחיישינו דגם בצד ימין יש שינוי ואין החתף חיתוף גמור להכשירו מפסול חסר.

ומיהו אין זה מוכרח די"ל דדווקא שינוי דג' דהוא הוכחה דבצד ימין אינו אלא שתיים מאחר דבכל ריאות אינו אלא חמש אז תלינו דאונה השלישית שצריכה להיות בצד ימין נתהפכה להיות בצד שמאל ופסולה מצד חלף והוא פועל טעמו של המהרש"ל ויפה כיון המהרש"ל בטעמא של רב אחאי הפוסל.

ולפי זה יפול תמיהת הר"י עליו דאינו פוסל מצד סכרא הואיל ואשפתי ואשפתי רק דהוא הוכחה גדולה שנתחלפה האונא של צד ימין ונשרשה בצד שמאל והפרת החיתוף לא באה מצד אונא ולכן החיתוף אינו מעלה ומוריד בכה"ג ואפ"י אם יהי' פמה סדקים לא יועיל בכה"ג פן נראה לענ"ד ברור: ולענין עיקר הדין דקיי"ל דמועיל סדק להכשיר.

הנה מצינו בזה ב' דעות אם בעינו שיהא הסדק שיהא פטרפא דאסא או דסגי בכל שהוא דדעת הרמב"ם דבעינו הפרש כשיעור טרפא דאסאוכן הוא דעת המחבר בסי' ל"ה סעיף ח'. ואכן הרמ"א בהג"ה פסק דדעת רש"י דסגי בהיקר או בסדק כ"ש.

ואכן אם סגי בסדק כמראה הפרש אף שאינו מופרש כלל רק דע"י הסדק שמלמעלה נראה שיש ביניהם הפרש או דצריך שיהי' ביניהם הפרש גמור הנה בשו"ע בדברי המחבר כתוב ואם סדק כמראה הפרש ביניהם ונרשם בבאה"ג דכ"ה לשון הרשב"א ז"ל בתו"ה הקצר וכפ"י רש"י שם וכן פי' הב"י דברי הרמב"ם שם.

והנה באמת הרב ב"י לשיטתו אָזיל דפי' דברי הרמב"ם בפי' השני דמש"כ אם הנה ביניהם כמו עלה של הדס היינו לומר שהנה ביניהם היפר כמו הפרש וסדק וסיפא דלשניה מוכח פן וכו'.

ולכן פתב בשו"ע דסגי בסדק כמראה הפרש אף לדעת הרמב"ם דבעינו שיהא ההפרש כטרפא דאסא: ואכן מש"כ הבאה"ג דכ"ה בד' הרשב"א בתו"ה הקצר הנה המעיין בתו"ה הקצר יראה דמשמע איפכא דלדעת הרמב"ם בעינו הפרש ממש פשיעור טרפא דאסא ולא סגי בסדק ולא ס"ל כרש"י בזה.

דמתחילה הביא שם דעת רש"י וכתב בלשונו אם יש סדק כמראה הפרש ביניהם וכו' ובדעת י"א השני שהוא דעת הרמב"ם לא העתיק סדק כמראה הפרש וכו' ומשמע דבעינו הפרש גמור ואף שפירש ד' הרמב"ם משמע דאם נראות פשתים פשר מ"מ י"ל דלהרמב"ם לכה"פ חד מינייהו מיהו בעי או שיהי' מראה הפרש בכלול וכדעת רש"י או שיהא ביניהם פירוד גמור כעלה של הדס.

וכן פירש הב"י לד' הרמב"ם באמת בפי' הראשון שכ' שם. אבל מה שכ' בשו"ע בדעת הרמב"ם דסגי כמראה הפרש פשיעור טרפא דאסא צ"ל: ע' ובענין מה שתמהתי לעיל על הדגמ"ר דהא בתרתי לריעותא בעינו שיהא עומדין זה ע"ג זה כעת ראיתי דאין פנונתו כלל שטרפה מטעם דהוי תרתי לריעותא דהא באמת אם לא נצטרף הסדק לאונא אין פאן אלא ריעותא דחסר לחוד ואם נצטרף אין פאן רק ריעותא דשנה בשנה לחוד וא"כ מ"נ אין פאן רק ריעותא אחת וע"כ צ"ל דכוננתו דלא חשבינו הסדק להצטרף לאונא רק אם לאחר הצירוף תו אין פאן ריעותא כלל.

אבל הכא דאף לאחר הצירוף אפתי איפא ריעותא דשנה בשנה והלכך לא מצרפינו דהא דצריך לצרף הסדק לאונא הוי ריעותא ואחר הצירוף איפא עוד ריעותא דשנה בשנה א"כ לאחר הצירוף הוי תרתי לריעותא במקום אחד ריעותא דצירוף וריעותא דשנה בשנה ודו"ק: סימן כא בש"ד בסימן ל"ט ס"ק ל"ד כל מקום שיתמצף תולין להקל וכו' ואחר שנתמצף נוהגין לבדוק ברוק או בפושרין לראות אם אינו מבצבץ וכ"כ כל האחרונים עכ"ל וכתב ע"ז הפמ"ג בשפתי דעת ומשמע דלא הוי רק מנהג ולא חיובא והלכך אם נאבדה בלא בדיקת פושרין בהפ"מ יש להקל והתב"ש הקמיר עכ"ל והנה עיינתי בתבו"ש בסי' ל"ט באות ל"ו בשמלה חדשה וראיתי שכתב וז"ל ואע"ג דמשמע דבדיקת גפיחה זו אינה עיקר מ"מ נראה לי דעשאווהו חובה ומעכבת שאם לא בדיק פן טרפה הואיל ועיקר היתר מיעוץ סירכות קולא גדולה היא אלא שנהגו עכ"ל בשמלה חדשה וכ"כ בס' תבו"ש וז"ל ומ"מ אומר אני כי קבילו עליהו במדינת אלו נגד קולא דמיעוץ ומשמוש שאין להכשיר עכ"פ בלא בדיקה ואפי' בדיעבד עכ"ל ובסי' ל"ו ס"ק כ"ב הביא לד' הב"ח ז"ל בר"ס ל"ז שכ' שם דבסדקא שלא פסדרן דטרפה מדין התלמוד אלא דאין נהגינו להקל ע"י מיעוץ אם נמצא נקב במקום הסירכא או בסמוך לסירכא לא תלינו לה במשמוש דא דטבחא דבסירכא שלא פסדרן אין להוציאה מחזקת טרפה אלא בידוע שלא הנה שם נקב עכ"ל הב"ח שם: וכתב ע"ז התבו"ש שם דטעמו דלא הנהגו חז"ל להוציאה מחזקתה כ"א בב' דברים שתעבור הסירכא ע"י משמוש ותבדק ע"י גפיחה שאין שם נקב והטעם דלא סמכו על העברת הסירכא לחוד הוא משום דאין אנו

בְּקִיָּאִים בְּשׁוּם בְּדִיקָה דְּדִילְמָא הַמְשָׁמוּשׁ לֹא הָיָה פְּרָאוּי רַק בְּחֻזְקָא יוֹתֵר מִהַצְרִיף וּמִהַרְאוּי הָיָה שְׁלֵא לְסַמְנָה עַל מְשָׁמוּשׁ שְׁלֵנוּ עִם הַבְּדִיקוֹת פּוֹשְׁרִין דְּבִתְרֻנְוִיָּהוּ אִין אָנוּ בְּקִיָּאִים רַק מִחֲמַת הַדְּחָק וְהַצְרָף גְּדוּל שְׁיֵשׁ בְּזָה בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ הִנְהִיגוּ קְדַמוּנֵינוּ ו"ל לְהַקְל ע"י שְׁנִינָהּ וְהָבּוּ דְלָא לְהוֹסִיף עָלָה לְהַקְל עוֹד יוֹתֵר ע"פ מְשָׁמוּשׁ לְחוּדְיָה בְּלֹא בְּדִיקָה עַכ"ל הַתְּבוּ"שׁ שָׁם: וְהִנֵּה מִש"כ זֶה טַעַם לַד' הַב"ח תְּמוּנָה מְאוּד דְּאֶדְרַבָּה מַד' הַב"ח מְשָׁמַע דְּהַבְּדִיקוֹת פּוֹשְׁרִין אִינוּ מְעַכְבּ בְּדִיעֵבַד דְּהָא הַב"ח אִינוּ מְחַמֵּיר רַק בְּנִמְצָא נִקְבַּ דְּאִיפָּא לְמַתְּלִי בְּמְשָׁמוּשׁ יְדָא דְּטַבְּחָא דְּהִינְנוּ בְּמַקּוּם שְׁהַטְבַּח הָעֵבִיר יְדוּ אָבֵל אִין הַדְּבָר בְּרוּר שְׁנִינָב ע"י הַטְּבַח וְהַלְפָּה אַף דָּאם לִיפָּא רִיעוּתָא אַחֲרַת תְּלִינּוּ דְּנַעֲשָׂה ע"י הַטְּבַח מְשׁוּם דְּנִקְבַּ מְחִיִּים אִינוּ מְצוּי כ"כ דְּרוּב בְּהַמּוֹת פְּשׁוּרוֹת וְגַם בְּסִינְכוֹת גּוּפָא אִינוּ אֵלּא מִיעוּט הַמְצוּי אָבֵל נִקְבִים בְּלֹא סְרְכוֹת הוּא מִיעוּט גְּמוּר וּע"י מְשָׁמוּשׁ יְדָא דְּטַבְּחָא הוּא מְצוּי בְּיוֹתֵר שְׁנַעֲשָׂה נִקְבַּ וְקִי"ל דְּתוֹלִין בְּמְצוּי בֵּין לְהַקְל וּבֵין לְהַחֲמִיר וּלְפִיכָף תְּלִינּוּ דְּנַעֲשָׂה הַנִּקְבַּ ע"י מְשָׁמוּשׁ דְּטַבַּח.

אָבֵל בְּיֵשׁ סִינְכָא שְׁלֵא כְּסֻדְרָן דְּמִדִּינָא דַּגְמ' הוּא טְרַפָּה וּלְשִׁיטַת רַש"י טְרַפָּה מְטַעַם נִקְבַּ רַק דְּאָנוּ סוּמְכִין עַל בְּדִיקַת הַמִּיעוּף דְּאִינוּ סִינְכָא גְּמוּרָה אָבֵל אִם נִמְצָא נִקְבַּ תַּחַת הַסִּינְכָא שְׁפִיר כְּתַב הַב"ח דְּאִין תּוֹלִין בְּמְשָׁמוּשׁ יְדָא דְּטַבְּחָא דְּבְּמַקּוּם דְּיֵשׁ סִינְכָא יוֹתֵר קְרוּב שְׁהַנִּקְבַּ נַעֲשָׂה מְחִיִּים דְּהַסִּינְכָא מְעִיד עַל הַנִּקְבַּ שְׁנַעֲשָׂה מְחִיִּים וּלְכַה"פ הָיָה סְפַק הַשְּׁקוּל וְאַף שְׁעַבְרָה ע"י מִיעוּף מ"מ הָא לְפַעְמִים גַּם סִינְכָא גְּמוּרָה עוֹבְרַת ע"י מִיעוּף וּלְכַמָּה פּוֹסְקִים ס"ל דְּלֹא מְהַיְי מִיעוּף אַף בְּלֹא נִקְבַּ וְאַף דְּבִשְׁאָר רִיעוּתַת כְּגוֹן בְּבוּעָה אוּ בַּגְּבִישׁוּשִׁית כְּתַב הַר"ן דְּתְלִינּוּ בְּמְשָׁמוּשׁ יְדָא דְּטַבְּחָא שְׁאֵנִי הֵתָם שְׁאִינּוּ רִיעוּתוֹת שְׁפֹאוֹת מִחֲמַת נִקְבַּ אָבֵל בְּסִינְכָא שְׁלֵא כְּסֻדְרָן שְׁפֹאָה מִחֲמַת נִקְבַּ לְשִׁיטַת רַש"י בְּנוּדָאִי לֹא תְלִינּוּ בְּמְשָׁמוּשׁ יְדָא דְּטַבְּחָא.

אָבֵל אִם יְדוּעַ שְׁהַנִּקְבַּ שְׁתַּחַת הַסִּינְכָא נַעֲשָׂה מִחֲמַת הַטְּבַח אֶדְרַבָּה מְשָׁמַע מַד' הַב"ח דְּכַשְׁרָה וְאַף דְּבְּמַקּוּם הַנִּקְבַּ א"א לְמַבְדַּק בְּפּוֹשְׁרִין וּע"כ צ"ל אִם נִמְצָא בְּלֹא בְּדִיקַת פּוֹשְׁרִין כְּשִׁרָה וְלָכֵן מַה שְׁהוֹצִיא הַתְּבוּ"שׁ מַד' הַב"ח הַנֵּ"ל דְּבְּדִיקַת פּוֹשְׁרִין מְעַכְבּ גַּם בְּדִיעֵבַד לֹא נִהִירָא כְּלָל וְשׁוּב מְצִאתִי לְהַפְמ"ג בְּסִי"ל בְּמְשָׁבְצוֹת זָהָב ס"ק ז' שְׁתַּמָּה ג"כ עַל הַשְּׁמָלָה חֲדָשָׁה דְּמַהַב"ח אִין רְאָיָה כְּלָל ע"ש.

[אִף בְּיוֹתֵר הוּ"ל לְתַמּוּנָה עָלְיוּ דְּאֶדְרַבָּה מַד' הַב"ח מְשָׁמַע דָּאם נִמְצָא בְּלֹא בְּדִיקַת פּוֹשְׁרִין כְּשִׁרָה]: אָבֵל בְּעֵינֵי הַדְּבָר מַה שְׁהַחֲמִיר הַתְּבוּ"שׁ בְּנִמְצָא בְּלֹא בְּדִיקָה הַדְּעַת מְחִיִּיב לְזָה מְתָרִי טַעְמֵי דְּחֻדָּא מִחֲמַת דְּעֵינֵי הַדְּבָר אִם יֵשׁ לְסַמְנָה עַל הַמִּיעוּף הוּא מְחַלְוֹקַת הֶרְאֻשׁוֹנִים בְּזָה דְּהַרְשָׁב"א וְסִינְכָתוֹ הוּא מְהַחֲמִירִין בְּזָה רַק שְׁכָבֵר נִהְיָו כָּל בְּנֵי מְדִינּוֹת אֵלּוּ לְסַמְנָה עַל הַמִּיעוּף וְכַמוֹ שְׁכ' הַרְמ"א ו"ל בְּסַעֲרֵי י"ג דְּאִף שְׁהִיא קוֹלָא גְּדוּלָה מ"מ כְּבָר נִהְיָו כָּל בְּנֵי מְדִינּוֹת אֵלּוּ וְאִין לְמַחּוֹת בְּיָדָם וְכִינּוּ שְׁבַנֵי מְדִינּוֹת אֵלּוּ שְׁנַהְנוּ לְהַקְל ע"י מִיעוּף נִהְיָו לְבַדּוֹק גַּם בְּפּוֹשְׁרִין מַנ"ל שְׁהַעֵינֵי סְמָכוּ עַל הַמִּיעוּף וְהַמְנַהֵג שְׁנַהְנוּ לְבַדּוֹק בְּפּוֹשְׁרִין הוּא לְחוּמְרָא בְּעֵלְמָא דִּילְמָא שְׁנִינָהּ עַקְרִים הֵם וְאִין אַחַד מוֹעִיל בְּלֹא חֲבִירוֹ דְּבִאֲמַת לְסַמְנָה עַל הַמִּיעוּף לְחוּד הָיָה כַּס"ס לְהַחֲמִיר דְּשָׁמַא הַלְכָה כְּהַפּוֹסְקִים דְּמִיעוּף לֹא מְהַיְי כְּלָל וְאַף לְהַפּוֹסְקִים דַּס"ל דְּמְהַיְי מִיעוּף מ"מ כְּמוֹ דְּאִין אָנוּ בְּקִיָּאִין בְּבְּדִיקַת פּוֹשְׁרִין בְּמַקּוּם דְּצִרִיף בְּדִיקָה מְדִינָא דַּגְמ' ה"נ י"ל לְעַנְנֵי מִיעוּף דְּכִינּוּ דְּצִרִיף בְּדִיקַת מִיעוּף מְדִינָא

אפשר דאין לסמוך על מיעוץ שלנו דשמא מיעכו יותר מדאי או דלא הנה מיעוץ רק קליפה [ובפרט האידנא דידוע דאין ממעפין כלל רק קולפין] והלכה גם בדיקת פושרין היא חיובית ואף דאין אנו בקיאים בבדיקת פושרין מ"מ פיון דעבדינו תרתי פולי האי לא תיישינו ועוד די"ל דהפוסקים שכתבו דמיעוץ הוא ראיה דאינה סירכא כלל היינו דווקא אם חזינו דלאחר המיעוץ נשאר הריאה שלימה בלא שום נקב כלל אז הוא ראיה דאינה סירכא רק הוא ריר בעלמא דסירכא גמורה מחמת שהיא נשרשת יפה פשממעפין אותה אינה נתקת מן הריאה עד שתעשה אינה נקב בריאה ע"י המיעוץ.

וא"כ לא נשלם בדיקת המיעוץ רק ע"י בדיקת פושרין שאח"כ דחזינו שאינו מבצבץ אז נגמר בדיקת המיעוץ ולפיכך הצריכו גם בדיקת פושרין והפל בדיקה אחת היא: ויש ליתן תבלין לזה דהנה צריך לבאר דברי הרא"ש בפ' אלו טרפות והובא גם בטור בס' ל"ט שכ' על מה שהביא בתחילה שמר יעקב גאון הורה לאחוז בקנה ולנענע הריאה ג' וד' פעמים יפה יפה וכל סירכא שנתנתק ע"י נענוע זה פשרה וכתב הרא"ש על זה דכן נוהגין בארץ אשכנז [ובטור איתא במקצת מקומות] להכשיר כל סירכא שנתנתק פשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק שאומרים שאינו סירכא אלא איזו ריר בעלמא שנתפשט מליחות הריאה שהסירכא אפילו אם יפרוק אדם אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת עכ"ל והנה לכאורה תמוה דלא רישא סופה דהתחיל לומר שנוהגין להכשיר כל סירכא שנתנתק פשהטבח מכניס ידו בנחת דמשמע להדיא דאין מתירין אלא סירכא שעוברת ע"י הכנסת יד והוי כעין סירכא שעוברת ע"י נענוע שהתיר מר יעקב גאון ומשו"ה כתב על דברי הגאון וע"ז נוהגין וכו' משום דס"ל דסירכא שעוברת ע"י הכנסת יד דומה לסירכא שעוברת ע"י נענוע.

אבל ע"י מיעוץ לא נהגו להתיר. וא"כ תמוה מה דמסיים שהסירכא אפילו אם יפרוק אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת והא מטעם זה גם ע"י מיעוץ יש להכשיר: ועוד תמוה הפלא ופלא מה דמסיים הטור על זה דהרשב"א כתב דכל סירכא שאמרנו אין הפרש בין אם תהיה עבה ונחזקה בין שתהיה דקה שבדקות ולא כהללו ששמעכין ביז ואם נתמעכה תולין להקל וכל הנוהגין פן פאלו מאכילין טרפות לישראל שזה לא שמענו מחכמים בשום מקום עכ"ל הרשב"א שהובא בטור ובתשובת הרשב"א עצמו בחלק ראשון סימן ש"ד מבואר הדבר יותר וכתב שזה הענין להתיר ע"י משמוש הסירכא בין אצבעותיו ואם נימוחה נכשיר זה לא מצאנוהו בשום מקום בתלמוד ולא ידענו לו עיקר וכי אין סירכא אלא פעבותות העגלה שומטה ואינה יכולה להנתק או אינה שיעור נקבע בדבר יש משמוש אצבעות שאפי' הריאה והקנוקות ימחו בכך סוף דבר אל תשמעו להקל בדבר הזה כלל עכ"ל שם: והנה כל הרואה ישתומם איך יוכל ליפול הכחשה גדולה כזה שהרא"ש כתב שהסירכא אם ימעץ אותה בין אצבעותיו כל היום היא הולכת ומתחזקת והרשב"א כתב להיפך שאין הסירכא פעבותות העגלה שלא תהא יכולה להנתק וגם יש משמוש האצבעות שאפילו הריאה והקנוקות ימחו בכך והלא זה הדבר נוכל לברר בחוש ונראה הדין עם מי: ועוד יש לדקדק על הטור דהנה לכאורה נראה דהביא לד' הרשב"א שחולק על מה שהביא מדברי מר יעקב גאון לדברי הרא"ש שהרי כתב והרשב"א כתב וכן כתב הב"י שם שהטור פיון שהרשב"א חולק על מש"כ בתחילה.

וא"כ הו"ל להטור לכתוב אבל הרשב"א פתב: ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים הם. ואין פאן שום מחלוקת לא בעצם הדבר ולא בדינא רק באיזה פרט יש חילוק בדין ביניהם משום דכל אחד לשיטתו אזיל וכמו שאבאר בעז"ה: הנה זה ונדאי מודה הרשב"א דאם הנה הטבח נזהר למעף באצבעותיו בנחת ולא למשף הסירכא מן הריאה לא הייתה מתנתקת מעל הריאה כלל ואדרבה הייתה הולכת ומתחזקת אם הייתה סירכא גמורה וכמו שכ' הרא"ש ואם מתנתקת מן הריאה אף ע"י מיעוץ בנחת בונדאי אינה סירכא רק ריר בעלמא שמונח על הריאה מבחוץ ולא באה מבפנים כלל.

אבל מ"מ לא רצו לסמוך על המיעוץ דמי יוכל ליתן ערבות בדבר שהטבח ימעץ בנחת וגם לא ימשף הסירכא מהריאה אפ"ל משהו וגם הטבח בעצמו אינו בטוח בעצמו שלא ימשף הסירכא מעל הריאה אצלו ואף אם יאמר ברי לי שלא משף אצלו אין מאמינים לו שזהו דבר שקמעט א"א לזהר בזה ואם מושף קצת הסירכא בעת המיעוץ אז אפ"ל אם הסירכא עבה ביותר תנתק מעל הריאה: וזה ג"כ נראה בחוש שע"י המיעוץ והנתיקת הסירכא מוכרח להנתק מעל הריאה ואף אם היא סירכא גמורה ועבה מאוד ועל זה כתב הרשב"א שאין הסירכא פעבותות העגלה שלא תהא יכולה להנתק ור"ל אם קמעץ וגם הוא מושף הסירכא מן הריאה אצלו ע"כ תנתק הסירכא מעל הריאה ומה שמסיים ע"ז וגם יש משמוש האצבעות שאפילו הריאה והקנוקנות ימחו ר"ל שאם אדם ימשמש הרבה בריאה עצמה ג"כ יוכל למעכה אותה ואת הקנוקנות שבה ולעשות אותה פירורין.

ולכן כתב שכל הממעכין בידי כאלו מאכילין טרפות לישראל. וגם באשכנז לא נהגו להקל רק בסירכא שנתקת פשהטבח מכניס ידו דדמי כעין נענוע שהתיר מר יעקב גאון: והא דמסיים הרא"ש והטור דהסירכא שאם קמעץ אותה בידו כל היום היא הולכת ומתחזקת לא באו להורות היתר ולהכשיר ע"י מיעוץ רק באו להביא ראיה דסירכא שעוברת ע"י הכנסת יד לאו סירכא היא דהא אפ"ל ממעפין בנחת בלא שום נתיקת ג"כ אינה עוברת ופשיטא דאינה עוברת ע"י הכנסת יד והלכך אם הסירכא עוברת ע"י הכנסת יד בונדאי לאו סירכא היא וכשרה.

אבל ע"י מיעוץ אין להתיר כלל משום שא"א לשמור עצמו שלא ינתק קצת הסירכא אצלו: ונ"ל דלזה כנון הטור במש"כ והרשב"א פתב דלא נטעה מד' אביו הרא"ש דגם ע"י מיעוץ יש להתיר ולכן כתב דהרשב"א פתב דהמעכין בידי מאכילין טרפות לישראל ולכן אין להתיר רק סירכא העוברת ע"י הכנסת יד או ע"י נענוע [וכל זה דלא פהמהרש"ל ביש"ש בפ' אלו טרפות דין כ"ה שכ' שם דהרא"ש מתיר גם במיעוץ וחולק על הרשב"א וכתב על המתירין ברוף שפחד בהם ובדבריהם כי מושג בשכל ובחוש שהוא כן והרבה יש לדקדק עליו והנלע"ד פתבתי].

ונה פשוט שבמנהג שנהגו באשכנז להתיר ע"י נענוע או ע"י הכנסת יד התירו בלא בדיקת פושרין כלל כיון דונדאי ריר הוא: אכן בדורות האחרונים שראו שנמצאו ברוב בהמות הרבה סירכות אשר אינן עוברות ע"י נענוע או ע"י הכנסת יד ומ"מ בונדאי ע"פ רוב אינן סירכות גמורות שא"א שיהיו רוב בהמות טרפות ונלא חז"ל אמרו דרוב בהמות פשרות וסרכות אינן אלא מיעוץ המצוי.

והלכה בנודאי אם היו ממעפין אותם אפי' ע"י מיעוץ קל בלא שום המשכה וניתוק פלל ג"כ היו עוברות וקששו מאוד להפסד ממון של ישראל ולפיכה המציאו עצה להתיר ג"כ ע"י מיעוץ אף בתנאי שיעשו ג"כ בדיקת פושרין והיינו דפשיטא להו דהרשב"א דאמר דע"י מיעוץ חזק גם סירכא גמורה עוברת ואינו עושה שום נקב בריאה בעת הניתוק לשיטתו אזיל דהעלה בחדושו ובתו"ה דיש סירכא בלא נקב ואינה מןשרשת רק בקרום העליון לבד והלכה אם היא מתנתקת ע"י מיעוץ לא תעשה שום נקב בריאה והלכה אין תועלת בבדיקת פושרין פלל אבל לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב בנודאי אף אם מתנתקת מעל הריאה ע"י מיעוץ חזק מ"מ ע"כ עושה עכשיו נקב בריאה ע"י הניתוק דהא הסירכא נשרש לפני משני הקרומים והלכה אם בודקין אח"כ בפושרין ואינו מבצבץ ע"כ מוכח דלא הנה רק ריר בעלמא מלמעלה על הריאה דאם היתה סירכא הנה מבצבץ [ונה אין לחוש דשמא הייתה סירכא גמורה אף דלא ניתק רק הסירכא שיוצא לחוץ אבל ראש הסירכא שהיא מןשרשת בקרומין נשאר במקומה ולכן אינו מבצבץ דלזה אין לחוש דזה בדיק ומנוסה דסירכא גמורה לא תנתק באמצע ולא אמר הרשב"א רק דע"י מיעוץ תוכל להנתק כל הסירכא גם המקצת שהיא מןשרש בתוך הקרומין ומ"מ תשאר הריאה שלמה וגם אנו רואין בחוש שלאחר המיעוץ הריאה שלם ויפה במקום הסירכא וניכר שלא נשאר אפילו מקצת מן הסירכא בתוך הריאה רק שיש לחוש דשמא נעשה נקב בריאה ע"י המיעוץ וא"כ יש לומר דסירכא גמורה הייתה ולזה מועיל בדיקת פושרין וחינו דאינו מבצבץ וע"כ דלא הנה רק ריר בעלמא ואף דזה אינו מועיל רק לשיטת רש"י מ"מ משום הפסד ממון של ישראל סמכו בזה על שיטת רש"י ובפרט דהוי פועין ס"ס דשמא הוא מיעוץ קל שסירכא גמורה אינה יכול לעבור ואז אפי' בדיקת פושרין אינו צריך ואפי' אם הנה מיעוץ חזק באופן שגם סירכא גמורה יכולה להנתק מ"מ שמא הלכה פרוש"י ומועיל בדיקת פושרין והוא מדינא ולא לחומרא בעלמא פן נראה לפענ"ד: שוב ראיתי בשו"ת גבעת שאול סימן שמתחילה צדד להחמיר בנאבד בלא בדיקת פושרין אף בהפסד מרובה דלא דמי לנאבדה הריאה דמתירין במקום הפ"מ דשאני התם דלא חזינו ריעותא וסמכינן ארוב בהמות פשרות אבל בנמצא סירכא שלא פסדו דאיכא ריעותא לפנינו אפשר דאם נאבדה בלא בדיקה אסור גם במקום הפ"מ ושוב חזר מזה וכתב דיש לדמות זה להמסס ובה"כ שנקבו מצד אחד דצריך בדיקה אחר קורט דם מבחוץ מ"מ אם הדיחו ומלחו דא"א לבדוק פשר בהפ"מ והכי נמי הבדיקת פושרין אינו אלא לחומרא לכתחילה ע"ש ואכן לפי מש"כ בעז"ה אינו מצד חומרא רק מדינא: והלכה לענין הלכה נ"ל דאף שפכר הספים בשו"ת גבעת שאול להתיר במקום הפ"מ בנאבד לאחר המיעוץ קודם בדיקת פושרין וכן הספים הגאון בעל לבושי שרד בסי' ל"ט ס"ק קנ"ח וכ"ה דעת הפ"מ ג במשפצות זהב בסי' ל"ו ס"ק ז' ובסי' ל"ט ס"ק ו' וכן בש"ד ס"ק ל"ד להתיר בנאבד בלא בדיקת פושרין ומי יבוא אחריהם להחמיר בדבר שהקילו הם אף אם הסירכא הייתה שלא פסדו מאונא לאונא שהיא טרפה מדינא דגמ' וגם לא עברה ע"י מיעוץ קל רק ע"י טירחא מרובה בנודאי המחמיר בזה בנאבד אחר המיעוץ פדעת התבו"ש הרי זה משונבח.

וכן הספים אחריו הגאון בעל בית אפרים בספרו פרי תבואה ובפרט האינדנא שאין ממעכין הסירכא רק מסירין הסירכא ע"י קליפה פכר פתוב בס' דרכי תשובה בסי' ל"ט

ס"ק תכ"ה בשם פמה תשובות האחרונים לאין מספר שצריך להחמיר בנאבד בלא בדיקת פושטין אף במקום הפ"מ אם הסירכא היא טרפה מדין הש"ס ע"ש וכן ראוי לנהוג לפענ"ד: סימן כב הנה ראיתי בלבושי שרד בסימן ל"ט ס"ק כ"ח שהביא שם מתחילה מש"כ הט"ז בסי' ל"ז ס"ק ג' דבועה היוצאת מסירכא בין אונא לאונא למטה מחציון ויש חלון או בין אונא לאומא אפילו בלא חלון כיון דיש מטריפין הוי תרתי לריעותא.

אבל בסירכא בין אונא לאונא בלא חלון לא הוי תרתי לריעותא. והפמ"ג תמה על זה דהא לשיטת רש"י אפי' למטה מחציון הוי ריעותא המעידה על נקב ונהי דא"צ בדיקה משום דמסתמא נסתם הנקב בטוב מ"מ כיון דיש ג"כ בועה וכה"ג המעיד ג"כ על נקב הו"ל תר"ל [ויכבר תמה עליו שם הלב"ש דמה בכך שהבועה ג"כ מעידה על נקב מ"מ הא למטה מחציון אין הנקב פוסל ויפה תמה עליו.

דהא לשיטת רש"י בלא הבועה ג"כ ידענו שהיה שם נקב ואין צריך לעדות של הבועה ומ"מ פשר משום דהוא סתימה יפה וא"צ בדיקה כלל דלמטה מחציון לא חיישינו כלל שפא לא עלה הסירכא על כל הנקב וא"כ מה חסרון איכא אם יש ג"כ בועה ואדרבה לשיטת תוס' הוי תר"ל דהא הם ס"ל דאינו מועיל שום סתימה לנקב ובסירכא פסדון דכשר משום דס"ל דסירכא לא באה מחמת נקב כלל.

אבל כשיש בועה הבועה מעיד שהיה נקב ודמי ממש לסירכא תלויה היוצא מן הבועה דכ' הראב"ד דטרפה והובא להלכה בשו"ע בר"ס ל"ז. וכן ראיתי להפר"ח בסי' ל"ט ס"ק כ"א שהביא לד' הריק"ש שדעתו לאסור אפי' בסירכא היוצא מתוך הבועה והוא בין אונא לאונא וליכא חלון.

אף מטעמא אחריןא משום דהבועה אינה מנחת להסירכא שמתחזק ותסתום והינינו דלא פהט"ז דמכשיר בליכא חלון] ומשמע דמספיק ג"כ פנותיה וכמש"כ התבו"ש שם בס"ק ס"ד [אף צל"ע דבאותו דיבור עצמו העתיק הפר"ח לד' הט"ז ומשמע דבליכא חלון מודה להט"ז דכשר] אבל מש"כ הפמ"ג דלרש"י הו"ל תרתי לריעותא אינו מוכן כלל וצ"ע וסיים הלבושי שרד הן אמת דמה"ט היה נראה עיקר לדינא פדעת החולקים על הראב"ד דבהא ומכשירינו באמת תלויה מבועא וטעמא רבה איכא בהא כיון דהוי ספק תרתי לריעותא מצד פלוגתת רש"י ותוס' אלא דכל הפוסקים החמירו פהראב"ד ונהכי נהיגי בכל המדינות זולת במקומות מועטין דנהיגי דלא פהראב"ד ויש להם על מה שסימוכו וכדאמרן עכ"ל: והנה לא זכיתי להבין דבריו בזה דמאי שייך לומר דמה"ט היה נראה עיקר לדינא דלא פהראב"ד ונלא כל עיקר דין תר"ל אנו למדין מד' הראב"ד ומד' הראב"ד ו"ל אלו הוא מקור לדיני תר"ל וכמש"כ הלבושי שרד בעצמו בסי' ל"ז ס"ק ו' וכל הפוסקים הסכימו לדבריו ולא נמצא עליו שום חולק בטוש"ע ואדרבה מד' הראב"ד וכל הפוסקים שהסכימו לדבריו הוא סתירה גדולה על דברי הט"ז והפמ"ג לפי דעת הלבושי שרד.

ונראה עיקר לדינא דלא פהט"ז דהא חזינו דאף בספק תרתי לריעותא פסק הראב"ד לאסור והיאך עולה בדעתו לדחות דברי הראב"ד ו"ל שהוא מגדולי הראשונים וכל

הראשונים ז"ל הרמב"ן והרשב"א והריטב"א חרדו לדבריו מפני דברי הט"ז שהוא אחרון שבאחרונים.

ובפרט שבאמת נראה אין שום סתירה מד' הראב"ד ז"ל לדברי הט"ז דבסירקא תלויה דאין פאן סתימה פלל נרק דהטעם דסירקא תלויה פשר הוא משום דאף רש"י ז"ל דס"ל דאין סירקא בלא נקב מ"מ בסירקא תלויה דרפה לבוא שלא מחמת נקב דס"ל סירקא שבאה מחמת נקב דרפה לסרף למקום אחר וכמש"כ הרא"ש.

אבל מ"מ ריעותא מיהו הוי והלכף אם יוצאת מן הבועה הוי תרתי לריעותא דבועה ג"כ מעיד על נקב וא"כ שניהם מעידים על נקב. והוציא הראב"ד פן מדין ריאה בסמוכה לדופן דאין חוששין לה משום דתלינו דהסירקא בלה מן הדופן.

מ"מ אם העלתה צמחים חוששין לה והיינו פינו שריאה העלתה צמחים ובעות המעידין על נקב הוא הוכחה דהסירקא ג"כ באה מן הריאה והלכף טרפה וכמו שמבואר בס' תמים דעים להראב"ד ז"ל בס"י י"ב.

משא"כ בגידון הט"ז דלדעת רש"י דהוי סתימא מעלייתא אין פאן ריעותא פלל נרק לדעת התוס' הוי תרתי לריעותא. וא"כ הוי ספק תרתי לריעותא ובספק תרתי לריעותא ס"ל להט"ז דלא מחמירנו דהבו דלא לוסוף עלה ודברי הט"ז ברורין בזה: ואגב אורחא ראיתי לכתוב בכאן מה ששמעתי מפי הרב הגאון המנוח מו"ה ישראל איסר זצ"ל שהיה מו"ץ בפ"ק שעלה בדעתו להתיר גם בסירקא הינצא מתוך הבועה והסירקא היא מאנא לאומא בלא חלון דלדעת הט"ז הוי תרתי לריעותא וטרפה מ"מ פבוד הגאון הנ"ל סמך על מש"כ באור זרוע בהלכות טרפות בסימן ת"א בשם אבי העזרי שמתיר להדיא בסירקא שבין אונא לאומא ואפילו העלתה הריאה צמחין וגם הוסיף הרה"ג הנ"ל סברא מדעתו פינו דקיי"ל פ"ש"י דגם בין אונא לאומא פשר לא מקרי ריעותא פלל: פן שמעתי מכבוד הגאון הנ"ל אבל לענ"ד אין לסמוך על דבריו להתיר בזה פי כל דבריו לא נהירא פלל הן בעיקר סברתו והן בהראיה שהביא מאור זרוע דסירקא תלויה הינצא בין הבועה תוכיח דסירקא תלויה לבד לא נמצא בשום פוסק להטריף ואעפ"כ סובר הראב"ד דביוצאה מן הבועה טרפה וכ"ש בסירקא שבין אונא לאומא שיש פוסקים דס"ל דמקרי שלא פסדון דוודאי יש להחמיר ומה שמכשיר באור זרוע בשם הראב"ז"ה בכה"ג אינו ראיה פלל דאפשר דהראב"ז"ה סובר בפשיטות פ"ש"י דכשרה ולא הו' ריעותא פלל או דלא ס"ל פהראב"ד דבתרתי לריעותא טרפה.

אבל האינא דאין בגידונו להכריע בין הראשונים ז"ל אי מקרי פסדון או לא. וגם פכר הוספם להלכה פדעת הראב"ד ז"ל דבסירקא תלויה הינצא מן הבועה טרפה.

א"כ בסירקא בין אונא לאומא הינצא מן הבועה יש להטריף במכ"ש. וכן פסק בפשיטות בשמלה חדשה בס"י ל"ט בסעף מ"ד ואפילו מיעוף לא מהני.

וגם בסירקא שבין אונא לאונא בלא חלון היוצאה מן הבועה דעת השמלה חדשה להטריף בדליפא הפ"מ. ואכן הלבושי שרד בס"י נ"ט בס"ק כ"ח ובס"ק ק"ס ובס"ק קס"ב מתיר בכה"ג גם בלא הפ"מ ע"ש: ואמנם פל זה הוצרכתי לכתוב רק לפי דעת הגאון המנוח זצ"ל בדברי האור זרוע.

אָבֵל הַמַּעֲיִין בַּגּוֹף הַסֶּפֶר הַנִּלְשָׁם יִרְאֶה לְהַדְיָא לְהַיְפֹךְ דְּהַרִי כְּתַב שְׁם בְּשֵׁם אָבִי הַעֲזָרִי
שָׂאם נִסְרְכוּ הָאוֹנוֹת זֹ לְזֹו בְּכִסְדָּרְן אֹ בֵּין אֲנָא לְאוּמָא לְדַעַת הַמְכַשִּׁירִין אֲנָא בְּאוּמָא
וְכו' וּמְדַכְתֵּב לְדַבְרֵי הַמְכַשִּׁירִין מִשְׁמַע אֲדַרְבָּה דְּדַעַתוֹ נוֹטָה לְדַעַת הַמְטָרִיפִין סִירְכָא בֵּין
אֲנָא לְאוּמָא אַף בְּלֹא הַעֲלָתָה צְמַחִים.

וְכֹן כְּתַב שְׁם הָאוֹר זְרוּעַ מִתְחִילָה דְּדַעַת כָּל הַגְּאוּנִים כְּדַעַת ר"ת לְאַסְוֹר סִירְכָא בֵּין אֲנָא
לְאוּמָא דְּמַקְרִי שְׁלֹא כְּסִדְרָן מִמֶּשׁ וְכֹן נוֹהֲגִים לְאַסְוֹר בְּכָל מְקוֹם וְכֹן נוֹהֲגִים בְּכָל צְרַפְת
וּבְגַרְמִיזִישָׁא לְאַסְוֹר וְכֹן רַבִּינוּ אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל וּמַר רַב יוֹסֵף גָּאוֹן ז"ל וְרַבִּינוּ יב"א זצ"ל
כְּוֹלָם אוֹסְרִים וְכֹן מוֹרִים בְּבֵי מְדַרְשָׁא וּכ"ה בְּתַשׁוּבוֹת הַגְּאוּנִים וְהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וּתְשׁוּבוֹת
ה"ר מִשָּׁה לְאַסְוֹר ע"ש.

וּבְלֵי סֶפֶק אֲצִלִי אִם הִיָּה ס' אוֹר זְרוּעַ לְפָנַי הַרְבַּ ב"י וְיִרְאֶה דְּבַרִי הַאוּ"ז אֵלּוּ בְּשֵׁם הַגְּאוּנִים
ז"ל בְּנוֹדָאֵי הִיָּה פִּיֶּסֶק בְּשׁו"ע לְאַסְוֹר בְּסִירְכָא שְׁבִין אֲנָא לְאוּמָא וּדְלֹא פְרַש"י: וְאַף
שְׁהַר"ן ז"ל כְּתַב דְּהַנְּשִׂיא אֶלְבְּרָגְלוֹנֵי ז"ל כְּתַב דְּהַגְּאוּנִים הַתִּירוּ דְּבַר זֶה בְּכַנּוּפְיָא י"ל
דְּהֵם גְּאוּנִים אֲחֵרִים וּמֵאֵן יְכוֹל לְהַכְרִיעַ בֵּין הַגְּאוּנִים ז"ל וְנִהִי דְּכָבֵר נֶפֶסֶק הַדְּבַר בְּשׁו"ע
לְהַתִּיר בְּסִירְכָא בֵּין אֲנָא לְאוּמָא.

מ"מ אִם הִיא יוֹצֵא מִן הַבּוֹעָא בְּנוֹדָאֵי טְרַפָּה וּכְדַעַת הַט"ז וְכָל הָאֲחֵרוֹנִים וְהַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי
בְּעוֹז"ה: סִימָן כַּג בְּש"ס בְּחֻלִּין (ד' מ"ז ע"ב) אָמַר רַבָּא הִנֵּי תַרְתִּי אֲנִי דְּסִרְכָן לְהַדְדִי
לִית לְהוּ בְּדִיקָה וְלֹא אֲמַרְוּ אֵלָא שְׁלֹא כְּסִדְרוֹ אָבֵל כְּסִדְרוֹ הִיָּינוּ רַבִּיתִיָּהוּ ע"כ.

וְהִנֵּה אֵין לְדַקְדָּק לְפִי שִׁיטַת רַש"י ז"ל דְּאֵין סִירְכָא בְּלֹא נֶקֶב מֵאֵי הַנְּצָרָה לֹוֹמֵר דְּלִית לְהוּ
בְּדִיקָה פְּשִׁיטָא דְּלֹא מְהַנִּי לִיהַ בְּדִיקָה דְּהָא וּנְדָאֵי אִם יְבַדֹּק יִמְצָא נֶקֶב דְּהָא לְדַעַת רַש"י
א"א לְסִירְכָא בְּלֹא נֶקֶב.

אָבֵל אֵינוּ דַקְדוּק דִּי"ל דְּזֶה גּוֹפָא קַמ"ל דְּאֵין סִירְכָא בְּלֹא נֶקֶב וְהַלְפָּה לֹא שְׁנִיף בְּהוּ בְּדִיקָה.
וְעוֹד דְּזִמְנִין דְּנִסְתָּם הַנְּקֵב ע"י רִיר אוֹ לִיחָה וְהוּ"א דְּאִם בְּדַק לְרִיָּאָה וְאֵינוּ מְבַצְבֵּץ כְּשֶׁרָה
קַמ"ל רַבָּא דְּאֵין סִירְכָא בְּלֹא נֶקֶב וְהַלְפָּה אִפִּי אִם בְּדַק וְאֵינוּ מְבַצְבֵּץ מ"מ טְרַפָּה מְשׁוּם
דְּנוֹדָאֵי יֵשׁ נֶקֶב אַף דְּנִסְתָּם ע"י רִיר אוֹ לִיחָה: וְנִרְאִיתִי לְהַעִיר בְּמַש"כ הַשְּׁמֵלָה חֲדָשָׁה בְּסִי
ל"ט סְעִיף ט' דְּבִסְרְכָא כְּסִדְרוֹ לְמַטָּה מְחַצְצִין דְּאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה מ"מ אִם אֵינְרַע דְּבַדְק
בְּפוֹשְׁרִין בְּעוֹד שְׁהַסִּירְכָא בְּהַ וְנִמְצָא נֶקֶב טְרַפָּה אַף לְדַעַת רַש"י דַּס"ל דְּמוֹעִיל סְתִימָה
בְּכִסְדָּרְוֹ הִקָּא חֲזִינוּ דְּלֹא סְתִמָּה וְלִיפָא לְמִימַר עֲלוּלָה הִיא לִיֶּסְתָּם דִּישׁ נֶקֶבִים שְׁאֵינָם
עֲשׂוּיִם לְהַסְתָּם לְעוֹלָם וְאֵנָן לֹא בְּקִיאִין וְדִילְמָא זֶה מְהַנְּךְ נֶקֶבִים עַכ"ל: וְלְכַאוּרָה קָשָׁה
לְפִי מַש"כ הַר"ן בְּדַעַת רַש"י ז"ל [וּכ"כ הַרְא"ה ז"ל בְּבַדְק הַבַּיִת (ד' ל"ד ע"א) דְּפוֹס
בְּרַלִּין] דִּישׁ נֶקֶבִים שְׁדַרְכָן לְהַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן סִירְכָא כְּסִדְרוֹ וְאוֹתָן נֶקֶבִים אֵינָן פּוֹסְלִין
לְהַבְהַמָּה כְּלָל אַף אִם יִשְׁחַטּוּ לְבַהֲמָה בְּעוֹד שְׁעֲדִין לֹא עֲלָה עֲלֵיהֶם סִירְכָא כְּלָל רַק דְּאֵנָן
לֹא יְדַעִינוּ אִם הִיא מְהַנְּקֵבִים שְׁדַרְכָן לְהַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן סִירְכָא כְּסִדְרוֹ וּכְשֶׁרָה אוֹ שְׁהוּא
מְהַנְּקֵבִים שְׁדַרְכָן לְהַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן סִירְכָא שְׁלֹא כְּסִדְרוֹ אוֹ שְׁלֹא תַעֲלָה עֲלֵיהֶן סִירְכָא כְּלָל
וְהִיא טְרַפָּה.

וּא"כ בְּנֶקֶב שְׁעֲלָה עֲלֵיהֶן סִירְכָא כְּסִדְרוֹ רַק שְׁהִיא מְבַצְבֵּץ כְּשֶׁבּוֹדְקִין אוֹתָהּ מִחַמַת
שְׁהַסִּירְכָא לֹא עֲבָרָה עֲדִין עַל כָּל הַנְּקֵב וְנִמְצָא מְקַצַּת הַנְּקֵב בְּלֹא סִירְכָא לְפָה תְּהֵא טְרַפָּה

לדעת רש"י דהא חזינו דהיא מהנקבים הפשרות שעולות עליהן סירכא פסדרן ומה שנשאר קצת נקב בלא סירכא אפשר שעדיין לא היה שהות שתעלה הסירכא על כל הנקב ושמה בעוד איזה ימים אם לא שחטוה היה עולה הסירכא על כל הנקב: ואולי דדעת הגאון בעל תב"ש ז"ל דכמו שיש נקבים שאין עולה עליהן סירכא כלל והן טריפות כמו כן יש נקבים דאין עולה הסירכא על כל הנקב רק על חציו או על שלישיתו והם ג"כ מהנקבים הטריפות ולכן כל זמן דאינו מכסה הסירכא על כל הנקב חיישינו דשמה הוא מהנקבים דמעולם אין עולה עליהן הסירכא על כל הנקב ואין נסתמין לגמרי והלכך היא טרפה מספק ואפ"ל לדעת רש"י: ועל פי זה יתבאר דיש ד' מיני נקבים בריאה שנים מהם הם טרפה מספק והג' היא טרפה ונדאית והד' הוא נקב פשר בנודאי ואלו הם.

א' אם נמצא נקב בריאה ואין עליו סירכא כלל או שנמצא סירכא על חצי הנקב הרי הם טרפה מספק דשמה הם מהנקבים דלא יסתמו לעולם. ג' אם נמצא עליו סירכא שלא פסדרן הרי היא טרפה ונדאית [ואפ"ל אם לא נמצא נקב כלל תחת הסירכא טרפה דנודאי היה נקב רק דנסתם מחמת ליחה].

ד' אם נמצא עליו סירכא פסדרן אז הוא פשר בנודאי: ובזה ניחא לי כמה דאמרינו בש"ס דאינקבא ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחא פשרה דהא תלינו בזאב. ולכאורה תמוה טובא דהא דתלינו בזאב אימתר בגמ' גבי בני מעים דלא בעי בהו בדיקה דסמכינו ארנבא.

אבל גבי ריאה דבעי בדיקה ולא סמכינו ארנבא משום דגבי ריאה איכא מיעוט דשכיח טרפות א"כ היכי תלינו בזאב ובמשמוש ידא דטבחא הא לא עדיף מאלו לא בדקו כלל במקום הזה שנמצא בו הנקב דטרפה לדעת הסוברין דנאבדו בלא בדיקה טרפה: והנה פבר תירצו האחרונים דהא דהוי מיעוט דשכיח בריאה היינו סרכות דווקא.

אבל נקבים לא שכיח פלום והלכך לענין נקבים תלינו גם בריאה במשמוש ידא דטבחא או בזאב כמו בבני מעים: ואמנם לדעת רש"י ז"ל הנ"ל יש לומר עוד טעם דמשו"ה תלינו בזאב ובמשמוש ידא דטבחא גם בריאה משום דהוי ס"ס דשמה לאחר שחיטה ע"י משמוש ידא דטבחא ושמה הוא מהנקבים הפשרים שדרפן להעלות עליהן סירכות: ואין להקשות ממחט שנמצא בחיתוכא דריאה דטרפה מחמת דא"א בבדיקה ולמה לא נכשיר מטעם ס"ס דשמה לא נקבה הריאה דסימפונא נקט ואתאי ואת"ל דנקובי נקוב ואתאי מ"מ שמה יעלה על הנקב סירכא והוא מהנקבים הפשרים.

אבל לא קשיא מידי דהא הוה קושיא אינה רק לפי דעת רש"י הנ"ל ורש"י ז"ל לשיטתו אזיל דפירש בגמ' דהא דחיישינו דשמה נקובי נקוב ואתאי היינו דחיישינו שמה נקב הנושט משום דרוב הנבלעין נבלעין דרף הנושט ולגבי נושט ליכא ס"ס ופשוט הוא: ובר מן דין נ"ל לומר דהא שכ' הרא"ה והר"ן לדעת רש"י דנקבים שעולין עליהן סירכא אינם פוסלין לבהמה היינו נקב שבא מחמת סירכא כמו שאבאר אבל נקב שבא ע"י חולי או קוז ומחט מעולם אינו חוזר להכשרו כלל ומעולם לא תעלה עליו סירכא כלל ואפ"ל אם ימצא עליו קרום או סירכא בנודאי אינו מהסרכות שעולה בריאה רק הוא קרום בעלמא שדרף להעלות מחמת מפה גם בשאר אברים וקרום שעלה מחמת מפה אינו קרום: ויש להסביר הדברים יותר דלכאורה מ"ש דבריאה עולה סרכות על הנקבים

ובשאר אברים אינו עולה ובריאה גופא נמצא כמה נקבים שאינו עולה עליהן סירכא קלל.

אבל הענין הוא ברור ונדאי הנקבים הבאים ע"י חולי או ע"י קוץ או מחט אין דרך להעלות עליהן סירכות קלל רק לפעמים עולה עליהן קרום פדרה כל מפה להעלות עליה קרום וקרום שעולה מחמת מפה אינו קרום משום שסופה לסתור אבל בריאה נמצא בה נקבים חדשים מה דלא שינה שיהא נמצא בשאר אברים והיינו משום דהריאה שואבת כל מיני משקין והמשקה נתבלעה בתוכה וכשנתמלאה מהמשקין דרפה וטבעה להפליט המשקה לחוץ ומחמת שהטבע דוחקת המשקה הנקרא בתוכה לחוץ ע"כ המשקה עושה דרפה בריאה ונעשה בה נקבים כדי שתוכל לצאת המשקה לחוץ וחוזר ונסתם ע"י המשקה היוצאת ממנה ונמצא דהנקבים באים ע"י הסירכא והסירכא באה מהנקבים ולפיכך סירכא בכסדרו פשרה.

אבל אם נסרכה שלא כסדרו סופה של הסירכא לסתור ויהי נקב בלא סירכא ולפיכך היא טרפה. אבל נקבים שבאים ע"י חולי או קוץ או מחט בנדאי היא טרפה ונדאית כמו בשאר אברים דעל אותן נקבים לא תעלה עליהן סירכא מעולם: ובזה ניחא נמי מה דחשיב במשנה בר"פ אלו טרפות ניקבה הריאה בחשבון י"ח טרפות ומשמע דהוא טרפה ונדאי כמו נקובת הנושט ונקובת הדקין.

ולכאורה הלא להרא"ה ז"ל כל נקב בריאה אינו אלא ספק טרפה אלא ונדאי דנקב שע"י חולי או ע"י קוץ או מחט הוי טרפה ונדאית אף לדעת הרא"ה ז"ל. ובנקבים אלו מיידי מתני' ובאמת שנודאי יכולין להפיר אם הנקב בא ע"י קוץ או מחט או ע"י חולי או אם בא ע"פ טבע מחמת שהמשקה שבפנים היו דוחקין לקרומי הריאה וע"י זה נולד בה נקבים ונדאי נקבים אלו משונים במראיתן מהנקבים שבאין ע"י חולי או מחט.

ומה שכ' הרא"ה ז"ל דכל זמן שאינה עולה עליהן סירכא אינו ידוע אם הוא מהנקבים הפשרות שתעלה להם רפואה או לא והדבר מסור למי שאמר והיה העולם ר"ל בנקבים שניכרים שלא באו מחמת חולי או מחט.

ויש באמת סימן מובהק בין נקבים שע"י חולי ומחט לבין נקבים שבאים ע"י סירכא. שנקב שע"י חולי ומחט נראה לעין שיש נקב אבל הנקב שע"י סירכא אינו נראה קלל רק מזה שמבצבץ כשפודקין אותה בפושרין מזה ידעין שיש נקב משום שהנקב הוא קטן מאוד כמעט כמו נקבי הפארעס: ובלא"ה לא קשיא ממתני' דניקבה הריאה דהא חשיב נמי התם נפלה מן הגג ודרוסת הזאב בכלל י"ח טרפות ואף דהם נמי אינו אלא ספק טרפה דהא קי"ל דמהני בדיקה או שהי' י"ב חודש אפ"ל לונדאי דרוסה או נפולה ואעפ"כ הן נחשבות בי"ח טרפות שאסורין מהל"מ.

וע"כ צ"ל לומר דכן נאמרה הלכה דרוסה ונפולה אסורה מספק ואין דומין לשאר ספק טרפה דהאכל אותם לא היה לוקה מספק ולדעת הרמב"ם ז"ל אינו אסור רק מדרבנן אבל בדרוסה ובנפולה אפשר דלוקה ואף דאינו אסורות רק מספק וא"כ גבי נקובת הריאה נמי ואף דהוי ספיקא דשמא הוא מן הנקבים הפשרות שעולה עליהן סירכא מ"מ כל ריאה שנמצאת נקובה ואין עליה סירכא נאמרה הלכה דהיא טרפה מספק והאכל מן

הבהמה שניקבה הריאה ושלח לוקה משום טרפה כמו בטרפה ונדאית: ועל פי זה נדחה מה שכ' לעיל דמשו"ה תלינו במשמוש ידא דטבחא משום דהוי ס"ס דאף אם נקבה מחיים אינו אלא ספק טרפה.

דכינון דהוא הלמ"מ דלוקה משום טרפה ואף דאינו אלא ספק וע"כ דהוא ספק ועשאה התורה פונדאי ולפיכך א"א להצטרף לס"ס וע"כ אנו צריכים לדברי האחרונים שתיירצו דנקבים שהיו ע"י חולי או ע"י מחט אינו מצוי כ"כ והוי מיעוט גמור ולכן תולין טפי במשמוש ידא דטבחא דהוא דבר המצוי וקיי"ל דתולין במצוי בין להקל ובין להחמיר: ודע דכל מה שפכתנו לעיל אינו אלא ליישב שיטת רש"י דלא תקשה עלוהי מה דינש לכאורה להתעורר על שיטתו וכמו שכ' לעיל.

אבל לענין הלכה למעשה כבר הסכימו כמה ראשונים פדעת התוס' דאם יש נקב טרפה ואין מועיל שום סתימה שבעולם וכן דעת הטוש"ע וכל האחרונים דאם נמצא נקוב טרפה ואף בסירכא פסדרו.

וכבר פתחנו בסימן הקודם דמשו"ה בסירכא למטה מחצין א"צ בדיקה כלל ולא חיישינו שפא יש נקב תחת הסירכא משום דבאמת ס"ל לתוס' דינש סירכא בלא נקב והלכך אף דנמצא ג"כ סירכא שע"י נקב מ"מ אותן סירכות אינו מיעוט המצוי והוי כשאר טריפות דא"צ בדיקה משום דסמכינו ארנבא דדוקא לבדוק אחר סירכות איכא חיובא משום דכל הסירכות בכלל הוא מיעוט המצוי אבל הסירכות הפאות מחמת נקב הוי מיעוט שאינו מצוי: ומ"מ לא נח דעתי בתירוץ זה דנהי דאינו מעכב הבדיקה בדיעבד אם לא בדק מ"מ לכתחילה פונדאי הנה לבדוק פינון דבשל יכול להעביר הסירכא ולבדוק בפושרין וכעין זה מצוינו בפיצה (ד' כ"ה) דמסקינון שם דהא דאמר רמי בר אבא למדה תורה דרף ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח אורח ארעא קמ"ל.

ופירשו התוס' דינש איסור טרפה בדבר דאף דאינו מחוייב לבדוק אחר טריפות מ"מ לכתחילה אסור לאכול קודם הפשט וניתוח שפא ימצא ממילא שלא ע"י בדיקה שהיא טרפה. וגם נ"מ לענין עונש דאם יאכל לאחר הפשט וניתוח ולפי ראות העין לא ימצא לו טריפות ואז אפי' תהא נמצאת טרפה לאחר שאכל לא יהא נחשב פשוט רק פאנוס.

אבל אם יאכל קודם הפשט יהא נחשב פשוט ע"ש. וכן פתב הרמ"א בהג"ה בסי' ס"ו סעיף ח' דא"צ לבדוק הפצים אם יש בהן דם דסומכין על רוב פצים שאין בהם דם ומפל מקום נהגו להחמיר בפעושין מאכל עם פצים ביום שרואין בהם אם יש בהן דם.

וא"כ גם פאן פינון שמוצא סירכא הו"ל לבדוק אוילי ימצא נקב תחת הסירכא. ולכן טפי נ"ל דסירכא שפאה בין אונא לאונא למטה מחצין גם רש"י ז"ל מודה דהסירכא לא פאה מחמת נקב כלל רק מחמת דחוק רביצתם זה לזה וכמו שכ' הראב"ד לכל סירכא פסדרו והלכך לא פעי בדיקה אפי' לכתחילה פנ"ל בדינים אלו והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן כד ראיתי לכתוב פאן מה שפתבתי מפבר תשובה ארנפה להגאון המפורסם מו"ה משה נחום נ"י אב"ד דק"ק אסטראלענקא ומלפנים בק"ק קאמינקא מחזו קיעוו בעהמ"ח ס' שו"ת מנחת משה וברכת משה ובאר משה.

ובתורה הדברים פתבתי לו דין חדש בדין פיצול מקמא והיא נדפסת פעת בספרו באר משה וראיתי להעתיק אותה פאן בספרי הלז וזה לשוני שם. ולענן מש"כ כת"ר נ"י בספרו ברפת משה בפיצול מקמא בתורה חריץ הנורדא וכו' והספיק כת"ר נ"י לדעת המקילין אפי' שלא במקום הפסד מרובה והביא מדברי הנו"ב [חלק יו"ד סי' י"א] לענן פיצול מקמא באונא העליונה דהגרגרת מחזיקו יפה פיון בזה הדר"ג להלכה: ובגליון הלבושי שרד שלי פתבתי דמצינו היכי תמצא דפיצול מקמא יהיה פשר ופיצול מגבה יהיה טרפה והוא ע"פ דברי הלבושי שרד סי' ל"ה אות י"ח גבי פיצול מגבה והגומא תחתיו והפיציל הוא קצר מהגומא דמזה מוכח דאינו פיצול רק יתרת דיש נ"מ בין הטעמים דיתרת מגבה טרפה דלהטעם דמגבה טרפה משום דהתם לאו אורחיה להיות שם יתרת וכל יתר פנטול דמי והוי ליה כמו ניקבה הריאה והלכך בפיצול שקצר מהגומא דמוכח מזה דאינה פיצול רק יתרת טרפה משום דכל יתר פנטול דמי.

אבל לטעם דיתרת מגבה טרפה משום דתתחכף בצלעות ותנאב בפיצול פשר דהרי היא מונחת בגומא ולא תתחכף בצלעות ויענין בט"ז שם ס"ק י"ב] ובס"ק כ"ח שם בלב"ש הספיק שלא להכשיר בזה רק בהפ"מ והיינו משום דמסתפק איזה טעם הוא עיקר: וכתבתי בצידו דעוד יש נ"מ בין הטעמים לענן יתרת מקמא באונא עליונה דהגרגרת מונח עליה דמטעם דכל יתר פנטול דמי פשר הקא דהא מקמא אורחא בהכי דהא מהו טעמא אנו מכשירין יתרת מקמא משום דאורחא בהכי.

אבל לטעם דתתחכף בצלעות גם פאן יש לחוש דתתחכף בגרגרת והתבו"ש ס"ק י"ט פסק באמת דטרפה מפני שמתחכף בגרגרת ותתפרק. ואמנם הב"ח והלבושי שרד מכשירים בהפ"מ ונראה דגם זה מחמת ספק הנ"ל דלדעת הסוברים דיתרת מגבה טרפה משום דכל יתר פנטול לא חיישינו ביתרת שתתפרק כלל: לפי זה זכינו לדין אם נמצא פיצול מקמא באונא העליונה דהגרגרת מחזיקו ואף דהיא קצר מהגומא תהיה פשרה לכל הטעמים ואף להטעם דיתרת מגבה טרפה מצד יתר פנטול דמי הקא פשר דהא יתרת מקמא פשר ולהטעם דתתפרק בנודאי לא שייך הקא דהא מונחת בגומא ומה בכך דהיא קצרה מהגומא אבל פיצול מגבה והיא קצרה מהגומא טרפה שלא במקום הפ"מ.

אבל בהפ"מ גם מגבה פשר דבהפ"מ תלינו דטעמא דתתחכף בצלעות עיקר ובכה"ג לא תתחכף פיון שיש גומא. ולענן יתרת מגבה אפילו במקום הגרגרת ממ"נ טרפה אף במקום הפ"מ או משום יתר פנטול או משום שתתחכף בצלעות וגם אין לומר דהגרגרת מחזיקו פיון דליכא גומא אבל מקמא בהפסד מרובה פשר הנלע"ד פתבתי בעז"ה: ב"ר הדו"ש שלמה הכהן מו"ץ דפ"ק ווילנא: עוד ראיתי לכתוב פאן במה דיש לעמוד לכאורה על לשון הרמ"א ז"ל בהגה"ה בסי' ל"ה סעיף ג' דעל מה שכ' המספר שם דאם נתוספו האונות במנינם אם היתה האונא הימנה בצד האונות או מלפני הריאה שהיא לעומת הלב מותרת.

כתב על זה הרמ"א ז"ל דיש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה בדרגה דאונא וכן נוהגין בקצת מקומות לאסור יתרת אפי' מקמא וכו' ולכאורה תיבוח לאסור יתרת אפילו מקמא מיותר לגמרי דהא מה שכ' מתחילה דיש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה בדרגה דאונא היינו דווקא אם עומדת מקמא של הריאה דאילו עומדת מגבה גם לדעת המספר טרפה.

וא"כ הו"ל לומר וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור פדעת המחמירין ותו לא: ונ"ל דאפשר דאף האוסרין יתרת שלא בדרי דאוני היינו אם עומדת למטה ממקום חיתוכא דאוני [ומאי דקרי ליה הש"ס ביני וביני היינו משום שהיא עומדת בין שתי ערוגות הרקאה] אבל אם עומדת למעלה נגד מקום חיתוכי דאוני אפשר דהוי כמו דקיימי בדרי דאוני ממש וגם התוס' והרא"ש וסייעתם האוסרים ביתרת שלא בדרי מודים בזה דכ"ש.

ולכן פתב בתחילה ויש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה בדרי דאוני [והיינו שעומדת למטה מדרי דאוני] וכן נוהגין במקצת מקומות לאסור יתרת אפילו מקמא והיינו שנוהגין לאסור כל שהוא מקמא אפילו עומדת למעלה כנגד דרי דאוני מ"מ פיון שאינה עומדת בדרי דאוני ממש נוהגין להחמיר.

ובזה ניחא נמי מה דמסיים הרמ"א ובמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא ואין לשנות המנהג דלכאורה תמוה בתרתי דחדא דהיאך מקנים למנהג הזה וכתב עליו דאין לשטת ולהא אדרבה בחיבורו ד"מ על הטור התמרמר על הב"י במה שהסכים להכשיר ביתרת שלא בדרי דאוני פדעת הר"י ו' והרמב"ם דהלא רוב הפוסקים האחרונים חולקים וס"ל דטרפה ועוד על המנהג שנוהגין להקל לא שייך דאין לשנות ומאי איכפת לן אם ישנו את המנהג: ואכן המעיין בד"מ שם יתיישב הכל בעז"ה דשם הביא לד' המהרי"ו בבדיקות דנראה דמחלק ג"כ ביתרת שלא בדרי לבין יתרת מקמא דביתרת שלא בדרי כתב בפשיטות דטרפה בלי שום מחלוקת וביתרת מקמא הביא ב' דעות.

וע"כ דר"ל דביתרת מקמא למעלה כנגד מקום חיתוכי דאוני ולכן יש מכשירין דהוי כמו בדרי דאוני ממש. וע"ז מסיים הרמ"א שם ומיהו שמעתי מפי הרבה בודקין שהמנהג במדינות אלו להכשיר כל יתרת מקמא ויש לילך בו אחר המנהג שהוא מנהג ונתיקין עכ"ל.

והיינו שהמנהג הזה הוא כפ"ש בין הדעות ועל דרך זה כנון הרמ"א ז"ל פ"א וכתב דאין לשנות ור"ל דא"צ לשנות המנהג דאדרבה דהוא מנהג ונתיקין די"ל דאף האוסרים אינם אוסרים רק אם עומדת למטה מחיתוכי דאוני במקום דהנורדא עומדת.

ושוב אחר החיפוש בספרים מצאתי גם להמנחת הנזבח בעשרון פ"ל א' אות ז שהביא בשם ס' דר"ה חיים שפירש פ"ן לד' מהרי"ו וכתב על זה המנחת הנזבח דנ"ל דלזה פיון הרמ"א במש"כ וכן נוהגין לאסור אפי' יתרת מקמא ור"ל אפילו יתרת מקמא שעומדת בין דרי דאוני והיינו ממש כמו שכתבתי בעז"ה ות"ל שפוננתו לדעתו.

והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן כה ראיתי לבאר בדין נקובת הנושט לדעת הרמב"ם דס"ל דהוי גבלה וכמש"כ בפ"ג מהלכות שחיטה הלכה כ' ופשוט דהוציא פ"ן מהתוספתא דפ"ב דחולין וגרס שם כג' שהובא ברא"ש בפ"ב סימן ו' דגרס בתוספתא שחט מיעוטו של נושט ושקה כדי שחיטה ואח"כ שחט את שניהם או שניקב הנושט ואח"כ שחט את שניהם פסולה ע"כ.

אלמא דאפי' ניקב הנושט קודם השחיטה ואח"כ שחטה ג"כ הוי פסול בשחיטה. ובאמת שג"י זו מוכרחת דלפי גירסא דידן בתוספתא דגרסינן טרפה ושחיטה מטהרטה תמוה טובא דהא בשחט מיעוטו של נושט ושקה כדי שחיטה ואח"כ גמרו בנודאי פסול בשחיטה

הוא דְּשִׁיטָהּ הוּא אֶחָד מִפְּסוּלֵי שְׁחִיטָהּ וּפְשׁוּט דְּהוּי גְּבֻלָּהּ וּע"כ דְּגָרְסִינּוּ פְּסוּלָהּ וּא"כ מְדַכְּלָל בְּתוֹסְפֹתָא בְּהֵדָה גַּם נִיָּקָב הַנּוֹשֵׁט וְשַׁחַט לְשִׁנְיָהֶם אֶלְמָא דְּנִיָּקָב הַנּוֹשֵׁט גַּם שְׁלֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ ג"כ הו"ל גְּבֻלָּהּ: וְהָרָא"ש ו"ל שֵׁם תְּמָה בְּאַמַּת עַל פֶּר"ת בְּהֵאִיבְעִיָּא דְּשִׁקָּה בְּמִיעוּט סִימָנִים מֵהוּ דְּהֵינּוּ בְּשִׁקָּה אַחַר שְׁחִיטַת מִיעוּט קָמָא דְּנוֹשֵׁט וְהִסְפִּיק הוּא דְּדִילְקָמָא לֹא גְּמִירָה שְׁקִיָּה רַק בְּמִידֵי דְּמִנְבֵּלָא בִּיָּה [מִשׁוּם דַּס"ל לִר"ת דְּנִקּוּבַת הַנּוֹשֵׁט אֵינּוּ אֶלָּא טְרַפָּה וּכְמַש"כ בְּהִגְהוּתֵי לִי"ד וְלַעֲיִל בְּסִימָן ד'] וְתִמָּה עָלָיו מֵהִתוֹסְפֹתָא הַנְּ"ל דְּתִנָּא בְּהִדְיָא דְּהָרִי זֶה פְּסוּלָהּ וּמִשְׁמַע מַד' הָרָא"ש דְּאֶפִּילוּ דָּלוּ יֵהָא כְּדַעַת ר"ת דְּנִקּוּבַת הַנּוֹשֵׁט אֵינּוּ אֶלָּא טְרַפָּה מ"מ אִם שַׁחַט מִיעוּט הַנּוֹשֵׁט וְשִׁקָּה בּוּ וּגְמָרוּ מ"מ הו"ל גְּבֻלָּהּ כִּינּוּן דְּאִירַע כֵּן בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ.

וְכֵן הוּא דַּעַת הָרַמְבַּ"ם ו"ל לַעֲגוּן תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט דָּאָף דְּחָשֵׁב תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט בְּהֵדֵי י"א טְרַפּוֹת הַפְּסוּלִין מִצַּד נִקּוּבָה בְּרִישׁ פְּרָק ו' מֵה' שְׁחִיטָהּ וְכֵן בַּפ"י שֵׁם חָשֵׁב תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט בְּהֵדֵי ע' טְרַפּוֹת מ"מ כְּתִב בַּפ"א הִלְכָּהּ ו' דָּאִם שַׁחַט בְּמִקּוּם תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָהּ וְהוּי גְּבֻלָּהּ וּכְמַש"כ הַכ"מ שֵׁם.

וְהִטַּעַם כִּינּוּן דְּנִשְׁחַט שְׁלֵא בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ הוּי פְּסוּל בְּשְׁחִיטָהּ דְּהֵינּוּ פְּסוּל דְּהִגְרָמָה וּכְמַש"כ הַש"ך בְּסִי' כ' ס"ק ה' וּבְסִי' ל"ג ס"ק ה': וְנִרְאָה דְּלֹא דְּנוּקָא דְּכָל הַשְׁחִיטָה הִנְיָה בְּתוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט אֶלָּא אֶפִּילוּ בְּשַׁחַט מִיעוּט תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט וּגְמָר כָּל הַשְׁחִיטָה בְּנוֹשֵׁט עֲצָמוֹ ג"כ הוּי גְּבֻלָּהּ דְּכָמוֹ דְּפּוֹסֵל שְׁקִיָּה בְּמִיעוּט קָמָא דְּנוֹשֵׁט ה"נ פּוֹסֵל הִגְרָמָה בְּמִיעוּט קָמָא דְּנוֹשֵׁט וְהָא שְׁכ' הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ג דְּהִגְרָמִים שְׁלִישׁ בְּתַחֲלִילָהּ וְשַׁחַט אַח"כ שְׁנֵי שְׁלִישִׁים הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה הֵינּוּ בְּהִגְרָמָה דְּקִנְיָה דְּמִיעוּט אֵינּוּ פּוֹסֵל בּוּ מִשׁוּם טְרַפָּה אֲבָל בְּתוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט דְּהוּי טְרַפָּה בְּמִשְׁהוּ וְהִלְכָּהּ אִם שַׁחַט אַח"כ שְׁנֵי שְׁלִישִׁים בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ אוֹ אֶפִּילוּ כִּינּוּן הָרִי זֶה גְּבֻלָּהּ כְּמוֹ בְּשַׁחַט מִיעוּט בְּתוֹף הַנּוֹשֵׁט עֲצָמוֹ וְשִׁקָּה בּוּ וּגְמָר לְשְׁחִיטָהּ: וְהִטַּעַם דְּהוּי גְּבֻלָּהּ פְּשׁוּט דְּכִינּוּן שְׁלֵא אַחַר שְׁשַׁחַט חֲצֵי הַנּוֹשֵׁט מִצְּטָרַף מִיעוּט הַנּוֹשֵׁט אוֹ תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט שְׁשַׁחַט בְּתַחֲלִילָהּ [אוֹ שְׁנִיָּקָב] לְהַחֲצִי שְׁשַׁחַט עֲכָשְׁיוּ בְּהַכְּשֵׁר וּנְפִיק חֵיוֹתֵיהּ תְּקִיָּף לְאַחַר שְׁחִיטַת הַמְּחַצָּה וְנִמְצָא שְׁנִשְׁחַט שְׁלֵא כְּדָרָף שְׁחִיטָהּ וְאֶפִּי' אִם יִשְׁחוּט אַח"כ כָּל הַנּוֹשֵׁט בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ תּוּ לֹא מְהִנֵּי לִיהּ דְּכִבְרַת נְפִיקָא חֵיוֹתָא דְּבִהֶמָּה בְּשְׁחִיטַת הַמְּחַצָּה: וְהִרְבֵּה יֵשׁ לְתַמּוּנָה הַפְּלֵא וְפְלֵא עַל הַפֶּר"ח וְהַפְּרָתִי וּפְלִתִי וְהַשְׁמֵלָה חֲדָשָׁה בְּסִימָן כ' אוֹת ו' שְׁכַתְּבוּ דָּאִם נִשְׁחַטָּה שְׁלֵא בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ וְשַׁחַט אַח"כ בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ בְּעוֹדָה חֵיהּ אֵינּוּ אֶלָּא טְרַפָּה וְאִמָּי כִּינּוּן דְּנִפְסֵק רֹב הַנּוֹשֵׁט לְמַעְלָה אוֹ רֹב הַקְּנָה כְּבָר נְפִיקָא חֲצֵי חֵיוֹת וּמָאִי מוֹעִיל אַח"כ הַשְׁחִיטָהּ.

וְהֵיוֹתֵר תִּימָה לִי דְּכָרִי הַפְּרָתִי וּפְלִתִי דְּמַחֲלֵק בֵּין תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט לְבֵין אִם שַׁחַט הִגְרָגְרַת לְמַעְלָה מִמִּקּוּם שְׁחִיטָהּ דְּשֵׁם שְׁפִיר הוּי גְּבֻלָּהּ וְאָף דְּשַׁחַט אַח"כ בְּמִקּוּם שְׁחִיטָהּ מִשׁוּם דְּכִבְרַת נְפִיקָא חֵיוֹתֵיהּ וְכָמוֹ שְׁהוֹכִיחַ מֵהַש"ס דְּחֻלּוּן (ד' י"ט) וְהַדְּבָרִים מִתְּמִיחֵיהֶם דְּנִרְאָה פְּשׁוּט דְּכָמוֹ דְּנִפְקָא חֵיוֹתֵי' דְּגִרְגְּרַת אִם נִפְסֵק רֹבּוֹ לְמַעְלָה ה"נ נְפִיקָא חֵיוֹתֵי' דְּנוֹשֵׁט אִם נִשְׁחַט רֹבּוֹ שֶׁל תּוֹרְבֵץ הַנּוֹשֵׁט.

וּא"כ בְּנוּדָאִי לֹא מְהִנֵּי לִיהּ שְׁחִיטָהּ אַח"כ וְכִבְרַת הָעִיר עָלָיו בְּזָה הַפּמ"ג שֵׁם בְּסִי' כ' ס"ק ה' בַּש"ד. אָף מַד' הַפּמ"ג שֵׁם נִרְאָה שְׁהִבִּין שְׁהַפְּרָתִי וּפְלִתִי מַחֲלֵק בֵּין נִפְסֵק הַקְּנָה לְמַעְלָה מִמִּקּוּם שְׁחִיטָהּ לְבֵין אִם נִשְׁחַט לְמַעְלָה מִמִּקּוּם שְׁחִיטָהּ.

וע"ז תמה עליו דמאי נ"מ בין נשחט לנפסק דלמעלה ממקום שחיטה אף אם נשחט לא הוי שחיטה פלל וְהוּי כְּנֹפֶסֶק. ואמנם המעיין היטיב בפלתי שם משמע דמחלק בין תורבץ הנושט לבין פסוקת הגרגרת למעלה ממקום שחיטה.

ואמנם גם חילוק זה תמוה וצ"ע: ולפי מש"כ דאף בנזקב או שחט מיעוט תורבץ הנושט ואח"כ גמר ונשחט הוי גבלה צ"ל דמה דחשיב הרמב"ם לנקובת תורבץ הנושט בהדי טרפות ר"ל דמחיים לא הוי רק טרפה.

אבל לאחר שחיטה הוי גבלה ותתיישב בזה מש"כ המחבר בסי' ל"ג סעיף ג' דתורבץ הנושט שניקב פל שהוא הוי גבלה. ותמה עליו הש"ך שם דהא ברמב"ם מבואר דאינו אלא טרפה.

ואכן לפי מש"כ יש ליישב דמש"כ הרמב"ם דהוי טרפה היינו מחיים. אבל לאחר שחיטה הוי גבלה והמחבר מייבא לאחר שחיטה.

ואמנם א"כ יהי מוכרח לומר דהרמב"ם סובר דנקובת הנושט גם מחיים הוי גבלה רק דאינו מטמא מחיים ולקמן יתבאר עוד מזה. [והגרע"א ו"ל בגליון הי"ד בסי' ל"ג הקשה על הרמב"ם מהתוספתא דמפנרש שם דנקובת הנושט אינו אלא טרפה.

ואכן כבר פתבתי למעלה דלק"מ דהרמב"ם הנה גורס פסולה וכמו שגרס הרא"ש ו"ל]: ועכשיו נבוא לבאר מחלוקת האחרונים ו"ל בדעת הרמב"ם אי ס"ל דניקב הנושט גם מחיים הוי גבלה או דווקא לאחר שחיטה.

והנה דעת הש"ך ו"ל בסי' ל"ג דמחיים מודה הרמב"ם דאין בו לא איסור גבלות ולא טומאת גבלות רק איסור טרפה בלבד ונ"מ אם תלש ממנה פזית [הנה לוקה בזה] שתיים משום אמה"ח ומשום טרפה אם התרו בו גם משום טרפה.

אבל אם התרו בו משום גבלה אינו לוקה פלל רק מחמת איסור אמה"ח. ומה שכ' הרמב"ם דהוי גבלה היינו דאין שחיטה מועלת בו ולאחר שחיטה חל עלה לאו דגבלה ואף בעודה מפרקסת אבל אינה מטמאה רק אחר שתצא נפשה [אף לפי דברי הש"ך אלו בדעת הרמב"ם דגבי נקובת הנושט גופא אינו גבלה רק לאחר שחיטה.

א"כ מוכח דמש"כ הרמב"ם דבתורבץ הנושט הוי טרפה ע"כ דגם לאחר שחיטה הוי טרפה ודלא כמש"כ לעיל. וע"כ צ"ל פיון דבמקום שחיטה הוא שלם לגמרי הוי שחיטה מעלייא ודלא כמש"כ לעיל] ונמצא דבנקובת הנושט יש בו ג' זמנים שחלוקין בדיניהם דמחיים הוי טרפה ולאחר שחיטה הוי גבלה ולאחר שתלא נפשה אז היא מטמאה טומאת גבלה ג"כ.

אבל התבו"ש פתב בדעת הרמב"ם דאף מחיים קודם שחיטה יש בו איסור גבלות [ולפי דעתו בדעת הרמב"ם י"ל דמה שכ' דתורבץ הנושט אינו אלא טרפה י"ל דר"ל דדווקא מחיים אינו אלא טרפה.

אבל לאחר שחיטה י"ל דמודה הרמב"ם דנעשה גבלה]: אף צריך להבין הטעם דמ"ש נקובת הנושט מנקובת דקין דבשלמא לאחר שחיטה שנייה שפיר לומר דנעשה גבלה משום דלא נפקא חיותא דבהמה בהכשר שחיטה דהא תיכף כי שחית חצי הנושט כבר

נפקא חיותא דבהמה דהנקב משלים לרוב ושוב אין תועלת מה דגמר אח"כ בשחיטה מאחר דמקום הנקב הוי פשוט ועומד והלפך במקום הנקב אין השחיטה מועיל בו אפי' אם שחט רחוק מן הנקב לצד מעלה של הנושט או לצד מטה משום דכנגד מקום הנקב הוי פשוט ועומד כל אורף הנושט שפנגד מקום הנקב ונמצא דהנקב משלים להרוב לעולם והלפך הוי גבלה לאחר שחיטה.

אבל מחיים היכי הוי גבלה: ולכאורה הנה מקום לומר דמשו"ה הוי גבלה מחיים משום דתו לית ליה תקנתא בשחיטה ולא דמי לטרפה שהשחיטה שלה מוציא מידי איסור גבלה ומטומאת גבלה.

אבל בנקובת הנושט פיון השחיטה לא יטהר לה מידי גבלה והלפך נחשבה כגבלה מחיים. אבל יש סתירה על סברא זו מד' בה"ג והובא ברשב"א בתו"ה דס"ל דעיקור סימנין אף דהוי גבלה לאחר שחיטה מ"מ מחיים היא פשרה לגמרי וחלב ובצים שלה מותרים באכילה.

ולכן דברי התבו"ש בדעת הרמב"ם צ"ל"ע: ונ"ל דגם בפסוקת הגרגרת דמפניך בגמ' דהוי גבלה כמו שמבואר בחולין (ד' ל"ב) נ"ל דג"כ לא הוי גבלה אלא אחר ששחט את הנושט דבהמה הוי גבלה משום דלא נשחט רק סימן אחד ובעורף משום דכבר נפק חיותא דעורף בזה שנקסק הגרגרת ולא שייך בה שחיטה.

אבל מחיים נראה דלא הוי אלא טרפה דאיזה איסור גבלה יהי' בה מחיים דהא באמת אפי' שחט בה שנים או רוב שנים הרי היא פתיה לכל דבריה. וא"כ הדבר לכאורה פשוט דלדעת הש"ך בדעת הרמב"ם דנקובת הנושט אינו אלא טרפה מחיים ה"נ בפסוקת הגרגרת: ואמנם א"כ קשה לי במאי דמקשה הש"ם בחולין שם על המשנה דפסק את הגרגרת דהוי גבלה מהמשנה דר"פ אלו טריפות דחשיב פסוקת הגרגרת בהדי שאר טריפות ולפי הג"ל הנה מצי לשנוייאדי ואידי לאחר חזרה והא דתנו ברפ"ג דפסוקת הגרגרת הוי טרפה מייירי מחיים ומתני' דפ"ב הרי מייירי להדיא בלאחר שחיטה דהא תנא בהדיא שחט הנושט ופסק את הגרגרת או שפסק את הגרגרת ושחט את הנושט וע"ז אומר ר' ישבב דהוי גבלה.

ושוב ראיתי דכבר עמדו ע"ז התוס' בחולין ל"ב ד"ה ורמינהי וע"ש מה שתירצו. ואכן לענ"ד יש לתרץ עוד דהגמ' מקשה שפיר מדתני להו במתני' שם בהדי ניקבה הריאה וניקבו הדקין והני טרפות לא ניקר מחיים כלל רק לאחר שחיטה.

וא"כ משמע דגם פסוקת הגרגרת הוי טרפה גם לאחר שחיטה דאל"ה לא דמיא להנה. ועי' בתבו"ש בסי' ל"ג ס"ג מש"כ בזה לדעת הרמב"ם: וילענין מש"כ לעיל סימן ט' דבנחתא אבר אחד מן הבהמה לאחר שחיטת רוב שנים ואח"כ גמרו לשחוט גם מיעוט הסימנים לאחר ששקה שיעור שהיה באופן דכל הבהמה הנה ספק גבלה או ששחט למיעוט הסימנים לאחר ששקה שהיה באופן דכל הבהמה הוי גבלה מדרבנן היכי הוי דינו של אותו אבר שנתהו קודם שנשחט מיעוט הסימנים וכן יש להסתפק בעורף שנתהו ממנו אבר לאחר ששחט סימן אחד ושוב שחט לסימן השני בשני האופנים הנ"ל ושם פתבתי בתחילה דיש להתיר האבר הנחתה והבאתי איזה ראיות לזה.

ואמנם לבסוף פתבתי דלענין מעשה יש לעיין בזה. והיינו משום דלאחר העיון ראיתי דיש פנים להחמיר בזה מתמת דכיון דכל הבהמה הוי ספק גבלה או גבלה מדרבנן.

וא"כ הוי פמתה ובמיתה קיי"ל דמיתה עושה ניפול והוי אמה"ח באבר המדולדל. וא"כ בנד"ד נמי הו"ל להאבר כאמה"ח מדרבנן או אם שקה שהי' גמורה הוי ספק אמה"ח דאפי' אם נתדלדל ממנה אבר לאחר שחיטת רוב שנים הוי אמה"ח מדרבנן דכל דתקון רבנן פעין דאורייתא תקון וכ"ש בנחתה לגמרי.

ומיהו יש לפקפק בזה דשאני הכא דלאחר שחיטת רוב שנים בבהמה או לאחר שחיטת סימן אחד בעוף כבר ניתרת הבהמה והעוף ניצא מידי איסור אמה"ח אפי' מדרבנן. והגם דלכתחילה צריף לשחוט ב' סימניו גם בעוף וכן צריף לשחוט פולם מ"מ האידנא פינו דפסלינו אפילו בשהיה משהו תו א"א לגמור השחיטה והוי דיעבד ובדיעבד סגי ברוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף אפי' מדרבנן והלכך נהי דהבהמה והעוף עצמו חוזרין ונאסרין ע"י גמר השחיטה מ"מ האבר שנתתו בעת זמן היתר נשאר בהתירו לעולם.

ולכן עדיין הדבר בספק אצלי והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן כו בתו"ה [ד' מ"ד ע"ב בדפוס ברלין] כתב דהא דאמרינו דקטע רישיה דחד מינייהו אימור נח רוגזיה דנוקא קטע קאמר אבל דרס חדא מינייהו לא דאדרבה כל שדרס וברחה מידו רגזי טפי ומצלת עצמה פמצלת מאחרים דמיא עכ"ל והובא להלכה בש"ף בסי' נ"ז ס"ק כ"ז: ולכאורה יש להביא ראיה לזה מהא דאמרינו בש"ס באיהו שמתק ואינהו קמקרקרו דחוששין להם משום דרוסה.

והקשה הרשב"א בתו"ה שם דלמה אנו חוששין להם דהא כל חדא וחדא בס"ס עומדת שפא לא דרס לזו ואת"ל דזו היא שדרס שפא במקום שאינה נטרפת בכף דרסה וכל מקום שאתה מוצא ס"ס אפי' בדאורייתא מותר ושוב חזר ותי' בעצמו שפולן בספק אחד הז שפא פולן דרס עכ"ל.

וא"כ מזה ראיה גמורה דבדרס לא אמרינו דנח רוגזיה דאל"כ הדרא הקושיא לדנופתה: ואמנם זה ראיה למש"כ הרשב"א בתו"ה הנ"ל. ואמנם בחידושי לוחין (ד' נ"ג) כתב דאין סברא פלל לומר דניחויש לכולן דרס דלא די לנו אם נחויש לספק דריסתו ונעשה הספק פנודאי משום דשתיק ואינהו קמקרקרו אלא שנאמר שפולן הוא דורס והא דאין אנו מתירין לכולם מטעם ס"ס משום דדרוסה שאני דיש לה תקנה בבדיקה והלכך לא מהני ס"ס [ולכאורה ראיה מזה דס' ת"ה חיבר מקודם ובחידושי חזר בו ממש"כ בתו"ה מיהו אינו מוכרח כ"כ ועי' מש"כ הפמ"ג בהקדמה] ובד"מ פיו"ד בס"ס נ"ג ובס"ס נ"ו הביא בשם מהרא"י ז"ל בפסקיו דבמקום דאיכא ס"ס אנו מתירין לגמרי ולא צריף בדיקה ואף במקום דאפשר לבדוק ותמהני דהלא מד' הרשב"א ז"ל אלו מבואר להיפך וצ"ע.

ועפ"ז נדחה הראיה שכתבנו ושוב ראיתי להפמ"ג בש"ד בסי' נ"ז ס"ק כ"ז שתמה על הש"ף דלמה הביא ממרחק לחמו ולא הביא מסעף י"ד בנמצא ציפורן בגבו של אחד מהם דחוששין לכל השנונים שבדיר ע"ש בפמ"ג.

ותמהני דמאי ראיה היא זו דמלבד דלפי מש"כ הרשב"א דבדרוסה לא מהני ס"ס משום שיש לו תקנה בבדיקה הנה מלבד זה תמוה דהלא בש"ס אינו מפירש דכל השוורים אסורים רק דבטור הביא זה בשם הרשב"א בתו"ה.

וא"כ לאיזה ענין יביא מד' הרשב"א דלשם והל' הרשב"א פתב זה בדין זה גופא ולמה יביא ממרחק לחמו מאחר דבדברי הרשב"א מפירש דבר זה במקומו ולכן ד' הפמ"ג תמוה וצ"ע: ובעיקר דברי הרשב"א שם בתו"ה גבי נמצא ציפון בגבו של אחד מהם שכ' דחוששין לכולם שמה דרס ודורס פשוט שהוא מטעם דאזיל לשיטתו לפי מש"כ שם בתו"ה מקודם דבאיהו שתיק ואינהו קמקרקרן חוששים לכולם.

או מטעם שכתב בחידושו משום דכיון דיש לה תקנה בבדיקה לכן לא מהני ס"ס: ודע דמה שהוצרך הרשב"א לזה לומר דשמה לכולן דרס ואף דבלא"ה אסורים כולם משום דבע"ח חשיבי ולא בטלי וליכא ס"ס כלל ואפ"י אם פירש אחד מהם אסור דשמה יקח מן הקבוע מ"מ נ"מ אם נתפזרו כולם דליכא גזירה דיקח מן הקבוע וכן מסיק שם בתו"ה בעצמו וכיון שכן אפ"י נתפזרו אסורות דהא אין מותרת בנודאי שנתלה בו עכ"ל.

מיהו כל זה באיהו שמתק ואינהו קמקרקרן. אבל בדשמת איהו ואינהו.

ונמצא צפון בגבו של אחד מהם קשה טובא דלמה ניהוש לכולהו. והו אמת דרבינו ירוחם פתב באמת דבשמת איהו ואינהו.

לא חיישינו לשאר השוורים והובא בב"י. אבל דברי הט"ז בסי' נ"ז ס"ק כ"ב שכ' דאפילו בשניהם שותקין חיישינו לכולהו והביא פן מד' הב"י צ"ע.

ובמק"א יבואר בעז"ה: ואין להקשות דאף על בהמה אחת יש להתיר מטעם ס"ס שמה לא דרס כלל ואפ"י דרס שמה דרס במקום שאינה נטרפת דזה אינו קושיא משום דס"ס זו אינו מתהפך ודו"ק והנלע"ד פתבתי בעז"ה.

[והט"ז בסי' כ"ט דסובר שם דאף בהמה אחת איכא פמה ספיקא במח"כ לא ראה דברי הרשב"א הנ"ל]: סימן כז בשו"ע יו"ד סימן נ"ח סעיף ד' פתב לענין נפולה אם עמדה מעל"ע די לה בבדיקה. וכתב הרמ"א בהגהה על זה ודווקא שעמדה מעצמה אבל העמידוה לאו כלום.

ונרשם ר"ן בפ' אלו טרפות. וכתב שם הפ"ת בשם ס' חמודי דנציאל פתיבת יד דגבי נפולה לא מהני העמדה ע"י גערה או מקל ע"ש.

ור"ל דאף במסוננת מבואר לעיל בסי' י"ז דאפילו אם מעמידין אותה ע"י גערה ומקל ועומדת ג"כ יצאה מחזקת מסוננת. אבל ה"א לענין נפולה בעינו דווקא שעמדה מעצמה ממש.

ובאמת שכן מוכח מד' הרמ"א גופא דהרי דבריו לקוח מד' הר"ן שם. ובר"ן מבואר דמחלק בין מסוננת לבין נפולה דגבי נפולה בעינו דווקא שעמדה מעצמה וכיון דהרמ"א גבי מסוננת גופא פסק דלא מהני העמדת אחרים אם לא שהעמידוה ע"י גערה או מקל.

א"כ ממילא מוכח דה"א בעינו דעמדה מעצמה ממש דאם לא אין כאן חילוק בין מסוננת לנפולה. וכן משמע עוד בבבאורי הגר"א ו"ל פאן בס"ק י"ד שכ' טעם על מש"כ הרמ"א

דְּהַעְמִידוּהָ לְאוּ פְלוּם הוּא מְשׁוּם דְּעַמְדָּה אִיתְמַר וְנָה שְׁהַצְרִיכוּ לומר אַצֵּל מְסוּפְנָת פֶּל שְׁמַעְמִידִין וְכו' וְלֹא קֹאֵמַר פֶּל שְׁאִינָה עוֹמְדָת עכ"ל.

וּא"כ מְשַׁמַּע בְּהַדְיָא דְהִכָּא גְבִי נְפוּלָה לֹא מְהַנִּי הַעְמָדָה ע"י אַחֲרִים אִפִּי הַעְמִידוּהָ ע"י גְּעֵרָה אוּ מַקְל. אַבְל בְּאַמְת לולא דְבְרִיהֶם ז"ל הִיִּיתִי אוֹמַר דְּהַר"ן לֹא ס"ל פְּדַעַת הַפְּלָבוּ בְּשֵׁם הַרְאָב"ד שְׁהַבִּיא הַרְמ"א בַּהֲגַה"ה בְּסִי' י"ז סְעִיף א' דְּגַם גְּבִי מְסוּפְנָת לֹא מְהַנִּי הַעְמָדָה ע"י אַחֲרִים אִם לֹא שְׁהַעְמִידוּהָ בְּגְעֵרָה אוּ בְּמַקְל דְּפִשְׁטוּת לִישְׁנָא דְגַמ' פֶּל שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ וְאִינָה עוֹמְדָת מְשַׁמַּע דְּדוֹנְקָא דְאִינוּ יְכוּלָה לַעֲמוֹד אַף לְאַחַר שְׁהַעְמִידוּהָ אֲלֵא שְׁחוּזְרָת וְנוֹפְלָת לְאַחַר הַעְמָדָה שְׁאִין לָהּ פֶּח לַעֲמוֹד פְּלָל.

אַבְל פֶּל שְׁעוֹמְדָת אַחַר שְׁהַעְמִידוּהָ תוּ יִצְאָה מְחֻזְקָת מְסוּפְנָת וְאִין נ"מ פְּלָל בְּאִיזָה אֲנֹפֶן הִיָּה הַעְמָדָה אִם ע"י גְּעֵרָה אוּ מַקְל אוּ בְּיָדִים דְּהָא סְתָמָא אֲמַר פֶּל שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ מְשַׁמַּע דְּאִין שׁוּם חִילוּק בְּזָה בְּאִיזָה אֲנֹפֶן הִיָּה הַעְמָדָה אֲלֵא הַעֲיָקֵר תְּלִיָא אִם נִשְׁאַרְת לַעֲמוֹד אוּ שְׁחוּזְרָת וְנוֹפְלָת.

אַבְל גְּבִי נְפוּלָה דְאֲמַרִּין עַמְדָּה מְשַׁמַּע דְּוֹנְקָא עַמְדָּה מַעֲצָמָה. אַבְל לַעוֹלָם י"ל דְּאִם מַעֲמִידִין אוֹתָהּ ע"י גְּעֵרָה אוּ מַקְל הִיָּה פְּעַמְדָּה מַעֲצָמָה.

וְכֹן מְצִאתִי לְהַפְר"ח פֶּאן שְׁכ' דְאָף אִם הַעְמִידוּהָ ע"י גְּעֵרָה אוּ בְּמַקְל וְעַמְדָּה ג"כ הִיָּה כְּמוֹ עַמְדָּה מַעֲצָמָה רַק מַה דְּמַסִּיִּים הַפְר"ח כְּמוֹ בְּמְסוּפְנָת הוּא תְּמוּיָה דְּהָא הַר"ן פְּתַב בְּהַדְיָא דְּנְפוּלָה לֹא דְמִיָּא לְמְסוּפְנָת.

וּכְבָר הַשִּׁיגוּ הַפְרִי תְּנֹאֵר מַד' הַר"ן הַנְּ"ל. אַף מַש"כ הַפ"ת בְּכּוֹנֶנֶת דְּבְרֵי הַר"ן דְּר"ל דְּגְבִי נְפוּלָה לֹא מְהַנִּי אִפִּילוּ בְּעַמְדָּה ע"י גְּעֵרָה אוּ בְּמַקְל זֶה אִינוּ מְוַכְרַח פֶּל כְּפֹ וְכַמְש"כ לַעֲלִי: וְהִנֵּה כְּבוֹד הַרְה"ג מוּה' שְׁלֵמָה נ"י אב"ד דְּק"ק וּוּאֲרַנְאן יצ"ו רְצָה לְהַבִּיא רְאָיָה לְדַעַת הַפְּלָבוּ בְּשֵׁם הַרְאָב"ד הַנְּ"ל דְּהַרִּי אִין לָהּ מְסוּפְנָת כְּמוֹ בְּהַמָּה לְאַחַר שְׁחִיטָה וּבְנוֹדָאֵי אִינָה עוֹמְדָת ע"י גְּעֵרָה אוּ מַקְל וּבְנוֹדָאֵי צְרִיף לְהַעְמִידָה בְּיָדִים וְאַעֲפ"כ אֲמַרִּין בְּחֻלִּין ד' ל' דְּאִם שְׁחַט בְּהָ שְׁנַיִם אוּ רֹב שְׁנַיִם הוּיָא בַּת הַעְמָדָה וְהַעֲרָכָה אֲלֵמָּא דְּבַהֲמָה מְסוּפְנָת יְכוּלָה לַעֲמוֹד ע"י הַעְמָדָת אַחֲרִים וְכ"כ הַתּוֹס' בְּעִירוּכִין ד' ד' ד"ה אוֹצִיא אֶת הַגּוֹסֵס דְאָף דְּגוֹסֵס דְאִדָּם אֲמַרִּין שְׁם דְאִינוּ בַּר הַעְמָדָה וְהַעֲרָכָה מ"מ אֲמַרִּין דְּבַהֲמָה שְׁחוּטָה מְקַרְיָא בַּת הַעְמָדָה וְהַעֲרָכָה מְשׁוּם דְּבַהֲמָה אִית בְּהָ חִיּוּתָא טְפִי וִיכוּלָה לַעֲמוֹד: אַבְל כְּבוֹד חֲתָנִי הַרְה"ג הַחוּ"ב מוּה' אֶהְרֹן הַפֶּהֶן נ"י דְּחָה רְאָיָה זֹו דְאִין לְדַמּוּת בְּהַמָּה שְׁחוּטָה לְמְסוּפְנָת פְּלָל דְּשִׁאֲנִי בְּהַמָּה שְׁחוּטָה דְּמַעֲיָקֵרָא הִיָּתָה בְּרִיאָה וְלֹא הִיָּה בְּהָ שׁוּם חוּלִי בְּנוֹדָאֵי יֵשׁ לָהּ פֶּח לַעֲמוֹד אִפִּי אַחַר שְׁחִיטָה וְהוּי כְּמוֹ בְּהַמָּה טְרַפָּה דְּעַלְמָא שְׁיְכוּלָה לַעֲמוֹד וְלַהֲלָף.

אַבְל מְסוּפְנָת דִּישׁ לָהּ חוּלִי בְּגוּפָה וְהִיא עוֹמְדָת לְמוּת מִיַּד בְּנוֹדָאֵי אִין לָהּ פֶּח לַעֲמוֹד וְאַפִּי ע"י הַעְמָדָה בְּיָדִים. וּכְבָר אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ בְּכָל הַחוּלִים ר"ל וְאָף דְאִינוּ מְסוּפְנִים פְּלָל דְּהֵם מְוֹטְלִים עַל הַמְּיֻטָה וְאִין יְכוּלִים לַעֲמוֹד פְּלָל וְאַפִּי ע"י הַעְמָדָת אַחֲרִים בְּיָדִים.

וּלְפִי זֶה י"ל דְּאִם מַעֲמִידִין אוֹתָהּ וְעוֹמְדָת אִפִּי הִיָּתָה הַעְמִידָה ע"י אָדָם שְׁהַעְמִידָה בְּיָדִים ג"כ יִצְאָה מְחֻזְקָת מְסוּפְנָת וְאִין שׁוּם רְאָיָה מְזָה לְדְבְרֵי הַפֶּל בּוּ הַנְּ"ל פֶּל זֶה מַד' חֲתָנִי הַרְה"ג נ"י הַנְּ"ל וְיָפָה כִּינּוּן.

וראיה ברוכה לדבריו מהא דאמרין ביבמות (ד' ק"כ) שחט בו שנים וכו' וברח וע"ש בפירש"י: ואין להקשות לפי סברת חתני הנ"ל דאין לדמות מסופנת לבהמה שחוטא. דא"כ מאי מקשו התוס' בעירוכין הנ"ל מבהמה שחוטא לגוסס דילמא שאני גוסס דהיה חולה מתחילה.

ובנודאי אין לו פח לעמוד. אבל אינו קושיא דשפיר מקשים התוס' דהא הכרייתא סתמא קתני גוסס אינו נערה משום דאינו בהעמדה ובערפה ואינו מחלק בין גוסס בידי שמים לגוסס בידי אדם ומשמע דאפילו באדם בריא שנעשה גוסס ע"י אדם כגון שהפכהו במקל או שזרק בו חץ וכיוצא ונעשה גוסס ג"כ לאו בר העמדה והערפה ושפיר מקשים התוס' דמ"ש מבהמה שחוטא דמקריא בת העמדה והערפה והוצרכו לחלק בין בהמה לאדם: ואגב דאירינו בסוגיא דחולין (ד' ל') ראיתי להתעורר במאי דמביא הש"ס ראה דבהמה שחוטא הוי בת העמדה והערפה מהא דתניא דשחט בה שנים או רוב שנים הרי היא פתיה לכל דבריה.

ולכאורה תמוה דהא גבי גוסס נמי תנינן במס' שמונה פ"א דהרי הוא פתיה לכל דבריו ואעפ"כ תניא בפרייתא בעירוכין הנ"ל דאינו בר העמדה והערפה הרי דלא תליא בסחיות פלל דאף דהוא פתיה לכל הדברים דחשיב שם מ"מ פיון שאינו יכול לעמוד לא קרינא ביה והעמיד אותו הפכהו [ולא קשיא מחולה דג"כ אינו יכול לעמוד ומ"מ הוא נערה באדם בריא דשאני חולה פיון דרוב חולין לחיים הרי יתא יכול לעמוד לאחר זמן פשיברי ומה דעכשו אינו יכול לעמוד לא איכפת לן דמידי דהוי אישן משא"כ גוסס דתו אינו יכול לעמוד פלל ע"פ רוב]: אבל לאחר העיון אינה קושיא דמברייתא דשחט בה שנים או רוב שנים הרי היא פתיה לכל דבריה שפיר מיייתי ראה מדתני סתמא דהרי היא פתיה לכל דבריה ולא פירש לענין מאי משמע להדיא דלכל הדברים היא נחשבת פתיה ואף לענין העמדה והערפה דהא לא הוציא זה מן הפלל.

משא"כ גבי גוסס התנא מפרש והולך זוקק ליבום ופוסטר מן היבום וכו' ומשמע דאין בכלל אלא מה שפפרט דאל"כ ליתני סתמא דהרי הוא פתיה לכל דבריו והיה הפל בכלל אלא נודאי דלהנהו דברים דחשיב שם נחשב פתיה אבל לשאר דברים לא ולא שייך פלל לומר פאן דתנא ושפיר דא"כ לתני סתמא דהרי הוא פתיה ודו"ק: הינצא לנו להלכה מכל מה שכתבנו דלפי הנראה לי מד' הר"ן דגבי מסופנת אפי' אם מעמידין אותה בידים מהני.

אבל לענין הלכה פבר כתב הרמ"א בס' י"ז דהעמדה בידים לאו פלום הוא ואין על זה שום חולק: ולענין נפולה אם מעמידין אותה בגערה או במקל ועומדת הוא מחלוקת הפר"ח עם הפרי תנאר דלדעת הפר"ח מקרי עמידה אבל לדעת הפר"ח לא הוי עמידה וכן מוכח להדיא מד' הרמ"א ו"ל בהג"ה הנ"ל והגר"א ו"ל דהכא בעינו דעמדה מעצמה ממש.

ומיהו לדידן אין נ"מ פלל בזה דכיון דאפי' עמדה מ"מ צריכה בדיקה ואנן לא בקיאיין בבדיקה וטרפה אם לא דהלכה הילוף יפה וכמו שכתבנו בשו"ע: ולענין מה שהקשה הגרע"א ו"ל בתשובותיו סי' פ"ג על מה שכ' בשו"ע בשם האו"ה דבעינו שתהא הולכת הילוף יפה כמו שהיתה הולכת קודם הנפילה ואם היתה הולכת במהירות יותר משאר בהמות בעינו שתהא הולכת אחר הנפילה ג"כ כמו מקודם.

והקשה בשם בנו דא"כ הו"י מצי הש"ס בזבחים וד' ע"ד) לאוקמי מתני' דנתערבה בטרפה דמייירי בכה"ג והיינו דאיצטרב בהם נפולה דיכולה להלך פשאר בהמות ולפיכך אינו ניזר ומ"מ היא טרפה פנין שאינה יכולה להלך במקדש.

וכן הקשה על מש"כ בס"ל"ב דבהמה שגוררת רגליה אם נודע ששפלה חוששין לפסיקת החוט דבזה שגוררת רגליה לא נחשב פהילוף. וא"כ ה"מ לאוקמא התם בכה"ג דנתערב בפשאר בהמות שג"כ גוררות רגליהם והם פשרות משום דתלינו בשגרונא.

אבל היא טרפה פנין שנודע ששפלה ונשארה בקושא: ואכן יש ליישב שתי הקושיות ש"ל בפשיטות דהנה בש"ס דחולין (ד' נ"א ע"ב) פליגי אמוראי אליבא דרב אי בעינן הלכה ממש או דסגי בעקרה רגלה להלך אע"פ שלא הלכה דרב יהודה אמר רב דאמר הלכה א"צ בדיקה משמע דבעינן הלכה ממש וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם.

ואכן ר' ירמיה בר אבא משמיה דרב אמר דעקרה רגלה להלך אע"פ שלא הלכה. וכן פסקו הבה"ג והבעל העיטור והובא מחלקותם בד' הרא"ש והר"ן.

ופשוט דלמ"ד דעקרה רגלה להלך מועיל כ"ש אם הולכת וצולעת דאינה צריכה בדיקה ופשיטא דפשיטא דאם הולכת פשארה בהמות רק דאינה יכולה להלך כמו שהלכה מקדם דוודאי נחשב פהליכה.

דהא הולכת וצולעת או שאינה יכולה להלך במקדש לא גרע מעקרה רגלה להלך [ועי' ברא"ש בפא"ט סימן ל"ו דהגירסא שם דר' ירמיה אמר משמיה דרב דעקרה רגלה להלך אע"פ שלא הלכה ולא כגי' דילן בגמ' רב ירמיה בר אבא] ועפ"ז יתורץ שפיר לקושיות הגרע"א ו"ל דהא התם בזבחים מתרץ שם אליבא דרב ירמיה ור' ינאי דלא מוקמי כר"ל דמייירי דאיצטרב בנפולה משום דס"ל דהלכה א"צ בדיקה ולרב ירמיה לשיטתו אף בעקרה רגלה להלך מהני וכ"ש בצולעת או דאינה יכולה לילך כמו שהלכה מקדם דוודאי אין קפינא ואפשר דר' ינאי ג"כ ס"ל כר' ירמיה בהא ונסתלק ב' קושיות של הגרע"א ו"ל לגמרי דרב ירמיה לשיטתו אזיל והרשב"א דס"ל דצולעת לא מהני וכן האו"ה דס"ל דבעינן דתהא הולכת כמו שהלכה מקדם היינו משום דהם ו"ל ס"ל דבעינן הלכה ממש וכן פסק בשו"ע: ושוב ראיתי במהרי"ק בפנירש ס"א דפנירש שם לדברי הסמ"ק דכתב דעקרה רגליה להלך מהני ושוב פתב דבעינן דתהלך ד"א דלכאורה הם פתמי דסתרי ופנירש המהרי"ק דס"ל להסמ"ק דעקרה רגלה מהני דווקא אם עקרה רגלה להלך ותיכף שחטה דאמרינן דאם לא שחטה בנודאי היתה הולכת ד"א אבל אם עקרה רגלה ושוב לא היתה יכולה לילך אז אינו נחשב פהליכה כלל ע"ש.

ונ"ל דאף לפי פירוש המהרי"ק דמייירי דשחטה מיד מ"מ מוכח מזה דצולעת או דאינה יכולה לילך כמו שהלכה מקדם ג"כ מקרי הליכה דאל"כ היכי מועיל עקרה רגליה להלך דנהי דאמרינן דאם לא שחטה היתה הולכת ד"א אבל מ"מ אינו ראיה דלא היתה צולעת וגם שיכולה לילך כמו שהלכה מקדם דעל זה ליכא פירוור.

ולפי זה מוכח דהסמ"ק פסק ג"כ כדעת הבה"ג והעיטור דעקרה רגליה מהני ולא בעינן דתלך כמו שהלכה מקדם ודו"ק. והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן כח בשו"ע סימן נ"ט סעיף ב' העורף ששפלה נוצתו פשר.

וְכַתֵּב עַל זֶה הַרְמ"א בַּהֲג"ה וַיֵּשׁ אוֹסְרִים וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם נִפְלוּ בְּנֵי עַמְּךָ עַכ"ל. וְרָאִיתִי לְהַסְתַּמֵּךְ דְּהֵיאָדָּה הַדִּין אִם נִיטֵל עוֹר הָעוֹף דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ מְקוֹם לוֹמַר דְּאֵף לְדַעַת הַמְחַבֵּר דְּנִיטְלָהּ נּוֹצְתוֹ כְּשֶׁר מ"מ בְּנִיטֵל עוֹרוֹ גַּם הַמְחַבֵּר מוֹדֵה דְּטֵרֶפֶה כְּמוֹ גְּלוּדָה בְּבִהְמָה דְּטֵרֶפֶה דַּע"כ לֹא פְּלִיגִי רַק בְּנוֹצָה אִי מִגֵּן אוֹ לֹא מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר גַּם בְּלֹר נּוֹצָה אֲבָל הָעוֹר בְּנוֹדָאֵי מִגֵּן דְּהָא גַּם בְּעוֹף הָעוֹר אֵינוֹ כְּבָשָׁר וְהַחֹבֵל בְּהֵן בְּשִׁבְתָּ חַיִּיב וְכִמוֹ דְּתַנּוּן בַּר"פ שְׂמוּנָה שְׂרָצִים.

אוֹ דִּילְמָא פִּינּוֹן דְּעוֹר הָעוֹף הוּא רַף וְחַזִּי לְאַכִּילָה דְּהָא גְּבִי נִבְלַת עוֹף טְהוֹר מְצַטְרַף הָעוֹר לְכַוִּינָת וְכֵן לְעִנּוּן הַגְּנָה בְּנִשְׁבֵּר הָעֵצִים גְּבִי עוֹף הָעוֹר מְצַטְרַף לְבָשָׁר מִשּׁוּם שְׁהוּא רַף וְכִמוֹ דְּמִבְּנָאָר לְעִיל בַּסִּי' נ"ה סְעִיף ז'.

א"כ אֶפְשָׁר דְּאֵינוֹ מִגֵּן כָּלֵל וְלֹא אִיכְפַת לָן מַה דְּנִיטֵל הַטּוֹר פִּינּוֹן דְּבִין כְּףָה וְכְףָה אֵינוֹ מִגֵּן. וְכִמוֹ דְּמַצִּינוּ בַּש"ס בְּחֻלְיִין (ד' נ"ב ע"ב) לְעִנּוּן עוֹר בֵּית הַפְּרָסוֹת דְּאֵינוֹ מִגֵּן מִשּׁוּם דְּנִחְשָׁב כְּבָשָׁר: וְאֵין לְהַבִּיא רְאִיָּה מְהָא דְּכ' רַש"י ז"ל בְּחֻלְיִין (ד' נ"ח) ד"ה ר"י הָא דְּאָמַר דְּחַשִּׁיב לִיהַּ כְּגְלוּדָה שְׁנִיטֵל עוֹרָה עַכ"ל.

וְכֵן הַתּוֹס' פְּתַבּוּ שְׁם בַּד"ה הַנּוֹצָה וְהַשְׁתָּא מִיְיָתִי רְאִיָּה מִדְּחַשִּׁיב לִיהַּ כְּשׁוֹמֵר לְבָשָׁר אֶלְמָא הָנִי כְּמוֹ עוֹר וְכַשְׁנִיטְלָהּ כְּאֵלוֹ נִיטֵל הָעוֹר דְּהָנִי גְּלוּדָה וְטֵרֶפֶה עַכ"ל. וּמִשְׁמַע לְכַאוּרָה דְּבְנִיטְלָהּ עוֹרָה שְׁל הָעוֹף דְּנוֹדָאֵי טֵרֶפֶה לַד"ה.

אֲבָל יֵשׁ לְדַחוֹת דַּר"ל דַּר"י ס"ל דְּנִיטֵל הַנּוֹצָה שְׁל הָעוֹף הָנִי כְּנִיטֵל עוֹר הַבְּהֵמָה דְּכִמוֹ דְּבִבְהֵמָה הָעוֹר מִגֵּן ה"נ מִגֵּן הַנּוֹצָה בְּעוֹף. אֲבָל לְדַעַת הַת"ק דְּקִי"ל כְּנוֹחִיָּה דְּנוֹצָה אֵינוֹ מִגֵּן וְלֹא הָנִי כְּגְלוּדָה כ"ש דְּהָעוֹר וְנוֹדָאֵי אֵינוֹ מִגֵּן וְאֵינוֹ נוֹהֵג כְּלָל גְּלוּדָה בְּעוֹף.

וּמִיָּהוּ הַדַּעַת נוֹטָה דְּנוֹהֵג גְּלוּדָה גַּם בְּעוֹף דְּאֵין סְבָרָא כְּלָל דְּעוֹפּוֹת אֵין צְרִיכִין הַגְּנָה כְּלָל לְהִגָּן מִן הַקּוֹר כְּמוֹ בְּבִהְמוֹת פִּינּוֹן דְּהַקְּב"ה בְּרָא כָּל הַבְּרִיּוֹת שְׂיִקְרְמוּ עֲלֵיהֶן עוֹר וְגַם בְּעוֹפּוֹת הַלְּכָף וְנוֹדָאֵי כְּמוֹ דְּבִהְמוֹת נִבְרָאוּ בְּעוֹרוֹת כְּדִי לְהִגָּן מִן הַקּוֹר וְאִם נִיטֵל הָעוֹר הָנִי טֵרֶפֶה גַּם בְּעוֹפּוֹת כֵּן הוּא.

רַק דַּת"ק וְר"י פְּלִיגִי בְּנוֹצָה דַּת"ק ס"ל דְּהַגְּנָה דְּעוֹר לְחוּד סְנִי כְּמוֹ בְּבִהְמָה דְּאֵין עֲלֵיהֶן רַק עוֹר בְּלַבַּד. וְלִפְיָכָהּ אִם נִיטֵל הַנּוֹצָה כְּשֶׁרָה.

אֲבָל ר"י סְבֵר מְדַבְּרָא הַקְּב"ה הָעוֹפּוֹת עִם נּוֹצוֹת אֶלְמָא דְּהָעוֹר שְׁלֵהֶן אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגָּן מִפְּנֵי שְׁהוּא רַף. וְלִפְיָכָהּ אִם נִיטֵל הַנּוֹצָה וְאֵף שְׁהָעוֹר קִיָּים טֵרֶפֶה דְּהָעוֹר לְבַד אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגָּן מִפְּנֵי שְׁהוּא רַף.

וְגַם מִן הַכָּלֵל שְׁאָמְרוּ חַז"ל בְּחֻלְיִין (ד' נ"ד) דְּכָל טֵרֶפּוֹת שְׁמֵנוּ חַכְמִים בְּבִהְמָה כְּנִיטֵל בְּעוֹף מוֹכַח ג"כ דְּטֵרֶפּוֹת דְּגְלוּדָה נוֹהֵג גַּם בְּעוֹף. וְעוֹד דְּאִם אֵיתָא דְּכָשָׁר לְמָה לֹא חַשִּׁיב לִיהַּ בְּהִדִּי אֵלוֹ כְּשֶׁרוֹת הָעוֹף.

וְאֵף דְּלִפִּי מַה שְׁפָסַק הַרְמ"א ז"ל דְּגַם בְּנִיטֵל הַנּוֹצָה יֵשׁ לְהַחְמִיר. מ"מ נ"ט לְעִנּוּן פִּסּוּי הַדָּם דְּבְנִיטֵל עוֹר הָעוֹף פְּטוֹר מִפְּסוּי הַדָּם.

וּמ"מ עַדִּינּוּן צ"ע בְּזָה וְלֹא בְּאֵתִי רַק לְעוֹרֵר וְהַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי בַּעֲז"ה: הַלְּכוֹת חֲלָב סִימָן כַּט סִי' ס"ד סְעִיף י"ב בְּדַבְּרֵי הַרְבַּה בַּהֲג"ה יוֹתֵרֶת הַכְּבֵד יֵשׁ שְׂמַצְרִיכִין לְנִקֵּר הַקְּרוֹם

העליון שלצד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו ויש מתמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום שהוא עכ"ל.

ונרשם רא"מ ור"ת. והנה באמת פן הוא דעת רבינו אליעזר ממיץ זצ"ל בספר יראים ש'לו במצנה קמ"ד וטעמו ונימוקו עמו פיון דקרב על המזבח פחלב שעל הקרב הרי הוא בכלל פל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ואף שלא מצינו דנקרא חלב בפתוב מ"מ פיון שבאמת הוא שומן ולא בשר וגם הוא קרב על המזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא דכל דבר שמו שבבהמה נקרא חלב דלשנא דחלב זהו דבר מוכתר כמו ואכלו את חלב הארץ.

והביא ראיה ברורה לזה מהא דהוצרה התו"כ בפ' צו למעט חלב שעל הדפנות דמותר באכילה מדכתיב פל חלב אשר יקריבו ממנו אשה לד' חלב שפמותו פשר לקרב אמרתי לה יצא חלב דפנות שאינו פשר לקרב.

פ' שומן שעל גבי הצלעות והדפנות מבחויז שאילו לא נאמר אשר יקריבו הייתי אומר דכל דבר שמו בבהמה הרי הוא בכלל חלב דקרא ואסור לאכול והלכך בשומן דיוותרת הכבד שפשר לקרב ע"ג המזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא: ושוב כתב דאין להקשות ע"ז מהא דמקשה רב מרי בחולין סו"פ פל הבשר (ד' קי"ז) לרב זביד אי אליה איקראי חלב תיתסר באכילה אמר ליה עליה אמר קרא פל חלב שור וכשב ועז דבר השנה בשור וכשב ועז ומשמע דרב מרי הנה סבר דלא בעינו דבר השנה בשלשתן אלא דאפילו שאינו קרב רק באחד ג"כ אסור ואפילו הכי לא מקשה רק משום דהאליה נקרא חלב בפירוש בכתוב דכתיב חלבוב האליה תמימה.

אבל אם לא הנה נקרא חלב בפתוב אינו בכלל פל חלב דקרא ואף שהוא דבר השומן. אבל זה אין לדקדק דבאמת גם רב מרי הנה סובר דבעינו דבר השנה בשלשתן אף דהנה סובר דכל שנקרא חלב בפירוש בפתוב הרי הוא בכלל חלב דקרא ולא בעינו דבר השנה בשלשתן רק בדבר שלא נקרא חלב דהה שור וכשב ועז אינו מיעוטא והשיב לו רב זביד דשור וכשב ועז מיעוטא הוא דאף בדבר שנקרא חלב מפורש בפתוב מ"מ בעינו נמי דבר השנה בשלשתן.

אבל דבר השנה בשלשתן כמו שומן דיוותרת הכבד אף דלא נקרא חלב מפורש בכתוב הוא בכלל חלב דקרא דכל דבר שמו נקרא חלב פל זה פתוב בס' יראים שם. וצריף להוסיף על דבריו דרב אשי דמשני שם דחלבוב האליה איקראי חלב סתמא לא איקראי ג"כ ס"ל דשור וכשב ועז אינו מיעוטא.

ולכן הוצרה לתרץ דהאליה לא מקרי חלב בכלל ולית ביה אפי' חדא לגריעותא דלא מקרי חלב וגם אינו שנה בשלשתן אבל שומן דיוותרת הכבד אף דלא מצינו שנקרא חלב מ"מ פיון שהוא דבר השנה בשלשתן הרי הוא בכלל חלב דקרא.

ולכן אני תמה הפלא ופלא על רבותינו בעלי התוס' בחולין צ"ג ד"ה אמר אביי ובדברי הרא"ש דלשם דדחו דברי ר"א ממיץ בס' יראים הנ"ל מהא דאמר רב אשי דמשו"ה אליה מותר באכילה משום דלא נקרא חלב דחלבוב האליה איקראי חלב סתמא לא איקראי ולדברי הר"א ממיץ ליתסר מ"מ מטעם שקרב ע"ג המזבח כמו בשומן דיוותרת הכבד.

וכן הקשה ג"כ הרא"ש ז"ל שם על רבינו ר"א ממיין ז"ל מזה. ותמהני טובא דהלא כבר הרגיש הר"א ממיין ז"ל בעצמו בקושיא זו מדברי רב מרי דלא ס"ל ג"כ להו סברא דדבר השנה בשלשתן ותי' שפיר דרב מרי ג"כ ס"ל הו סברא אף דסבר דלאו מיעוטא הוא ונ"מ דכל שנקרא חלב מפניו לא בעינו דיהא שנה בשלשתן.

וא"כ י"ל דגם רב אשי ס"ל פן דבדבר שלא נקרא מפניו חלב בקרא בעינו שיהא דבר השנה בשלשתן והלכך חלב האליה מותר. אבל שומן של יותרת הכבד פינו שיהא דבר השנה בשלשתן אסור אף שלא נקרא חלב מפניו.

ולכן לפי אומר לי דכל מה שפתיב שם בס' יראים מתיבות ואין לדקדק כו' עד שלכך אע"ג דאיכרי חלב שריא. אינו מד' בעל הס' יראים בעצמו רק הג"ה מאיזה תלמיד ולפני רבותינו בעלי התוס' והרא"ש לא היה פתיב זה [ויכבר ידוע פי ספר היראים אשר לפנינו אינו כמו שיצאו הדברים מפי מחברו רבינו אליעזר ממיין ז"ל רק מאת מלקט אחד שקיבץ ושינה פרוצו וקמו שהאריה בזה הרה"ג בעל המחבר תועפות ראם על הספר יראים בהקדמתו שם שהוציאו מחדש פעת לאור הדפוס בווילנא תרנ"ב.

ואמנם מה אעשה שפעת יצא לאור הדפוס ס' היראים השלם ומצאתי שגם שם איתא לשון זה בה' חלב סימן מ"ז בקצת תוס' ביאור ע"ש והדבר צ"ע] ומיהו עדיין צ"ע מה דמסקו התוס' והרא"ש דלון כוליא וחלב האליה לא דמי פלל לשאר חלב האסור ואין הלשון מדקדק דהא לפי דעת הס' יראים פל דבר שומן והוא קרב ע"ג המזבח הוא בכלל חלב דקרא.

וא"כ לא שייך פלל לומר דלא דמי לשאר חלב האסור דהלא לדעתו פל שומן בכלל האסור. וצ"ל דעיקר פנונתם לומר דלא דמי לחלב שמכסה את הקרב שהו קרבין על המזבח או חלב שעל הדקין דמרבין מקרא דאת פל החלב אשר על הקרב דהם תותב קרום ונקלף ור"ע דמרבין אף חלב שעל הקבה מ"מ הוא קרום ונקלף לאפוקי הגי דאין אפילו קרום ונקלף והלכך מסתבר לומר דמאי דקרבין לון כוליא ושומן האליה על המזבח אינו מתורת חלב רק אגב הכוליא ואליה קרבין גם השומן שעליהם.

וא"כ גם ביותרת הכבד י"ל פן דלא קרב השומן מתורת חלב רק אגב דהיותרת הכבד בעצמה קריבה לגבי מזבח קרב גם השומן שעליה עמה והא דצריך בתו"כ למעט חלב הדפנות שאינו בכלל אסור חלב דקרא משום דכתיב אשר יקריבו ממנה קרבן וחלב הדפנות אינו קרב.

היינו משום דחלב הדפנות דומה לחלב ואפשר דתותב קרום ונקלף הוא כמש"כ התוס' מקודם והלכך אי לא דאינו קרב היה בכלל חלב דקרא: ומיחו פל זה הוצרכו לדחוק ולינישב אלא לפי הגי' שהעתיקו הרא"ם בס' יראים והתוס' והרא"ש וסמ"ג בלאונון קל"ח לד' התו"כ וכן הוא הגי' באמת בתו"כ אשר לפנינו דמעט חלב הדפנות מקרא דאשר יקריבו ממנה אשה לד' חלב שפמותו פשר לקרב אמרתי לה.

אבל בס' התרומה לרבינו ברוך ז"ל בהלכות או"ה סי' מ"ג העתיק לד' התו"כ בלשון אחר ולפי גירסתו בתו"כ הוא אדרבהסתיירה לד' הר"א ממיין ז"ל וזה לשונו שם תניא בתו"כ פי פל אוכל חלב ונקרתה יכול אפי' חלב הדפנות והוא הדין לכל שומן בהמה יהא

קרואי חלב ואסור לאכול ת"ל חלב המכסה את הקרב אשר על הפסלים וחלב הפליות פי אותו דבר הקרואי חלב במקום אחר גבי הקרבה אותו אסור בחולין לאכול ואפי' חלב האליה אומר שלהי כל הבשר דמותר לאכול ואע"ג דקרב למזבח בכבש מותר משום דחלב אליה מקרי חלב סתמא לא אקרי עכ"ל ס' התרומה שם.

וא"כ לפי גרסתו בתו"כ אדרבה מבואר להדיא דלא כהרא"ם דילפינו חלב האמור לאיסור אכילה מחלב האמור לעגנו הקרבה דאינו אסור רק החלב המכסה את הקרב וחלב הפליות דהם נקראים שם חלב.

אבל שאר דברים זולת זה אינו בכלל חלב ולכן מסיים שם ס' התרומה דכ"ש אותו שמנונית שבתוך יותרת הפךד שמותר לאכול אף ע"פ שקרב למזבח דהא לא אקרי כלל בפתוב חלב. וגם הרב ב"י בסי' ס"ד פתב דמדברי ס' התרומה בשם התו"כ הג"ל מבואר להדיא דלא ס"ל כהרא"ם.

ואכן אינו מוכן מה שתמה שם על המרדכי שפראה מדברי דס' התרומה סובר כהרא"ם דאסור שומן המערב בבשר היוותרת שתחת הקרום ובאמת אינו פן כו' והדברים מתמיהים דאיזה משמעות מצא במרדכי דספר התרומה ס"ל כהרא"ם דהרי לא מייירי כלל נידון השומן שתחת הקרום שהלא העתיק שם לשון סה"ת בסי' מ"ה שצריך לקלף היוותרת מבחוץ משום שהחלב הגדול המכסה את הקרב שוכב שם.

אבל היוותרת מבפנים לצד הריאה אינו צריך להסיר הקרום שמאותו צד אין שם חלב ואם חתף היוותרת מן הבהמה ואין ידוע איזה צד הנה מבפנים ואיזה צד הנה מבחוץ צריך להסיר הקרום משני צדדיו אבל מעגנו השומן שתחת הקרום לא דבר שם כלל ולפי דעת הב"י יקנה דברי ס' התרומה בעצמו סותרין זא"ז למה שכ' בסי' מ"ג.

ולכן דברי הב"י צל"ע: ועוד תמוה במש"כ שם הב"י בשם רבינו ירוחם שכ' וכן עמא דבר להתיר השומן וזה לא נמצא ברבינו ירוחם כלל וגם מה שפסיים הב"י דמ"מ נוהגות נשים שקלנו כרא"מ ג"כ ליתא שם ברבינו ירוחם.

ואולי הוא מד' הב"י בעצמו. וגם מש"כ בד"מ שם דבאגור משמע דיש להחמיר כד' הרא"מ תמוה דהמעניין באגור יראה דהביא ב' הדעות ולא הכריע ואדרבה הביא דעת ר"י החולק על הרא"מ לבסוף.

ואולי דכוננתו מדלא פתב רק דהר"י דחה ראיתו ומשמע דמפל מקום הדין דין אמת כהרא"מ. וגם מש"כ שם עוד דבאו"ה הארוך כלל כ' פתב להתיר השומן שתחת הקרום תמהני דלא הביא דבהגהות או"ה שם פתב בשם מהר"ש שהמהר"ם לא רצה לאכול אותו חתיכה שקורין בל"א ולימן ע"ש.

וגם באו"ז בהלכות גיד הנשה סי' תמ"ח פתב שרבינו יהודא בר' יצחק פתב בשם מורו שיש אוסרין השומן שתחת הקרום ופשוט שפיון על הרא"מ אבל מ"מ משמע שגם דעתו נוטה לאיסור כהרא"מ וא"כ בנודאי ראוי להחמיר כדעת ר"ת והרא"מ ובפרט שגם התוס' ונהרא"ש לא חלקו עליו בפירוש בעיקר הדין רק שכתבו דראיתו יש לדחות: ואגב ראיתי לבאר דבעגנו חלב שעל הדפנות אם הוא תותב קרום ונקלף או לא נראה

דייש בו ג' שיטות דמד' התוס' והרא"ש ז"ל שפיתבו דשאני חלב דפנות דדומה לשאר חלב ושמא אף תותב קרום ונקלף הוא הרי דמסתפקא להו אי הוי תותב קרום ונקלף או לא.

ואמנם מלשון הסמ"ג בלאונן קל"ח שפיתב מה שהוצרך למעט חלב שע"ג דפנות זהו לפי שהוא דומה לשאר חלב גמור שהוא כשמלה פרושה וקרום דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בקל עכ"ל הרי דפשיטא ליה שהוא תותב קרום ונקלף: ואכן מד' ספר התרומה שהבאתי לעיל דנראה שהיה לו גירסא אחרת בתו"כ וכמו שפיתבתי למעלה וכתב ביאור על התו"כ במש"כ ת"ל חלב המכסה אשר על הפסלים וחלב הפליות דרצונו לומר דאותו דבר הקרוי חלב במקום אחר גבי הקרבה אותו חלב אסור לאכול עכ"ל.

משמע בהדיא דמפרש לדברי התו"כ דלא יליף מחלב הנזכר גבי הקרבה דאינו אסור לאכול רק חלב דאימא בהקרבה דהיינו חלב המכסה את הקרב וכל חלב אשר על הקרב דאם אימא דמפרש פן לד' התו"כ לא הנה צריך לומר אותו חלב הקרוי חלב לגבי הקרבה אלא היה צריך לומר אותו חלב שצריך להקריב לאפוקי חלב הדפנות דא"צ להקריב מותר לאכול ואף שנקרא חלב ומדכתב אותו חלב הקרוי חלב גבי הקרבה משמע דכוננו דילפינו סתום מן המפורש דכאן גבי איסור אכילה פתיב חלב סתום ולא ידעינו פלל מהו נקרא חלב ואסור לאכול ומה לא נקרא חלב ומותר לאכול וילפינו מחלב דכתיב גבי הקרבה דהתם מפורש מהו נקרא חלב דהא הפתיב פירש בהדיא חלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב זה נקרא חלב גבי הקרבה וילפינו סתום מן המפורש דגם גבי אכילה לא קרי רחמנא חלב רק אותו חלב הנזכר גבי הקרבה דכן מדה בתורה דילפינו סתום מן המפורש.

וא"כ משמע קצת דילפינו מהתם דכל חלב סתום הפתיב בתורה היינו זהו תותב קרום ונקלף כמו חלב המכסה וחלב שעל הקרב אבל חלב הדפנות דאינו תותב קרום ונקלף לא מקרי חלב פלל ואינו באיסור אכילה [ולר"ע דס"ל בחולין דילפינו מפל החלב לרבות גם חלב שעל הקיבה ואף דאינו תותב ולא בעינו רק שיהיה קרום ונקלף צריך לומר דחלב הדפנות אינו אפילו קרום ונקלף דליכא שום קרום מפסיק בין הבשר לשומן ואפשר דאינו נקלף פלל רק הוא מהודק פכל שומן ועי' ברש"י בחולין מ"ט ובמרדכי בפ' גיד הנשה דאיכא פמה דעות בפירוש דתותב קרום ונקלף] [ולכא פירש דר"ל דאף דחלב הדפנות נמי הוי תותב קרום ונקלף מ"מ יליף מחלב דכתיב גבי הקרבה דדוקא חלב המכסה וחלב שעל הקרב נקרא חלב אבל זולת אלו אף דהוי ג"כ תותב קרום ונקלף מ"מ לא נקרא חלב דזה א"א לומר פלל דהא פולי קרא דאת פל פל החלב אשר על הקרב מותר ודרשינו מיניה לרבות חלב שעל הדקין או חלב שעל הקיבה.

ולכאורה הא מ"מ האי פל מותר הוא דהוי סגי למכתב ואת החלב אשר על הקרב. וא"כ למה לא יליף מיניה לרבות חלב שעל הדפנות ואף שאינו על הקרב מ"מ הו דומין לחלב שעל הקרב דהרי חלב דפנות נמי הוי תותב קרום ונקלף כמו חלב שעל הקרב אלא ונדאי דדעת ספר התרומה דחלב הדפנות אינו תותב קרום ונקלף] וא"כ הרי דיש ג' שיטות בחלב שעל הדפנות: והיוצא לנו מדברינו שיש ג' שיטות בדבר א' שיטת הר"א ממיץ זצ"ל בס' יראים דכל שומן של בהמה מקרי חלב דשם חלב בלה"ק הונח על פל דבר השמן וכמו דכתיב ואכלו את חלב הארץ והלכף השומן שעל הדפנות וכן השומן שעל

יותרת הכבד ג"כ נקראו חלב ומ"מ חלב הדפנות מותר לאכול משום דנמעט מקרא דאשר יקריבו ולא אסרה התורה רק חלב הקרב למזבח וחלב הדפנות הרי אינו קרב לגבי מזבח אבל שומן היותרת דקרב לגבי מזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא וסגיבין עליו פרת.

[ומה שהקשה הגרע"א ו"ל בגליון הש"ס בסנהדרין (ד' ד' ע"ב) על דברי התוס' שם ד"ה דרף בישויל במה שכ' שם בשם יש מפרשים דרף בישויל אסרה תורה דבלא בישויל שרי וע"י בישויל אסור לאפוקי חל דבלא"ה אסור.

ותמה על זה הגרע"א ו"ל ו"ל קשה לי הא משפחת דבלא בישויל שרי במבשל בחלב טהור דהא כל שומן דבהמה נקרא חלב אלא דעל הקרב אסרה תורה. וא"כ דילמא מיירי קרא בחלב טהור עכ"ל.

והנה פשוט שרבינו הגאון מוהרע"א ו"ל נמשך בזה אחרי שיטת רבינו אליעזר ממיץ ו"ל שהבאתי לעיל דכל שומן מקרי חלב בפחות. ומיהו מה שהקשה זה על פירוש הי"מ בתוס' לק"מ ד"ל דהי"מ עומד בשיטת התוס' והרא"ש ו"ל והרמב"ן בפי' החומש בפ' ויקרא שאביא לקמן בסמוך הסוברים דלשון חלב בתורה אינו אלא על שומן הפרוש כשמלה על הקרב והיינו שהוא תותב קרום ונקלף.

אבל כל שומן שעל הבהמה שהוא דבוק לבשר לא נקרא חלב כלל]. ובספר קטן הנקרא עץ יהודה חלק ג' שחיבר זה מקרוב כבוד הרב הגדול החכם ושלם מו"ה יהודא בעהאק (נ"י) [ו"ל] מילידי ווילנא וקראו בשם גמרא ותרגום.

הביא ראיה שגם דעת התרגום אוונקלס הוא כן שהרי שעל חלב הקרב למזבח הנזכר בפ' ויקרא וכן לענין איסור אכילה הנזכר בפ' ויקרא ובפ' צו וגם בשאר מקומות תרגם בלשון תרפא אבל על לשון חלב הנזכר בפותב שלא לגבי הקרבה וגבי איסור אכילה פי' לשון שומן כמו בפ' בראשית והכל הביא מבכורות צאנו ומחלביהו תרגם ומשמנינהו [ויבקרא ואכלו את חלב הארץ בפ' ויגש תרגם ואכלו ית טובא דארעא ובסוף פ' קרח בהרימכם את חלבכם ממנו תרגם באפרשיתכון ית שופריה מיניה ועל שני מקומות אלו בתרגום לא עמד כבוד המחבר נ"י עליהו ולא הביא כלל והדבר צריך ביאור במה דפ' ויגש פירש ית טובא ובפ' קרח תרגם שופריה.

ונראה דמשום דאחר זה כתוב דאמר פרעה אל יוסף במיטב הארץ הושב את אחיך הוא ראיה דמה שאמר בתחילה ואכלו את חלב הארץ היינו במיטב הארץ והיינו דיושיב אותם בעדית שבארץ מצרים ולפיכך תרגם ית טובא וזה שייך גבי קרקע.

אבל בפירות תלושין לא שייך עידיתיובינונית דמטלטלין כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין. וא"א לפרש בהרימכם את חלבכם ממנו דצריך להפריש מן המיטב דהרי אפי' פירות רעות נמי מקרי מיטב.

וע"כ דהפנונה דצריך להפריש מן המובחר ולפיכך תרגם ית שופריה. ומה שפירש בפ' ויקרא בקרא דכל חלב לד' כל תרפא לד'.

אזיל בדעת התו"כ שם דקרא בא ללמד דנוהג איסור מעילה גם בחלב וכן פירש"י שם וע"כ דמפרש התו"כ דמיירי בחלב ממש] ויפה כיון אף מה שתמה שם על הגרע"א ו"ל

ליון הש"ס בסנהדרין הנ"ל דהיכן מצינו בקרא שנקרא שומן הבהמה בשם חלב במח"כ לא דק ונעלם ממנו דברי הרא"ם ז"ל בספר יראים דעל פל דבר שומן קורא התורה בשם חלב רק למזבח לא חייבה התורה להקריב רק החלב המכסה וחלב שעל הקרב וכן באכילה לא אסרה התורה רק חלב הקרב על המזבח.

אבל לשון חלב בלה"ק הנוח על פל דבר שומן וטוב: ושיטה הב' היא שיטת התוס' והרא"ש וסמ"ג דשם חלב בלשון התורה הנזכר אצל שומן של בהמה לא הנוח רק על שומן שעומד למעלה על הבשר ואינו מחובר לבשר רק פרוש כשמלה ע"ג הבשר כמו חלב שעל הקרב וכיוצא בזה והלכך שומן שעל הדפנות שג"כ פרוש כשמלה לפי דעתם ואינו מחובר לבשר ג"כ הנה בכלל חלב דאסרה התורה אי לאו דמיעטה קרא דמסיים כי פל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה ודרשינו חלב שפיוצא בו בקדשים היא קריבה לגבי מזבח אבל חלב הדפנות שאינו קרב לגבי מזבח לא אסרה תורה.

וכן חלב שעל היומרת אף שהיא קריבה לגבי מזבח מ"מ מותרת באכילה דהא לא נקראת חלב פלל וא"צ קרא למעטה דהא לא אסרה תורה רק חלב והיינו שיהא תותב קרום ונקלף אבל שומן היומרת הוא דבוק ליומרת ואינו תותב: ושיטה הנ' היא שיטת ס' התרומה לפי הגי' שהי' לו בתו"כ דכינן דגבי הקרבה פרט הפתוב חלב המכסה והחלב אשר על הקרב ילפינו מיניה לכל חלב שבתורה דלא מיירי רק בשני מיני חלבים וזולת אלו לא מיקרו חלב פלל ואינו בכלל לאו וכרת דחלב.

והלכך שומן שעל הדפנות ושומן שעל יומרת הפכד ואף דבלה"ק נקרא פל שומן חלב וכמו דכתיב ואכלו את חלב הארץ מ"מ גזה"כ הוא דהלאו וכרת הנאמר לענין איסור אכילה דחלב אינו נוהג רק בשני מיני חלבים אלו.

ולדעת ר"ע גם חלב שעל הקריבה בכלל וקיי"ל פנותיה: ונ"ל להביא ראיה ברורה לדעת הרא"ם ז"ל בס' יראים הנ"ל דהנה לכאורה צריך להבין טעם שינוי הגרסאות בתו"כ הנ"ל דהתוס' והרא"ש והסמ"ג גרסי בתו"כ דהלימוד ששומן שע"ג הדפנות מותר באכילה הוא מקרא דכי פל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לד' הנכתב בפ' צו וכ"ה גם לפנינו בתו"כ ואלו בס' התרומה גרס דהלימוד הוא מקראי דפ' ויקרא הנאמר אצל קרבנות דכתיב שם את החלב המכסה את הקרב ואת פל החלב אשר על הקרב ובא לגלות על חלב דכתיב גבי איסור אכילה דג"כ לא מיירי רק בשני מיני חלבים אלו: ונ"ל דשינוי הגרסאות תלוי בפלוגתא דר"י וחקמים בכריתות ד' ד' ע"ב לענין אם אכל חלב מוקדשין דת"ק סבר דלוקה שמים ור"י סבר דלוקה שלש ואמרין שם בגמ' דטעם פלוגתתן דר"י סבר דקרא דחוקת עולם לדורותיכם פל חלב ודם לא תאכלו הפתוב בויקרא (ג' פסוק י"ז) וכן קרא דכל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו הפתוב בפ' צו ויקרא ז פסוק כ"ג) תרנוייהו בקדשים מיירי דגם קרא דפ' צו מיירי בקדשים משום דאחר זה פתיב פי פל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לד' ונכרתה אמרינו דדבר למד מענינו כמו קרא דבתריה דכי פל אוכל חלב הפתוב לענין פרת מיירי בקדשים דהא כתיב בהדיא אשר יקריב ממנה אשה לד' גם הלאו מיירי בקדשים וחלב חולין דאסור נפק"ל מריבויא דכי פל אוכל חלב דאף דמאן דלא דריש פל מ"מ פי פל דרשי וכמו דאמרין בפסחים מ"ג.

אבל ת"ק סבר דלאו מפרת לא ילפי ולא אמרינו דדבר למד מעניינו רק אם שניהם בלאו או שניהם בכרת והלכה הלאו דכתיב גבי חלב בפ' צו מייירי בחולין וצריכי דחד מחבריה לא ילפינו והלכה גם גבי מוקדשים ליכא אלא חד לאו כמו בחולין והלכה אינו לוקה אלא שמים משום חלב ומשום זרות פן מבואר בסוגיא דכריתות ה"ל: ועפי"ז יש לקיים שתי הגירסות דגירסת ספר התרומה בתו"כ הוא לפי דעת ר' יהודה דסתם ספרא הוא אליביה דקרא דכי כל אכל חלב מן הבקמה מייירי בקדשים בנודאי משום דכתיב אשר יקריב ממנה אשה לד' ומזה ילפינו דגם הלאו מייירי בקדשים וא"כ אין לנו שום ראיה מהה קרא דאינו אסור משום חלב רק בחלב שפכיוצא בו בקדשים קרב לגבי מזבח דהרי קרא דאשר יקריב מבצאי ליה לגופיה דהפתוב מייירי בקדשים ונ"מ מזה דבאכל חלב מוקדשין חייב שמים משום חלב לבד הלאו דזרות וא"כ לית לן ילפותא למילף דשומן שעל הדפנות דמותר רק מקרא הנאמר בפ' ויקרא אצל הקרבה דלא הוזכר שם רק חלב המכסה וחלב שעל הקרב: אבל גי' דילן בתו"כ [וכ"ה ג"כ גי' התוס' והרא"ש והסמ"ג והספר יראים] הוא אליבא דרבנן דקיי"ל פנותיהו [והרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' מאכלות אסורות הלכה ב' השמיט לגמרי לדין האוכל חלב מוקדשין ולא הזכיר רק לדין של האוכל חלב נבלה דלוקה שמים ולא ידעתי למה השמיטו ואדרבה פינו דאיכא בזה פלוגתא בש"ס אי לוקה שמים או דלוקה שלש לא הוי ליה להשמיטו והדבר צ"ע] דקרא דפ' צו מייירי בחולין וא"כ קשה היאך מסיים הפתוב אחר זה כי כל אוכל מן הבקמה אשר יקריב ממנה אשה לד' וע"כ דלא אתי רק לדראש דאינו חייב משום חלב רק באותו חלב שפכיוצא בקדשים הנה קרב לגבי מזבח ולא פוקי חלב דפנות שאינו קרב לגבי מזבח מותר באכילה ולכן הוציא מזה הספר יראים דשומן שעל היתרת שקרב לגבי מזבח אסור באכילה משום חלב דהרי הפתוב תלי הפל בחלב הקרב אצל מזבח.

וכיוון דנודאי דהלכה כת"ק דר"י ממילא ראיתו של הספר יראים מהתו"כ היא ברורה: ומעתה אין לנו שום סתירה על דברי הספר יראים רק מה שהקשו עליו התוס' והרא"ש והסמ"ג מד' רב אשי דאמר דחלבו האליה מקרי חלב סתמא לא איקרי וכמו שהזכרנו לעיל.

הנה מלבד שפכתנו למעלה דבתרוץ של הס' יראים שהקשה על עצמו מדברי רב מרי יתרוץ גם מה שהקשו התוס' עליו מדברי רב אשי. הנה מלבד זה תירוץ בזה יפה כבוד חתני הרב הגדול החו"ב מו"ה אהרן הפהן נ"י די"ל בפשיטות דכוננת רב אשי לומר דכיון דדייק הפתוב לכתוב חלבו האליה א"כ אדרבה משמע דהפתוב מיעטו מסתם חלב שזכור בפתוב ואף דכל דבר שמן נקרא חלב מ"מ חלב האליה גרע משאר שומן דהרי הפתוב קוראו חלבו האליה ולא חלב סתמא: ובזה ניחא נמי מה דמקשה הש"ס על רב אשי אלא מעתה דחלב האליה לא מקרי חלב סתמא לא ימעלו בה משום דאינו בכלל קרא דכל חלב לד' דאתרבי מינ' אימורי קדשים קלים למעילה.

ולכאורה לפי דעת הספר יראים תימה גדולה דמאי קושיא דנהי דלעגנו אכילה מותר משום דלא כתיב ביה חלב מפורש ובדבר דלא כתיב ביה חלב מפורש בעינו שיהא דבר השונה בשלשון וכמו שפירש בס' יראים לדעת רב מרי מ"מ לעגנו מעילה דלא כתיב

ביה דבעינון שיהא דבר השנה בשלשתן א"כ מה בכך דלא פתיב ביה חלב מפני ש מ"מ
הרי הוא נכלל בקרא דכל חלב לד' כמו כל שונן דקרא דקרוי חלב.

ובאמת יש לתמוה על התוס' והרא"ש שהקשו על הרא"ם מד' רב אשי וביותר הו"ל
להקשות מהא דמקשה הש"ס אלא מעתה לא ימעלו בה. אבל לדברי חתני ניקח הפל
דכינון דרב אשי סובר דהפתיב סילקו משאר חלב דקרא ולא קראו רק בכנוי חלבו האליה
א"כ אינו בכלל קרא דכל חלב לד' ג"כ ושפיר מקשה אלא מעתה לא ימעלו בה: ואפשר
דזהו דלא הרגיש הס' יראים להקשות אנפשיה מד' רב אשי וכמו שהקשו עליו התוס'
והרא"ש והיינו דמדברי רב אשי לק"מ דהרי הפתיב הוציאו מפלל סתם חלב דקרא: שוב
ראיתי להמעדני יו"ט שם על הרא"ש שהעיר עליו דהרי דברי רב אשי בלא"ה פבר
אינדחא לה בגמ' מפח קושיא אחרת ומיהו זה לא קשיא וכמו שכ' בעצמו דמ"מ מקשה
הרא"ש שפיר דהא לא דחי הש"ס לדברי רב אשי רק מחמת קושיא אחרת ומשמע
דבלא"ה ניקח: ואמנם מה שהקשה המעיו"ט עוד דמאי קושיא הא תירץ רב זביד דבעינון
דבר השנה בשלשתן ע"ש במעיו"ט ולא הבנתי קושיתו דהא מדהוצרך רב אשי לתרץ
מקרא דחלבו האליה ע"כ דלא ס"ל לתי' של רב זביד דבעינון דבר השנה בשלשתן: ומה
שהקשה עוד המעיו"ט דמנ"ל להוציא משור וכשב ועז דבעינון דבר השנה בשלשתן הא
מיבעיא ליה למעוטי חיה א"נ בהמה טמאה וכמו דס"ד דש"ס בכריתות ד' ד' אליבא
דחכמים שם וחזר ותירץ בעצמו דלמעט חיה דחלב שלה מותר לא איצטריך מיעוטא
משום דקרא בעניינא דקדשים פתיב כ"כ המעדני יו"ט שם.

ותירוצו תמוה דזהו אמרינו לר' ישמעאל שם. דסבר דילפינון לאו מפאת אבל לרבנון שם
דס"ל דלא ילפינון לאו מפאת שפיר איצטריך שור וכשב ועז למעט חיה דהחלב שלה
מותר: אבל באמת אין קושיתו כלום דהא בל"ק שם סובר דלרבנון דסברי דבעינון למעט
חיה ס"ל פבר אשי באמת דלא בעינון דבר השנה בשלשתן ואינו מיעוטא פלל והא דחלב
האליה מותר משום דחלבו האליה מקרי וכו' ובל"ב מסיק דהיינו טעמא דרבנון דמבעיא
ליה שור וכשב ועז לכדרב מרי דבעינון דבר השנה בשלשתן ושוב לא מיימר להו קרא
לחלק.

ולפי זה צ"ל באמת דגם רבנון דר' ישמעאל סברי דילפינון לאו מפאת דאל"כ מנא ידעינו
למעוטי חיה. והדבר תמוה דא"כ ת"ק דר' יהודה דלא למד לאו מפאת הוא דלא כמאן
דהא ר' ישמעאל ורבנון דידיה שניהם סברי כר' יהודה דהאוכל חלב מוקדשין לוקה שלש
ואפשר דזהו טעמו של רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שהשמיט לב' הדינים דהאוכל חלב
שור וכשב ועז אי לוקה שלש כר' ישמעאל או דאינו לוקה רק אחת פרבנון וכן באוכל
חלב מוקדשין אי לוקה שתיים פרבנון או דלוקה שלש כר' יהודה והיינו דאין פידו להכריע
אם הלכה כל"ב דרבנון מצרכי קראי לכדרב מרי וממילא מוכרח דהלכה באוכל חלב של
מוקדשין דלוקה שלש כר"י דהא גם לרבנון ע"כ דס"ל דילפינון לאו מפאת והרמב"ם
דרכו תמיד לפסוק כל"ב דגמ' או אפשר להיפך דכינון דרבנון דר"י ס"ל דלא ילפינון לאו
מפאת ובנודאי הילקתא פנותיהו [ומיהו קשה לי דמנ"ל דחלב האליה מותר באכילה דאין
לומר דנפק"ל מטעמא דרב אשי הא דברי רב אשי פבר אינדחא לה וצ"ע] ומיהו מה שלא
הביא לדין האוכל שור וכשב ועז דאינו לוקה אלא אחת צריך ליתן טעם.

ומיהו י"ל פִּינן דְּלֵא פְּתַב דְּלוּקָה שְׁלֵשׁ מִמִּילָא מוּכַח דְּאִינוּ חֵיב אֱלָא אַחַת וְלֵא הַנְּצָרָה לְפָרֵשׁ פְּלָל: וְמָה שְׁהַקְשָׁה עוֹד וַאֲ"ת וְהַשְׁתָּא לְמַאי קְאָתִי [וְנ"ל דַּט"ס נְפַל בְּכָאן בַּד' הַמַּעֲיוֹט וַצ"ל וְהַשְׁתָּא עַז לְמַאי קְאָתִי] דְּהוּי סְגִי דִּיכְתוּב שׁוֹר וְכָשֵׁב לַחֹד אָבֵל עַז לַמ"ל וּבְאַמַּת בִּש"ס דְּכָרִיתוֹת אֶמְרִינן בַּל"ב דְּלַעוּלָם גַּם ר"י ס"ל פְּרַב מְרִי אָה דַּמ"מ עַז לַמ"ל וְע"כ לְחַלְקָה קְאָתִי.

וְאַמְנָם קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' יו"ט תְּסוּבָב עַל רַבְּנָן דַּר' יִשְׁמַעְעָל דְּלִית לְהוּ הַד סְבָרָא דְּאָתִי לְחַלְקָה. א"כ עַז לַמ"ל.

וְתִי' עַל זֶה דְּרַבְּנָן סְבָרִי דְּאִי לֵא הוּי פְּתִיב רַק שׁוֹר וְכָשֵׁב לֵא הוּי יִלְפִינן עַז מִינְיָה מְשׁוּם דְּאִיפָא לְמַפְרָה דְּמָה לְשׁוֹר וְכָשֵׁב מְשׁוּם דְּיִשׁ בְּהֵן צַד רִיבּוּי אֶצֶל מְזַבְחָה. וְכַמוֹ דְּאֶמְרִינן בְּכָרִיתוֹת שְׁם דְּשׁוֹר נְתַרְבָּה אֶצֶל נְסָכִים וְכָשֵׁב נְתַרְבָּה בְּאַלְיָה.

אָבֵל מָה שְׁהַקְשָׁה עוֹד הַמַּעֲיוֹט פִּינן דְּכוּלְהוּ אִינְצָטְרִיף לְגוֹפִינְהוּ דְּחַד מִחְבְּרִיָּה לֵא מְצִי לְמִילָף א"כ מַנ"ל פְּלָל לְהוֹצִיא מֵהַד קָרָא דְּבַעֲיָנוּ דְּבַר הַשְּׁנָה בְּשִׁלְשֻׁתוֹן הָא שׁוֹר וְכָשֵׁב וְעַז נְצָרָה לְגוֹפִיָּה.

הִנֵּה לֵא הַבְּנֵי דְּבָרֵי בְּזָה דְּהָרִי אַח"כ מְסַקִּינן בְּסוּגִיָּא דְּכָרִיתוֹת שְׁם בְּמִקוּמוֹ דְּאִי לְגוֹפִינְהוּ הוּי סְגִי דִּיכְתוּב כָּל חֵלֵב לֵא כָּל סֵתָם וּמִמִּילָא הוּי יְדַעִינן דְּבָכֵל בְּהֵמָה אֲסוּר הַחֵלֵב בְּאַכִּילָה וְאִי דְּהוּי טְעִינן דְּאַפִּי' חֵלֵב חִיָּה אֲסוּר בְּאַכִּילָה דְּהָא לִיתָא דְּהָא קָרָא בְּעַנְיָנָא דְּקַדְשִׁים פְּתִיב וְקַדְשִׁים אִינוּ נוֹהֵג רַק בְּבְהֵמָה טְהוֹרָה בַּלְבַּד.

וְע"כ דְּלֵא פְּתַבָּה הַתּוֹרָה שׁוֹר וְכָשֵׁב וְעַז אֱלָא לְדַרְשָׁא דְּבַעֲיָנוּ דְּבַר הַשְּׁנָה בְּשִׁלְשֻׁתוֹן. וְהַלְכָּה אִין מְקוּם פְּלָל לְקוֹשְׁיָתוֹ זו: וּמַש"כ עוֹד דְּמַאֲחַר דְּחֵלֵב הָאֲלִיָּה מוֹתֵר בְּאַכִּילָה א"כ לְמָה קָרָאוּ הַפְּתוּב חֵלְבוֹ הָאֲלִיָּה.

וְכַתֵּב דְּכָבֵר יִישֵׁב זֶה הַרְמַב"ם ו"ל בַּפ"ז מָה' מְאַכְלוֹת אֲסוּרוֹת הַלְכָּה ב' בְּמַתְקָה לְשׁוֹנוֹ וְנ"ל הַרְמַב"ם שְׁם שְׁלֵשָׁה חֵלְבִים הֵם שְׁחֵיבִים עֲלֵיהֶם פְּרַת חֵלֵב שְׁעַל הַקָּרֵב וְחֵלֵב שְׁעַל שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְשְׁעַל הַפְּסָלִים.

אָבֵל הָאֲלִיָּה מוֹתֵרָת בְּאַכִּילָה וְלֵא נִקְרָאת חֵלֵב אֱלָא לְעַנְיָן קָרְבָן בַּלְבַּד כְּמוֹ שְׁנִקְרָאוּ חֵלְבִים כְּלִיֹּת וְיוֹתֵרָת הַכָּבֵד לְעַנְיָן קָרְבָן כְּמוֹ שְׁאִתָּהּ אוֹמֵר חֵלֵב הָאֲרִץ וְחֵלֵב כְּלִיֹּת חִטָּה שְׁהוּא טוֹבָם וּלְפִי שְׁמֵרִימִין דְּבָרִים אֵלּוּ מִן הַקָּרְבָן לְשִׁרְפָה לְשֵׁם נִקְרָאוּ חֵלֵב שְׁאִין שְׁם דְּבַר טוֹב אֱלָא הַמּוֹרָם לְשֵׁם.

וּלְכָה נְאָמַר בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּהֵרִימָכֶם אֶת חֵלְבוֹ מִמֶּנּוּ עַכ"ל הַרְמַב"ם ו"ל שְׁם. הִנֵּה מְאוּד יִשׁ לְתַמּוּהָ עָלָיו דְּנָהִי דַע"פ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם ו"ל הַנ"ל יִתְיַשֵּׁב זֶה מ"מ הִיאָה לֵא הַרְגִּישׁ דְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם ו"ל הֵם נִגְדָה ד' הַגַּמ' דְּהָרִי בַגַּמ' נִדְחָה דְּבָרִי.

רַב אֲשֵׁי וּמְסַקִּינן פְּרַב זַבִּיד דְּנוֹדָאֵי נִקְרָא חֵלֵב וּמ"מ מוֹתֵר בְּאַכִּילָה מְשׁוּם דְּבַעֲיָנוּ דְּבַר הַשְּׁנָה בְּשִׁלְשֻׁתוֹן וְהַרְמַב"ם לֵא הַנְּפִיר זֶה פְּלָל וְכַתֵּב טַעַם אַחַר מְדַנְפְּשִׁיָּה [וְע"ש בַּה"ה ו"ל וּבְלַח"מ שְׁם שְׁהָאֲרִיף הַרְבֵּה בְּבִיאור ד' הַרְמַב"ם ו"ל וּבִישׁוּב ד' ה"ה ו"ל] וְכֵן קִשָּׁה דְּהִיכֵן מְצָא בְּכָתוּב דְּכָלִיֹּת וְיוֹתֵרָת הַכָּבֵד נִקְרָאוּ חֵלְבִים לְעַנְיָן קָרְבָן וּמִזֶּה הַמְצִיא דְּחֵלֵב הַנְּכַתֵּב גַּבֵּי קָרְבָנוֹת הוּא מְשׁוּם דְּכָל דְּבַר הַקָּרֵב וּמּוֹפְרָשׁ לַד' נִקְרָא חֵלֵב וּלְפִי דְּבָרֵי לְשׁוֹן

חלב בלשון התורה הנוח על שני דברים או על דבר שמן טוב ומובחר כמו חלב הארץ וחלב פליות חיטה או דבר שנקרב לד' ואף שפטבעו אינו שמן טוב לאכילה רק דהוא קרב לד' ג"כ נקרא חלב ומנין לו להרמב"ם ז"ל כל זה.

וגם בריש דבריו יש לעיין במש"כ דשילשה מיני חלבים יש שחיביים עליהם פרת וחשיב חלב שעל הפסלים מקלל השלשה. ולכאורה תמוה מאוד דנהי דבש"ס דחולין צ"ג אמר ר' אבא אמר רב יהודה אמר שמואל האי תרבא דקליבוסתא אסור וענוש פרת וזהו חלב שעל הפסלים מ"מ בקרא משמע דחלב הפליות וחלב שעל הפסלים הפל אחד שחלב שעל הפליות מנוח על הפסלים דהרי מלשון התורה דכתיב ד' פעמים בפ' ויקרא ואת שתי הפליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הפסלים וכן כתיב בפ' צו גבי אשם ומדלא כתיב ואשר על הפסלים משמע שהוא פירוש למה שקדם דהחלב שעל הפליות הוא המנוח על הפסלים וכן משמע מפרש"י בחומש שם שקתב שהחלב שעל הפליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הפסלים וזהו החלב שפחת המתנים שקורין לונבילוש לון הנראה למעלה בגובה הפסלים ובתחתיתו הבשר חופהו עכ"ל ומשמע שאין שם חלב אחר רק חלב המנוח על הפסלים הנראים בגובה הפסלים ומה שהוזכר אשר על הפסלים כדי למעט החלב אשר בתחתית הפסלים ששם הבשר חופהו ואינו על הפסלים רק בתוך הפסלים.

ועוד קשה דאמאי לא חשיב הרמב"ם עיקר החלב שאסרה תורה דהיינו חלב המכסה את הקרב. וא"כ יש ד' מיני חלב.

ומיהו זה יש לומר דלא חשיב רבינו במנין רק מיני חלבים שמונחים על אברים נפרדים כגון חלב המונחים על הקרב והמונחים על הפליות והמונחים על הפסלים דכל אחד מנוח על אבר אחר.

אבל חלב המכסה והחלב המנוח על הקרב כגון חלב המנוח על המפס ובית הכוסות בעצמן חשיב אותן כאחת פיון דשניהם הם על הקרב לא שיהו למנות אותם בשנים מאחר דשניהם מונחים על הקרב רק דחלב המכסה מנוח מלמעלה ופרוש כשמלה עליהן [שקורין טיילא] וחלב שעל המפס ובית הכוסות מנוח על המפס ובית הכוסות גופא פחת חלב המכסה: ולפיכך חשיב אותן בתדא.

ובזה ניחא נמי מה דלא חשיב לחלב שעל הדקין וחלב שע"ג הקיבה דמרבין אותן מדכתיב ואת כל החלב. והרב המניח במשנה למלה ז"ל בפ"ג מה' שגגות הלכה ה' הוציא מד' רבינו ז"ל אלו דס"ל דבחלב הדקין וחלב הקיבה ליכא לאו וכרת רק איסורא בעלמא וע"ש טעמו ונימוקו.

וכן נראה מד' ה"ה ז"ל פאן. אבל לפי מש"כ בעז"ה אינו ראיה פלל דהא הדקין והקיבה ג"כ נקראו קרב ונחשב הפל כמין אחד [ובאמת בש"ס דהוריות ד' ג' ע"א] מבואר דחלב שעל הדקין וחלב שעל הקיבה חייבין פרת ומביאין עליהם פר בהוראה וכאשר הביא הרב המניח בעצמו להסוגיא דלשם וכתב דבחלב שעל הדקין בנודאי יש להוציא משם דחיבין עליהן פרת ולא ידעתי לפי מה דמסיק אח"כ דליכא בהו לאו וכרת היאך יפרנס

להסוגיא דלשם והדבר צ"ע] אבל במאי דחשיב חלב הפליות וחלב שעל הפסלים בתרתי תמוה לכאורה.

אבל אחר העיון בזה ראיתי דדברי רבינו ברוורים ומאירים כשמש בצהרים דרבינו הרמב"ם ז"ל הביט בעינא פקיקא על דברי התלמוד בחולין (ד' צ"ג) הנ"ל דאמרו דתרבא דקליבוסתא זהו החלב שעל הפסלים וכן אמרינו שם דחלב שהבשר חופהו מותר שעל הפסלים אמר רחמנא ולא שבתוף הפסלים ומשמע להדיא דחלב שעל הפליות לאו היינו חלב שעל הפסלים דאל"כ הו"ל לומר זהו חלב שעל הפליות.

וכן נראה מפירש"י ד"ה תרבא דקליבוסתא וד"ה חלב שהבשר חופהו שפירש דתרבא דקליבוסתא הוא החלב שעל העצם קטן ומנוח על עצם שקורין הנקא וכן פירש בד"ה חלב שהבשר חופה חלב שעל הפסלים שתחת הפליות ונראה בגובה הפסלים.

הרי דמשמע דמלבד חלב שעל הפליות יש חלב גם על הפסלים בעצמן תחת הפליות ומלמעלה בגובה הפסלים הוא נראה ולכן אסור ואכן אח"כ נבלע תחת הבשר אדום ודק ושם מותר דלא אסרה תורה רק מה שעל הפסלים ונראה לכל עכ"ל [ועוד ראיה מהא דאמרינו בש"ם שם אלמא דעל הפסלים אמר רחמנא ולא שבתוף הפסלים ה"נ חלב שעל הפליות ולא שבתוף הפליות ע"ש ודו"ק ונראה שיצא לחז"ל זה דחלב שעל הפסלים בעצמן ג"כ אסור וקרב לגבוה היינו משום דאשר על הפסלים מותר הוא לגמרי דאטו יש חלב על הפליות מה שלא הונח על הפסלים.

ומהו נצרך לסימן שאשר על הפסלים וע"כ, דר"ל דגם חלב שעל הפסלים צריך להקריב והנאו דמואת החלב מושף עצמו ואחר עמו והני כמו דכתיב ואת החלב אשר עליהן ואת אשר על הפסלים וזו מידה הנזכר בפרייתא דל"ב מידות דר"א בנו של ר"י הגלילי וכן נמצא בכמה מקומות במקרא פן וגם פירש"י בחומש יש לפרש פן דלא פא לפרש ולציין מקום החלב שעל הפליות היכן הוא מנוח על הפסלים רק פא לפרש שהחלב שעל הפליות הוא מחובר לחלב שעל הפסלים בראש המתן וכבר האריך בזה הגאון מלבי"ם זצ"ל בבבאיור התורה והמצוה שלו על החומש בפ' ויקרא אות קע"א והוציא מד' רש"י בפ' החומש ובפירוש הש"ס שהחלב שעל הפליות מתחבר עם תרבא דקליבוסתא שהוא בראש המתן והוא החלב המנוח על עצם קטן המנוח על עצם שקורין הנקא ומחובר לחולית האליה [כ"כ ברש"י].

ואמנם בר"ן הגירסא ומחובר לכליות מלמעלה וכן נראה עיקר דברי כתיב אשר על הפסלים ומשמע דחלב הפליות מחובר לחלב הפסלים וכמו שכ' שם בהתורה והמצוה ע"ש] ועוד מבואר בר"ן שם ובתוה"מ דעיקר חלב שעל הפסלים הוא תרבא דתומי מתני וזהו חלב שעל הפסלים תחת הפליות ונראה בגובה הפסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום ודק וקודם שנבלע תחת הבשר אסור משום חלב שעל הפסלים וחיובין עליו פרת ור' אבא אר"י א"ש הוסיף דאף תרבא דקליבוסתא אסור וענוש פרת דגם זה הוא בכלל חלב שעל הפסלים: ולענין מה שעמדנו לעיל על הרמב"ם ז"ל דהיכן מצא בכתוב דיומרת הפכד וכליות נקראו חלב לענין קרבן [ומזה המציא דצריך לומר דלכן נקראו חלב משום דלשון חלב הונח בלה"ק על דבר טוב ושמן כמו דכתיב חלב הארץ וחלב פליות חיטה והלכך גם דברים המורם לשם ג"כ נקראו חלב ואף שאין שמנים טובים מטבעם רק

מחמת זה גופא שמרימין אותם לד' ראוי לקרותם חלב שאין שם דבר טוב אלא המורם לד' [הנה באמת יש לומר דהוציא רבינו ז"ל פן מג' מקראות בתורה בויקרא [ד' פסוק כ"ו ל"א ל"ה] דכתיב שם ואת כל חלבו יקטיר המזבחה פחלב זבח השלמים והיינו גם היותה הפבד והפלויות בכלל וכל חלבו הרי דלכל הדברים הנקרב לגבי מזבח קרא הפתוב אותם בשם חלבו וגם לכליות ויותרת הפבד בעצמם ואף שאינם שמנים וטובים לאכילה מ"מ קרא אותן חלב.

וע"כ דכל דבר המורם לשם נקרא בשם חלב. [והא דלא מקשה הגמ' מפלויות ויותרת הפבד דתתסר באכילה דהא נקראו חלב ועליהם לא יתכן שום תירוץ שתי' שם על האליה דהרי שתי הפלויות והיותרת הפבד הוא דבר השונה בשלשון וגם בכל הפתובים הנ"ל נקראו בשם חלב סתם היינו משום דזה הנה פשוט להש"ס דדבר שיש לה שם בפני עצמו רק שהפתוב קורא אותם בדרך פלל מתחילה בשם חלב או בשם חלבו לא הוי חלב לענין אכילה דלא נקרא חלב רק לענין קרבן משום דהוא מורם לד'.

אבל אינו שם העצם והתורה לא אסרה חלב לאכילה רק בדבר ששם עצם שלה הוא נקרא חלב ואין לה שם אחר כמו חלב שעל הקרב ואינך. אבל באליה דקרי לה הפתוב חלבו האליה ומשמע דשם העצם שלה הוא חלבו האליה שפיר מקשה אלא מעתה תתסר באכילה והוצרך לתרץ משום דאינה שונה בשלשון ולא אסרה התורה חלב באכילה רק בחלב הקרב בשור וכשב ועז] והיה קשה לרבינו דא"כ לענין מה קורא אותה בשם חלבו ולכן פירש דלא נקראת חלב רק לענין קרבן ונ"מ לענין מעילה דנוהג גם בהם מעילה דהם ג"כ נכללים בקרא דכל חלב לד' דמרבינו מינה לרבות אימורי קדשי קלים למעילה וכן ביותרת הפבד ושתי כליות דג"כ נקראו חלב לענין קרבן הם ג"כ בכלל הפתוב דכל חלב לד'.

אבל לרב אשי דאמר דכיון דכתיב חלבו האליה חלב סתמא לא איקרי ומשמע דהפתוב מוציא מכלל חלב סתמא אפי' לענין קרבן דגם לענין קרבן לא נקרא חלב סתמא ולכן שפיר מקשה הגמ' אלא מעתה לא ימעלו בה דכיון דהפתוב הוציא אפי' מכלל חלב הנאמר גבי קרבן ולכן אמרינו מחנרתא פדאמרינו מעיקרא.

ובזה עולין דברי הרמב"ם ז"ל כמין חומר בעזר הששה: וילדעת רבינו ז"ל דדבר המורם ומופרש לשם מקרי דבר טוב. ולכן נקרא חלב דלשון חלב הוא דבר הטוב ומנובחר עולה שפיר לשון הפתוב אמרו לצדיק פי טוב פי פרי מעלליהם יאכלו והיינו דכל צדיק דהוא קדוש ומפריש עתותיו להשם נקרא טוב וכמו שאמר הרמב"ם דאין לה דבר טוב אלא המורם לשם ומסיים הפתוב דבצדיק שצאמר בו פי טוב והיינו צדיק גמור פי פרי מעלליהם יאכלו צדיק גמור צדיק וטוב לו גם בעה"ז פי אוכל פירות המצות בעה"ז וכן כל ישראל בכלל נקראו טובים וכמו דכתיב הטיבה ד' לטובים משום דהם קדושים ומופרשים להשם.

וכן משה רבינו נקרא טוב והתורה נקראת טוב הפל מחמת טעם זה. הנלע"ד פתבתי בעז"ה: בעז"ה אור ליום ב' ער"ח אלול שנת תרנ"ה לפ"ק.

לכבוד הרב המאוהב וכו' מו"ה יעקב מאיר נ"י מו"ץ בק"ק מינסק יצ"ו. אחדש"ת
הרמה באתי להשיבו ע"ד הקונטרס אשר הוציא כת"ר נ"י לאור הדפוס בשנת תרנ"ד
וקראו בשם מי ששון והוא בנוי על כמה חידושי דינים בהלכות טרפות וכעת קבלתי את
הקונטרס הלז ע"י איש אחד וכו' ואמר לי הנה"ל בשם כת"ר כי הוא מבקש ממני לעיין
בו מש"כ לחדש בדין חלב שעל הדקין שמבואר בגמ' וברמב"ם ובשו"ע שחלב שעליהן
באורה אמה אסור וצריף גרידה [ולדעת הרמב"ם בעצמו וכו"ה דעה רש"י בחולין ד' צ"ג
דצריף לגרור במקום שיוצאין מן הקיבה ולזה קרי הש"ס ריש מעינא אף כמה צריף
לגרור לא פירש הרמב"ם שיעורו אבל רש"י פתב בהדיא דצריף לגרור באורה אמה
אבל בשם הגאונים פתב הרמב"ם שריש מעינא הוא המעי שיצא בו הרעי שם צריף
לגרור וכתב הפלבו שירא שמים יוצא ידי שניהם וכ"כ ה"ה ז"ל דמשו"ה הביא הרמב"ם
לדברי הגאונים כדי לחוש לשניהם והובא בשו"ע להלכה בסי' ס"ד סעיף ט"ו] וכתב
הרמ"א ז"ל בהג"ה בשם הפלבו שא"צ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורה אמות
אלו אבל לא השומן הדבוק בטפחית שתחתיו וכן נוהגין רק שמסירין מן הטפחית גם כן
חוט אורה שמונח עליו עם השומן שאצלו עכ"ל הרמ"א ז"ל שם וכן מפורש בהדיא
בכלבו אף דחסר שם איזה תיבות וזה ידוע דספר הפלבו נדפס בטעות משגגת הדפוסים
הראשונים ונלקה בחסר ויתר פידוע] אף בב"י הועתק על נכון לד' הפלבו ז"ל שם
דהמנהג לגרור שניהם מיהו של צד הקיבה צריף לגרור לגמרי אבל של צד הפרפשתא
אין גוררין אותם לגמרי לפי שיש שם חלב טהור: והנה פשוט שפוננתו דאף לדעת
הגאונים דריש מעינא באמתא דבעי גרידה היינו במקום הפרפשתא מ"מ שם א"צ לגרור
לגמרי בעומק עד הבשר ששם יש על הטפחית חלב טהור ואינו חלב טמא רק החלב
שעל הקרום והקרום בעצמו משום שהחלב מונח עליו.

אבל שומן שתחת הקרום הדבוק לטפחיתא בנודאי חל טהור הוא כ"ה פוננת הפלבו בלי
ספק ולא מצאתי לשום מפרש שמפרש פי' אחר בפלבו. והב"י וכן היש"ש בפ' ג"ה לא
העתיקו רק לשון הפלבו אות באות ולא פירשו דבר.

ופשוט שפוננו בו כמו שכ' הרמ"א ז"ל רק דהיש"ש העתיק דברי הפלבו בטעות כמו
שנדפס לפנינו בכלבו [וכן העתיק גם כת"ר נ"י לד' הפלבו ולא הרגיש שחסר איזה
תיבות בדפוס] מיהו של צד הקיבה ושל צד הפרפשתא אין גוררין אותו לגמרי עכ"ל.

אבל הדבר פשוט שחסר בפלבו וצ"ל מיהו של צד הקיבה גוררין אותו לגמרי וכמו
שהעתיק בב"י והיינו משום דהאמה של צד הקיבה ליכא שום שומן טהור תחת הקרום.
לפיכך גוררין אותו אמה לגמרי עד הבשר.

אבל באמה שעל הפרפשתא יש תחת הקרום חלב טהור ואין גוררין פי' אם הקרום והחלב
שעליו: וכן מפורש להדיא בגמ' דחולין (דף מ"ט ע"ב) אר"נ חלב העשוי ככובע אינו
סותם היכא אמרי לה חיטי דכרפשתא ואמרי לה טרפשא דליבא.

וא"כ מוכח להדיא דחלב שעל הפרפשתא שתחת הקרום חלב טהור הוא ומותר באכילה
דאל"כ פשיטא דאינו סותם הלא כל חלב טמא אינו סותם ומאי הוצרה לטעם משום
דעשוי ככובע ונהרי הרמב"ם ז"ל דכ' שם דחלב חלב מותר באכילה פתב ה"ה ז"ל דהוציא
מש"ס הנה מדהוצרה לאשמעין דטרפשא דליבא אינו סותם משום דעשוי ככובע ע"כ

דמותר באכילה דאם טמא הוא פשיטא דאינו סותם ולא הוצרך לטעם משום דעשוי ככובע.

וכ"כ הלח"מ שם בכוננת הרמב"ם וה"ה ז"ל ע"ש. והוה ראיה י"ל ג"כ בחלב שעל הכרפשתא וע"כ מוכרח לומר שמה שכתבו הגאונים ז"ל דריש מעיא באמתא דבעי גרידה דהיינו המעי שיוצא ממנו הרעי.

ע"כ דר"ל דא"צ לגרור רק הקרום והחלב שעליו. אבל החלב שמתחת הקרום והם כמו חיטים מונחים על הטפחיתא ולכן נקרא בלשון הגמ' חיטי דכרפשתא חלב טהור הוא ומותר באכילה.

ונה אין לומר דהגמ' מייירי שלא במקום האמה דהרי סתמא אמרינו חיטי דכרפשתא ומשמע דכל החיטין הדבוקין בכרפשתא שופן הוא ומותר באכילה רק דאינו סותם משום דעשוי ככובע.

ולפיכך כתב הפלפול דאין גוררין אותו לגמרי משום שיש שם חלב טהור ור"ל משום שמתחת הקרום יש חלב טהור וא"א לפירוש דר"ל שא"צ לגרור כל הארץ הטפחיתא דתדא דאין לשון לגמרי סובל זה.

ועוד דהיכי ס"ד לגרור כל הארץ הא בגמ' אמה קתני ואם ר"ל דא"צ אמה שלמה דא"כ הנה צריך לפירוש פמה צריך לגרור או חצי אמה אי שליש אמה או כל שהוא. ועוד היכי אמר דבקיבה וצריך לגרור לגמרי לפי גירסת הב"י הא יותר מאמה בנודאי אינו מחייב ואף דברמב"ם כתב סתמא ומשמע דצריך לגרור כל הארץ של צד הקיבה ופי' באמתא על הבני מעים דהם נקראים אמתא וכמו שכ' הכ"מ שם מ"מ הא הפלפול בעצמו כתב בהדיא שם מתחילה בפירוש דהא שאמר בגמ' באמתא היינו שצריך לגרור בארץ אמה הרי דלא ס"ל בפירוש הרמב"ם והלכך בפלפול א"א לפירוש שום פירוש אחר רק כמו שפירש הרמ"א ז"ל.

וכן מוכח להדיא מד' הגמ' דחולין (דף מ"ט) שהבאתי: ובאור זרוע דף ס"ד ע"א וגם בע"ב ד"ה המנקה עינותי והנה דעתו בפ"י ריש מעיא באמתא בפירוש רש"י והרמב"ם דהיינו אמה הסמוך לקיבה אבל בחלב שעל הטפחיתא כולו היתר ואפילו הקרום והחלב שעליו א"צ לגרור כלל ולכן אין להוציא מדבריו פלוג.

ובאמה שאצל הקיבה בנודאי צריך לגרור לגמרי דשם ליכא שום חלב טהור תחת הקרום: וראיתי לכת"ר נ"י שהביא ראיה מד' העיטור לאסור ומאוד תמהני על כת"ר נ"י שהאריך הביא ראיה לסתור דבריו שהרי העיטור כתב בתחילה דריש מעיא באמתא דבעי גרידה שהוא חלב טמא ואינו סותם ואח"כ מביא לד' ר"נ דחלב העשוי ככונבט אינו סותם אמרי לה דכרפשתא הרי אדרבה מוכח דהחלב שמתחתיו חלב טהור רק דאינו סותם משום שהוא עשוי ככובע ותדע דכאן לא הנכיר העיטור דטמא הוא משום דבאמת אינו טמא רק טהור ואם נאמר דהעיטור סובר דריש מעיא היינו אצל הקיבה בלא"ה אין להוציא מדבריו פלוג וכן מבואר יותר בתו"ה הארץ בבית שני שער ג' [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בדף ל"ז ע"א] שכ' בתחילה דריש מעיא באמתא דאית ביה חלב טמא אינו סותם.

ונהדר פתב ואפילו חלב דגבבי פּרפּשטא אינו סותם פּדאמר ר"נ חלב העשוי פּכוכבע וכו' ומדכתב הרשב"א בלשון ואפילו משמע בהדיא דר"ל דאפילו חלב דגבבי פּרפּשטא דחלב טהור הוא ומותר באכילה מ"מ אינו סותם משום דהוא עשוי פּכוכבע וכמו דאמר ר"נ ואם לאמר דהרשב"א ס"ל פּדעת הגאונים דריש מעיא באמתא היינו שעל הטבחיא ע"כ צ"ל דס"ל ג"כ פּדעת הפלבו דחלב שפחת הקרום טהור הוא ומיהו אינו הקרח כ"כ די"ל דמיירי בחלב שעל הפּרפּשטא שחויץ לאמה הוא: ומה שהביא ראיה מבה"ג שהעתיק דין דריש מעיא באמתא בעי גרירה בהלכות טרפות אלקא דס"ל דאינו סותם לא הבנתי שיחתו בזה דמי לא ידע דאינו סותם פּינון דחלב טמא הוא דהא צריך גרירה פּשיטא דאינו סותם ואמנם היינו בחלב דבנוי גרירה פּגון בחלב שעל הקרום אבל בפחת הקרום אפּשר דלח בעי גרירה ולענין סתימה י"ל דמ"מ אינו סותם משום דעשוי פּכוכבע ואם הבה"ג סובר פּדעת רש"י ונהרמב"ם דריש מעיא באמתא היינו אצל הקיבה אין להוציא מד' הבה"ג פלום: ומיהו הוי מצי להביא מד' הבה"ג מרגניתא ואמר חספא דלקמן שם בבה"ג אצל הדין דחלב העשוי פּכוכבע אינו סותם מסיים הבה"ג ומן הקא טרפינון פּתרפא דליבא. וכתב שם הגאב"ד דק"ק קידאן זצ"ל בהגהותיו לכאורה משמע דס"ל לרפינו דחנט. שני פּכוכבע טרפה הוי.

ונתה הוי מצי כת"ר להביא ראיה דאף השוּמן שפחת הקרום טרפה דהא פתב אפילו שוּמן חלב הוי טרפה, אבל באמת אין לבנות יסוד ע"ז דא"כ אף חלב חלב טמא נזה לא נמצא בשום מקום. אבל הדבר פשוט דיש שם ט"ס בד' בה"ג (וכן בכל הדף יש שם פמה ט"ס וצריך להגיה ומאוד תמהני על הגאב"ד הנ"ל בעל ההגהות דלא חש להגיה שם דכל הדף הוא מלא שיבושין משגגת הדפוס ואין שום הבנה לדברי בה"ג שם) דהרי לקמן בסמוך פתב דאם אינקיב טבחיא החלב סותמו דחלב טהור הוא וגם זה תמוה דהרי להדיא אמרו בגמ' דאינו סותם אף דחלב טהור הוא] ולפיכך נראה דצריך להגיה שם וצ"ל ומן הקא טרפינון אם אינקיבא ליבא ותרפא סתמו כצ"ל.

וראיה לזה דאם מדבר על החלב דטרפה לא שייך כלל למתני לשון טרפה על חלב טמא ולא נמצא פן הך לישנא על חלב בד' בה"ג רק לשון טמא או לשון אסור אבל לשון טרפה לא שייך לכתוב על חלב האסור ועוד יש שם להגיה בד' בה"ג אף אכ"מ.

ובגליון הבה"ג שלי אראה אי"ה להגיה שם הפל על נכון בעז"ה ומה שהביא כת"ר נ"י מהגהות זר נזהב על איסור והיתר הנה מלבד שאין לנו לחוש לדברי הרב המחבר הנ"ל נ"י מאחר שפדברי הפלבו ונהרמ"א מבואר להיתר בחלב שפחת הקרום אין לנו אחריות המחברים שפזמנינו עלינו.

וביותר הו"ל להביא דברי הגאון בעל נשב יעקב והובא בכרתי ופּלתי בסי' ס"ד ס"ק ו' שכ' שהרמ"א טעה ולא הרגיש בט"ס שיש בספר הפלבו ואמנם הפּרתי ופּלתי פתב שפן דעת המהרש"ל והב"ח והלחם חמודות פּהרמ"א דחלב שפחת הקרום מותר וכ"כ בשו"ת חוט השני וכן נהיגי עלמא רק להסיר הקרום ולהניח החלב הדבוק בטבחיא וכל הממרא על הגאונים הנ"ל המתירין לזמן ממרא יחשב כ"כ שם הפּלתי: ואף מש"כ אה"כ דכיון דטהור הוא סותם את הנקב תמהני טובא דהלא בהדיא אמרינו בגמ' דחולין דף מ"ט ע"ב דחייטי דכרפּשטא אינו סותם והיינו החלב שפחת הקרום והפּלתי בעצמו בס"ק הקודם

הקשה על דעת הסוברים דריש מעינא באמתא דבעי גרירה היינו החלב שעל הפרפשתא א"כ למה הוצרך הגמ' לומר הטעם משום דעשוי ככובע הרי דס"ל בעצמו דמן הגמ' משמע אף דטהור הוא מ"מ אינו סותם וקאי פשיטא ליה דלדעת הרמ"א דהחלב שפתחת הקרום מותר באכילה ממילא סותם ודבריו סותרין זא"ז: וגם מה שהוצרך לדחוק ולפרש מש"כ הגמ' דחלב שעל הפרפשתא שאינו סותם אף דטהור הוא מייירי בחלב שחויז לאמה במח"כ בחינם דחוק שהדבר פשוט דהגמ' מייירי בחלב שפתחת הקרום דבאמת טהור הוא כמש"כ הרמ"א ומ"מ אינו סותם משום דלא מהדק.

וגם תירוצו לא נהירא פלל דהא סתמא אמר חיטי דכרפשתא ומשמע בכל מקום שעל הפרפשתא ולכן הדבר פשוט דמייירי בחלב שפתחת הקרום דטהור הוא ומ"מ אינו סותם משום דלא מהדק.

והטעם דטהור אף דלא מהדק והוי פתותב מ"מ פיון דליכא קרום מ"מ לא דמי לחלב המכסה דשם הוי תותב קרום ונקלף ובזה שוין ר' ישמעאל ור"ע דלא מקרי חלב מה"ת להקריב לגבוה ולחייב עליו פרת רק בחלב דהוי קרום ונקלף אלא דר' ישמעאל מקיל טפי וס"ל דבעינן נמי תותב דומיא דחלב המכסה דהוא פרוס פשמלה וממילא פליג בחלב השניבה דס"ל דמותר באכילה משום דאינו תותב אכל קרום לד"ה בעינן.

והו לענין היתר אכילה אכל לענין סתימה לא תליא בקרום רק אסו אינו מהנדק לבשר אינו סותם ולא תליא באיסור והיתר פלל דהרי חלב חיה אף דמותר באכילה מ"מ פיון דאינו מהנדק אינו סותם: וכ"כ באו"ה שער נ"ב בשם ספר התרומה דאין הדבר תלוי בהיתר החלב או באיסורו אלא שבחלב שבאותן מקומות לא מהדק אז אינו סותם וחלב הלב רוצה לומר אפי' אותו שמהדק עליו ממש מ"מ אינו סותם נקיבת הלב משום שהוא קשה ועשוי ככובע וכ"ש טרפשא דליכא אינו סותם הנקב שפלב דחלב העשוי ככובע הוא וגם אינו מהדק עכ"ל האו"ה שם ונראה דגרס בגמ' דטרפשא ודליכא ור"ל לא זו אף זו דלא מבעיא טרפש הלב דאינו סותם משום דלא מהדק אלא אפילו שומן הלב עצמו דמהדק מ"מ אינו סותם משום דעשוי ככובע והחסרון שעשוי ככובע הוא מפני שהוא קשה ואין קשה מגין לפני הרף וכן כתב הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ו מה' שחיטה דחלב הלב וקרום שעל הלב פנולו וכן טרפש הכבד והמקום הלכן שבאמצעה וכן חלב המעי האחרון אף שמותרים באכילה מ"מ אינם מגינים בפני הנקב לפי שהן קשין עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם בהלכה יו"ד וכן הביא הש"ך ז"ל בסימן מ' ס"ק א' וב' דדעת האו"ה והרמב"ם דאפילו שומן הלב עצמו אינו סותם ודלא פדעת המחבר שם.

אף ברמב"ם ז"ל הנ"ל מפורש דגם טרפש הכבד אינו סותם משום דהוא ז"ל מפרש דטרפשא היינו טרפש הכבד ודליכא היינו שומן הלב והקרום שעליו דהיינו פיס הלב ושומן הלב עצמו הדבוק בו הפל נקרא שומן הלב: ועכ"פ מבואר בד' הרמב"ם ז"ל והאו"ה דיש חלב אף דטהור הוא וגם מהדק מ"מ אינו סותם משום דקשה.

ואין לתמונה מד' הש"ס הלזו דחולין על הגאון בעל שער אפרים בתשובה והובא בהגהת המ"ל ז"ל בפיי"ג מה' שגגות דנסתפק לענין מעי הסמוך לקיבה אע"ג דלדין אסור באורה אמה מ"מ לענין נקב סמכינן אפירוש הגאונים שפירשו שהוא סוף המעינים ולדין לכה"פ מסתם קא סתים כמו בחימצא ובר חימצא והספים עמו הפר"ח בסי' מ"ח והסכים

גם לזה בהגהת המ"ל שם ואף דגבי חלב שעל הפֶּרס שגִּחְלְקוּ בו רבינו יואל ורבינו אפרים דעת המהרש"ל דאינו סותם וכן דעת הפר"ח שאני התם דלדעת האוסרים הוא חייב פרת אבל בחלב הדקין הסמוך לראש הקיבה אינו חלב גמור וליפא חייב פרת: והנה אין לתמוה על כל הגאונים ו"ל דמה בקב דגיש דעות המתירים מ"מ לא גרע מחיטי דכרפשתא דג"כ יש מחלוקת אי טהור או טמא מ"מ אינו סותם משום דלא מהדק דהא אינו קושטי דשאני חיטי דכרפשתא דקים להו לחז"ל דלא מהדק [ועיין בכ"מ דלפי טעמו של הרמב"ם ו"ל דעיקר הטעם משום דקשה ואינו מגין צ"ל דהא דאמר בגמ' חלב העשוי ככובע אינו סותם אינו אלא סימן דמיירי באותו חלב העשוי ככובע אבל עיקר הטעם משום דקשה הוא] אבל בחלב שסמוך לקיבה לדעת המתירין היינו דס"ל דמהדק וגם קרום אינו מפסיק ואינו נכלל בכלל הכתוב דאתא פל החלב שעל הקרב דהא דמרבינו מאת פל החלב לרבות חלב הדקין היינו החלב של סוף המעינים שפיר י"ל דסותם [והרב בעל זר זהב בסימן כ' הרפיב ד' הכרו"פ עם הגהות המ"ל ו"ל דס"ל דחלב שעל ראש מעיניא סותם הנקב ובמח"כ לא עיין שפיר בזה דבאמת דברי הכרו"פ אינו ענין לד' המ"ל ו"ל דהמ"ל מיירי בריש מעיניא הסמוך לקיבה ושם שפיר י"ל דסותם דמשום דמהדק.

אבל בחלב שפסוף מעיניא דלא מהדק ונדאי אינו סותם]: וכ"ז פתבנו בחלב שעל הטבחתיא שפתח הקרום. אבל בחלב שפראש המעי הסמוך לקיבה דבעי גרירה משמע מדברי הרמ"א דשם צריך לגרור לגמרי וגוררו עד בשר המעי עצמו וכ"כ בגליון היו"ד להגרע"א ו"ל שם דמשמע מד' הרמ"א דבאמה היוצא מן הקיבה צריך לגרור הפל וכ"כ הרב הלבוש ו"ל וכ"כ הגאון הרד"א ו"ל הנדפס בס' שיורי כנה"ג וכ"כ השבבות יעקב בחלק ג' סו' ס"ב כ"כ הגרע"א ו"ל בגליון היו"ד שם.

[וכת"ר נ"י פתב דהא דבחידידושי רע"א ו"ל לא חשש לאסור הפל רק בראש המעי הסמוך לקיבה היינו משום שהוא ו"ל תפס לעיקר פדעת הפוסקים דריש מעיניא באמתא דבעי גרירה היינו לצד הקיבה.

ובמח"כ זה אינו אמת דונדאי הקרום והחלב שעליו אין שום חילוק בין לצד הקיבה ובין לצד הטבחתיא דבב' הצדדים צריך לנקר שגרי לא הוזכר פלל בדבריו דמספיק לדעת רש"י והא"י יכריע בדבר שלא הכריעו הראשונים הרשב"א וס' התרומה והטור שכ' שצריך לגרור בשניהם מספיקא רק פתב דלענין חלב שפתח הקרום שכ' הרמ"א שמונתר שזה אינו רק לצד הטבחתיא.

אבל לצד הקיבה פולו אסור]: ואגב ראיתי לכתוב דמה שכ' הפלבו ובדברי הרמ"א ו"ל דבצד הקיבה אסור לגמרי. הנה מד' רש"י דחולין (דף מ"ט ע"ב) שכ' טעם דמשו"ה מרבינו לחלב שעל הדקין לאיסור מקרא ואת פל החלב אשר על הקרב והיינו באמה שסמוך לקיבה משום דחלב שעל הקרב מחובר בו והפתוב מרבהו בכלל ואת פל החלב משמע להדיא דדווקא שהחלב שלמעלה שדבוק לחלב שעל הקרב.

אבל מה שפתח לקרום בונדאי מותר דהא הקרום מפסיק בינם לבין חלב שעל הקרב וכ"כ הפרתי ופילתי לדעת רש"י ו"ל וכ' שגם השב יעקב מודה דמדברי רש"י ו"ל אלו היה נראה פו. ורק שכ' פיון דבברייתא השנייה איתא דהוא תותב קרום ונקלה והוא בכלל

ואת כל החלב אשר על הקרב ודמי ממש לחלב המכסה את הקרב ואינו מטעם שחלב הקרב מזונק בו ממילא כולו אסור.

ואפשר דמה שפי' רש"י בתחילה משום דחלב שעל הקרב מחובר בו אינו נתינת טעם דמשו"ה אסור אלא עיקר הטעם דאסור משום דהוא נמי תותב קרום ונקלף כמו חלב המכסה רק דרש"י פתב זה לסימן דבאינה מקום הוא תותב קרום ונקלף היינו במקום שהחלב שעל הקרב מחובר בו.

אבל הפלתי פתב עליו דדבריו אין לו שחר וגם נעלם ממנו ד' המרדכי בפ' גה"נ שכ' בהדיא דטעמו של ר"ע דמרבך מקרא דאת כל החלב לרבות את חלב שעל הדקין היינו משום דחלב המכסה הוא מתפשט על הדקין ומקום ההתפשטות בעי הדקין גרידה.

הרי מבואר דמצד עצמו הוא פשוט רק משום דהחלב מתפשט עליו ויונק ממנו וא"כ למטה מקרום בנודאי מותר: ועוד ראיה ברורה לזה מהא שכ' המרדכי עוד דכשמושה הדקין מהבהמה בעודן חמין ישאר החלב שעליהם עם הדור דכנתא וזה פשוט דהחלב שלמטה מקרום אם ימשוך אותו כל היום לא יזיזו ממקומן.

א"כ האיך פתב המרדכי והרמ"א דאם מושה בעודן חמין א"צ גרידה משום דנשאר החלב לצד הפנתא והרי החלב שלמטה בנודאי נשאר במקומן על הדקין כמו שהיו. וע"כ דחלב הזה בלא"ה לא בעי גרידה כלל ופשוט דסותם ג"כ דהא התם החלב מהודק ואינו עשוי ככובע.

ובאמת י"ל דגם החלב שלמעלה ג"כ סותם דה באמת החלב מהודק לדקין והא דאסור לאכול היינו מטעמא אחרת משום שדבוק לחלב המכסה. אבל החלב בעצמו חלב טהור הוא: ואגב דאירינן בדיני חלב ראיתי להביא בכאן מש"כ מכבר על גליון הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' מאכלות אסורות הלכה ט"ז שכ' שם דבכל דבר שהוא אסור באכילה אע"פ שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה.

והנה פבר תמה עליו הגאון בנו"ב במהד"ת חלק יו"ד בסי' ס"ב ובספרו דגמ"ר ביו"ד בסימן קי"ז דמאי ראיה מהאי קרא דהא י"ל דמירי בנודמנו ועיקר קרא מבעיא ליה להתיר למלאכת גבוה או להתירו להדיוט בהנאה לר"ע ולריה"ג לכל מר פדאית ליה בפסחים (ד' כ"ג) וע"ש מה שתי' על זה.

ואמנם לענ"ד נראה ליישב דאי להתיר גבוה לר"ע או להתיר הנאה להדיוט הוי סגי דיקתוב וחלב נבלה דיעשה לכל מלאכה אבל חלב טרפה מותר לגמרי דמחלב נבלה ידעינן דחלב מותר בהנאה וגם דאינה מטמאה וכ"ש לר"ע דנודאי מותר דהא טרפה אינה מטמאה כלל אלא ע"כ דלהתיר סחורה איצטריף: וגם אין להקשות על הרמב"ם דהא בחולין (ד' ל"ז) אמרינן דהו קרא מבעיא ליה דיבוא אסור נבילה ויחול על אסור חלב ויבוא אסור טרפה ויחול על אסור חלב דלהרמב"ם לשיטתו בפ"ד מה' מאפ"א הלכה י"ז לק"מ דכ' שם דנבלה וטרפה מצטרפין לכזית ואף דהם משני לאנן משום דטרפה תחילת נבלה היא [ונה"כ לא פתבו מקור לדבריו אבל באמת מקורו הוא בירושלמי דנזיר פ"ו הלכה א' דר"י סבר התם דחל נבלה על טרפה ע"ש וס"ל להרמב"ם

דטעמו משום דהפלל חד איסור הוא דטרפה הוא התחלת נבלה] וא"כ חלב טרפה מ"מ מיותר הוא דכינון שנובלה חל על איסור חלב ה"ה טרפה וע"כ דלא אמי רק לסחורה וקא דאמרינו ברחוקין דרחוק איסור טרפה על חלב אתיא כר"ל בירושלמי שם ודו"ק והנלע"ד פתבתי בעז"ה: כ"ד ידידו הדו"ש שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא.

הלכות ביצים סימן לא ראיתי לכתוב בכאן מה שדנתי בהלכה לפני פבוד מר אחי הגאון הצדיק מו"ה בצלאל הפהן זצ"ל בנודון השאלה שפא ופניו בתרגולת אחת שנולקה ביתר רגל וקיה היתר מראש עצם הסחתון ולמעלה וגם היתה לה תואר רגל באופן שהיתה טרפה ונדאית וכמו שמבואר בשו"ע בסי' נ"ה סעיף ד'.

אף התרגולת הלזו היתה טוענת ביצים תמיד פשאר תרגולת הפשרים. והנה פסק מר אחי ז"ל דהתרגולת היא טרפה ואף שטוענת ביצים וכמו שמבואר בדברי הרמ"א בהג"ה בסי' נ"ז סעיף י"ח דבטרפה ונדאית אע"פ שנסתתה י"ב חודש לא מהני ופשוט דלא מהני ג"כ מה שטוענת ביצים.

וכן מבואר עיד בפ"ה סימן פ"א ס"ק ה' דבטרפות מן הבטן לא מהני שהיית י"ב חודש [ולדעת הרשב"א בתשובה שהובא בפ"ה בסי' נ"ז ס"ק מ"ח משמע דס"ל דביתרת אפילו בספק יתרת לא מהני י"ב חודש וכמו שכ' הש"ך שם לדעתו שם.

אף לבסוף מסיק דגם הרשב"א לא קאמר רק בנודאי שלא להכחיש דברי חז"ל אבל לא בספק יתרת ע"ש] אף דנתי לפניו בהלכה דנראה לי דאף דהתרגולת היא טרפה מ"מ הבצים הם פשרות.

מאחר דהתרגולת היא טרפה מן הבטן וכל הביצים שהיא טוענת היא טוענת לאחר שנטרפה נהרי יש לנו מימרא מפורשת ברחוקין (ד' נ"ח) דהבצים מותרות דהא אמר אממר שם הני ביצי דטרפה שיקלא קמא אסירא מפאן ואילך הוי ליה זה נזה גורם ומותר.

ופירש"י דשיקלא קמא אותן שהיו בשעה שנטרפה כולן אסורות דעובר ירך אמו הוא ועמה נטרפו מפאן ואילך היא והזכר גורמין להם שיבואו ודבר שאיסור והיתר גרמו לו שיגדל מותר עכ"ל רש"י שם והתוס' פתבו שם דאע"ג דבסוף פתובות פסקינו כר"י בפרדות דמספקא ליה בפ' או"ב אי חוששין לזרע האב או לא היינו במילתא דשרי כל חד באפי נפשיה ולא שייך זה נזה גורם אבל הקא דחד אסור וחד שרי הוי ליה זה נזה גורם עכ"ל התוס' שם.

וא"כ בנודון דידן נמי דשיקלא בתרא נינהו ופשוט דהבצים מותרות. וקא דהשמיטו הפוסקים ז"ל לדין זה ולא הביאו פלל דבצים דמשיקלא בתרא מותרות היינו משום דהך לישנא קמא דאממר הנה סובר דטרפה יולדת ומשכח"ל שיקלא בתרא.

אבל אנו קיי"ל פלישנא בתרא דאממר דטרפה אינה יולדת ולא משפחת לה דמשיקלא בתרא פלל ורק אמר בלישנא בתרא דהני ביצי דספק טרפה דשיקלא קמא משהינו להו אי הדרא וטענה שרינו ואי לא אסירן.

ולכן לא הביאו הפוסקים ז"ל רק לישנא בתרא בלבד. פן אמרתי לפני מר אחי ז"ל והספיקם לדברי: וכשפירתי דברים אלו לפני מו"ר הרב הגאון חכם הפולל מו"ה יעקב באריט זצ"ל [והיה נקרא בפי כל הרב ר' יעקב קאוונער] הסכים ג"כ לדברי אף אמר לי דמ"מ מה שישבתי על מה דהשמיטו הפוסקים ז"ל ללישנא קמא דאמימר משום דכיון דקיי"ל דטרפה אינה יולדת תו לא משכח"ל שישחלא בתרא כלל [ואף דאירע לפעמים דטרפה ג"כ יולדת וכמש"כ המהרש"ל ביש"ש והובא בש"ך בסי' נ"ז ס"ק מ"ח מ"מ כיון דאינו אלא מיעוטא דמיעוטא לא חשו להביא דין דשיחלא בתרא משום דהוא מילתא דלא שכיח] עדיין לא הצלתי דברי הפוסקים בזה דהא כתב במהרש"ל ביש"ש פא"ט והובא בש"ך בסימן נ"ז ס"ק מ"ה דהא דאמרינו דטרפה אינה יולדת דווקא תלוי בלידה אבל לא בעיבור דאפשר דתתעבר עיבור שלא תבוא לידי לידה אלא תמות בו עכ"ל וא"כ משכח"ל שפיר דין שישחלא בתרא דאם שחט תרנגולת שהיתה טרפה מן הבטן ומצא בה בצים גמורות שמתרות משום דהוי זה וזה גורם וזהו דבר השכיח דהלא גם טרפה יכולה להתעבר עיבור שלא תבוא לידי לידה לפי דעת המהרש"ל הנ"ל.

פן העיר פבוד מו"ר הגאון הנ"ל. ואכן אנכי דנתי לפניו דלכאורה נראה ברור דאין פוננת המהרש"ל ז"ל לומר דיכולה להתעבר ונלד גמור שיהא נגמר בשלימות או לטעון ביצים גמורות רק שאינה יכולה לילד דזה דבר שאינו עולה על הדעת כלל דהא כתב שם המהרש"ל בעצמו דאם נתעברה קודם שנטרפה אז הלידה אינו סימן כלל.

וגם השכל מחייב לזה דמה חיות נצרך ללידה כיון שפיר נגמר הנוולד הטבע דוחה אותו לחוץ ומה בכך דהיא טרפה מ"מ הטבע עושה פעולתה אלא הדבר פשוט דהמהרש"ל ר"ל דאין פח לטרפה שתתעבר עיבור גמור שיהא הנוולד נגמר בשלימות וכשיהיה הנוולד עומד להגמר היא תמות בנודאי מקודם והלכך אם נמצא בצים גמורות לאחר שחיטה בתרנגולת שהיא ספק טרפה גם התרנגולת כשרה דאם איתא דהיתה טרפה לא היתה יכולה לטעון בצים גמורות.

והלכך לא משכח"ל כלל דיהא נמצא בצים גמורות בתרנגולת שהיא טרפה ונדאית ושפיר השמיטו הפוסקים ז"ל ללישנא קמא דאמימר דביעי דמשיחלא בתרא מתרות פן דנתי לפניו והודה לדברי: ואין להקשות דאפתי הו"ל להפוסקים ז"ל להביא דין דמשיחלא בתרא לענין אם נמצא בה בצים שאינן גמורות דזה שכיח גם בטרפה ונדאית דתטעון בצים שאינן גמורות דזה ונדאי אינו קושיא כלל דבצים כל זמן שאינן גמורות הוי כגוף התרנגולת ולא שייך בזה זה וזה גורם ופשוט הוא דהרי אסורין אפילו לאוכלן בחלב דאינו אלא אסור דרבנן וכ"ש לענין טרפה דהוי אסור תורה: ועוד נראה דאף בבצים גמורות כיון שנמצא במעי אמן בנודאי אסורין מדרבנן מיהת אף דנמצאו בתרנגולת טרפה דאף דע"פ עיקר הדין מותרים מצד זה וזה גורם.

מ"מ לא גרעי מבצים שנמצאו בנבלה בנודאי נגמרו מחיים מ"מ אסורות מדרבנן כמו דתנו בעדיות בפ"ה משנה א' דביצת הנבלה אם יש פיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואי לאו אסורה פדברי ב"ש וב"ה אסורין אף אם פיוצא בה נמכרת בשוק והובא להלכה בטוש"ע יו"ד סי' פ"ו סעיף ג' וא"כ בנמצא בתוך התרנגולת לאחר שחיטה אף בבצים גמורות אסורות ואף שנמצאו בתוך תרנגולת טרפה מן הבטן ואף דהוי זה וזה גורם.

הלפף לא הוצרכו הפוסקים ו"ל להביא דין דמשוחל לא בתרא פלל וכלל: ונדע דהא דאמרינו בגמ' דמשוחל לא בתרא מותרות היינו אפילו דלא ידעינו אם נתעברה מזכר או דמארעא ספנא משום דרוב בצים הן משל זכרים וכמו שכ' הרא"ש בפ"ק דביצה סימן ט' ולא חיישינו למיעוטא דספנא מארעא אבל בידיענו בבירור דמארעא ספנא מבואר בגמ' שם דאסורה משום דבספנא מארעא חד גורם הוא וזה פשוט: ואמנם זה נראה ברור דבספק טרפה דאם חזרה וטענה מותרת גם התרנגולת משום דאנגלאי מילתא דלאו טרפה היא היינו אפילו אם טענה ע"י דהיתה ספנא מארעא דכמו דטרפה אינה יכולה לטעון בצים ע"י זכר ה"נ אינה יכולה לטעון ע"י חמום קרקע.

וכן מוכח להדיא מד' הש"ס דחולין שם דעל לישנא קמא דאמימר דאמר דמשוחל לא בתרא מותר דמקשינו עליה מהא דתנו ושון בביצת טרפה שאסורה מפני שאגדה באיסור ותריינו התם בדספנא מארעא.

ואילו על לישנא בתרא דאמימר דאמר הני בעי דספק טרפה משחינו להו אי הדרא וטענה דמקשינו עליה ג"כ מהא דושון בביצת טרפה שאסורה מפני שאגדה באיסור ופירש"י דהקושא היא דהיכי אמר דהטענה היא ראיה דאינה טרפה משום דטרפה אינה יכולה לטעון ודרי במשנה זו מבואר דיכונה לטעון.

וא"כ קשה דלמה לא משני גם כאן דהתם מיירי בדספנא מארעא דבספנא מארעא יכולה לטעון אלא נודאי דפשיטא ליה להגמ' דטרפה אינה יכולה לטעון גם ע"י חמום דקרקע וזו ראיה ברורה.

וכן מצאתי להמהרש"ל בהגהותיו על השערי דורא בסימן ע"ג שכ' אל תטעה באותו הגה דדווקא מזכר אינה יכולה לטעון ולא בספנא מארעא כי אין חילוק ביניהם ודווקא למ"ד דטרפה יולדת ומכשיר שוחל לא בתרא משום דזה וזה גורם אז לא מכשרינו אלא מזכר ולא בספנא מארעא דחד גורם הוא.

אבל לפי המסקנא דקיי"ל דטרפה אינה יולדת אין חילוק פלל. וכן דעת כל המחברים. שלמה לוריא עכ"ל ות"ל שפוננתי לדעתו. אבל דברי רבינו בעל שערי דורא שכ' בלשוני.

אבל אותן שבאו מחמת שנוקק לה זכר אחר שאירע בה ספק פשרות. וגם התרנגולת פשרה עכ"ל צריף להבין דמה הוצרכו לדקדק מחמת דנוקק לה זכר פינו דבאמת דגם אם טענה ע"י דספנא מארעא ג"כ מותרות: אמנם כבוד חתני הרב הגאון המפורסם מו"ה נחום נ"י אב"ד דק"ק טראק יצ"ו תירץ לדברי הש"ד יפה די"ל דלרבנותא פתב פן דהא באמת דעת המהרש"ל דגם טרפה יכולה להתעבר רק דאינה יכולה לגדל העובר בתוך בטנה עד שיוגמר בשלימות והטעם פשוט דהעובר בא ע"י הזכר והלפף הו"א דווקא אם טענה בצים ע"י דספנא מארעא דגם העובר נעשה על ידה אז הוא ראיה דהיא פשרה. אבל אם טענה ע"י זכר הו"א דאינו ראיה דהיא פשרה קמ"ל. פן שמעתי מפי חתני הרה"ג הג"ל ודפח"ח.

ואמנם נראה דאם טענה בצים ועדיין לא נגמרו אינו מוציא מידי טרפות אף דטענה ע"י דספנא מארעא דארף בדספנא מארעא התחלת העיבור ג"כ נעשה על ידה. מ"מ י"ל דגם טרפה יש לה פח להתעבר ע"י דספנא מארעא רק דאינה יכולה להתעבר עיבור גמור שיגמר בשלימות וכמו שכתבתי לעיל: ואגב דאיירינן בענין ביצת טרפה ראיתי לברר דיש שישה חלוקי דינים בביצת טרפה ואלו הן.

א' אם נטענו הבצים קודם שנטרפה ונגמרו הבצים במעיה לאחר שנטרפה הבצים אסורות מן התורה מפני שנגמרו באיסור והיינו המשנה דעדיות פ"ה שהובאה בחולין (ד' נ"ח) ומודים בביצת טרפה מפני שגדילה באיסור וכדאוקמינן שם בחולין דתני גמרה.

ב' אם נטענו ונגמרו קודם שנטרפה וילדה תיכף אחר שנטרפה באופן שידוע דנגמרו קודם שנטרפה בנודאימה"ת מותרות באכילה דהא נגמרו בהיתר [ומש"כ בב"י ושי"ף בסימן פ"ו ס"ק ד' דאסורות מה"ת משום לא פלוג אינו מדנקדק דסברא דלא פלוג אינו רק סברא מדרבנן בעלמא.

אבל מה"ת בנודאי מותר רק דר"ל דעשו אותו פאיסור תורה ממש ונ"מ דגם בספק טרפה אסורה] רק דמדרבנן אסורות כמו בביצת נבלה דאסורה מדרבנן דארף דנגמרה קודם שנתנבלה ואעפ"כ אסור מדרבנן משום גזירה דביצת טרפה.

וכמו שכ' התוס' בחולין (ד' נ"ה) וכ"ש בטריפה גופא בנודאי יש לגזור אטו היכא דנגמרה באיסור ואדרבה בביצת טרפה שנגמרה בהיתר חמור יותר ביצת טרפה מביצת נבלה דהכא אף בביצה של ספק טרפה שנגמרה בהיתר וילדה אחר שנגמרה ג"כ אסור משא"כ בביצה של ספק נבלה מותר באכילה דלא שייך גבה לא פלוג משום דלא משכח"ל כלל בנבלה שהיא נגמרה באיסור: והנה לכאורה יש להביא ראיה מזה דאפילו בביצה של ששה נבלות שמטמאין מחיים דבהו שפיר משכח"ל דתהא נגמרה באיסור מ"מ מותרת מה"ת באכילה והטעם משום דכל הנבלות שמטמאין מחיים אין להם פח שתגמר לאחר שנתנבלה דכיון דהם מטמאין מחיים הוי כמתים ממש.

דאם איתא דבששה נבלות שמטמאין מחיים אסורות מה"ת למה לא גזרו בכל ביצת ספק נבלה משום ביצים של ספק נבלה שמטמאין מחיים כמו דגזרו בביצה של ספק טרפה אף שנגמרו בהיתר משום דלא פלוג אלא נודאי דגם בששה נבלות שמטמאין מחיים אינו אסור רק מדרבנן והפמ"ג בסימן כ"ו מסתפק בזה ונשאר בצ"ע.

ולכאורה לפי מש"כ בעז"ה יש ראיה דגם בהו אינו רק מדרבנן: ואכן לאחר העיון בזה יש לדחות קצת דשאני ביצת טרפה דרובא שקיח יותר דנגמרת הביצה אחר שנטרפה ואז אסורה מן התורה.

והלכך אפי' אם אירע לפעמים שנגמרה ג"כ בהיתר מ"מ אסרו משום לא פלוג אפי' בספק טרפה. אבל בביצת נבלה דבכל נבלות בנודאי נגמרה בהיתר קודם שנתנבלה לא שייך לאסור מחמת ליתא דששה נבלות דמטמאין מחיים משום לא פלוג משום דלא שייך למגזר משום הנה ששה דהוא דבר דלא שקיח ולא שייך למגזר משום הנה דלא גזרינן בטר מילתא דלא שקיחא וזה פשוט ג' נטענו הבצים ונגמרו אחר שנטרפה וילדה מותרים לגמרי אף מדרבנן משום דזה וזה גורם ניהו דהא הזכר אינו טרפה והיינו דינו

דאמימר בלישנא קמא דהנהו ביעי דטרפה דמשיןלא בתרא מותרות רק לפי מה דקיי"ל דטרפה אינה יולדות לא שכיח פלל דתטעון בצים ויגמרו לאחר שנטרפה.

אבל מ"מ אם איבע פה פשוט דמותרות ד' נטענו הבצים ונגמרו קודם שנטרפה וכגון שנטרפה סמוך לשחיטה ונמצאו במעי אמן זהו הדין המבואר בשו"ע סימן פ"ו סעיף ג' ובש"ך שם ס"ק ח' דאסורות מה"ת משום לא פליג והיינו דחז"ל עשאום פטרפה של תורה מטעם לא פלוג ונ"מ דאפי' בנמצאו בתרנגולת שהיא ספק טרפה אסורות דכמו פל ספק של תורה ואף דבאמת אינו אסורים רק מדרבנן ה' נטענו הבצים קודם שנטרפה ונגמרו אחר שנטרפה ונמצאו במעי אמן פשוט דג"כ אסורות מה"ת דמ"ש מילדה הבצים בחיים ואדרבה כ"ש הוא מילדה בחיים דהא בנמצאו במעי אמן אפי' הם גמורות עם קליפתן הקשה מחזי יותר כגופה דהא צריכין מליחה מצד המנהג וכמבואר בשו"ע יו"ד בסימן ע"ה סעיף ו' [ובאמת לפי מש"כ התוס' בביצה ד' ו' דטעם החילוק לענין בצים גמורות דלענין אסור גבלה קיי"ל דנחשב כבשר ואסור מדרבנן מיהת ואילו לענין בשר בחלב קיי"ל דמותר לאוכלו בחלב הוא משום דגבלה אסור מה"ת ובשר עוף בחלב דרבנן.

וא"כ לענין דם דאסור מדאורייתא הו"ל להצריף מליחה מדינא ויש ליישב] ו' נטענו הבצים ונגמרו אחר שנטרפה דאם היתה ילדתו בחיים היו מותרות מצד זה וזה גורם. אבל אם נמצאו לאחר שחיטה במעי אמן נראה דאסורות מדרבנן משום דמחזי כגופה וכמו בביצת גבלה ואף דנודאי נגמרה בהיתר מ"מ אסור מדרבנן משום דמחזי כגוף בשר הנבלה ואף שכ' התוס' גבי ביצת גבלה דאסור משום גזירה דטרפה מ"מ עיקר הטעם הוא משום פניו שנמצא בגוף הנבלה מחזי כגופה: ומיהו פל זה בנמצא בצים גמורות [ומה נקרא גמורות מבואר בסי' פ"ז מחלוקת הפוסקים בזה].

אבל באינן גמורות אפי' תרנגולת פשרה שילדה בצים שאינן גמורות אסורות משום אמה"ח דהא בסי' פ"ו סעיף ד' מבואר דאם הפה התרנגולת על זנבה והטילה ביצתה קודם שנגמרה מותרת והוא שאינה מעורה בגידיו הרי דבעינן דנוקא שאינן מעורות בגידיו ואף דלענין בשר בחלב קיי"ל דאף דמעורות בגידיו מותרות אף דנגמרו בחלבון וסלמון דלא כר' יעקב דס"ל דאם היו מעורות בגידיו אסורות.

אבל לענין אמה"ח חמיר טפי ובעינן דנוקא שאינן מעורות בגידיו והא דאמר קודם שנגמרו היינו שלא נגמרו לגמרי עם קליפתן הקשה. וא"כ פשוט דאם נמצאו במעי אמן בטרפה לאחר שחיטה אסורות משום טרפה כמו התרנגולת בעצמה.

ועוד יש בזה להאריך ויבואר במק"א בעז"ה הנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימני עופות סימן לב ראיתי לברר בעז"ה דיני עופות טמאים בקוצר מןפלג. והנה לשיטת רש"י ז"ל בחולין ס"א בעופות טהורים יש בהם כמה מינים שיש בהם ג' סימני טומאה אף אינו דורס ויש שיש בהם ב' סימני טומאה ואינו דורס ויש לו סימן טהרה אחד בגופו.

ויש שיש לו סימן טומאה אחד בגופו ואינו דורס ויש לו עוד ב' סימני טהרה בגופו וכולם טהורים. ויש שיש לו ד' סימני טהרה והם ע"פ רוב העופות דילן או תורים וכו' יונה.

והלכה אי ידענו במסורת שהוא טהור אוכלין כל הנ"ל. אבל בעוף שאין בו מסורת אז אם לא נמצא בו סימן טהרה כלל בגופו רק דאינו דורס.

צריך שידע שאינו פָּרָס וְעֹזֵנִי אפ"ל בְּיָשׁוּב צָרִיף לִידַע דכ' הָר"ן דִּישׁ שְׂפּוֹכְרִים דְּהָא דְאִמְרִינן דְּלֹא שְׂכִיחֵי בְּיָשׁוּב הִינְנוּ בְּיָשׁוּבֵי דִידְהוּ אֲבָל בְּיָשׁוּבֵי דִיל שְׂכִיחֵי וְהִלְכָה צָרִיף לִידַע שְׂאִינוּ פָּרָס וְעֹזֵנִי וְאִז לִיפָא לְמִיחַשׁ לְמִיזְדֵי אִף לְפִי מְסַקְנַת רַש"י שֵׁם ד' ס"ב דְאָפְלִי אִם חֲזִינוּ דְלֹא דָרַס חֲזִינְשִׁינן שְׂמָא יְדָרוּס בְּפַעַם אַחַר וּכְעֵין הֵהוּא מַעֲשֵׂה דְתַרְנַגּוּלְתָא דְאִגְמָא אִז בְּאִינוּ דֹרַס לְחוּד אֲסוּר לְעוֹלָם לְאֲכוֹל דְשְׂמָא יְדָרוּס בְּשׁוּם פַּעַם וְאִם פֶּן אִין לֹו סִימָן טְהָרָה כָּלֵל וּמִין נָשֵׁר הוּא: יֵשׁ לֹו סִימָן אֶחָד טְהוֹר בְּגוּפוֹ וְאִינוּ דֹרַס חֲזִינְשִׁינן שְׂמָא יְדָרוּס בְּפַעַם אַחַר וּפָרַס אוֹ עֹזֵנִי הוּא וְהִלְכָה צָרִיף לְהַפִּיר פָּרַס וְעֹזֵנִי אֲבָל אִי מְפִיר פָּרַס וְעֹזֵנִי וְיִודַע שְׂאִינוּ מְהֵם לִיפָא לְמִיחַשׁ לְמִיזְדֵי דְלִיפָא לְמִיחַשׁ שְׂמָא דָרִים א"כ הוּא פָּרַס אוֹ עֹזֵנִי וְכִינן שְׂמִפִּיר שְׂאִינוּ פָּרַס וְעֹזֵנִי ע"כ אִינוּ דֹרַס הוּא וְעוֹף טְהוֹר הוּא וְזֵהוּ דְרַב נַחֲמָן דְאָמַר הִי בְּקִי וְכו' לֹא הִזְפִיר וְהוּא דְלֹא דָרִים דַּע"כ עוֹפוֹת אִינוּ דֹרַס הוּא וְאָפְלִי בְּסַפִּיקָא מוֹתֵר כִּינן דְמְפִיר פָּרַס וְעֹזֵנִי וְיִודַע שְׂעוֹף זֵה אִינוּ מְמִינָם וְגַם יֵשׁ לֹו סִימָן אֶחָד טְהוֹר בְּגוּפוֹ בְּנוֹדָאֵי עוֹף טְהוֹר הוּא: וְאִם יֵשׁ לֹו ב' סִימָנֵי טְהָרָה בְּגוּפוֹ חֲזִינְשִׁינן שְׂמָא דֹרַס הוּא וְעוֹרֵב הוּא וְאָפְלִי אִי חֲזִינוּ דְלֹא דָרִים מ"מ חֲזִינְשִׁינן שְׂמָא יְדָרוּס בְּשׁוּם פַּעַם וְכַנ"ל וְהִלְכָה אִין לֹו תְּקֵנָה אֲלֵא עַד שְׂפִיר עוֹרֵב וְכָל מִין עוֹרֵב [דְּעוֹרֵב יֵשׁ לֹו כְּמָה מִינֵים דְאִינוּ דוֹמָה לֹו בְּמִרְאָה וּבְסִימָנֵים מ"מ מִין עוֹרֵב הוּא וְהַתּוֹרָה רַבִּינָהוּ לְאִסּוּרָא דְאֵת כָּל עוֹרֵב לְמִינוֹ כְּתִיב] וְיִודַע שְׂאִינוּ מְהֵם וְאִם אוֹתָן הִב' סִימָנֵים אִינן מְהַסִּימָנֵים שֶׁל עוֹרֵב כְּגוֹן שְׂאֶחָד מְהַסִּימָנֵים הוּא זָפֵק אִז אִינוּ צָרִיף שְׂפִיר עוֹרֵב דְּעוֹרֵב אִין לֹו זָפֵק וְע"כ אִינוּ עוֹרֵב הוּא רַק צָרִיף שְׂפִיר מִין עוֹרֵב.

דְשְׂמָא דְאִינוּ עוֹרֵב הוּא מ"מ שְׂמָא מִין עוֹרֵב הוּא דְאִף דִּישׁ לֹו סִימָנֵים אַחֲרִים מֵהַ שְׂלֵא נִמְצָא בְּעוֹרֵב. מ"מ שְׂמָא מִין עוֹרֵב הוּא דְהָא סְנוּגִית לְבָנָה ס"ל לר"א דְהוּא מִין עוֹרֵב אַע"ג דְאִין בּוֹ סִימָן טְהָרָה כְּעוֹרֵב דְלֹא תִלְיָא בְּזֵה רַק אִם הוּא שְׂכָן וְנִדְמָה עִמּוֹ אִז מְסַתְמָא מִינוּ הוּא וְהִלְכָה יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא שְׂכָן הוּא וְאִף רַבָּנן לֹא פְּלִיגֵי אֲלֵא בְּשָׂכָן לְחוּד אֲבָל בְּשָׂכָן וְנִדְמָה אִף רַבָּנן מוֹדוּ דְמִין עוֹרֵב הוּא אִף דִּישׁ בּוֹ סִימָנֵים אַחֲרִים וְהִלְכָה אִין לֹו תְּקֵנָה עַד שְׂפִיר מִין עוֹרֵב לְכָל הַפְּחוֹת וְאִז טְהוֹר הוּא: יֵשׁ לֹו ג' סִימָנֵי טְהָרָה בְּגוּפוֹ אִז יֵשׁ לְחוּשׁ דִּילְמָא מְכ' עוֹפוֹת טְמֵאִים הוּא וְדָרִים וְהִלְכָה צָרִיף שְׂפִיר בְּהֵן וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן בְּכָל הִכ' עוֹפוֹת טְמֵאִין וּבְזִמְן הַזֶּה דְלֹא שְׂכִיחַ כָּלֵל שְׂפִיר אֲדָם אִפִּי אֶחָד מְהֵן וְכ"ש כָּל הִכ"ד הִלְכָה אִין לֹו תְּקֵנָה אִפִּי בְּאֵ בְּכָל הַד' סִימָנֵים עַד שְׂיִהֵי לֹו ע"ז מְסוֹרֵת אִישׁ מְפִי אִישׁ שֶׁהוּא טְהוֹר דְּבִלֵא"ה חֲזִינְשִׁינן שְׂמָא דֹרַס הוּא דְאִנן לֹא בְּקִיאִין בְּדָרִיסָה דְהָא אִפִּי בְּדוֹרוֹת הָרַאשׁוֹנִים טְעוּ בְּזֵה בְּתַרְנַגּוּלְתָא דְאִגְמָא וְהִלְכָה אִין לֹו תְּקֵנָה לְבַד מְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה שְׂאִין צָרִיכִים מְסוֹרֵת דְהָא הַכְּשִׁירָה הַתּוֹרָה אוֹתָן לְהַדְיָא אִפִּי לְקַרְבָּן וְכ"ש לְהַדְיָוֵט. אֲבָל זוֹלַת זֵה צָרִיף מְסוֹרֵת דְוּוּקָא. וְכָל הָעוֹפוֹת דְאוֹכְלִין בְּזֵה"ז כְּגוֹן תַּרְנַגּוּלִים וְאֲוֹנוֹנִים וְכַדוּמָה הַכָּל מְשׁוּם שְׂיֵשׁ עֲלֵיהֶם מְסוֹרֵת.

וְדַע דְּעוֹף שְׂיֵשׁ לֹו מְסוֹרֵת אִף דִּישׁ לֹו ג' סִימָנֵי טוֹמְאָה. אִף דְלֹא דָרִים טְהוֹר דְהָא יֵשׁ לֹו מְסוֹרֵת.

אָבֿל אַי חֿזֿינֿו דְּדָרִיס אַף דֿיִש לֿו ג' סִימְנִי טְהָרָה אִז לֹא שְׁמַעִינֿו לְמִסְנֶרֶת דְּהָא חֿזֿינֿו דְּטָמָא הוּא וְהַמִּסְנֶרֶת טְעוּת הוּא וְלֹא סְמִכִינֿו עֲלֶיהָ וְהַלְפָּה גַם בִּזְוִה"ז נ"מ בְּסִימְנִים לְעֵנִי אַם יִש לְשַׁמְעַע לְמִסְנֶרֶת אוֹ לֹא: וְדַע עוֹד דֿיִש נ"מ בֵּין וְנִדְאֵי דְרִיס לְסַפֵּק דְרִיס לְעֵנִי מְלִקוּת [וְנ"מ בִּזְמַה"ז לְעֵנִי פְסוּלֵי עֲדוּת] דְּוִנְדְאֵי דְרִיס טָמָא וְלוֹקִין אָבֿל בְּלֹא חֿזֿינָא אַי דְרִיס אוֹ לֹא וְאִף דֿיִש לֿו ג' סִימְנִי טְוּמָאָה סְפִיקָא הוּא וְאִין לוֹקִין עֲלֵיו וּבִזְמַה"ז לֹא נַעֲשֶׂה פְסוּל לְעֲדוּת ע"י זֶה [אַם לֹא ע"י הַכְרֵזָה עֵי חו"מ ס' ל"ד]: וְכֹל זֶה לְשִׁיטַת רַש"י.

אָבֿל שִׁיטַת רַבֵּינוּ מִשֶּׁה בֵּר יוֹסֵף ז"ל הוּא פֶּה דְעוּף הַבָּא בִּג' סִימְנִין טְהוּרִין בְּגוּפּוֹ אִינוּ צָרִיף לְמִסְנֶרֶת כָּלֵל דְּוִנְדְאֵי טְהוּר הוּא דְאִין לֶה עוּף טָמָא שִׁיִּש לֿו ג' סִימְנִי טְהָרָה וְאִף אַם לֹא יִדְעִינֿו אַי דְרִיס אַי לֹא טְהוּר הוּא דְוִנְדְאֵי לֹא דְרִיס דֹא"א כָּלֵל שִׁיִּדְרוּס: בָּא בִּב' סִימְנִי טְהָרָה וְיָדוּעַ שְׁאִינוּ דוּרְס טְהוּר הוּא.

אָבֿל כְּבָר כְּתִבְנוּ דְזֶה לֹא אֶפְשָׁר לִידַע בְּבִירוּר אַי דְרִיס אוֹ לֹא וְהַלְפָּה יִש לְחוּשׁ שְׁמָא דְרִיס וְעוֹרֵב הוּא וְהַלְפָּה צָרִיף שְׁיַכִּיר עוֹרֵב אוֹ מִינוּ כְּמוֹ לְרַש"י: בָּא בִּב' צָרִיף לְחוּשׁ שְׁמָא דוּרְס הוּא וּמְכָל הַכ"א עוֹפּוֹת טָמְאִין הוּא דְכָל הַכ' עוֹפּוֹת וְכֹן פָּרַס אוֹ עֲזַנְיָ אִית לְהוּ חַד סִימֵן וְחַד מְכָל הַנֶּה תְּלַתָּא הַדְרִי בְּכוּלְהוּ. לְמַשָּׁל.

הִרְאָה יִש לֶה זָפֵק הַאִי' קוֹרְקַבְנָה נִקְלָה. אַנְפָּה יִש לֶה אֶצְבַּע יַתִּירָה אוֹ אִיפְכָּא וְכֹן פָּרַס אוֹ עֲזַנְיָ יִש לֶה אֶחָד מֵהַג' סִימְנִים הַנִּזְכָּרִים.

אָבֿל חִבְרַתָּה יִש לֶה סִימֵן חֲדָשׁ דְּהִינֵנוּ דְאִינוּ דוּרְס וְיִש לֶה הַג' סִימְנִי טְוּמָאָה הַלְפָּה צָרִיף שְׁיַכִּיר כָּל הַכ"א: בָּא בְּסִימֵן דְאִינוּ דוּרְס וּבְגוּפּוֹ אִין לֿו סִימֵן טְהָרָה כָּלֵל צָרִיף שְׁיַכִּיר פָּרַס וְעֲזַנְיָ וְהַלְפָּה לְעוֹלָם צָרִיף מְסוּנֶרֶת לְבַד מֵהַבָּא בִּג' סִימְנִי טְהָרָה דְאִז טְהוּר בְּוִנְדְאֵי וְהָא דְאִמְרִינֿו דְאִינוּ נֶאֱכָל אֵלָא בְּמִסְנֶרֶת הִינֵנוּ דְמַחֲסִים אַפְתִּי לֹא יִדְעִינֿו אַם קוֹרְקַבְנּוּ נִקְלָה וְלֹא יִדְעִינֿו כָּלֵל אַם יִש לֿו ג' סִימְנִים אוֹ ב'.

וְהַלְפָּה צָרִיף מְסוּנֶרֶת. מִיְהוּ אֶפְשָׁר לְשׁוֹחֲטוֹ עַל תְּנַאי וְיִרְאָה אַח"כ וְהַבְּרָכָה יְבָרַךְ עַל עוּף אַחַר טְהוּר.

וּא"כ מִשְׁכַּחַת לֶה דִּיאַכֵּל בְּלֹא מְסוּנֶרֶת אַם יִמְצָא אַחַר הַשְּׁחִיטָה דְקוֹרְקַבְנּוּ נִקְלָה. וְצָרִיף לְזוּמֵר דְקִאֵי בְּאֶמֶת אַי יִש לֿו ב' אָבֿל בִּג' אִין צָרִיף בְּאֶמֶת מְסוּנֶרֶת: וְנִרְאִיתִי לְהַשְׁ"ף בְּסִי' פ"ב בְּס"ק ט' שֶׁהֵבִיא דַעַת הַאו"ה דְאִף בְּמִסְנֶרֶת צָרִיף ג' סִימְנִי טְהָרָה וְתַמָּה עֲלֵיו: אָבֿל הַמְעַיִין בַּאו"ה עֲצָמוֹ בְּכָלֵל נ"ו סִימֵן י"ח יִרְאָה דְלֵק"מ דַּכ' הֵתֵם שְׁנֵי דִינִים.

דְאִם יִש בּוּ מְסוּנֶרֶת שֶׁהוּא אִינוּ דוּרְס אִז צָרִיף שִׁיְהִיָּה בּוּ ג' סִימְנִי טְהָרָה בְּגוּפּוֹ [דְאִם אִין בּוּ רַק ב' סִימְנִי טְהָרָה בְּגוּפּוֹ מֵאִי מוֹעִיל הַמְסוּנֶרֶת שְׁאִינוּ דוּרְס דְהָא לְדַעַת הַתּוֹס' וְסוּה"ת וְהַסְמ"ג שְׁאֵבִיא לְקַמֵּן בְּסוּמּוֹה כָּל הַכ' עוֹפּוֹת טָמְאִין יִש בְּהֵם ב' סִימְנִי טְהָרָה בְּגוּפּוֹן וְאִינָם דוּרְסִים וְאִם אִין בּוּ רַק סִימֵן אֶחָד בְּגוּפּוֹ יִש לְחוּשׁ דְשְׁמָא עוֹרֵב הוּא דְעוֹרֵב נְמִי אִינוּ דוּרְס וְאִם אִין בּוּ סִימֵן טְהָרָה בְּגוּפּוֹ כָּלֵל.

יִש לְחוּשׁ דְשְׁמָא פָּרַס אוֹ עֲזַנְיָ הוּא] וְשׁוּב כְּתִב וְאֶפְּלוּ בְּלֹא בְּדִיקַת ג' סִימְנִין כָּלֵל כִּכִּיל לְאֶחָד כָּל עוּף שְׁנוֹהֲגִין הָעוֹלָם בּוּ הִיִּתֵר דְהִינֵנוּ בְּמִסְנֶרֶת עַכ"ל דְאֶפְּל' אַם אִין בּוּ מֵהַג'

סימנין שְׁבִּגּוּפוֹ כָּלֵל רַק דְּאִינוּ דוֹרְם הוּא טְהוֹר וּמְוֹתֵר בְּאַכִּילָה אִם יֵשׁ נוּ מְסֻנְרֵת דְּהוּא טְהוֹר וּא"כ דְּבָרֵי הָאו"ה בְּרוּרִין בְּזֶה וְדו"ק: וְשִׁיטָּה שְׁלִישִׁית יֵשׁ בְּזֶה לְרִבּוּתֵינוּ בְּעֲלֵי הַתּוֹס' ו"ל וּכ"ה ג"כ שִׁיטַת בְּעַל סֶפֶר הַתְּרוּמָה וְהַסֵּמ"ג וְסִינְעֵתָם דְּכ' עוֹפוֹת הַטְּמְאִין יֵשׁ לָהֶם ג' סִימָנִים טְהוֹרִים כְּשִׁיטַת רַש"י ו"ל אֶלָּא דְּרַש"י סוֹבֵר דְּהַג' סִימָנִים הַפֵּל בְּגוּפוֹ וְהֵם ו"ל סוֹבְרִים דְּב' בְּגוּפֵי וְהַג' הוּא שְׁאִינוּ דוֹרְם.

וְכֵן עוֹרֵב יֵשׁ לוֹ סִימָן אֶחָד בְּגוּפוֹ וְהַסִּימָן הַב' שְׁאִינוּ דוֹרְם וּפְרָס וְעֲזָנָי' חֲדָא יֵשׁ לָהֶם סִימָן אֶחָד טְהוֹר מֵה שְׁלֵא נִמְצָא בְּכָל הַכ' אֲבָל דוֹרְסַת וְחֲדָא סִימָן שְׁלֵה שְׁאִינָה דוֹרְסַת אֲבָל אִין לָה סִימָן טְהוֹרָה בְּגוּפָה כָּלֵל וְנִמְצָא דְּהוּא לְהִקְפָּה מִמֶּשׁ מְדַעַת רַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף ו"ל דְּלַדְעַת רַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף ו"ל כָּל הָעוֹפוֹת הַטְּמְאִין דוֹרְסִין זוּלַת פְּרָס אוֹ עֲזָנָי' וְלִהְיוֹס' אִיפְכָּא כָּל עוֹפוֹת הַטְּמְאִין אִינְן דוֹרְסִין זוּלַת נֶשֶׁר.

וּפְרָס אוֹ עֲזָנָי' [אֲבָל בְּזֶה הַפֵּל מוֹדִים דְּאִין לָהּ בְּטְהוֹרִים שְׁדוֹרְס וְכָל עוֹף שְׁדוֹרְס טְמֵא לַד"ה דַּע"כ מִין נֶשֶׁר הוּא אוֹ מִין פְּרָס וְעֲזָנָי' דְּאִין לָהּ בְּטְהוֹרִים דוֹרְס] וְלִפִּי זֶה יִשְׁתַּנְּהַה כְּמָה דִּינִים מְשֻׁנָּגִים לְשִׁיטַת הַתּוֹס' וְסִינְעֵתָם ו"ל כִּי צִדַּד עוֹף הַבָּא בַּג' סִימָנִים בְּגוּפוֹ בְּיָדוּעַ שְׁהוּא טְהוֹר כְּמוֹ לְשִׁיטַת הַר"מ בַּר יוֹסֵף ו"ל דְּאִין לָהּ בְּטְמֵאִים שְׁיֵשׁ לוֹ ג' סִימָנִים בְּגוּפוֹ: בָּא בְּשֵׁנֵי סִימָנִין בְּגוּפוֹ וְאִינוּ דוֹרְס צְרִיף לְחוּשׁ שְׁמָא מַכ' עוֹפוֹת טְמְאִין הוּא מִשָּׂא"כ לְשִׁיטַת רַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף טְהוֹר דְּכָל שְׁאִינוּ דוֹרְס טְהוֹר אֶלָּא שְׁלַעִיל כְּתָבוּ דְּזֶה א"א לִידַע בְּבִירוֹר.

בָּא בַב' סִימָנִים וְאִינוּ יָדוּעַ אִם הוּא דוֹרְס אִם לֹא לִהְיוֹס' טְמֵא דְּאָף דְּנוֹדָאֵי אִינוּ דוֹרְס מ"מ שְׁמָא מַכ' עוֹפוֹת הוּא וְלַרַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף טְמֵא שְׁמָא דוֹרְס הוּא וְעוֹרֵב הוּא. בָּא בַב' סִימָנִים וְדוֹרְסִין בְּנוֹדָאֵי זֶה לִהְיוֹס' אִינוּ בְּמַצִּיאוֹת כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּדוֹרְס ע"כ עוֹף טְמֵא הוּא וּבְעוֹפוֹת טְמְאִין לֹא נִמְצָא כָּלֵל שְׁיִהְי' לוֹ ב' סִימָנִים וְיִדְרוֹס.

וְלַרַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף טְמֵא דְּנוֹדָאֵי עוֹרֵב הוּא: בָּא בַא' וְאִינוּ דוֹרְס בְּנוֹדָאֵי לִהְיוֹס' טְמֵא שְׁמָא עוֹרֵב הוּא וְהַלְכָּהּ צְרִיף שְׁיִכִּיר עוֹרֵב וּמִינוּ וְאִם מְכִיר וְיודַע שְׁאִינוּ מֵהֶם טְהוֹר. וְלַרַש"י וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף א"צ לְהַפִּיר כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּאִינוּ דוֹרְס טְהוֹר הוּא וְאִם אִינוּ יָדוּעַ שְׁהוּא דוֹרְס אוֹ לֹא לִהְיוֹס' טְמֵא שְׁמָא אִינוּ דוֹרְס עוֹרֵב הוּא אוֹ שְׁמָא דוֹרְס וּפְרָס אוֹ עֲזָנָי' הוּא וְהַלְכָּהּ צְרִיף שְׁיִכִּיר שְׁנִיָּהֶם דְּוּקָא עוֹרֵב וּפְרָס וְעֲזָנָי'.

אֲבָל לַרַש"י א"צ שְׁיִכִּיר אֶלָּא פְּרָס וְעֲזָנָי' דְּשְׁמָא הוּא דוֹרְס וּא"כ י"ל דְּפְרָס אוֹ עֲזָנָי' הוּא וּבִישׁוּב א"צ לְהַפִּיר כָּלֵל. וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף צְרִיף לְהַפִּיר כָּל הַכ"א עוֹפוֹת: בָּא בְּסִימָן שְׁאִינוּ דוֹרְס לְחוּד צְרִיף לְחוּשׁ שְׁמָא פְּרָס וְעֲזָנָי' הוּא וְצְרִיף לְהַפִּירָם.

וּבְזֶה אִין נ"מ כָּלֵל בֵּין הַשִּׁיטוֹת. וְרִאִיתִי לְהַגְר"א ו"ל בְּבִיאוּרֵיו לִי"ד ס' פ"ב ס"ק ג' בְּסוּפוֹ.

שְׂכ' דְּאִין נ"מ בֵּין שִׁיטַת הַתּוֹס' לְשִׁיטַת הַר"מ בַּר יוֹסֵף אֶלָּא בְּבָא בְּס' אֶחָד בְּגוּפוֹ וּמְכִיר עוֹרֵב וּמִינֵיו דְּלִהְיוֹס' כְּשֶׁר בְּאִינָה סִימָן שְׁיִהְיָה [ר"ל מְשׁוּם דְּפְרָס וְעֲזָנָי' לֹא שְׂכִיחֵי בִישׁוּב לֹא חִיָּשִׁינּוּ לְהוֹ] וְהַר"מ בַּר יוֹסֵף דְּוּקָא בְּאִינוּ דוֹרְס עַכ"ל וְר"ל דְּבְסִימָן אַחַר חִיָּשִׁינּוּ שְׁמָא הוּא דוֹרְס וּמַכ' עוֹפוֹת הוּא וְדְבָרֵיו צ"ע דְּהָא אִיכָּא כְּמָה נְפִקוּתָא הִיכָּא דְּיָדוּעַ שְׁאִינוּ דוֹרְס וְהִינּוּ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּגוּפוֹ סִימָן א'.

ואינו דורס או דיש לו ב' סימנים ואינו דורס דלתנס' טמא ולהר"מ טהור. ואולי דנה לא ידענו בבירור דזמנין דדרסה ומשו"ה לא חשיב לה ובאינו ידוע אין נ"מ באמת אלא בנה.

ונמצא לפי זה דלרש"י ותוס' אין נ"מ פלל וכלל לדינא ודו"ק: ומיהו עדיין תימה לי דמ"מ איפא נפקותא באין ידוע בבא בב' סימנים דלהר"מ בר"י א"צ להפיר אלא עורב. וכן לרש"י ולהתוס' צריף להפיר פל הכ' ועורב א"צ וכן בבא באחד ואינו ידוע אם דורס דלהר"מ צריף להפיר פל הכ"א.

אבל עורב א"צ להפיר ולהתוס' א"צ להפיר אלא עורב ומיהו יש ניישב ודו"ק: והנה פי השמועה לפי שיטות אלו במימרא דרב נחמן ואמימר הוא פה. במימרא דרב נחמן הי' בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור לא הנה בקי בהן ובשמותיהן בסי' אחד טמא בשני סימנים טהור והוא שפיר עורב.

לשיטת רש"י ה' סימן אחד וב' סימנים הפל בגופו מייירי ור"ל הי' בקי בהן ובשמותיהן של פס ופזני' בסימן אחד טהור דליפא למיחש אלא לפס ופזני' והא מפיר שאינו מהן. אבל אם אינו מפיר טמא שפס ופזני' היא דסבר דאף בישוב צריף למיחש להו ופליג עלי' דאמימר או דר"ל באמת במדבריות ולא פליג.

אבל בשני סימנים טהור ובלבד שפיר עורב ומייירי דאינו יודע אם דורס הוא אם לא דאם יודע שאינו דורס א"צ להפיר פלל ואפ' בסימן אחד טהור. אף אם הוא הסימן אחד אז צריף להפיר בהן ובשמותיהן של פס ופזני'.

ונהו דרב נחמן לא הזכיר פלל והוא דלא דרים דע"כ אינו דורס דכיון דיש לו סימן אחד טהור בגופו ויודע שאינו פס ופזני' ע"כ טהור הוא ואינו דורס הוא. אמנם דחוק קצת לשיטת רש"י דא"כ מאי איפא בין סי' אחד לב' סימנים הלא בשניהם א"צ להפיר אלא עוף אחד או פס ופזני' או עורב ומאי קאמר ברישא לשון רבים בהן ובשמותיהן.

וכבר עמד ע"ז הר"ן ז"ל: ואמימר אמר דהילכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דרים ר"ל סימן אחד בגופו טהור והוא דלא ידוע אם דרים או לא דאם ידוע דדרים ע"כ פס ופזני' הוא ואם ידוע דלא דרים פשיטא דטהור דע"כ טהור הוא.

והלכך ע"כ צ"ל דר"ל והוא דלא דרים דהיינו דאין ידע מ"מ טהור וקמ"ל דלא חיישינן לפס ופזני' משום דלא שכיחי בישוב כ"ה לפרש"י וה"ה אם הסימן דלא דרים ג"כ טהור: ולשיטת הר"מ ב"ר יוסף ז"ל הפי' הוא בד' ר"נ דצריף להפיר פל הכ' עופות טמאין.

אבל בב' סימנים א"צ להפיר אלא עורב ולשיטתו אתי הסוגיא שפיר ובאמימר צ"ל דהוא מפרש והוא דלא דרים פלומר והוא דטהור בסימן אחד ונוקא דהסימן הוא דלא דרים בנודאי אז טהור דאז ליפא למיחש אלא לפס ופזני' והם לא שכיחי.

אבל בסימן אחר בגופו לא דהא איפא למיחש לכל הכ' והיינו נודאי שכיחי. וכן מבואר בר"ן: אבל תמיהה לי על שיטתו ז"ל דמאי מקשה ה' דרב נחמן מאי ה' ר"נ מייירי בחשש דכל הכ' עופות.

והלכה אומר דבסימן אחד טמא. אבל הוא מייירי בחשש דפרס ועונגי דלא שכיחי בישוב
והא והוא דלא דריס דהסימן הוא היינו שאינו דורס והלכה אומר דטהור.

ומאי קושיא והדבר צ"ע: ולשיטת התוס' הפי' הוא כה' הי' בקי בהן ר"ל בפרס ועונגי עוף
הבא בסי' אחד או סימן בגופו או סימן שאינו דורס טהור אינו בקי בפרס ועונגי. עוף
הבא בסי' אחד טמא או סימן בגופו או סימן שאינו דורס הפל טמא בשני סימנים ר"ל ב'
סימנים מהסימנים של עופות טמאין דהיינו סימן אחד בגופו וסימן אחד שאינו דורס אז
טהור ובלבד שיפיר עורב.

אבל אם יש לו ב' סימנים בגופו אז ממ"נ אם אינו ידוע צריף להפיר הכ' דאף דונדאי
אינו דורס מ"מ שטמא מכ' עופות הוא. ובמיקרא דאמיקר הפי' הוא כפי' הר"מ בר' יוסף
ז"ל דהוא לא דריס ר"ל דהסימן הוא שאינו דורס.

אבל בסימן אחד בגופו ממ"נ לא מהני דאם דורס בונדאי טמא ופרס או עונגי הוא ואם
אינו ידוע חיישינן שטמא אינו דורס ועורב הוא. וכן בידוע שאינו דורס ג"כ חיישינן שטמא
עורב הוא הלכה ע"כ אין היתר אלא בסימן אחד שאינו דורס שאז ע"כ אם טמא הוא
ע"כ פרס ועונגי הוא והם לא שכיחי בישוב והלכה אמרינן דטהורים הם והלכה מקשה
שפיר הא דרב נחמן מאי דהא רב נחמן צריף להפיר פרס ועונגי: שוב ראיתי דמה
שפכתתי לעיל דלשיטת התוס'.

הך מיקרא בסימן אחד ר"ל או סימן אחד בגופו או סימן שאינו דורס. לכאורה ליתא
דבסימן אחד בגופו לא מהני בקי בהן בפרס ועונגי דהא צריף למיחש נמי לעורב דהא
ע"כ מייירי דאינו ידוע אם דריס דבידוע בונדאי טמא וא"כ שטמא אינו דורס ועורב הוא
ואם מייירי דבידוע שאינו דורס ג"כ איכא למיחש להך ספיקא דעורב וצ"ע לכאורה.

שוב ראיתי דיש לפרש באמת דהא דאמר רב נחמן הי' בקי בהן ובשמותיהן ר"ל בעורב
ובפרס ובעונגי ותסתלק בזה תמיהת הר"ן לשיטת רש"י ותוס' מאי קאמר בהם לשון
רבים וענין עליו אבל לפי זה ניחא [ואפשר דמשום זה לא הזכיר הר"ן אלא רש"י ולא
הזכיר שיטת התוס' בתמיהה זו משום דבאמת לשיטת התוס' ניחא שפיר לשון רבים דרב
נחמן] וכך פירושו הי' בקי בהם ר"ל בשמים אז אף הבא בסימן אחד טהור דכיון דבקי
בתרתי גם לפרס ועונגי ליכא למיחש אבל אם אינו בקי בהם ר"ל בשמים אלא באחד
דהיינו בעורב לחוד א"כ בסימן אחד טמא בב' סימנים טהור וזהו דמסיים ובלבד שיפיר
עורב ר"ל דזה ע"כ צריף שיידע וכ"ש שיפיר בשמיהם דהבא בשמים טהור והא דמסיים
לא הי' בקי בהם לשון רבים ואף דהבא בונדאי צריף למתני לשון יחיד אלא דשיגרא
דלישנא דרישא נקיט [ועוד י"ל דתני לשון רבים משום דצריף שיפיר פרס ועונגי ובה
נסתלק ג"כ קושית הר"ן על רש"י שכ' לעיל]: ודע דיש לי מקום עיון בש"ס הבזכר
במיקרא דאמיקר דאמר לי' רב אשי הא דרב נחמן מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל
ותימה לי דמאי.

דוחקיה למימר דלא סבירא ליה הא דרב נחמן דילמא הך דרב נחמן במדבר איירי דשכיח
פרס ועונגי הלכה צריף להיות בקי בהן ונוקא והוא הא מייירי בישוב וכדמפרש ומאי

איפא וכו' ומצאתי בעז"ה גירסא נפלאה ברב אלפס וקרא"ש ואיבעית אימא מאי איפא וכו' ולפי גי' זו הוא שני תירוצים.

ולתני הראשון באמת אף במדבר מותר לאמיר בסימן אחד דלא חיישינו קלל לפרס ועונני' וא"ש הא דקאמר לא ס"ל הא דרב נחמן והטעם נראה דלא חייש שמה דרוס פינו דעכשיו רואין דאינו דרוס.

א"כ יש לו ב' סימנים סימן אחד בגופו וגם אינו דרוס וע"כ טהור הוא אלא דרב נחמן חייש שמה דרוס בפעם אחרת דאין אנו בקיאים בסימן דאינו דרוס וכמו דאמרינו לקמן חזויה דדרסה ואכלה [ד' ס"ב ב'] והלכה סבר דצריה להיות בקי בפרס ועונני' ואמיר לא חייש והא דאמר והוא דלא דריס ר"ל בידוע דלא דריס ודלא כפירש"י [ואף דלקמן בגירסתא אמר מרימר הכי דחזויה דדרסה ואכלה איפא למימר דמרימר לחוד ואמיר לחוד]: שוב ראיתי שהמעדני יו"ט ו"ל עמד על גי' זו דא"כ הוא מילתא בלא טעמא דלמה לא ס"ל הא דרב נחמן ולכן מתוך קושיא זו רצה להגיה ברב אלפס וקרא"ש ואיבעית אימא דמשום דפרס ועונני' וכו' בדלי"ת.

אבל איני יודע מה תיקון בהג"ה זו. אבל באמת לא קשה מידי וכמש"כ בעז"ה: ורפי זה הא דדרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסירה חזויה דדרסה ואכלה ופי' התוס' דמתחילה אכלוה דסברי דלא דרוס ומשום פרס ועונני' לא חשו דלא שכיחי בישוב ולה"ל לא צריה לזה אלא די"ל דאכלו בכל מקום אלא דסברי כאמיר דלא חיישינו שמה דרוס והי' לו עוד סימן בגופו.

וא"כ טהור הוא ואח"כ חזו דדרסה ואכלה וע"כ טמא הוא. ולפי' התוס' דלא הי' אלא הך סימן דלא דרוס ואח"כ חזו דדרס ע"כ מין נשר הוא, וזה נראה דחשק קצת לומר דתרנגולתא דאגמא מין נשר הוא.

אבל לפי מש"כ בעז"ה א"ש טפי. [ולפי זה י"ל דמרימר נמי ס"ל כאמיר דלא חיישינו שמה דרוס וגירסתא שאני דחזו דדרסה ואכלה]: ודע דמלשון בעל הפייטן ביוצר לשבת הרביעי אחר הפסח נראה בבירור דס"ל פדעת הר"מ בר' יוסף דבא בג' סימנין בגופו טהור לגמרי.

הנלע"ד פתבתי בעז"ה: יום ד' טוב אייר תטהרו לפ"ק. הלכות מליחה סימן לג בסי' ק"ה סעיף י"ב גבינות שנעשו בדפוסים עובדי פוכבים אע"פ שנמלחו בתוכן מותרים וכתב על זה הרמ"א בהג"ה וה"ה אם נמלח היתר בשאר כלי איסור ואפ"ל אינו מנוקב וכתב ע"ז בבבאורי הגר"א ו"ל ס"ק ע"ח דלא תימא טעם ההיתר דאין הפלי בולע במליחה וכמש"כ קרא"ש שם ולא נאסר העץ ע"י מליח פרוחת וא"כ לפ"ז פאן אסור אלא הטעם שאין פולט דבר שפולע וכמש"כ תוס' שם דאין שייך מליחה בעץ ולא נעשה העץ רותח ע"י מליחה ור"ל דטמא מליח אסור דנעשה רותח משא"כ בעץ דאין נעשה רותח והוי כטפל דאינו פולט וכו' עכ"ל הגר"א ו"ל שם והנה משמע מדבריו ו"ל להדיא דקרא"ש מחולק עם התוס' דלדעת קרא"ש מה שמוותר הגבינות שנעשו בדפוסים ע"כ הוא משום דמעיקרא לא נאסרו הדפוסים ע"י שנעשו בהם גבינות ע"כ משום דאינו בולע העץ ע"י מליחה ולדעת התוס' הטעם דהעץ אינו מפליט מה שפולע בו ע"י המליחה משום שאין

פועל בעץ המליחה ונשאָר לעולם תּפּל וא"כ הוּי טהור מלוח וטמא תּפּל וטהור מלוח וטמא ואכן הדבּר מתמיה דאם פּוננת הָרָא"ש ו"ל במש"כ ולא נאָסר העץ היינו דאינו בולע כּלל משום שׁעץ הוא דבּר קשה ואינו בולע ע"י חום המליחה א"כ היכי מדמי לה לטהור מליח וטמא תּפּל דהתם הטמא הוא אסור מעיקרו ואעפ"כ אינו יכול לאסור לטהור דאין פּח בטפּל להפליט ולהבליע במליח ואינו ראיה מזה דכלי אינו בולע ע"י מליחה.

ועוד הדבּר יותר תימה במש"כ רבינו הגר"א ו"ל דלדעת הָרָא"ש אם נמלח בכלי של איסור שׁנאָסר ע"י חום האש או נאָסר המאכל שׁנמלח בו והדבּר תימה דלמה חמיר כלי יותר ממאכל טמא שהוא תּפּל דאין פּח בטהור המליח להפליט מן הטמא התפּל והאיך יהי פּח בטהור המלוח להפליט מן הפלי הטפּלה דהא פלי עץ קשה יותר להפליט מדבּר מאכל: וזה אין לומר דלא דמי להתם דהתם הטמא לא נמלח כּלל דהא הם מונחים זה אצל זה משא"כ פּאן דמולחים בתוף הפלי וכמו שכ' שם בהגהות יד אברהם ד"ה גבינות דהא ליטא כּלל דמה בכך דגם הפלי נעשה מליח מ"מ הא פּתב הָרָא"ש בעצמו דאין מליחה מהני בכלי דאין מליחה מועלת לעץ אפילו להבליע וכ"ש שאינו יועיל להפליט דלהפליט מהפלי קשה יותר מלהבליע.

ומיהו זה יש לתרץ ולומר דהָרָא"ש ו"ל סובר פּדעת רש"י בחולין ד' ח' ע"ב דמשום הכי בשוחט בספין של עובד כוכבים קיי"ל דקולף ואילו בשוחט בספין שׁשחט בו טרפה קיי"ל דסגי שׁידיח הספין בצונן או שׁידיח אח"כ בית השחיטה ופירש רש"י דספין שהוא קשה אינו בולע ע"י חום בית השחיטה אבּל בספין של עובד כוכבים שׁכבּר הוא בלוע מאיסור ועתה צריך להפליט ע"י חום בית השחיטה לענין זה נחשב לחם ושפיר מפליט דלהבליע קשה יותר מלהפליט והכי נמי י"ל ע"י חום דמליחה דלהבליע בכלי אינו יכול ולהפליט יכול.

אבּל קושיא הראשונה שׁנדאי קשיא דהיכי מדמי לה לטמא תּפּל דהא התם אינו מפליט משום שהוא תּפּל. אבּל הכא שפיר מפליט משום דבאמת גם הפלי מלוח רק שאין פּח במליחה להבליע בכלי ואין זה ענין כּלל לטהור מלוח וטמא תּפּל: ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דט"ס קטן נפל בד' הָרָא"ש וצ"ל א"נ לא נאָסר העץ ע"י מליחה כצ"ל וכוונתו לומר ב' טעמים על מה דמותר למלוח בדפּוסי עובדי כוכבים ומעיקרא העתיק לד' התוס' דהוּי כּטהור מלוח וטמא טפּל דבכלי לא שייך דין רותח ע"י המליחה באופן שׁיפליט ממנו לתוף המאכל ע"י מליחה דהיא נחשבת לעולם כּטפּלה ולפי זה להשתמש בה רותח אחר שׁנבלע בה דבר איסור ע"י מליחה אסור דע"ז ליכא ראיה ממעשים בכל יום שׁמניחים מלח בקערה של בשר ואח"כ גותנין מן המלח לתוף החלב וכן מהא דמולחין בשר הרבה פעמים בכלי אחד מנוקבת וכ"ה מפּורש באמת בגמ' בחולין (ד' קי"א) אומר רב יהודה אומר שמואל דקערה שׁמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח הרי שׁנבלע בכלי פ"י מליחה ולדעת פּמה פוסקים מייגרי התם אפילו במנוקבת וכמו שהובא בשו"ע בסי' ס"ט סעיף י"ז דכן הוא דעת הָרָאב"ד והרמב"ן והרשב"א והר"ן וכמו שכ' בבאה"ג שם.

ואפילו לדעת הפוסקים דמייירי דווקא באינה מגונקבת היינו גבי דם דמשריק שריק וכמו שכ' הרא"ש שם. אבל לענין שמנונית של איסור משמע שם ברא"ש להדיא דשפיר בלע אפילו במגונקבת ואסור לאכול בה רותח ובפרט דפוס' העובדי כוכבים דמן הסתם אינם מגונקבים בנודאי אסור להשתמש בהם רותח לד"ה נרק למלוח בהם גבינות שרי משום דאינו פולטים ע"י מליחה נהדר כתב הרא"ש דא"נ דאינו נאסר הפלי כלל ע"י מליחה ולשיטתו אזיל דכ' בפ"ק דחולין גבי סכין של עובד כוכבים דלבלוע קשה טפי מלהפליט דחום בית השחיטה ודווקא דספינא מפליטין מן הסכין אבל אין יכולים להבליע בו ומשו"ה בשוחט בסכין של עובד כוכבים קולף ובסכין ששחט בה טרפה סגי בהדחה.

וא"כ אין סברא פלל דגבי מליחה הוא להיפך ולכן ס"ל להרא"ש דיש לומר באמת דגבי מליחה כיון דאינו פולט מהפלי ע"י מליחה וכמו שמוכח ממעשים בכל יום דמשתמשים במלח שמונח בכלי של בשר כ"ש דאינו בולע ע"י מליחה והא דאמרינו דקערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח שאני התם דמייירי בקערה שאינה מגונקבת וכמו שכ' הרא"ש שם.

וא"כ נכבש הבשר עם הדם והציר הינצא בעת המליחה בכלי וע"י פבישה וציר בנודאי בולע גם פלי ומ"מ אינו אסור רק לאכול בה רותח. אבל למלוח בה בשר ע"י נקיבה או למלוח בה בשר שפבר נמלח משמע להדיא דמותר מדלא אסרינו רק לאכול בה רותח: ומזה ראיה למש"כ לעיל דרבינו הרא"ש שפיר מודה להתוס' דאף בכלי שפבר נבלע בה איסור ע"י רתיחה מ"מ אינו מפליט ע"י מליחה דהוי כטמא תפל וטהור מלוח.

ודברי הגר"א ז"ל לעיל דכ' לדעת הרא"ש שפיר מפליט גם מפלי צ"ע דהא מסוגינת הגמ' לא משמע כן. וגם מד' הרא"ש גופי' גבי קערה שמלח בה בשר משמע ג"כ דס"ל דכלי אינו מפליט ע"י מליחה: ובזה ניחא עוד במה שהוכיח הרא"ש עוד דע"כ מייירי בקערה שאינה מגונקבת דאי גם במגונקבת תקשה האיך מולחין בכלי אחד ב' פעמים.

ולכאורה תמוה דמאי זו הוכחה דאף דמייירי במגונקבת מ"מ לא תקשה ממליחה דאימא דהפלי שפיר בולע ע"י מליחה ולפיכך שפיר אסור לאכול בה רותח. אבל למלוח בה פעם שנית מותר משום דאף דבלע ע"י מליחה מ"מ אינו פולט מפלי דהוי כטהור מלוח וטמא תפל וכמו שכ' הרא"ש בעצמו בכאן מתחילה: ואמנם לפי מש"כ ניחא דאזיל לשיטתו דמסיים דא"נ דאינו בולע גמי ע"י מליחה משום דאם נימא דאינו פולט כ"ש דאינו בולע וכמו שמוכח מחום בית השחיטה דבליעה קשה טפי מפליטה וכיון שנימא דמייירי גם במגונקבת ע"כ דבולע ג"כ ע"י מליחה דהא במגונקבת ליכא ציר.

וא"כ כ"ש שפולט ע"י מליחה. וא"כ תקשה שפיר דהאיך מולחין שני פעמים וע"כ דאינו בולע פלל: והא דמסיים משום דדם משרק שריק אין פוונתו לומר דבשמנונית שפיר בולע ע"י מליחה וכיון שבולע כ"ש ששפליט דהא ונדאי ליתא דהא בהדיא מתיר הרח"ש למנוח גבינות בדפוס' העובדי כוכבים ואף דהתם הוא משום שמנונית אלא עיקר פוונתו לומר דגבי דם בנודאי איכא ראיה דאינו בולע ע"י מליחה מהא דמולחין שני פעמים וכיון דגבי קערה מייירי מאיסור דם ע"כ דמייירי באינה מגונקבת דבמגונקבת יש ראיה דאינו בולע.

וכן בשערי דורא בשער ט' מיייתי ראיה דאין מליחה לפלים להפליט מהא דמולחין בכלי אֶחָד כַּמָּה פְּעָמִים אֶלָּא דְהוּא סִבַּר דְּאָף שְׂאִינוּ מְפֻלֵיט מ"מ י"ל דְּבֹלַע. אֲבָל הָרָא"ש ו"ל סוֹבַר דְּכִינּוּן שְׂאִינוּ מְפֻלֵיט כ"ש שְׂאִינוּ בֹלַע ע"י מְלִיחָה.

וע"כ דמייירי באינה מנוקבת. אֲבָל לְדִינָא מוֹדָה גַּם בְּשִׁמְנוֹנִית אִינוּ בֹלַע וּלְפִיכָּה פְתַב שְׂאִינוּ נְאָסֵר הַכְּלִי ע"י מְלִיחָה וְאֶפִּילוּ בְּשִׁמְנוֹנִית.

אֲבָל זֶה בְּנוֹדָי מוֹדָה הָרָא"ש דְּאָף בְּגוֹנוֹנָא שְׂפֻלַּע פְּגוֹן שְׁנֹכְבֵשׁ אִיסוּר בְּכִלֵי מ"מ אִינוּ יוֹצֵא מִמֶּנָּה ע"י מְלִיחָה כַּנ"ל בְּרוּר לְדַעַת הָרָא"ש: וְטַעַם מְחַלְקוֹתָן שֶׁל הָרָא"ש עִם ש"פ דס"ל דְּכִלֵי שְׂפִיר בֹּלַע ע"י מְלִיחָה נִרְאָה דְּאֶזְלֵי לְשִׁטְמִיָּהוּ דְּהָרָא"ש אֶזְזֵיל לְשִׁיטְתוֹ דס"ל פְּשִׁיטַת רַש"י בְּחֻלִּין (ד' ח') דְּהַשׁוּחַט בְּסָפִין שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים מִיִּירֵי בְּמִקְוָה וּמ"מ קִי"ל דְּקוֹלָף דְּהַבְּשָׁר רַף לְבָלוֹעַ.

אֲבָל בְּסָפִין שְׂשֻחַט בֵּה טְרַפָּה סְגִי בְּהַדְחָה בְּצוּנָה וְהִינּוּ דס"ל דְּחֹם בֵּית הַשְּׁחִיטָה וְדוֹחָקָא דְסָפִינָא אַע"פ דְּמְפֻלֵיט מִן הַסָּפִין מ"מ אִין לוֹ פֶּחַ לְהַבְלִיעַ בְּסָפִין. א"כ גַּבֵּי מְלִיחָה נְמִי פִּינּוּן דְּאִינוּ מוֹעִיל לְהַפְלִיט מִן הַכְּלִי כ"ש שְׂאִין לוֹ פֶּחַ לְהַבְלִיעַ בְּכִלֵי.

אֲבָל שְׂאָר פּוֹסְקִים י"ל דס"ל לְהִיפָּהּ וְכַדְעַת הַרְשָׁפ"א בְּתוֹרַת הַבֵּית הָאָרוּךְ [וּבְדָפֵי הַסֵּפֶר ד' בְּרִלִין הוּא בַד' ט"ז ע"א] דְּחֹם בֵּית הַשְּׁחִיטָה וְדוֹחָקָא דְסָפִינָא בֹלַע אֶפִּילוּ סָפִין שְׂהוּא קֶשֶׁה שְׁמֻנּוֹנִית וְדָם שְׂהוּ בְּעִין אֲבָל אִין יָכוֹל לְהַפְלִיט מֶה שְׂבֻלוֹעַ בְּתוֹךְ הַסָּפִין הָרִי חֲזִינוּ דְּחֹם בֵּית הַשְּׁחִיטָה אָף שְׂאִין יָכוֹל לְהַפְלִיט מִן הַכְּלִי מ"מ יָכוֹל לְהַבְלִיעַ בְּכִלֵי.

וא"כ ה"ה מְלִיחָה נְמִי אָף שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַפְלִיט מִן הַכְּלִי מ"מ יָכוֹל לְהַבְלִיעַ בְּכִלֵי דְיוֹתֵר קַל לְהַבְלִיעַ מִלְּהַפְלִיט וּנ"מ טוֹבָא לְהַלְכָה לְעַנְנֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ דְּבַר רוֹתַח בְּדַפּוּסֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְדַעַת הַתּוֹסֵ' אִיסוּר גַּם בְּדִיעֵבַד וּלְדַעַת הָרָא"ש מוֹתֵר בְּדִיעֵבַד הַנִּלְעַד פְּתַבְתִּי בַעז"ה: בְּשׁו"ו ר"ס ס"ט צָרִיף לְהַדִּיחַ הַבְּשָׁר קוֹדֵם מְלִיחָה וְכַתֵּב הָרַב בַּהֲג"ה וְאִם הִדְיָחוּ הַטְּבַח א"צ לְהַדְיָחוּ בְּבֵית עַד פְּאֵן הַמְּחַבֵּר הַשְּׁמִיטוֹ וְצָרִיף טַעַם לְמָה דְּהָא ש"ס עָרוּף הוּא.

וְנִרְאָה דְּהִנֵּה לְכַאוּרָה אִין בְּנֵה חִידוּשׁ דַּא"ל דְּכִינּוּן דְּכָבֵר הַנּוֹדַח מֶה לִי אִם הִדִּיחַ בְּעֶצְמוֹ אוֹ הַנּוֹדַח ע"י הַטְּבַח וְהַש"ס לֹא הִזְכִּיר זֶה אֶלָּא לְתִירוּץ דְּשִׁמוּאֵל דְּלֹא הִזְכִּיר הַדְּחָה רַאשׁוֹנָה מִשּׁוּם דְּמִיִּירֵי דְּהִדְיָחוּ הַטְּבַח אֲבָל לֹא אֲשַׁמְעִינוּ זֶה לְחִידוּשׁ דִּין וַא"כ לֹא הו"ל לְהַפּוֹסְקִים ו"ל לְהַזְכִּיר זֶה דְּמִמִּילָא אָנוּ יְדַעִינוּ דְּהוּא כּוֹן.

וּבְשֻׁלְמָא לְהַפּוֹסְקִים דְּטַעַם הַדְּחָה רַאשׁוֹנָה הוּא מִשּׁוּם רִיכּוּף הַבְּשָׁר י"ל דְּטוֹבָא קמ"ל דְּלֹא תִימָא דְּלֹא מְהַנִּי הַדְּחַת הַטְּבַח דְּהָא לְרִיכּוּף צָרִיף שְׂרִיָּה בְּמִים דְּנוֹקָא וְהַטְּבַח אִינוּ רַק מְדִיחַ וְלֹא שׁוֹרָה קמ"ל דמ"מ בְּדִיעֵבַד מְהַנִּי דְּנֵה לְכַתְּחִילָה צָרִיף שְׂרִי' חֲצִי שְׂעָה כְּמִבְּנוֹרָא בְּדַבְרֵי הָרַב בַּהֲג"ה מ"מ בְּדִיעֵבַד בְּהִדְיָחוּ הֵיטִיב אָף דְּלֹא שְׂרָאוּ סְגִי לִיָּה וְכַמְבּוֹרָא בַּהֲג"ה שְׁם וְזֶה הָנִי בְּדִיעֵבַד כְּמִבְּנוֹרָא בְּש"ף ס"ק ב' וּס"ק ה' שְׁם וְסַתֵּם הַדְּחַת הַטְּבַח הוּא הַדְּחָה יָפָה וְכַמֵּש"כ הַש"ף בְּס"ק ב' אִם לֹא דִּיְדַעִינוּ דְּלֹא הִדְיָחוּ רַק בְּהַעֲבָרָה בְּעֻלְמָא כַּמֵּש"כ בְּש"ף בְּשֵׁם הָאו"ה שְׁם.

אֲבָל לְדַעַת הַפּוֹסְקִים מִשּׁוּם דָּם בְּעִין אוֹ מִשּׁוּם דְּהַמְלַח נִתְמַלֵּא מְמַנּוּ וְאִינוּ מוֹצִיא דָּם אוֹ מִשּׁוּם שְׂאָר טַעֲמֵי לֹא הַנְּצָרָה לְאֲשַׁמְעִינוּ פִּינּוּן דְּכָבֵר הַנּוֹדַח יְהִי אִיזָה שְׂיֵהֵן' כְּבָר לִיכָּא דָּם שְׂעַל פְּנֵיו וְלִיכָּא לְמִיחַשׁ שׁוּם חֲשֵׁשׁ מְפֵל הַנָּה חֲשֵׁשׁוֹת שְׂהַזְכִּירוּ הַפּוֹסְקִים ו"ל.

והשתא ח"ש דהטור וקרוב בהג"ה לשיטתם אולי דאזיל בשיטת הרא"ש אביו דס"ל לעיקר בטעם ההדחה משום ריכוף הבשר כמו שמשמע מדבריו בזה שהביא בשם י"א דאם מלח ולא הודח דנאסר הבשר משום דע"י מליחה הראשונה פירש מקצת הדם ולא הי' פח במלח להפליט כל הדם וכו' משמע דס"ל דהטעם הוא משום ריכוף הבשר דכיון דלא נתרכף אין פח במלח להפליט כל הדם שבתוכו והדם עצמו שיצא חוזר ונבלע דלא שריק פיון דלא נמלח פהונו ואף דהרא"ש חולק עליהם היינו מטעמא אחרונה דס"ל דאף דהאמת הוא פן דנבלע הדם שיצאו מ"מ חוזר ופולט ע"י מליחה אחרת והביא ראיה מספר התרומה דאף דם אחר פולט ע"י מליחהאם יש לו דם של עצמו כ"ש דם של עצמו.

אבל בעיקר הסברא מודה להם דהמלח אינו מפליט כל הדם ואדרבה הדם שיצא חוזר ונבלע ואם הוי ס"ל דטעם משום דם בעין ולדם בעין שנבלע לא מהני מליחה. א"כ מאי ראיה מיימי מס' התרומה דהא ס' התרומה בדם פליטה מיימי.

ואם ס"ל כסברת המרדכי דהמלח נתמלא ממנו לא הו"ל להזכיר כלל ס' התרומה דלדעת המרדכי הנה כלא נמלח כלל. אבל לא דחוזר דנבלע הדם בבשר.

וא"כ ע"כ דס"ל דהטעם הוא משום ריכוף ותדע דהא לא הזכיר נמי דאם חתף כל נתח לשנים דצריך לחזור ולהדיח כמש"כ המרדכי אלמא דלא ס"ל ה"כ. וכן כ' הפמ"ג בפתיחה להלכות מליחה דטעם הרא"ש הוא טעם ששי והוא קרוב לטעם ריכוף שכ' הפוסקים אלא דפליגי בטעם ריכוף גופא כמו ששמכאן שם בפמ"ג דג' שיטות יש בטעם ריכוף.

וא"כ מסתמא גם הטור סובר פן והלכך הוצרך להביא דין הדחת הטבח. וכן הרב בהג"ה דהצריך שרי' לכתחילה.

אבל המסבר דנראה דפסק בטעם המרדכי דהמלח נתמלא מדם לא הוצרך להזכיר וזה ברור: בסעיף א' בהג"ה הדחת הבשר לכתחילה יזהר לשרותו נגד חצי שעה וכו'. אבל לא שראו רק הדיחו היטיב סגי לי' ע"כ נ"ל טעם הדבר משום דכל עיקר השרי' הוא כדי לצאת טעם של ריכוף הבשר.

וכבר כ' הפרי מגדים בפתיחה דבטעם לרפף גופא יש ב' דעות הר"ן סובר לרפף הדם שנקרש על פניו ולא החתיכה גופא ודעת המרדכי לרפף החתיכה גופא וכו' דנ"מ דלטעם הר"ן א"צ שרי' רק הדחה היטיב להעביר דם שנקרש על פניו ולטעם המרדכי צריך שרי' ממש.

וא"כ לכתחילה צריך שרי' כדי לצאת דעת המרדכי אמנם בדיעבד סגי לי' בהדחה היטיב דסמכינו אסברת הר"ן דבלא"ה איכא פמה פוסקים דס"ל משום דם בעין ולדידהו סגי להו בהדחה בעלמא אף לא הדיחו היטיב ומשו"ה סגי בהדיחו היטיב בנודאי דבזה לכל הטעמים סגי זולת טעם לרפף הבשר גופא.

ונה ברור: בטור בסימן זה שיעור מליחה כתב הרמב"ם שהוא כדי הקלוף מיל וא"א הרא"ש ז"ל כתב דשיעור מליחה הוא כדי שיעור צליה. ולכאורה תימה דמנ"ל להטור ז"ל דפליגי הא כתבו הגאונים ז"ל דשיעור צליה הוא כדי מיל והובא בב"י ובה"ה א"כ הפל אחד דלדעת הרא"ש ג"כ הוא כדי מיל.

ונ"ל דהטור סוכר דבקהא פליגי דדעת הרמב"ם דהא דכתבו הגאונים פדי מיל היינו דעשו שיעור לדבר דלעולם אינו פחות ממיל דשיעור מיל שיערו בתיכה נחלה שבגדולות לעולם אינו יותר ממיל ומשו"ה תקנו גם בתיכה קטנה שבקטנות צריף שיעור מיל משום לא פלוג והיינו דהוצרכו הגאונים לכתוב זה דאל"כ מאי קמ"ל הא חזינו דהכי הוא.

ועוד דלא שייף פלל לתת שיעור לצליה נחזי אנו אם פבר נצלה או לא אלא ע"כ דהגאונים נתנו גבול וגדר דלעולם אינו פחות ממיל ולא יותר ממיל והלפ"כ הרמב"ם דגבי מליחה נמי הוא פדי מיל דכמו שיוצא הדם ע"י צליה ה"נ ע"י מליחה דמליח הרי הוא פרוח דצלי ושיעור מליחה פשיעור צליה.

משא"כ הרא"ש ז"ל ס"ל דהגאונים לא שיערו אלא בתיכה בינונית. אבל לעולם הגדול לפי גדלו והקטון לפי קטנו והלפ"כ פתב דשיעור מליחה פדי צליה היינו פדי צלי דאותה תתיכה ופעמים הוא פחות ממיל ופעמים הוא יותר ממיל ושיעור עשה הטור מחלוקת ביניהם.

וכן מוכח בהד"א בב"י להמדקדק היטיב בדבריו דבסב"א זו פליגי. פל זה פתבתי לפי מה שכתוב לפנינו בדברי הגאונים ז"ל.

אבל באמת תמוה לי דמאי שייף ליתן שיעור לצליה הא פל אדם יכול להפיר זה ועוד דמאי איכפת לן אם לא נצלה הא דם האברים שלא פירש מותר אם לא שפאמר דמירו לענין לבשלו לקדרה אח"כ [וגם קושיא הראשונה יש ליישב פינן דבחי צליה פבר יוצא פל הדם כמש"כ הטור בשם רבינו יונה בס"ס ס"ט וזה אין אדם בקי כ"כ אם הוא חצי צליה או לא] אבל באמת לולא דמסתפינא הייתי אומר דט"ס נפל בכל הספרים וצ"ל דכ' הגאונים ז"ל דשיעור מליחה הוא פדי מיל ובזה נופל פל הקושיות ונ"ל שגם לפני הרמב"ם ז"ל הי' פן דאל"כ הא דרכו של הרמב"ם ז"ל להביא לפעמים דברי הגאונים ז"ל וכאן נמי בנודאי פנון לד' הגאונים והו"ל להביא זה אצלי ולא אמליחה דאינו נלמד אלא מצד הסב"א אלא נודאי דלפניו הי' הגי' אמליחה.

אבל מסתפינא לומר פן דכינון דלא מצאתי פן בשום גירסא: ולענין עיקר ד' הגאונים נ"ל מקור לדבריהם מן הש"ס דפסחים ר"פ תמיד נשחט דאמרינן שם דנתנו חכמים לפסח שעה אחת לצלייתו אם חל ע"פ בע"ש וכ' התה"ד בסי' קס"ח דמזה סמך למנהג העולם שנהגו להשהות במליחה פשיעור שעה והובא בשו"ע בהג"ה סעיף ו'.

וכבר תמה ע"ז הפרי מגדים בסי' ע"ו בשפתי דעת אות י"ד בד"ה קשיא לי דהא נודאי דהיו צולין לפסח צליה גמורה דנהי דלצאת מידי אכילת נא אפ"ש דיוצא בחצי צלי דחצי צליה אפ"ש דנמי לאו נא הוא מ"מ נודאי דלא הי' אוכלין אותו אלא צלוי פל צרכו דהא בחצי צליה מאכל פן דרוסאי הוא ואין דרף בנ"א לאכול פן ובפ"ט בקדשים דבעינו למשחה לגדולה וכינון דלא נתנו חכמים אלא שיעור שעה לצליה גמורה.

א"כ אדרבה ש"מ דשיעור צלי להוציא דם היינו חצי שעה דהא שיעור צליה להוציא פל הדם סגי בחצי צליה וזה תמי' רבתי באמת על התה"ד ונשאר בצ"ע: ולי הצעיר קשה עוד על התה"ד דהא בפסחים ע"ד פתבו התוס' דלמ"ד דכבדא עילוני' בשרא אפי' דעבד

אסור צ"ל דהי' מולחין להבני מעינים של הפסח מליחה גמורה לקדרה קודם צלייתו פדי שלא יאסור הכבד את הפסח שמנח בתוף הפסח לר"י הגלילי כ"כ התוס' שם [ועיין בצל"ח מש"כ ע"ד תוס' אלון] וא"כ לא מגיע לשיעור צלי' גופא להוציא הדם אלא שליש שעה דהיינו שליש שעה למליחת המעינים שליש לחצי צלי' שליש לחצי צלי' השנית ולכן נ"ל דמזה הוציאו הגאונים ו"ל באמת דשיעור מליחה או צלי' היינו פדי מיל דהוא קרוב לשליש שעה ואפשר דהם ס"ל דשיעור מיל הוא כ"ד מינוטין וכדעת הרמב"ם והרע"ב בפ"י המשניות לפסחים פ"ק ג' או כ"ב מינוטין ומחצה וכדעת הגר"א ו"ל בבבאוריו לאו"ח סי' תנ"ט והלכה אף דסגי בעשרים מינוטין מ"מ לחומרא לא דקו בזה ונקטו שיעור מיל שהוא שיעור היותר מוגבל.

ואף אם נימא דס"ל פדעת השו"ע או"ח סי' תנ"ט דשיעור מיל הוא י"ח מינוטין נמי לא קשה כ"כ פיון דדם שבשלו מדרבנן הוא לא דקדקו בזה כ"כ ונקטו מיל אף דהוא פחות מעט משליש שעה. ועכ"פ ד' הגאונים יש לו סמך מהש"ס הנ"ל וד' התה"ד אינו אלא אסמכתא בעלמא מהש"ס הנ"ל.

שוב ראיתי גם להכרתי ופלתי ו"ל שכ' דהגאונים ו"ל הוציאו מש"ס זה אלא דהוא פתב באופן אחר דס"ל דשיעור מאכל בן דרוסאי הוא שליש בישול וכדעת רש"י בשפת כ'. וא"כ ג"כ אינו מגיע לשיעור צלי' להוציא הדם אלא שליש צלי' דהיינו שליש שעה.

ולפי מש"כ על פי דברי התוס' בפסחים אין צורך לזה הנלע"ד פתבתי בעז"ה: הקשה הפרי מגדים בס' ס"ט בש"ד ס"ק ע"ח ובמשפצות ס"ק ט"ז ובפתיחה להלכות מליחה על המחבר דפסק בסעיף י"ט דראוי לחוש לדעת הרמב"ם ו"ל וליהן הבשר במים רותחין אחר המליחה א"כ פשחמך הבשר לאחר ששעה שיעור מליחה והנח אמאי לא פתב דצריך מליחה שנית להוציא הדם שעל שטח הבשר של מקום החתך קודם שיתגנו במים רותחין.

ומה שכתב ליישב דאפשר דא"צ להרמב"ם מליחה שנית ומותר אפי' לחתוך לחתיכות דקות ולחלוט זה דוחק טובא דא"כ לא הנה מצריך הרמב"ם מליחה פלל פיון דחולטו ברותחין וע"כ צ"ל כמש"כ הר"ן אליבא דהרמב"ם דתרווייהו בעינן מליחה וחליטה ואין אחד מועיל בלא חבירו וכמו שהאריך הר"ן בטעם הדבר.

א"כ פשחזר וחתכו תצטרך מליחה שנית משום דם שעל שטח הבשר וכמו שכ' הר"ן שזהו הטעם שמצריך הרמב"ם מליחה וכבר דחה הפמ"ג עצמו ישוב זה בפתיחה ונשאר בצ"ע: אמנם לענ"ד נראה דמשו"ה לא חש המחבר לדעת הרמב"ם בזה משום דוודאי איכא ס' בחתיכה לעולם נגד דם שבשטח העליון של מקום החתך דהא פתבו הפוסקים והשו"ע בסי' ס"ט בסעיף ט' בהג"ה דבכל חתיכה יש ל' נגד הדם שעל שטח של פל חתיכה וא"כ נגד דם שבשטח אחד בוודאי איכא ס' בלי ספק ונהי דאין מבטלין אסור לכתחילה מ"מ פיון דבלא"ה הוא ביטול אסור דרבנן דדם שמלחו מדרבנן וגם אינו אלא חשש בעלמא שפא לא יניחנו במים רותחין לגמרי וכמש"כ הר"ן לדעת הרמב"ם וא"כ לדעת הרמב"ם גופא אינו אלא חששא רחוקה והלכה בחששא רחוקה כזה באסור קל כזה בביטול אסור דרבנן לכתחילה לא חשש פלל לדעת הרמב"ם וסמך על כל הפוסקים ו"ל החולקים על הרמב"ם ו"ל ולא חשש לדבריו פלל וכלל באופן כזה וזה ברור: בסעיף

כ' בְּשֵׁר שְׁנַמְלַח וְשָׁהָה כְּדֵי מְלִיחָה וּנְתַנּוּהוּ אֶת"פ בְּכָלִי בְּלֹא הֶדְחָה וְנִתְמַלֵּא מִצִּיר מְוֹתֵר וּלְפִי זֶה וְכו' וְכו' ע"ז הֶרֶב בְּהַג"ה וַיֵּשׁ אוֹסְרִין אֶפְיָלוּ בְּדִיעֵבֶד כְּדֵי קְלִיפָה וְהָכִי נְהוּג.

הִנֵּה עֵינֶקֶר טַעַם מִחֲלֻקָּת זֶה תְּלִיָּא בְּהָא דְּפִסְק הַמְּחַבֵּר דְּהוּא דַּעַת רְשִׁינְרִשׁ"י בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁהִבִּיאוּהוּ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש בַּפ' כ"ה ס"ל דְּלֹאֲחַר שְׁשָׁהּ שְׁיַעוּר מְלִיחָה אֵין פֶּאן עוֹד דָּם בְּבִשְׁר כְּלָל וְהִלְכָּה אִפִּי אֲנֹו רוֹאִין שְׁיִוְצָא צִיר הֶרְבֵּה מִן הַבִּשְׁר בְּכָלִי ע"כ מוֹהֵל הוּא וְלֹא דָם וְהִלְכָּה בְּשִׁבִיל הַצִּיר בְּנוֹדָאִי אֵין לְאֲסוֹר אִף מ"מ עֲדִינִין הִי רְאוּי לְאֲסוֹר בְּשִׁבִיל הַמְּלַח שְׁעַל הַבִּשְׁר שְׁנַמְחָה בְּתוֹף הַצִּיר וְנִבְלַע בְּבִשְׁר ע"ז כ' רִשׁ"י ב' סְבָרוֹת לְהַתִּיר חֲדָא דְּהָדָם נְתִיבֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְאֵין לוֹ פֶּח לִיבְלַע בְּבִשְׁר וְהִבִּיא רְאִי לְזֶה מְכָל בְּשֵׁר שְׁבַעוֹלָם כְּשִׁמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּתוֹף כְּלִי לְהַדִּיחוֹ וְלָמָּה לֹא חִיָּשִׁינוּ שְׁיִבְלַע הַמְּלַח בְּתוֹף הַבִּשְׁר אֲלֵא ע"כ דְּהָדָם נְתִיבֵשׁ בְּתוֹף הַמְּלַח וְאֵין לוֹ פֶּח לְצִאָת וּלְטַעַם זֶה י"ל דְּגַם רִשׁ"י ס"ל דְּהַצִּיר רוֹתַם הוּא וְאֵעִפ"כ אֵין לְאֲסוֹר וְלוֹמַר דְּהַצִּיר יִבְלִיעַ הַמְּלַח וְהָדָם מְשׁוּם דְּנְתִיבֵשׁ עוֹד כ' רִשׁ"י סְבָרָא דְּאֶפְשֵׁר דְּפִסְק פֶּח הַמְּלַח מִחֲמַת שְׁהַפְּלִיט הָדָם מִן הַבִּשְׁר וְלֹא חֲשִׁיב פְּרוֹתַם וְאֵינוּ נִבְלַע בְּבִשְׁר.

וּלְפִי טַעַם זֶה צ"ל דְּגַם הַצִּיר אֵינוּ נִחְשָׁב פְּרוֹתַם לְאֲחַר שְׁשָׁהּ שְׁיַעוּר מְלִיחָה דַּאל"כ מֵאִי מְהֵנִי דְּפִסְק פֶּח הַמְּלַח וְהַמְּלַח צוּנֵן הוּא מ"מ הַצִּיר רוֹתַם הוּא וְשִׁנְיָהֶם הַבִּשְׁר וְהַמְּלַח מְוֹנָחִים בּוֹ אִמְאִי לֹא נֶאֱמַר דְּהַצִּיר יִבְלִיעַ לְמַלַּח אֲלֵא ע"כ צ"ל דְּלְפִי טַעַם זֶה ס"ל לְרִשׁ"י דְּגַם הַצִּיר לֹא נִחְשָׁב עוֹד פְּרוֹתַם.

וְעוֹד נ"ל נ"מ בֵּין הַטַּעַמִּים דְּלְכַאוּרָה דְּלְטַעַם הֶרְאֵשׁוֹן קָשָׁה דְּנָהִי בְּדָם שְׁבְתוֹף הַמְּלַח נְתִיבֵשׁ מ"מ הָדָם שְׁעַל שְׁטַח הַבִּשְׁר לֹא נְתִיבֵשׁ וַיֶּאֱסוֹר מִחֲמַת אוֹתוֹ דָּם וְדוֹחַק לוֹמַר דְּכַנְגָּד אוֹתוֹ דָּם בְּנוֹדָאִי יֵשׁ ס' בְּבִשְׁר כְּנַגְדּוֹ.

אֲמַנָּם הָאֵמַת נ"ל דס"ל דְּלִיכָא דָּם בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ דְּכָל דָּם שְׁיִוְצָא הַפֶּל הַמְּלַח מוֹשְׁכוֹ אֵלִיו וְלִיכָא דָּם בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ כְּלָל וְכֵן אֲבִיא לְקַמֵּן אִי"ה עוֹד פּוֹסְקִים דס"ל הָכִי אֲבָל לְפִי טַעַם הַשְּׁנִי א"צ לְזֶה דְּכָמוֹ שְׁהַמְּלַח צוּנֵן ה"נ הָדָם שְׁבַפְּנֵי עֲצָמוֹ נְמִי צוּנֵן הוּא וּפְשׁוּט הוּא: וּמַעַם הַחוֹלְקִים עַל רִשׁ"י הוּא.

לְפִי הַנִּרְאָה מִתְּרוּמוֹת הַדְּשָׁן ס' קנ"ט הוּא דְּנוֹדָאִי מוֹדוֹ דְּבְכָל מְלִיחָה דְּעֵלְמָא בְּנוֹדָאִי יוֹצֵא כָּל הָדָם דְּהָא מְוֹתֵר לְבִשְׁלוֹ אֶת"כ בְּקוֹדְרָה אֲלֵא דס"ל דְּהִיכִי דְּחֻזִּינוּ דִּינְוָא צִיר הֶרְבֵּה כְּמוֹ מַעֲשֵׂה דְּרִשׁ"י לֹא אֲמַרִּינוּ דְּמוֹהֵל בְּעֵלְמָא הוּא אֲלֵא דְּאֲמַרִּינוּ דְּמְלִיחַת בְּשֵׁר זֶה לֹא עֲשֵׂה פְּעוֹלָתוֹ כְּרְאוּי וְלֹא הוֹצִיא כָּל הָדָם דְּאִף דַּע"פ הֶרֶב בְּנוֹדָאִי יוֹצֵא כָּל הָדָם.

וְלָכֵן לֹא חִיָּשִׁינוּ בְּעֵלְמָא שְׁמָא לֹא יָצָא. אֲבָל לְפַעְמִים מְשַׁכַּח דְּהַמְּלַח אֵינוּ מְפָלִיט לְגַמְרֵי מִהַבִּשְׁר אִף שְׁשָׁהּ שְׁיַעוּר מְלִיחָה לְאִיזָה סִיבָּה אוֹ דְּהַמְּלַח אֵין פּוֹחוֹ חֻזַּק כ"כ אוֹ דְּהַבִּשְׁר הִי מְרוֹבָה בְּדָמִים וְלֹא הִסְפִּיק לוֹ שְׁיַעוּר מְלִיחָה דְּעֵלְמָא אוֹ שְׁאָר אִיזָה סִיבָּה.

וְהִלְכָּה הִיכִי דְּחֻזִּינוּ רַעוּתָא דְּנִמְצָא צִיר הֶרְבֵּה בְּכָלִי חִיָּשִׁינוּ לְהַנְּ"ל וְאֲמַרִּינוּ דְּדָם הוּא וְגַם ס"ל דְּלֹאֲחַר שְׁיַעוּר מְלִיחָה הִנֵּה הַצִּיר וְהַבִּשְׁר רוֹתַם. וְהִלְכָּה ס"ל דְּנֶאֱסַר הַבִּשְׁר כֵּן מְבִנְיָר טַעַם הַחוֹלְקִים בַּת"ה לְהַמְּדַקְדַּק הִיטִיב בְּדַבְּרֵיו ו"ל שָׁם: וְכַעַת נְבוֹא לְבִיאוֹר ד' הַמְּחַבֵּר.

והנה לכאורה נראה דהמחבר פסק פ'רש"י ומטעמו ג"כ. אבל זה א"א לומר פ'לל דהרי המחבר כ' בסע'ף י"ז דקונ'ם שיתן הפ'ש'ר בפ'לי להדיח הד'חה אחרונה צ'ריף לנפ'ץ המ'לח מע'ליו או לש'טוף והוא מן הש"ס דרב דימי מנהרדעא מ'לח ב'מילחא ג'לג'ניתא ומנפ'ץ לי' ופי' ה'ראב"ד ז"ל והובא במ"מ פ"ו מהמ"א דהפ'נונה דכ'ינון דמ'לח ב'מ'לח ג'סה ומשו"ה סגי ליה ב'ניפויץ ב'ע'למא או ש'טיפה ומשו"ה מ'לח לי' ב'ג'סה כ'די ד'לסגי ב'ניפויץ.

אבל ב'מ'לח ד'קה נ'דב'ק ב'ב'ש'ר וכ'ש'נותן בפ'לי להדיח ה'מים ש'וב'רין פ'ליטת הפ'ש'ר דב'אותו ש'עה נ'סתם נ'קבי הפ'ליטה ונ'מצא ה'דם ש'ע"פ פ'ני הפ'ש'ר ונ'ש'עם ה'מ'לח ח'וזר ונ'בל'ע בו ונ'א'סר הפ'ש'ר וכן ד'עת ה'ר'ש"ב"א ג"כ ועוד כ'מה ראש'ונים והובא ב'ק'ונצ'ר ל'ש'ון ה'ראב"ד וה'ר'ש"ב"א ב'ש"ף ס"ק כ"ז וה"ה ב'ג'סה ש'לא נפ'צו ג"כ דינא ה'כי וכמ'ש"כ ב'ש"ף ש'ם ונ'א'ף ש'עוד א'יכא ב' פ'ירושים ב'רב דימי הא' הוא פ'ירוש ר'ש"י דב'מ'לח ג'סה צ'ריף נ'פויץ וב'ד'קה א"צ פ'לל ד'ני'תכת מע'צ'מה.

ופי' ג' יש ב'ה'ג'הות מ'ימוני ב'ש'ם ס'מ"ג דהפ'נונה דב'ג'סה א"צ ה'ד'חה פ'לל ד'הא ד'אמ'רין מ'ולח וחו'זר ומדיח ה'י'ינו ב'מ'לח ד'קה. אבל ב'מ'לח ג'סה א"צ ה'ד'חה רק נ'פויץ ב'ע'למא וזהו ד'רב דימי מ'לח וכו' ומנפ'ץ פ'לומר ד'לא הי' מצ'ריף א'לא נ'פויץ ולא ה'דיחו פ'לל מ"מ ר'וב הפ'וסקים ה'סכימו לפי' ה'ראב"ד דב'ג'סה ס'ני ב'ניפויץ אי ב'ש'טיפה וב'ד'קה צ'ריף ש'פ'שוף י'פה מ'קונ'ם דאל"כ א'סור לה'דיחו ב'כ'לי ש'אינו מ'נוקב] וא"כ מ'וכח ד'לא ס"ל כ'סב'רת ר'ש"י ד'ה'דם נ'תייב'ש ב'תוכו או ד'פסק כ'ח ה'מ'לח ד'אלו נ'אמר א'לו סב'רות ל'מאי צ'ריף נ'פויץ או ש'יפ'שוף ב'ד'קה ה'א א'פילו י'ניחם כ'מות ש'הוא נ'מי אינו נ'א'סר מ'טעם ד'ר'ש"י א'לא ונ'דאי ד'לא ס"ל סב'רות א'לו.

ונ'א'ף ד'המחבר פ'סק דב'דיעבד אם לא נפ'צו וה'ניחו כ'ף ד'מותר ה'י'ינו מ'טעם ד'מסיים בס'ע'יף ח' ד'ה'מים ש'בפ'לי מ'בט'לין כ'ח ה'מ'לח ולא מ'טעם ד'ר'ש"י ומ'שמע מ'המחבר ד'אלו ה'ניחו ב'כ'לי ר'יקן ב'לא מ'ים נ'א'סר ב'א'מת הפ'ש'ר ול'שיטת ר'ש"י א'ד'ר'בה הי'כא ד'ליכא מ'ים ולא צ'יר א'ד'ר'בה ד'ע'דיף ט'פי ופ'ש'יטא ד'ליכא ח'ש'ש פ'לל ד'עד כ'אן לא ה'נצ'רף ר'ש"י ל'סב'רא ד'פסק כ'ח ה'מ'לח או ד'נתייב'ש א'לא מ'חמת ד'נמ'חה ה'מ'לח ו'ה'דם ב'תו'ף ה'צ'יר כמ'ש"כ ב'תו'ס' ש'ם א'בל אי לא נ'מ'חה פ'ש'יטא ד'מותר.

וא"כ מ'פל ה'לין מ'וכח ד'לא ס"ל פ'רש"י ב'ה'א. וא"כ ע"כ ד'הא ש'פסק ה'מחבר בס'ע'יף כ' פ'רש"י לא ס"ל כ'טעמא ד'ר'ש"י א'לא ב'ה'א דס"ל ד'צ'יר לאו ד'ם הוא א'לא מ'זהל.

אבל מ'שום א'יסורא ד'מ'לח ו'דם ש'נמ'חה ב'תוכו לא ס"ל כ'סב'רא ד'ר'ש"י א'לא מ'טעם ד'כ'טל ב'צ'יר וכ'מו ש'כ' בס'ע'יף ח' ל'ע'נין אם ה'ניחו ב'לא נ'פויץ ונ'ש'טיפה ה"נ ה'כא ב'מע'שה ד'ר'ש"י כ'מו ד'ה'תם ה'מים מ'בט'לין כ'ח ה'מ'לח ה"נ ה'צ'יר מ'בט'ל כ'ח ה'מ'לח וב'טל ב'צ'יר ד'ה'צ'יר מ'זהל הוא ולא ד'ם כ'ן צ"ל ט'עם ה'מחבר וכן ר'איתי לה'ש"ף ב'ס"ק ע"ט דכ"כ ש'ז'הו ט'עמו ש'ל ה'מחבר דכ' וז"ל ונ'א'ף ש'המ'לח ש'על הפ'ש'ר א'סור ש'ה'דם מ'ע'ורב בו ו'המ'לח נ'תמ'חה ב'צ'יר מ"מ ב'טל הוא ב'צ'יר כ"כ הפ'וסקים עכ"ל ה'ש"ף ה'רי ש'לא ה'זכ'יר ט'עמו ש'ל ר'ש"י ז"ל ולא ה'ביאו על ל'ש'ונו פ'לל א'לא כ' ט'עם ד'כ'טל ב'צ'יר וי'פה כ'ונון ב'זה ל'ד'עת ה'מחבר ע'צ'מו.

ונ'ראה ש'ל'זה כ'ינון ג"כ ה'ב"ח ז"ל ש'יישב ד' ה'טור א'ה'ד'די ד'כ'אן משו"ה פ'סק ה'טור פ'רש"י מ'שום ד'המ'לח ב'טל ב'צ'יר ונ'ש'ם לא כ' א'לא ד'אי ל'יכא פ'לל לא מ'ים ולא צ'יר א'סור כ'ונון

ג"כ פנ"ל דהיינו דהטור סובר פן ופסק פ"רש"י ולא מטעמי אב"ל לרש"י עצמו ע"כ הטעם לאו משו"ה הוא נרק פמו ש'מבואר בתוס'.

ולפי זה בחינם השיג עליו הט"ז בס"ק מ"ו דהוא ז"ל חשב דהב"ח פנון לרש"י ז"ל עצמו אבל הא ליתא דלא פנון אלא להטור וזה פשוט. שוב ראיתי דגם הפר"ח הרגיש בקונשיא זו על המחבר ע"ש מה שתי' ותי' שם דחוק מאוד.

אמנם לפי מש"כ בכוננת דברי המחבר א"ש טפי ודו"ק: ועכשיו נבוא לדברי הרב בהג"ה והנה הרב כתב דיש אוסרין נראה פשוט דטעמו דס"ל בטעם ה"ש אוסרין דהציר הינצא אחר שיעור מליחה דם הוא ולא מזהל פשוטאין שיוצא ציר הרבה והא דהתיר הרמ"א לעיל בסעיף ח' בהניחו בכלי בלא הדחה היינו דשם מייב"ד דלא נראה ציר בכלי פלל.

רק עיקר החשש הוא משום המלח והדם ומשו"ה התיר בדיעבד משום דבטל הוא במים וגם אם יצא ציר מעט ג"כ אין חשש משום דבטל הוא במים גם הציר אבל בציר מרובה לא שכיח לצאת בשעה מועטת כזו דעוסק בהדחת הבשר וכן התיר הרמ"א בהג"ה אפי' לא היו מים פלל בכלי מחמת דבשעה מועטת כזו אין לחוש דיבלע המלח והדם אבל אי חזינו באמת דנראה ציר ממש בכלי נאסר מיד והיינו הדין דהקא וכ"כ הש"ך שם ס"ק ל"ב לדעת הרב.

אבל לדעת המחבר דס"ל דציר הינצא אחר שיעור מליחה מזהל הוא ולא דם כתב הש"ך בס"ק ל"א דאדרבה דמעלי טפי דאם נראה ציר בכלי אז אפי' ליפא מים בכלי מותר דבטל המלח והדם בציר ופשוט הוא.

וכן כתב הדגול מרובה שם וז"ל מש"כ הש"ך בס"ק ל"א ואלו דווקא מים אלא ה"ה ציר. היינו לדעת המחבר בסעיף כ'.

ומש"כ הש"ך בס"ק ל"ב דאם נראה ציר ממש בכלי נאסר מיד. היינו לדעת הרמ"א בהג"ה בסעיף כ' עכ"ל הדגמ"ר.

ודבריו אמת נצדק: ובה תעמוד על דקדוק לשון המחבר והרב בהג"ה דהמחבר פחה דאם לא ניפץ ולא שטפו וכו' פי המים וכו' מבטלין פח המלח והרב בהג"ה שינה מלשון המחבר וכתב אפי' המים מועטים מ"מ מבטלין פח הציר דקדק וכתב הציר ולא המלח כמש"כ המחבר ולכאורה צריך ביאור למה שינה מלשון המחבר.

אבל להנ"ל א"ש ויפה דקדק פל אהד לפי שיטתו דהמחבר ס"ל דציר הינצא אינו איסור פלל ואדרבה מצטרף עם המים לבטל משו"ה לא כרב אלא דמבטלין פח המלח דעיקר האיסור אין פאן רק המלח ופירושו דמחלישין כוחו ומבטלין מליחותו ואין בו פח ליבלע בבשר אבל הרב בהג"ה לפי שיטתו בסעיף כ' דהציר דם הוא משו"ה כ' דהתיר הוא משום דהמים מבטלין פח הציר דציר נמי איסור הוא וצריך ביטול והא דאסר בסעיף כ' היינו דשם מייב"ד דליפא מים בכלי: ודע דדברי הפר"ח בסעיף כ' אין מדוקדק פלל וצריך תיקון דהרפ"ב ב' טעמים אהדדי פאלו הן אהד ובאמת לא ראי זה זה פראי זה ורחוקים זה מזה פרחוק מרחק ממערב שכ' וז"ל ונתמלא מציר מותר.

כתב הש"ך משום דהציר הינצא מבשר לאחר ששקה שיפור מליחה אינו אלא מזהל בעלמא והדם שבמלח נדבק הוא במלח ומתייבש בתוכו ואין לו כח ליבלע בבשר ומה שנתמחה בטל הוא בציר עכ"ל הפר"ח בשם הש"ך וזה אין מדקדק דנראה דגם המחבר אית ליה הך סברא דדם שבמלח נדבק במלח כרש"י וגם דלהך סברא צדין צריה לסברא דביטול מחמת הדם והמלח דנתמחה.

והא ליתא פלל דמבואר בתוס' וברא"ש דלרש"י א"צ פלל לסברא דביטול. ואף דנתמחה בציר מ"מ אין לו כח ליבלע מחמת דנתייבש או משום טעם דפסק כח המלח.

ועוד דהמחבר ע"כ לא ס"ל הך סברא דנתייבש וכמו שהוכחתי לעיל ונראה דנוסחא מוטעת נזמנה להפר"ח ז"ל בדברי הש"ך דבאמת בדברי הש"ך שלפנינו ליתא לשון זה פלל ולא הזכיר סברא דנתייבש פלל וכלל: ומתוך שראיתי איזה דברים בדברי הט"ז כאן הצריכים ביאור והבנה ראיתי לבארו ולפרשו יפה יפה.

הנה הט"ז בס"ק מ"ז הסכים לדעת התה"ד דבמקום הפסד מרובה סמכינן אדעות הפוסקים דס"ל דלאחר שיעור מליחה אינו נחשב פרוטת דפסק כח המלח אף לא כהתה"ד לגמרי רק מטעם מחלוקת רש"י ותוס' בציר שאחר שיעור מליחה אי נחשב רותם דדעת רש"י וכן הרא"ש והסמ"ג דאינו רותם מדהקשה הרא"ש מהך דכמכא והלכך במקום הפסד מרובה סמכינן אדעת הסמ"ג והרא"ש.

ודבריו תמוהין דנהי דנודאי דרש"י סובר דגם הציר אינו רותם מ"מ מהרא"ש והסמ"ג אינו ראי' פלל דאף אם נימא דס"ל דהציר הני רותם מ"מ שפיר הקשו מהך דכמכא דשם ליכא ציר פלל וכן מפני דהדין בהג"ה בסי' צ"א דאף במקום דהבשר אינו רותם מ"מ ציר הינצא ממנו הני רותם.

ואולי במעשה דתה"ד לא הי' ציר פלל דנמלחו בכלי מנוקב דמשריק שריק וליכא אלא חום דמליחה דנגעי אהדדי אמנם א"כ איפכא יש לתמוה על הט"ז דלמה אינו מתיר אלא בהפסד מרובה דלפי דעתו בליכא ציר אין כאן מחלוקת פלל והפל מודים דאמרינן דפסק כח המלח וצ"ע: אמנם באמת ד' הט"ז תמוהין בלא"ה במש"כ דבזה דפסק כח המלח גופא אין מחלוקת פלל.

והא ליתא פלל דהמעין בד' הפוסקים שהבאתי לעיל בדין אם נפל לכלי שאינו מנוקב בלא הדחה אחרת יראה להדיא דלא ס"ל פלל להן סברא דפסק כח המלח דהא אוסרין הבשר מחמת המלח והדם אם לא דאיכא מים בכלי ויש פוסקים דאפי' אי איכא מים אסור וכמש"כ לעיל וא"כ ד' התה"ד ברורין: וקצ"ע על הרמ"א בהג"ה פאן בסעיף כ' דכ' דאם הניח בשר לאחר ששקה שיעור מליחה קודם הדחה בכלי חולבת מלונכך ונתמלא מציר בהפסד מרובה מותר דסמכינן אדעה דלאחר שיעור מליחה לא נחשב צירו פרוטת והוציא פן מהתה"ד ולכאורה דילמא לא כתב התה"ד פן אלא בליכא ציר דקיל טפי אבל בציר דלא מצינו דעות הפוסקים דס"ל דלא נחשב פרוטת לבד מרש"י ואפשר דלא סמכינן אהך דעה לחוד.

אמנם יש ליישב דכיון דבמקום הפסד מרובה פסקינן למעשה כרש"י. ע"כ דס"ל דלא נחשב רותם אי ס"ל כטעמא בתרא דרש"י מטעם דפסק כח המלח.

ומה שכתב המחבר בסי' ק"ה סעיף ב' דאם הוא פבוש בציר אם שקה פדי שיתנונו על האור ונרתית אסור פולו צ"ל דמירי דווקא בציר שיצא בתוך שיעור מליחה ודו"ק]: בסעיף ט' בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה צריך שיהא בו ששים פדי המלח שבו עד פאן וקא דלא הנפיר גם נגד הדם היינו דזה פשיטא.

אלא קמ"ל דאפי' ס' נגד המלח בעינו ואף דהמלח עצמו אינו אסור דהא לא ס"ל חנ"נ בשאר איסורים קמ"ל דמ"מ בעינו ס' נגד המלח משום דלא ידעינן כמה נפיק מיני' וקא דלא תני בנותן טעם דהא דעת המחבר דסמכינן אקפילא היינו משום דכאן לא משפחת לה קפילא דיטעום טעם המלח דהא מלח נותן טעמא אפי' ביותר מס' וממאה דמילתא דלעבידא לטעמא הוא והקא אין לאסור ביותר מס' דאף דמלח נותן טעם ביותר מס' מ"מ דם אין נותן טעם ביותר מס' ואין הנאסר יכול לאסור וכו' משום הכי ליפא למיקם הכי אקפילא פלל וע"כ אנו צריכין לשער בס' ואי תקשה לה דמ"מ דיטעום הקפילא אי יש בו טעם דם ואי ליפא בו טעם בנודאי שרי דמאי איכפת לן מידי תו בזה דאף דטעם מלח יש בו ואף אי ליפא ס' נגד המלח דהא ס"ל להמחבר דהמלח אינו נעשה נבלה.

וכל עצמו לא בעינו ס' נגד המלח אלא משום דלא ידעינן כמה נפיק אכל פשטועם ואין בו טעם דם הרי מותר בנודאי אמנם פבר עמד ע"ז הפרתי ופילתי ומירץ דבדם ליפא למיקם אטעמא פלל ע"פ ד' ה"ר"ן בפכ"ה דאין המליחה באה אלא להוציא דם שעל שטח העליון וא"כ מין במינו הוא דדם היתר נמי יש בו וא"א להרגיש טעם האיסור.

יעניין עליו בסי' הנה אות ט': אי נמי נ"ל לומר דמשו"ה לא הנפיר נמי נגד הדם שבעין משום דס"ל דנודאי ליפא דם כ"כ בס"ה יותר משיעור המלח והלכך פינון שאנו משערים בס' פנגד פל המלח די בכך דקים להו להטור ומחבר דיותר מזה ליפא דם בנודאי וזהו דלא פש"ף בס"ק ל"ד: ונסתפקתי הא דבעינו ס' דווקא אם לא נפצו ולא שטפו.

אבל במלח גסה שנפצו או שטפו. אף דלא הודח פלל מ"מ די בכך בדיעבד ואין לאסור דהא ליפא מלח דהא סמכינן בזה ליתנו בכלי שאינו מנוקב ולהדיחו אפי' לכתחילה או דילמא לעניין בישול חמיר טפי וקצת משמע פן לשון הרב בהג"ה דכ' ודווקא אי לא הודח באחרונה פלל.

אבל אם הודח רק פעם אחת ונתבשל סגי בהכי בדיעבד משמע דהדחה גמורה מיהת בעינו. אבל ניפוץ ושטיפה לא מהני ועדיין צל"ע בזה.

אמנם זה פשיטא לי דס' נגד הדם בנודאי בעי אף אם ניפץ או שטפו דהדם הוא דבוק בפשר ואינו עובר בשטיפה בעלמא רק בהדחה ושפשוף היטיב. וזהו שדקדקו חז"ל ומדיחו יפה יפה.

וכן מורה דקדוק לשון הטור שכ' וקודם שיתנונו וכו' ינפץ וכו' פדי שלא ישאר עליו מהמלח ע"כ דקדק וכו' מהמלח ולא כתב המלח והדם אלמא דלדם לא מהני ניפוץ והיינו דמצריף ב' הדחות אף לאחר ששטפו ואינו נחשב הניפוץ או השטיפה להדחה אחת והיינו משום דלהדם לא מהני לי' מידי וזה ברור והנלע"ד כתבתי בעז"ה: הרפות בשר בחלב סימן לד בב"י בסי' פ"ז ד"ה וביצים הביא בשם ה"ר"ן דהא דאמרינן בש"ס דהשוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב היינו אם נגמרו בחלבון

ובחלמון וה"ה דביצים גמורות כה"ג לא בעי מליחה וכ"כ רבינו ירוחם בני"ד [וטס"ה
 וצ"ל בנתיב ט"ו] שאם שאין לה חלבון עדיין בשר הוא וטעונה מליחה ע"כ וכתבתי
 בצידו דמה שהשנוה הב"י דעת רבינו ירוחם לדעת הר"ן היינו לענן מליחה שכל זמן
 שלא נגמרה בחלמון וחלבון לא מקרי גמורות לענן מליחה אבל לענן לאכלן בחלב
 אדרבה הביא ב' דעות בנתיב הנ"ל אות כ"ד דדעת רש"י והרא"ש דאפילו בחלמון בלבד
 לבד נקרא גמורות ומותרות לאכלן בחלב אבל י"מ דדווקא שנגמרו בחלבון וחלמון
 וראשון נראה עיקר והובא ג"כ בב"י בדיבור הנ"ל הרי דמסכים לדעת רש"י והרא"ש
 לענן בשר וחלב דאפילו בחלמון לבד מותר ודלא פהר"ן דמשונו להדדי וטעמו של
 רבינו ירוחם נ"ל דלענן מליחה דהוא משום איסור דם דהוא דאורייתא חשש לדעת
 הרשב"א וסייעתו דבעינו דווקא חלבון וחלמון ואף דדם שבשלו הוא דרבנן מ"מ עיקר
 איסורו של דם הוא דאורייתא משא"כ בשר עוף בחלב עיקרו דרבנן וכן מחלק הש"ס
 בחולין ד' קי"א בין פחל לכבד דכבדא עילוני בשרא אסור וכחלא עילויא בישרא שרי
 מ"ט דם דאורייתא וכחל דרבנן: ולפי דעתו צ"ל דהא דתנן בעדיות דביצת נבלה פל
 שפמוה נמפרת בשוק ב"ה אוסרין וכן קיי"ל להלכה בטוש"ע בסימן פ"ו לאו מטעמא
 משום דנבלה דאורייתא וכמו שכ' התוס' בעירובין ד' ס"ב בתחילה וכן בביצה ד' ו' דא"כ
 גם במליחה דהוא ג"כ דאורייתא הו"ל להצריף מליחה אפילו אם נגמרה לגמרי עם
 קליפה הקשה [וזה דוחק לומר דגבי מליחה דלאחר הבישול אינו אלא דרבנן לא התמירו
 פל כף כמו בנבלה וג' חלוקים בדבר דמנינו לנו לחלק בזה] אלא דס"ל דגבי נבלה שאני
 משום דגזרינן אטו ביצת טרפה דאסורה אפילו ביצה גמורה משום שנגמרה באיסור
 וכמו שכ' התוס' שם במסקנא בשם ר"ת ז"ל: והא דלענן אם הפה תרנגולת על זנבה
 והפילה ביצתה דקיי"ל ביו"ד סי' ס"ו דאינן מותרות רק אם אינן מעורות בגידין אבל
 במעורות בגידין אסורות ואף שנגמרה בחלמון וחלבון צ"ל דהטעם כמו שכ' הש"ך בס' פ"ז
 ס"ק ט' משום דחלב וביצים אפי' גמורות לגמרי הו"ל לאסור מצד אמה"ח אלא דגלי
 לן קרא להיתרא א"כ איכא למימר דלא התירה התורה אלא אם אינן מחופר לשום דבר
 אבל במעורות בגידין אף דנגמרו בחלבון וחלמון עדיין באיסוריהו קא קיימי ע"ש ולפי
 זה ד' חלוקי דינים יש בזה א' לענן לאוכלן בחלב ס"ל לרבינו ירוחם דגם בלא נגמר
 רק החלמון מותר לאוכלן בחלב או משום דבשר עוף בחלב הוא דרבנן או אפילו לדעת
 הסוברים דבשר עוף בחלב דאורייתא מ"מ הקילו בזה משום דכל חד באנפיה נפשיה
 שרי וכמו שכ' התוס' שם בעירובין בשם ר"ת והובא בש"ך סי' פ"ז ס"ק ט' הנ"ל.

ב' אבל לענן מליחה דהוא דאורייתא בעינו דווקא דנגמר חלמון וחלבון אבל לא איכפת
 לן אם הם מעורות בגידין. ג' לענן אמה"ח בעינו דווקא שאינן מעורות בגידין.

ד' אבל לענן נבלה דאיכא גזירה משום ביצת טרפה לעולם אסורה אפילו אם נגמר עם
 קליפה הקשה אפי' שפמוה נמפרת בשוק: ושוב ראיתי די"ל דלעולם אינו מחלק רבינו
 ירוחם בין מליחה לבשר בחלב רק משום דלענן מליחה לא הונפר כלל לא ברש"י ולא
 ברא"ש שדבריו בזה ולכן העתיק דברי הרשב"א בזה בתו"ה בבית ג' [דף ע"ב ד' ברלין]
 שהביא בזה ב' דעות דבתחילה פתב דסגי בחלמון וחלבון אפי' לא נגמר בקליפה הקשה
 ושוב פתב די"א דצריף שתגמר גם קליפה הקשה אבל הראשון נ"ל עיקר עכ"ל הרשב"א
 שם ורבינו ירוחם העתיק דבריו אבל מ"מ י"ל דלענן הלכה סמך על מש"כ אח"כ באות

כ"ח לענין בְּשׁוֹר בְּחֵלֶב דְּהֵרָאשׁוֹן נִרְאָה עֵינְקָר דְּסָגִי בְּנִגְמַר הַחֲלָמוֹן לְבַד מוֹתֵר לְאֹכֹל בְּחֵלֶב וְה"ה לְעֵנְיָן מְנִיחָה וְאִי דְשֵׁם לֹא הֵבִיא רַק דַּעַת הֶרְשֵׁב"א אֵין פְּוֹנְתָו לְפִסְטֹק הֶלְקָה פֶּן נ"ל וּבְזָה א"ש דְּבָרֵי הַב"י מַה שְּׁמִשְׁוֶה דְּבָרֵי רַבִּינוּ יִרְוּחָם לַד' הֶר"ן וְדו"ק: שֵׁם בְּטוֹר וְכַתֵּב א"א הֶרָא"ש ז"ל דְּנִסְיוֹבֵי דְחֵלְבָא אֵינָם בְּכָלֵל מִי חֵלֶב וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מִי חֵלֶב הֵינְנו אַחַר שְׁהוֹצִיאוּ מִן הַחֵלֶב פֶּל הָאֹנְקֵל וְכו' זֶהוּ הַנִּקְרָא מִי חֵלֶב ע"כ וְבָרָא"ש עֲצָמוּ אֵימָא בְּזָה הֶלְשׁוֹן וְאָנִי אוֹמֵר דְּנִסְיוֹבֵי דְחֵלְבָא אָסוּר מִדְּאוּרִימָא וְכו' וְהִנֵּה דְבָרֵי הֶרָא"ש ז"ל פֶּמוּ שְׁהוּא לְפָנֵינוּ קִשְׁיָה טוֹבָא דְחֵדָא מַהוּ הֶלְשׁוֹן וְאָנִי אוֹמֵר דְּהֵלֵא לֹא הֵוֹנְפֵר מְקוֹדֵם בְּדְבָרָיו דְּפוֹסֵק אַחַד לֹא פִתַּב פֶּן וְהו"ל לֹמֵר וּנ"ל.

וְגַם בְּאַמַּת קִשְׁיָה דְאֵינָה הִכְרַח וּרְאָיָה יֵשׁ לוֹ לְזָה דְּנִסְיוֹבָא דְחֵלְבָא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְכָל פְּגוֹן דָּא הו"ל לְהֵבִיא רְאָיָה לְזָה. וְהִיּוֹתֵר תִּימָה עַל מַה דְּכַתֵּב פֶּן מְשַׁמֵּיָה דְנִפְשֵׁיָה וְהֵלֵא דְבָר זֶה הֵם דְּבָרֵי ר"א מְמִיץ בְּסִפְרָא יִרְאִים שְׁלוֹ בְּעַמּוּד מְאֻכְלוֹת בְּסִי' קמ"ח [וּבְסִפְרָא יִרְאִים הַשְּׁלָם שְׁיִצָּא פְּעַת מְחֻדָּשׁ לְאוֹר הַדְּפוּס ע"י הֶרָה"ג ר' אַבָּא שִׁיף נ"י מְמִינְסֵק הוּא בְּסִימָן שִׁי"ב] וְהוּא ז"ל הֵבִיא בְּאַמַּת רְאָיָה לְזָה מְהָא דְפִת שְׁאָפְאוּ עִם הַצְּלִי דְאָסוּר לְאֹכְלוֹ בְּכוֹתָח וְאֵם נְסִיבָא דְחֵלְבָא אֵינּוּ אָסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן לֹא הֵוִי גְזוּרֵינוּ פְּוֹלֵי הָאֵי לְאָסוּר הַפִּת עִם פּוֹתָח דְנִתְפֹּטֵם מְרִיחַ הַצְּלִי מְאַחַר דְּנִסְיוֹבָא דְחֵלְבָא שְׁמַעוֹרְבַּ בְּכוֹתָח אֵינּוּ אָסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנָן [וְנִרְאָה מְדַבְּרָיו ז"ל אֵלוּ דִּבְבוּ"ח דְּרַבְּנָן פְּגוֹן בְּפִת שְׁאָפְאָה עִם הַצְּלִי שְׁל בְּשׁוֹר עוֹף מוֹתֵר לְאֹכֹל בְּכוֹתָח אוֹ בְּפִת שְׁאָפְאָה עִם הַצְּלִי שְׁל בְּשׁוֹר בְּהִמָּה מוֹתֵר לְאֹכְלוֹ עִם חֵלֶב שְׁחוּטָה אוֹ בְּחֵלֶב שְׁל חִיָּה]: וְעוֹר קִשְׁיָה דְהָא אַחַר זֶה פִּתַּב הֶרָא"ש וְהֶרְמַב"ם הִנֵּה אוֹסֵר אוֹתוֹ בְּאֹכִילָה וְכו' וּפְשׁוּט דְטַס"ה וְצ"ל וְהֶרָא"ם ז"ל אוֹסֵר אוֹתוֹ בְּאֹכִילָה וְכֵן פִּתַּב בְּהִגְהוֹת מֵהֶרְל"ח עַל הַטּוֹר בְּסִי' פ"א דְצ"ל וְהֶרָא"ם ז"ל דְּלֹא נִמְצָא בְּרַמְבַּ"ם מְזָה מִיָּדֵי [וְכָל מַה שְׁכ' שֵׁם בָּרָא"ש רְאָיָה לְזָה מִפ"ק דְּבִכּוּרוֹת הַפֶּל הוּא לְשׁוֹן הֶרָא"ם ז"ל בְּסִפְרָא יִרְאִים.

וְכֵן בְּטוֹר בְּסִי' פ"א הֵבִיא זֶה בְּשֵׁם הֶר' אֲלֵיעֶזֶר וּבְלִי סִפְק שְׁפִנוֹן בְּזָה עַל ר"א מְמִיץ ז"ל] וְא"כ מְדוּעַ לֹא הֶעֱתִיק גַּם מַה שְׁכ' מְקוֹדֵם דְּנִסְיוֹבֵי דְחֵלְבָא עֲצָמוּ דְאָסוּר מֵה"ת בְּשֵׁם הֶרָא"ם מְמִיץ. וְלִכֵּן לֹא דְמִסְתַּפִּינָא הִיִּיתֵי אוֹמֵר דְטַס"ס נִפְל בָּרָא"ש וְקוֹדֵם וְאָנִי אוֹמֵר וְצ"ל וְהֶרְב ר"א פִּתַּב וְאוֹמֵר אָנִי וְט' [וְכ"ה הֶלְשׁוֹן בְּס' יִרְאִים] וְאַח"כ צ"ל וְגַם אוֹסֵר אוֹתוֹ בְּאֹכִילָה וְכו' פֶּן נ"ל לְהִגִּיָּה בָּרָא"ש: סִימָן לֵה בְּטוֹר בְּסִי' צ' וְכַתֵּב עוֹד הֶרְשֵׁב"א וַיֵּשׁ מִחֲמִירִים לְהַצְרִיכּוּ לְכַתְּחִילָה קְרִיעָה לְאוֹרְהוּ וְרוֹחַב וְטִיחָה בְּפּוֹתֵל אֲפִילוּ בְּקִדְרָה בְּפָנֵי עֲצָמוּ וּלְצִלֵי קְרִיעָה פֶּל דְהוּא וְרָאוּי לְחוּשׁ לְדַבְּרֵיהֶם.

וְכַתֵּב הַטּוֹר ע"ז וְזֶהוּ פְּדַעַת רִש"י וְכַתְּבֵתִי בְּצִידוֹ הַמְעֵינֵן בְּתו"ה הָאָרוֹךְ יִרְאָה לְהִדְיָא דְלֹא לְחוּשׁ לְדַעַת רִש"י פִּתַּב פֶּן רַק לְחוּשׁ לְדַעַת הֶרְמַב"ם ז"ל דְּס"ל דְּלְצִלֵי בְּעֵי מִיֵּהַת קְרִיעָה קִצָּת וְלֹא פְּהֶרִי"ף ז"ל דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרָיו דְּס"ל דְּלְצִלֵי לֹא בְּעֵי קְרִיעָה פֶּלֶל וְזֶהוּ שְׁכ' ה"ה ז"ל שְׁהֶרְשֵׁב"א הַסְּפִים לְמַעֲשֵׂה פְּשִׁיטַת הֶרְמַב"ם וְהוּבָא בְּב"י פֶּאֶן וְכַוֵּן ה"ה לְדַבְּרֵי הֶרְשֵׁב"א ז"ל אֵלוּ.

אַךְ דְּרַבִּינוּ הַטּוֹר ז"ל מְשׁוּם דְּלֹא הִנֵּה לְפָנָיו ס' תו"ה הָאָרוֹךְ חָשַׁב דְּכַוֵּן לְדַבְּרֵי רִש"י אֲבָל בְּאַמַּת אֵינּוּ פֶּן. וּבְאַמַּת לְפִי מַה שְּׁחָשַׁב הַטּוֹר דְּהֶרְשֵׁב"א חָשַׁשׁ לְדַעַת רִש"י קִשְׁיָה דְהָא לְרִש"י לְצִלֵי לֹא סָגִי בְּקְרִיעָה פֶּל דְהוּא רַק בְּעֵינֵן שְׁיִקְרַע לְאוֹרְהוּ וְלִרְחוּב וְגַם בְּדִיעְבַד

אם עבר וביטל בלא קריעה גם בלא בשר אסור גם בדיעבד ולכן ד' הטור צ"ע: וראיתי להעתיק פאן מה שכתב מר אחי הגאון הצדיק מוה' בצלאל הפה"ק זצ"ל בגליון השערי דורא שלו קיצורי דינים בדיני פחל הנצרה להלכה ולמעשה וז"ל הטור אות פאות.

ראיתי לציין דיני הפחל בשמנה עשר הלכות וזהו פרטן [א] ע"י קריעת שתי לבד או ערב לבד או אפילו ע"י שניהם אף דלא טחו בכח אסור לכתחילה אפי' לצלותו בשפוד בלא שום בשר [כ"כ הרמ"א בהג"ה בסעיף ב' בשם האו"ה הארוך פל"ח ובת"ח פל"ח כ"ט דין ט' וכתב שם בשם הב"י דנכון חומרא זו לדעת רש"י וכ"כ הש"ך בס"ק י' בשם המהרש"ל ועי' במנחת יעקב שם אות כ"ב].

ואין לו היתר רק ע"י ג' הפשרים אלו או קריעה פמה פעמים ע"פ פולו דהוי פטחו בכח או ואינו מותר לצלותו רק ע"י ג' גחלים או בשפוד בלא שום בשר אבל עם בשר אסור לצלותו לכתחילה אפי' ע"י ג' הפשרים הנ"ל [כמש"כ בהג"ה שם אבל לכתחילה אין לצלותו עם בשר פל"ח ומשמע אפי' ע"י ג' הפשרים אלו והש"ך לא פירש על זה פלום אף על מש"כ אחר זה בהג"ה דלקדירה וכו' נוהגין בו איסור וכו' פתב הש"ך בס"ק י"ד להדיא דאפי' ע"י ג' הפשרים הנ"ל ג"כ נוהגין בו איסור] ודין ביטולו אחר צלייתו יתבאר להלן אפי' ולקדירה אפי' במים לבד ואפי' אם יש במים ס' נגדו ואפי' קרעו בג' הפשרים הנ"ל אסור לבטלו לכתחילה [וכמש"כ בהג"ה שם לעיל ובש"ך ס"ק י"ד ובזה יש פוסקים שאוסרין מדינא ויש ממנהגא ויש מתקנת הגאונים ז"ל וכמו שכ' בש"ד ועתה נבאר בעז"ה אף יתנה הכשרו בדיעבד עכ"פ: הנה בנצלה בשפוד או על הגחלים לבדו בלא בשר מותר בדיעבד אפי' לא קרעו פל"ח אפי' קריעה מועטת היינו כל"ק דרב דהא דתנן לא קרעו אינו עובר עליו היינו דאינו עובר עליו ומותר ומדתנא לא קרעו משמע דלא קרעו פל"ח ודלא כאו"ה שכ' בשער י"ח אות א' דלרש"י אף בצלי אף בדיעבד בעינן קריעה מועטת והיינו במה שקורעין אותו לשנים כשחלקים הרבעיות האחרונות לשנים ועי' בתו"ח דין ט' שהשיג עליו וכ"כ בשו"ע בד' הרמ"א בהג"ה סעיף ב' דבדיעבד אם עבר וצלאו אפי' בלא קריעה שרי ומיהו אם לא קרעו פל"ח אלא חתכו שלם מהבהמה אפי' בדיעבד אסור כ"כ המהרש"ל בהגהותיו לש"ד סימן כ"ט.

ומוכח מן הסוגיא שם דאפי' לאחר שנצלה א"צ לקרעו פל"ח אם לא קרעו מתחילה וכדאמרין שם לב הוא דבעי קריעה לאחר ביטולו אבל פחל לא. וע"ש בתוס' בד"ה הא פחל דכל הך סוגיא איירי לצלי בלא בשר עמו לפירש"י וכמש"כ - ואם עבר וביטלו בקדירה במים בלא בשר מותר בדיעבד אם נקרע לאורך ולרוחב וטחו בכח אפילו אין במים שבקדירה ס' נגד הפחל ובכחל עצמו וגם המים והירקות שנתבטלו עמו מותר ואפי' שלא במקום הפ"מ פן מבואר בש"ך בס"ק ח' וכ"נ בד' הרמ"א בהג"ה בסעיף ב' ודלא כמש"כ המהרש"ל ז"ל ביש"ש שהובא בט"ז בס"ק ח' שאסור אפילו בדיעבד ואף שאינו מן הדין פל"ח מכל מקום מאחר שכ' הגאונים דנהגו כל ישראל דלא מבטלין פחל פל"ח הוי פדבר שנאסר במנין.

והש"ך בס"ק ח' כתב בשם המהרש"ל ביש"ש ובאו"ש דמתיר בדיעבד אפילו אם ביטלו עם בשר והנה הוא סותר למש"כ הט"ז בשמו בס"ק ח'. ובאמת שהמהרש"ל באיסור והיתר שלו גופא סותר דברי עצמו דבד' ל"ג כתב דאני אומר לפסק הלכה דשרי בדיעבד

אפילו עם בשר היכא דקרעו וכו' ובדף ל"ד כתבדאסור בדיעבד אפילו אם בישל בלא בשר.

עד כאן מדברי מר אחי ו"ל מש"כ על הש"ד שלו: והנה לענן מה שהעיר שהמהרש"ל סותר דברי עצמו באו"ש פבר הרגיש בזה הפמ"ג ונשאר ג"כ בצ"ע. ואמנם פבר כתב המנחת יעקב בכלל כ"ט ס"ק ט' דאינו סתירה כלל דמתחילה כתב לפי הנראה מעיקר הדין.

ואמנם לבסוף כתב דמצד המנהג יש לאסור אף בדיעבד וכן כתב הגרע"א ו"ל בגליון ביו"ד בסי' צ'. וגם מש"כ מר אחי בשם המהרש"ל דמיהו אם לא קרעו כלל אלא חתכו שלם מהבהמה אפי' דיעבד אסור אף בצלי הנה ד' המהרש"ל הוא בהגהות ש"ד.

אבל דבריו תמוהים דהא הוא ו"ל כתב בעצמו דמש"כ בהגהת הסמ"ק דבדיעבד סגי בקריעה שקורעין הפחל לשנים אינו אלא בבישול. אבל בצלי אפי' לא קרעו אלא צלאו שלם ג"כ מותר בדיעבד וא"כ הוא סותר א"ע תוכ"ד.

ואמנם ביש"ש בפ' כל הבשר סימן מ"ז איתא על נכון דשם כתב הדין דאם חתכו שלם אסור על דברי הסמ"ק דמן הסמ"ק משמע פן ממש"כ דבדיעבד סגי בקריעה שקורעין הפחל לשנים פשחולקין הרביעיות לשנים משמע דאם חתכו שלם מהבהמה אפי' דיעבד אסור.

וע"ז כתב המהרש"ל דהסמ"ק לא כתב זה רק בבישול. אבל בצלי מותר בדיעבד אפי' לא קרעו כלל.

ולפיכך הדבר פשוט שנפל ט"ס בד' המהרש"ל בהגהותיו לש"ד וצריך תיקון. ומה שיש לי להאריך עוד בדיני פחל בד' הפוסקים ו"ל יבואר במק"א א"ה והנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן לו כתב הטור יו"ד סימן צ"ט וז"ל כתב בס' המצות שצריך החכם לחקור אם נתנו מים בקזרה אחר שנתנו בה האיסור שאותן המים שנתנו אח"כ אין מצטרפין לבטל האיסור.

ונראה לי שא"צ שאפילו אם הוסיף מים אח"כ שם לא פנון כדי לבטל האיסור ומצטרפין דקיי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין במזיד אסורין עכ"ל. וכתב ע"ז הב"י דטענת הטור טענה גדולה היא.

אבל י"ל דטעמם של הסמ"ג והסמ"ק שכתבו שצריך לחקור אין הטעם משום ביקול איסור לכתחילה דבשביל זה בנודאי אין חשש כלל שהרי לא פנון לבטל אלא עיקר הטעם דאזלי לשיטתיהו דאמרינן חנ"נ גם בשאר איסורים והלכך אפילו אם ניתוסף היתר ממילא שלא ע"י אדם ג"כ אסור.

אבל לדעת הסוברים דלא אמרינן חנ"נ בשאר האיסורים גם בניתוסף ע"י אדם מצרפינן ויפה כתב הטור דשפיר מצרפינן דהא קיי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שוגג מותרין: והנה תמה על זה בד"מ דא"כ בבב"ח דנודאי אמרינן חנ"נ אמאי לא מצריך הטור לחקור אם ניתוסף אח"כ דאינו מצטרף לבטל האיסור אפילו ניתוסף ממילא שלא בכונה הנה נודאי קושיא עצומה היא לכאורה על הטור ו"ל.

ומה שתיגרץ הד"מ בתירוץ הראשון דרבינו הטור סובר דאף בבו"ח דאמרינן חנ"נ לד"ה היינו דנוקא בריבה במזיד אז אמרינן חנ"נ ובעינן ס' פנגד פל התערוכת ואם לאו לכו"ע אסור אף לאחרים דלא נתפוגן לבטל בגינייהו.

אבל בריבה בשוגג לא אמרינן חנ"נ וכו'. הנה דבריו תמוהים דמה שינה נ"מ בזה בין אם ריבה בשוגג או דריבה במזיד פינן דנפל מתחילה לפחות מס' ונעשה הפל גבלה בנודאי בעינן אח"כ ס' פנגד פל התערוכת אפי' ריבה בשוגג ואין נ"מ בין שוגג למזיד רק דאם ריבה במזיד אפי' ריבה ס' פנגד פל התערוכת אסור להמבטל או למי שנתבטל בשבילו משום קנסא.

וכבר דחה הש"ך בספרו הארוך בסי' צ"ט פל התירוצים שתיגרץ בד"מ. וכתב הוא ו"ל שם לתרץ ד' הטור דהטור שכ' דנ"ל שא"צ לחקור אם ניתוסף מים היינו לפי שפסתימת לשון ספר המצות משמע דלאו מדין חנ"נ אין המים שהוסיפו עליהם אח"כ מצטרפים אלא מטעם דכל האיסורים שריבה עליהם היתר אף בשוגג לא מהני משום דקנסין שוגג אטו מזיד והא דאיצטרכינן בכולי תלמודא לטעם חנ"נ היינו היכא דאפילו שוגג ליכא פגון שפלה מעצמה וכו' ועל זה השיג הטור דהא קיי"ל דבריבה בשוגג מותר משום דלא קנסין שוגג אטו מזיד והו תוכן תירוצו של הש"ך ליישב ד' הטור: ואכן גם תגרץ זה לא נהלם לי פל עיקר דהא אין דרכו של הטור ו"ל לכתוב קושיות על הפוסקים הראשונים שהביא בספרו הטור בגונא דאין נ"מ לדינא דהא הטור הוא פסקן ולא פרשן וכינן שגם לדעת הטור צריף לחקור בבשר וחלב אם נתוסף מצד חנ"נ א"כ מה שכ' ונ"ל שא"צ אינו רק להקשות על סה"מ במאי דס"ל דאפי' בריבה בשוגג אסור וזה אינו מדרף הטור ו"ל ומפשטיות לשון הטור שכ' ונ"ל שא"צ משמע שפותר פן להלכה דא"צ לחקור והדרא הקושית לדוכתיה דהא בבו"ח צריף לחקור גם להטור מצד חנ"נ.

וגם היכא פשיט ליה להטור דהסמ"ג והסמ"ק הצריכו לחקור מטעם דס"ל דקנסין שוגג אטו מזיד דילמא באמת הצריכו לחקור משום דס"ל דחנ"נ בכל האיסורים וכמו שכ' הב"י. ומש"כ הש"ך דמסתימת לשון הסמ"ג משמע דלאו משום חנ"נ אתי עלה.

הנה המעיין שם בד' הסמ"ג יראה דליכא שום משמעות מדבריו מאיזה טעם הצריף לחקור: אבל לענ"ד יש ליישב ד' הטור בפשיטות דהא פבר כתב הש"ך בסי' צ"ד ועוד בכ"ד דהא דאמרינן בבו"ח חנ"נ היינו בחתיכת בשר שנבלע בה חלב נעשית כולו איסור כמו חתיכת גבלה ובעינן ס' פנגד פל החתיכה או בשר שנפל לחלב ואין בחלב ס' נעשה פל החלב גבלה ואם נתערב החלב במים בעינן ס' פנגד פל החלב ואם ליכא ס' אז המים בעצמן אסורין.

אבל לענין אם נעשים גבלה דלצטרף אח"כ ס' פנגד פל המים תליא במחלוקת הפוסקים אם אמרינן חנ"נ בשאר איסורים או לא דכל חתיכת בו"ח לאחר שנאסרה אם נפלה אח"כ לקזרה הוי בשאר איסורים שנפלו לקזרה ולדעת הסוברים דבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ גם בבו"ח פן.

וא"כ יפה כתב הטור דא"צ דהא בסמ"ג שם מייירי בכף שתחבוה בקזרה שיש בה ירקות ומים. וע"כ שמייירי בכף שבלוע מאיסור ובכה"ג לדעת הטור דבשאר איסורים לא

אָמרינן חנ"נ גם אם הפך הנה בלוע מבו"ח ג"כ א"צ לחקור אם ניתוסף אח"כ דאף אם ניתוסף אח"כ שרי דלענין התערוכת אין נ"מ כָּלל בין אם נתערב שָׂאָר איסורים או שנתערב בו בו"ח.

ולא שייך לחקור אם ניתוסף אח"כ רק בנפל בשור לתוך יורה של חלב שיש בו ס' פנגד הבשור אז שייך לחקור דשָׂמָא דבעת שנפל הבשור לתוך החלב לא הנה ס' בחלב נגד הבשור.

וכבר נעשה החלב נבלה ותו לא מהני מה שניתוסף אח"כ. אכל אפֿשור דבזה אף הסמ"ג מודה דא"צ לחקור אחר זה משום דזה לא שכיח כ"כ שיוסיף אח"כ חלב דהא מתחילה האדם משער כמה חלב צריך ליתן בקדירה ולמה יוסיף אח"כ.

אכל מים שכיח תמיד דמתחילה ממלאן כל הקדירה מים לבשל ואח"כ שנתמעט המים ע"י הרתחה מוסיפין עוד מים. ובזה פתב הסמ"ג דצריך לחקור שָׂמָא ניתוסף אח"כ משום דס"ל דאמרינן חנ"נ גם בשאר איסורין.

אכל הטור ג"כ לשיטתו אזיל דבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ והלכך אפילו אם בכף בלוע מבו"ח ג"כ לא אמרינן חנ"נ והלכך אפי' ניתוסף אח"כ מותר אם ריבה בשוגג פנ"ל ליישב ד' הטור ז"ל: ושוב ראיתי להאו"ה הארוך שיש לו שיטה אחרת בדברי הסמ"ג והטור ז"ל לפי מש"כ הש"ך בסי' צ"ט ס"ק ט"ו בשמו שכו' דאף במקום דלא אמרינן חנ"נ אם נודע התערוכת קודם שניתוסף ההיתר אסור והא דחולק הטור על הסמ"ג היינו בלא נודע.

אכל בנודע גם הטור מודה ומשמע דאפילו בניתוסף ממילא אסור דהא להטור אין נ"מ בין אם נתערב ממילא או שנתוסף ע"י אדם בשוגג מאחר דהטור סובר דאפי' בנתוסף ע"י אדם אם הנה בשוגג מותר וא"כ למה בנודע אסור.

וע"כ דס"ל להאו"ה דבנודע התערוכת נעשה הפל פנבלה. וא"כ אפי' אם נתערב ממילא אסור ומזה הוציא הרמ"א ז"ל בהגה"ה וכתב די"א דאפילו במקום דלא אמרינן חנ"נ לא מהני ההיתר לבטל אלא אם ניתוסף קודם שנודע התערוכת אכל אם נודע התערוכת קודם לא מהני מה שניתוסף אח"כ: והנה לכאורה תמוה טובא דא"כ מאי נ"מ בין מקום דאמרינן חנ"נ למקום דלא אמרינן חנ"נ דהא פתב באו"ה בכלל כ"ז דאף במקום דאמרינן חנ"נ דווקא בנודע התערוכת.

אכל בלא נודע לא אמרינן חנ"נ. וא"כ בנודע לעולם אמרינן חנ"נ ובלא נודע לעולם לא אמרינן חנ"נ ואין שום נ"מ ביניהם: ושוב מצאתי להחות דעת שם בסי' צ"ט ס"ק י' שהתעורר ג"כ בזה על האו"ה.

ואכן מה שתיירץ שם דאו"ה לא פתב דבנודע אסור רק אם נתרבה ע"י אדם בשוגג משום דס"ל כר' יהודה דקנסו שוגג אטו מזיד משא"כ בקודם שנודע לא שייך למיקנסיה דהא קודם שנודע לא שייך מזיד כמבואר בסי' ק"י דבהפיל לים קודם שנודע דמותר.

משא"כ במקום דאמרינן חנ"נ אפי' בנפל מעצמו אח"כ לא מהני לבטל אם לא שנפל כל כף באופן שיש ס' פנגד כל התערוכת כ"כ החות דעת שם: ואכן המעיין שם באו"ה בכלל

כ"ד דין י' יראה דאף דמתחילה כתב חילוק זה על דברי הטור דהא שכ' הטור דקיי"ל דאם ריבה בשוגג מותר היינו בלא נודע התערוכת דבהא אפילו ר"י דלא קנסינו שוגג אטו מזיד.

ואמנם מסוף דבריו ממה שהביא בשם הרא"ש דהביא ראיה מהמשנה דתרומות דסאה של תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת לר"ש אם לא נודע לו בנתיים אסור דמצא מין את מינו וניעור אבל נודע לו מותר משום דכל העומד להרים פמורם דמי ואף רבנו לא פליגי עליה אלא בתרומה דבעי הרמה אבל בשאר איסורין מודים דהידיעה גורמת ההיתר או האיסור ע"ש באו"ה מזה מוכח להדיא דאף דאם נפל מעצמה אחר הידיעה ס"ל להאו"ה דאסור משום ידיעה גורמת היתר או איסור בכל דבר [והו אמת דמה שהביא כן בשם הרא"ש לא מצאתי זה ברא"ש שם דברא"ש לא הביא ממשנה זו דתרומות ראיה רק לענין מין במינו שנתערב יבש ביבש ברוב פינן שנודע התערובות ונתבטל האיסור ברוב נהפך האיסור להיות היתר ונהלף אפי' נתבטל אח"כ התמיכות ביחד מ"מ מותר ואף דליכא ס' וכן אם ניתוסף אח"כ איסור בין מין במינו ובין מין בשא"מ אמרינו דחוזר וניעור ואף דגבי תרומה סבר ר"ש דאפי' קודם הרמה פינן שנודע התערוכת מותר היינו משום דגבי תרומה שאני פינן דצריף להרים הוי כמו שנוטל משם האיסור: חסר פאן ותמצא בהשמות בסוף הספר].

סימן לז והנה יען אשר ראיתי דבדין תערוכת מין בשאינו מינו יבש ביבש יש בו כמה שיטות אי צריף ס' מה"ת או דא"צ רק מדרבנן משום גזירה שמה יבטלם ויתן טעם ואינו מבואר יפה בד' האחרונים ז"ל.

ולכו ראיתי לבררו יפה יפה בעז"ה. והנה הטור בר"ס ק"ט כתב בשם ס' התרומה דבשלא במינו יבש ביבש צריף ס' פינן דאם יבטלם ויתן טעם.

והנה הפרישה שם והש"ף ושאר אחרונים סוברים בדעת ס' התרומה והטור דא"צ ס' רק מדרבנן והא שכ' הטור פינן דאי יבטלם ר"ל דגזרינו מדרבנן שצריף ס' משום שמה יבטלם אח"כ ביחד ויתן טעם ויבוא לידי איסור דאורייתא וכ"כ הר"ן ז"ל להדיא והובא בב"י דאינו צריף ס' רק מדרבנן משום גזירה דשמה יבטלם ביחד.

ולכן הש"ף בסי' הנ"ל ס"ק ט' הרפיב ד' ס' התרומה ודברי הר"ן ביחד משום דסובר דעומדים בשטח אחת ונמשכו אחריו הפמ"ג ובס' אנוח מישור ובס' מנחת כהן: ועל כן תמהו פולם על הטור דהיאף הביא לדברי ס' התרומה להלכה הלא זה פשוט דהו גזירה לא שייף רק לדעת הרשב"א שהביא הטור שם בסוף הסימן דס"ל דאיסור שנתערב בהיתר ברוב יבש ביבש מין במינו אינו נהפך האיסור להיות היתר רק שמוותר לאכול כל אחד ואחד בפני עצמו משום דתלינן על כל חתיכה וחתיכה שאוכל אכול מן הרוב ונ"מ דאם נתבטל אח"כ ביחד ואף שפך נודע התערוכת חוזר וניעור ואוסר עד ס' מדרבנן כמו דהיה נתערב לכתחילה לח בלח.

וממילא בשאינו מינו אם נתבטל אח"כ חוזר ואוסר עד ס' מה"ת מאחר דהאיסור לא נהפך להיות היתר. אבל לדעת הרא"ש שהביא הטור שם דבנודע התערוכת אינו צריף

ס' אף נתבטל ביחד משום דנהפך האיסור להיות היתר פשוט דגם בפשינו מינו הוא פן דא"צ ס' פלל מה"ת משום דנהפך האיסור להיות היתר.

וא"כ הטור דפסק שם בסוף הסימן פדעת אביו הרא"ש ז"ל היא הביא לדברי ס' התרומה להלכה וס' התרומה עצמו י"ל דס"ל פדעת הרשב"א. אבל הטור הוי כמזכי שטרך לבי תרי.

והנה באמת תמיהה עצומה היא על הטור ז"ל: ומה שכ' הפמ"ג בפתיחה להלכות תערובות [בפ"ב בד"ה ומה שראוי להזכיר] לתרץ די"ל דהרא"ש לא כתב פן דנהפך האיסור להיות היתר ושוב אינו חוזר ונגיעור רק במין במינו דאינו נרצש הטעם.

אבל מין בשא"מ דנרצש הטעם מודה הרא"ש דאמרינן דחוזר ונגיעור. הנה תירוץ זה לא נהירא לי פלל דהרי דעת הרא"ש ז"ל בפ' ג"ה דאף בנתערב מין במינו ונהיה ס' ואח"כ ניתוסף איסור אמרינן דחוזר ונגיעור וכ"ה בשו"ע בסימן צ"ט דאין חילוק בזה בין מין במינו למין בפשינו מינו ואף דהרא"ש בעצמו ס"ל דאם נתערב יבש ביבש מין במינו חז דבתרי ואח"כ נתבטלו ביחד לא אמרינן דחוזר ונגיעור.

וע"כ צ"ל דהרא"ש מ חלק בין אם ניתוסף איסור ללא ניתוסף דבלא ניתוסף פיון דנהפך ה איסור להיות היתר שוב אינו חוזר ונגיעור. אבל בניתוסף איסור האיסור שניתוסף מעורר את האיסור שנתבטל להצטרף עמו [וכן נמצא סברא פועין זו בזבחים ד' ל"א לענין פיגול ובבכורות ד' כ"ג לענין טומאה ע"ש] וא"כ בלא ניתוסף איסור ג"כ אין שייך לחלק בין מין בפשינו מינו לבין מין במינו פיון דנהפך האיסור להיות היתר וכבר נתבטל היא שייך דיהא חוזר ונגיעור מאליו כשנתערב בלח ומה בכך דנרצש הטעם הלא התתיכת איסור והטעם שבו כבר נעשה היתר: ואמנם אחר העיון יפה בדברי ס' התרומה יראה דאין מקום לקושיות על רבינו הטור ז"ל דקושיותם אינו רק לפי שנגמשו אחר ד' הפרישה והש"ך דמפרשים דס' התרומה דמצריף ס' גבי בעודו יבש אינו רק מדרבנן משום גזירה שמה יבטלם אבל באמת נ"ל ברור דס' התרומה ס"ל פדעת התוס' בפסחים (ד' מ"ג) דמין בשא"מ צריף ס' מה"ת גם ביבש.

ומה שכ' הטור בפשוט הטעם שאם יבטלם יתן טעם אין פנונתו לומר דגזרינן שמה יבטלם רק הוא נתינת טעם דלמה צריף ביבש ס' מה"ת דבשלקמא בלח משום דטע"כ דאורייתא אבל ביבש דליכא טעם למה צריף ס'.

וע"ז כתב הטעם משום דמאחר דאין איסור בטל ברוב רק אם אינו ניקר האיסור. אבל בניקר האיסור לא שייך ביטול.

והלכך במין בשא"מ נמי אף דהשתא אינו ניקר אבל אם יבטלם ביחד יהי נרצש הטעם ממילא לא שייך ביטול פלל אף בעודו יבש פיון דלבסוף אחר הביטול ינכר האיסור. וראיה לזה דכן הוא פנונתו מהא שכ' בספר התרומה בסימן נ' ד"ה הלכך דאם נתערב איסור בהיתר מין במינו בטל ברוב אפי' מדרבנן דמן התורה פל מין במינו בטל ברוב בין דבר יבש ובין דבר לח וכו' והיינו טעמא משום שטעם של איסור אינו יכול להיות ניקר אפילו כשבללם יחד עכ"ל הרי דנותן טעם זה על עיקר דין תורה דלמה מין במינו בטל ברוב משום שאינו יכול להיות ניקר: ולכאורה למה הנצרך לתת טעם על מין במינו

הא במינו ליפא טעמא ובמין בשא"מ דצריף ס' מה"ת לח בלח הוא משום דטע"כ דאורייתא.

אבל מין במינו פשיטא דסגי ברוב מה"ת ולא הנה נצרך לתת טעם רק על מין במינו יבש ביבש דסגי ברוב גם מדרבנן ולא גזרו שפא יבשלם משום דאף אם יבשלם לא יתן טעם וזה לא הזכיר פלל והיינו משום דגזרה דשפא יבשלם לא ס"ל פלל אף מין בשא"מ דכיון דכבר נתבטל ביבש לא איכפת לן מה שיבשלם יחד רק נתן טעם על התורה דלמה במין בשא"מ יבש ביבש צריף מה"ת ס' ואלו מין במינו לא בעי ס' והלא יבש ביבש גם מין בשא"מ ליפא טעמא ולמה צריף ס' מן התורה וע"ז נתן טעם דמין במינו דלעולם לא יופר האיסור אף אם יבשלם שפיר הוי ביטול גמור וסגי ברוב וגם מדרבנן סגי ברוב משא"כ מין בשאינו מינו דאם יבשלם יופר האיסור.

ולפיכך אינו בטל ברוב מה"ת רק בעינן ס' דאם יש ס' תו לא יופר האיסור דהא יתבטל הטעם בס': וכן מסיים ס' התרומה באמת אח"כ. אבל מין בשאינו מינו צריף ס' בהיתר אפילו בדבר יבש דאם יבשלם יחד יהא הטעם של איסור ניקר בהיתר עכ"ל הרי דכ' סתמא דצריף ס' בהיתר ומשמע דצריף ס' מה"ת מטעם דכל זמן דליפא ס' בתערובות נגד האיסור אינו נוהג בו דין ביטול משום שיופך האיסור פנ"ל ברור פוננת ס' התרומה וכלי ספק שפן פירש בדבריו רבינו בעל הטור ז"ל.

ובזה נסתלק לגמרי קושיות הפמ"ג והאורח משור על הטור ז"ל: ושוב מצאתי בס' או"ה הארוך בכלל כ"ג אות ח' שכ' וכתב הרמב"ם ור' ברוף והא דביבש חד בתרי בטיל היינו במינו אבל בשאינו מינו בין בלח ובין ביבש בס' וכתב האו"ה טעם על זה משום דמין בשא"מ נקרא דבר שיש לו תקנה קצת להפיר האיסור ולהסיר ועוד דהתורה לא התירה כ"א מין במינו [והיינו כד' התוס' בפסחים הנ"ל דמה"ת בעינן ס' במין בשא"מ אף בנתערב יבש ביבש] ושוב פתב אבל הטעם שפ"י הרמב"ם ור' ברוף דמשו"ה במין בשאינו מינו צריף ס' אף ביבש משום דמין במינו אינו בנ"ט זה בזה פשיטתבשלו דאינו ניקר טעם האיסור במינו אבל באינו מינו אז הטעם של איסור ניקר בפני עצמו פשיטתבשלו וקיי"ל כר"ת דטע"כ דאורייתא וצריף ס' לבטל הטעם עכ"ל לא היינו אוסרין אותו ממ"נ דאם מכיר בתערובתו קודם הבישול הנה מותר אף לבשלו יחד וכו' ואם לא ידע בו עד שנתבשלו א"כ צריף ס' מטעם דהוי איסור לח עכ"ל האו"ה והנה מדבריו ז"ל לאלו משמע ומפרש בדברי רבינו ברוף [והוא בעל המחבר ס' התרומה] כמו שפירש הש"ך לדבריו דהטעם דמין בשאינו מינו משו"ה צריף ס' אף ביבש משום גזירה דשפא יבשלם וכמו שכתב הר"ן ולכן תמה ע"ז דמ"נ והיינו כמו שהקשה הפמ"ג הנ"ל משום דס"ל ג"כ פדעת הרא"ש דבגודע התערובת נהפך האיסור להיות היתר ומותר אח"כ לבשלו אף לכתחילה: אבל האמת יורה דרכו דט"ס נפל בכאן במש"כ וקרמב"ם ור' ברוף דברמב"ם ליתא מזה מדי וגם תיבות ור' ברוף בנודאי ט"ס"ה דאם פנון לדברי רבינו ברוף בעל ס' התרומה הו"ל לכתוב בפירוש ובספר התרומה פתב דבכל מקום שהביא האו"ה לספר התרומה כותב סתם דבספר התרומה פתב ואין דרכו פלל להביא שם המחבר.

ועוד דאם פונן על רבינו ברוך בעל ספר התרומה הנה פותב רבינו ברוך דכן הוא דרכן של המחברים פשמביאים דברי הראשונים ז"ל פותבים בלשון רבינו או בלשון וכתב הרב.

אבל לא לכתוב סתם ור' ברוך ולא כתב עליו לא רבינו ולא הרב: ואכן מצאתי בס' מנחת יעקב על התו"ח בכלל ל"ט ס"ק י"ב שתמה על מש"כ התו"ח שם בשם הרמב"ם דאם נתערב יבש ביבש מין במינו מותר לאדם אחד לאוכלו פולם ביחד וכתב דלא מצא זה ברמב"ם וכתב דט"ס נפל בזה במש"כ בהגהות בשם הרמב"ם וצריך להיות מהר"ם והוא מהר"ם בר ברוך מרוטנבורג שסובר דעה זו כמעתיק בשמו ג"כ בתשובת הרשב"א סי' תש"ל ע"ש.

ולכן נ"ל דגם הקא באו"ה נפל ט"ס וצ"ל וכתב מהר"ם בר ברוך והא דייבש חד בתרי בטיל וכו' ופונן על מהר"ם מרוטנבורג ז"ל ואפשר שמצא פן פתוב בשמו וכתב הטעם דמשו"ה בשא"מ צריך ס' הוא משום גזירה דשמא יבשלים.

ולכן תמה עליו מטעם מ"נ. אבל דעת ס' התרומה נ"ל פשוט דסובר דאסור מה"ת באינו מינו אף יבש ביבש: ועל פי דברינו הנ"ל בדעת ס' התרומה הנ"ל יסתלק הראיה שהביא הגאון בעל מנחת פהן לדעת הרמ"א ז"ל בסי' ק"ט דייבש ביבש מין בשא"מ דצריך ס' משום גזירה דשמא יבשלים אין חילוק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן מהא שכ' בספר התרומה עצמו בהלכות חלה בסימן פ"א לענין חלת חו"ל דבמקום דמפרישין שתי חלות דחלה השנייה נאכלת לפנהנים אם נתערבה עם לחמים אחרים מין במינו פגון לחם חטין בלחמי חטין צריך אחד ומאה לענין להתיר לזרים.

אבל אם נתערב מין בשאינו מינו פגון כפר חטין בשל שעורים בטל בס' פשאר איסורים פדתנן במס' ערלה ומייתי לה בפ' ג"ה דערלה ותרומה אם נתערב מין בשא"מ בששים פשאר איסורין כ"כ בס' התרומה.

הרי להדיא דאף בחלת חו"ל דאינו אלא מדרבנן ואעפ"כ מצריך ס' אף יבש ביבש. וע"כ דגזרינו שמא יבשלים ויתן טעם הרי דאף באיסור דרבנן גזרינו שמא יבשלים [והובא ד' המנחת פהן במנחת יעקב שם בס"ק י'] והביא מזה ראיה לדעת הרמ"א ז"ל.

ואכן לפי מש"כ בעז"ה דספר התרומה סובר דמין בשא"מ צריך מה"ת ס' אף ביבש בטל הראיה לגמרי דכיון דמה"ת צריך ס' אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן. אבל לפי דכ' הש"ף בשם הר"ן ואו"ה דאינו אלא מדרבנן משום גזירה שפיר כתב הש"ף דבאיסור דרבנן אין להתמיר משום דהוי גזירה לגזירה: וגם בלא"ה אין שום ראיה משם לד' הרמ"א דהא לכאורה תמוה דמאי ראיה מביא בס' התרומה שם מהמשנה דערלה פ"ב דלהקל ולהתמיר מין בשא"מ דהא המשנה מיירי להדיא לח פלק דבגריסין שנתבשלו עם עדשים אם יש בה בנ"ט אסור.

אבל מנ"ל דאף יבש ביבש צריך ס' והלכך נ"ל פשוט דס' התרומה נמי פלח פלח מיירי בנתערב כפר חטין בין פפרות של שעורים ונתערבו יחד בתבשיל והלכך אף דהוי איסור דרבנן צריך ס' כמו פל איסורי דרבנן דצריך ס' בנתערב מין בשא"מ.

אָבֵל יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ דָּאִינוּ אֵלָא גְזִירָה דְרַבְּנָן דְשָׁמַיָא יְבִשְׁלָם י"ל דְבִאִסּוּר דְרַבְּנָן לֹא גְזִירִין
וּכְמַש"כ הַש"ך: וּמִיָּהוּ צָרִיף לְבָאָר לְפִי מַה שְׁפַתְבְּתִי בְדַעַת ס' הַתְרוּמָה דַס"ל דְמַה"ת לֹא
בְטִיל חַד בְּתַרְי מִשּׁוּם דָּאָם יְבִשְׁלָם יְנַפֵּר הָאִסּוּר ע"י שְׂיִתָּן טַעַם.

וְלְכַאוּרָה צָרִיף לְהַבִּין מַה מוֹעִיל דְיֵשׁ ס' נְהִי דְבַתְבְּשִׁיל לֹא יְנַפֵּר הָאִסּוּר. אָבֵל מ"מ יְנַפֵּר
הָאִסּוּר בְּשַׁעַת שְׂיִאֲכַל חֲתִיכַת הָאִסּוּר וְיִטְעֹנָם טַעַם שֶׁל הָאִסּוּר בְּפִיו.

וְעוֹד לְמַה צָרִיף לֹאמַר שְׂיִנַּפֵּר הָאִסּוּר בְּעַת שְׂיִבְשְׁלָם הֲלֹא אִם שְׂיִאֲכַל אוֹתָם בְּיָבֵשׁ ג"כ
יְנַפֵּר הָאִסּוּר שְׂיִרְגִישׁ טַעַם הָאִסּוּר וּגְדוּלָה מִזּוּ כָתַב הַפְר"ח בְּסִי' ק"ט ס"ק ז' דְבְדָבָר
דְאִיפָא לְמִיקָם אֲטַעְמָא כְּגוֹן חֲתִיכָה בְלוּעָה מְחַלֵּב שְׂנֵאֲסָרָה וְנִתְעַרְבָה עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת
אוּ כְּלֵי חוּלְקָת שְׂנֵאֲתַעֲרַב בְּכֻלָּם אַחֲרִים שֶׁל בְּשָׂר כִּיּוֹן דְבִהְיִי גְוֹנֵי אִיפָא לְמִיקָם אֲטַעְמָא
הָיִי כְּאִסּוּר הַנִּיפֵּר שְׂאִין לוֹ בְּיָטוּל.

וְעוֹד כְּשִׂיאֲכַל אוֹתָהּ חֲתִיכָה שֶׁל אִסּוּר יִרְגִישׁ הַחֲלָב בְּפִיו וּמִסִּיָּים הַפְר"ח שְׂדָבָרִים אֵלוּ
הֵם קִילוּרִים לְעֵין וּנְכוּנִים וּבְרוּרִים. וַא"כ ק"ו בְּעַצְמָם אִסּוּר שְׂנֵאֲתַעֲרַב בְּשְׂאִינוּ מִיָּנוּ דְנוֹדָאֵי
אִיפָא לְמִיקָם אֲטַעְמָא בְּנוֹדָאֵי אִינוּ בְטִיל אֲפִילוּ בַס': אָבֵל אִינוּ קוֹשְׂיָא דְהָא בַס' הַתְרוּמָה
וְהוּבָא בְטוּר מִיִּירֵי שְׂנֵפְרָף לְחֲתִיכוֹת דְקוֹת בְּאִנְפֵּן שְׂאִינוּ יְנַפֵּר כְּלָל אִיזָה חֲתִיכָה הוּא
אִסּוּר וְאִיזָה הוּא הֵיתֵר וְהִלְכָף אָף כְּשִׂיאֲכַל יִרְגִישׁ טַעַם שֶׁל אִסּוּר בְּפִיו מ"מ כִּיּוֹן
שְׂמַעֲנָרְב עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וּכְשֵׁהוּא לֹעֵס בְּפִיו הוּא לֹעֵס גַּם הַחֲתִיכוֹת שֶׁל הֵיתֵר הִנֵּה
אִינוּ יְדוּעַ מֵאִיזָה חֲתִיכָה הוּא מְרְגִישׁ טַעַם שֶׁל הָאִסּוּר מִשָּׂא"כ בְּנִתְעַרְבַּ בְּתַבְּשִׁיל וְלִיפָא
ס' וְנִרְגָשׁ טַעַם הָאִסּוּר בְּתַבְּשִׁיל גַּם בְּחֲתִיכוֹת שֶׁל הֵיתֵר שְׂפִיר מְקַרֵי הַנִּפֵּר הָאִסּוּר וְאִין
לוֹ בְּיָטוּל: וְאַמְנָם לְעַנְנֵן עֵיקַר דְבָרֵי הַפְר"ח הַנֶּז"ל שְׂמַעְתִּי שְׂמַקְשִׁין הָעוֹלָם מַהָּא דְתַנּוּ
בְעו"ג (ד' ע"ד) וְאֵלוּ אִסּוּרִין וְאוֹסְרִין בְּכ"ש וְכו' וּבְשָׂר בְּחֲלָב וּמְקַשִּׁין שֵׁם בַּגְמ' דְמֵאֵי
קְחָשִׁיב אֵי דְבָר שְׂבִמְנֵן קְחָשִׁיב לִיתְנֵי נְמִי חֲתִיכַת נְבִלָה וְאֵי אִסּוּרֵי הַנֶּאֱחָה קְחָשִׁיב לְתַנֵּי
נְמִי חֲמִץ בְּכֹסֶח וּמְתַרְצִינֵן דְהָאֵי תַנָּא תַרְתִּי אֵית לִיה דְבָר שְׂבִמְנֵן וְאִסּוּרֵי הַנֶּאֱחָה וּפִירֵשׁ"י
דְהָאֵי תַנָּא ס"ל דְדוֹנְקָא חֲתִיכַת בּו"ח דְהוּא דְבָר שְׂאִסּוּר בְּהַנֶּאֱחָה גַּם הֵיתֵה חֲתִיכָה הַר"ל.

אָבֵל אֵי לֹא"ה בְטִל חַד בְּתַרְי. וְלַדַּעַת הַפְר"ח לְמַה הִיא בְטִילָה הֲלֹא יְנַפֵּר הָאִסּוּר כְּשִׂיאֲכַל
אוֹתָהּ שְׂיִרְגִישׁ טַעַם חֲלָב בְּפִיו: אָבֵל לְעַנְדִּי יֵשׁ לִיִּישֵׁב דְבָרֵי הַפְר"ח דְהִנֵּה לְכַאוּרָה
אֲדַמְקָשִׁי עָלֶיהָ מִהַמְשַׁנָּה הַנֶּז"ל טְפִי הו"ל לְהַקְשׁוֹת עַל הַפְר"ח דְהוּא סוֹתֵר דְבָרֵי עַצְמוֹ
לְמַש"כ בְּסִי' צ"ב ס"ק י"א שְׂהַעֲתִיק לַד' הַש"ף שֵׁם דְבַחֲתִיכַת בְּשָׂר שְׂנַפֵּל עָלֶיהָ חֲלָב
וְאַח"כ נִתְעַרְבָה בְּחֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וְלֹא הֵיתֵה חֲתִיכַת בּו"ח רְאוּיֹת לְהַתְכַפֵּד בְטִילָה בְרוּב
וְתַקְשָׁה דְהִיכֵי בְטִילָה בְרוּב הָא ס"ל דְהִיכֵי דְאִיפָא לְמִיקָם אֲטַעְמָא אִינָה בְטִילָה.

וְעוֹד דְהָא הַש"ף מְדַיִיק כֵּן מַד' הַשׁו"ע שֵׁם שֵׁם דְדוֹנְקָא אִם הִיא ר"ל אִינָה בְטִילָה וַא"כ
תַקְשָׁה עַל הַפְר"ח מַד' הַשׁו"ע שֵׁם: אָבֵל בְּאַמַּת אַחַר הָעֵינִין שֵׁם לַק"מ דְהָא שֵׁם מִיִּירֵי
שְׂאֲחַר שְׂנֵאֲסָרָה הַחֲתִיכָה ע"י הַטִּיפַת חֲלָב שְׂנַפֵּל עָלֶיהָ חֲזָרוּ וְנִיעֲרוּ אֵת הַקְדָּרָה וְהִנֵּה
בְרוּטָב ס' נִגְדַּת הַחֲתִיכָה דְהָרוּטָב מוֹתֵר וְהַחֲתִיכוֹתוֹ אִסּוּרוֹת אִם הֵיתֵה רְאוּיָה לְהַתְכַפֵּד
וּבַכַּה"ג יוֹכַל לְהִיּוֹת דִּינָצָא כָּל הַטַּעַם חֲלָב בְּקִדְרָה וְנִתְבַּטַּל בַס'.

וא"כ י"ל דמיירי שטעמו קפילא ולא טעם ביה טעם חלב מחמת שפכר יצא הטעם בקדרה ורק דהחתיכה נשארה באיסורה מטעם חנ"נ [ואף לפי דעת התה"ד שנהובא בש"ד יו"ד כסי"ק"ה ששהתורה לא חסרה בב"ח רק כל זמן שהחלב ביה.

אבל אם יבוא אליהו ויאמר שפכר יצא ממנה כל טעם החלב גם הכשר מותר היינו דווקא אם נתברר ע"י אלי' שאין ביה חלב ואפ"י טיפה אחת משא"כ ע"י קפילא לא נתברר שאין ביה חלב כלל די"ל דעדיין יש ביה חלב רק שאין נרגש טעם החלב מחמת שיש בהכשר ס' פנגד החלב] ובכה"ג לא תהא נקפרת לעולם אם יטענום אותה ושפיר פתב הש"ד והפר"ח דאם אינה ר"ל בטילה ברוב.

וא"כ גם מהך מתני' לא קשיא דהא דמצריף דווקא דבר שפמגנו מיירי ג"כ בחתיכת בו"ח שטעמו אותה ולא היה ביה טעם חלב: וראוי לבאר דבמין במינו שפשוט בכל הפוסקים דבטל ברוב לאו מילתא פסיקתא היא דהרמב"ם בפט"ו מה' מאכלות אסורות הלכה ד' פתב דמין במינו אף דמה"ת בטל ברוב מ"מ מדברי סופרים הפל אסור עד שייאבד דבר האסור מעוץ מיעוטו [והיינו בס' וכמו שפסיק בהלכה ה'] וכתב הכ"מ דדעת רבינו פדע"ת הראב"ד דאפ"י יבש ביבש בעינו ס' מדרבנן והא דאמרינו בש"ס דבטל ברובא היינו ברבייה.

וכן נראה מד' רש"י וכ"כ הלח"מ שם (וכ"כ הר"ן בפ' גה"נ בפ' גה"נ בשם הראב"ד ז"ל דבעינו ס' והרשב"א ז"ל בתו"ה הארוך (ד' ק"ז) שכ"ה ג"כ דעת רש"י ז"ל בפ' הנהב) ומה שנהרא מד' רש"י ז"ל בפ"ה (ד' ד') דבטל ברובא ממש פכר תירץ במנחת יעקב בתו"ח בר"ס ל"ט דשאני התם דביצה שזולדה ביו"ט אינו אסור רק מדרבנן והלכך אי לא דהוי דשיל"מ הייתה בטילה ברובא ממש.

אבל באיסורא דאורייתא בונדאי ס"ל לרש"י ז"ל דבעינו ס' וכמו דמשמע מרש"י בפ' הנהב. ונראה לי דהרמב"ם ורש"י ז"ל לשיטתיהו אזלי דס"ל דטע"כ הוא דרבנן דכן ס"ל לרבא בפ' ג"ה בהא דאמר שם דהא דאמר דזהו היתר הבא מפלל איסור לא נצרכהאלא לטע"כ דבחולין שרי ובקדשים אסור והלכך הא דאמר רבא בזבחים ע"ט דאמור רבנן בטעמא והיינו בשאינו מינו מדרבנן קאמר והיינו דאמר אמור רבנן בטעמא משום דמה"ת גם בשאינו מינו בטיל ברוב.

והלכך גם מה דאמר רבא שם מין במינו ברובא ע"כ ברבייה מיירי דליכא למימר ברובא ממש א"כ לא שייך אמור רבנן דהא מה"ת נמי בעינו רוב ועוד דלא יהי' דומה למין בשא"מ בטעמא דהתם פ"כ מדרבנן קאמר.

והתוס' בזבחים שם דחקו באמת לשיטת רש"י דרבא ס"ל דטע"כ דרבנן א"כ למה אמר בטעמא ולא אמר בששים או במאה. אבל באמת זה לא קשיא כ"כ דהא באמת מין בשא"מ דהתיירא פגון של תרומה דמצי טעם ליה פהו לא בעינו לא קפילא ולא ששים וכמו דאמר רבא בעצמו בחולין (ד' צ"ז) דווקא באיסורא וגם ליכא קפילא אז בעינו ס'.

אבל מעיקר הדין תליא בטעמא. ואדרבה מלישנא דרבא דאמר אמור רבנן הוא ראיה לשיטת הרמב"ם ורש"י דטע"כ דרבנן והלכך גם הא דאמור רבנן דמין במינו ברובא ברבייה קאמר דזהו הוא מדרבנן דמה"ת סגי ברובא ממש: ואין להקשות דמאי שני רבא

בְּלִישְׁנֵיהֶם דְּבִזְבָּחִים אָמַר בְּרֹנְבָא וּבְחֻלִין אָמַר דְּמִין בְּמִינוּ בִּס' דְּהָא לְשִׁיטַת רִש"י וְהֶרְמֵב"ם הֵינּוּ הֵךְ דְּבְרֹנְבָא נ"כ ס"ל בִּס' דְּבִשְׁלָמָא לְשִׁיטַת וְשָׂאָר פּוֹסְקִים דְּבְרֹנְבָא מִמָּשׁ קֵאָמַר נִיחָא דְּבִזְבָּחִים מִיִּירֵי בְּיָבֵשׁ אָמַר בְּרֹנְבָא וּבְחֻלִין מִיִּירֵי בְּלַח בְּעֵי ס' מִשּׁוּם גְּזִירָה דְּמִין בְּשִׂאֵינוּ מִינוּ אוֹ מִטְעָמָא אֲחֵרִינָא אַבְל לְשִׁיטַת רִש"י וְהֶרְמֵב"ם הָא אֵין חִילּוּק פְּלִל בֵּין יָבֵשׁ לְלַח: אַבְל אַחַר הָעִיוֹן אֵינוּ קוֹשְׁיָא פְּלִל פְּשֻׁנְעָמוּד עַל לְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם ז"ל רִפְט"ו הֶלְכָה ד' הַנ"ל שְׁלֵא פְתַב פְּלִל מִתְחִילָה שְׁצָרִיף שְׁשִׁים רַק פְּתַב שְׂמַד"ס הַפִּל אָסוּר עַד שְׂיֵאבֵד הַדְּבָר מִעוֹצָם מִיְעוּטוֹ וְכו' וּבִהֶלְכָה ה' פְּתַב וּבְכַמָּה יִתְעַרְבַּ דְּבָר הָאָסוּר וַיֵּאבֵד בְּעוֹצָם מִיְעוּטוֹ פְּשֻׁעוֹר שְׁנַתְּנוּ חֲכָמִים יֵשׁ דְּבָרִים שְׁשִׁיעוּרֵן בִּס' וַיֵּשׁ דְּבָרִים שְׁשִׁיעוּרֵן בַּק' וְכו' וּמִשְׁמַע מִלְּשׁוֹנוֹ ז"ל שְׁמִפְרֵשׁ דְּמָה שְׁאָמַר רַבָּא בְּזִבְחִים מִין בְּמִינוּ בְּרֹנְבָא מְדַבֵּר בְּדִרְדָּה פְּלִל דְּמִדְרַבְּנֵן צָרִיף שְׁיִתְבַּטֵּל בְּרַבִּינָה וְהֵינּוּ שְׁיִרְבָּה עָלֵיו הֵיטֵר עַד שְׂיֵאבֵד הַדְּבָר בְּעוֹצָם מִיְעוּטוֹ וְלֹא פִירֵשׁ שֶׁם רַבָּא כְּמָה הוּא שְׁיִעוֹר הֶרְבִּיָּה שְׂיֵאבֵד בְּעוֹצָם מִיְעוּטוֹ וּבְחֻלִין בָּא רַבָּא לְפָרֵשׁ כְּמָה הוּא הַשְׁיִעוֹר שְׂיֵאבֵד בְּעוֹצָם מִיְעוּטוֹ דְּהוּא בְּשִׁשִׁים כַּנ"ל פִּירוּשׁ הַסּוּגְיָא דְּזִבְחִים וְחֻלִין הַפִּל ע"פ דְּרָף הֶרְמֵב"ם ז"ל.

וּלְעֲנַן מִש"כ לְעֵיל לְפָרֵשׁ ד' ס' הַתְּרוּמָה מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר לְבָרוּר הָאִיסוּר דְּוּקָא ע"י בְּיִשׁוּל מִשּׁוּם דְּבִיבֵשׁ אֵינוּ נִיפְרַר מְאִיזָה חֲתִיכָה הוּא טוֹעֵם הָאִיסוּר רְאִיתִי כְּעַת דְּאֵינוּ תִּירוּץ פְּלִל דְּגַם כְּשֶׁמְבַשְׁלִים יַחַד ג"כ אֵינוּ נִיפְרַר מְאִיזָה חֲתִיכָה יֵצֵא הַטַּעַם שֶׁל אִיסוּר.

וְאִמָּנָם כְּעַת נ"ל חִילּוּק אַחַר דְּבִיבֵשׁ לֹא יוּכַל לְהַרְגִישׁ פְּלִל טַעַם הָאִיסוּר מִחֲמַת שְׁנַחֲלָק לְחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת מְאֹד וּבְכָל כְּזִיזִת וְכִזִּיזִת שֶׁהוּא אוֹכֵל הָאִיסוּר שְׂבוּ הוּא קָטָן מְאֹד וַיּוּכַל לְהִיזֵת שְׂאֵינוּ מְרַגִּישׁ שׁוּם טַעַם פְּלִל וְאִף דְּלִיכָא ס' מִשָּׂא"כ בְּבִיִּשׁוּל נִרְגָּשׁ יָפָה הַטַּעַם בְּרוּטָב מִחֲמַת שְׁנַחֲבַשְׁלִל בּוּ פֶל חֲתִיכַת הָאִיסוּר.

וּלְפִיכֹף צָרִיף ס' גַּם בְּיָבֵשׁ כְּדִי שְׁלֵא יִנְפֹר הָאִיסוּר וְדו"ק. הַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי בַעז"ה: סִימָן לַח בְּמִשְׁנָה דַע"ז (ד' ע"ד) אֵלוֹ אִיסוּרִין וְאוֹסְרִין בְּכ"ש וְכו' וּבְשָׂר בְּחֻלִין וְשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְכו' וּמִקְשִׁינֵן שֶׁם בַּגְמ' דְּתַנָּא מְאִי קַחְשִׁיב אֵי דְּבָר שְׂבַמְנִין קַחְשִׁיב לְתַנִּי נְמִי חֲתִיכַת נְבִלָה אֵי אִיסוּרֵי הַנָּאָה קָא חְשִׁיב לְתַנִּי נְמִי חֲמִץ בְּפִסְחָא וּמְתַרְצִינֵן דְּהָאֵי תַנָּא תַרְתִּי אֵית לֵיה דְּבָר שְׂבַמְנִין וְאִיסוּרֵי הַנָּאָה.

וּפִירֵשׁ"י דְּהָא תַנָּא סְבַר דְּוּוּקָא בְּדָבָר דְּאִיכָא תַרְתִּי לְחֲשִׁיבוּתָא דְּהוּא דְּבָר שְׂבַמְנִין וְגַם הוּא מְאִיסוּרֵי הַנָּאָה דְּחֲשִׁיב אִיסוּר דִּידְהוּ הוּא דְּלֹא בְּטִיל. אַבְל חֲמִץ פְּרוּסָה בְּפִסְחָא הוּא אֵין דְּרַכּוֹ לְמִנּוֹת וְכו' וְכַתְּבַ הָרַא"ש עַל ד' רִש"י אֵלוֹ וְאִף דְּקִי"ל בְּפִסְחִים ל' דְּחֲמִץ בְּפִסְחָא בְּמִשְׁהוּ הֵינּוּ בְּדָבָר לַח הַמְתַּעַרְב דְּבִשְׂאָר אִיסוּרִים בְּנ"ט הוּי חֲמִץ בְּמִשְׁהוּ.

אַבְל דְּבָר יָבֵשׁ דְּבִשְׂאָר אִיסוּרִים חַד בְּתַרִי בְּטִיל ה"ה בְּחֲמִץ בְּפִסְחָא עַכ"ל הָרַא"ש ז"ל שֶׁם: וְהִנֵּה לְכַאוּרָה לְפִי זֶה יֵשׁ לְתַמּוּה טוּבָא עַל רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הֶרְמֵב"ם ז"ל דְּסַתְּמָם וְכַתְּבַ בְּפ"א מַה' חֲמִץ וּמִצָּה הֶלְכָה ה' וּבִפְט"ו מַה' מְאָכְלוֹת אִיסוּרוֹת הֶלְכָה ט' דְּחֲמִץ בְּזַמְנֵנוּ בֵּין בְּמִינוּ וּבֵין שְׁלֵא בְּמִינוּ אוֹסֵר בְּכ"ש וְלֹא חִילְקָא פְּלִל בֵּין לַח וּבֵין יָבֵשׁ וּמִשְׁמַע דְּאִף יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ אוֹסֵר בְּכ"ש [וְנ"ל דְּהֶרְמֵב"ם ז"ל לְשִׁיטַתוֹ אֲזִיל לְפִי מַה דְּפִסְקָא שֶׁם בְּהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אִיסוּרוֹת הֶלְכָה ד' וְה' שְׂאָר בְּשָׂאָר אִיסוּרִים אֵין חִילּוּק בְּמִין בְּמִינוּ בֵּין יָבֵשׁ וּבֵין בְּלַח וְגַם בְּיָבֵשׁ בְּעִינֵן שְׂיֵאבֵד הַדְּבָר בְּעוֹצָם מִיְעוּטוֹ וְהֵינּוּ בִּס' וּבְכָל מְקוֹם דְּבִשְׂאָר אִיסוּרִים בִּס' בְּחֲמִץ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ.

ועוד דכינון דהרמב"ם סובר דהטעם דחמץ אוסר במשהו משום דהוי דשיל"מ וא"כ אין לחלק בין לח ליבש דהא הטעם דעד דתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר שנייה גם בביבש] וא"כ תקשה דאמאי לא קחשיב לחמץ בפסח.

ומה שפירש הר"ן ו"ל שם בעו"ג דהו מתני' אתיא כר' יהודה דחמץ לאחר זמנו ג"כ אוסר מה"ת ולא הוי דשיל"מ כלל זה אינו תירוץ רק על חמץ. אבל מ"מ תקשה דאמאי לא חשיב שארי איסורין שהן דבר שיל"מ כגון הקדש וחדש ושביעית ונדריים שהן אוסרין בכ"ש וכדאיתא בנדריים נ"ח: ואין לומר משום דדבר שיל"מ אין אוסר בכ"ש רק במינו והתנא לא חשיב רק דברים שאוסרין בכ"ש גם בשלא במינו דהא ליתא דמידי איירינן אלא להרמב"ם ו"ל והרמב"ם ו"ל בעצמו שם בפ"ק ט"ז הלכה ג' פסק דאף בדברים החשובים כגון דבר שבמנין ונתיקה הראויה להתכבד אינו אוסר רק במינו והדרא קושיא לדוכתיה דלמה לא חשיב לדבר שיל"מ.

ונה אין לומר דמפרש כד' התוס' דהתנא ג"כ סובר דחמץ במשהו רק דלא חשיב רק דבר שבמנין ואיסורי הנאה דפי' זה דחוק טובא דכינון דהתנא בא לחשוב פאן האיסורים דאוסר במשהו למה לא חשיב באמת לחמץ בפסח לשאר דשיל"מ וזה קשה גם לדעת הרא"ש דס"ל דחמץ אינו אוסר במשהו רק בלח מ"מ הו"ל לחשוב חמץ בפסח דאוסר בכ"ש לענין לח בלח: ולכן מתוך חוקר הנושא נ"ל דמזה ראיה באמת למש"כ הרמב"ן ו"ל במלחמות בפסחים בפ' כ"ש דחכמים פליגי על ר"ש בנדריים הנ"ל וס"ל דאף דבר שיל"מ בטיל בס' פשאר איסורים.

וא"כ י"ל דהו מתני' ס"ל פחכמים דלית להו כלל לדין דשיל"מ. ולפיכך לא חשיב להו. ולהרמב"ם דס"ל דחמץ בפסח ג"כ הטעם משום דשיל"מ ולפיכך לא חשיב נמי חמץ בפסח. ורק דהש"ס שם מקשה דאם התנא סובר דכל איסורי הנאה אוסר במשהו לחשוב נמי חמץ בפסח.

ומתיר ג"כ שפיר דתנא דמתניתין סובר דתרתיה בעינן איסורי הנאה ודבר שבמנין. אבל איסורי הנאה לחוד אינו אוסר במשהו: ובזה ניחא נמי מש"כ הרמב"ן במלחמות שם דר' יוחנן דסבר בפסחים ל' דחמץ בפסח בנ"ט פשאר איסורים היינו משום דסובר פחכמים דלא ס"ל לדין דבר שיל"מ כלל.

ולכאורה מנ"ל לר"י דחכמים פליגי על ר"ש. ואמנם להנ"ל ניחא דר' יוחנן לשיטתו דס"ל דהלכה פסחה משנה נהרי סתם משנה דעו"ג הנ"ל פחכמים דלא סברי לדין דשיל"מ מהא דלא חשיב לדשיל"מ.

וכן מהא דלא חשיב נמי לחמץ בפסח: ומיהו לשיטת שאר פוסקים דס"ל דהטעם דחמץ בפסח במשהו הוא משום חומרא דחמץ משום דהוי איסור פרת ולא בדילי מיניה צ"ל הטעם דלא חשיב ליה במשנה משום דס"ל דחמץ אינו אוסר במשהו רק בדבר המתערב אבל יבש ביבש דאינו מתערב בטיל ברוב וכדעת הרא"ש.

ולפיכך לא חשיב ליה במשנה שם משום דכל הני דחשיב מזירי גם יבש ביבש ובפרט לפי דמסיק דהתנא תרתיה אית ליה איסורי הנאה ודבר שבמנין. ודבר שבמנין לא שנייה רק יבש ביבש.

ובזה יסתלק פל הקושיות בזה בעז"ה והנלע"ד פתבתי בעז"ה:סימן לט בעז"ה יום א' י"ד שבט תרנ"ח העתק ממה שכתבתי להגאון אב"ד דק"ק טרעסטינא מו"ה בנזמין בישקא נ"י בנזדון בבוועל זכה קטנה ואח"כ נעשית זכה גדולה אם גם הוא נטמא ז' ימים או דאינו טמא רק טומאת ערב [וכן יש להסתפק בבוועל ביום הראשון והיא ראתה גם ביום השני דקיי"ל דמטמאה משכבות ומושבות שלא למפרע מה"ת מה ששכבה עליה ביום השני קודם הראיה ודלא כר"י בפסחים ד' פ' דס"ל דאינה מטמאה למפרע רק מדרבנן אם גם הוא חוזר ונטמא גם ביום הב' עד הערב או לא וכן יש להסתפק בבוועל יולדת נקבה אם טמא י"ד יום פמותה] ומצא בהדיא בבבאור הראב"ד ז"ל על התו"כ בפ' מצורע דאם נעשית זכה גדולה טמא הבועל ז' ימים אבל בכל זכה קטנה אינו טמא רק יום אחד.

כן מצא בראב"ד ז"ל ותמה על הגאון בעל מנחת חינוך דפשוט אצלו דגם בבוועל זכה קטנה ג"כ טמא ז' ימים דזה אינו עולה על הדעת כלל ובראב"ד מפורש בהדיא דלא פנותיה. וזה אשר השבתי לו דבתחילה ראיתי לעמוד על לשון הראב"ד ז"ל שהעתיק כת"ר נ"י שכ' שאם תראה היא ג' ימים רצופים גם הוא סופר שבועה פמותה עכ"ל ולשין סופר שבועה אינו מדוקדק לכאורה דמה שייך לשון ספירה בבוועל דגבי הזכה בעצמה פתוב בתורה וספירה לה משום שצריכה לבדוק בכל ימי הנקיים שטמא ראתה וכמש"כ בחיות דעת בסי' קצ"ו דצריכה בדיקת עד מה"ת וזהו ספורין שלא: ואמנם אפילו לדעת החת"ם בסי' קע"ז דהבדיקה בעד אינו אלא מדרבנן מ"מ צריכה שתדע בעצמה שלא הרגישה וצריכה ליתן דעתה על זה דאל"ה חיישינן דילמא הרגישה וזהו מקרי ספירה והובא מחלקותם בקונצ'ר בפ"ת בסי' קצ"ו ס"ק ה'.

ובמק"א הבאתי ראיה לדעת החיות דעת דגם הבדיקה בעד הוא מה"ת דאל"כ למ"ל קרא וספירה לה לעצמה דהאשה נאמנת ואם הספירה אינו אלא שצריכה לידע דלא הרגישה למ"ל קרא הא ע"כ אנו צריכין לסמוך עליה דהא מי יוכל לידע זה ואם לא נאמין לה לא משפחת לה ספירה כלל ודונסק לומר דאיצטריך קרא דאם ראינו שיצא דם ממנה מ"מ נאמנת לומר שלא הרגישה ואינו סותר הנקיים דמה"ת אינה טמאה רק אם יצאה בהרגשה.

דדיו זה אינו ברור להלכה דהא דעת החיות דעת שם דאפילו ראיה שלא בהרגשה סותר הנקיים משום דמקור מקומו טמא ואף דבשו"ת חתם סופר שם הביא בשם האבני מילואים דחולק עליו וס"ל דכיון דלא נטמאת רק לאחר שתצא לחוץ ונגע הדם בבשרה הרי חזינו דאינה טמאה משום ראיה רק משום טומאת מגע ואינו יכול לסתור מ"מ אין דבריו מוכרחים והרבה יש לפלפל בזה ואכ"מ אבל בבוועל לא שייך ספירה כלל רק דטמא ז' ימים וגם נראה לי ברור דאף אם ראתה דם בתוך ימי הספירה וסתרה להנקיים מ"מ הבועל אינו טמא רק ז' ימים דהא עיקר דין בוועל זכה דנטמא ג"כ ז' לא פתיב בתורה רק דילפינן מנדה.

א"כ א"א להחמיר בבוועל זכה יותר מנדה דדיו להיות הלמד פהמלמד: ועוד פיון דאמרין בתו"כ בפ' מצורע והובא ברש"י בחומש דכיון דיעלה לרגלה ת"ל וטמא ז' ימים למד דלעולם טמא ז' ואפילו בלא עליה ביום ז' לנדתה.

וא"כ מהה קרא איפא למילף לקנלא נמי דלעולם אינו טמא רק ז ולא יותר ואפילו אם היא טמאה יותר מזו דכמו דילפינו מהה קרא דאינו פחות מזו ה"נ איפא למילף דאינו יותר מזו וכן יש ללמוד מזה דגם בבוועל יולדת נקבה אינו טמא רק ז' דהא חזינו מהתו"כ דהה וטמא שבעת ימים הוא דווקא [וזה פארבעים שנה למפרע שמעתי מכבוד מו"ר הגאון מוהר"י באריט זצ"ל שנסתפק בזה].

ואמנם לענ"ד הדבר פשוט כמש"כ: וכעת נבוא לדברי כת"ר נ"י במה שתמה על הראב"ד ז"ל מסוגיא דפסחים דף פ"א דאמרינו שם דלר' יוסי לא משפחת לה טומאת התהום דזיבה ואם איתא פהראב"ד משפחת לה בבוועל זבה קטנה ואח"כ נעשית זבה גדולה זה תוכן קושיותו.

והנה מעכ"ת נ"י קיצר בקושיותו ואני אפרש דוודאי ר"ל דבשלא לענן הזבה בעצמה [דמחויבת ג"כ לעשות פסח לר' יוסי לשיטתו דס"ל בפסחים צ"א דנשים אפילו בפסח שני חובה וכ"ש בראשון] לא משפחת לה טומאת התהום דמ"נ דאם ראתה ביום ראשון ועשתה פסח ביום השני אחרי שפרה מקצת היום אף קודם שטבלה בונדאי יוצא בו ידי מצות פסח דהא פיון שהפרה מקצת ואף דצריכה טבילה ועה"ש מ"מ הא אנו איירינו למ"ד דשוחטין וזרקין על טמא שרץ ואף דסוף אירע דחזרה וראתה בו ביום מ"מ פיון דלא מטמאה רק מפאן ולהבא לא הנה טומאה התהום דבאותו שעה שהקריבו עליה הפסח לא הנה עליה רק טומאת ערב כמו דאם נגעה בשרץ ואם שחטו וזרקו עליה ביום הראשון פשיטא דמחויבת לעשות פסח שני דאף אם נימא דלר"י ספירה דלילה נמי ספירה היא וכמו שפראה מפרש"י שם מ"מ הא אסורה באכילה בלילה ואף לאחר שתספור מקצת לילה ותטבול מ"מ הא צריכה הע"ש ואסורה בקדשים עד ליל שלישי והלכך אינו טומאת התהום רק טומאת ונדאי וכ"ש אם ראתה בשני בהמ"ש דוודאי לא משפחת לה טומאת התהום.

אבל בבוועל דלא בעי ספירה וגם קיי"ל דבוועל נדה טבילתו ביום דאמרינו בי' מקצת היום ככולו וכמו שמבואר ביומא (ד' ז') שפיר משכח"ל טומאת התהום דזיבה גביה פגון אם ראתה בהמ"ש דטמאה פל יום המחרת מה"ת דהוא יום הראשון שלה ואם בא עליה בלילה אחר הראיה או ביום המחרת דמצד בוועל זבה קטנה הנה דינו כטמא שרץ ואם שחטו וזרקו עליו יוצא בזה דהא בידו לטבול ולעבד הע"ש אבל אם ראתה גם ביום המחרת בהמ"ש דאז נעשית זבה גדולה למפרע גם לר"י ונמצא דגם הבועל טמא טומאת ז' אף דהנה טומאת התהום דבעת שעשה הפסח לא נודע לשום אדם בעולם דהוא טמא ז' ימים וע"ז בא הלמ"מ דטומאת התהום דזיבה לא מרצה זהו תוכן קושיותו: אכן לענ"ד לק"מ מתרי טעמא חדא דהא זהו פשוט דלפי מה דאמרינו דטומאת שרץ ג"כ טומאת התהום מרצה הא דאמרינו אלא למת בלבד בא לאפוקי רק טומאת התהום דזיבה.

ע"כ הטעם דטומאת התהום דזיבה חמור מטומאת התהום דמת ושרץ משום דטומאת מת ושרץ הוא טומאת מגע משא"כ זיבה הוי טומאה היוצא מגופו וכן בפסח דאין ציבור נדחין מ"מ זבין ומצורעין אסורין לעשות בטומאה משום דהא דקרבו ציבור דוחה טומאה אינו רק בטומאת מגע וא"כ היכי פשיטא ליה לכת"ר נ"י דבוועל זבה ונדה מקרי טומאה שיוצא עליו מגופו כמו הנדה והזבה בעצמה ואדרבה מצד הסברא נראה דאינו נחשב רק

בטומאת מגע: ועוד יש ראיה גדולה דאינו אלא טומאת מגע מדלא אישתמיט בשום דוקתא בש"ס דאם הי' רוב ציבור טמאין מטומאת מת דבועלי נידות אינו יכולין לעשות הפסח בטומאה דלא מצינו רק דזבין ומצורעים דאסורין לעשות הפסח וכן בראב"ד בפ"ז מהלכות קרבן פסח הלכה ח' פתב להדיא אבל הטמאים שהטומאה יוצא עליהן מגופן כגון זבים וזבות נידות ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו וכו' ואלו בועלי נידות לא הזכיר אלמא שהם מותרים לעשות בטומאה כמו טמאי מתים וכל טומאת מגע: והא דתניא בפסחים דף צ"ג אלו שעושין את הפסח שני הזבין והזבות וכו' ובוועלי נידות וכו' ה"ל מה' מיירי שעשו רוב הציבור בטורה אלו עשו בטומאה אז אין עושין הזבין ומצורעים לא הראשון ולא השני וכמו דס"ל לרב הונא בפסחים ד' פ' וכן פסק הרמב"ם ו"ל בפ"ז מה' פסח] ואז גם טמאי מתים נדחים לפסח שני וכמו דמסיים שם בבבביתא שם והטמא ופירש"י טמא מת והא דנקט זבין ומצורעים ובוועלי נידות בכ"ר פירץ רש"י משום דכל אלו טומאת ארנפה וא"א לשחוט ולזרוק עליהן: איברא דראיתי להרמב"ם ו"ל שם בהלכה ד' שכ' שם דאם היו רוב הקהל זבים ומצורעים ובוועלי נידות ומיעוטן טמאי מת אין עושין בראשון וכו' וגם אין עושין בשני משום דלא עשאו רוב הקהל בראשון וכו' הרי דס"ל להרמב"ם ו"ל דבועלי נידות מצטרפין לזבין ומצורעים לרוב ולכן אין עושין כלל את הפסח והוא ההיפך מדברינו אבל איני יודע דמנ"ל להרמב"ם ו"ל זה דהרי דבמימרא דרב וכן בפלוגתא דרב הונא ורב אדא בר אבהו בפסחים ד' פ' דמשם הוא מקור דברי הרמב"ם לא הוזכר בועלי נידות רק זבין לחוד וכן הרמב"ם בעצמו שם בהלכה ה' ובהלכה ח' לא הזכיר בועלי נידות כלל וראוי לתת לב לזה: איברא דיש לי ראיה ברורה מהש"ס דיומא דף ו' דמקרי טומאה היצא מגופו דמקשינן שם ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו תפרישהו מטומאת המת ומתריך רב תחליפא משמיה דרבא דזאת אומרת דטומאת המת הותרה בציבור ופירש"י שם בריש ד' ז' ד"ה כל טומאת מת בציבור רחמנא שריא פירש"י ע"ז דכתיב איש כי יהי טמא לנפש יעשה פסח שני איש נדחה וכו'.

אבל זבין ומצורעין נידות ויולדות שטומאתן יוצא עליהן מגופו לא הותרה ובוועלנדה כנדה עכ"ל רש"י הרי להדיא דבועל נדה לא הותרה אצלו טומאה ולא דמי לטומאת מת ושאר טומאות מגע.

ואף דמלשון רש"י אין להוכיח רק דלא הותרה אצלו. אבל מ"מ י"ל דדחוייה אצלו אבל ע"כ לשון רש"י אינו מדוקדק כלל במש"כ בזבין ומצורעים לא הותרה דהא בזבים ומצורעים אסורים לעשות הפסח כלל ואף דא"א לעשות בטורה כגון אם היו רוב הציבור טמאין בטומאת זבין.

וע"כ דהא דכ' רש"י לא הותרה לאו דווקא. וא"כ ה"ה בועל נדה: אלא דקצת קשה על זה מהא דמתריך שם דבועל נדה כטמא מת היינו לטומאתם או לטבילתם ומשמע דשנה לטומאת מת גם לענין זה דנחשב בטומאת מגע דאל"כ הו"ל גמי דשנה לנדה דהוי טומאה היצא מגופו.

וכן משמע להדיא מלשון התוס' שם בד"ה סיפא בהא שכ' שם דלמאי דלא רבינהו קרא יש לנו לדמותו לטמא מת מסבא משום דהוי טומאת מגע כמותו עכ"ל [ואף דהתוס' על

יומא הוא תוס' של מהר"מ ב"ר ברוך זצ"ל מ"מ הא גם מהר"ם ז"ל הוא גאון קדמון ונחשב כאחד מבעלי התוס' ובאמת שמהש"ס אין ראיה דבועל גדה הוי פגדה ממש דלא אמרינו רק דלא הותרה אצלו אם יש טהורין באנשי בית אב שלו דמצי עבדי בטרה.

אבל לענן פסח אם היו רובן בועלי נדות שפיר י"ל דעושין בטומאה: שב דברי הרמב"ם נ"ל דכיון דמן הש"ס אין מבואר בבירור דבועל גדה הוי בטומאה הינצא עליו מגופו ממש דהא יש לפרש דלא הותר אצלם להקריב בטומאה ואינו אלא דחוי והלכה בהלכה ה' דמירי דהיו רובן טמאי מתים ועשו פסח בטומאה דזבין ומצורעים אסורים לאכול ואם אכלו אינו חייבין פרת לא הונזר בועלי דות משום דלא פסיקא ליה דאפשר דהם מותרים להקריב בטומאה לאכול כמו הטמאי מתים [ויקצת תימה לי דמה הוצרך להרמב"ם ולכתוב דאסורים לאכול בטומאה הא בלא"ה כיון דהם אינם מקריבים נפסח ולאכול מפסח של אחרים בלא"ה אסור דאין הפסח נאכל אלא למנויו ובגמ' לא אמרינו אלא לענן חיוב פרת וחטאת אף לענן אסור לכתחילה לא הוצרך לאשמענו ודברי הרמב"ם צ"ע] אבל בהלכה ד' דאם היה זבין ומצורעים הרבה מסתבר ליה להרמב"ם דבועלי נדות מצטרפין לרוב זבין ומצורעים משום דטומאתן בא מטומאת נדות ונבות ותולדה מצטרפת עם האב ואפשר שהיה גורס להדיא בדברי רב היו רובן זבין ומצורעין ובועלי נדות: ומה שלא הזכיר בהלכה ה' בועלי נדות אפשר דסמך על מש"כ בהלכה ד': אבל עכ"פ מה שהקשה כת"ר נ"י על הראב"ד ז"ל מהסוגיא דהתם לק"מ די"ל דס"ל להראב"ד ז"ל בפשיטות דבועלי נדות אינו נחשבות רק בטומאת מגע והותר להם טומאת התהום כמו טמאי מת וטמאי שרץ: ובר מן דין בלא"ה לק"מ דנראה פשוט דלר"י כיון דס"ל דאינו מטמא רק מפאן ולהבא אפ"ל בראתה שני בהמ"ש מ"מ לא נעשית זכה גדולה רק לאחר שראתה בבהמ"ש השני.

וא"כ הבועל אינו טמא רק יום אחד לעולם לר"י והראב"ד לא כתב זה רק לדין דנעשית למפרע זכה גדולה: אף מה דיש נ"מ לר"י בין אם ראתה בימים לבין אם ראתה בהמ"ש היינו דאם ראתה בימים כיון דאית ליה דמקצת היום עולה לה לספירה ומפאן ולהבא מטמא הו"ל כל יומא טומאה באנפי נפשיה [כ"ה לשון רש"י שם ולשונו צריך ביאור במש"כ דאית ליה דמקצת היום עולה לה לספירה ומשמע דאנו לא קיי"ל כן והא גם רבנו ס"ל כן דסגי דתספור רגע אחד ביום המחרת וכדתנו במגילה (דף כ"ז) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתניח החמה ומשמע להדיא דתיכף אחר הגז החמה מותרת לטבול והיא טהורה מיד לאכול במעשר.

ואמנם פוננת רש"י ז"ל דלדין דקיי"ל כרבנו נהי דסגי בספירה דרגע אחד מ"מ עדיין היא עומדת בספק טומאה כמו דתנו בסוף גדה דמגעה תלויין דשמא תראה אח"כ בו ביום ויהא טמאה למפרע ולכן מצטרפין ג' הימים להדיא.

אבל לר"י לאחר שעבר מקצת היום בטרה בטל טומאה הראשונה ואפ"ל אם תחזיר ותראה בו ביום מ"מ בשעות שבנתיים היא מקריא אשה טהורה ושפיר מקשה זכה גדולה היכי משפחת לה והוצרך לתרץ דמשכח"ל דראתה שני בהמ"ש דלא היה ספירה בנתיים והא שכ' רש"י דאית ליה מקצת היום עולה לה לספירה ר"ל דאית ליה מקצת היום עולה לה ואפ"ל אם תחזור ותראה בו ביום.

ציבור בין בפעלים ובין בכהן אף דאנו לא ס"ל הכי] דמותר להקריב בקרבן ציבור מ"מ אם היו מגעי זבין אסורים דמגע הזב פזב וזה דין חדש ואף דהירושלמי לא אמר זה רק לזקני דרום מ"מ לא מצינו דפליגי אמוראי עליהו בהא דהא דין זה לא תליא פלל בפלוגתא דזקני דרום ורבנן: ועוד נשמע מד' הירושלמי דגם טמא שרץ ונבלה הותר בציבור גבי פהו המכפר גם לזקני דרום ואדרבה דאפי' בקרבן יחיד מרצה בדיעבד וקא דתנו דטמא שקבל הדם פסול מיירי בטמא טומאת מגע הזב.

אבל מגע שרץ ונבלה גם בקרבן יחיד כשר מתוך שמרצה בציבור. אבל בש"ס דילן בזבחים (דף כ"ב) מבואר דלזקני דרום גם בציבור לא הותר טומאת מגע שרץ ונבלה גבי קרבן פסח משום דשוחטין וזורקין על טומאת שרץ והלכה גם בכהנים לא הותר טומאת שרץ אף בציבור דלא הותר רק בטומאת מת בלבד דגבי פסח ביחיד אין שוחטין וזורקין עליו והלכה בציבור עבדי בטומאה דכל שבביחיד נדחה ציבור עבדי בטומאה והלכה אם נטמא הפהו בטומאת מת ג"כ יכול להקריב קרבן ציבור ומתוך שמרצה בציבור מרצה נמי ביחיד כן מתבאר בש"ס דילן: ואגב דאיירינו בדין מגע שרץ ונבלה אי הותרה בציבור או לא ראיתי להעתיק בכאן מש"כ מפבר על גליון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' ביאת מקדש הלכה י"ב שכ' שם וז"ל כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו של אותה קרבן והיה רוב הקהל טמאין למת וכו' אבל הטמאים בטומאה אחרת פגון זבין וזבות נדות ויולדות וטמאי שרץ ונבלה וכיצא בהו ולא יתעסקו [נ"ל דצ"ל לא יתעסקו] ולא יפנסו לעזרה אע"פ שנעשה בטומאה עכ"ל וכתבתי על הגליון וזה לשוני דברי הרמב"ם ז"ל אלו שהשנה טמאי שרץ ונבלה לזבין וזבות דלא נדחה טומאה אצלם אפי' בקרבן ציבור צ"ע טובא דהא בכמה דוכתי בש"ס מבואר ומהם בש"ס דפסחים ס"ט וד' פ' דלמ"ד דס"ל דאין שוחטין וזורקין על טומאת שרץ בציבור עבדי בטומאה דכל שבביחיד נדחה ציבור עבדי בטומאה והרמב"ם בעצמו ברפ"ו מה' קרבן פסח דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ והיא פתב דלא יתעסקו ולא יפנסו לעזרה ובפרט אם כל הכהנים טמאים במגע שרץ ונבלה בנודאי ע"כ צריכים לעבוד בטומאה דאף אם יטבולו מ"מ הרי טבול יום ג"כ מחלל עבודה.

וכבר העיר על ד' הרמב"ם ז"ל אלו הלח"מ בפ"ו מה' ק"פ ונשאר בצ"ע. ועי' בצל"ח בפסחים (ד' ס"ט) מה שדחק מאוד ליישב ד' הרמב"ם ז"ל הנ"ל.

והיותר תימה למה שדימה רבינו טומאת מגע שרץ לטומאת זבין וזבות: והרי בזבין וזבות אין עושין הפסח כלל דהרי אינם יכולים לאכול את הפסח בלילה: ואמנם לענ"ד יש ליישב בפשיטות דברי רבינו דמיירי בק"פ לענן הפעלים בגונוי דכל דרום הקהל וכן הכהנים הי' טמאים בטומאת מגע בגונוא דיכולים לאכול הפסח בערב דאף דהכהנים ע"כ צריכין לעשות הפסח בטומאה דאף אם יטבולו מ"מ הרי הו טבולי יום וטבול יום ג"כ מחלל עבודה בקרבן יחיד מ"מ הפעלים אם יש להם מקנה לטבול בהם מחוייבין לטבול ולשחוט ולזרוק עליהם אח"כ ובכה"ג פתב הרמב"ם דאסורין לפנס לעזרה מחמת דהו טבולי יום וכן אסורין להתעסק [ור"ל דאסורין ליגע בבשר הפסח דטבול יום מטמא את הקדשים] ומה שמסיים ואע"פ שנעשה בטומאה ר"ל דאף שהכהנים עושין הפסח בעת שהם טבולי יום מ"מ הפעלים אסורים לפנס לעזרה ולהתעסק בתיקון בשר הפסח

ונ"ל דהרמב"ם הוציא זה מד' הירושלמי בפסחים בפ"ו הלכה ו' דאמר שם דרב דאמר דמטמאין אחד מהן בשרץ אתיא כר"א דאמר ר"א היו הציפור מגעי גבלות עושים בטומאה שאין שם מים לטבול אבל אם יש מים לטבול אין עושין בטומאה עכ"ל הירושלמי שם ופשוט דר"ל דאין עושין בטומאה אלא דשוחטין וזורקין עליהם לאחר הטבילה ולערב אוכלין את הפסח ובלי ספק דהרמב"ם פגון לד' הירושלמי הלז.

ואכן מש"כ הרמב"ם שם פגון זבים וזבות נ"ל דטס"ה וצ"ל פגון מגע זבים וזבות [ויבא לאפוקי ממה דאמרין בירושלמי שהבאתי לעיל דלזקני דרום מגע הזב הוי פזב עצמו. ולכן פתב הרמב"ם פאן דאינו פן דמגע הזב הוי כמגע שרץ ולא פזקני דרום ובפרט לפי ש"ס דילן בזבחים כ"ג אינו מוכרח פלל דזקני דרום ס"ל הכי ודו"ק] ובזה עולין ד' הרמב"ם ו"ל פמין חומר בעז"ה ונתנישב כל הקושיות שהעירו הלח"מ והצל"ח על דברי הרמב"ם ו"ל והנלע"ד פתבתי בעז"ה: ב"ד הדו"ש שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא: סימן מ בעז"ה אור ליום ב' י' שכם שנת תרכ"ה לפ"ק דע שדעת ר"ת בתוס' גדה דף ס"ח ע"ב דהאינדנא מותרת לאשה לטבול קודם הלילה אף באופן שפשתבוא לביתה יהי בנודאי לילה ובזה ליכא משום סרף בטה דבטה יודעת דאינו מותרת לטבול רק בכה"ג שאחר הטבילה יהי לילה פשתבוא לביתה פן מבואר בר"ת שם ונראה להדיא מלשונו דאינו מתיר רק ביום ח' דאינו אלא משום סרף בטה וקאמר דבכה"ג ליכא משום סרף בטה אבל ביום ז אף בכה"ג אוסר דאף דבכה"ג ליכא חששא דר"ש שפא תבוא לבית הספק שפא תשמא אחר הטבילה דבכה"ג לא תשמא עד הלילה מ"מ צ"ל משום לא פלוג אסור דלא חלקו חכמים בדבר דאף דעיקר הטעם דאסרו חכמים טבילה ביום ז' דנקיים דזבה הוא משום חששה דתשמא מ"מ השפא דאסרו חכמים יום ז' בטבילה לא חלקו חכמים בדבר ועשאוהו ביום ז' דגדה דאורייתא דאסור מן התורה בטבילה ביום ז' ואין חילוק בין בפוקר ובין סמוך ללילה ה"נ תקנו חכמים בזבה שלא ראו לחלק דכיון דאסור כל היום אסור אף באופן דליכא חששא דר"ש פן נראה בבירור מדברי ר"ת ו"ל שם: ועפ"ז אני תמה על דברי הרמ"א בהג"ה סימן קצ"ז סעיף ג' דמתיר לכלות לטבול ביום ז' מטעם דאינו באות להחמתן עד הלילה והוא פסקרת ר"ת ו"ל ומסתימת לשונו משמע דאפילו ביום ז' מתיר וזה תמוה דר"ת אינו מתיר רק ביום ח': והן אמת שהש"ך ו"ל מפרש באמת לד' הרב בהג"ה בטובלת ביום ח' [אף מש"כ הטעם דביום ז' איכא חשש שפא תראה ותסתור ונמצאת זבה למפרע זה תמוה דמה בכך דתעשה זבה למפרע כיון דאינה באה להחמתן רק בלילה לא יבוא לידי קלקול וכבר השיגו בתשובת פנים מאירות ח"ב ס"ד ובדגול מרכבה שם ובמנחת יעקב שם אכן דברי הש"ך ברורים להלכה אף לא מטעמיה רק מטעם דכיון דכבר אסרו חכמים יום ז' בטבילה יהי מאיזה טעם שיהי' נאסר כל היום ואין שום נ"מ בין סמוך לחשיכה ובין קודם לכן וכמו שכתבתי לעיל וכן משמע להדיא בתוס' שם.

ותמהני על הפנים מאירות ו"ל והמנחת יעקב והדגמ"ר דלא עיינו פלשון התוס' הנ"ל דמבואר להדיא פדעת הש"ך ו"ל: אכן מה אעשה דבהגהות שערי דורא בהלכות גדה שהובא בסדרי טהרה בסי' הנזכר מבואר להדיא דביום ז' נמי מותר.

וכן משמע באמת מלשון הש"ד בעצמו שם בשם ר"ת ו"ל דקאמר שם דביום ז לא שפא יבוא עליה אחר הטבילה ביום ותראה אח"כ בו ביום ותסתור הרי דלא מיירי פלל מאיסור דחשש בטה ביום ח' ואעפ"כ הביא ע"ז מחלוקת רבינו שמואל ור"ת דרבינו שמואל הנה מצריף דגם הטבילה גופא יהיה בלילה ונוקא.

אמנם רבינו יעקב אהיו [הוא ר"ת ו"ל אהיו של הרשב"ם ו"ל] לא הנה מצריף רק שיהיה חשיכה פשתשוב מן הטבילה אבל הטבילה עצמה לא איכפת לן וע"ש הרי דביום ז' גופא מתיר הר"ת לטבול קודם חשיכה וצ"ע.

אמנם מלשון ר"ת שהובא בתוס' הנ"ל לא משמע פן אלא פנ"ל וצ"ע בזה ודע שמה שהביא הסדרי טהרה פן בשם הגהות שערי דורא וכמו שפכתתי למעלה הנה חפשי בהגהות שערי דורא ולא מצאתי זה ואולי ט"ס נפל בסדרי טהרה וצ"ל ש"ד וכיון לד' הש"ד בעצמו שמד' הש"ד בעצמו בנודאי מוכח פן דאפילו ביום הז' מתיר ר"ת וכמו שפכתתי לעיל בעז"ה]: ודע דר"ת לא התיר רק בנדה דידן אבל בנדה דאורייתא דהתם סרף בטה נוגע לאיסור דאורייתא דאם תטבול ביום ז' הטבילה בעצמה אינו פלום דבעינן טבילה לאחר ז' שם לא מהני שתטבול סמוך לערב באופן פשתבוא לביתה יהי לילה אפילו ביום ח' דהא מ"מ איכא סרף בטה דבטה תעשה פן אפילו ביום ז' וביום ז' הוא איסור דאורייתא וענוש פרת בכה"ג והגם שלא תבוא לביתה עד הלילה מ"מ הטבילה בעצמה צריף להיות בלילה דנדה ויולדת טבילתן בלילה מה"ת דשבעת ימים תהיה בנדחה פתיב ואמרינן דתהא בנדחה כל ז' ואח"כ תטבול וא"כ אף ביום ח' אסור משום סרף בטה דאף פשתטבול סמוך ללילה מ"מ איכא חשישא דאורייתא ופשוט הוא: ושוב ראיתי להש"ף ו"ל בס"ק ו' שכתב בהדיא דר"ת מיירי ביום ח' והיינו כמו שמשמע בתוס' בשם ר"ת ודלא כד' הש"ד בשם ר"ת: ודע דדברי הש"ף ו"ל שם צ"ע במש"כ שם דמשמע מד' השו"ע דאפילו פשתטבול סמוך לחשיכה ותבוא לביתה משתחשף אסור פדעת רשב"ם וסייעתו שכ' הפוסקים שגכון להחמיר בדבריו ואח"כ הביא ע"ז מש"כ הב"ח דאפילו ללכת מביתה לבית הטבילה ביום אסור ואף דהטבילה תהיה בלילה מ"מ אסור דחיישינן שפא תטבול ג"כ ביום ומשמע מדבריו דחומרא זו לא יתכן רק לדעת הרשב"ם ו"ל דאוסר לטבול סמוך לחשיכה ולענ"ד דדין זה יתכן גם לדעת ר"ת ו"ל דר"ת אינו מתיר רק לילה סמוך לחשיכה דליכא חשישא דתשמיש פלל דכיון שהולכת כ"כ סמוך ללילה באופן פשתעלה מן הטבילה אז יהיה נודאי לילה תו ליכא פאן חשישא דשימוש ביום פלל וכלל ותו ליכא סרף בטה ואף דאיכא סרף בטה לענין הטבילה דבטבילה עצמה ביום ג"כ הוא אסור דהא ביום ז' אסור אפי' בכה"ג מ"מ גזירה דסרף בטה לא גזרו רק היכא דיכול לבוא גם השימוש ביום אבל לילה ביום פשעה דיכולה לטבול ותבוא לביתה ותהיה ג"כ עדיין יום נדאי אסור אפילו אינה טובלת מיד דשפא תטבול מיד פיון דמכינה עצמה לטבילה וכמו דאסרו טבילה שפא תשמש ה"נ אסרו הלכה אטו טבילה ואף דאינו אלא גזירה לגזירה מ"מ פולה חדא גזירה היא והפל משום חשישא דתשמיש הוא: ולענין וילענין עיקר מחלוקת הרשב"ם ור"ת ו"ל נראה דתליא בפלוגתא דרבנותא בפירושא דגמ' נדה ד' ס"ד דאמרינן משום דר"ש דאמר אבל אמרו חכמים דאסור לעשות פן אי אתשמיש קאי או דאטבילה קאי דהנה דעת הרי"ף והרב"ם ו"ל דקאי על שימוש [וכן נראה דעת הטור בסי' קפ"ג וכמש"כ הב"י שם ומה שהביא

שם בסימן קצ"ז דגם בטבילה אסור היינו דאח"כ אסרו בדורות האחרונים אבל אינו מתקנת ר"ש ולפ"ז צ"ל דתקמים דפליגי על ר"ש היינו להחמיר דאסור לשמש מן התורה וכמש"כ התוס' בפ' המפלות (ד' כ"ט ע"ב) ד"ה ר"ש אף לשון הגמ' קשה לפי זה דא"כ מאי זהו דאמר משום דר"ש הא אדרבה לתקמים יש לגזור טפי דהא הם ס"ל דהוי דאורייתא וע"פ הדוחק י"ל דלתקמים לא מציינו דגזרו תקמים בענין הזה מידי.

אבל לר"ש מציינו דגזרו בשמימוש ה"נ י"ל דגזרו בטבילה. ועיין במהרש"א שם ודו"ק] וא"כ לדברייהם איסור הטבילה אינו מתקנת ר"ש רק דאח"כ בימי האמוראים תקנוהו ואפשר דאפילו האמוראים גופא לא תקנו כן בפירוש דאם איתא לא היה מקשה מכדי הני נשי וכו' דהאף אפשר דלא ידע זה אלא י"ל דהנשים החמירו בעצמן כן וכמו דאמר בגמ' בנות ישראל החמירו על עצמן וכו' ואח"כ נעשה דין וה"נ לענין זה י"ל דהנשים הנהיגו מעצמן כן שלא לטבול ביום וסמכו עצמן אסברת ר"ש.

וא"כ י"ל דמ"מ סמוך לחשיכה מותר דהא התם ליכא חשישא. אבל לפי רש"י והתוס' שם דאטבילה קאי א"כ תקנת תקמים הנה כן שלא לטבול ביום לא שייך לחלק ולהתיר לטבול סמוך לחשיכה דכל דתיקון רבנו כעין דאורייתא תקון ולא מציינו בתורה חילוק בין באמצע היום ובין בסוף היום.

וא"כ י"ל דהרשב"ם ור"ת פליגי בפלוגתא דהתוס' והרי"ף והרמב"ם דר"ת ס"ל פהרי"ף והרמב"ם ורשב"ם ס"ל פשיטת רש"י ותוס'. אכן כל זה לפי דעת השערי דורא דר"ת מתיר גם ביום ז.

אבל לפי מה שנראה בד' התוס' להיפך וכמו שכ' לעיל ע"כ צ"ל דגם ר"ת ס"ל פשיטת רש"י ותוס' ואינו מתיר רק ביום ח' דכיון דאינו אסור רק משום חשי שרף בטה לא אסרו רק היכא דאיכא חשישא דתשמיש.

אבל היכא דליכא חשישא דתשמיש רק חשישה דטבילה לא גזרו משום שרף בטה משום דהוי בגזירה לגזירה דטבילה ביום ז אינו אלא דרבנן [ואף דאסור דתשמיש ג"כ אינו אלא דרבנן מ"מ חמיר טפי דתוכל לבוא לידי איסור דאורייתא אם תראה אח"כ משא"כ בטבילה לא תוכל לבוא לידי דאורייתא] אבל רשב"ם ז"ל סובר דכיון דמדרבנן אסרו גם הטבילה גם בטבילה גזרו משום שרף בטה ואין להקשות דהא הוי גזירה לגזירה דהא ליכא דכולהו חזקא גזירה היא והכל משום חשישא דתשמיש הוא דאם תטבול בונדאי תשמש.

וא"כ אין פאן אלא חזקא גזירה וכמש"כ לעיל כן נראה לי בבירור טעם המחלוקת של הרשב"ם ור"ת ז"ל ודע שגרוב ב"י בסי' קפ"ג כתב דאף זכה קטנה ביום השמיירה אסורה לטבול מחמת חשישא דשמיוש ופשוט הוא ואפשר דהתם חמיר טפי דהשמיוש הוי ספיקא דאורייתא דהא תנן דמגען ובעילתן תלוין [ובאמת שגרובה יש לחלק בין זכה ביום ז' לנקיים לשומרת יום פנגד יום דביום ז' היא עומדת בחזקת טהרה טפי.

ובזה היה יש לפרש דתקמים לקולא פליגי ודלא פהתוס' ודו"ק] ויותר יש להחמיר בטבילה. ועוד כתב שם בטור דבעי הפסק טהרה פזכה גדולה ועי' תוס' נדה (דף ס"ט

ע"א) ד"ה שבעה דכ' שם דבזבה קטנה קיל טפי דסגי בספירה דסופו וגם בלא הפסק טהרה.

ולכאורה הוא פסתירה על הטור. אמנם י"ל דהתוס' שם לא בעי למימר דלא בעינו ספורין בפנינו והספק טהרה בזבה קטנה לענין היתר שימוש דלענין היתר שימוש בנודאי אין שום חילוק בין זבה גדולה לזבה קטנה וצריכה שתדע שהפסיקה בטהרה וגם בעינו ספורין בפנינו רק שלענין לחומרא להצריח טבילה למ"ד דטבילה בזמנה מצוה צריח טבילה אף דלא ידענו דהפסיקה בטהרה משום דלחומרא חיישינו ושם לא ראתה והפסיקה בטהרה.

וכן פתב המהרש"א שם ד"ה ואי ס"ד ע"ש. מיהו תחילתו בנודאי לא בעינו דא"כ תהא צריכה בדיקה מיד בעלות עמוד השחר דהא ספירה דלילה אינו ספירה: עוד פתב שם הטור ו"ל דבין ראתה בתחילת הלילה ובין ראתה בסוף היום משמרת כל הלילה שאח"כ.

ולכאורה תמוה למה לא פתב רבותא זה גם גבי נדה דאורייתא דסוף היום עולה לה בתחילה והוא גמרא ערוכה בר"ה (דף י') אמנם המעיין ברמב"ם שמשם העתיק הטור ו"ל לשונו יראה דעיקר הרבותא הוא להקפיד דאף דראתה בלילה מ"מ כל הינה היא טמאה ואינה מתחלת לספור אלא ביום שאחר זה ולא מהני עוד שימור של סוף היום וכמו בזבה גדולה שאין סוף היום עולה לה בתחילה ורבותא זו לא שייך בנדה כלל ורק סברא דסוף היום עולה לה בתחילתה דהיינו אם ראתה בסוף היום מ"מ יום זה עולה לה בחשבון הז' ימים וס"ל להטור דהוא מילתא דפשיטא ולכן לא רצה לכותבו.

א"נ דאף לענין אם ראתה בסוף היום גמי גבי זבה איכא רבותא דלא נימא דהוי כאלו ראתה בלילה ג"כ קמ"ל דכיון שהפסיקה בטהרה רגע אחת קודם הלילה יכולה לשמור היום שלאחריו.

אבל בנדה אין זה רבותא כלל דמה בכך אם הנה נמשך גם בלילה שלאחריה או לא: שם בטור וזה משפטה משתראה טיפת דם וכו' מונה ז' ימים עם יום ראיתה וטובלת בלילה ח'. וכן הדין אפילו ראתה כל ז' וכו' וטובלת בלילה ח' עכ"ל.

ולכאורה הך טובלת בלילה ח' השני מיותר הוא דכבר אמר בתחילה וטובלת בלילה ח' אכן הב"י פשהעתיק לשון הטור השמיט בתחילה וטובלת בלילה ח' רק העתיק מונה ז' יום עם יום ראיתה אפילו ראתה כל ז' עכ"ל.

וכן צ"ל באמת בד' הטור ו"ל דהא אכתי לא איירי בדין הטבילה ולא בא אלא לאשמוענו דיום הראייה עולה מן המנין ואפ"י ראתה כל ז' מ"מ עולין מן המנין ולא שייך להפסיק בדין הטבילה בנתיים: שם בטור בין באונס ובין ברצון וכו' הב"י דזה גלמד מהגמ' שם דאמר שם דמה מחמת עצמה ולא מחמת נלד וכו' ודבריו תמוהין דהא האי קרא בזבה פתיב דהתם מחמת לידה טהור קמ"ל מחמת אונס טמא.

אבל הטור הא מייירי בנדה דאפילו אם ראתה מחמת לידה טמא וכו' ש באונס ולא הנה ליה להביא על ד' הטור מהאי קרא דזבה וצ"ע: סימן מא בעז"ה יום ב' כ"ו ששבת שנת ששון ושמחה לפ"ק. לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב סוע"ה וכו' מו"ה צבי הירש נ"י דין ומו"ץ בק"ק שדה לבן יצ"ו, אחדש"ת הרמה באתי להשיבו מפני הכבוד ע"ד שאלתו

שאל חכם חצי תשובה באשה אחת במחט שציוו עליה הרופאים המומחים שלא יבוא שום לחות מים באזניה ובאם יגיע איזה לחות מים באזניה אזי תסתפנת האף תעשה בטבילתה מאחר שצריכה עפ"י ציווי הרופאים להיות מונח באזניה מוך דחוק באופן שלא יגיע שום לחות באזניה: והנה כת"ר גיבב כמה סברות נכונות להתיר א' דהוי מיעוט שאינו מקפיד דכיון דהולכת בקל פעם באזנים סתומות משום כדי לשאוב את הזנהמא או מפני קור האויר ואינה מסירה המוך בשום פעם [ואף דלא נזכר דהרופאים ציוו לה לעשות פן דהא הרופאים לא אמרו רק דאם יגיע לחות לאנון אז תסתפן אבל מפני קור האויר לא חשו.

מ"מ פיון דהאשה בעצמה חוששת גם לזה שפיר יש לקרותו מיעוט שאינו מקפיד דהא אדרבה מקפדת שלא להסיר המוך והביא גם ראי' לזה מהמשנה דשבת (ד' ס"ד) מהא דתנו דיוצא אשה במוך שבאזניה ולא תישינו שמה איתרמי לה טבילה של מצנה ואתיא לאתוי ד' אמות בר"ה וע"כ צ"ל דהמוך אינו חוצץ בטבילה וצ"ל דהטעם דכיון שהולכת תמיד בסתימת אזנים הוי כמיעוט שאינו מקפיד: ועוד כתב כת"ר דכיון דהרופאים אמרו דאיכא ספנה לטבול באזנים פתוחות יש לדמותו לדין המבואר ברמ"א בסמ"ח קצ"ח סעיף נא"ו דאשה שיש לה קליעות שערות דלא תיצי ומבואר במרדכי הטעם משום דכיון דיש ספנה להסיר הקליעות הוי רביתה ולא תיצי ובפרט בנידון דידן דאינו אלא מיעוט דאף אם נימא דנחשב כמיעוט המקפיד אינו אלא מדרבנן.

ולדעת הריטב"א דהא דבית הסתרים בעינן שיהא ראוי לביאת מים ג"כ אינו אלא מדרבנן [ויפשוט דר"ל אף דהנה דבר חוצץ על חצי הגוף או פחות מזה וע"י הבית הסתרים איכא רוב הגוף מ"מ אינו מצטרף לרוב דיהי' פוסל חציצה מן התורה דאם לא הנה חציצה רק בבית הסתרים לחוד בלא"ה אינו אלא דרבנן דהא כל בית הסתרים כנגד כל הגוף אינו אלא מיעוט וע"כ צ"ל כמו שפתיבתי ודו"ק] והוי תרתי דרבנן בנודאי יש לסמוך המרדכי ובפרט מחמת דבלא"ה איכא תנאי בתוספתא דס"ל דבית הסתרים א"צ שיהא ראוי לביאת מים והלקף אף דאנון קיי"ל כרבנדצריף שיהיו ראוי לביאת מים מ"מ בשעת הדחק כמו בנד"ד יש לסמוך על דעת יחיד ואפילו כנגד רבים וכדאיתא בפ"ק דעדינות אלו תוכן דברי כת"ר נ"י.

וע"ז בנה יסוד להתיר לאשה לטבול אף שיהא אזניה סתומות במוך דחוק: והנה בעיקר הדין להלכה למעשה אני מסכים ג"כ לכת"ר נ"י דיש להקל וכמו שאבאר לקמן בעז"ה. אף מתחילה ראיתי לפלפל בד' כת"ר נ"י בכל ג' ההתירים שפתיב.

וראשון לציון באתי להעיר מש"כ מר נ"י פיון דדרבה תמיד להיות מונח באזניה מוך כל היום וכל הלילה נחשב כמיעוט שאינו מקפיד. לכאורה יש להשיב על זה פיון דבאמת אינה עושה זה עפ"י ציווי הרופאים רק דמעצמה עושה פן דחושש שמה תזיק לה הקור או כדי לשאוב הזנהמא.

א"כ הרי מבואר בר"ס קצ"ח ואפילו בדבר שאינה מקפדת לעולם פיון שדרה רוב בני אדם להקפיד עליו חוצץ אפילו כמיעוט ובמוך שבאנון בנודאי רוב בני אדם אין דרכן להניח מוך באזנים ואדרבה מקפידין אם מונח שם איזה דבר באנון להוציאו.

ומה שְׁהִבִּיא רְאִיָּה מִהַמְשֻׁנָּה דְשַׁבְּת דְּיוֹצְאָה אִשָּׁה בְּמוֹד שְׁבָאָנָה וְלֹא חִיָּישִׁינוּ שְׂמָא אִתְרַמִּי לַה טְבִילָה שְׁל מְצוּנָה וְאִתִּי לְאֶתוּי ד"א בַּר"ה הֵנָּה לֹא מְבַעֲנָא לְפִירוּשׁ רֵאשׁוֹן שְׁבַרְשׁ"י שְׁם י"ל דְרַמִּי בַר יְחֻזְקָאֵל דְּמַצְרִיף שְׂיֵהָא קְשׁוּר בְּאֶזְנָה מִיָּרִי בְּקֻשְׁר שְׂאִינוּ מְהוּדָק בְּאֶנְפֹן דְּעֵיילוּ בֵּיה מֵיָא.

וְהָא דְאֶמְרִינוּ דְאִם מְהוּדָק הַמוֹד בְּאֶנְפֹן ג"כ מְוַתֵּר הֵינְנוּ בְּאִישׁ כְּמוֹ דְּמִיָּרִי שְׁם גְּבִי ר' יוֹחָנָן דְּנִפְקִי בְּהוּ לְבִי מְדַרְשָׁא אִף שְׁלֹא הָיָה קְשׁוּר מ"מ פִּינוּ שְׁהֵיָה הַמוֹד מְהוּדָק בְּאֶנְפֹן. וְלִכְּוֹן לֹא חִיָּישִׁינוּ דִּילְמָא שְׁקִיל לִיה וּמְמַטִּי לִיה בַּר"ה וּגְזִירָה דְטְבִילַת מְצוּנָה לֹא שְׂיֵיָה בְּאִישׁ הָאִידְנָא וְאִף בְּזִמְן הַגְּמָרָא לְאַחַר שְׁבַטְלוּ אֶפְרָה וְלֹא הָיוּ יְכוּלִין לְטַהַר עֲצָמָן מְטוּנְמַת מַת וּמְמִילָא בְּטָלוּ מְלַעֲסוֹק בְּטְהָרוֹת.

וּבְזָה מִיְנֻשָׁב ג"כ מַה דְּיֵשׁ לְתַמְנָה לְכְּאוּרָה לְפִי פִי הֵרֵאשׁוֹן דְסָגִי בְּחַד מְהֵי תַרְתִּי אוֹ שְׂיֵהָא מְהוּדָק אוֹ שְׂיֵהָה קְשׁוּר. וְא"כ הֵיכִי אָמַר רַמִּי בַר יְחֻזְקָאֵל עַל הַמְשֻׁנָּה וְהוּא שְׁקֻשׁוּר דְהָא בְּמְהוּדָק מְוַתֵּר אֶפְיָלוּ שְׂאִינוּ קְשׁוּר.

וְאֶכְּוֹן לְפַמֵּשׁ"כ א"ש דְּמַתְנִי דְּמִיָּרִי בְּאִשָּׁה ע"כ אִינוּ מִיָּרִי רַק בְּקְשׁוּר וְאִינוּ מְהוּדָק הַקְשֻׁר אֲבָל בְּמְהוּדָק אֲסוּר מְטַעַם דִּילְמָא מִיְתַרְמִי לַה טְבִילָה שְׁל מְצוּנָה וְצָרִיכָה לְהוֹצִיא הַמוֹד וְכִמוֹ דְאֲסוּר בְּחֻוּטֵי צְמָר וּבְחֻוּטֵי פִשְׁתָּן.

וּלְפִי זֶה אֲדַרְבֵּה יְהֵיָה רְאִיָּה לְהִקְפָּה דְמוֹד שְׁבָאָנָה אִם הוּא מְהוּדָק חוֹצֵץ לְעַנְיָן טְבִילָה: וּמִיָּהוּ לְעַנְיָן נַד"ד דְּמַקְפְּדַת אֲדַרְבֵּה לְהִקְפָּה שְׁלֹא לְהוֹצִיא הַמוֹד אִינוּ רְאִיָּה לְאִיסוּר מִהַמְשֻׁנָּה דִּי"ל דְרַמִּי בַר יְחֻזְקָאֵל דְאָמַר דְּמִיָּרִי דְוּוּקָא בְּקְשׁוּר וְלֹא אָמַר דְּמִיָּרִי נְמִי בְּמְהוּדָק וְאִף שְׂאִינוּ קְשׁוּר הֵינְנוּ מְשׁוּם דְתַנִּי מַתְנִי סְתָמָא דְיוֹצְאָת אִשָּׁה בְּמוֹד שְׁבָאָנָה וּמְשַׁמַּע דְּבָכָל גְּוּוּנֵי מְוַתֵּר וְאִף שְׂאִין דְרַכָּה תְּמִיד לְהַנִּיחַ מוֹד בְּאֶנְפֹן וּלְפַעְעָמִים מַקְפְּדַת אֲדַרְבֵּה שְׁלֹא לְהַנִּיחַ וּבַכָּה"ג בְּמְהוּדָק אֲסוּר וְלִכְּוֹן אָמַר וְהוּא שְׁקֻשׁוּר וְהֵינְנוּ שְׁקֻשׁוּר אֲבָל הַקְשֻׁר אִינוּ מְהוּדָק.

וְכָל זֶה לְפִירוּשׁ הֵרֵאשׁוֹן שְׁבַרְשׁ"י אֵלֶּא אֶפְיָלוּ לְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שְׁפִי רַש"י מְתַלְמִידי רַבִּינוּ הַלּוּי וְכוּן פִּירֵשׁ ג"כ ר"ח וְנִדְפַס כְּעַת עַל הַגְּלִיזוֹן בְּדַפּוּס רֵאם] דְרַמִּי בַר יְחֻזְקָאֵל מִיָּרִי שְׁהַקְשֻׁר מְהוּדָק וְלִכְּוֹן מְוַתֵּר וּבְעֵינֵינוּ תַרְתִּי שְׂיֵהָא קְשׁוּר וְהַקְשֻׁר יְהֵיָה מְהוּדָק נְמִי אִין רְאִיָּה דִּי"ל דְּגְבִי מוֹד לֹא שְׂיֵיָה כָּלֵל הַגְּזִירָה דְבַעַת דְּתַתְרַמְיָא לַה טְבִילָה שְׁל מְצוּנָה אֶתִּיא לְאֶתוּי דְוּוּקָא בְּחֻוּטֵי צְמָר וּפִשְׁתָּן דְהֵם דְבָרִים יְקָרִים וְאִיכָּא בְהֵם חֶסְרוֹן כִּיס בְּוּוּדָאי בַעַת הַטְבִילָה דְתַצְטַרְף לְהַסִּיר אוֹתָם מְעַל רֵאשָׁה אֶתִּיא לְאֶתוּי ד' אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אֲבָל בְּמוֹד דְאִם תַּצְטַרְף לְהוֹצִיא אוֹ מִן הָאֶנְפֹן לֹא אֶתִּיא לְאֶתוּי רַק תַּשְׁלִיף אוֹתָם לְאַרְץ דְאִין כְּדָאי לַה לְטַלְטַל אוֹתָם דְבַלֵּא"ה כְּבָר הוּא מְאוּס וּבְוּוּדָאי דְרַכָּה לְהַחֲלִיף הַמוֹד כָּל יוֹם וְיוֹם בְּמוֹד אַחַר וְלֹא שְׂיֵיָה גְבִי מוֹד הַגְּזִירָה דְטְבִילָה שְׁל מְצוּנָה וְהָא דְבַעֲיָנוּ שְׂיֵהָא קְשׁוּר הֵינְנוּ דְאִם אִינוּ קְשׁוּר חִיָּישִׁינוּ דְיִפְנֹל מְהָאֶנְפֹן וְאֶתִּיא לְאֶתוּי וְלֹא שְׂיֵיָה דִיכּוּלָּה לִיטְוֹל מוֹד אַחַר דְהָא בְּכָל מוֹד וּמוֹד יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא יִפְּוֹל וְכִי בְכָל רַגַע וְרַגַע תַּמְצָא מוֹד אַחַר לְהַנִּיחַ בְּאֶזְנָה וּבְוּוּדָאי אֶתִּיא לְאֶתוּי אֲבָל הַחֲשֵׁשׁ דְשְׂמָא יְתַרְמִי לַה טְבִילָה שְׁל מְצוּנָה דְזָה אִינוּ אֵלֶּא ע"ד מְקָרָה וְאִינוּ רַק פַּעַם אַחַת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם גַּם בְּחוּל אִם יְתַרְמִי לַה טְבִילָה שְׁל מְצוּנָה בְּוּוּדָאי לֹא תַחוּס עַל הַמוֹד וְתַשְׁלִיף אוֹתוֹ לְאַרְץ וּלְאַחַר הַטְבִילָה תַּמְצָא מוֹד אַחַר וּלְפִיכָּה גַם בְּשַׁבְּת לִיכָּא גְזִירָה: אִף מַש"כ כַּת"ר דְלֹא חֲשׂוּ רַק בְּדָבָר תַּכְשִׁיט דִּילְמָא

שְׁלֵפָא וּמְחַוֵי זְהוּ טְעוֹת דְּגִזְיָה דְּשְׁלֵפָא וּמְחַוֵי דְּאָסוֹר אַף בְּדָבָר שְׁאִינוּ חוֹצֵץ לְעֵנִין טְבִילָה זֶה אִינוּ אָסוֹר רַק בְּתַכְשִׁיטִין פְּגוֹן בְּנִזְמִים וְטְבֵעוֹת וְשִׁרְבִיטִין שְׁאִינָם תְּפוּרִים אַבְל בְּדָבָר שְׁחוֹצֵץ לְטְבִילָה גְזָרוּ בְּכָל דְּבָר וְגַם מַה שֶׁכ' כַּת"ר נ"י דְּמוּדָה שְׁבָאָזְנָה פִּינּוּ דְּהוּא מָאוּס לָא אֲתֵיא לְאֲתוּיֵי זֶה תְּמוּהָ דַּא"כ לְמָה בְּעֵינָן שְׂיֵהָא קָשׁוּר וְהֵלֵא בְּמוּדָה שְׂהֵתְקִינָה לְגִדְתָהּ אֲמַרִינּוּ בְּגִמְרָא אַף שְׁאִינוּ קָשׁוּר מְוֹתֵר פִּינּוּ דְּמָאִיס לָא אֲתֵיא לְאֲתוּיֵי וּע"כ דְּמוּדָה שְׁבָאָזְנָה אִינוּ מָאוּס כ"כ וְדָבָרֵי כַּת"ר נ"י תְּמוּהֵין בְּזֵה.

[וְעוֹד יֵשׁ לְדַחֲוֹת הֶרְאָיָה מִהַמְשַׁנָּה דְּהָרֵי כַּת"ר נ"י הִבִּיא בְּעֵצְמוֹ לְד' הַב"י בְּסִי' קַצ"ח דַּר"ע וַר"י בַּר יְהוּדָה בְּתוֹסְפֹתָא דְּמִקְנוֹאוֹת ס"ל דְּבֵית הַסְּתָרִים אִינוּ צְרִיךְ אֲפִילוּ שְׂיֵהָא רָאוּי לְבִיאַת מִים וַא"כ י"ל דְּמִתְנִיתִין דְּשִׁבְתָּ אֲתֵיא פְּנוּתֵיהוּ וְאַף דְּרַבִּינוּ הַקְּדוּשׁ סִידֵר הַמְשַׁנְיֹוֹת וְהוּא בְּעֵצְמוֹ ס"ל בְּתוֹסְפֹתָא שֶׁם דְּבְעֵינָן שְׂיֵהָא רָאוּי לְבִיאַת מִים לַכֹּה"פ מ"מ מְצִינּוּ פְּמָה סְתָמֵי מְשַׁנְיֹוֹת דְּסִתְמָם רַבִּי כְּדָבָרֵי רַבּוּתֵיהוּ וְאַף שְׂהוּא בְּעֵצְמוֹ לָא ס"ל הָכִי כְּמוֹ בְּרִישׁ מְגִלָּה דְּגִיְרָסַת הָרִיטְב"א שֶׁם בְּחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ דְּעֵינְרוֹת גְּדוּלוֹת קוֹרִין בַּע"ש וְאֵלוּ רַבִּי בְּעֵצְמוֹ ס"ל בְּפִרְיֵיתָא בְּגַמ' דָּף ד' דְּעֵינְרוֹת מְקַדִּימִין לְיוֹם הַפְּנִיסָה כְּמוֹ הַפְּפָרִים וְכֹן נִמְצָא עוֹד בַּכ"מ]: וְמָה שְׂהִבִּיאֵוּ בְּשׁו"ת זְרַע אֱמֶת וּבְבִינַת אָדָם רָאָה מִהַמְשַׁנָּה דְּלִשְׁמָ דִּישׁוֹן תּוֹתִבְתָּ לָא הָוֵי חֲצִיצָה לְעֵנִין טְבִילָה שְׁפִיר מִיְיָתֵי רָאָה מַד' רַבִּי בְּעֵצְמוֹ דְּמִתִּיר לְצִאתָ בְּשִׁבְתָּ וְאַף דְּהוּא בְּעֵצְמוֹ סָבַר בְּתוֹסְפֹתָא דְּבְעֵינָן שְׂיֵהָא רָאוּי לְבִיאַת מִים וּע"כ דְּאִינוּ חוֹצֵץ לְעֵנִין טְבִילָה וְגַם הִתְיָתֵר הַשְּׁנֵי שִׁכ' כַּת"ר נ"י דְּכִינּוּ דְּאִיפָא סְפָנָה לְהַסִּיר הַמוּדָה דּוּמָה לְקַלִּיעוֹת תְּמַהֲנֵי דְּהֵתָם גְּבִי קַלִּיעוֹת הַסְּפָנָה לְגַלְחָם כָּלֵל וְכָלֵל וְהָוֵי כְּדָבָר שְׁאִינוּ מְקַפִּיד לְעוֹלָם לְהַסִּירוֹ אַבְל בַּגְּד"ד דְּאִין הַסְּפָנָה רַק בְּעַת הַטְּבִילָה.

אַבְל בְּכָל הַיּוֹם אִין פָּאן סְפָנָה וּכְבָר מְבֹאָר בְּשׁו"ע בַּר"ס קַצ"ח דְּדָבָר שְׁלֵפְעֵמִים מְקַפִּיד וְאַף דְּאִינוּ מְקַפְּדַת עֵתָה בְּעַת הַטְּבִילָה נְחָשֵׁב כְּמִיעוּטוֹ הַמְקַפִּיד וְכ"ש הוּא מְדִין הַשִּׁירִים וְהַטְּבֵעוֹת דְּאִיתָא בְּתוֹסְפֹתָא דְּחוֹצֵצִין וְהַקְּשָׁה הָרַב"ד דְּהָא הָוֵי מִיעוּט שְׁאִינוּ מְקַפִּיד וְתִי' דַּמ"מ מְקַפְּדַת בְּשַׁעַת לִישָׁה.

וְכֹן בְּחוּטֵי צְמֵר וּפְשִׁתָּן כְּתִב הָרַא"ש מְשׁוּם דְּמְקַפְּדַת בְּשַׁעַת רְחִיצָה וְהוּבָא בְּבִיאוּרֵי הַגְּר"א ז"ל בְּקוֹצָר בַּס"ק ב'. וְכ"ש בַּגְּד"ד דְּלִפֵּי הַטַּעַם הַב' שִׁכ' כַּת"ר דְּמִשׁו"ה נְחָשֵׁב כְּמִיעוּט שְׁאִינוּ מְקַפִּיד לָא מְשׁוּם דְּדִרְכָּה לְהַנִּיחַ שֶׁם תְּמִיד אֵלֵא רְצָה לוֹמַר דְּעֵיקָר הַטַּעַם הוּא מְשׁוּם הַסְּפָנָה וְהָרֵי הַסְּפָנָה אִינוּ רַק בְּשַׁעַת רְחִיצָה וְטְבִילָה אַבְל בְּכָל הַיּוֹם אִין פָּאן סְפָנָה.

וַא"כ פְּשִׁיטָא דְּנְחָשֵׁב לְמִיעוּטוֹ הַמְקַפִּיד: וְגַם כָּל זֶה לִפִּי מַה שְׁכָּתוּב בַּס' מְחֻצִית הַשְּׁקָל שֶׁם [הַנְּדָפְסָ כְּעַת בִּי"ד הַחֲדָשִׁים ד' רָאָם] דְּהַמְרָדְכֵי דְּמִתִּיר בְּקַלִּיעוֹת מְחֻמַּת דְּאִיפָא סְפָנָה לְהַסִּירָם פְּנוּתוֹ דְּנְחָשֵׁב כְּמִיעוּט שְׁאִינוּ מְקַפִּיד.

וְלִכּוֹן כְּתִב דְּהַמְרָדְכֵי כְּתִב ד' טְעָמִים לְהִתִּיר אוֹ דְּמְחֻמַּת הַסְּפָנָה נְחָשֵׁב כְּמוֹ גּוֹפָה מְשִׁשׁ וְהִינּוּ רַבִּיתִיָּה וְכְמוֹ דְּאֲמַרִינּוּ בַּפ' הָעֶרֶל [ד' ע"ח] הִינּוּ רַבִּיתִיָּה וְלִכּוֹן לָא חֲנִיץ. וְעוֹד דְּכִינּוּ דְּאִיפָא סְפָנָה נְחָשֵׁב לְמִיעוּט שְׁאִינוּ מְקַפִּיד.

אַבְל כְּבָר כְּתִבְתִּי בַּעז"ה בְּהַגְהוּתֵי לַס' מְחֻצִית הַשְּׁקָל וְנִדְפָס שֶׁם בְּפָנִים מְוֹסָר בְּצוּרָה מְרֻבַּעַת דַּד' הַמְחֻצִית הַשְּׁקָל תְּמוּהָ דְּבְמְרָדְכֵי לָא הַנְּזַכֵּר כָּלֵל הַסְּבָרָא דְּאִינוּ מְקַפִּיד רַק

הסברא דרביתא לבד ורק בלבוש פתב טעם זה וכמו שכ' בס"ט ובשו"ת הגרע"א ו"ל
בסי' ס'.

ואדרבה פתב הגרע"א ו"ל שם מדכתב המרדכי הטעם הג' דמחמת ספנה היינו רביתיה
ולא פתב טעם דמקרי אינו מקפיד אלמא דלא נחשב זה כדבר שאינו מקפיד דהא באמת
ברצונה הנה להסיר הדבר רק שמןכרחת שלא להסיר מחמת הספנה וחסר ודחה די"ל
דהמרדכי מייירי דרוב שער קלועות דלא מהני סברא דאינה מקפדת ע"ש.

ואמנם זה פתב הגרע"א שם לדבר פשיטות דסברא דהיינו רביתיה לא שייך רק בשער
דהו גדילין מגופה ממש והלכך אף דהו קלועות ולא עיילו בהו מיא מ"מ פיון דאיפא
ספנה נחשב כמו שהיה הגידול כף כמו עובר דאינו נחשב לחציצה להאם מחמת דהוי
כאחד מאברייה דעופר ירוך אמו הוא.

אבל אם הניחה דבר אחר בתוך גופה כגון בנידון השאלה שפא לפניו שנוחלשה האם
שלה וצריכה לכלי עגול בבית הרחם וספנה לה לילה בלא הכלי לא שייך להתיר כלל
מטעמו של המרדכי דהיינו רביתיה דנה לא שייך רק בשערות דגדילין מגופה ע"ש.

אף דאח"כ מסיק דאף דמד' המרדכי התם אינו ראיה דדבר שהו ספנה להסירו נחשב
כאינה מקפדת מ"מ הא הלבוש מתיר מטעם זה והביא קצת ראיה לדעת הלבוש מד'
הסמ"ק שהובא בב"י כצ"ח בד"ה דם יבש שכ' דמן הדין לא הנה צריף להסיר כל
גרב וכל שחין משום דכיון דמצטערת בנטילתה מקרי אינה מקפדת.

וגם המרדכי י"ל דלא פליג שם רק משום דלגודל ההקפדה תסיר מעט מעט עד שתסיר
כולה. אבל במקום ספנה י"ל דמקרי אינה מקפדת ע"ש היטב.

וא"כ בנד"ד דהמוף הוא דבר שחויז מגופה וגם הספנה אינו אלא בעת שתבוא במים אין
כאן אחד מהסברות להתיר לא מטעם דהוי רביתיה ולא מטעם דאינה מקפדת דהרי כל
היום ליפא ספנה להסיר.

וא"כ כל היום נחשב כמיעוטו המקפיד: וגם טעם השלישי שקכתב כת"ר נ"י משום דכיון
דתנאי פליגי בזה אי בעינן בבית הסתרים ראוי לביאת מים בשעת הדחק יש לסמוך על
דעת המקיל.

הנה מה שהביא ראיה מהמשנה דעדיות הנה המעיין שם יראה דלא הוזכר מזה מידי רק
דתנו שם דנשנו דברי היחיד שאם יראו ב"ד את דברי היחיד יסמוך עליו [כ"ה גוססת
הראב"ד שם] ופירש דיקבע הלכה כמותו לעולם ולא כהרבים.

אבל לסמוך עליו בשעת הדחק לא הוזכר שם [והו אמת דבתוספתא שם הוזכר גם
דבשעת הדחק סומכין על היחיד והובא בראב"ד שם. אבל י"ל דבעינן נמי שיראה להם
כדברי היחיד ודו"ק] ואם בעיקר הדין מסכימים לדעת הרבים אפ"ש דאף בשעת הדחק
אין לסמוך על דברי היחיד אם לא במקום שאמרו בגמרא בהדאי דכדאי לסמוך על דברי
היחיד בשעת הדחק כמו בגטין (דף י"ט) לענין נכתב ביום ונחתם בלילה דר"ש מכשיר
וחכמים פוסלין ואמרינן שם דכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואדרבה משם

ראיה דבכל התורה פולה אינו פון מדהנצרה הגמ' לאשמעינו הקא פון ומשמע דשם היו מסתברא להו דברי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אבל בעלמא לא.

ואף דהתם אינו ג"כ רק גזירה דרבנן משום בת אחותו וגם שם גופא דעת הרי"ף והרמב"ם והרמ"ה ז"ל דלא קיי"ל כר"ש פלל וגם בשעת הדחק ובמקום עיגון וכמו שכתבנו באר"י בב"י כ"ז. ובשו"ע שם הביא דעת המכשירין בשעת הדחק בשם י"א.

ועוד מבואר שם בב"ח דאף לדעת הי"א שפשוט בשעת הדחק פגון שהיה הבעל למרחקים היינו אם פבר נתגרשה בגט. אבל לכתחילה אסור לגרש בגט זה אף שתשאר על ידי זה עגונה לעולם.

וא"כ האף נתייר בנד"ד בכל פעם ופעם שתטבול ותהיה אח"כ עם בעלה ולסמוך על התנאים המתירין: ועוד ראיה מהא דתניא בנדה ד' ו' דמעשה דעשה רבי כר"א ולאחר שזנפר אמר דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ואמרינן דלאחר שזנפר דרבים פליגי עליה אמר דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק.

פינו דכבר הורה פון והיה קשה לחזור בו שהשואל הלה לו והיה טורח גדול לרדוף אחריו וכמו שכתבו התוס'. או כמו שפירש"י שם דהיה שנת בצורת ומשמע להדיא דאם היה זנפר מקודם לא היה מורה כר"א ואף שהיה שעת הדחק.

ועוד דהתם שאני דגם חכמים דפליגי עליה הקילו בשנת בצורת ולא יפא דאמרי דטהרות אפיש לעבידא וחשו להפסד טהרות וכדאמרינן שם דף ט' [ומה שהקשו התוס' על רש"י שפי' דמעשה דרבי דאמר דכדאי הוא וכו' דהיינו שהיתה שנת בצורת דהרי בשנת בצורת גם לרבנן טהור ואמאי אמר דכדאי הוא ר"א.

הנה מלבד שיש לומר דלרבנן דנוקא בשנת בצורת וגם איפא הפסד מרובה דטהרות ובמעשה דרבי לא הי' הפסד מרובה וכן נראה מד' תשובת הרשב"א שהיבא בג"פ בחלק הפללים שהזכיר כת"ר נ"י.

עוד י"ל דכיון דבימי רבי לא היה קודש ולמ"ד דמעל"ע שפנדה לא גזרו רק לקודש מתרצינן שם בגמ' דמ"מ טהרו יינן לנסכים וטהרו חטים למנחות וכדאמרינן בהגיגה דחבריאי מדכן בגלילא משום מהרה יבנה בהמ"ק.

ונ"ל פשוט דלא היה מקדישין היינו והחטים דהא קיי"ל דאין מקדישין ואין מחרימין בזה"ז משום תקלה רק דהיו מכינים ועשו אותן על טהרת הקודש כדי שאם יבנה המקדש יקדישום.

וא"כ אם יטמאו אותם אין פאן רק הפסד טהרות דכיון דנעשו על טהרות הקודש ונטמאו בטומאת מעל"ע תו א"א לשתותם וגם אין יכולים לשמרם לשיבנה ביהמ"ק וע"כ צריף לשופכן ולעשות זילוף אבל אין בהם הניקל לשאר יינות דהא אין מחוייבים לחזור וללטול יין ולשומרן בטהרה לנסכים.

ולכן בשנת בצורת דאינו מצוי כ"כ יין לשתות לכן ראה רבי להתיר בדיעבד מאחר דכבר הורה כר"א. אבל חכמים לא התירו בשנת בצורת רק בזה"ב דהיה צריף להקדיש יין אחר לנסכים ולא ימצאו: ולפלא בעיני דברי הרשב"א בתשובה בס' רנ"ג והיבא בקונצ'ר

בס' גט פשוט שם ובס"ט בְּחִידוֹד הַלְכוֹת שֶׁם דְּהוֹצִיא מֵהַדּוֹ מַעֲשֵׂה דְרַבִּי דְבִאִסּוּר דְרַבְּנָן יֵשׁ לְסִמּוּךְ אֲדָבְרֵי יַחִיד בְּשַׁעַת הַדְּחָק דְּהִנֵּה מְלַבֵּד לְשִׁכְבָר דְּחָה בַּס' ס"ט שֶׁם דְּטוֹמָאָת מַעַל"ע קִילָא מְשַׁאֵר אִיסוּרִים דְרַבְּנָן וְאִין לְהִבִּיא רְאָיָה מִזֵּה לְשַׁאֵר אִיסוּרִים דְרַבְּנָן עוֹד אֲנִי תַמְיָה דְּהִלָּא רַבִּי לֹא הִתִּיר לְכַתְחִילָה בְּשַׁעַת הַדְּחָק כַּר"א וְרַק לְאַחַר שִׁכְבָר הוֹרָה כַּר"א בְּטַעוֹת לֹא רָצָה לְחַזֵּר מֵהוֹרָאָתוֹ בְּמָקוֹם שַׁעַת הַדְּחָק וְגַם מְטַהֲרוֹת בְּלֹא"ה אִין רְאָיָה דְּבִטְהָרוֹת הַקְּלוֹי בְּכַמָּה דְּבָרִים וְכִמוֹ דְּאֲמַרִּין בְּבִיּוּצָה (דף ז') דְּאֲפּוֹשֵׁי טוֹמָאָה לֹא מְפָשִׁין וְכֵן בְּבִרְכוֹת (דף ס"ב) בְּטַהֲרוֹת הַקְּלוֹי וְגַם מֵהַשְׁבִּיא הַג"פ מַגְטִין דְּכַדָּאי הוּא ר"ש לְסִמּוּךְ עָלָיו בְּשַׁעַת הַדְּחָק ג"כ אִינוּ רְאָיָה דְּהָא דַּעַת הֵרִי"ף וְהֵרַמְב"ם דְּלֹא קִי"ל כַּרְשֵׁב"ל וְגַם בְּשַׁעַת הַדְּחָק לֹא סְמְכִין אַר"ש וְמֵהַ שְׁהִבִּיא שֶׁם הַג"פ עוֹד מֵהַש"ס דְּבִרְכוֹת לְעַנְיָן ק"ש דְּכַדָּאי הוּא ר"ש וְכו' לֹא נ"ל רְאָיָה כָּלֵל דְּמֵאֵי אִיכְפַת לָן אִם מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ לְקָרוֹת ק"ש דְּהָא לִּיכָא בְּזֵה בְּרַכָּה לְבִטְלָה וְלֹא גָרַע מְקוּרָא בַּתוֹרָה וְגַם מֵהַ שְׁהִבִּיא מַד' הַאו"ז גְּבִי אֲתָרוּג הֵיבֵשׁ הִנֵּה לֹא רְאָה בְּסִפְרָא או"ז עֲצָמוֹ שְׁעַדְיָין לֹא נִדְפַס בְּיָמָיו וְלֹא רְאָה רַק דְּבָרֵי א"ז שֶׁהוּבָא בְּהַגְהוֹת אֲשֶׁר"י אֲבָל אֲנִי שְׁזַכִּינוּ לְאוּרוֹ הַמְעַיִן שֶׁם יִרְאֶה שְׁעִיקָר סְמִיכְתוֹ הוּא מִשׁוּם דְּגַם רַבְּנָן מוֹדֵה בְּשַׁעַת הַדְּחָק שֶׁפֶשֶׁר אֲפִילוּ בְּפִסּוּלִין וּמִשְׁמַע שְׁיִכּוּלִין לְבָרַךְ עָלֵיהֶן ג"כ וְדִלָּא כְּמוֹ שֶׁפָּנוּן הַגָּאוֹן בַּעַל ג"פ בְּדְבָרָיו וְגַרְם לוֹ שֶׁלֹּא רְאָה דְּבָרֵי הַאו"ז עֲצָמוֹ.

וְכָל זֶה פְּתַבְתִּי רַק לְהַתְלַמֵּד בְּמָקוֹם אַחַר אֲבָל בְּנִד"ד בְּלֹא"ה לֹא שְׁיָיָה כָּלֵל כָּל זֶה דְּכָל זֶה לֹא נֶאֱמַר רַק הֵיכָא דְּלֹא אִיתְמַר הִילְכְתָא בְּהִדְיָא כְּמַר אוֹ כְּמַר. אֲבָל בְּנִדְוֹן בֵּית הַסְּתָרִים אֵי בְּעִינָן רְאוּי לְבִיאַת מִים אֲדַרְבָּה רַבּוּתֵי שֶׁל רַבִּי ס"ל דַּא"צ שְׁיָהִיָּה רְאוּי לְבִיאַת מִים וְיָדוּעַ דְּאִין הַלְכָה כְּרַבִּי רַק מְחַבְּרֵי אֲבָל לֹא בְּמָקוֹם רַבּוּ וְעֵי' פְּתוּבּוֹת (דף כ"ב) דַּאִיכָא פְּלוּגְתָא אֵי הַלְכָה כְּרַבִּי רַק מְחַבְּרֵי אוֹ לֹא.

וְא"כ אֵי לֹא הִנֵּה אֲתַמַּר הִילְכְתָא כְּדְבָרֵי מִי בְּנוֹדָי הִנֵּה הִילְכְתָא כַּר"ע וְר"י בַּר"י דַּא"צ שְׁיָהִיָּה רְאוּי לְבִיאַת מִים. אֲבָל מֵהַ נַעֲשֵׂה הֵרִי רַבָּא שְׁהִיָּה מְאֻמְרָאֵי בְּתַרְאֵי אֲמַר בְּהִדְיָא בְּנִדְוֹן (דף ס"ו) דְּלַעוּלָם יִלְמַד אֲדָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שְׁתָּהָא אֲשֶׁה מְדִיחָה בֵּית קַמְטִיָּה בְּמִים וּמְקַשִּׁין מִיְתְּבֵי בֵּית הַקְּמִטִים וּבֵית הַסְּתָרִים אִינְן צְרִיכִין לְבִיאַת מִים וּמְתַרְצִין נְהִי דְּבִיאַת מִים לֹא בְּעִינָן רְאוּי לְבִיאַת מִים מִיָּהוּ בְּעִינָן וְכַדְר' זִירָא וְכו' הֵרִי בְּהִדְיָא דְּרַבָּא וְסִתְמָא דְּגַמ' ס"ל כְּרַבִּי וְכִינּוּן שֶׁפֶשֶׁר נִפְסַק בְּהִדְיָא כַּד' מ"ד אֲחַד לֹא מְהַיָּי בְּיָה שׁוּם שַׁעַת הַדְּחָק שֶׁבְּעוּלָם וְאִם פֶּסֶק אֲחַד לְהִיפּוֹף הוּי פְּטוּעָה בְּדָבָר מְשֻׁנָּה וְכַדָּאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין ל"ג דְּטַעָה בְּדִידֵי וְדִידֵי מֵאֵי א"ל אֲטוּ אֲנִי קְטָלִי קִנִּי בְּאַגְמָא אֲנִי וּבְזֵה כְּטַל כָּל דְּבָרֵי כַּת"ר נ"י: וְמֵהַ שְׁהִבִּיא מֵהַש"ס דִּיבְמוֹת (דף ל"ו) דְּאֲמַרִּין דְּבִשְׁלָמָא הֵתָם כִּינּוּן דַּאִיכָא רַבְּנָן דְּפִלְגִי עָלֵיהֶן דְּרַשְׁבֵּ"ג גְּבִי אֲשֶׁת פְּהוּן כִּינּוּן דְּלֹא אֲפֶשֶׁר עֲבָדִין כְּרַבְּנָן שְׁאֵנִי הֵתָם דְּכַבְּרָא כְּתַב הֵרָא"ש בְּשִׁבְתָּ בְּסו"פ ר"א דְּמִילָה וְכֵן הַתּוֹסְפוֹת בִּיבְמוֹת וּבְנִדְוֹן (ד' מ"ד) וּבְכַבּוּרוֹת (דף כ' ע"ב) דְּמַעֲיָקָר הַדִּין קִי"ל כְּרַבְּנָן דְּאֲזִלִּין בְּתַר רַבּוּבָא דְּרוּב וְנִלְדוֹת הֵן בְּנֵי קִינְיָא רַק דְּלַחוּמְרָא עֲבָדִין כְּרַשְׁבֵּ"ג בְּמָקוֹם דַּאֲפֶשֶׁר.

וְע"כ צ"ל כְּ דַּא"כ הֵיכִי מִתִּירִין לְאֲשֶׁת פְּהוּן לְהַנְשֵׂא בְּלֹא תְּלִיצָה וְלְהַכְנִיס עֲצָמוֹ בְּסִפְקָא בְּמָה לְשׁוּק דְּאוֹרְיָתָא וְאֲדַרְבָּה מוּטָב שְׁתַּחֲלוֹץ וְיָהִיָּה רַק בְּאִיסוּר סִפְקָא תְּלוּצָה לְכַהֵן דְּחִינוּ אֲלָא סְפִיקָא דְּרַבְּנָן וְע"כ כְּמוֹ שַׁכְת' הַתּוֹס' שֶׁם דְּמַעֲיָקָר הַדִּין א"צ תְּלִיצָה כָּלֵל וְלִפְיָקָד

באשת כהן עדיף טפי שלא תחלוץ כדי שלא יאמרו דקמו רבנן במילתא שהנולד לא הנה בן קניא וקאתי למשרי חלוצה לכהן.

וגם מה שהביא מהסוגיא דגטין (ד' פ"ד) באומר ע"מ שתנשא לי לפלוני דאסורה להנשא לו לכתחילה ואם נשאת לא תצא משום גזירה דרבנן לא מפקינן כפר כתב בעצמו דאין לדמות גזירות דרבנן להדדי.

וע"כ צ"ל פן דהא ה"מ דאם נימא דצריף להוציא הרי יכולה אח"כ להנשא לאחרים אלא ונדאי דהתם שאני וראיה מהא דאמרינן בסופ"ב דיבמות דכל ברננה לא מפקינן משמע דווקא באינן אסורות רק משום דיוציאו לעז עליהם אבל שאר איסור דרבנן אפילו במקום עיגון צריף להוציא.

וכן ראיה מראיה דם מחמת ת' דכתבו הפוסקים דאין האיסור רק מחמת ווסת דנחשב כמו ווסת וכל עיקר ווסתות אינו אלא דרבנן ואעפ"כ אמרינן דאם גם בבעל הג' מצאה דם ג"פ הרי אסורה לכל וצריכה בדיקת שפופרת ואם מצאה דם בראש השפופרת הרי אסורה לכל אדם ולא אמרינן דלא תצא משום עיגונא: הא חדא ועוד ראיה מגט מוקדם דפסול ואף דאינו אלא גזירה בעלמא שמה יחפה אבה אחותו וגם בנכתב ביום ונחתם בלילה איכא כמה דעות דלא סמכינן על ר"ש אף בשעת הדחק: ומיהו לענין הלכה למעשה נ"ל להסכים ג"כ להיתר פיון דהאשה חוששת גם משום אור קר ולכן נזהרה תמיד שיהא מוד דחוק באזניה בנודאי נחשב כמיעוט שאינו מקפיד דהא הגרע"א ז"ל מתיר כעין זה בטבעת שנוחנת בתוך הרחם ואף דהתם ג"כ אינו ברור דאיכא ספנה אם תסיר הטבעת וכן הנהוג להתיר בטבעת.

וג"כ יכולין לצרף כל הראיות שהביא כת"ר נ"י מד' הרמ"א באה"ע סימן י"ג דיש להקל במנפקרת וה"נ שמה תהיה עם בעלה בלא טבילה כלל ואף דיש לחלק דהתם הביאה אינו איסור רק דחז"ל אסרו מפני תקנת הנולד ובמנפקרת לא שייך תקנת הנולד כלל ומיהו קצת ראיה איכא: וגם הסב"א דבשעת הדחק יש לסמוך על ר"ע ור"י בר"י בתוספתא פ"ח דמקנאות יש מקום לאומרו דהרי הרשב"א וקאור זרוע בה' לולב פתבו בהדיא דמשנה דעדינות מפונש דבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד ומה שפתינו לדחות דשאני הכא דרבא אמר בפירוש פרבי אינו סתירה כ"כ דהא רבא לא אמר דהלכה פרבי דפוסל חציצה רק דלעולם ילמד אדם וכו' אפטר דאינו אזהרה אלא לכתחילה בעלמא וי"ל דגם ר"ע ור"י בר"י מודו דנודאי לכתחילה בעינן שיהא ראוי לביאת מים אף בבית הסתרים ולא אמרי' רק דאם יש דבר החוצץ וא"א להסירו אינו פוסל הטבילה וע"ז פליג רבי ואומר דחוצץ גם בדיעבד.

אבל בשעת הדחק בנודאי יש לומר דסומכין על דעת ר"ע ור"י בר"י דר"ע הנה רבו דרביה של רבי דרבי הנה תלמידו של ר"ש בן יוחאי ור"ש בן יוחאי הנה תלמיד ר"ע וכדאיתא ביבמות דף ס"ב [ורק דאין הדבר ברור דר"ע ור"י בר"י דס"ל בנכנסו צורות וקסמין בסדקי רגליו שאין חוצצין וכן באיספלגית ורטיה שעל בית הסתרים שאינן חוצצין שהוא מטעם דס"ל דבית הסתרים א"צ שיהיו ראוי לביאת מים דאפטר דטעמם דבבית הסתרים אין דרכו של אדם להקפיד אם יש שם איספלגית ורטיה פיון שאינו

נראה לעין לא איכפת ליה והוי כמיעוט שאינו מקפיד וכן בצרורות וקסמין שפסדקי רגליו.

וכן פתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמקונאות הלכה ג' דבית הסתרים באשה נשואה חוצץ הניעה הנדבקות שם וצריכה להדיח אבל בפנויה וכן באיש אינו חוצץ וי"ל דר"ע ור"י בר"י ס"ל גם כן גם ברטיה ואספלינית.

ומיהו בב"י מבואר דפליגי וס"ל דלא בעינן פלל דיהני' ראוי לביאת מים וכ"כ גם הגר"א ז"ל: ומ"מ דבר זה צריך לשאול עוד אצל רופאים מן מחים אחרים אם הוא באמת ספנה לה אם תגיע לחות להאונן וגם ימחול כת"ר נ"י לכתוב עוד לאיזה רב וגאון מובהק מגאוני ומנינו המפורסמים ואם גם הוא יסכים להיתר אזי אמטייה שיבא מכשורי: ולענין למש"כ לעיל דגבי איש לא שייך הגזירה דשמא איתרמי ליה צריף להוסיף על זה דאין לומר דשייף טבילה לענין תרומה וסלה דהא לימא דמלבד דלא נמצא דר' יוחנן הנה פהו הנה מלבד זה אף הא בסלת חו"ל וכן בסלה השנייה של א"י דנאכלת לכהו לאחר הטבילה מ"מ כיון דהסלה אינו רק מדרבנן אפטר דאינו פוסל חציצה בטבילה זו.

וגם אין לומר דצריף לחוש דשמא ינדמן לו טבילת בע"ק לצורך ק"ש ותפילה מחמת תקנת עזרא דנראה דבטבילת בע"ק לא גזרו על מיעוט המקפיד כיון דעיקר הטבילה הוא מדרבנן ובכמה דברים הקילו בטבילת בעל קרי דהא יש דעות שפטר אפילו בשאובין.

הנלע"ד פתבתי בעז"ה: אור ליום ד' כ"ה שבט שנת תרנ"ו לפ"ק נאום שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא. סימן מב בעז"ה במוש"ק פ' תז"מ ד' אייר תרנ"ב בש"ס נדה ד' ס"ז ע"ב אחר תטהר אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן ר"ש אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק ע"כ בגמ' והנה נסתפקו בתוס' שם אם ר"ש קאי גם אטבילה דאסור לכתחילה לעשות כן אפילו לטבול דשמא תשמש ואח"כ תראה דם ונמצא דתסתור הנקיים למפרע ותבוא לידי איסור פרת.

ועפ"ז ניחא דאמר שלא תבוא לידי ספק דהרי אפטר לה לטבול ולא תשמש עד הלילה ולא תבוא לידי איסור פלל ומ"מ אסרו גם הטבילה דשמא השמש ותכניס עצמה לידי ספק דספק קיל להו לאנשי דתסמוך עצמה שלא תראה דם וכן משמע באמת מסוגיית הגמ' שם דמקשה מפדי האידנא כולהו נשי ספק זבות שנוניהו רבנן לטבליניהו ביממא דז' ומשני משום דר"ש אלמא דר"ש מיירי בטבילה ואח"כ חזרו בהם דלעולם דקאי אתשמיש אבל טבילה שרייא לר"ש אלא דאח"כ גזרו טבילה של מצוה דבזמן ר' יוחנן פבר בטל הטהרות גם על טבילה ובשיטה זו עומד גם הרמב"ם ז"ל בתשובה והובא דבריו בד' הרא"ש ז"ל בסו"פ בנות פותים דהנה הרמב"ם ד הביא שם מזה ראיה דפולטת ש"ז אינו סותר רק לטהרות אבל לא לבעלה דאם איתא דסותר גם לבעלה היכי אמר ר"ש דמה"ת מותרת לשמש גם ביום ז' הא משמשה א"א שלא תפלוט ופולטת ש"ז סותר מיהא יום אחד וא"כ אין כאן רק ששת ימים והרא"ש דחה זה דכיון דאינו סותר רק יום אחד אין קפינדא דהא מקצת היום ככולו [והא דמסיים שם דדם דסותר למפרע לא שייך דמקצת היום ככולו נ"ל כיון דהא סותר אפילו מקצת היום שעבר וגם כל הששה ימים

הקודמים אבל פולטת ש"ז אינו סותר למפרע ככל רק באותו היום שפולטה אינו נחשב לנקי משפה שפולטה והלכה לא שייך סתירה בזה רק באמצע הנקיים דבעינו שלמים.

אבל ביום זה דאמרינו מקצת היום ככולו מאי איכפת לן מה דסוף היום אינו נקי כ"ה פוננת הרא"ש ז"ל] ובאמת דבלא"ה יש לדחות ראית הרמב"ד ז"ל דהא דאמר ר"ש דמה"ת מותר היינו בהעראה שאינו מוציא ש"ז וכה"ג משנינו בנדה (דף ט"ו) על הא דמקשה שם ותיפוק ליה דהנה בע"ק ומשני שלא גמר ביאתו.

אבל מאוד תמהני על הרמב"ד והרא"ש וגם על התוס' שלא עיינו בתו"כ בפ' מצורע ששם הוא מקור של דברי ר"ש ושם איתא באמת בזה הלשון ר"ש אומר ואחר תטהר אחר מעשה תטהר פינו שטבלה טהורה להתעסק בטהרות.

אבל אמרו חכמים שלא תעשה כן שלא תבוא לידי ספק ע"כ ומלשון זה מבואר דלא קאי לא אטבילה ולא אתשמיש רק קאי לענין טהרות דמה"ת מותרת לעסוק בטהרות והיינו דמותרת לעסוק במעשר שני דטבול יום מותר בו דקי"ל דטבול ועלה אוכל במעשר].

אבל חכמים אסרו לעסוק שלא תכניס הטהרות בספק טומאה דשמא תראה דם ותטמא הטהרות למפרע וכשם שאסור לטמא מע"ש בידים כד אסור להכניס מע"ש בספק טומאה אבל התורה לא חששה שמא תראה והילכה הגם אם נימא דספק טומאה ג"כ אסור לגרום מה"ת מ"מ הכא עכשיו היא טהורה לא חששה התורה דשמא תראה ותסתור ורק דחכמים חששו שמא תראה.

וא"כ אדרבה מדלא אמר ר"ש רק דמה"ת מותרת לפסוק בטהרות ולא אמר נמי דמה"ת מותרת נמי לבעלה אלא נודאי דלבעלה אסורה באמת משום שא"א שלא תפליט ופולטת ש"ז סותרת למפרע המקצת היום שספירה ונמצא דאין כאן אלא רק ששה ימים וא"כ ש"מ מד' התו"כ אלו תלת חדא דפולטת ש"ז סותר גם לבעלה ודלא כהרמב"ד.

והב' דפולטת ש"ז סותר גם ביום זה ודלא כהרא"ש. והג' דר"ש לא קאי אטבילה רק קאי על טהרות ודלא כמו שכ' התוס' בהנה אמין ומ"מ שפיר מיתי הש"ס ראיה מר"ש גם אטבילה והיינו באשה נשואה דטובל לבעלה ג"כ והלכה אינו אלא חדא גזירה דשמא תשמש ג"כ ביום ומשמשת א"א שלא תפליט וסותרת הפליטה יום אחד מה"ת ונמצא שבעל זכה למפרע שהוא באיסור כרת.

והא דמשמע מד' ר"ש דתו"כ הנ"ל דטבילה מותר היינו בנשים פנויות דאין טובלות רק לטהרות ובדידהו בנודאי טבילה מותר דאין כאן אלא גזרה לגזרה דשמא תעסוק בטהרות ושמא תראה ותסתור וכולי האי לא גזרו רבנו אבל באשה נשואה גם טבילה אסור דשמא תשמש ואם תשמש תסתור הפליטה להנקיים וא"צ לכמש"כ לעיל דאם תטבול בנודאי תשמש פנ"ל הנלע"ד כתבתי בעז"ה: וע"ד דאיתא בטור בסי' קצ"ה דלא ישב במטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניה והוא מד' רב האי גאון ז"ל וכן כתב הרמ"א בהג"ה בסימן הנ"ל דאסור לישוב על ספסל ארוך שמתנדנד ואינו מחוברת כשאתו נדה יושבת עליו והוא מדברי המרדכי שמעתי מפיכוד הרב הגאון הצדיק המנוח מו"ה נצי"ב זצ"ל סמוך גדול לזה מלשון הפתוב בסוף פ' מצורע דכתיב שם ואם על המשכב הוא דלכאורה קשה מהו לשון אם ועוד יש לדקדק דגבי משכב לא הוזכר דהמשכב הוא משכב שהיא

שוֹכֶבֶת עָלָיו וְגַבֵּי כְּלֵי מְפָרֵשׁ הַפְּתוּב אֲשֶׁר הִיא יוֹשֶׁבֶת עָלָיו דְּהֵא בְּאֵמַת גַּם בְּמִשְׁכָּב אֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם מִשְׁכָּב רַק אִם שְׂפָכָה הִיא עָלָיו וְזֶה אֵין לֹמַר דְּאֵתָא לְאֲשַׁמְעִינוּ דְּבַעֲיָנוּ שְׂיֵהֵי מְיֻחָד לִישִׁיבָה דַּאֲל"כ יָכוֹל לֹמַר דְּעֵמוּד וְנַעֲשֶׂה מְלֹאכְתֵּינוּ דְּזֶה גְּלַמְד מְקַרָּא הַקּוּדָם וְכָל הַנּוֹגַע בְּכָל כְּלֵי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו וְדַרְשֵׁינוּ דְּהֵיִנוּ שְׂיֵהֵי מְיֻחָד לִישִׁיבָה וְלָכֵן אָמַר הַגָּאוֹן הַגָּ"ל דַּע"פ פְּשׁוּטוֹ יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּקֵאֵי אַבְעַל דְּהוּא אָסוּר לִישָׁב עַל הַמִּשְׁכָּב שְׁלָהּ וְאִפְּי' שְׁעֵתָה אֵינָה שׁוֹכֶבֶת עָלָיו וְכֵן אָסוּר לִישָׁב עַל הַכְּלֵי שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עָלָיו עֵתָה דְּסֵתָם כְּלֵי כְּשִׁיּוֹשְׁבֵין עָלֶיהָ הִיא מְתַנַּדְנַדַּת וְקַמ"ל קָרָא דַּמ"מ אִם עָבַר אוֹ דְּהֵיָה שׁוֹגֵג וְשָׁכַב עַל הַמִּשְׁכָּב שְׁלָהּ אוֹ שְׂיִשָּׁב עַל הַכְּלֵי עֵמָה בְּיַחַד מ"מ אֵינוֹ טַמֵּא רַק טְוִמְאָת עָרַב וְרַק אִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִיתָה אֲזַ טַמֵּא ז' יָמִים: וַע"ד שְׁהַעִיר עוֹד הַגָּאוֹן הַגָּ"ל עַל לְשׁוֹן הַפְּתוּב שֶׁם וְאִם טְהָרָה מְזוּבָה וּפְיָרֵשׁ בְּתו"כ כְּשִׁפְסָקָה מְזוּבָה דְּלְכַאוּרָה לְשׁוֹן וְאִם אֵינוֹ מְדוּקְדָק דְּהֵא פְּתוּב הַתּוֹס' בְּרִישׁ גִּטִּין דְּבַגְנָה וְנֻבָּה לֹא מְקַרֵּי אִיתְחַזַּק אִסּוּרָא מִשּׁוּם דְּדַרְךָ הַדָּם לְפִסּוּק וַא"כ הו"ל לְמַכְתָּב וּכְשִׁתְּטַהַר מְזוּבָה וְדַחַק לְתַרְזַן.

וְאָכֵן לַעֲנֵ"ד נ"ל דְּהַפְּתוּב בָּא לְאֲשַׁמְעִינוּ דְּבִיּוֹם שְׁפּוֹסְקַת מְלַרְאוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת בּוֹדְקַת כְּדֵי שְׁתַּפְּסוּק בְּטְהָרָה וְהֵיִנוּ דְּכְתִיב וְאִם טְהָרָה מְזוּבָה כְּלוּמַר וְאִם תִּדַע שְׁטְהָרָה מְזוּבָה וְהֵיִנוּ שְׁפּוֹסְקָה בְּטְהָרָה אֲזַ תַּתְּחִיל לְסַפֵּר מִיּוֹם הַמְּחֻרַת שְׁבַעַת יָמִים.

וְאֵגַב דְּאֵיִרִינוּ בְּד' הַתּוֹס' דְּגִטִּין הַגָּ"ל נ"ל לְבָאָר בְּמָה שְׁהַתּוֹס' כְּתָבוּ טַעַם דְּלֹא מְקַרֵּי אִיתְחַזַּק אִסּוּרָא מִשּׁוּם דְּדַרְךָ הַדָּם לְפִסּוּק וּמִשּׁוּ"ה הַאֲמִינָה הַתּוֹרָה לְהַאֲשִׁיב וְאָכֵן הַנ"י בְּרִישׁ הַאֲשִׁיב רַבָּה פְּתַב עוֹד טַעַם דְּמִשּׁוּ"ה הַאֲמִינָה הַתּוֹרָה דְּשִׁאֲנֵי הָתָם דַּא"א אֵלָא בְּכַף נ"ל דְּהַתּוֹס' מְחַוֵּלֵק עִם הַנ"י בְּדִין הַסְּפִירָה אִם הַבְּדִיקָה בְּעַד ג"כ מַה"ת וְאִף שְׂיֻדְעַת בְּעֵצְמָה שְׁלֹא הִרְגִּישָׁה מ"מ צְרִיכָה בְּדִיקָה מַה"ת דְּשִׁמָּא הִרְגִּישָׁה וְלֹא אֲדַעַתָּה אוֹ אֶפְשָׁר דְּהַבְּדִיקָה אֵינוֹ אֵלָא מְדַרְבָּנָן וְעִיקַר הַסְּפִירָה דְּצְרִיכָה שְׁתִּדַע בְּעֵצְמָה שְׁלֹא הִרְגִּישָׁה.

דְּהֵנָּה הַנ"י סָבַר דְּמַה"ת א"צ בְּדִיקָה וַא"כ הַנְּאָמְנוֹת אֵינוֹ אֵלָא שְׁלֹא הִרְגִּישָׁה וְזֶה א"א בְּאַחֲרָת. אֲבָל הַתּוֹס' סָבַרֵי דְּגַם הַבְּדִיקָה הוּא מַה"ת וְזֶה אֶפְשָׁר בְּאַחֲרָת וַאֲעַפ"כ הַאֲמִינָה הַתּוֹרָה.

וְלָכֵן הַוּצָרְכוּ לְתַרְזַן דְּשִׁאֲנֵי הָתָם דְּלֹא מְקַרֵּי אִתְחַזַּק אִסּוּרָא כְּלָל מִשּׁוּם דְּדַרְךָ הַדָּם לְפִסּוּק]: וְעוֹד רְאִיתִי לְבָאָר כָּאֵן שְׁיֻנוּי הַלְּשׁוֹן בֵּין הַתּוֹס' לַהַנ"י דְּהַתּוֹס' כְּתָבוּ בְּלְשׁוֹן דְּלֹא מְקַרֵּי כְּלָל אִתְחַזַּק אִסּוּרָא גַבֵּי נִדָּה מִשּׁוּם דְּדַרְךָ הַדָּם לְהִיּוֹת פּוֹסֵק וּמַה שְׁצְרִיכָה טְבִילָה לֹא אֵיכְפַת לָן דְּהֵא בְּיַדָּה לְטַבּוֹל וּכְמוֹ בְּשַׁחֲטָה דְּנֶאֱמָן ע"א וְאִף דְּאִתְחַזַּק אִסּוּרָא מִשּׁוּם דְּבִידּוֹ לְשַׁחוּט שְׁפִיר וְאֵלוֹ הַנ"י שְׁהַעֲתִיק נְמִי לְתִי הַתּוֹס' דְּדַרְךָ הַדָּם לְהִיּוֹת פּוֹסֵק מְסִיִּים וְהֵי רַגְלִים לְדַבֵּר וּמִשְׁמַע מְלִשׁוֹנוֹ דְּחֻזַּקת אִסּוּר בְּנוֹדָי הֵי גַם בְּנִדָּה רַק מ"מ אֵין לְלַמּוֹד מִשֶּׁם לְעֵלְמָא דְּשִׁאֲנֵי נִדָּה דְּרַגְלִים לְדַבֵּר דְּכָבַר נְטְהָרָה וּבְדַבֵּר שְׂיֵשׁ רַגְלִים לְדַבֵּר שְׁפִיר נְאָמָן ע"א אִף דְּאִתְחַזַּק אִסּוּרָא.

וְלְכַאוּרָה תְּמוּהָ דְּמֵאֵי נְצָרָה לְזֶה וְכִי פְּעוּרָה מַה שְׁכ' הַתּוֹס' דְּלֹא מְקַרֵּי חֻזַּקת אִסּוּר. וְאִמְנָם נ"ל דְּהַנ"י שְׁפִיר הַוּצָרָה לְזֶה דְּהֵא סְבַרְת הַתּוֹס' אֵינוֹ אֵלָא לְפִי מַה דְּקִי"ל כְּרַב בְּקִדּוּשֵׁין (ד' ע"ו) דְּחֻזַּקָה הַעֲשׂוּיָה לְהַשְׁתַּנּוּת לֹא מְקַרֵּי חֻזַּקָה.

אָבֵל לְשִׁמוּאֵל שֵׁם שְׁפִיר מִקְרֵי חֲזָקָה. א"כ הָרִי מְנוֹכַח דְּשִׁמוּאֵל סֶבֶר דְּגַם בְּחֻזַּקת אִיסוּר נֶאֱמָר ע"א וְרֵאֵיהּ מִנְדָּה דְּהָא לְשִׁמוּאֵל הָוִי בְּנִדְהָ חֻזַּקת אִיסוּר מִמֶּשׁ וּמִדְּשִׁמוּאֵל נִשְׁמַע גַּם לְדִידוֹ דְּהָא בְּזָה לֹא מְצִינוּ פְּלוּגְתָּא בֵּין הָאִיסוּרִים.

וְלָכֵן הִנְיָרָה הַנ"י לֹא לֹא לְשִׁמוּאֵל אִינוּ רֵאֵיהּ מִנְדָּה דְּהָתָם הָוִי רְגֵלִים לְדָבָר דְּכָבֵר נְטָהֲרָה וּבְדָבָר שְׂיֵשׁ רְגֵלִים לְדָבָר אַף בְּדָבָר שְׂיֵשׁ לוֹ חֻזַּקת הִיתָר מ"מ נֶאֱמָר ע"א לְאִיסוּר וּכְמוֹ גַּבֵּי סוּטָה דְּנֶאֱמָר ע"א לְאִיסוּר מִשּׁוּם דְּהָוִי רְגֵלִים לְדָבָר שְׁהָרִי קִינָא לָהּ וְנִסְתָּרָה.

וּא"כ כ"ש דְּנֶאֱמָר ע"א לְהִתִּיר בְּמָקוֹם דְּאִיכָּא חֻזַּקת אִיסוּר דְּהָא דַּעַת הִרְשִׁיבָּא דְּלְהִתִּיר נֶאֱמָר ע"א אַף דְּאִיחֻזַּק אִיסוּרָא נֶאֱמָר אִיסוּר אִינוּ נֶאֱמָר הָרִי דְּלְהִתִּיר יֵשׁ יוֹתֵר נֶאֱמָנוֹת לְע"א יוֹתֵר מִלְּאִיסוּר וּא"כ כִּינּוּן שְׂע"א נֶאֱמָר אִפִּי לְאִיסוּר בְּדָבָר שְׂיֵשׁ רְגֵלִים לְדָבָר כ"ש דְּנֶאֱמָר לְהִתִּיר בְּדָבָר שְׂיֵשׁ רְגֵלִים לְדָבָר הַנִּלְע"ד פְּתַבְתִּי בַּעֲזוֹתָהּ: הַלְכוֹת מְקַנְאוֹת סִימָן מִד גְּרָסִינוּ בְּיוֹמָא דָּף ע"ז ע"ב א"ר פְּנַחֵס מִשּׁוּם רַב הוֹנָא צִיפּוֹרָא מַעֲיָן הִיוּצָא מִבֵּית קַה"ק בְּתַחֲלִיָּה דּוּמָה לְקַרְנֵי חֲגָבִים כִּינּוּן שְׂהִגִּיעַ לְפִתַּח הִיכָל נַעֲשֶׂה פְּחוּט שָׁל שְׁתֵּי וְכוּ' מִכָּאן וְאִילָף הִיָּה מִתְגַּבֵּר וְעוֹלָה עַד שְׂמַגִּיעַ לְפִתַּח בֵּית דָּוִד כִּינּוּן שְׂהִגִּיעַ לְפִתַּח בֵּית דָּוִד נַעֲשֶׂה כְּנַחַל שׁוֹטֵף שָׁבוּ רֹחֲצִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת שְׁנֶאֱמָר בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה מְקוֹר נְפִתַּח לְבֵית דָּוִד וְלִינְשִׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לְחֻטָּאת וְלִנְדָּה אָמַר רַב יוֹסֵף מִכָּאן רִמְזוּ לְנִדְהָ שְׂצָרִיכָה לִישֵׁב עַד צִנְאוֹרָה בְּמִים וְלִית הִילְכְתָּא כְּנֻתִיהָ ע"כ סִגְיַת הַגַּמ' דְּלִשְׁמ' וְכַתְּבִיתִי עַל הַגְּלִיוֹן בַּעֲזוֹתָהּ וְנ"ל.

הִנֵּה מִכָּאן הִבִּיא ר"ת ז"ל רֵאֵיהּ [וְהוּבָא דְּכָרְיוֹ בְּתו"ה הָאֲרוֹךְ בְּסוּף בֵּית ה' שְׁעַר הַטְּבִילָה] דְּלֵאֲדָם בְּעֵינֵינוּ מ' סָאָה אֶפְּלוֹ בְּמַעֲיָן מִדְּאִמַּר כִּינּוּן שְׂהִגִּיעַ לְפִתַּח ב"ד נַעֲשֶׂה כְּנַחַל שׁוֹטֵף שָׁבוּ רֹחֲצִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת מְכַלָּל דְּמַעֲיָקְרָא לֹא נֶאֱמָר דְּמַעֲיָן הוּא וְע"כ דְּמַעֲיָן נְמִי בְּעֵינֵינוּ מ' סָאָה לְאֲדָם.

וְתַמָּה עַל זֶה הִגְרָא ז"ל בְּבִיאָרְיוֹ לִי"ד בְּרִישׁ סִימָן ר"א בַּמַּמ"נ דָּאָם ס"ל לר"ת דְּטַעַם דְּמִקְוָה אִינְהּ מְטַהֲרַת בְּזוּחְלִין מִשּׁוּם דְּזוּחְלִין אִינוּ חִיבּוּר דְּכָל זוּחְלִין חֲשָׁבִינוּ לִיהּ פְּקֻטְפָּרס א"כ אֲדַרְבָּה מִשְׁם רֵאֵיהּ לְהִיפּוֹף דָּאָם גִּימָא דְּלֵאֲדָם בְּעֵינֵינוּ מ' סָאָה א"כ אַף שְׂהִגִּיעַ לְפִתַּח ב"ד אִיסוּר לְטַבּוֹל בְּהוֹן אֲדָם דְּכִינּוּן שְׂהוּא זוּחַל אִינוּ חִיבּוּר וְלֹא מִשְׁפַּחַת טְבִילָה לְאֲדָם לְדִידִיהּ רַק בְּמַעֲיָן הַעוֹמֵד וּא"כ ע"כ צ"ל דר"ת לָא ס"ל סְבָרָא זוּ דְּזָה לֹא נִחְשָׁב פְּקֻטְפָּרס וּכְמוֹ שֶׁכ' הַב"י [בִּי"ד בְּסוּף הַסִּימָן ד"ה פְּתַח עוֹד שְׁם הַמְּרָדְכִי] עַל קוּשְׁיַת הָרֵאֲבִי"ה שְׂהוּבָא בְּמְרָדְכִי דְּהִיאָף טוּבְלִין בְּנִהְרֹת דְּהָא הָוִי קְטַפְּרַס וְקְטַפְּרַס אִינוּ חִיבּוּר וְתִי' הַב"י עַל זֶה דְּנִהַר לֹא דְמִי לְקְטַפְּרַס דְּלֵא מִקְרֵי קְטַפְּרַס רַק אִם מְשׁוּנָפֵע בְּיוֹתֵר.

וּא"כ הִדְרָא קוּשְׁיַת ר"ת לְנֻכְתִּיָּה דְּלָמָּה מַעֲיָקְרָא לֹא הָוִי טוּבְלִין דְּהָא בְּכָל שְׁטַח הַמַּעֲיָן אִיכָּא מ' סָאָה [כ"ה תוֹכֵן פְּנוּנַת הַגְּרָא ז"ל בְּתַמִּיהֶוּ עַל ר"ת רַק שְׂהוּא קוּצֵר בְּקוּשְׁיַתוֹ אֲבָל נוֹדָאי דְּכּוֹנְנָתוֹ כְּמוֹ שְׂפַתְבְּתִי] וְלְכַאוּרָה תְּמִיָּהָ עֲצוּמָה הִיא עַל ר"ת ז"ל.

נֶאֱמָר לְפַעַנ"ד נ"ל לְהַצִּיל לר"ת ז"ל מִקוּשְׁיַתוֹ הַעֲצוּמָה הַלְזוּ וְדָבְרִי ר"ת בְּרוּרִין וּמְאִירִין כְּשִׁמְשׁ בְּצִהָרִים. דְּהִנֵּה כְּכַר הַקִּשָּׁה הַמְּרָדְכִי בְּשֵׁם הָרֵאֲבִי"ה דְּהִיאָף טוּבְלִין בְּנִהְרֹת דְּהָא קְטַפְּרַס אִינוּ חִיבּוּר [וּפְשׁוּט דְּכּוֹנְנָתוֹ לְהַקְשׁוֹת לְפִי דַּעַת הַסּוּבְרִים דְּלֵאֲדָם גַּם בְּמַעֲיָן בְּעֵינֵינוּ מ' סָאָה] וְלִיכָּא מ' סָאָה כְּפִתַּח.

והנה הראב"ה תירץ דהא דקטפרס אינו חיבור היינו דאינו חיבור המים דלמטה למים דלמעלה ואסור לטבול למעלה במקום דעדיין לא ירדו מ' סאה. אבל המים שלמעלה הוי חיבור למים שלמטה משום דסופן לירד למטה והלכך למטה טובלין פן תי' הראב"ה.

ואכן הב"י דחה תירוץ זה דזו היא דעת ר' יהודה בתוספתא אבל חכמים פליגי עליה. לפיכך תי' הוא ז"ל דנהר לא מקרי קטפרס דהא הולך במישור ואף דיש שיפוע מעט דאל"ה הי' המים עומד מ"מ אין זה מקרי קטפרס דלא יהא נחשב כחיבור.

ועפ"ז י"ל דגם ר"ת ס"ל פן. ולפיכך מעיקרא שיהיה יורד המים מקה"ק עד שהגיע לפתח ב"ד הנה יורד הכל בשיפוע גדול מלמעלה למטה דהא הקרקע של היכל הי' גבוהה מקרקע עזרה עשרים אמה ומשם עד רגלי הר הבית הנה הולך ג"כ בשיפוע ובמורד עד שהגיע לפתח ב"ד לפיכך לא הנה רשאי לטבול שם.

אבל לאחר שהגיע לפתח ב"ד שם כבר נפסק השיפוע והולך בשנה פשאר הנחלים שם הנה רשאי לרחוץ בו זבין וזבות וכו' ושפיר מוכיח דלמה דנוקא פינון שהגיע לפתח ב"ד רוחצין בו זבין וזבות ונדות אבל מעיקרא לא.

וע"כ דלאדם בעינו מ' סאה והלכך לאחר שהגיע לפתח ב"ד דשם הולך המעין במישור שלא בשיפוע שפיר מצטרף כל המעין למ' סאה דשם לא הוי קטפרס. אבל מעיקרא דשם הוא יורד בשיפוע ושפיר הוי קטפרס גמור.

ולכן הי' אסור לטבול שמה משום דכיון דקטפרס אינו חיבור ליכא מ' סאה בבת אחת ונה"ל כפתור נפרח לישב דברי ר"ת ז"ל: ואין להקשות דא"כ מאי מביא רב יוסף ראיה מקרא דביום ההוא דנדה צריכה לישב עד צנוארה במים דילמא הא דמעיקרא לא משום דשם הוי קטפרס וקטפרס אינו חיבור דהא אינו קושיא דמדכתב קרא דיהא מקור נפתח וגו' משמע דלאו משום דשם ואילך חיבור.

דא"כ לא תליא זה במקור נפתח דאטו קודם לאו מקור נפתח הוא. וע"כ משום דבעינו דיהא המים גבוהין עד הצנאר.

ואכן מסקינן דלית הילכתא פותיה דלא בעינו פולי האי והא דכתיב יהיה מקור נפתח היינו משום דמ"מ בעינו שיהא המים למעלה מטיבורו ונרת. ומיהו אי קשיא הא קשיא דא"כ מנ"ל להוציא ר"ת מזה דבעינו מ' סאה ומשו"ה מעיקרא לא דילמא משום דמעיקרא לא הי' המים גבוהים כ"כ עד צנוארה או עד זרת למעלה מהטבור.

ובאמת שפיר העיר הגר"א ז"ל בבבאוריו ליו"ד סימן ר"א דילמא הא דמעיקרא לא משום שלא הנה שם מים כ"כ שתוכל להתפסות כל גופה פאחת. אבל באמת נראה דכוננת ר"ת הוא דאי משום זה היו יכולין לטבול ולגנדר כבינתא ולמאי צריף לזה נחל שוטרף אלא ונדאי משום דשם הנה קטפרס וקטפרס אינו חיבור וליכא מ' סאה וממילא מוכח דגם במעין צריף מ' סאה.

שוב אחרי כותבי זה עיינתי בשלטי הגבורים על המרדכי בשבת בפ' במה אשה וראיתי שהעתיק שם תשובת רבינו משולם שכתב לרשב"ם ולר"ת. ומה שהשיב רבינו תם לרבינו משולם.

שְׂרָבֵינוּ מְשֻׁלָּם כְּתֹב שְׁמִקְשָׁה אֶחָד הַקְשָׁה דַמ"ש בְּזָב כְּתִיב וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמִים חַיִּים וְלֹא כְּתִיב כָּל וְגַבֵּי טְבִילַת בַּע"ק כְּתִיב וְרַחֵץ כָּל בְּשָׂרוֹ. וְתִירְצוּ ע"ז רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם וְחִבְרִיּוֹ עַפ"י דְּבָרֵי הַמְשָׁנָה דְּמַעֲיָן מְטַהֵר בַּכ"ש וְהַמְקַנָּה בַּמ' סָאָה וּפִי' רַב יְהוּדָאֵי גָאוֹן ו"ל דְּמַגְנָדָר כְּבִינִיתָא נְמִי שְׁפִיר דְּמִי וְהִינּוּ בְּמַעֲנֵן דְּמְטַהֵר בַּכ"ש וּבַכ"ש א"א לְטַבּוּל כָּל גּוּפוֹ בְּבַת אַחַת וַע"כ ס"ל דְּמִוְתָר לְטַבּוּל לְחֻצָּאִין.

וְלָזָה פִּינּוֹן הַבַּה"ג בַּמַּש"כ דְּמַגְנָדָר כְּבִינִיתָא וְהִינּוּ שְׂיָכוּל לְטַבּוּל אַבְרָיִם אַבְרָיִם בְּזָה אַחַר זֶה אֲבָל בְּמַקְנָה בְּעֵינָן שְׂיָטַבּוּל בְּבַת אַחַת כָּל גּוּפוֹ וּלְפִיכָּה בְּעֵינָן מ' סָאָה שְׂבִישְׁעִיעוֹר זֶה יָכוּל לְטַבּוּל כָּל גּוּפוֹ בְּבַת אַחַת וְיִלְפִינּוּ זֶה מְדַכְתִּיב גַּבֵּי טְבִילַת בַּע"ק אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ מְשַׁמַּע שְׂצָרִיף שְׂיָטַבּוּל כָּל גּוּפוֹ בְּבַת אַחַת וְזֶה א"א רַק בַּמ' סָאָה אֲבָל בְּזָב דְּבָעֵי מִים חַיִּים לֹא כְּתִיב כָּל בְּשָׂרוֹ וּמְשַׁמַּע דְּסָגִי שְׂיָטַבּוּל אַבְרָיִם אַבְרָיִם וּלְפִיכָּה יִלְפִינּוּ מִיְגִיָּה דְּסָגִי בַּכ"ש דְּלְטְבִילַת אַבְרָיִם סָגִי בְּכָל שְׂהוּא פֶּן הִשִּׁיב רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם לְהַרְשָׁב"ם וּר"ת וְאָכֵן ר"ת ו"ל הִשִּׁיב לוֹ כִּי טְעוֹת גְּדוּלָּה טְעָה הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַתִּיר טְבִילַת חֻצָּאִים וְלָזָה פִּינּוֹן הַבַּה"ג בַּמַּש"כ דְּמַגְנָדָר כְּבִינִיתָא שְׁפִיר דְּמִי וּמִיָּרִי בְּמַעֲנֵן דְּמְטַהֵר בַּכ"ש.

דְּזֶה טְעוֹת שְׂאֲפִילוֹ תִּינוּקוֹת שְׁל בֵּית רַבָּן לֹא יִטְעוּ בּוֹ. וְיָשׁוּב הַפְּסוּקִים תִּירְצֵן ר"ת בְּדַרְדְּרָא אַחַר.

וּמ"ש מַבַּה"ג טְעוּ בַּפְּשֻׁט דְּבָרֵי בַה"ג דְּהֵלֵא הַבַּה"ג מִיָּרִי הֵתָם בְּמַקְנָה וַאֲעַפ"כ מְחִיר לְטַבּוּל כְּמַגְנָדָר כְּבִינִיתָא אֲלֵא הַדְּבָר פְּשׁוּט דְּבַה"ג מִתִּיר לְטַבּוּל ע"י פְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים דְּמִיָּרִי הֵתָם בְּמַקְנָה שְׂיָשׁ בַּה"מ סָאָה אִף שְׂמִימִיָּה מְרוּדְדִין וַא"ל לְטַבּוּל בַּה"מ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד יָכוּל לְטַבּוּל בַּפְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים וְכֹא לְהוֹצִיא מִד' רַב יוֹסֵף דְּאָמַר דְּנִדְּהָ צָרִיכָה לִישֵׁב עַד צוּאָרָה בְּמִים וְהָיָה יְשִׁיבָה ר"ל עֲמִידָה דְּצָרִיף שְׂיָהָא הַמִּים גְּבוּהִין כ"כ עַד שְׂיָהִיו עַד צוּאָרָה בְּמִים שְׂתַּהֵא יָכוּלָה לְטַבּוּל בְּעֲמִידָה וְלֹא תַצְטָרֵף לְשַׁחֲוֹת כ"כ.

וְלָזָה כְּתֹב הַבַּה"ג דְּלֹא קִי"ל כְּרַב יוֹסֵף וְכִמוֹ דְּאֶמְרֵינוּ בַּש"ס וְלִית הִילְכְתָא פְּוִתָּהּ. וְהִיּוֹצֵא לָנוּ מִשָּׁם דַּר"ת מְפָרֵשׁ לַד' רַב יוֹסֵף דַּס"ל דְּטְבִילָה בְּעֵינָן דְּוּוּקָא בְּעֲמִידָה.

וּלְפִי מַה דְּמַסִּיִּים הַש"ס דְּלִית הִילְכְתָא פְּוִתָּהּ הִינּוּ דְּמִוְתָר אֲפִילוֹ בַּפְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים. וַעַפ"ז חוֹזֵר רְאֵינָת ר"ת לְדוֹנְכְתָּה דְּלִפִּי מַה דְּמַסִּיק דְּלִית הִילְכְתָא פְּוִתָּהּ קִשָּׁה דְּלָמָּה מְעִיקְרָא לֹא וְלָמָּה בְּעֵינָן שְׂיָהִיָּה פְּנַחַל שׁוֹטֵף דְּאִף אִם אֵינּוּ פְּנַחַל שׁוֹטֵף יָכוּל לְטַבּוּל שְׂיָהִיָּה כָּל גּוּפוֹ יְתַפְּסָה בְּבַת אַחַת וְהִינּוּ שְׂיָטַבּוּל בַּפְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים וְלָמָּה מְעִיקְרָא לֹא.

וַע"כ דְּלַמְעַן בְּעֵינָן מ' סָאָה וְקַטְפָּרִס אֵינּוּ חִיבּוֹר וּד' ר"ת ו"ל מְאִירִין כְּשֶׁמֶשׁ בְּצִהָרִים וְנִסְתַּלַּק בְּזָה מַה שְׂדַחָה הַגָּר"א ו"ל לְרֵאֲיָת ר"ת ו"ל: וְלַעֲנֵן מַה שְׂכַתְּבּוּ לַעֲיִל בְּקוּצָר דַּר"ת לֹא ס"ל כְּדַעַת הַמְרָדְכִי בְּשֵׁם רְאֲבִי"ה רַק כְּדַעַת הַב"י דְּנִהָר לֹא נִחְשָׁב כְּקַטְפָּרִס נ"ל כְּעַת לְבָאָר יוֹתֵר דַּע"כ מְוַכְרַח לּוֹמֵר דְּלֹא ס"ל כְּהַמְרָדְכִי דְּאִם ס"ל כְּהַמְרָדְכִי דְּגַם בְּנִהָר אֵין טוֹבְלִין רַק לְאַחַר שְׂיָרֵד מ' סָאָה מִים מְשׁוּם דְּמִים הָעֲלִיוֹנִים שְׂבִרָאֵשׁ הַנִּהָר מְצַטְרָפִין עִם הַתַּחְתּוֹנִים א"כ מֵאֵי פְּסָקָא דְּעַד שְׂהַגִיעַ לְפַתַּח ב"ד לֹא הָיָה בְּכָל שְׂטַח הַמִּים מ' סָאָה דְּאִם הָיָה בַּס"ה מ' סָאָה עֲדִינּוּ הָיוּ יָכוּלִין לְטַבּוּל לְמַטָּה בְּמַקּוֹם שְׂכַבְרָא עָלָה שְׂטַח הַמִּים עַד הַמַּקּוֹם הַהוּא כְּשִׁיעוֹר מ' סָאָה אָכֵן הַמְחַנּוֹר בְּזָה דַּר"ת ס"ל דְּבְקַטְפָּרִס גַּם לְמַטָּה אֵין טוֹבְלִין וְכֵן תְּמַה הַרְב"י עַל הַמְרָדְכִי דְּהָא עֵיקַר רְאֵינָת הַמְרָדְכִי דְּלַמְטָה טוֹבְלִין הוּא

מהברייתא דאין דורשין דג' גוממיות בנחל דבין לר"מ ובין ר"י מודים דלמטה טובלין ונהרי חכמים פליגי אדר"מ ודר"י ומשמע ונדאי דהלכה פתכמים ולכן פתב הב"י לתרץ קושיות המרדכי דנהר שאני דאף דנמצא בו מקום קטפרס מ"מ כיון דיש מ' סאה קודם שהגיע לקטפרס וגם יש מ' סאה למטה מן הקטפרס שפיר מותר לטבול אף במקום הקטפרס ושוב פתב דאף אם נימא דכל הנהר הולך בשופוע מתחילתו ועד סופו מ"מ זה לא מקרי קטפרס דקטפרס לא מקרי רק אם הוא שופוע גדול כמו ביורד מן הנהר כ"כ הב"י בס"ס ר"א ונראה דגם ר"ת ו"ל ס"ל הכי ולהכי מעיקרא לא דשם הנה קטפרס גמור דיורד מן הנהר.

אבל כיון שהגיע לפתח ב"ד הנה נמשך המים כמו שאר נהרות ונהר לא מקרי קטפרס. ומד' ר"ת הוא סייעתא גדולה לד' הב"י.

ושוב ראיתי בתוס' גיטין (דף ט"ז) דמוכח שם להדיא דר"ת ו"ל ס"ל כר"מ ור"י וכדעת המרדכי. אף מ"מ ניחא דברי ר"ת דר"ת ו"ל שם אינו סובר לגמרי פהמרדכי שכ' דהא דמותר לטבול היינו דנוקא התם דבאמצעות איפא מקנה שלם אבל כל שאריכוין לצרף למ' סאה גם למטה אין טובלין.

וא"כ בטל לדעתו תי' המרדכי דהא אין ידוע שיש בנהר מקום שיש בו מ' סאה בלא קטפרס. וע"כ דנצרך לסברת הב"י דבנהר לא מקרי קטפרס כלל ולפ"ז א"ש דברי ר"ת.

וגם מדברי ר"ת ו"ל הוא סייעתא לדברי הרב"י דאל"ה ישאר הקושיא על ר"ת ו"ל דהיאף טובלין בנהרות ואף אם קיי"ל כר"י ודו"ק: ואידי דאירי בד' המרדכי הנ"ל נימא בה מילתא דלכאורה צריך ביאור דמאי קשיא ליה להמרדכי מנהר דהא כל נהר דינו כמעין בכל השנה כולה ומעין מטהר בכ"ש וצ"ל דס"ל כר"ת דלאדם צריך מ' סאה וכיון דקטפרס אינו חיבור הרי ליפא מ' סאה ביחד.

וצ"ל לדידיה דהא דתנו דמעין מטהר בזוחלין היינו כמעין העומד אף דזוחל למעלה על שפתו אבל יש מ' סאה בתוף המעין שעומדין במקומן והזחילה הוא למעלה ממ' סאה וס"ל דגבי מקנה דאפי' אם זוחל למעלה ממ' סאה ג"כ פסול וכ"ה דעת הר"ש באמת ובכה"ג אמרינו דכמעין כשר.

אבל בנהר דכולו זוחל הוא קשיא ליה להראב"ה דהיאף טובל בו אדם כיון דקטפרס אינו חיבור הרי ליפא מ' סאה ביחד. וקצת יש לתמוה על הרב ב"י במש"כ בריש הסימן ומשמע שאם המים משוכים כגון מעין שהיא זוחל ואין בשום מקום ממנו מ' סאה רק כשתצטרף כל המים שמתחילה ועד סוף הם מ' סאה טובלין בכל מקום ממנו שגוף הנטבל מתפסה בו בין שיהא אדם ובין שיהא פלים לד"ה והביא ראיה מהתוספתא דחרדלית של מי גשמים ע"ש היטיב.

ומשמע מדבריו ו"ל דמותר לטבול אפילו למעלה סמוך למוצא המעין באופן שעדיין לא ירדו כשיעור מ' סאה. ולכאורה קשה דהכי פשיטא ליה כ"כ דנהי לדעתו דכל מעין ונהר המושך לא מקרי קטפרס כיון שאינו משופע כ"כ הדין אמת.

אָבֵל לְדַעַת הַמְרָדְכִי דְבַמְעֵינְ הַמּוֹשֵׁף אוֹ נֶהָר ג"כ מִקְרֵי קַטְפָּרְס וְהַלְפָּה אֵינְ טוֹבְלִין בּוֹ רַק לְמַטָּה בְּאִפְסוֹן שֶׁכָּבֵר יֵרְדוּ מ' סָאָה עַד מְקוֹם הַטְּבִילָה וּא"כ הֵיכִי כָּתַב בְּפִשְׁטוֹת שְׁמֹנְתֵר לְטַבּוֹל בְּכָל הַמְעֵינְ.

וְגַם עַל הָרַב בּד"מ אוֹת ו' שֶׁהַקְשָׁה דְדַבְרֵיו שֶׁבְסוּף הַסִּימָן הֵם בְּהִיפָּה מִמַּש"כ בְּרִישׁ הַסִּימָן אֵינּוּ מוּבָן כְּלָל דִּהְלֵא אֲדַרְבֵּה דְבְרֵיו שֶׁכָּבָאן הוּא כְּמוֹ שֶׁמְסִיק בְּסוּף הַסִּימָן דְנֶהָר אוֹ מְעֵינְ הַמּוֹשֵׁף אֵינּוּ נֶחְשָׁב כְּקַטְפָּרְס וְלִפְיֶכָּה מְטַבִּילִין בּוֹ בַכ"מ מִמְּנֹו וְדִלָּא כְּהֶרָאבְיָ"ה דְאֵינּוּ מִתִּיר לְטַבּוֹל רַק לְמַטָּה בְּמְקוֹם דְכָבֵר יֵרְדוּ שָׁם מ' סָאָה.

וְהַיּוֹתֵר תְּמוּהָ מַה שֶׁמְסִיגִים דְלִפִּי מַה שֶׁהֵבִיא הַב"י רְאִיָּה לְזֶה מִן הַתּוֹסְפָּתָא מְנוֹכַרְח הוּא כְּדַבְרֵי רְאָבְיָ"ה נֶהְלֵא אֲדַרְבֵּה דְלִפִּי רְאִיָּת הַב"י מֵהַתּוֹסְפָּתָא הוּא דִּלָּא כְּהֶרָאבְיָ"ה וְגַם מַה דְמִתְרַץ וְיִמְיָהוּ אֶפְשָׁר לִזְמַר דֵּהָא דְמְעֵינְ דְמִצְרַף הֵינּוּ דְוּוּקָא בְּמְקוֹם דְאֵינּוּ מְשׁוּפָּע אֵינּוּ מוּבָן כְּלָל וּצ"ע.

וְדַע עוֹד דְמַש"כ הַב"י בֵּין אָדָם וּבֵין פְּלִים. וְלְכַאוּרָה תְּמוּהָ דְלְכָלִים פְּשִׁיטָא דֵּהָא לְכָלִים כְּוָנָדָאִי לָא בְּעֵינּוּ מ' סָאָה בְּמְעֵינְ.

וְעוֹד דְמַאי נ"מ הָא טְבִילַת פְּלִים לֹא שִׁינְיָה הָאִידְנָא. וְאִמְנָם קוֹשִׁיא קְדָא מִתְוַרְצָת בְּחִבְרִתָּהּ דַר"ל טְבִילַת פְּלִים תְּדִשִׁים הַנִּיקָח מִן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים דְנוֹהֵג הָאִידְנָא וְטְבִילַת פְּלִים תְּדִשִׁים צָרִיף מ' סָאָה וְכַמַּש"כ הַטּוֹר בְּסִי' ק"כ מְשׁוּם דְאִיתְקַשׁ לְטְבִילַת אָדָם דְכָתִיב אִף בְּמִי נִדְהָ יִתְחַטָּא כְּנ"ל בְּרוּר כְּוָנָת הַב"י.

וְלַעֲנֵינְ מַש"כ לְעֵיל בְּעֵינְ טְבִילַת חֲצָאִין רְאִיָּתִי לְכַתּוּב בְּכָאן מַש"כ עַל גְּלִיזוֹן הַטּו"א בְּמַס' חֲגִיגָה (דָף י"א) דִּהְנֵה הַטּו"א שָׁם הַקְשָׁה בַד"ה בְּכַמְּהָ עַל הָא דְכָתְבוּ הַתּוֹס' שָׁם בְּחֲגִיגָה (ד' י"א) דֵּהָא דְשִׁיעֵרוּ חֲכָמִים שִׁיעוֹר מְקוּנָה אִמָּה עַל אִמָּה בְרוּם שְׁלֵשׁ אֲמוֹת מְשׁוּם דְסָתָם קוּמַת אָדָם בֵּינוּנְיָ בְּלֵא הָרֵאשׁ הָיִי ג' אֲמוֹת וּמְצִי לְהַרְפִּין אֶת רֵאשׁוֹ מִן הַצַּד.

וְכַתּוּב עַל זֶה הַטּו"א וּמ"מ בְּאָדָם גְּדוֹל בְּקוּמָה לֹא סָגִי לִיָּה בְּהֵכִי דֵּהָא בְּעֵינְ מִים שֶׁכָּל גּוּפּוֹ עוֹלָה בְּהֵן וּבְעֵינְ שִׁיָּהָ בְּמִים כְּשִׁיעוֹר שִׁיעֵלָה כָּל גּוּפּוֹ בְּהֵן בְּבַת אַחַת בְּלֵא רֵאשׁוֹ. וְשׁוּב מְקַשָּׁה עַל זֶה דַא"כ לָמָּה לֹא חָשִׁיב לְהֵאִי שִׁיעוֹרָא גַבִּי וַיֵּשׁ שְׁאֲמָרוּ הַכָּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם בְּפִי"ז דְכָלִים מְשֻׁנָּה י"א וְתִירֵץ דִּלָּא דְמִי לְהַתָּם דֵּהָנָה דְחָשִׁיב שָׁם אֵינּוּ לְהֵם שִׁיעוֹר לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֲלָא הַכָּל לְפִי גְדִלוֹ וְקִטְנוֹ.

אָבֵל שִׁיעוֹרָא דְמְקוּנָה נֶהִי דְאֵינּוּ לוֹ שִׁיעוֹר לְמַעְלָה מ"מ יֵשׁ לוֹ שִׁיעוֹר לְמַטָּה דְאֶפִּי לְבָנָס צָרִיף אִמָּה עַל אִמָּה בְרוּם ג' אֲמוֹת כֵּן תִּירֵץ הַטּו"א שָׁם. וְכַתְּבִיתִי עַל הַגְּלִיזוֹן שָׁם דְלִפִּי תִירוּצוֹ אֶפְתִּיתְקַשָּׁה דְמ"מ לְחָשׁוּב שִׁיעוֹרָא דְמְעֵינְ דְכְּעֵינְ נְמִי שִׁיטְבּוֹל כָּל גּוּפּוֹ בְּבַת אַחַת וְהַתָּם בְּאֲמַת הַכָּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם בֵּין לְמַעְלָה וּבֵין לְמַטָּה דֵּהָא בְּבָנָס סָגִי גַם בְּפָחוֹת מ' סָאָה.

וּא"כ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְבַמְעֵינְ סָגִי בַכ"ש גַם לְאָדָם תְּקַשָּׁה מֵהָדָּ מִתְנִיתִין. אָבֵל בְּאֲמַת לְעַנ"ד אֵינּוּ הַתְחַלָּה לְקוֹשִׁיא זֹו דֵּהַתָּם בְּמִתְנִיתִין לֹא חָשִׁיב רַק דְבָרִים שְׁנֵאֲמַר בְּהֵם שִׁיעוֹר וְהַשִׁיעוֹר תְּלִיא הַכָּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם כְּגוֹן בְּעִירוֹב דְנֵאֲמַר בְּהֵם שִׁיעוֹר ב' סְעוּדוֹת וְכֵן בְּקִמְצָה וְחִפְיָנָה וּבִשְׁתִּיָּה בִיוֹה"כ דְנֵאֲמַר בְּהֵם כְּמֵלֵא לִוְגָמִיו.

וְשִׁינֶה בְּזֶה לְמַתְנֵי הַפֶּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם אֲבָל בְּשִׁיעוּרָא דְמִקְנָה הֵנָּה לְפִי דְעַת הַטּו"א
דְּבָאָדָם שֶׁהוּא גְדוֹל בְּיוֹתֵר שְׁבַתוֹף מ' סָאָה אֵינּוּ יָכוֹל לְהַתְּפֹסוֹת כֹּל גּוֹפּוֹ צָרִיף יוֹתֵר מִמ'
סָאָה לֹא נֶאֱמַר בְּתוֹרָה שִׁיעוּרָא דִּמ' סָאָה כֹּלֵל רַק שִׁיעוּר שִׁיָּהָא כֹּל גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם הַטּוֹבֵל
עוֹלָה בְּהוּ.

וּא"כ לֹא הִנְצִיב הַתַּנָּא לְאַשְׁמְעִינּוּ דְהַפֶּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם. דְּהָא בְּהִקְיָא כְּתוּב בְּתוֹרָה
כֵּן.

אֲבָל בְּאַמַּת אֵין דִּינּוֹ אַמַּת דְּהָא דִּשְׁעָרוֹ חֲכָמִים מ' סָאָה וְהֵינּוּ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ
אַמּוֹת הֵינּוּ דְלָמְדוּ זֶה מִדְּכַתִּיב כֹּל בְּשָׂרוֹ וְדָרְשׁוּ חַז"ל דְּבַעֲיַנּוּ שִׁיעוּר בְּמִים כְּדִי שִׁיָּהָא כֹּל
גּוֹף הָאָדָם נִכְנָס בּוֹ וּמִסְתַּמָּא שִׁיעֲרָה הַתּוֹרָה כְּפִי קוּמַת אָדָם בִּינּוּנִי.

אֲבָל כֵּינּוּ שִׁישׁ בְּמִקְנָה מִים כְּשִׁיעוּר הֵזֶה הוּא מִקְנָה כְּשֶׁרָה אַף לְעוּג מְלָךְ הַבְּשָׁן וְאַף דְּאֵין
הַמִּים מְגִיעַ עַד רֵאשׁוֹ מ"מ יוֹכֵל לְשַׁחֲוֹת בְּמִקְנָה עַד שִׁיתְּפֹסָה רֵאשׁוֹ דְּהָא גַם בְּאָדָם בִּינּוּנִי
אֵין הַמִּים מְגִיעִין רַק עַד רֵאשׁוֹ רַק כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהוּ צָפוּ מִים עַל רֵאשׁוֹ וְגַם יָכוֹל לְכוּף רֵאשׁוֹ
קֶצֶת וּכְמַש"כ הַתּוֹס' בְּיוֹמָא ל"א ד"ה אַמָּה.

וּא"כ בְּאָדָם גְּדוֹל יוֹכֵל לְשַׁחֲוֹת טְפִי פְּנֵי פְּנֵי אוֹ שִׁטְבּוּל ע"י פִּישׁוּט יָדִים וְרַגְלִים דְּלֹא קִפִּיד
קָרָא רַק אֲשִׁיעוּרָא וְתַדַּע דְּהָא אִם הַמִּקְנָה רַחְבָּה ג' אַמּוֹת סְגִי שִׁיָּהָא גְבוּהָ אַמָּה אַחַת וְאַף
שִׁאֵין כֹּל גּוֹף הָאָדָם יוֹכֵל לְהַתְּפֹסוֹת בּוֹ וְאַפְּלִי בְּאָדָם בִּינּוּנִי.

וְע"כ צָרִיף לֹאמַר דְּלֹא קִפִּיד קָרָא רַק אֲשִׁיעוּרָא דִּמ' סָאָה. וּא"כ אֲדַרְבֵּה שִׁיעוּרָא דְּמִקְנָה
לְעוֹלָם הוּא מ' סָאָה בֵּין לְנִנְס וּבֵין לְעוּג מְלָךְ הַבְּשָׁן כְּמוֹ שִׁיעוּרָא דְּכּוֹתְבַת הַגֶּסֶה בִּיּוֹה"כ
דְּשִׁיעֲרוֹ לְכֹל אָדָם בְּשִׁיעוּר אַחַת וְאֵין הַתְּחִלָּה לְקוֹשְׁיַת הַטּו"א כֹּלֵל וּכְלָל: וְגַם מַה
שֶׁהִקְשָׁה לר"י דס"ל בְּכּוֹרוֹת ד' דס"ל דְּבְכּוֹר כּוֹלִיָּה מִשְׁמַע וּמִדְּכַתִּיב כֹּל בְּכוֹר אֶפְּלִי
כֹּל דְּהוּא.

וּא"כ הָכָא גַבֵּי מִקְנָה נְמִי נִימָא כֹּל בְּשָׂרוֹ אֶפְּלִי כֹּל דְּהוּא לֹא הִבְנִיתִי קוֹשְׁיַתוֹ דְּאִם פְּנוּנְתוֹ
לְהַקְשׁוֹת דְּנִימָא דְּכֹל בָּא לְאַשְׁמְעִינּוּ דְּאֶפְּלִי טְבִילַת חֲצָאֵין כְּשֶׁר אַף שִׁאֵינוּ בְּבַת אַחַת זֶה
וְנִדְּאֵי אֵינוּ קוֹשְׁיָא כֹּלֵל דְּמַהִיכָא תִּיתִי נִימָא מִתְּיַבֵּת בְּשָׂרוֹ דְּבַעֲיַנּוּ בְּבַת אַחַת דְּבָא תִּיבַת
כֹּל לְהוֹצִיא מִזֶּה דְּאַף דס"ל לר"י דְּבְשָׂרוֹ הֵינּוּ פְּלוּ מ"מ בְּבַת אַחַת לֹא יְדַעֲיַנּוּ מִיָּנִיָּה וְאִם
פְּנוּנְתוֹ לֹאמַר דְּכֹל בָּא לְרַבּוֹת דְּאַפְּלִי מִקְצַת בְּשָׂר סְגִי ג"כ א"א לֹאמַר כֵּן דְּהָא כְּבָר כְּתַב
הַטּו"א בְּעַצְמוֹ דְּזֶה אֵין סְבָרָא כֹּלֵל דִּיהֵ' סְגִי רַחֲיִצָּה בְּמִקְצַת הַגּוֹף.

וְאִם דְּעַתוֹ דְּאַף מַצֵּד הַסְּבָרָא בְּנוֹדְאֵי בְּעֵינּוּ פְּלוּ. מ"מ אִם אֵיכָא קָרָא יִתִּירָא לְרַבּוֹת ע"כ
מְרַבֵּינּוּ וְאַמְרִינּוּ דְּגוּזָה"כ הוּא דְּסְגִי טְבִילָה בְּמִקְצַת הַגּוֹף א"כ מ"ש דְּמִקְשָׁה כֵּן לר"י הָא
אֶפְּלִי לְרַבְּנָן תִּקְשָׁה דְּאַף דְּהֵם ס"ל דְּבְכּוֹר אֶפְּלִי כֹּל דְּהוּ.

מ"מ הָכָא בְּנוֹדְאֵי גַם רַבְּנָן מוֹדוּ דְּבְשָׂרוֹ הֵינּוּ פְּלוּ דְּחֲצִי הַגּוֹף אֵין סְבָרָא. וּא"כ קֶשָׁה
דְּנִימָא דְּכֹל לְרַבּוֹת אֶפְּלִי חֲצִי אֶלָּא וְנוֹדְאֵי דס"ל דְּכֵינּוּ דְּאֵיכָא לְמַדְרַשׁ מְכַל דְּאֵתִי לְמַעַט
דְּבַעֲיַנּוּ בְּבַת אַחַת טְפִי אֶמְרִינּוּ דְּאֵתִי לְמַעַט.

א"כ גם לר"י י"ל פיון דמצינו למימר דכל בא למעט דבעינו בבת אחת אמרינו דלמיעוטא
אתא. והא דהקשה דלמ"ל קרא דנבא השמש דפ' אמור לאשמענו דבעי בבת אחת דומיא
דביאת שמש.

יש לנישב בפשיטות דמקרא דאת כל בשרו לא ידענו רק במי מקנה דהא כתיב ורחץ
במים ודרשינו במים במי מקנה. אבל במעין לא ידענו שיהא הטבילה בבת אחת קמ"ל
קרא דבא השמש דמירי גם במעין דהא כתיב בריש הפרשה איש צרוע או נב בקדשים
לא יאכל ונב הא בעי מים חיים.

וע"ז קאי קרא דבא השמש ותרי קראי אצטרכו דמקרא ובא השמש לא ידענו רק דבעי
שיהא הטבילה פאחת. אבל לא ידענו דבעי שיעור במים שיהא בהן כדי שיתפסה כל
גופו בבת אחת ובמעין הא לא בעינו באמת מ' סאה לדעת פמה פוסקים.

ולכן איצטריך קרא דאת כל בשרו דכתיב גבי מקנה לאשמענו דבמקנה בעינו שיהא
במים שיעור שיהא כל גופו מתפסה בהן ואותן הסוברים דגם במעין בעינו מ' סאה
לטבילת אדם אפשר דאינו אלא מדרבנן.

אבל מה"ת י"ל דבמעין סגי כל אחד לכי מה שהוא. אבל מש"כ הגאון בעל טו"א דמחז
קרא הו"א כל אחד לפי מה שהוא תמהני דהא מקרא דורחץ במים את כל בשרו ילפינו
דבעינו במים שיהא בהן שיעור דכל בשרו ודרי דלא תלי באדם אלא משערינו שיעור
אחד לכל אדם שבעולם.

וא"כ נהי דלר"י בהפ' קרא לחודיה הוי אמרינו דכל אפי' כל דהוא מ"מ לרבנן אידו קרא
דבא השמש מיותר. אבל לפי מש"כ א"ש הפל בעז"ה ויתנישב כל הקושיות בזה בעז"ה:
סימן מה בעז"ה במוצש"ק י"ט שבט שנת תר"נ לפ"ק להרב המאוה"ג מו"ה בן ציון ג"י
אב"ד ומ"ץ דק"ק אישאמיר יצ"ו.

מי שהשלים שלו יענה את שלומו וכו' וע"ד שפא מעכ"ת נ"י לשאול לנו ולדעתנו בדבר
המקנה שנעשה במחננו שבעת שחפרו הבעלי מלאכות את המקנה בתחילת התראות המים
הנוכחו לשאוב אותם כדי לעשות מלאכתם ולא נזקרו לשאוב בכלים נקובים רק שאבו
בכלים שלמים ואח"כ קבעו רצפת נסרים מלמטה ומחמת שהמים גברו למעלה לא היו
יכולים לקבוע הנסרים בקרקע לכן הנוכחו לקבוע הנסרים תחת פותלי המקנה ואח"כ
הכו בקרדום מלמעלה על הפתלים כדי כשישתקעו הפתלים למטה ישתקעו ג"כ הריצפה
עד תחתית המקנה וחסש כת"ר נ"י דשפא לא ירדו הנסרים עד למטה משום דאפשר
דהנסרים אינם מונחים כלל תחת הפתלים רק הם נסמכין על הדפנות מחמת דאפשר
דהפתלים אינם עומדין בשנה רק בשפוע.

וא"כ יש לחוש שהשאובין שנפלו מהכלים שלמים נשארו תחת הריצפה. וא"כ אף שינקו
המקנה פעת עד הריצפה ולא ישאר שום מים עד הריצפה מ"מ תחת הריצפה עדיין נשאר
שאובין ושם אי אפשר לנקות ונמצא דבעת שיעלו המים מן המעין למעלה יעלו עם
המים השאובין ביחד ואף דמעין הוא מ"מ כפר הביא הרמ"א בהג"ה בס"ר ר"א סע"ף מ'
דיש סוברין דאף במעין פוסל שאיבה ובפרט שהמקנה סמוכה לנהר יש לחוש לדעת
המשפנות יעקב בס"י מ"ג שהעלה שם להלכה דהמקונאות שחופרין בצד הנהר דין מקנה

יש להם ופוסל בהם שאיבה לד"ה: וכתב מעכ"ת נ"י עוד דאף שהשאובין הם עומדים תחת הרצפה ואינם מתערבין כלל עם מי המקנה שלמעלה מ"מ יש לחוש משום שעומדין באמצע המקנה וכמש"כ הש"ך בסעיף נ"ב דבאמצע פוסל [ואף שמה שהביא הש"ך ראיה לזה מסעיף נ"ה אינו ראיה כלל וכמש"כ הדגול מרובה שם מ"מ הדין דין אמת והוא משנה ערוכה במקנאות פ"ב משנה ה' דמקנה שיש בה ג' גומות של מים שאובין של לוג לוג אם אינו ידוע שנפל לתוכו מ' סאה קודם שהגיע לגומא השלישית ה"ז פסולה ור"ש מכשיר וידוע דהלכה כת"ק.

וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ה מה' מקנאות הלכה ד. (ויש לתמוה באמת על מה שלא הובא משנה זו בשו"ע ומן המשנה הלזו מוכח עוד דלא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא דהא לא מכשיר המשנה רק אם ידוע שנפלו מ' סאה קודם שלא בא לגומא השלישית ואף דבכל ספק מים שאובין מכשירין מ"מ שאני הכא דשאובין ונדאי איפא הכא והוי איתחזק איסורא וזה ראיה לדעת הש"ך בס"י ק"י דבדבר שיש לו חזקת איסור לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אבל מש"כ מעכ"ת נ"י דגם בנידון שאלתו אין להקל בספק נפל ג' לוגין משום דהמקנה עדיין אין לה חזקת פשרות לא נהירא דהרי עיקר הדין דספק מים שאובין למקנה פשר מיירי במקנה חסירה דאין לה חזקת פשרות: ואמנם באמת מש"כ מעכ"ת פיון דהשאובין עומדין באמצע המקנה פוסל אף דאינו מתערבין במח"כ לא דק בזה כל עיקר דזה הוי שייך אם הנה המים שעומדים בסדקי הנסרים בעצמן ג' לוגין שיש להם התחברות עם מי המקנה שלמעלה דומיא דהמשנה דמקנאות דפ"ב משנה ה' שהבאתי לעיל דהגומות יש להם חיבור עם מי המקנה רק דהו עומדין בפני עצמן ואינו מתערבין.

אבל אם המים שבסדקין אינם מחזיקין ג' לוגין הדבר פשוט דאף דתחת הנסרים נמצאים מי שאובין טובא אינם פוסלים להמקנה כלל פיון דהמים שמתחת הנסרים אינו נוגעין כלל למי המקנה ואף דהמים שבסדקין מחברין אותן מ"מ כולי האי לא אמרינן דנימא דנחשב כאלו כל המים נוגעין במי המקנה וראיה גדולה לזה מהדין שהובא בשו"ע בסעיף י"ח בשתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהן אחת, מהן מלאה מים פשרים וכתב רמב"ם מלאה מים שאובין ונקב ביניהם דווקא אם יש בהמים שפנגד הנקב ג' לוגין נפסלה הבריכה הכשירה.

אבל אם אין בנקב בעצמו ג' לוגין שאובין אף שמתחת הכותל הבריכה כולה ממים שאובין מ"מ אין פוסלין להמים הפשרים שלמעלה מהן פיון שמפסיק הכותל ביניהם ולא אמרינן שהנקב מחבר המים הפסולין למים הפשרים להיות נחשב כאילו הו מעורבין ע"ש היטיב.

וזהו ממש כנד"ד שהרצפה מפסקת בין השאובין להמקנה שלמעלה ויפה אמר המורה השני דמשנה זו דשתי בריכות הוא ראיה להטיר בנד"ד. ואני תמה מאוד על מעכ"ת נ"י שדחה ראיה זו בקש וכתב דשאני התם דהשאובין שלמעלה הם בצד המקנה ולא הבנתי שיחתו דהא בהדיא מפורש שם בט"ז דהמתני' מיירי בכל גוונא בין שהשאובין הוא מלמעלה ובין שהוא למטה וא"כ בין שהם מלמעלה או למטה הרי הו עומדין באמצע המקנה ואעפ"כ אינו פוסל רק אם יהנה בהמים שבתוך הנקב עצמו ג' לוגין.

ומיהו זה ונדאי אם יהיה בהמים שעומדים בין סדקי הנסרים ג' לוגין בס"ה ואף דבין פל נסר ונסר ליכא ג' לוגין רק בצירוף המים שבכל הסדקים יהיה ג' לוגין ג"כ יוכלו לפסול את המקנה דכן מוכח להדיא מהמשנה דפ"ב דמקנאות משנה ה' שהבאתי לעיל דג' גנמות ובכל גנמא וגנמא יש מים שאובין לוג מצטרפין פל הגנמות לפסול את המקנה וכל זה ברור: ואמנם פל זה אינו היתר בנד"ד פלל אלא אם לא היה החשש בכאן רק משום דהשאובין שלמטה מן הריצפה הן מחוברין להמקנה שלמעלה.

אבל באמת אני תמה הפלא ופלא על מעכ"ת נ"י וגם על המורה השני שהעלה להיתר דהא בנד"ד גרע יותר ולא דמי לדין דשתי בריכות אפילו פעוכלא לדנא דהתם המים הפשרים שלמעלה הם באו ממי גשמים שנפלו בהם ואין בהם תערובת שאובין פלל וכל עיקר החסרון הוא רק משום דהשאובין שלמטה נוגעין במים הפשרים.

אבל בנד"ד דהמים נובעין מלמטה למעלה ובכל עת שמנקין המקנה חוזר ונובע מלמטה למעלה. וכיון שלמטה תחת הריצפה עומדים מים שאובין נמצא דכל פעם שעולין מי המעין למקנה הם עולין מעורבין עם מי השאובין ביחד ונמצא שמעורב במקנה מים שאובין ממש ואין שום נ"מ בין המים שלמעלה לבין המים שמתחת הריצפה דהא הפל מלמטה הם באין ואין להם תקנה עד שיפתחו הנסרים וינקו פל המים שמתחת וכמו שמבאר בד' הרב בהג"ה שם שצריך לסתום נקבי הנביעה ולנקות המים עד שישאר קרקעית המקנה יבשה לגמרי וכש"כ מעכ"ת נ"י ואף דאין לדחות דברי המורה השני שהתיר לגמרי דהא באמת לא התמיר הרמ"א רק לכתחילה אם אפשר בקלות לעשות כן לפקוק נקבי הנביעה אבל במקום שא"א בקלות לפקוק נקבי הנביעה או בדיעבד שלא עשו כן יש לסמוך על המקילין הסוברים דאין שאיבה פוסלת במעין פלל.

ובנד"ד ג"כ פבר נעשה המקנה והוי דיעבד וגם בנודאי א"א בקלות להסיר פל הנסרים ממקומם ולנקות המים שתחתיהם: גם בנד"ד קיל טפי דהא אין ידוע בבירור שנפל מן הפלים ג' לוגין והרמ"א ז"ל דייק וכתב ושאובו בכלי שלם ונפלו ג' לוגין מים שאובין ומשמע שאין לחוש רק אם ידוע שנפלו.

אבל אם הדבר ספק פשר משום דהוי ספק מים שאובין למקנה ומש"כ כת"ר נ"י דבנד"ד כיון דנפל הספק בעוד שהמקנה חסירה אין להתיר בספק משום דיש לו חזקת איסור במח"כ לא דק דהא בכל ספק מים שאובין מייירי במקנה חסר דהא במקנה שלמה אינו פוסל מים שאובין ואעפ"כ מכשירין.

וכן הרמ"א דאינו מחמיר רק בנודאי ג"כ הא מייירי במקנה חסירה דהא בעת שמנקין אותה הרי המקנה נעשה ריק מן המים שבה ואעפ"כ אינו מחמיר הרמ"א רק בנודאי נפל ואף דבאיסור דרבנן שיש לו חזקת איסור לא מהני ספק מ"מ הכא שאני דהוי פתרת דרבנן דהרי מה שמעין צריך מ' סאה לטבילת אדם אינו אלא מדרבנן וכמש"כ הב"ח בר"ש סימן ר"א ומה"ת גם לאדם סגי בכ"ש ולא שייך בו פסול שאיבה פלל וכל עצמו אינו פוסל בו שאיבה רק משום דמדרבנן בעינן מ' סאה ופסול שאיבה בעצמו אף במקנה חסירה ג"כ אינו אלא מדרבנן.

א"כ הוי פתרתי מדרבנן וגם בלא"ה לא שיניף בכאן חזקת איסור דהא לפסול שאיבה קיה לוי חזקת היתר. ומה שהמקנה היתה עדיין חסירה ולא היה בה שיעור מקנה לא שיניף למקרי חזקת איסור דהא קיי"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור.

ומיהו יש להסתפק בזה דהא באמת חד איסור הוא. רק דהוא פסול אחר דהא בשחיטה דמחמרינן בס"ס משום דיש לו חזקת איסור ואף דהחזקת איסור הוא דאינה זבוהה ועכשיו היא זבוהה לפנינו ברוב שנים רק דנולד ס"ס אם היתה עיקור סימנים או דהיה שהיה או חלדה והגרמה ודרסה ואעפ"כ מעמידין על חזקת איסור ולכן צ"ע בזה: וילענן מה שכ' מעכ"ת עוד דיש להחמיר עוד בנד"ד מחמת דהמעין עומד בצד הנהר ויש לחוש לדעת הגאון בעל משפנות יעקב שהעלה דהמעין שהעומד בצד הנהר דינו כמקנה וצריך מ' סאה ואינו מטהר רק באשפון כמקנה של מי גשמים הנה באמת כמזונה אני שלא נהגו להחמיר כדבריו.

ובאמת שלדידי לא נהלם דברי הגאון בעל משפנות יעקב כל עיקר דהרי כל עיקר יסודו הוא מהתוספתא דמקנאות פרק א' הלכה ז. ובאמת המעין בעינא פקיחא בד' התוספתא הנ"ל ובדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' מקנאות הלכה ג' יראה עין בעין שכוונה אחרת בד' התוספתא והרמב"ם ז"ל שהעתיקה באופן שאין ראיה כלל לדין מעין שבצד הנהר ובתחילה אני אומר דמה שהביא בשם התוספתא דינו כמקנה ליתא לשון זה בתוספתא רק דלפי דפשיט לי דפירוש התוספתא כן הוא דינו כמקנה לכן העתיק לשון זה כמו שהיה כתוב בתוספתא.

אבל באמת לענ"ד נראה דאין פגנת התוספתא כן. והנה זה לשון התוספתא שם החופר בצד הים ובצד הנהר במקום הביצין הרי הן כמי תמציות [ופשוט דר"ל כמי תמציות שלא פסקו וכ"ה להדיא בהרמב"ם דהרי הן כמי תמציות שלא פסקו כלל.

ונ"ל ברור דחסר בתוספתא שני תיבות אלו וצ"ל כמי תמציות שלא פסקו] החופר בצד המעין כל זמן שהם באים מחמת המעין אע"פ שפוסקין וחוזרים ומושכין הרי הן כמעין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות עכ"ל התוספתא שם והובא להלכה ברמב"ם ז"ל בפ"ט מה' מקנאות הלכה ג' ממש כלשון התוספתא רק שברמב"ם כתב להדיא דהן כמי תמציות שלא פסקו.

ונראה לי ברור דכן היה גורס בתוספתא וכמו שכתבתי לעיל: והנה צריך להבין מה חילוק יש בין חופר בצד הים ובצד הנהר לחופר בצד המעין הא קי"ל להלכה דימים ונהרות דינן כמעין.

וא"כ גם בים ונהר אם ידוע שבאין מהם ג"כ הו"ל להיות דינם כמעין. וכבר העיר בזה הכ"מ שם.

והנה מה שתיגרץ בתחילה דאה"נ דאם ידוע שבאין מהם דינו כמעין ותני במעין וה"ה לנהר קשה לי טובא על תירוצו. דא"כ למה מחלק התוספתא דין נהר ומעין בתרי בבי דלדבריו הו"ל לערבינהו ולתנינהו דהחופר בצד הים או בצד הנהר או בצד המעין אם ידוע שבאין מהם דינו כמעין ואם לאו וכו' וגם תגרץ השני שלו דנהר חיישינן שמא רבו הנוטפין על הזוחלין כבר דחה בעצמו דהתינח נהר אבל בים מאי איכא למימר.

ומה שפירץ עוד כיון דים אינו נחשב כמעין גמור לענין מי חטאת ולכן הם מוחלקים גם לענין זה. והנה מאוד יש לתמוה על רבינו בעל הכ"מ ז"ל דנח דעתיה בתירוץ הזה דמאי חיסרון הוא שפסול למי חטאת דהא מ"מ מעין גמור הוא לכל דבריו לענין שהוא מטרה בזוחלין ובכל שהוא ומה שפסול למי חטאת טעמא אחרתא הוא משום דבעינן מים חיים ומי הים והנהר לא מקרי מים חיים.

ועוד דלפי דברי הכ"מ גם במים המוכין יהי דינו כמקנה אם חופר בצדו והאי סתמה התוספתא וכתב דחופר בצד מעין הרי הוא כמעין ולא חילקה אם הוא מים חיים או מים המוכין ולדבריו לפלוג ולתני בדידי' ובמעין גופא הו"ל לחלק בין מעין שהוא מים חיים ובין מים שהוא מים המוכין ולכן דברי הכ"מ ה"ל צל"ע: וגם מה שכתב הגאון בעל משכנות יעקב ה"ל לחלק דבחופר בצד המעין דנמשך המים מגומת המעין עצמו לכו דינו כמעין משא"כ בחופר בצד הנהר דרחוק מאוד ממקום המעין עצמו שממנו יוצא הנהר והלכה אף שכל המים שבנהר דינו כמעין מצד שהם נמשכין מן המעין מ"מ המים הנמשכין ממנו למקום אחר דרף גידי הקרקע אין דינו כמעין כ"כ המשכנות יעקב וגם זה לא נהירא כלל דמה לי קרוב ומה לי רחוק דהא מ"מ מעין הוא.

ועוד דאף שבחופר בצד המעין מ"מ כשבאין המים לתוך החפירה נעשה רחוק מן המעין. וא"כ מה לי רחוק מעט ומה לי רחוק הרבה.

ועוד דלפי פירושו הו"ל למתני דה"ה כמו מקנה ומהו הלשון דתני דה"ה כמי תמציות: והנה ראיתי להמהרי"ט ז"ל בתשובה בחלק ב' בסימן י"ח שפירש לדברי התוספתא ה"ל בדרף אחר והוא לפי היסוד שהניח שם בתחילה שכל המקוואות הנעשים ע"י שחופרין בקרקע עד שיוצא מים מן הכתלים אינם דינו כמעין רק כמקנה של גשמים משום דעפ"י הרוב אותן המים הן באים מתמצית מי גשמים הבלועין בקרקע וכשחופרין בקרקע בעומק מתמצין מי הגשמים שבתוך הקרקע להגומא מעט מעט ועל הרוב המים הן מלוחים כמי גשמים והני ונדאי אינו דינו כמעין ואפילו בזמן שבוצצין מן הקרקע וע"ז אמרינו בחגיגה (דף י"ט) דארעא חלחולי מחלחלא ואעפ"כ בעינן מ' סאה [והוא דלא כפי' התוס' שם דפי' דמזירי במעין והוכיחו מזה דלאדם בעינן מ' סאה גם במעין.

ולפי דברי המהרי"ט ז"ל אינו ראיה משם כלל] דאף שעתידין להתמצות עד שישלם למ' סאה מ"מ אין המים הנבלעים בקרקע חיבור: והיינו דתנא בתוספתא דהחופר בצד הים ובצד הנהר ובצד הביצין הרי הן כמו תמציות והטעם דאף שמתמצה מן הים ומן הנהר.

מ"מ כיון שאינו נמשך להדיא מן הנהר רק מפני שהקרקע הסמוכה לנהר הוא מתלחלת תמיד ממי הנהר ולפיכך מתבוצצין מים מן הקרקע לגומא ולפיכך בטיל שם מעין מינייהו כיון שפכר נבלעו בקרקע ובעינן מ' סאה אפילו לכלים וגם אין המים שבגומא חיבור למי הנהר אף שיש בהם גידים המתבוצצין מהם מי הנהר מ"מ זה לא מקרי חיבור כיון דליכא חיבור כשפופרת הנוד.

אבל החופר בצד המעין שגראה להדיא שנמשך מן המעין בעצמו ולא מהמים שנבלעו בכתלים ולפיכך דינו כמעין כ"כ שם המהרי"ט: והנה אף שדבריו נכונים בטעמן מ"מ מה שפירש פן בד' התוספתא לא נהירא כלל ואי אפשר להעמיס זה בלשון התוספתא

וכמו שאבאר דחידא דא"כ אין חילוק בין נהר למעין רק משום דסתם מים הנמשכים מן הנהר אין דרכו להיות זוחליו דרף הקרקע שבצד הנהר לתוף הגומא משום דהנהר יש לו מהלך אחר כמו שנקבע מששת ימי בראשית ואין דרכו כלל לעשות מהלך אחר להניח מקומו ולהתפשט בצדו וכ"ש הים דהמים עומדין במקום אחר בנודאי אין דרכו דיהא זוחל להקרקע בצדו רק משום דהקרקע שבצד הנהר ושבצד הים מלוחלח מאוד מחמת שמי הים והנהר מלחלחין תמיד להקרקע שבצדו לכן כל הקרקע שבצדו מלא מים והלכך פשחופרין גומא בצד הנהר נמשך לחלוחית הקרקע דרף הגידין לתוף הגומא והלכך אין נמשכין רק בוצצין.

אבל במעין הנובע דרכו לפעמים לעקור מהלכו וחוזר וזוחל למקום אחר והלכך פשחופרין גומא סמוך למעין משפחת לפעמים שהוא זוחל ממש לתוף הגומא ויש לו חיבור גמור למעין כל זה הוא עיקר החילוק בין חופר סמוך לנהר ובין חופר סמוך למעין לדעת המהרי"ט ז"ל.

ולפי זה קשה טובא דא"כ העיקר חסר מן הספר והו"ל להתוספתא לבאר זה. ועוד דהכי פתבה התוספתא גבי מעין כל זמן שהו באין מן המעין ומשמע דבעינו שיהא ידוע שבאין מן המעין.

ובאמת לפי דעת המהרי"ט בסתם מעין הוא כן ועוד שאם ידוע שבא מן המעין גם בנהר דינו כמעין אם ידוע שבא מן הנהר ואין החילוק אלא בסתם ומדכתבה התוספתא גבי מעין כל זמן שהו באין משמע להדיא דבנהר לא מהני אפילו ידוע: ועוד דלישנא דתוספתא כל זמן שהו באים מחמת המעין לא נהלים כלל לפי פירושו דהא גם בנהר ידוע שהמים הן באין מחמת הנהר המלחלח הקרקע ויוצא המים דרף גידי הקרקע לתוף הגומא רק דעיקר החילוק הוא דגבי נהר אין נמשכין להדיא רק בוצצין.

אבל במעין הם נמשכין. וא"כ הו"ל לומר אם נמשכין מן המעין: וד בר מן דין בעיקר חידושו של מהרי"ט ז"ל שחידש דגבי נהר פינו דאינו נמשכין להדיא מן הנהר רק הם בוצצין דרף הגידין לא הני חיבור לנהר ולכן דינו כמקנה.

וע"ז אמרינו בש"ס דארעא חלחולי מחלחלי ובעינו מ' סאה לדידי הרבה יש לפקפק בזה. ולכאורה אין זה ברור להלכה והרבה פוסקים חולקים על זה דהא ידוע דעת פוסקים ראשונים ז"ל והובאו בב"י [בסי' ר"א ד"ה מעין שהמשיכו] מי מעין הנמשך למקום אחר לתוף הבריכה והפסיקו לגמרי מן המעין אעפ"כ דינו כמעין דמי מעין או מי נהר וים בכל מקום שהו באין לא אבדו דין מעין מעליהם ומטהר בזוחליו ומטהר בכ"ש כמעין גמור.

והא דתנו במקנאות פ"ק ה' משנה א' דמעין שהמשיכו לתוף הבריכה והפסיקו הרי הוא כמקנה היינו אם הבריכה מלאה מים של מי גשמים או שאובין אבל אם הייתה בריכה ריקנית עדיין שם מעין עליו כן הוציא הב"י שם מד' הר"ש והרא"ש דס"ל כן וכ"כ הטור להדיא מעין שהמשיכו לבריכת מים שהם נקווין ועומדין וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפ"ט מה' מקנאות ה"ט הו' מימיו נמשכין לתוף בריכה מלאה מים [וע"ש בב"י מה שדחק בד'

הַרְמַב"ם ז"ל לְפָרֵשׁ בְּדָרְךָ אַחַר דְּמִיָּירִי אֶפְיָלוּ בְּבְרִיכָה רִיקְנִית מְשׁוּם דְּכֹן מְפָרֵשׁ בְּפִי הַמְשָׁנִיּוֹת שְׁלוֹ וּלְבִסּוֹף נִשְׂאָר בְּצ"ע.

וְאִכּוֹן יוֹתֵר נִרְאֶה דְּהַרְמַב"ם בְּחִיבוּרוֹ חֲזַר בּוֹ מִמָּה שֶׁפָּתַח בְּפִי הַמְשָׁנִיּוֹת שְׁלוֹ] וּבְאַמְתִּי שִׁישׁ לְהִבְיָא רְאִיָּה לְשִׁיטְתָם ז"ל מִהַמְשָׁנָה דְּגַל שְׁנַתְלֵשׁ מִן הַיָּם דְּתַנּוּן שֶׁם בְּפ"ה מְשָׁנָה ו' דָּאָם נָפַל עַל הָאָדָם וְעַל הַכְּלִים טְהוּרִים הֵר דְּמַעֲיִן שְׁהוּפְסָק ג"כ דִּינוֹ כְּמַעֲיִן לְטָהָר בְּזוּחְלִין [וְהָא דְּמַצְרִיָּה בְּמִשְׁנָה שֶׁם בְּג שְׁנַתְלֵשׁ מ' סָאָה כְּבָר הִבְיָא הַרְשָׁבָ"א ז"ל בְּתו"ה הָאָרְוָה כְּבִית הַנְּשִׁים בְּשַׁעַר ז' דְּר"ת ז"ל הוֹצִיא מְמִשְׁנָה זֹו דְּלֹאָדָם צָרִיף מ' סָאָה גַם בְּמַעֲיִן וּמִתּוּף שְׁמִסִּיִּים בְּמִשְׁנָה וְנָפַל עַל הָאָדָם וּמִשׁו"ה מְצָרִיף מ' סָאָה עִי"ש וְהַתּוֹס' יו"ט הַקְּשָׁה זֶה מְשָׁמֵן דְּנִפְשִׁיָּה וְכַתֵּב דְּמִנְהָ רְאִיָּה גְמוּרָה לְדַעַת ר"י בְּתוֹס' בְּחִגִּיגָה דְּלֹאָדָם בְּעֵינֵן מ' סָאָה גַם בְּמַעֲיִן וּבְמַח"כ כְּבָר הַקְּדִימוֹ בְּזֶה ר"ת ז"ל]: וְהַמְהַרִּי"ק בְּשׁוֹרֵשׁ קט"ו דְּחַק עֲצָמוֹ לְיִשָּׁב דְּהִיכִי מְטָהָר הַגַּל בְּזוּחְלִין הָא נִתְלַשׁ מִן הַיָּם וְתִיָּרֵץ מְשׁוּם דְּעַדִּיין לֹא נָחוּ בְּקַרְקַע וְלָכֵן תּוֹרַת מַעֲיִן עֲלֵיהֶם וְלֹא דְּמִי לְמַעֲיִן שְׁהַמְשִׁיכוֹ לְתוּף בְּרִיכָה וְהַפְּסִיקוֹ דְּהֵתָם כְּבָר נָחוּ בְּבְרִיכָה וְכָל זֶה הוֹצִירָה לְדַחּוּק רַק לְדַעַת הַרְאָב"ד ז"ל דַּס"ל דְּאֶפְיָלוּ הַמְשִׁיכוֹ לְתוּף בְּרִיכָה רִיקְנִית וְהַפְּסִיקוֹ דִּינוֹ כְּמַקְנָה.

אַבְל לְדַעַת הַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל א"ש בְּלֹא"ה. [וְתַמְהֵנִי עַל הַתּוֹסְפֵת יו"ט דְּהוּא בְּעֲצָמוֹ שֶׁם בְּפ"ה מְשָׁנָה א' הִבְיָא לְד' הַב"י בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים דְּמִיָּירִי בְּבְרִיכָה מְלֹאָה מִיָּם אַבְל בְּבְרִיכָה רִיקְנִית עַדִּיין דִּינוֹ כְּמַעֲיִן וּבְמִשְׁנָה ו' הִבְיָא לְד' הַמְהַרִּי"ק הַנְּ"ל וְלֹא הַרְגִּישׁ דְּלִפִּי דְּבָרֵי הַב"י לֹא נִצְרָף כָּל לְדְבָרֵי מַהֲרִי"ק וְד' הַתּוֹס' חֲדָשִׁים שֶׁם לֹא נִהִירָא כָּלָל] וְא"כ בְּחוּפְרָה בְּצַד הַנְּהָר נְמִי נְהִי דְּלֹא מְקַרִּי חִיבוּר לְנְהָר מ"מ לֹא גָרַע מֵאֵלוּ הַפְּסִיקוֹ הַמִּיָּם מִהַנְּהָר לְגַמְרִי מ"מ עַדִּיין שֶׁם מַעֲיִן עֲלֵיהֶם דְּלֹא גָרַע מִגַּל שְׁנַתְלֵשׁ וּמַמְעִין שְׁהַמְשִׁיכוֹ לְתוּף בְּרִיכָה רִיקְנִית וְהַפְּסִיקוֹ: אַבְל בְּאַמְתִּי מְאוּד תְּמַיָּהֵנִי עַל הַרְבַּ ב"י וְהַמְהַרִּי"ט וְהַמְשַׁכְּנ"י דְּדַחּוּקוֹ עֲצָמָם בְּחִינָם בְּפִי דְּבָרֵי הַתּוֹסְפֵת דְּלַעַנ"ד דְּבָרֵי הַתּוֹסְפֵתָא פְּשוּט וּבְרוּר וּבְתַחֲזִילָה אֲנִי אוֹמֵר דְּנִרְאֶה פְּשוּט דְּמַש"כ בְּתוֹס' בְּמַקּוֹם הַבִּיצִין אִין פִּירוּשׁוֹ אוּ בְּמַקּוֹם הַבִּיצִין דַּא"כ הו"ל לוֹמֵר בְּצַד הַבִּיצִין כְּמוֹ דְּאָמַר בְּתַחֲזִילָה בְּצַד הַיָּם בְּצַד הַנְּהָר [וְהֵן אֲמַת דְּבַמְהַרִּי"ט שֶׁם בְּהַעֲתִיקַת לְשׁוֹן הַתּוֹסְפֵתָא אִיתָא בְּצַד הַבִּיצִין אַבְל הַדְּבָר פְּשוּט דְּנִסְחָא מְשׁוּבָּשֵׁת נְזַדְמְנָה לְמַהֲרִי"ט ז"ל בְּד' הַתּוֹסְפֵתָא דְּכָל הַדְּפּוּסִים שְׁלַפְנִינוּ הַגִּי' בְּמַקּוֹם הַבִּיצִין.

וְכֹן הַעֲתִיק לְהַדְיָא הַרְמַב"ם ז"ל בְּפ"ט מַה' מְקוּנוֹאוֹת הַלְכָה ג']. וְעוֹד דְּהֵאִיף אֶפְשָׁר דְּבְצַד הַבִּיצִין יְהִי לוֹ מַעֲלָה יְתִירָה יוֹתֵר מִמִּי הַבִּיצִין עֲצָמָן דְּהֵן נִחְשָׁבִין בְּמַקּוּנוֹאוֹת בְּמַעֲלָה רִאשׁוֹנָה דְּבִיצִין הִינּוּ מִי גְבָאִים דְּתַנּוּן שֶׁם דָּאָם שְׁתָּה טְמָא בְּתַחֲזִילָה וְאַח"כ שְׁתָּה טְהוּר גְּטָמָא הַטְּהוּר מְחַמַּת טִיפָּה הַטְּמָאָה שְׁנָפַל מִהַטְּמָא וְהֵאִיף אֶפְשָׁר דָּאָם חוּפְרָה בְּצַד הַבִּיצִין וּמִי הַבִּיצִין יְהִי בּוֹצְצִין מִן הַקְּרַקַע לְתוּף הַגְּנוּמָא יְהִי לוֹ מַעֲלָה הַשְּׁנִיָּה דִּיהָ נִחְשָׁב כְּמִי תְּמַצִּיּוֹת שְׁלֹא פְּסָקוֹ דָּאָם שְׁתָּה טְמָא וְשְׁתָּה טְהוּר וְשְׁתָּה טְהוּר דְּזֶה אִינוּ עוֹלָה עַל הַדַּעַת כָּלָל: וְלָכֵן הַדְּבָר פְּשוּט דְּהוּא מְאָמַר הַתְּנָאִי וְחוּזָר לְמַעֲלָה וְר"ל דְּהַחוּפְרָה בְּצַד הַיָּם אוּ בְּצַד הַנְּהָר וְהִיָּה מְקוֹם הַחֲפִירָה בְּמַקּוֹם הַבִּיצִין כְּלוּמַר דְּחַפְרָה בְּמַקּוֹם דִּישׁ שֶׁם אֲגָמִי מִיָּם אִזְ הִנֵּי דִינוֹ כְּמוֹ תְּמַצִּיּוֹת שְׁלֹא פְּסָקוֹ.

וְכֹן מְצִאתִי לְהַגְרָ"א ז"ל בְּבִיאורֵיו לְהַתּוֹסְפֵתָא הַנְּדָפְסָה כְּעַת מְחַדָּשׁ בְּדָפּוּס רִאָם שְׁפִירֵשׁ כֹּן מְתַחֲזִילָה וְכֹן מְשַׁמַּע ג"כ בְּרַמַּב"ם וּפִירוּשׁ דְּבָרֵי הַתּוֹסְפֵתָא כֶּף הוּא דְּבָא לְפָרֵשׁ דִּין מִי

תמציות שלא פסקו בג' גונוי דבתחילה מפרש דין מי תמציות שלא פסקו דהיינו כל זמן שהגשמים יורדין ונהררים בו צצין (ו) ומה דמסיים בתוספתא פסקו הגשמים ונהררים בו צצין הרי הן כמי תמציות צריף ביאור דאם ר"ל דהו כמי תמציות שפסקו תקשה סיפא דסיפא דמסיים שם דאם פסקו מלהיות בו צצין הרי הן כמי גבאים דמשמע דמי תמציות שפסקו יש להם יותר מעלה ממי גבאים ובהדיא מבואר במשנה דאחד מי גבאים ואחד מי בורות שיחין ומערות ומי תמציות שפסקו ומקנאות שאין בהם מ' סאה דינו שנה ואם ר"ל דאף שפסקו הגשמים מ"מ כל זמן שההרים בו צצין מ"מ מקרי מי תמציות שלא פסקו דאף שהגשמים בעצמם פסקו מלייר מ"מ כל זמן שההרים בו צצין מים לחוץ לתוך הבורות מבטלות להטיפה טמאה שנפלה שם תקשה ע"ז ממתני' הנ"ל דתנו דמקנאות שם דפסקו הגשמים הקרובים לעיר ולדרך טמאים ומשמע דאפילו אם ההרים בו צצין טמאים משום דחוששין שמא שתה אדם טמא מהן אלמא דנחשבו כמי גבאים וכמי תמציות שפסקו.

ושוב ראיתי דלק"מ דנודאי מייירי מתני' דידוע בבירור דכבר פסקו הנהררים מלהיות בו צצין והא דמחלק בין שעת גשמים לפסקו הגשמים ענין אחר הוא דשם ר"ל דבזמן ירידת גשמים דהיינו בזמן רביעה ראשונה ושניה אז אפילו אם ידוע דהו מי תמציות שפסקו מ"מ פינו דאינו ידוע דשתה מהו הטמא תלינו דלא שתה מהם דבזמן גשמים פינו דשכיחי מים על הארץ לא שכיחי דישתו מהו.

אבל לאחר זמן רביעה אז חיישינו אפילו מספק] או אפילו אם פסקו אף כל זמן דההררים עדיין בו צצים מים ג"כ מקרי מי תמציות שלא פסקו: ונהדר מפרש אנפן ב' בחופר במקום הביצין בצד הים או בצד הנהר ואף שאז אינו זמן גשמים מ"מ פינו שיהם סמוכים לנהר ודרך הקרקע הסמוך לנהר ולים להיות בו צצין מים תמיד מחמת שבלועין בהם מים מהנהר והים והלכך הוי כמו שהגשמים יורדין ונהררים בו צצין פינו דלעולם אינו נפסק מהם לחלוטית המים הלכך הם מבטלים לטיפה הטמאה: ונהדר מפרש אנפן השלישי דבחופר בצד המעין דכל זמן שידוע שבאו מחמת המעין דינו כמעין אע"פ שפוסקים וחוזרים ונמשכים אבל אם פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות ודין זה דומה ממש לדין מעין שהמשיכו לתוך בריכה מלאה מים שאובין או מי גשמים דכל זמן דלא הפסיקו דינו כמעין או אפילו הפסיקו וחזר והמשיכו ג"כ דינו כמעין.

אבל אם הפסיקו לגמרי דינו כמקנה אף דשם מייירי ביש שם מ' סאה. אבל הכא מייירי דחפר במקום הביצין דליכא שם מ' סאה הלכך אם ידוע שבאו מים מן המעין ויש להם חיבור למי מעין דינו כמעין וכן אפילו אם פוסקין מ"מ אם חוזרים ומושכים ונהיינו שחזרו ונתחברו למי המעין.

אבל אינם חוזרים ומושכים דינו כמו תמציות זהו אנפן הג' של מי תמציות ואף דדין דרישא לא שייך הכא דהא לא מייירי הכא מדין מעין מ"מ תני ליה אידי דסיפא משום דקבעי למתני אנפן שלישי במי תמציות הלכך ע"כ הוצרך לומר דבאם לא פסקו דינו כמעין ומטהר בכל שהוא אבל לא בא לחלק כלל בין נהר למעין דגם בנהר אם היו מושכין להדיא מן הנהר לתוך הגומא בנודאי הנה דינו כמעין.

אף משום דסתם נהר אין זרפו לעקור מהלכו למשנה למקום אחר בתוך הקרקע ורק שצדי הנהר הן בולעין המים מימי הנהר והני כמעין שהפסיקו ונרדו לתוך בריכה מלאה מים של מי גשמים דינו כמקנה אם יש בה מ' סאה ואם אין בהם מ' סאה דינו כמו גבאים כמו דתנו במקנאות פ"א משנה ד' דאחד מי גבאים וכו' ומקנאות שאין בהם מ' סאה דדינם שנה.

אבל כמעין דדרה לעקור מהלכו ולמשנה למקום אחר והלכה אף דחופר במקום הביצין דיש שם מי גשמים מ"מ דינו כמעין כל זמן דהו גמשכין וכל זה בחופר במקום ביצין. אבל בחופר בקרקע יבשה אף דחופר בצד הנהר דינו כמעין היורד לתוך בריכה ריקנית דינו כמעין אף שהפסיקו מן המעין: ושוב ראיתי דאין מן הצורה לפרש ד' התוספתא דמחלקת בין נהר למעין דבנהר אין זרפו לעקור מהלכו.

אבל במעי נעקר לפעמים ממהלכו דכבר פתבתי לעיל דזה אינו דכל כגון דא הו"ל לתוספתא לפרש זה בהדיא ועוד דהא זה אפשר לראות בחוש אם נעקר או לא ועוד דלשון התוספתא דהחופר בצד המעין כל זמן שהו באים מחמת המעין וכו' אינו סובל פירוש זה כלל ולכן טפי נ"ל לפרש דברי התוספתא ע"פ דברי התוס' בהגיגה (דף כ"ב) דארעא חלחולי מחלחלא לא שייך רק במעין דבמקום גומת המעין יש נקבים בעומק המעין ומגיעין למעיינות אחרים וכל המעיינות יש להם התחברות זה לזה ולכן מביא הש"ס ראיה מזה דמקנה שחלקו בסל וגרנותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה ע"ש ועפ"ז א"ש החילוק בין חופר בצד הנהר לחופר בצד המעין דחופר בצד הנהר ואף שגם הנהרות תחילת ביאתו הם באים ממעין הזוחל ואמנם אס"פ בהמשך הנהר להלן ממקום המעין אין שם נקבים וגידים בעומק הקרקע וכמו מי בור של גשמים והלכה החופר בצד הנהר אין להמים חיבור לנהר רק דבוצץ מן הקרקע שמלנכלה ממי הנהר והלכה דינו כמתציות שלא פסקו אבל החופר בצד המעין דארעא שם חלחולי מחלחלא הם באין מן המעין עצמו דרף הנקבים והלכה דינו כמעין ונ"מ דמטהר לכלים בכ"ש ומטהר בזוחלין רק דהתוספתא מחלק דכל זמן שהו באין מחמת המעין והינו שלא נפסקו ממי המעין דינו כמעין אבל אם נפסקו דינו כמי תמציות כנ"ל ברור: ומיהו בענין דידן נ"ל ברור דמ"מ צריף להסיר הנסרים ולפקוק נקבי הנביעה ולנקות המים שתחת הנסרים עד שיהא יבש לגמרי וכמש"כ כת"ר נ"י.

אף לא מטעמא דידיה רק מחמת שני טעמים אחרים והוא א' ע"פ שכתבתי זה מקרוב על הגליון המרדכי דשבועות פ"ב לחדש דאף לדעת הסוברים דאין שאיבה פוסל במעין היינו אם לכה"פ יש במעין מים שיתכסה בהן גופו של תינוק קטן בן יומו בבת אחת דזה שיעור מעין מה"ת: וכן פירש רבינו שמחה והובא דבריו באו"ז בהלכות מקנאות באות של"ו דהא דתנו דמעין מטהר בכל שהוא הפנונה בכל שהוא אדם אם אדם גדול בעינו שיוכל להתכסות בו כל גופו של גדול בבת אחת.

ואם הוא קטן סגי בשיעור הקטן. אבל אם אין במים פדי להתכסות כל גופו של קטן בן יומו בבת אחת אפילו אם הוא מגנדר כבינתא אז ונדאי הוא פסיל מה"ת ופוסל בו שאיבה לד"ה דכיון דהמעין אינו ראוי לטבילת שום אדם.

א"כ הווי פמקנה חסירה דפוסל ביה שאיבה ומה שראוי לטבילת פלים אינו מועיל לענין שאיבה דהרי מקנה נמי מה"ת לכלים לא פעינן מ' סאה רק סגי ברביעית רק דאח"כ בטלו לרביעית דמקנה אעפ"כ תיקנו רבנן דפוסל שאיבה במקנה חסירה.

א"כ ה"ה מעין דכנותה דהא מה"ת שניהם דין אחד להם דלכלים שניהם הווי מקנה טהרה ולאדם שניהם פסולים מה"ת: ובזה ישבתי סתירת דברי המרדכי דשבועות פ"ב דמתחילה פתב בפשיטות דבעת נקיון המקנה צריף לפקוק נקבי הגביעה ולדלות בכלים נקובים ומוכח מזה דס"ל בפשיטות דפוסל שאיבה גם במעין וכמו שכ' שם בהגה"ה ואני ההדיוט [וע"ש בהגהות הב"ק הנדפס באלפסי החדשים דפוס ראם שכ' דמתקבת ואני ההדיוט הוא הגה"ה מן הצד] ואילו לקמן הביא בפשיטות בשם רבינו שמחה דס"ל דאין שאובין פוסלין במעין ומביא ע"ז כמה ראיות ממשיניות ערוכות במקוואות ולקאורה הם דברים סותרין.

אמנם לפי מש"כ ניחא דבעת נקיון המקנה דשואבין כל המים ולא נשאר במעין רק כ"ש ממש. ובכה"ג שפיר פוסל בו שאיבה מן הדין לד"ה.

וא"ש בנד"ד נמי לפי מש"כ כת"ר נ"י דהמעשה הנה דבעת התראות המים תיקף שאבו המים בכלים שלמים ובכה"ג הדבר נראה לפענ"ד דפוסל בו שאיבה לד"ה אף בדיעבד: והב' יש לחוש בקאן מחמת איסור טבילה בכלים דלפי מש"כ מעכ"ת דכנותלי המקנה הולכים למטה בשיפוע והריצפה היא נסמכת על הכתלים.

א"כ נעשו כנותלי המקנה והריצפה כמין פלי ממש [אם הכותלים נעשו ג"כ עשוי מנסרים שמעמידין בתוה המקנה שקורין בל"א זרוב] והווי פסול דאורייתא דהווי כמו דטובל בתוה פלי ממש דאף דיש חלל בין נסר לנסר פחצי אצבע מ"מ אין חלל פזה מבטלו מתורת פלי דלבטלו מתורת פלי צריף שינקוב כמוציא רימון ולדעת הרמב"ם צריף לסתום הנקב אח"כ בסיד ובבנין ובגפסים לעשותו כבנין וכמו שמבואר בסעיף ר"א בסעיף ז'.

ולדעת הר"ש והרא"ש הוא להיפך דהנקב צריף להיות נשאר פתוח ואם סתמו בסיד ובבנין ובצורות חוזר להיות פלי ואסור לטבול בו וכמו שמבואר בסעיף מ' ולכן פדי לצאת ידי ב' הדיעות צריף לעשות ב' נקבים כל אחד כמוציא רימון ונקב אחד יסתמו בסיד ובגפסים ובצורות ונקב השני ישאר פתוח וזה טרחה גדולה.

ולכן עדיף טפי להסיר בתחילה כל הנסרים ולנקות שם המים היטיב ואח"כ יחזרו ויקבעו רצפת הנסרים מתחת לכתלים באופן שישאר ריח בין הכתלים לרצפה פדי שלא יהנה פלי פלל.

ובזה יצאו כל החששות בזה: והתיקון שישפכו בתוכו חלב פדי שישתנו מראיהו לא נהירא לי פלל דוודאי בעת נקיון המקנה דאז עולה מתחת המקנה מים אחרים בנודאי יעברו למראה החלב ויחזרו למראה מים בלא ספק ולכן יעשו כמו שכ' בעז"ה: ולענין שאלתו השניה בבהמה שנתנגחה בקטנותה ואח"כ נתעברה וילדה ב' וג' עגלים.

אף ע"א אמר שראה שיצא פרוש בשעת הגניחה וא"כ בנודאי ניקב הפרס אז והאשה אמרה שלא ראתה פרוש וצייד כת"ר נ"י להתיר מחמת שפן מצא בבית אדם בסי' כ"ו להתיר בכה"ג משום דאף אם יצא פרוש מ"מ פיון דהנקב הוא בין הצלעות אף דוודאי

ניקב הפרס שם מ"מ בניקב הפרס שם גופא הוי ספק טרפה דהא דעת קצת פוסקים דדווקא במקום מפרעתא פוסל נקב משהו ובספיקא דפלוגתא נמי מהני שהיה י"ב חודש או לידה: הנה לענ"ד נראה דאין לסמוך בכה"ג ע"ז דמאן לימא לן דניקב הפרס דילמא ניקבו הדקין והפרש יצא מהם דהא רש"י ז"ל כתב על הא דאמרין בקוץ עד שבניקב לחלל פירש דבבדיקה א"א שאין נקב דק ניכר בקו ע"כ הרי דחל הספק על כל אברים הפנימים והוי ס"ס לאיסורא דחדא שמה ניקבו שאר הדקין ואפילו אם לא ניקב רק הפרס הפנימי מ"מ שמה הלכה פדעת הפוסקים דכל הפרס פולו יש לו דין פרס הפנימי ליטורף בנקב משהו ובס"ס להחמיראפשר דלא מהני שהיה י"ב חודש או לידה דהא ס"ס מטעם רובא ואפשר דעדיף יותר מרובא וזה ידוע דהא דמהני שהיה הוא ג"כ מצד רוב דהא ונדאי איכא מיעוטא דטריפות שחיות י"ב חודש וא"כ מאי חזית דנסמך אהך רובא להתיר אדרבה נימא דאזלינן בתר רוב לאסור ונימא באמת דהוא מן המיעוט דחיות אף שהו טרפות ולא שייך לומר דרוב בהמות פשרות מסייע לרובא דאינו חיות והוי תרי רובא דהא לימא פלל דכיון דאיבעי ריעותא איתרע לה רובא.

ועוד ששהיית יב"ח אינו מוסיף היתר לבהמה ולא הוי רק גילוי הדעת שהבהמה לא נטרפה: ואפשר דבמעשה דבינת אדם הנה ידוע דלא ניקבו שאר הדקין רק הפרס לבד: ואכן בנידון מעשה דמעכ"ת נ"י נ"ל דכיון דהאשה מכחשת ואומרת דלא ראתה שיצא פרוש הוי כע"א בהכחשה ולא פלוג הוי ואף דיש לפקפק ולומר דהא האשה לא אמרה בפירוש שראתה שלא יצא פרוש רק דאומרת דהיא לא ראתה ואפשר דהיא לא ראתה אבל העד ראה דלא ראינו אינה ראיה מ"מ בנד"ד דילדה אח"כ הלידה מסייעת לדברי האשה דאם יצא פרוש נצטרף לומר דהוא מן המיעוט דיוולדות אף שהו טרפות והרוב אינו כן.

ולכן הרוב מסייע לדברי האשה: ועוד כיון דשניהם היו במעמד אחד בעת הנגיחה והיא לא ראתה ממילא הוי הכחשה לדברי העד והוי כמו שאומרת דלא ראתה וכן משמע במשנה דסוטה (דף ל"א ע"ב) ע"ש ברש"י ד"ה ושנים אומרים דלא נטמאת ודו"ק.

והלכך אף דלכתחילה אם לא הנה נשחטה הבהמה עדיין הנה ראוי יותר למפור לעכו"ם מ"מ עכשיו שפבר נשחטה ובנדאי הנה ג"כ הפסד מרובה יפה הורה מעכ"ת נ"י וד' יורנו בדרך אמת ולא נכשל בדבר הלכה ולא גבוש לעולם ועד.

פה דברי הפוסק באמת הדו"ש הצעיר מפרחי פהונה: שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא. שוב ראיתי ע"ד שפכתנו לעיל בפ"י דברי התוספתא דמקונאות דלא מיירי שם רק לבאר דין תמציות שלא פסקו א"ש נמי מה דלא הביאו הפוסקים הראשונים כגון הראב"ד והרשב"א בשער המים והטוש"ע לד' התוספתא הנ"ל לבד הרמב"ם ז"ל הביאה והיינו משום דלא נ"מ לדינא פלל בזה בזה"ז לטבילת נדה לבעלה דכיון דאם המים באין מן הנזהר ג"כ דינו כמו מעין ורק דמיירי שם במי גבאין שיש שם מי גשמים במקומו וגם באין שם מים מן הנזהר דרך גידי הקרקע ובזה אין שום חידוש דין לענין טבילת נדה דהא כבר הביאו לדין מעין שהמשיכו לתוך בריכה והפסיקו דהרי הוא כמקנה.

וא"כ פשוט דגבי נזהר נמי כיון דליכא חיבור לימי הנזהר כשפופרת הנוד לא הוי חיבור והוי כהפסיקו והעיקר בא לאשמעינן דמ"מ יש להם דין כמו מי תמציות שלא פסקו

משום דהקרקע בוצץ מים תמיד מחמת שפלוע בה מלחות הנגר ותמיד מטפטף מים מהפתלים.

ונה אינו נ"מ רק לענין טומאה וטהרה לענין שטה טמא בתחילה ואח"כ שטה טהור טהור דהמים שפלו מן הטמא נטהרו בהשקה והלפף לא הביאו רק הרמב"ם ז"ל דהוא ז"ל כתב לכל דיני טומאה וטהרה אף שאינו נוהג האידינא.

ואין להקשות דהא משפחת נ"מ גם האידינא לענין טבילת ידיים דבמי תמצית שלא פסקו נראה דמהני טבילת ידיים כיון דלא נטמאו. דזה אינו קושיא דגם במי גבאים ומי תמציות שפסקו לא נטמאו המים אם הלה בהן הטמא כל זמן דלא נתלשו מן הקרקע וא"כ מ"נ דלדעה הראשונה שהובא בשו"ע או"ח סימן קנ"ט סעיף י"ד דגם ברביעית דמקנה מותר לטבול בו הידים גם במי גבאים ומי תמציות שפסקו ג"כ מותר ולדעה השנייה דמצריף מ' סאה גם במי תמציות שלא פסקו אסור לטבול בהם דהא לית בהם מ' סאה: ושוב מצאתי בספר שו"ת עונג יו"ט בסי' פ"ה [להגאון האמיתי מו"ה יו"ט ליפמן זצ"ל] שהשיג ג"כ עלו דברי המשפנות יעקב הנ"ל מטעם אחר והוא אף דנראה מד' התוספתא דהחופר בצד הנקה אינו דינו כמעין מ"מ אינו רק דאינו מטהר בזוחלין וגם דבעינן מ' סאה גם לכלים.

אבל מ"מ לענין שאובין בנודאי אינו פוסל בו דהא בהדיא תנא בתוספתא דדינו כמו תמציות שלא פסקו ובמי תמציות שלא פסקו הא מפורש בהדיא במשנה דהן מטהרים מים טמאים שפלו בהם וממילא לא פסלו בהם שאיבה דנטהרו בהשקה דהא מטהרים מים טמאים שפלו בהם.

והנה לכאורה הגם שדבר גדול דיבר בכאן הגאון הנ"ל וראוים הדברים למי שאמרן מ"מ לדידי מספקא לי טובא בזה. ואף דלכאורה הדברים ק"ו דכיון דמטהרים טומאה דאורייתא כ"ש דמטהרים לשאובין דאינו אלא מדרבנן.

ומקנה חסירה דפוסל בה שאיבה היינו משום דמקנה חסירה אינה מטהרת ג"כ למים הטמאים כמו דתנן במשנה דמקנאות דאחת לי מי גבאים וכו' ואחת לי מקנה שאין בהם מ' סאה דשניהם דין אחד להם שאין מטהרים מים שנטמאו אבל בני תמציות שלא פסקו דמטהרים מים שנטמאו ועדיפי ממקנה שאין בה מ' סאה ה"ה דעדיפי נמי בהא.

וראיה לזה דלא חשיב במשנה במקנה שיש מ' סאה במעלה שלה רק שבו טובלין ומטבילין ולא הזכיר נמי דיש בהם מעלה שאין מים שאובין פוסל בהם. וע"כ דמי תמציות דלא פסקו נמי אינו פוסל בהם שאיבה.

אבל באמת כי דייקת טובא בהן תראה שאין הדבר כן דכל זה הוי שייך אם פסול שאיבה הי' דאורייתא. אבל באמת כיון שאינו רק פסול דרבנן י"ל דלא תליא בהשקה אלא כל שהמקנה חסירה ואינה מטהרת לאדם גזרו בהם פסול שאיבה ואף במי תמציות שלא פסקו והיינו נמי טעמא הפוסלין שאיבה גם במעין משום דלאדם בעינן מ' סאה ואף לכלים סגי בכ"ש ואינו פוסל השאיבה לכלים מ"מ לאדם פוסל ומה שתמה על זה בספר הנ"ל דהאיך אפשר דתפסול לאדם והלא כבר ניטהר בהשקה לכלים והוי כתרתי דסתרי.

אני אומר דאינו קונשיא כלל דלטעמך האיך פוסל שאובין במקנה חסירה הרי מה"ת היא מקנה טהרה לכלים וכיון שלכלים אינו פוסל האיך פוסל לאדם ודוחק לומר פיון דמדרבנן פסולה גם לכלים משו"ה פוסל בה שאובין דזה אין סברא כלל דיעשו חכמים תקנה וגזירה על תקנה ובכ"מ אמרינו בגמ' דתקנתא לתקנתא לא עבדינו והוי כמו גזירה לגזירה.

וע"כ צ"ל דלא עשו תקנה רק לטבילת אדם דמה"ת בעינו מ' סאה וא"כ ה"ה במעין. די"ל דדעת הסופרים דגם במעין בעינו מ' סאה לאדם דהוא מה"ת דגלי רחמנא במקנה דבעינו שיעור במים שיהא כל גופו עולה בהן בבת אחת וה"ה במעין [ואף שלעיל בתשובה כתבתי דאינו רק מדרבנן וכ"כ ה"ב"ח בסי' ר"א יבואר בהשמות א"ה] וא"כ במי תמציות נמי פיון דאין בהם מ' סאה פוסל בהם שאיבה דהא היא פסולה לטבילה מה"ת.

והא דמטהרת למים הטמאים ואף דכל מקנה שאין בה מ' סאה אינה מטהרת למים הטמאים טעמא רבא איפא בינייהו דענן מי תמציות שלא פסקו הוא דאף דבמי תמציות בעצמן ליפא מ"מ פיון שמשפטף תמיד מן הטהרים להנחל מצרפינו למים הנזחל מן הטהרים והוי במקנה שלמה דהא בס"ה איפא מ' סאה והלכך מטהרין למים הטמאים בהשקה.

ואמנם כל זה לטהר המים אבל לענן טבילה פיון דהמים הנזחלין הם זוחלין ולגבי טבילה גזה"כ הוא דאין מי מקנה מטהר רק באשפוןן לכו לא מצרפינו המים הזוחלין למ' סאה דאין הזוחלין חיבור וכדאיתא בתוספתא והובא בדברי הגר"א ז"ל בבבאוריו בסי' ר"א.

ועוד דקטפרס הוא וקטפרס אינו חיבור והלכך פוסל בו שאיבה אבל לטהר המים דלא מצינו דזחילה פוסלת שפיר הוי חיבור דהא דאמרה התוספתא דאין הזחילה חיבור היינו לענן טבילה דהא התורה אמרה דאינה מטהרת בזוחלין והלכך במי תמציות שלא פסקו אף דמטהר למים מ"מ פוסל בהם שאיבה כנ"ל ודלא כדעת הגאון בעל עונג יו"ט והלכך יפה כתב המשכנ"י לפי שיטתו בפ"י דברי התוספתא דפוסל שאיבה בחופר בצד הנהר.

אבל באמת לפי מה שכתבתי בפירוש דברי התוספתא בלא"ה אין מקום לד' המשכנ"י דהתוספתא מייירי בחופר במקום הביצין שיש מי גשמים במקומו והמים כפר הוי מתחילה רק פיון דחופר בצד הנהר הוא מעלה דנרף הקרקע שבצד הנהר להיות בוצץ מים ולכן הוי כמי תמציות שלא פסקו אבל בחופר בקרקע יבשה ומצא שם מים פשוט דהוי מעין גמור דמה בכך שפאו מן הנהר מ"מ לא גרע ממעין שמהשיכו לתוך בריכה ריקנית והפסיקו דיש לו דין מעין לכל דבריו ומה לי אם נמשך ע"ג הקרקע או דנמשך בתוך הקרקע דמעין בכל מקום שהוא תורת מעין עליו ואף שנפסק מעצם המעין [לבד הר"א ז"ל בהשגות דחולק ע"ז אבל לא קיי"ל פנותיה] ואין להקשות לפי מש"כ דבמי תמציות שלא פסקו אף שמהרהר למים הטמאים מ"מ פוסל בהם שאיבה.

א"כ הנה ליה לתנא למחשב במעלה השלישית במקנה שיש בה מ' סאה דיש לה מעלה דאינו פוסל בה שאיבה דזה אינו קונשיא דהתנא לא בא לחשוב החילוקים שיש בינותם

במשנה בפ"ח דפ"ה משנה ח' ואף ר' יוסי דס"ל שם דמטהרין בזוחלין פ"ב פ"ב שם
הר"ש הטעם מפני שהנחלים הולכין וזוחלין עליהן אבל פסולין הם למים חיים שהפתוב
קראן מקנה] עכ"ל פ"ל הנזירות נקראו מקנה דאין לחלק בזה בין נהרות לימים ולכן אמרה
התוספתא דהחופר בצד הנזר ובצד הז' דינו כמקנה אבל לפי דין המשנה דכשרין הו'
לקדש מי חטאת בנודאי גם בחופר בצד הנזירות דינו כמעין ואף דהרמב"ם הביא
לד' התוספתא להלכה היינו משום דאזיל לשיטתו שם בפ"ט מה' מקנאות דאין לטבול
בנהרות משום חשש דרבו מי גשמים אבל לפי מה שהכריע הרמ"א ביו"ד סי' ר"א סעיף
ב' דאין למחות ביד הנוהגים להקל לטבול בנהרות דיש להם על מה לסמוך דדין הנזירות
כמעין והלכך החופר בצד הנזר אף היכא דיש לחוש דהמים באו מן הנזר דין מעין
עליהם ודלא כהמשכנות יעקב אלו תוכן דבריו ו"ל: והנה לא זכיתי להבין דבריו
הקדושים בזה וראשון לציון באתי להעיר במש"כ בתחילה דמלשון התוספתא דתני פ'ל
זמן שהם באים מחמת המעין משמע דמייירי אף אם ידוע שאין לחפירה זו מקור מעצמו
רק הוא נמשך מן המעין דרך הנקבים כמו בחופר בצד הנזר והנה מאוד יש לתמוה על
דברים אלו דמ"ל לדעת הרוב הפוסקים ו"ל שהבאתי לעיל דס"ל דהא דתנו דמעין
שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקנה מייירי ונוקא שהבריכה מלאה מי גשמים
אבל בבריכה ריקנית אף דנפסק מן המעין דינו כמעין א"כ אף בפקו להיות מושכין
הו"ל להיות דינו כמעין ולמה אמר בתוספתא דהוי כמי תמציות ולדעת הראב"ד וסייעתו
דאף בבריכה ריקנית הוי כמקנה א"כ אף דמושכין מן המעין הו"ל להיות דינו כמקנה
דכיון דליכא חיבור למעין כשפופרת הנוד הו"ל כנפסק וא"כ אם נפרש דהתוספתא מייירי
דליכא חיבור כשפופרת הנוד למעין והוי כנפסק מן המעין א"כ לכל הפירושים תקשה
דמאי נ"מ בין רישא לסיפא דמה בכך שנמשך מן המעין מ"מ פיון דליכא חיבור
כשפופרת הנוד הוי כנפסק וע"כ צ"ל כמו שכתבתי לעיל או דמייירי דחזינו דנמשך להדיא
ואיכא חיבור כשפופרת הנוד למעין או דגבי מעין דחלחולי מחלחלי וכדאיתא בחגיגה
(ד' כ') לא בעינו חיבור כשפה"ל ודינו כמעין דמטהר בזוחלין ובכ"ש אף לאדם דבעי מ'
סאה גם כמעין בעינו שיהא מ' סאה במקומו ולדעת רוב הפוסקים דאם המשך מי מעין
לבריכה ריקנית דינו כמעין אף דנפסק מהמעין צ"ל דמייירי דחופר במקום הביצין [ונ"ל
דשני הגירסות שהביא הגר"א ו"ל בביאוריו להתוספתא שם תליא במחלוקת הפוסקים
הנ"ל ודו"ק] וביותר תמוה מש"כ לפרש התוספתא דאזלא לשיטתה דבתוספתא דפ"ה
פ"ט איתא דנהרות פסול לקדש בהן מי חטאת או מטעם דחיישינן שמא רבו מי גשמים
או משום דכיון דפסקינן כר' יוסי בפ"ח דפ"ה דכל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים
ומצורעים ולקדש בהן מי חטאת ופירש הר"ש והרע"ב דתורת מעין עליהם מפני
שהנחלים הולכין וזוחלין עליהם אבל פסולין הם לתורת מים חיים שהפתוב קוראן מקנה
וס"ל להתוספתא דהאי טעמא שייך גם בנהרות אבל לדין דקיי"ל דכשרין למי חטאת
וכמו שכ' הראב"ד בהשגות בנודאי דנהר דינו כמעין והחופר בצד הנזר דינו ג"כ כמעין
ע"ש בספרו ולדידי שני הטעמים שפ' על התוספתא אינם נכונים לפענ"ד דחזא דהתינח
נהר אבל בים לא שייך שמא רבו גשמים על מי הז' ועוד אף בנהר קשה דהא תנו
דהנזרין שרבו על הזוחלין דינם כמקנה לטהר באשפורן אבל שנה למעין דמטהר
בכ"ש והיכי [אמרה בתוספתא דהוי כמי תמציות ובעינו מ' סאה אפילו לכלים.

וגם טעם השני דס"ל להתוספתא דנהר דנו פים ונקרא מקנה תמוה מאוד דגם ימים דס"ל לר"י דמטהר בזוחלין נראה פשוט דה"ה נמי דמטהר בכל שהוא ואינו פוסל רק לזבין ומצורעים ולקדש בהם מי חטאת דבעינן בהו מים חיים אבל בנודאי מטהר בכל שהוא דכינן שְמטהר בזוחלין כ"ש שְמטהר בכל שהוא וכן משמע להדיא בד' הרמב"ם והר"ש שם והא דלא הזכיר במשנה דמטהר בכל שהוא היינו דביים לא שייהו כל שהוא.

אבל לענין חופר בצד הימים בנודאי לא בעי מ' סאה במי החפירה וא"כ היכי תנא בתוספתא דהוי כמי תמציות ולכן טפי נ"ל כמו שפתיבתי לעיל. אף כל זה פתיבתי רק לדעת רוב הפוסקים דס"ל דמעין שהמשיכו לתוך בריקה ריקנית דינו כמעין אף שגפסק מן המעין.

אבל לדעת הראב"ד וסייעתו דאם גפסק מן המעין דינו כמקנה אף בגמשה לתוך בריקה ריקנית דברי המשפנות יעקב ברורין להלכה דפוסל בהו שאובין אם אין בהם מ' סאה הנלע"ד פתיבתי בעז"ה: שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא.

בעז"ה ראיתי לבאר בדין אם נוהג פסול שאיבה במעין או לא והנה זה לשון השו"ע יו"ד סי' ר"א סעיף מ' הלכה הרוצה לשאוב מים מהמקנה לנקותו ונרא שפא יחזרו מהכלי שמוציאין בו המים ג' לוגין למקנה אחר שחסרו ממ' סאה ויפסלוהו יקוב הפלי בשוליו כל שהוא ואז לא יחשבו המים שבו שאובין ואם הם מים נובעים א"צ לקב פי המעין אינו גפסל בשאיבה עכ"ל המחבר שם.

וכתב על זה הרב בהג"ה ומפל מקום נהגו להחמיר גם במעין ונרשם מרדכי [בפ"ב דשבועות] בשם השאילתות ומהרי"ק שורש נ"ה ות"ה סי' רנ"ח] פי יש חולקין אפי' במעין ואומרים דשאיבה פוסלת ולכן לכתחילה יש להחמיר עכ"ל: והנה בתחילה צריף לידע דהמרשים בשו"ע שפציין על דברי הרמ"א ז"ל דכ"ה במרדכי בשם השאילתות גמשה בזה אחרי דברי התוה"ד בסימן רנ"ח אבל באמת בשאילתות ליתא זה דהמרדכי לא הביא להשאילתות רק לענין הא דפוסל ג' לוגין שאובין אפי' אם גפלו מב' וג' פלים דמפרש השאילתות דאינו פוסל, רק אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון [ובאמת בשאילתות בפ אחרי לא נמצא רק הדין דשנים ושלשה פלים מצטרפין אבל בד' וה' אין מצטרפין אבל מש"כ המרדכי בשמו דאינו פוסל רק אם התחיל השני וכו' ליתא בשאילתות לפנינו רק כן נמצא הגנוסחא בסמ"ג בהלכות מקוואות בשמו והובא בהגהות שאילות שלום להגאון מהרי"ב ז"ל ופשוט שפן הנה הגירסא בשאילתות גם לפני המרדכי ונראה דלמד זה מהמשנה דסופ"ג דמקוואות הגאמר לענין טהור שגפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין דאימתי בזמן שהתחיל השני וכו' ע"ש]: אבל מה דמסיים המרדכי הלכה רגילים פשמנקים את המקנה וכו' אינו מד' השאילתות רק מד' המרדכי בעצמו וכן בשו"ת מהרי"ק שם לא הביא זה רק מד' המרדכי רק בתרומת הדשן בסי' רנ"ח פתיב דמרדכי פתיב מדברי השאילתות דרגילים פשמנקים המקנה וכו' וקור ופלי דבריו וכתב ודקדק המרדכי מד' השאילתות מדקאמר פוקקין נקבי הגביעה וכו' משמע להדיא דחשב דהמרדכי העתיק זה מד' השאילתות [ופשוט שהמרשים גמשה אחר דברי התוה"ד בזה] אבל באמת בשאילתות ליתא מזה מידי רק הם דברי המרדכי בעצמו [וגם מש"כ התוה"ד ודקדק המרדכי מדברי השאילתות וכו' מדקאמר פוקקין נקבי

הנביעה אלמא במעין איירי ג"כ אינו אמת דהדבר ברור כשמש מש"כ במרדכי אחר זה ונראה לי ההדיוט אינו מד' המרדכי רק איזה תלמיד טועה כתב פן בצידו.

אבל באמת אינו ראיה כלל מד' המרדכי דס"ל פן וכמו שאכתוב לקמן בסמוך בעז"ה] וגרם להתה"ד בזה מחמת שלא היה לפניו השאלות לעיין בו דעדיין לא נדפס בגמיו וחשב דכל דברי המרדכי הם העתקה משאלות: ולכן לפי זה מש"כ התה"ד אח"כ ומעתה פינו דברי השאלות דברי קבלה הן וקדמון היה אין לזוז מדבריו והכי פותבים התוס' ושאר המספרים בכמה מקומות דאין לזוז מד' השאלות עכ"ל התה"ד שם.

ואמנם לפי מש"כ בעז"ה דבריו בטילין מעיקרון דמעולם לא אמר זה השאלות וגם מד' המרדכי גופא אינו ראיה וכמו שאכתוב לקמן בסמוך: ועתה נבוא למש"כ במרדכי אח"כ ונ"ל נראה לי אני הדיוט מדקאמר פוקקין נקבי הנביעה דאפילו במעין קאמר שפוסל ג' לוגין שאובין ודלא פרבינו שמחה ואו"ז ותשובת הר"מ לקמן עכ"ל נראה לי ברור דאינו מד' המרדכי בעצמו רק הוא הנ"ה מאיזה מפרש שמדייק פן מלשון המרדכי [וכ"כ שם בהגהת הב"ח דהוא הג"ה]: והנה לפי דעת בעל הג"ה זו דברי המרדכי סותרין זא"ז תוך כדי דיבור דהא תיקף בסמוך הביא דברי האו"ז ורבינו שמחה ועוד כמה ראשונים דבמעין אינו פוסל שאיבה כלל ולא הביא שום מחלוקת בזה.

אבל באמת אבאר בסמוך בעז"ה דאין פאן שום סתירה בד' המרדכי ודבריו שפכאן אין שום ענין למה שהביא בסמוך בשם האו"ז ורבינו שמחה אף בתחילה אבאר ד' המרדכי שכ' שם בסמוך.

וכן מצאתי בתשובת רבינו שמחה בספר אבי"ה דבמעין לא פסיל ג' לוגין. וכבר היה מעשה בגינשפורק שהיו מנקין את המקנה וכשנחסר ממ' סאה נשפף מן הפלי למקנה ופסלו ה"ר משה ב"ר חסדאי.

ותמה ע"ז דלמה פסלו הלא המקנה דגינשפורק היה מעין עכ"ל המרדכי [ויש שם הסרון הנזכר בד' המרדכי במש"כ ולא נודע ראיה מנזן שהרי מקנה שפגינשפורק מעין הוא ואין המשך לדברים אלו שמשמע שמה שמסיים שהיה מעין ולא מקנה ולכן לא נודע הראיה ואיזה ראיה הובא במעשה הלזו רק דכתב דפסלו ה"ר משה והול"ל ולא נודע לנו טעמו: ואכן באמת כל לשון זה הועתק מאור זרוע בה' מקנאות סימן של"ו ושם באור זרוע איתא בזה הלשון ולא שמעתי ראיה שלו מנין.

ואף ע"ז אני תמה כי המקנה שפגינשפורק הי' מעין ואין מים שאובין פוסלין בו כמש"כ מורי רבינו שמחה זצ"ל כ"ה הלשון באו"ז וכן צ"ל גם במרדכי. ועיי"ש עוד באו"ז דמסיים דדברי רבינו שמחה נראה עיקר דבמעין לא שייך לפסול בו שאיבה דחדא פינון שהוא מקנה לכלים הרי שם מקנה עליו ואינו נפסל עוד בשאיבה.

ועוד דנראה לו דאף לאדם לא צריך מ' סאה כגון תינוק קטן שגופו עולה בפחות ממ' סאה וכו'. ועוד הביא ראיות לזה מפמה משניות דגם לאדם א"צ מ' סאה עיי"ש.

ומש"כ ולא שמעתי ראיה שלו מנין קאי על מה שכ' לעיל להביא ראיה לדעת רבינו שמחה דמים שנופלין מן הפלי למקנה פוסלין את המקנה ואף שהאדם אינו מכנין לכוף ומביא ראיה מהתוספתא דמקנאות פ"ד דהעולין באצטליא פוסלין את המקנה.

ושוב הביא ראיה לדבריו מהמעשה דריגון שבזרק שפסל אותו הרב ר' משה ב"ר חסדאי בכה"ג אלמא דס"ל בפשיטות פרבינו שמחה דכל שנשאב בכנונה אפי' דהנפילה למקנה הנה שלא בכנונה פוסל את המקנה.

אף פתב האו"ז דלא נודע הראיה שהביא הר' משה לזה דגם בנפילה שלא בכנונה פוסל דאינו זוכר רק המעשה שפסלו הר' משה אבל טעמו ונימוקו שלו לא שמע כ"ה פוננת האו"ז בלי ספק.

ושוב פתב האו"ז דמ"מ אני תמה דלמה פסלו הר' משה ב"ר חסדאי דהא המעשה הנה במעין ובמעין אינו פוסל שאיבה וכן צ"ל במרדכי: ומ"מ עדיין אנו צריכין ליישב ד' המרדכי הסותר דבריו דמתחילה פתב דפוקקין נקבי הנביעה משמע דס"ל בפשיטות דבמעין ג"כ פוסל שאיבה ובסוף העתיק לד' האו"ז ורבינו שמחה דס"ל להיפך: ונ"ל דאלו ואלו דברי אלקים חיים הם והוא דלכאורה ראוי לחקור פיון דשיעור מ' סאה לא פתיב בתורה רק דתו"ל למדוה מדכתיב גבי בע"ק ורחץ במים את כל בשרו ודרשינו מים שכל בשרו עולה בהן ושיערו חכמים דשיעור שתכסה כל גופו בבת אחת באדם בינוני הוא מ' סאה.

והלכך אפילו באדם קטן דא"צ מ' סאה לכסות כל גופו מ"מ צריף מ' סאה דלא חילקה התורה דהתורה נתנה שיעור אחד לכל האנשים וכ"כ הרא"ש באמת בריש הלכות מקנאות: והנה לכאורה תימה דא"כ גם במעין גימא כף ומנ"ל לחלק בין מעין למקנה.

והנה הרא"ש ז"ל מביא באמת מזה ראיה לדעת ר"י דלאדם גם במעין בעיניו מ' סאה אף לאדם קטן דהא לא חילקה התורה בין אדם קטן לאדם גדול במעין דהא בתורה לא הוזכר דווקא במקנה דינא הכי: ואמנם לישב דעת הפוסקים דס"ל דמעין גם לאדם סגי שתכסה גופו בבת אחת כל אחד לפי מה שהוא היינו משום דבברייתא בתגינה י"א איתא במים בימי מקנה ופירש"י למעוטי שאובין.

אבל התוס' מאנו בזה וכתבו דר"ל במי מקנה באשפון ולא זוחלין. וא"כ י"ל דפליגי בזה דהרא"ש והר"י ס"ל כפרש"י דלא בא למעט רק שאובין ולא מיירי דווקא במקנה אלא מיירי גם במעין.

וא"כ מוכח דגם במעין בעיניו מ' סאה מה"ת. אבל דעת החולקים ס"ל כפי' התוס' דר"ל באשפון הרי דמיירי במקנה.

וא"כ גם מאי דדרשינו מסיפא דקרא דבעיניו מ' סאה ג"כ אינו אלא במקנה. אבל במעין רישא דקרא י"ל דלא בעיניו מ' סאה ואדרבה מדמטהר בזוחלין ש"מ דלא בעו מ' סאה וכמש"כ הריב"ש בתשובה בסימן רצ"ב דהא דפסול זוחלין במקנה הוא משום דליכא שיעורין דמים בעת שהן זוחלין דאין הזוחלין מתערבין ונ"ל ראיה לדברי דהנה לפי רש"י קשה למה נא פתבה התורה זה בתחילה גבי זב דבעיניו שיהא כל גופו עולה בהן ושלא יטבול בשאובין אלא ונדאי דפסול שאיבה ידעינו מקרא דמעין ובור וכמו דאיתא בתו"כ ולא בא קרא במים אלא לאשמעינו דבעיניו דקווי וקיימו וזה לא בעיניו רק במקנה וכן מאי דדרשינו מפל בשרו שיהא כל גופו עולה בהן ג"כ לא בעיניו רק במקנה והלכך גבי זב לא הנה יכול הפתוב לכתוב פן דהרי זב בעי מים חיים ובמים חיים פשר אפילו

בזוחליו וגם לא בעי מ' סאה ולפיכך לא פתב זה רק גבי בע"ק אבל לדעת הסוברים
דלאדם גם במעין בעי מ' סאה קשה טובא דלמה לא פתיב כל גבי זב דקדים בפרשה שם
מקמי קרא דבע"ק והדבר צ"ע בזה: ואין להקשות על דעת החולקים דס"ל דבמעין סגי
בכ"ש גם לאדם משום דגבי מעין לא פתיב כל בשרו א"כ מנלן דבעינו שיטבול כל גופו
בבת אחת דהא אינו קושיא דבאמת בתו"כ פ' אמור יליף דצריה לטבול כל גופו בבת
אחת מדכתיב שם ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו פאתת אף במים כולו פאתת
עכ"ל התו"כ והוא ברשפ"א בתו"ה בשער הטבילה ופשוט דאם אינו ענין למקנה תנהו
ענין למעין וכבר הזכרתי מזה לעיל בתשובה מ"ד ע"ש: אף דגבי מעין לא בעי שיעור
במים כדי שיהא כל גופו של אדם בינוני טובל בהן בבת אחת כמו שהוא עומד אלא כל
שיתפסה גופו בבת אחת באיזה אופן שיהיה כגון באדם קטן או אפילו באדם גדול אף
אם יניח עצמו על קרקע של המעין בפישוט ידים ורגלים ויהיה במים כדי שיתפסה כל
הגוף בבת אחת סגי בהכי וכן פי' באור זרוע בשם רבינו שמחה דהא דתנודמעין מטהר
בכ"ש ר"ל בכל שהוא אדם אם הוא אדם קטן סגי בפחות ובאדם גדול צריה יותר אף
שיהי' כ"כ מים כדי שיתפסה גופו בבת אחת כן פירש רבינו שמחה ז"ל.

וא"כ מצינו שני מיני מעין דמעין שיש בו פשיעור שיתפסה גופו לכל הפחות אם יניח
עצמו אדם קטן בפישוט ידים ורגלים אז בנדאי תו אינו פוסל שאיבה שהרי יש בו שיעור
שלם לאיזה אדם.

אבל אם יש בו כל שהוא ממש ואינו ראוי לשום אדם לטבול בו בבת אחת אז בנדאי לא
מקרי מעין שלם רק מעין חסר ובכה"ג בנדאי יש לפסול בו שאיבה דמה לי מקנה
שחסרה מ' סאה ומה לי מעין דאינו יכול להתפסות בו בבת אחת לשום אדם: ומאחר
שהודיענו ד' לנו את כל אלה מעתה דברי רבינו המרדכי מאירין פשמש בצדקרים
דמתחילה שכ' דצריה לסתום נקבי הנביעה בעת שמנקין אותו היינו משום דבעת הנקיוי
הרי לא נשאר בו רק כל שהוא ממש ושפיר פוסל בו שאיבה לד"ה ושום אדם לא יחלוק
בזה ומה שהביא לבסוף בשם מהר"מ ז"ל על המקנה ששאבו אותו בכלי מנוקב וכו'
והתיר מפח שני טעמים.

נדא פניו שהפלי מנוקב בשוליו אין תורת פלי עליו. ועוד פניו שהיה מעין ומעין אינו
נפסל בשאיבה אינו שום סתירה ע"ז פלל דשם הוזכר בלשון השואל דחשש דשמא בעת
שנפלו מן הפלי לא היו במקנה מ' סאה ומשמע דזה פשוט ליה דהרבה מים היה בו אף
שהיה חסר ממ' סאה ומשמע שם מלשונו ז"ל דלא נקנה לגמרי רק נשאר בה הרבה מים.

וע"ז שפיר פסק דאינו נפסל בשאיבה וכן מה שהביא בשם רבינו שמחה לא מיירי בעת
נקיון רק דכ' דבמעין לא נפסל בג' לוגין וי"ל דמיירי בגוונא אם יש במעין דיתפסה גופו
בבת אחת וכן במעשה דרעגינשבורג איתא שם בהדיא הלשון וכשנחסר מ' סאה נפלו מן
הפלי למקנה הרי דהרבה מים הי' בו רק דמ' סאה לא היה בו ושפיר תמה ע"ז המרדכי
דהלא היה מעין ובמעין לא בעינו מ' סאה.

ובזה דברי המרדכי מאירין פשמש בצדקרים: וראיה לדברינו דהרי המרדכי בעצמו
הסכים לדעת הסוברים דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם והאיה אפשר דיהי סובר דיפסול
בו שאיבה אלא ונדאי דר"ל אם אין בו אפילו כדי שיתפסה גופו בבת אחת בשום אופן

בעולם וגם בשום קטן שבעולם וגם אפילו תינוק בן יומו ליפא בו פדי להתפסות ובכה"ג
בונדאי פוסל שאיבה.

ובזה ניקח לי מה שראיתי במקונאות שהיו בפה בשנים קדמוניות קודם שנתניסדו
מקונאות החדשים בשנת תר"ח שבעת הנקוי היו מקפידים מאוד לנקות בכלים מנוקבין
דונקא וכמו שפסק הרמ"א בהגה"ה ואלו בעת הטלת מים חמין לא ראיתי מעולם
שידקדקו שלא להטיל בו מים חמין עד שיקוו המים לשיעור מ' סאה ומעולם תמהתי ע"ז
וגם בד' הרמ"א ז"ל לא הזכיר דין זה רק בעת הנקיון ולמה לא הזכיר דמעין שעדיין לא
נקנה המים למ' סאה אסור לשפוך בו מים שאובין.

ואכן לפי מש"כ ניקח הפל בעז"ה ומנהג אבותינו תורה היא ועפ"ז דברי המגיה במרדכי
הנ"ל שפתב דמד' המרדכי שכ' דפוקקין נקבי הנביעה מוכח דחולק ע"ד מהר"מ בתשובה
ורבינו שמחה ז"ל אינם נכונים כלל דשפיר עולה דבריו גם לדבריהם דבמקום שאין בו
רק כ"ש ממש הפל מודים דפוסל בו שאיבה כיון שאינו ראוי לשום אדם: ואין להקשות
דאמאי לא חשיב במתניתין דכלים פ"ז דחשיב שם דהפל לפי מה שהוא אדם לענין קומץ
ולקטרת של יוה"כ ולענין עירוב ולענין יוה"כ.

ולכאורה הו"ל למחשב ג"כ דשיעור מקנה במעין ג"כ הפל לפי מה שהוא אדם דהא אינו
קושיא כלל דהתם נאמר בתורה ובדח"ז"ל שיעור בזה כגון בעירוב דנתנו חז"ל שיעור
ב' סעודות וכן ביוה"כ מלא לוגמיו ובמנחה נתנה התורה שיעור מלא קומצו וביוה"כ
מלא חפניו ושניף ע"ז למתני דשיעור הנה שיערו באדם כל אחד לפי מה שהוא לפי גדלו
וקטנו.

אבל במקנה לענין מעין לא הוזכר שיעור כלל בדברי חז"ל פמה יתא בו דיהא נצרך
התנא לאשמעין דהשיעור הנה תליא לפי גודל האדם רק אמרו שיהיה כל גופו מתפסה
בבת אחת וממילא ידעין דכל אחד כפי מה שהוא ואיזה טעות יכול ליפול בזה אבל
משא"כ בקמיצה ובהשוהה מלא לוגמיו ביוה"כ וכן בחפינה ובמזון שתי סעודות יש
לטעות דשיערו הפל כפי מידת אדם בינוני הוצרך התנא לאשמעין דהפל לפי מה שהוא
אדם וכבר כתבנו לעיל בתשובה הקודמת דמה שהקשה הגאון בעל טו"א ז"ל בחגיגה
י"א דאמאי לא חשיב מ' סאה דמקנה של מי גשמים דהפל לפי מה שהוא אדם.

במח"כ אין בקושיותו כלום דהא מ' סאה דמקנה פשר אפי' לעוג מלך הבשן ואף דאינו
יכול להתפסות כל גופו בבת אחת יכול להרפין במים גופו וראשו או דיהא מגנדר כבניתא
ואדרבה לא תליא לפי מה שהוא אדם ולעולם משערינן באדם בינוני כשהוא עומד והלכך
לא שניף למתני זה התם כלל וכלל וכל זה נ"ל ברור: והנה לכאורה יש להעיר על מש"כ
הגר"א ז"ל בבבאוריו בסי' ר"א ס"ק ה' בשם הריב"ש דטעמא דמקנה אינה מטרת
בזוחלין ומעין מטרה בזוחלין משום דמים הזוחלין אינן חיבור זה לזה והלכך במקנה
דבעינן שיהא מ' סאה לאדם מה"ת משו"ה אינה מטרת בזוחלין משום דבעינן שיהא מ'
סאה כאחת משא"כ במעין דמטהר בכ"ש לא איכפת לן מה שאינן חיבור זה לזה.

ולכאורה קשה על זה דא"כ למה צריך קרא דבמים למעט זוחלין לפי התוס' בחגיגה י"א
תיפוק ליה מקרא דאת כל בשרו דילפינן מיניה דבעי' מ' סאה ובזוחלין ליפא מ' סאה

בניחוד וכן קשה לדעת הפוסקים דס"ל דגם מעין בעין לאדם מ' סאה היא מעין מטהר בזוחלין גם לאדם אבל יש לנישב די"ל דס"ל להריב"ש פדעת הר"ש במקונאות דמקנה דפסול בזוחלין אפי' אם הזחילה למעלה ממ' סאה ויש מ' סאה במקנה שעומדין באשפורן ואין גזחלים פלל והובא דעתו בטוש"ע בסעיף נ"ה בהג"ה ועל זה שפיר צריך קרא: ובה ניחא נמי מה דמעין מטהר בזוחלין גם לאדם היינו אם זוחלין למעלה ממ' סאה ואכן תקשה על הרא"ש ו"ל דפסק דזחילה אינו פוסל רק אם הזחילה למטה ממ' סאה וגם סובר פדעת ר"י דלאדם בעינן מ' סאה א"כ היא מעין מטהר בזוחלין אפי' למטה ממ' סאה וצ"ל באמת דהרא"ש סובר דזוחלין שפיר הוי חיבור ולא דמי לקטפרס דמשופע ביותר וראיה לזה מהא דעבד אבנה דשמואל מפצי לבנתיה לטבול בנהר פרת ביומי תשרי ואף דכל נהר המים זוחלין גם למטה ממ' סאה וע"כ דנהר לא דמי לקטפרס וכמו שכ' הב"י והבאתיו לעיל בסימן הקודם משום דהולך במישור לא מקרי קטפרס ומיהו מהא דאבנה דשמואל הנ"ל אינו מןכרח לומר דס"ל כהב"י דאף להראב"ה דס"ל דנהר דמי לקטפרס מ"מ הא כבר תירץ דאף בקטפרס דאינו חיבור היינו המים שלמטה להמים שלמעלה ואסור לטבול סמוך למוצא הנהר במקום דעדיין לא יש שם מ' סאה אבל לאחר שירדו מ' סאה מים מותר לטבול משום דהמים שלמעלה שפיר הוי חיבור להמים שלמטה והא דמקשה הראב"ה דווקא מהא דטובלין בנהרות ולא מקשה מהא דמעין מטהר בזוחלין נראה דס"ל ג"כ פדעת הר"ש דבמקנה פוסל זחילה גם למעלה ובכה"ג הכשירה התורה במעין אבל בנהר דהזחילה הוא גם למטה ממ' סאה שפיר מקשה היאך טובלין בנהרות ולפי זה יש ג' שיטות בטבילה דנהר דעת הראב"ה דאין טובלין רק לאחר שירדו מ' סאה ממקום מוצא הנהר ולדעת הב"י טובלין בו בכל מקום דזוחלין לא דמי לקטפרס ולהריב"ש ג"כ טובלין בו בכל מקום משים דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם ולא איכפת לן בזחילה.

פן נ"ל לבאר בדינים אלו: סימן מו ראיתי לברר פל דיני פסולי המקנה והכשרה ע"פ דעת פל הפוסקים ו"ל ואלו הן: א) פסול הנייה ע"י טומאה ומקורו מהמשנה דפרה פ"ו משנה ד' ומייתי לה בזבחים וד' כ"ה) ונפק"ל מדכתיב יהיה טהור ודרשינו דהווייתו ע"י טהרה תהא.

הרמב"ם לא ס"ל פלל פסול זה גבי מקנה וטעמו כתב הב"י בסימן ר"א ד"ה והרמב"ם כתב וכו' פל פלי וכו' מדלא נשנה משנה זו במקונאות רק בפרה מסתמא אינו נוהג דין זה רק במידי דבעי מים חיים כגון זב ומצורע ואפר פרה עכ"ל.

אכן דבריו תמוהין דא"כ אפתי הו"ל להרמב"ם להביא זה בהלכות מקונאות ולענין זב דהא הרמב"ם הביא שם דין זב דבעי מים חיים והו"ל לבאר דבעינן שיהא הנייה ע"י טהרה ומדלא הביא זה רק בהלכות פרה אדומה [בפ"ו הלכה ח'] ש"מ דס"ל דאינו נוהג זה רק באפר פרה או גבי מצורע דכתיב נמי התם אל פלי חרש על מים חיים [והא דלא הביא זה גם בהלכות טומאת מצורע י"ל דסמך על מש"כ בה' פרה אדומה] וטפי נ"ל דלא ס"ל פן אפי' גבי מצורע רק באפר פרה משום דהתם כתיב ונתן עליו מים חיים אל פלי ובעינן שתהא חיותו בכלי] וכיון שנתהווה ע"י דבר המקבל טומאה בטל חיותו וראיה לזה מדלא נשנה זה גבי מעלות דמקונאות דלדעתהב"י דלזב דבעי מים חיים פוסל הנייה

ע"י טומאה אבל בשאר כל הטמאים פשר הו"ל למחשב נמי הנייה ע"י טומאה כמו דחשיב שם מים המוכין ולכן דברי הב"י בדעת הרמב"ם צ"ל"ע: ב) רבינו אליעזר ממיין ז"ל בספר יראים שלו ומייתי ליה המרדכי בפ"ב דשבועות דס"ל דאינו נוהג זה רק במידי דבעי מעין פגון זב או לאפר פרה ולמצורע וכמו שכתב הב"י לדעת הרמב"ם וכתב דאף דלא נשנה זה רק בפרה אנומה מ"מ פגון דנפק"ל מדכתיב יהיה טהור והו קרא גפי מעין פתיב ומשמע דבכל מידי דבעי מעין בעינו הנונייתו ע"י טהרה.

ועוד פתב המרדכי שם בשם ספר יראים דאף לענין שאר טמאים נמי דלא בעי מים חיים מ"מ נ"מ דאם נתהנוה המים למקנה ע"י דבר המקבל טומאה בטל תורת מעין מיניה ונעשה דינו כמקנה של מי גשמים ואינה מטהרת רק באשפוןן ואף שהיא מחוברת למעין.

וע"י בספר ראשית בכורים למר אחי הגאון ז"ל (ד' ע"א ע"ב) שכ' דהספר יראים מפרש דהא דאמר ר' יוסי [במקנאות פ"ה משנה ה'] דהמעין שהעבירו ע"ג כלים דהרי הוא כמקנה ר"ל מה"ת משום דכתיב יהיה טהור ילפינו מיניה דמעין בעינו הנונייתו ע"י טהרה אבל נתהנוה ע"י דבר המקבל טומאה בטיל מתורת מעין ור"י דפליג התם ואמר דהרי הוא כמו שהיה צ"ל דלא ס"ל פלל דרשה זו דיהיה טהור [אמנם צ"ע דא"כ הו"ל לפלוג נמי על המשנה דפרה ה"ל בנתן ידו או רגלו פדי שיעברו מים לתביות דלר' יהודא פשר גם בנה דהא לא ס"ל פלל דרשא זו] ולשיטתו אגיל דס"ל שם במשנה ה' דיכול להעמיד הזחילה ג"כ בדבר המקבל טומאה ע"ש בספר ה"ל שהאריף בנה: ונ"ל דכ"ש לדידיה במעין שהעבירו ע"ג השוקת דבונדאי פסול מתורת מעין מה"ת דהא לא גרע פלי מדבר המקבל טומאה ואין צריף לדחוק למש"כ הר"ש ז"ל שם דהוא משום גזירה דלדעת הרא"מ י"ל דפסיל מתורת מעין אבל עדיין הו"ל דין מקנה ומיהו לשון פסול לא משמע כן.

ומיהו דברי בעל ספר יראים צריף עיונא טובא דהרי קרא דיהי' טהור פתיב גם אחר תיבות ומקנה מים ואיך אפשר דלא קאי רק אמעין דכתיב לפני פניו ולא אמקנה דכתיב לפניו. ועוד תקמה דא"כ אמאי לא חשיב לה בהדי מעלות דמקנאות דאם הי' הנונייתו ע"י טומאה דינו כמקנה וצ"ע.

וכן מצאתי בשו"ת הרא"ש ז"ל סימן ל"א שרצה לפרש ג"כ בתחילה דעיקר הנונייתו ע"י טהרה לא נאמר רק במעין דאם היה הנונייתו ע"י טומאה נאבד שם מעין מיניה ונעשה מקנה ופסול לזבים ומצורעים ובנה יישוב דעת ר"י בעל התוס' דסובר דכולו שאוב נמי דרבנו.

דלכאורה תמוה דהיאף לא העלה על לבו המשנה דפרה ה"ל דהנייה ע"י טומאה פסול מה"ת וכולו שאוב נמי הוי הנייה ע"י טומאה. וכן קשה על הרמב"ם דהא הוא נמי סובר דכולו שאוב מדרבנו אלא על פרחו דסוברים דלא נאמר פסול הנייה ע"י טומאה רק במעין דאם נתהנוה ע"י דבר המקבל טומאה פסול לזבין ולמצורעים ולשאר מידי דבעי מים חיים אבל לשאר הטמאים פשר אף דמשמע בדברי הרא"ש שם אבל לענין לבטלו מתורת מעין שלא יהיה מטהר רק באשפוןן מה"ת לא ודלא פדעת בעל ספר יראים ה"ל ודעתו זה בכולו שאוב נמי בטל מתורת מעין לענין זב ומצורע אכן גם על דעת זו

תסובב ב' הקנשיות הנ"ל שכתבנו דנדא דהא הפתוב על שניהם אמר דיהל טהור ואיך אפשר להפסיק הפתוב בספינא חריפא ולומר דלא קאי רק על תיבת מעין שלפני פניו.

ועוד קשה דהו"ל למחשב במעלות דמקנאות דמעין שהעבירו ע"ג השוקת או ע"ג דבר המקבל טומאה דפסול לזבין ולמצורעין אבל מטהרין בזוחלין וכמו במים המוכין. ונדעת בעל ספר זרעים דאין מטהרין רק באשפון קשה יותר דעד דמחלק שם בין מעין למקנה לפלוג ולתני בדידה ובמעין גופא יש למצוא דאינו מטהר רק כמקנה גון מעין שהעבירו ע"ג דבר המקבל טומאה או שהעבירו דרף פלי ומיהו יש ליישב ודו"ק: שיטה ג' דעת הרא"ש ז"ל בה' מקנאות הלכה י"ב דפסול זה נוהג בין במעין ובין במקנה.

אך דווקא אם נפסק המים מן המעין בעת שעברו ע"ג דבר המקבל טומאה אבל אם היו מחוברין למעין או למקנה פשר דהמקנה נטהרת ע"י השקה ומה בכך שגפסול המים ע"י שנה אותם ע"י דבר שמקבל טומאה מ"מ הא המקנה חוזרת ומטהרת ע"י השקה [ולשון השו"ע בסעיף מ"ט שכתב דחשבינו לזה המקנה שממשיך המים לתוכו פאלו הוא מחובר למעין וכו' תמוה מאוד דמשמע דאף אם אינו מחובר מ"מ חשבינו פאלו הוא מחובר ובאמת שנה אינו דוודאי בעינו שיהא מחובר ממש ובאמת ברא"ש איתא הלשון בהדיא פינו ש מי המקנה מחוברים למעין או למקום אחר עכ"ל ומשמע דבעינו שיהא מחובר ממש: והנה מפשטיות לשון הרא"ש ז"ל שם שכ' ועוד אני אומר שאם הסילון של מים מתכת מביא את המים ממעין או ממקנה אחר אע"ג דהנניתן ע"י טומאה פשר וכו' דמקנה שפולק שאיב נטהר בהשקה וראיה ממשנה דמטהרין את המקנאות משמע דס"ל דסגי דבעת שמהנה ע"י דבר המקבל טומאה יהי מחובר אף שתיכף יפסקנו מן המעין דהא מדמי ליה לדין המשנה דלהתם ושם משמע להדיא דסגי בהשקה דרגע אחד וכן כתב הש"ך בסי' ר"א ס"ק ק"ה לדעת הרא"ש ודלא כהפרישה בשם הד"מ שכ' דאינו פשר לדעת הרא"ש רק אם ישאר מחובר לעולם [ומש"כ הש"ך שם ואף דיש לחלק ולומר דסילון גרע טפי אולי דכוננתו דהתם שמיירי בפסול שאיבה דהוי דרבנן הלכך סגי בהשקה דרגע אחד משא"כ הכא לענין הנה ע"י טומאה חמיר טפי דהוי דאורייתא ובאמת גם הרע"ב במשנה שם כתב דבשאיבה דרבנן הקילו אבל תמוה לי דהיאך אפשר לחלק דהלא התם במשנה איתא דמביא סילון של חרס או של אבר ונהרי בסילון של אבר איפא נמי פסיל דהנה ע"י טומאה ואעפ"כ מהני השקה ברגע אחד והו אמת דבתשובה להרמב"ן סימן רכ"ז מפרש דהו סילון של אבר מיירי שהוא מחובר לקרקע והובא בב"י ד"ה ומ"ש בד"א דממשיך אבל כפר כתב הב"י שם דהרא"ש מפרש דבסילון תלוש איירי ע"ש [ופשוט דכוננתו דכיון דהרא"ש מדמי פסול דהנה ע"י טומאה דמהני ביה השקה כמו בשאובין שפיר י"ל דמיירי אפילו בסילון תלוש] ובאמת שיש הוכחה לד' הרא"ש דהא סתם שאובין הוא דנשאבו ע"י פלי המקבל טומאה וא"כ יש בהן גם פסול מהנה ע"י דבר המקבל טומאה ואעפ"כ מהני השקה]: איברא דיש לתמוה על הרא"ש ז"ל דהרי עיקר מקור דין זה דהנה ע"י טומאה נובע מהמשנה דפרה הנ"ל.

ונהרי התם ע"כ מיירי דבעת שהנניח ידו לעבור לחבית עדיין מחובר למעין דהא במי חטאת בעינו שיהא חיותן בפלי וצריך שמי המעין בעצמו יבואו לתוך הפלי [ואם נפסק פסול] ואעפ"כ פסול אם נתן ידו הרי דלא מהני השקה להנה ע"י טומאה פלל וכלל אבל

נ"ל ליישב דברי הרא"ש ז"ל ע"פ דברי הש"ס דפסחים (דף ל"ד) דאמרין שם דלמי
התג לא מהני השקה דמעלה עשו בקדשים דאין זריעה להקדש וא"כ כ"ש למי חטאת
בנודאי עשו מעלה דלא מהני בהו השקה וא"כ י"ל דהרא"ש מפרש דהא דתנו דפסול
היינו מדרבנן משום מעלה וזה נ"ל כפיתור ופירח ליישב דברי הרא"ש ז"ל: אמנם מ"מ
זה זכינו לדין דדעת הרא"ש הוא דבין במעין ובין במקנה נוהג פסול הנה ע"י טומאה
מה"ת וכ"ה דעת רש"י ז"ל להדיא בנבחים (ד' כ"ה ע"ב) ד"ה הווייתו והביאו המרדכי
שם והובא גם בב"י: שיטה רביעית.

יש להרשב"א בשער המים וכן בתשובותיו דאפי' אם הוא מחובר למקנה אחרת לא מהני
וקא דתנו בפ"ו דמקנאות דמטהרין את המקנאות דמביא סילון של אבר וכו' התם מיירי
דהסילון מחובר לקרקע: ולכאורה נראה דגם דעת בעל יראים הנ"ל ג"כ פהרשב"א ז"ל
בזה דהא כתב דהנה ע"י טומאה פוסל נמי גבי מעין גם לענין זוחלין דאם נתנה ע"י
דבר המקבל טומאה שוב אינו מטהר רק באשפורן.

ולכאורה ע"כ צ"ל דמיירי שלא נפסק מהמעין דאם נפסק בלא"ה אינו מטהר רק
באשפורן לאיזה שיטות הפוסקים שיובא להלן אי"ה ואעפ"כ ס"ל דבטל תורת מעין
מינה ודלא פהרא"ש: אמנם אחר העיון נראה דאינו ראיה פלל די"ל דאף הרא"ש מודה
דאף שהוא מחובר למעין מ"מ פינו שנתהנה ע"י דבר המקבל טומאה שוב אינו מטהר
בזוחלין וקא דהכשיר הרא"ש היינו לטהר באשפורן ואפשר דאף במקנה דעלמא שהיא
מחוברת למעין ג"כ אינה מטהרת בזוחלין ולקמן יבואר גם מזה בעז"ה [נדע דזה פשוט
דהמים שנמשכו מן המעין אל מקום אחר ולא נמשכו ע"י דבר המקבל טומאה וגם עתה
בעת שנתקצו המים יש להם ג"כ חיבור למעין הקודם אז בנודאי מטהרין בזוחלין לכל
הדעות ודווקא מקנה של מי גשמים שהם מחוברים למעין י"ל דאין להם דין מעין.

אבל מים אלו הא באו מן המעין ולא נתבטל שם מעין מהם כן נראה לי ברור]: ועוד יש
לדחות דלעולם אם הוא מחובר למעין מטהר נמי בזוחלין ואף אם נתהנה ע"י דבר
המקבל טומאה והספר יראים מיירי באמת דנפסקו מן המעין ומשו"ה אינן מטהרין רק
באשפורן וס"ל להספר יראים פדעת הסוברים דמעין שנפסק ג"כ מטהר בזוחלין וכמו
שיובא להלן בעז"ה.

וקא דתנו בפ"ה דמקנאות דמעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו דהרי הוא כמקנה מיירי
דהבריכה היתה מלאה מי גשמים משו"ה דינן כמקנה אבל אם היתה הבריכה ריקנית
היא מטהרת גם בזוחלין כמו מעין גמור ואף שנפסק וכמו שפירשו הר"ש והרא"ש ז"ל
אף אם נתהנה ע"ג דבר המקבל טומאה אינו מטהר רק באשפורן: ולפי זה אני תמה על
מר אחי הגאון זצ"ל בספרו ראשית בכורים שם שכתב דלדעת בעל ספר יראים שם צ"ל
דר"י ור"י פליגי בעיקר דינא אי בעינן הנה ע"י טהרה וזה דוחק באמת דא"כ סתמא
דמשנה דפריה דלא כר' יהודה [וזה ג"כ דוחק לומר דגבי פרה מודה ר"י משום דמעלה
עשו בפרה דאין זה במשמע דמלשון המשנה משמע דמדינא פסול].

אכן לפי מש"כ י"ל דנודאי הכ"מ דבעינן הנה ע"י טהרה רק דפליגי אם מחובר למעין
גם עכשיו דמצד הדין בנודאי פשר מתורת השקה ובמעין שהעבירו ע"ג השוקת ג"כ

מצד הדין הנה פֿשר אַלא דַרְבַּנּוּ פֿסלוּ מִשׁוּם גְּזִירָה וּפְלִיגִי ר"י ור"י אי גַם בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה שִׁינָה גְּזִירָה זוֹ אוֹ לֹא.

ובְעֵיקָר הַדִּין אִי קִי"ל כר"י בְּזָה אוֹ כר' יוֹסִי אִינוּ מְבִנְיָר כ"כ דְּהָא בְּסִפְרֵי יִרְאִים לֹא מִיָּרִי מִדִּין זֶה מִיָּדֵי וְהָרָא"ש אַדְרָבָה נִרְאָה דְּפָסֵק כר' יְהוּדָה דְּאִם מְחֻבָּר לְמַעַן פֿשר לְגַמְרֵי וּמִשְׁמַע דַּס"ל דְּמִטְהָר אִפִּי בְּזוֹחֲלִין וְאֶפְשָׁר מִשׁוּם דְּסִתְּמֵי מִשְׁנָה דְּגוֹדֵר פְּלִים כר"י וּמְחַלְקֵת וְאַח"כּ סִתְּמֵי הַלְכָה פְּסִתְּמֵי וְכִמוּ שֶׁכָּתַב שָׁם מֵר אַחֲזֵי ו"ל בְּשֵׁם הַמְרַדְכֵי ע"ש.

אַמְנֵם לְהָרָא"ש לְשִׁיטְתוֹ אִין זֶה רְאָיָה דְּהָא מְפָרֵשׁ פִּירוּשׁ אַחַר בְּמִשְׁנָה דְּגוֹדֵר פְּלִים וְדו"ק: וְעוֹד רְאִיתִי לְתַמּוּהָ עַל מֵר אַחֲזֵי ו"ל שָׁם שֶׁכָּתַב דִּישׁ לָנוּ לְהַסְתַּפֵּק וְכו' דְּאִף שֶׁלְעַנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה פּוֹסְלִין אֶת הַמְקַנָּה לְגַמְרֵי יֵשׁ לָנוּ לַעֲשׂוֹת תְּקֵנָה קִלְיָה וְהוּא שֶׁהַסִּילוֹן הָאֲחֵרוֹן וְכו' מ"מ עֲדִינָן יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתַּפֵּק וְכו' וְלְכֹאדָרָה הָאֵי הֵךְ סְבָרָא דְעֵיקָר פְּסוּל הַנְּיָה ע"י טוֹמְאָה אִינוּ רַק בְּסִילוֹן הָאֲחֵרוֹן הוּא מִד' הָרָא"ש דְּהָא שְׂאָר כָּל הַפּוֹסְקִים ו"ל לֹא הִזְכִּירוּ חִילוּק זֶה וְלְהָרָא"ש לֹא הִזְכִּיר שׁוּם פְּסוּל הַנְּיָה ע"י טוֹמְאָה אִם לֹא בְּהַסִּילוֹן הָאֲחֵרוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ נּוֹפֵל לְמַקְנָה וְגַם בְּהַסִּילוֹן הָאֲחֵרוֹן אִינוּ פּוֹסֵל רַק אִם לֹא הִיָּה מְחֻבָּר לְמַעַן בְּעַת שְׁנוּפֵל מִדְּבָר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה לְמַקְנָה אֲבָל אִם הִיָּה מְחֻבָּר אִינוּ פּוֹסֵל כָּלֵל מִשׁוּם דְּנִטְהָר מִתּוֹרַת הַשָּׁקָה וְכַמִּש"כ לְעִיל וְצ"ל דְּדַעַת מֵר אַחֲזֵי ו"ל דִּי"ל דְּזֶה מוֹדָה הָרָא"ש דְּלְעַנְיָן לְבַטְלוֹ מִתּוֹרַת מַעַיִן שֶׁפִּיר מְבַטֵּל אִף אִינוּ סְמוּךְ לְהַמְקַנָּה וְגַם הוּא מְחֻבָּר לְמַעַן דְּהָא לר"י בְּמִשְׁנָה הַנִּזְכָּר מִשְׁמַע לְהִדְיָא דַּס"ל שֶׁהֶעֱבִירוּ ע"ג אַחֲזֵי פְּלִים בְּטַל מִתּוֹרַת מַעַיִן וְדִינוֹ בְּמַקְנָה וּר"י וְר"י הַלְכָה כר' יוֹסִי.

וְעוֹד דְּהָא בְּהֶעֱבִיר ע"ג פְּלֵי פְּסוּל לְגַמְרֵי הַלְכָה אִף דַּע"ג דְּבָר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה לֹא חִמִּיר כ"כ מ"מ בְּטִיל שָׁם מַעַיִן מִיָּנִיָּה: וְכֵן מִן דִּין י"ל דְּכּוֹנֵנֵת מֵר אַחֲזֵי ו"ל דְּאִף דְּלַדַּעַת הָרָא"ש מְטַהֵר גַּם בְּזוֹחֲלִין מ"מ שְׂמָא הַלְכָה בְּסִפְרֵי יִרְאִים דְּאִינוּ מְטַהֵר רַק בְּאַשְׁבְּרוֹן וְלָכֵן פְּתַב לְהַסְתַּפֵּק בְּזָה דְּהָא אָנוּ צָרִיכִין לְצַאת יָדֵי כָּל הַדַּעוֹת וּלְפִיכֹף מְצָרִיף שֶׁהַסִּילוֹן הָאֲחֵרוֹן לֹא יִהְיֶה שֶׁל מִתְּכוֹת לְצַאת יָדֵי הָרָא"ש ו"ל וּמ"מ יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְטַהֵר רַק בְּאַשְׁבְּרוֹן לְצַאת דַּעַת בַּעַל סִפְרֵי יִרְאִים: אִף מָה שֶׁכָּתַב שָׁם מֵר אַחֲזֵי ו"ל.

וְז"ל אִף דְּלְעַנְיָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה פּוֹסְלִין אֶת הַמְקַנָּה לְגַמְרֵי לְמ"ד דְּגַם בְּמַעַיִן בְּעִינָן שְׁתַּהֲלֵי הַנְּיָה ע"י טְהָרָה וְכַמִּש"כ בְּשׁו"ע ס' ר"א סְעִיף מ"ט בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שְׂאִינוּ מְחַלְקֵי בְּזָה עַכ"ל וּמִשְׁמַע מְלִשׁוֹן זֶה דְּדַעָה הָרֵאשׁוֹנָה דְּהוּא דַּעַת הָרָא"ש ו"ל דְּבְמַעַיִן אִינוּ פּוֹסֵל הַנְּיָה ע"י טוֹמְאָה וְזֶה תַּמּוּהָ דְּבַהֲדִיא מְבִנְיָר בְּרָא"ש דְּגַם בְּמַעַיִן פּוֹסֵל הַנְּיָה ע"י טוֹמְאָה וְעוֹד דְּהָא עֵיקָר דִּין הַנְּיָה ע"י טוֹמְאָה אָנוּ לְמַדִּין מִהַמִּשְׁנָה דְּפָרָה וְהִתְּם בְּמַעַיִן אִיָּרִי רַק דְּהָרָא"ש ו"ל דְּאִם נִשְׂאָר מְחֻבָּר לְמַעַיִן בְּעַת שְׁנִתְּהֵנָה ע"י דְּבָר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה פֿשר וְלֹא פְּסֵל רַק אִם הֶעֱבִיר כָּל הַמַּעַיִן אוֹ שֶׁהֶפְסִיק הַמַּיִם מִן הַמַּעַיִן קוֹדֵם שֶׁהָיָה אוֹתָם ע"י דְּבָר שֶׁמְקַבֵּל טוֹמְאָה אֲבָל אִם נִשְׂאָר מְחֻבָּר פֿשר וְלֹא דוֹנָקָא בְּמַעַיִן ו"ל כֹּף דַּה"ה בְּמַקְנָה דְּאִם הֶפְסִיק הַמַּיִם מִן הַמְקַנָּה וְאַח"כּ נִתְּהֵנָה ע"י דְּבָר הַמְקַבֵּל טוֹמְאָה פְּסוּל אֲבָל אִם נִשְׂאָר מְחֻבָּר פֿשר וְכִמוּ שֶׁמְפָנֵרֵשׁ לְהִדְיָא בְּדְבָרָיו וְהוֹעֲמֵת לְשׁוֹנוֹ בְּשׁו"ע אֲבָל הַדְּבָר פֿשוּט דְּלִיכָא שׁוּם חִילוּק בְּזָה בֵּין מַעַיִן לְמַקְנָה וּמִש"כ בְּשׁו"ע שֶׁיֵּשׁ מִי שְׂאִינוּ מְחַלְקֵי בְּזָה הוּא דַּעַת הָרֵשֶׁבֶ"א בְּתו"ה בְּשַׁעַר הַמַּיִם וְדַעַתוֹ דְּאֶפְּלוּ אִם נִשְׂאָר מְחֻבָּר פְּסוּל אִף דְּהַפְּסוּל הַנְּיָה בְּכַה"ג הוּי פְּסוּל דְּרַבְּנָן וְכִמוּ בְּמַעַיִן שֶׁהֶעֱבִירוּ ע"ג הַשְּׁנִיקֵת דְּפְּסוּל מִדְּרַבְּנָן וְאִף שֶׁנִּשְׂאָר מְחֻבָּר לְמַעַיִן

והטעם הוא משום גזירה וכמש"כ הר"ש שם וס"ל להרשב"א דגזירה זו שנייה גם בדבר המקבל טומאה ובזה מחלקים ב' הדעות בשו"ע אבל אי נוהג הגויה ע"י טומאה במעין לא נמצא פלוגתא קלל דהכל מודים דנוהג [לבד הרמב"ם ו"ל ס"ל דאינו נוהג וכמש"כ לעיל משום דס"ל דאינו נוהג רק במי חטאת אבל בעלמא אינו נוהג לא במעין ולא במקנה] והלכה דברי מר אחי ו"ל תמוהין לפי הנראה ולפי אומר לי דט"ס נפל בדברי מר אחי בדפוס וכו' צ"ל למ"ד דגם במקור למעין כצ"ל והך שכ' למעין לאו בדונקא דה"ה במקור למקנה וכמש"כ ברא"ש רק משום דמר אחי ו"ל מייירי שם במעין נקט מעין פן נראה לי להגיה שם: והיוצא לנו מדברינו שיש ה' שיטות בדין מעביר ע"ג דבר המקבל טומאה: (א) דעת הרמב"ם דאינו נוהג כלל רק באפר פרה: (ב) שיטת הספר יראים דאינו נוהג רק במעין לבטלו מתורת מעין שלא יהיה מטהר רק באשפון: (ג) דעת הרא"ש בתשובה בתחילה שאינו נוהג רק במעין לענין זב ומצורע דבעי מים חיים: (ד) דעת הרא"ש בפסקיו ורש"י בזבחים דנוהג בין במעין ובין במקנה.

אף דנקא אם נפסק המים מן המעין או מן המקנה. אבל אם נשאר מחובר פשר: (ה) שיטת הרשב"א דאפילו אם נשאר מחובר פסול וטעמו דמדמי למעין שהעביר ע"ג השוקת.

והנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימן מז לכבוד ידיד ה' וידיד כל יראיו וידיד נפשי ה"ה הרב הגאון המפורסם שכ"ת מו"ה אלי' אליעזר ג"י מ"ץ דפ"ק. מכתבו הטעור קבלתי ומה שהעיר על מש"כ דגם בכלים הבאים במידה צריף פמוציא רמון דאל"ה שנייה גזירת מרחצאות ותמה ע"ז וכתב דאינו יודע מניין לי זה דהלא זה שני דינים שונים וכו': הנה באמת לא בארתי הדברים יפה דונדאי זה פשוט דגזירת מרחצאות לא שנייה רק בדבר המקבל טומאה וכמש"כ כת"ר נ"י אף עיקר פוננתי היה ע"פ דברי הר"ש והרא"ש ו"ל דהקשו במעין שהעבירו ע"ג השוקת דלמה פסול הא קיי"ל דמטבילין פלי בתוף פלי שיש בפיו כשפ"ה ותיגרן הרא"ש בסימן ט' דשאני התם דכלי הפנימי הוא נטבל בתוף המקנה פיון דפי החיצון כשפ"ה אבל פלי המקור למעין כשפ"ה אין להטביל בתוכו דלמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ' סאה בלא חיבור עכ"ל.

וא"כ מה לי אם פתוח הכלי למעלה כשפ"ה למעין או דפתוח למטה כשפ"ה או מן הצד אף די"ל דלמטה הרי הוא מבטלה מתורת פלי בזה ולא גזרו רק בכלים. אף עיקר הדברים שהעלה הב"י דכיון דאיכא כשפ"ה בטל תורת פלי מיני' הדבר צ"ע דכיון דכלי עצ שיעורו פמוציא רמון וכל זמן דלא ניקב פמוציא רמון הרי הוא פלי לקבל בו רמונים והיכי בטל תורת פלי מינה ובאמת שפשיטות דברי הרמב"ם שכ' ונקבו נקב המטהרו משמע לקל פלי כפי שיעור טהרתו ודלא כהב"י ומה שדחק להב"י מדין השנייה והתיבה שבים דמפורש במשנה וברמב"ם דמהני כשפ"ה והגם שהו פלי עצ ולכן הוצרך לומר דכיון דשיעורו בכדי טהרתו הוא גדול מאוד ראו חכמים דסגי ליה לבטל מתורת פלי כשפ"ה שהוא שיעור המספיק לעירוב מקוואות ע"כ ובאמת שסברא זו הוא סברא חלושה ודחוקה מאוד וגם מד' הרא"ש ו"ל נראה דלא ס"ל סברא זו מדהקשה מדין שנייה תיבה ומגדול דמהני נקיבה כשפ"ה על דין דמעין שהעבירו ע"ג השוקת [פן הקשה בפי' למס' מקוואות ברפ"ה] ותי' דשאני התם דהים מקיפו אבל אם היו עומדים על שפת הים ומחברים לים כשפופרת הנוד אין מטבילין בהם עכ"ל הרא"ש ו"ל [והובא בב"י בד"ה

וּלְכֹהֵן נ"ל דמש"כ בתשובה וכו' [וא"כ מוכח הדין מד' הרא"ש ו"ל אלו דאם אין היים מקיפו [כמו הפלים שבמקנאות דידן] לא מהני כשפופרת הנוד וקא דמהני כשפ"ה בשידה תיבה ומגדול משום שהיים מקיפו וא"כ י"ל דגם הרמב"ם ו"ל ס"ל סברא זו דיש חילוק בין היים מקיפו או לא ונשפיר י"ל דהרמב"ם דמצריף נקב המטהרו גם בכלי עץ מצריף כן דהיינו כמוציא רמון וקא דבשידה תיבה ומגדול שבנים סגי כשפ"ה שאני התם שהיים מקיפו.

וכן מצאתי בעז"ה להגאון מוהרע"א ו"ל בתשובה שם בסי' מ' שכ' דאפשר דהרמב"ם מודה בזה להרא"ש דאם היים מקיפו מהני ותמה על הב"י שהקשה מהו דבשידה דהלא בפשוטו ניחא דהתם מחנך למעין ע"ש וא"כ אדרבה מוכח להדין דאף פלים הבאים במידה צריף כמוציא רמון דהא סתם שידה ותיבה ומגדול מחזיקין מ' סאה בלח ואעפ"כ אם לא הנה היים מקיפין לא הנה מהני כשפ"ה [ומש"כ עוד כת"ר נ"י על מש"כ דבכלי שאינו מקבל טומאה לא מהני נקיבה דכ"ש משום דלא שייף התם בכדי טהרתו.

וע"ז תמה כת"ר נ"י דזה לא שייף רק למאן דס"ל דבעינן נקב בכדי טהרה אבל לא לדעת הר"ש וקרא"ש דס"ל דלמטה סגי בכ"ש דלענין כ"ש לא שייף לחלק בין פלי לכלי הדין עם כת"ר נ"י דנדאי הכי הוא.

אף באמת עיקר פנותי הי' אליבא דהרמב"ם ו"ל דהנה באמת המחבר בסעיף מ' סותר דברי עצמו למש"כ בסעיף ז' ומש"כ הש"ף דהמחבר מחלק בין לכתחלה לדיעבד הדבר דחוק מאוד דפשטיות לשון המחבר בסעיף ז' משמע דאף דיעבד בעינן נקב המטהרו וגם הגרע"א ו"ל בתשובה שם השיג על דברי הש"ף מטעם אחר והעיקר כמו שהעלה הגרע"א ו"ל שם שהמחבר מחלק בין פסול שאובין דאינו אלא דרבנן לכמה דעות הפוסקים לבין לטבול בתוכו דבסעיף מ' לא סמוך על דברי הר"ש וקרא"ש ו"ל להכשיר בנקב כ"ש למטה רק לענין שלא יפסול המים הבאין לתוכו משום שאובין אבל בסעיף ז' דמייירי לענין לטבול בתוכו שפיר חשש לדעת הרמב"ם דבעינן נקב המטהרו אפי' למטה כ"כ הגרע"א ו"ל שם ודבריו נ"ל עיקר להלכה.

וא"כ בנד"ד דהטבילה בתוך הפלים גופא א"א לסמוך על מה שכתב המחבר בסעיף מ' דהתם לענין פסול שאובין מייירי אבל לטבול בתוכו אם הוא פלי עץ צריף שיהא הנקב כמוציא רמון ונוקא דבזה נתבטל מתורת פלי וכ"כ הגרע"א ו"ל בגליון היו"ד שם בסעיף ז' ופשוט דאף בכלים הבאין במידה צריף כמוציא רמון דבלא"ה לא נתבטל מתורת פלי דהא עיקר דין דאסרה התורה לטבול בכלי ע"כ מייירי בכלי שמחזיק מ' סאה דהוא שיעור מקנה ואף דאינו מקבל טומאה פלל מ"מ פיון דהיא פלי פסולה לטבילה ופשוט דבעינן שינקב אותה באופן שתבטל מתורת פלי: והיוצא לנו להלכה מכל הנ"ל דבנקב למטה או אפילו מן הצד אף דהוא סמוך כ"כ למטה באופן דאינו מחזיק מים כ"ש לדעת ר"ש וקרא"ש מותר לטבול בתוכו בין שהוא פלי חרס ובין שהוא פלי עץ ואין נ"מ בין פלי לכלי ואף פלים הבאין במידה סגי בכ"ש ואין שייף גזירה דשפא לא ינקב כ"ש פיון דבטל תורת פלי מינה לא שייף גזירה.

וצ"ל הטעם דאף דכלי הוא לענין אוכלין מ"מ לענין מקנה לא איכפת לן בזה אלא פיון דלא הוי פלי לענין מים דהא אינו יכול להחזיק מים אפי' כ"ש לא הוי פלי ואינו פוסלת את המקנה וכשיקרה אפי' לטבול בתוכה.

אכן להרמב"ם בענין נקב המטהרו ונוקא והינינו בכ"ח בענין דינקוב פמוציא וית ובכלי עץ פמוציא רמון אבל מן הצד להרא"ש אינו מועיל פלל דכינו דעדיין יכולה לקבל מים מן הנקב ולמטה נאפי' אם ינקב פמוציא רמון אינו מועיל פלל אבל אם נקובה מן הצד למעין או למקנה אז להרא"ש תליא אם המעין מקיפה או לא אם המעין מקיפה מועיל נקב פשפ"ה אבל אם אינו מקיפה אף פמוציא רמון אינו מועיל דגזרו חכמים דשמא לא יהיה חיבור פשפ"ה למעין: סימן מח בעז"ה בשו"ע יו"ד סימן ר"א סעיף מ' פלי שניקב בשוליו אפי' כל שהוא אינו חשוב פלי לפסול את המקנה ומ"מ אין להקל לעשות מקנה לכתחילה ולהביא מים בכלי מנוקב פזה וכו' ואם עירב סיד וצורות וסתם בהם הנקב לא חשיב סתימה להחזירו לתורת פלי וכו' אבל אם עירב סיד וגפסית וסתמו חשיב סתימה ע"כ.

והנה לכאורה יש לתמונה דנראה דסותר למה שכ' בסעיף ז'. דשם כתב דבענין שניקב נקב המטהרו והינינו בכזית בכלי חרס וכמוציא רמון בכלי עץ ואז בטל מתורת פלי וכאן כתב דסגי בנקב כ"ש אם הנקב הוא למטה בשוליו וגם מן הצד סגי מיהת פשפופרת הנוד וכבר העיר בזה הש"ך בס"ק כ"ג ומה שתי' דבאמת משום זה כתב נמי הכא דאין להקל בזה לכתחילה ע"ש זהו דחוק דכאן משמע דאינו אלא חומרא בעלמא ושם משמע דמעיקר הדין בענין נקב המטהרו ונוקא.

ועוד דלמה לי למפליגינהו בשני סעיפים ובסעיף ז' גופא הו"ל למכתב דזהו לכתחילה אבל מעיקר הדין סגי בנקב פל שהוא: אכן באמת אלמלא לא הוי קושיא מד' המחבר רק קושיא זו הוי מציינו לתרץ בפשיטות דהכא מיירי לענין לפסול את המקנה דאינו אלא איסור דרבנן דהא המחבר ס"ל דאפי' פולו שאוב הוא מדרבנן לפיכך סגי בנקב כ"ש.

אבל לענין לטבול בתוכו בענין נקב המטהרו ונוקא וכן כתב הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ו מה' מקנאות הלכה ד' דלענין לטבול בתוכו בענין שיהא המים שבתוכו מעורבים עם המקנה פשפופרת הנוד [ואגב אורחיה ראיתי להגיה שם בד' הראב"ד שם במה דמביא שם ראיה מד' ר' יהודה דבכלי טפחיים ואין שום הבנה לדבריו דלא הביא פלל היכן אמר ר"י דבר זה ואמנם פשוט דחסרון הנקיף יש בכאן וצ"ל פדתנן במקנאות פ"ה משנה ד' דהשידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא אם נקובין פשפ"ה ר"י אומר וכו' כצ"ל שם וגם מה דמסיים שם הראב"ד ואע"ג שהשידה והתיבה שבים בכלי שניקב בכדי טהרתו הוא ותמה על זה הב"י וכן בספרו כ"מ שם דהלא סתם שידה ותיבה של עץ הוא ובעץ הא בענין פמוציא רמון ונוקא והוא גדול משפ"ה אבל הדבר פשוט דצ"ל בכלי שניקב וכונת הראב"ד ז"ל להביא ראיה ממשנה זו דלא מהני נקב המטהרו לטבול בתוכו פל זמן דאינו מחובר למעין או למקנה פשפ"ה דהרי סתם שידה ותיבה שבים מחזיקות מ' סאה בלח [ועוד פיון דמטבילין בתוכה ע"כ מחזקת מ' סאה מים] ואינה מקבלת טומאה פלל והוי פלי שניקב בכדי טהרתו הוא ואעפ"כ בענין שיהא מחוברת לים פשפ"ה ולהיפך דאם היא מחוברת לים פשפ"ה ואף דהיא פלי המקבלת טומאה ולא ניקבה בכדי

בְּרוּחַ וְכֵן הֵבִיא הַב"י שֵׁם לְקַמֵּן בְּשֵׁם הָר"ן דְּמִשׁו"ה הַנְּצָרְכוּ לְנִקְבַּת כְּמִי רִימּוֹן כְּדִי שְׂיִכְנָסוּ
הַמִּים בְּשִׁפְעַע וְכֵן כָּתַב הַסֵּמ"ג בְּעֵשִׂין רַמ"ח דְּמַצַּד הַדִּין הֵיךְ סִגִי כְּשִׁפְ"ה וּמֵה שְׁנִקְבּוּ
כְּמוֹצִיא רִימּוֹן כְּדִי לְהֵבִיא הַמִּים מֵעֵין עֵיטָם בְּרוּחַ וְהוּבָא בַב"י.

וְכֵן כָּתַב הַב"י עוֹד שֵׁם לְקַמֵּן בְּשֵׁם הָר"ן כְּדַבְרֵי הַסֵּמ"ג. וְעוֹד כָּתַב הַסֵּמ"ג בְּשֵׁם ה"ר
אֶלְחָנָן וְהָר"ן בְּשֵׁם י"א דְּמִשׁו"ה הַנְּצָרְכוּ לְנִקְבַּת כְּמוֹצִיא רִימּוֹן לְפִי שְׁכָל שִׁפְעַע הַמַּעְיָן נִכְנָס
בְּתוֹךְ הֵיךְ וְהֵם טוֹבְלִין בּוֹ לְכֵן צָרִיךְ כְּמוֹצִיא רִימּוֹן לְהוֹצִיא מִדִּין כְּלִי לְגַמְרֵי עַכ"ל וְנִרְאֶה
דְּמֵה שְׁתֵּי הַתּוֹס' בְּשֵׁם רַבִּינוּ יַחֲזִאל לְפִי שְׁהַשְׁוֹרִים מִפְּסִיקִין בֵּין הֵיךְ לְמַעְיָן וְהוּי לִיה
כְּהוֹרֵק מִכְּלִי אֶל כְּלִי פִּינּוֹן דְּמַרְחָקֵי טִיבָא שְׂצָרִיךְ שְׂיָבֹאוּ שֵׁם מִים בְּשִׁפְעַע אֶפְשָׁר דְּהֵינּוּ
כְּמוֹ שֵׁם הַסֵּמ"ג בְּשֵׁם ה"ר אֶלְחָנָן אֲכֹן מִמֵּה דְּמַסִּיִם וְצָרִיךְ שְׂיָבֹאוּ שֵׁם מִים בְּשִׁפְעַע מִשְׁמַע
יֹתֵר דְּכַוּוֹן בְּזֶה כְּמוֹ הַתִּירוֹץ שְׂכַתְבַּת הַסֵּמ"ג וְהָר"ן וְצ"ע בְּזֶה: וּמֵה שְׁתֵּי הַתּוֹס' עוֹד דְּהָא
שְׂנַקְט כְּמוֹצִיא רִימּוֹן הֵינּוּ לְבַטֵּל הַשְׁוֹרִים מִתּוֹרַת כְּלִי לְכַאוּרָה אֵינּוּ מוּבָן דְּמֵה בְּכַף שְׂלֵא
יְבַטְלוּ מִתּוֹרַת כְּלִי מ"מ כְּשֵׁר לְטַבֵּל בּוֹ מִחֻמַּת שְׂמַחְנֻבָּר לְמַעְיָן כְּשִׁפְ"ה וְאֲכֹן בְּר"ן מְבֹאָר
הַדְּבָר דְּהֵינּוּ כְּדִי שְׂלֵא יִטְמָא הֵיךְ וְהַשְׁוֹרִים בְּטוּמְאָה הַנִּכְנָסֶת לְתוֹכּוֹ קוֹדֵם טְבִילָה וְכֵן
כָּתַב הַסֵּמ"ג שֵׁם כְּדִי לְהוֹצִיא מִתּוֹרַת כְּלִי שְׂלֵא יִטְמָאוּ הַפְּהֵגִים הָעוֹלִין לְטַבֵּל שֵׁם
וְר"ל דִּישְׂאָר הֵיךְ בְּטוּמְאָתוֹ דְּאֵף דְּבַתּוֹכּוֹ יֵשׁ בּוֹ מְקוּהַ טְהוּרָה מ"מ גַּב הֵיךְ לֹא נִטְבַּל וְיַחְזוֹר
וַיִּטְמָא לְבָשָׂר קוֹדֵשׁ שְׂבַעְעָרָה שְׂיִגְעוּ בִּי וְעוֹד דְּהָא אֲסוּר לְשִׁהוּת כְּלִי טְמֵא בְּעֵזְרָה וְגַם לֹא
יְהֵא אֶפְשָׁר כְּלָל וְכָלֵל לְטַבֵּל אוֹתוֹ בְּמִקְוֵה אַחֲרַת דְּהָרֵי הֵיךְ מְחֻנְבָּר לְקַרְעַע: וְרֵאִיתִי
לְהַסֵּמ"ג שֵׁם שְׂדַחָה תִּי זֶה וְכַתַּב דְּאֵין לֹאמַר כֹּף כִּי הַפְּהֵגִים טְמֵאִין לֹא הִיוּ נִכְנָסִים שֵׁם
לְמַקְדָּשׁ אֲלֵא פְהֵגִים טְהוּרִים עַכ"ל שֵׁם וְלְכַאוּרָה תְּמוּהַ דְּכִינּוֹן דְּלֵא נִמְצָא פְהֵגִים טְמֵאִים
בְּעֵזְרָה הֵיכִי אֶמְרִינּוּ בִּירוּשָׁלַיִם [בַּפ"ג דִּיוֹמָא הִלְכָה ה'] דְּהֵיךְ הִי בֵּית טְבִילָה לְפְהֵגִים
דְּכַתִּיב וְהֵיךְ לְרַחֲצָה וְאוּלַי דְּכַוּוֹנָתוֹ דְּנוֹדָאֵי הֵיךְ נִמְצָא בְּעֵזְרָה פְהֵגִים טְמֵאִים שְׂנַטְמָאוּ
בְּעֵזְרָה גּוּפָא בְּשַׁרְץ אֲשֶׁר הִיוּ צָרִיכִים לְטְבִילָה אוּ דְּהִירוּשָׁלַיִם ר"ל דְּהֵיךְ נִצְרָף לְטְבִילָה
דְּשַׁחְרִית דְּכָל הַפְּהֵגִים אִפִּי טְהוּרִים הִיוּ צָרִיכִין לְטְבִילָה בְּכָל בּוֹקֵר וְבוֹקֵר כְּדֵאִיתָא בִּיוֹמָא
(ד' ל"ג) וּבְזִבְחִים (ד' כ') וְעוֹד דְּהָא תְּנִן בִּיוֹמָא (ד' כ"ח) דְּזֶה הַכָּלֵל הֵיךְ בְּמַקְדָּשׁ דְּכָל
הַמְּסִיף אֶת רַגְלֵיו טְעוֹן טְבִילָה אֲבָל פְּהֵגִים טְמֵאִים שְׂיִכּוּלִים לְטְמָא כְּלִי בְּנוֹדָאֵי לֹא הֵיךְ
בְּנִמְצָא דְּהָרֵי אֲדָם שְׂיִהֵי אֲב הַטּוּמְאָה שְׂיִכּוּל לְטְמָא כְּלִים לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ רַק שְׂיִטְמָא
בְּמַת עֲצָמוֹ וְזֶה לֹא שְׂכִיחַ כְּלָל שְׂיִטְמָא אֲדָם ע"י מַת בְּעֵזְרָה וּמִיְהוּ אֵינּוּ קוֹשְׂיָא כ"כ עַל
הַמְּתַרְצִים כֵּן דְּהָא מ"מ הִי צָרִיךְ לְנִקְבַּת שְׂלֵא יִטְמָאוּ הֵיךְ וְהַשְׁוֹרִים אִם יִגַּע שְׂרָץ מַת
בְּהֵם וְאֲגַב דְּאֵיִרִינּוּ בְּעֵנִין יִש"ש רֵאִיתִי לְכַתּוּב בְּגִידוֹן דְּבָרֵי הָרוּקַח שְׂהוּבָא בַב"י בְּסִי
ר"א שֵׁם דְּאֵף כְּלִי עֵץ הַבָּאִין בְּמִידָה דֹּאע"פ שְׂאִינּוּ מְקַבְּלִין טוּמְאָה אֶפְיֵלוֹ הֵכִי הַמִּים
שְׂבַתּוֹכּוֹ כְּשִׂאוּבִין וְהֵבִיא רֵאָה ע"ז מִהִירוּשָׁלַיִם הַנְּ"ל דְּהַנְּצָרְכוּ לֹאמַר בְּיָם שְׂלֵא שְׂלֵמָה
שְׂהֵיךְ נִקּוּב וְאֵף שְׂהֵיךְ גְּדוֹל הַרְבֵּה וְאֵינּוּ מְקַבְּלִין טוּמְאָה וְכַתַּב מֵר אַחֲזֵי הַגָּאוֹן זצ"ל בְּסִפְרוֹ
רֵאִישִׁית בִּיפּוּרִים (ד' ע"ב) שְׂמוֹר הַרְבֵּה הַגָּאוֹן חָכֵם הַכּוֹלֵל מו"ה יַעֲקֹב זצ"ל [אֲשֶׁר הֵיךְ
נִקְרָא בְּפִי כָּל בְּשֵׁם הַרְבֵּה ר' יַעֲקֹב קֵאוֹנוֹנְעָר] תְּמֵה ע"ז דְּהָרֵי יִש"ש הֵיךְ שְׂלֵא נְחֻנְשֵׁת וְכָלִי
מִתְּכוֹת לֹא אֵימְתַקֵּשׁ לְשַׁק כְּלָל וּמְקַבְּלִין טוּמְאָה אֶפְיֵלוֹ גְּדוֹל הַרְבֵּה ע"ש.

אֵף הַמַּעְיָן בְּסִי הָרוּקַח בְּעֵצָמוֹ בְּסִי שְׂע"ז יִרְאֶה שְׂגַם הוּא ז"ל הַזְּכִיר בְּעֵצָמוֹ דְּבַכְלִי
מִתְּכוֹת אֵף בְּהַבָּאִין בְּמִידָה מ"מ מְקַבְּלִין טוּמְאָה מִשׁוּם דְּלֵא אֵימְתַקֵּשׁ לְשַׁק אֵף דְּנִפְל ט"ס
כְּלִישׁוֹנוֹ שֵׁם וְצָרִיךְ לְהַגִּיהַ בּוֹ כְּמוֹ שְׂהוּא הַלְּשׁוֹן בְּתוֹס' בְּפְסָחִים הַנְּ"ל: וְהֵיבֹבָא לְנוֹ מַד'

הסמ"ג והר"ן והריטב"א ז"ל דעהם ג"כ ס"ל פדעת הרמב"ד הנ"ל דכל שמחנך למען כשפ"ה סגי בהכי אף בכלי עצ דשיעורו פמוציא רימון מדהוצרכו לתרץ דהא שהוצרכו לנשב רגלי השונרים פמוציא רימון לא הנה רק כדי שיבואו המים בשפע אבל מד' הרוקח שם משמע דס"ל פדעת הרא"ש הנ"ל דבכלי עצ בעינן פמוציא רימון דווקא והא דתנו דהשידה והתיבה שביים אם יש בפיהם כשפ"ה מטבילין בהם היינו משום שהים מקיפם ומי הים עולין למעלה מפה הפלי ע"ש אבל מה דס"ל להראב"ד ז"ל דבלא חיבור למען לא מהני נקיבה כלל אף אם ניקב בכדי טהרתו לענין לטבול בתוכו זה אינו מבואר בד' הפוסקים ז"ל הנ"ל כמאן ס"ל.

אף דעת הרמב"ם והובא בשו"ע בסעיף ז' דאם ניקב בכדי טהרתו מותר לטבול בתוכו אם קבעו בקרקע או שפקק הנקב בפסיד ובבגנו והגם שאינו מחנך למען כלל ופשוט דבכלי עצ בעינן פמוציא רימון דהוא גדול משפ"ה והא דכ' הרמ"א שם וי"א דבעינן נקב כשפ"ה ר"ל בכלי חרס דבכדי טהרתו הוא פמוציא זית וע"ז הביא דעת הרא"ש והטור דבעינן כשפ"ה דכן יש להחמיר ותמהני על הגרע"א ז"ל בגליון היו"ד שם דתמה דהיאף מהני כשפ"ה בכלי עצ דהא עדיין פלי הוא המקבל טומאה ונשאר בצע"ג ולא ידעתי אינה משמעות יש פאן בשו"ע דסגי בכלי עצ כשפ"ה דפשוט דהרמ"א לא פתב פן רק להחמיר בכלי חרם אבל לא להקל בשל עצ ואף דבב"י פתב פן דגם בשל עצ סגי בנקב כשפ"ה אבל הדבר פשוט בשו"ע חזר בו דהרי סתם נכתב דבעינן נקב המטהרו ומשמע להדיא דגם בכלי עצ בעינן נקב המטהרו דווקא וק"ל הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן מט הנה לענין מקנה שכולו שאוב או רובו שאוב אם הוא פסול מדאורייתא או דאינו רק מדרבנן ידוע דהוא מחלוקת הפוסקים דדעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' מקנאות דכולו שאוב נמי מדרבנן וכן היא דעת ר"י בתוס' בפ' המוכר את הבית (ד' ס"ו ע"ב) וברא"ש בפ' מרובה סימן ג' ובה' מקנאות סי' א' ובשאר פוסקים.

אמנם דעת רשפ"ם ור"ת שם וכ"ה ג"כ דעת הר"ש בפ"ב ממקנאות והרא"ש בפ' מרובה ובה' מקנאות והר"ן בפ"ב דשבועות דכולו שאוב או רובו שאוב פסול מן התורה. והביאו ראיה לזה מהא דתנא בתוספתא בפ"ב דמקנאות מקנה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא פשר מפני שזה ספק מים שאובין למקנה וזקת המקנאות פשרות [פי' העושה מקנה כדי לטבול בו עושהו א"כ אינו ממלאהו מים שאובין אלא במים פשרים לטבילה פן פירש הרא"ש שם] ומדהוצרך לטעמא דזקת המקנאות פשרות אלמא דאי לא הו' חזקה הנה פסול מספק אלמא דספיקא דאורייתא הוא דאי הנה פולו שאוב מדרבנן בלא"ה פשר דספיקא דרבנן הוא פן פתבו הפוסקים הנ"ל: וסיפר לי חכם אחד והוא ניהו הרה"ג החר"ף ובקי וכו' מו"ה א בר הם יוסף זצ"ל שהקשה הרב הגאון הגביר מו"ה מרדכי אליעזר קאוונער זצ"ל מפ"ק ווילנא דמאי ראיה היא זו דלמא הו' ברייתא אתיא כר' יוסי דמתני' דמקנאות פ"ב מ"ב דס"ל דאפי' בטמא טומאה קלה וספק טבל ספק לא טבל אמרינן דספיקו טמא דס"ל דספיקא דרבנן נמי לחומרא אזלינן היכא דיש לו חזקת איסור או חזקת טומאה.

וא"כ ה"ה דספק מים שאובין לדידי' נמי לחומרא אזלינן ואפי' ברובו פשר פיון דגברא יש לו חזקת טומאה ולפיכך הוצרך לטעמא דחזקת המקנאות פשרות דאז הוי ספק

השקול דכמו דיש לגברא חזקת טומאה ה"נ יש למקנה חזקת פשרות ומודה ר"י דספיקו טהור אבל אי לאו הך טעמא דחזקת המקנאות הנה טמא מספק פכל ספיקא דרבנן שיש לו חזקת טומאה אבל לעולם אימא לך דכולו שאוב נמי מדרבנן.

ונאני השבתי לו תיכף ומיד דהא ליתא דע"כ הך ברייתא לאו ר' יוסי היא דהא מסיים בסיפא שם והובא בר"ש וברא"ש ובר"ן ובתוס' שם ושם דצינור המקלח למקנה והמכתשת נתונה בצידו ספק מן הצינור למקנה ספק מן המכתשת למקנה פסול מפני שהפסול מוכיח [פי' דהכא לא מהני חזקת המקנאות דהפסול נמי מוכיח כמו הפשר ונהו ספק השקול פן פי' הר"ש שם ולדעת הרמב"ם דכולו שאוב ג"כ דרבנן צריף ליישב דמייירי דהפסול מוכיח יותר מהכשר פגון שהמכתשת קרובה יותר להמקנה דיש לתלות טפי לאיסור מלהיתר וכ"כ הכ"מ שם והש"ך בס"ק קמ"ד לדעתו ז"ל] ואם יש רוב מקנה כשר מפני שזה ספק מים שאובין עכ"ל התוספתא ואם ר"י היא אפי' בכה"ג דרוב המקנה היא פשרה נמי פסול דהא לדידה ספיקא דרבנן נמי לחומרא ומאי נ"מ בין כולו שאוב למיעוטא שאוב אלא נדאי דר"מ היא ואעפ"כ כולו שאוב פסול בספק השקול הרי דכולו שאוב מן התורה פסול וזהו דמסיימו התוס' והרא"ש והר"ש והר"ן בלשונם תדע דקתני סיפא וכו' פלומר דאפ"ל אם תדחי דמרישא אין ראי' מ"מ מסיפא נדאי ראי' דהא בהדיא מחלק בין רובו שאוב למיעוטא שאוב.

וע"כ משום דזה דאורייתא וזה דרבנן. ועוד דכיון דחזינו דהך ברייתא ע"כ לאו ר' יוסי היא כמו שמוכח מסיפא וא"כ השתא מרישא נמי ראי' דלמה הוצרך לחזקת המקנאות פשרות וא"כ דבריהם וראייתם נכונה וברירה ואין בהם שום גמגום ופקפוק ולק"מ קושיות הרב הגאון הנ"ל עליהם: וגם במאי דפשיט ליה להגאון הנ"ל דר' יוסי פליג גם בספק מים שאובין למקנה דספיקו טמא הנה במל"מ פ"י מה' מקנאות הלכה ו' ובנו"ב מהד"ק בסימנים השייכים ליו"ד סימן ס"ה כתבו להדיא דנראה דבספק מים שאובין לא פליג ר"י והמל"מ הכריח פן מהתוספתא דמקנאות פרוק ב' והובאה בר"ש בפ"ב דמקנאות משנה ג' וטעמא דמילתא פתב המל"מ שם דבטומאה ונדאית אין חילוק בין טומאה חמורה לטומאה קלה ובכולהו איכא למימר אדם זה בחזקת טומאה הנה מספק לא נטהרנו דאוקמיה אחזקתיה שהיה טמא נדאי וגם במקנה ליכא חזקת פשרות שהרי חסר לפנינו וכו' אבל במקנה שהיא פשרה נדאי מה"ת וספק הוא בדבר שהוא מד"ס והיינו שיש ספק אם נפלו בו ג' לוגין מודה ר"י דספיקו טהור שהרי כל ספק מד"ס אזלינן בהו לקולא והלכך אפי' אם הוא טמא טומאה חמורה ספיקו טהור דכיון שהספק נולד בפסול דרבנן וגם אין כאן חזקת פסול שאדרבה דיש להעמידה המקנה בחזקת פשרות ולומר שלא נפל בה שאובין וכעין זה כתב ג"כ הגו"ב אף קצת בהסבר אחר ודבר ד' בפיהם אמת [ונאף שמה הכריח המל"מ לנה מהתוספתא דטהרות הנ"ל דאמר כו' ואם טבל ועשה טהרות טהורות אינו ראיה כלל דהא י"ל בפשיטות דהטעם דטהרות טהורות משום דזה הוי כספק ליטמא ולטמא דמודה ר"י דטהור וכמש"כ הר"ש מ"מ הסברא נראה אמת בלא ראיה.

ועוד יש לחלק בין אם הוא טמא בנדאי טומאה דרבנן והספק הוא במקנה בפסול דאורייתא לבין אם הוא טמא בנדאי אפי' בטומאה דאורייתא והספק הוא במקנה בפסול

דַּרְבָּנוּ דָּאָם הַסְּפֵק הוּא בְּפִסּוּל דְּאוֹרְיִיתָא דָּאָם הִי ג"כ הַטְּוּמָאָה דְּאוֹרְיִיתָא הִנֵּה צָרִיף
לְהַחְמִיר מְסַפְקָא וְהַלְפָּה גַם בְּטוּמָאָה דְּרַבְּנָנוּ ס"ל לר"י דְּצָרִיף לְהַחְמִיר מִשּׁוּם דְּכָל דְּתַקּוּן
רַבְּנָנוּ פְּעִין דְּאוֹרְיִיתָא תַּקּוּן מִשְׁא"כ אִם הַסְּפֵק בְּפִסּוּל דְּרַבְּנָנוּ דְּלֹא מִשְׁפַּחַת כָּלֵל דִּיהִל צָרִיף
לְהַחְמִיר בְּזָה וְנִרְאָה דְּזָהוּ טַעְמוֹ שֶׁל הֶרְמ"א ז"ל בְּסִפְרוֹ תוֹרַת חֲטָאֵת כָּלֵל פ"ה שְׁפַתְב
שָׁם דְּאֶפִּילוּ אִם נָפַל חֵלֶב לְבָשָׂר עוֹף שֶׁהוּא מְדַרְבָּנוּ אִפ"ה רַם נִשְׁפָּה אָסוּר הוּאִיל וְטַע"כ
דְּאוֹרְיִיתָא דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ מְאוּד דְּהָא דְּטַע"כ דְּאוֹרְיִיתָא הוּא בְּאִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא אֲבָל
בְּשָׂר עוֹף בְּחֵלֶב דְּהוּא דְּרַבְּנָנוּ אֶפִּילוּ בְּעֵיקַר הָאִיסוּר כ"ש בְּטַעַם אֲבָל כְּוֹנְנָתוּ פְּשׁוּט דְּאָף
דְּעֵיקַר הָאִיסוּר הוּא דְּרַבְּנָנוּ מ"מ פִּינּוּ דְּנִתְעַרְבַּר מִיָּן בְּשִׂאֵינוּ מִיָּנוּ דְּכּוֹנְנָתִיהּ בְּאִיסוּר
דְּאוֹרְיִיתָא אָף דְּהִנֵּה רֹב בְּוִדָּאֵי וְסַפֵּק אִם יֵשׁ בּוֹ ס' הִנֵּה אָסוּר מְסַפְּיקָא מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן
דְּטַע"כ דְּאוֹרְיִיתָא צָרִיף לְהַחְמִיר מְסַפְּיקָא וְהַלְפָּה גַם בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָנוּ צָרִיף לְהַחְמִיר דְּכָל
דְּתַקּוּן רַבְּנָנוּ פְּעִין דְּאוֹרְיִיתָא תַּקּוּן דְּגִזְרוּ בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָנוּ מִשִּׁים לִיתָא דְּאוֹרְיִיתָא מִשְׁא"כ
בְּנִתְעַרְבַּר מִיָּן בְּמִינוּ וְאִיכָּא רַבָּא וְסַפֵּק אִם יֵשׁ ס' דְּהַסְּפֵק נוֹלַד בְּדַרְבָּנוּ גַם בְּאִיסוּר
דְּאוֹרְיִיתָא שְׁנַפְּל מוֹתֵר בְּמִין בְּמִינוּ וְאִיכָּא רַבָּא לֹא מִשְׁפַּחַת לְעוֹלָם דִּיהִל הַסְּפֵק אָסוּר
דְּהָא לֹא מִשְׁפַּחַת בִּיָּהּ אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא לְעוֹלָם וְדַבְּרֵי הֶרְמ"א הוּא מִמֶּשׁ כְּדַעַת ר"י פֶּאן
בְּמִקְוֹאוֹת אָף מ"מ יָפָה הַשִּׁיג עָלָיו הַש"ף בִּיּוֹ"ד סִימָן צ"ח סְעִיף ז וְכַתֵּב דְּהָא מ"מ הו"ל
סְפִיקָא דְּרַבְּנָנוּ מִשּׁוּם דְּהָא אָנוּ קִי"ל כַּת"ק דְּר"י וּמִיָּהוּ אִין זָה הַשְּׁגָה עַל הֶרְמ"א ז"ל
דִּי"ל דְּהֶרְמ"א ז"ל נִמְשָׁף בְּזָה אַחַר דְּבָרֵי הַב"י פֶּאן בְּהַלְכוֹת מְקוֹנאוֹת שֶׁכ' שְׁהֶרְמ"ב"ם
פֶּסֶק כַּר' יוֹסִי וְהוּן אֲמַת שֶׁהַמ"מ שָׁם תְּמָה עָלָיו שְׁהִרֵי אֲדַרְבָּה בְּטוּמָאָה קֵלָה פֶּסֶק
הֶרְמ"ב"ם בְּהֶדְיָא דְּסְפִיקוֹ טְהוֹר וְכַתֵּב דְּט"ס נָפַל בַּב"י וְצ"ל דְּפֶסֶק כַּת"ק מ"מ י"ל דַּס"ל
לְהֶרְמ"א דְּאָף לְעִנְיָן טוּמָאָה מְקַלִּינוּ שְׁאֵנִי הֵתָם מִשּׁוּם דְּאֶפְּוִשִׁי טוּמָאָה לֹא מְפָשִׁינוּ אֲבָל
לְעִנְיָן אִיסוּרָא צָרִיף לְהַחְמִיר וְכֵן מְחַלֵּק הַש"ס בְּבִיצָה וּד' ז') אֲלִיכָּא דְּר"י ע"ש [וְאִין
לְתַמּוּהָ עַל הַש"ף דְּבַדִּינֵי ס"ס בָּאוֹת כ' פֶּתַב דְּבַמְקוֹם חֲזַקַת אִיסוּר גַם בְּסַפֵּק דְּרַבְּנָנוּ אָסוּר
וְהִבִּיא רָאִיָּה מַד' ר"י וְכַתֵּב דְּהָא קִי"ל כַּר"י וּבְכָאן הַשִּׁיג עַל הֶרְמ"א ז"ל וְאָף דְּהוּא
בְּעַצְמוֹ ס"ל דְּהִלְכָּה כַּר"י בְּזָה שְׁאֵנִי הֵתָם שְׁהִטְמָא יֵשׁ לוֹ חֲזַקַת טוּמָאָה מִשְׁא"כ הִכָּא בְּנַפְּל
חֵלֶב לְבָשָׂר עוֹף דָּאִין פֶּאן חֲזַקַת אִיסוּר כָּלֵל דְּהָא י"ל דְּהִי' ס' בְּקַדְוִירָה וְאִין פֶּאן חֲזַקָּה לֹא
לְאִיסוּר וְלֹא לְהִתֵּר וְדו"ק] וְעַכ"פ שְׁפִיר הִבִּיאוּ הַפּוֹסְקִים ז"ל רָאִיָּה מַד' הַתּוֹסְפָּתָא
דְּבַכּוּלוֹ אוֹ רַבּוֹ שְׁאוּב פֶּסוּל מַה"ת וְאָף אִם הַתּוֹסְפָּתָא אֲתִיָּא כַּר' יוֹסִי: וְאַחַר שְׁבָאוּ
הַדְּבָרִים הִנֵּן לִיד הַרָה"ג מו"ה אַבְרָהָם יוֹסֵף הִנֵּן לְהַשִּׁיב לִי בְּזָה הַלְשׁוֹן מַה שֶׁכ' מַעַכ"ת
נ"י דְּהַפּוֹסְקִים הִנֵּן לְדֵיקוֹ מְסִיפָא דְּתוֹסְפָּתָא דַּע"כ לֹא ר' יוֹסִי הִיא מְדַמְכָּשִׁיר מְסַפֵּק
לְאַחַר שִׁישׁ בּוֹ רֹב מְקוּנָה דְּבָרֵיו נְכוּנִים פִּי גַבִּי הַדְּדִי מִתְּנָא וְאֲנֹכִי הַקְּשִׁיתִי הַקְּשִׁיתִי זֹאת
בְּדַבְּרֵי עִם הָרַב הַגָּאוֹן מו"ה מְרַדְּכִי אֲלִיעֶזֶר נ"י בַּע"פ וְלֹא נִזְכַּרְתִּי מִשְׁכ"כ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש
דְּקַתְנֵי סִיפָא וְכו' אֲבָל אֲכַתִּי יֵשׁ לְעִינֵינוּ בְּזָה לְמַשְׁכ"כ הַחֲזוֹת דַּעַת בַּסִּי ק"י לְהַשִּׁיב עַל קוֹשְׁיֵית
הַכְּרַתִּי וּפְלַתִּי וְהַפְּר"ח עַל הַש"ף שֶׁכ' דְּבַדְּבָר שִׁישׁ לוֹ חֲזַקַת אִיסוּר אָסוּר אָף בְּסַפִּיקָא
דְּרַבְּנָנוּ וְהַקְּשׁוֹ עָלָיו מְהָא דְּפֶסֶק הֶרְמ"ב"ם כַּר"מ דְּמַתִּיר אֶפִּילוּ בְּחֲזַקַת אִיסוּר [וּמִיָּהוּ
לְמַשְׁכ"כ לְעִיל דְּבִטּוּמָא יֵשׁ לְהַקְּל טְפִי לַק"מ] אֲבָל בְּאַמַּת הַש"ף בְּעַצְמוֹ מְסִינִים דְּקִי"ל
כַּר"י וְזָה נּוֹדָאֵי תְּמוּהָ דְּהָא בְּהֶדְיָא פֶּסֶק הֶרְמ"ב"ם כַּר"מ וְעַל זָה לֹא יִתְּכֵן תִּי הַחֲזוֹת דַּעַת
וְצ"ע וְכַתֵּב הַחֲזוֹת דַּעַת דָּאִינוּ קוֹשְׁיָא דְּהָא דְּמַטְהַר ר"מ הִינּוּ דוּקָא בְּנִטְמָא בּוֹלַד הַטְּוּמָאָה
דְּרַבְּנָנוּ וְכַמֶּשׁ"כ הֶרְאָב"ד בְּהַשְּׁגוֹת בַּפִּי מַה' מְקוֹנאוֹת וּבַמֶּל"מ שָׁם וּבַכַּה"ג הִנֵּי תַרְתִּי

מדרבנן הטומאה מדרבנן וגם מה שהאדם נטמא ע"י וולד הטומאה אינו אלא דרבנן ואפילו אם היה וולד הטומאה דאורייתא כ"כ החות דעת שם ונדחק לפרש סוגיא דעירובין דפריה מינה אתחומין משום דבעירוב הקילו הרבה יותר משאר ספיקא דרבנן והשתא אפשר לומר דאף דכולו שאוב הוא מדרבנן איצטריף לחזקת המקואות משום דהוי חד מדרבנן דמיירי בטומאה דאורייתא והשתא גם מסיפא אינו ראיה דלאחר שיש בו רוב הוי תרי דרבנן דבכ"ד הוי רובו פכולו מדאורייתא פדאיתא בנזיר (ד' מ"ב) אבל הרואה יראה שדבריו דחוקים בפ"י הסוגיא דעירובין הנ"ל וגם לקמן (ד' ס"ח) בש"ס דעירובין לא משמע פן לפירוש רב אלפס דלפי דעת החות דעת הנ"ל דבעירובי תחומין הקילו גם בחד ספיקא כ"ש בעירובי חצירות דקיל יותר כמו דאיתא בשבת (ד' ל"ד) וא"כ לא מקשה שם אב"י מידי וגם רב יוסף הו"ל לשנויי ולא שאני לה בין שבות דשאר מלאכות לבין שבות של הוצאה בפרמלית דבהוצאה הקילו טפי.

ומש"כ כת"ר נ"י די"ל דר"י לא פליג רק בספק טבל במ' סאה דהספק הוא בדאורייתא אבל בספק מים שאובין י"ל דמודה ר"י לכאורה יש ליישב ע"פ סברא זו קושניית התוס' על רש"י שבת (ד' ל"ד ע"א) ד"ה שניהם שהקשו דהא ר"י לית ליה דספק עירוב פשר רק משום דאיכא חזקה להיתר משא"כ בהניח העירוב בהמ"ש ליכא חזקה להיתר אבל לפי דברי כת"ר נ"י לק"מ דהתם בתרומה ונטמאת ספק מבעוד יום ספק משחשיכה הספק הוא באיסור דאורייתא ומשו"ה אינו מכשיר העירוב רק מצד חזקה אבל לענן אם הניח העירוב בהמ"ש הספק הוא בדרבנן ולכן אף דליכא חזקה מ"מ שפיר הוי ערוב פל זה מד' הרה"ג הנ"ל מש"כ אלי: וזה אשר השבתי על דבריו בעז"ה.

הנה בעיקר הדבר אי הו' ברייתא כר"י או לא אין מן הצורך להאריך עוד פנין דכבר הודה כת"ר נ"י בעצמו דע"כ דהתוספתא לא אתיא כר"י מהו דסיפא: ומה שחזר והניף ידו לפלפל ולדחות הראיה בדרף אחרת ע"פ דברי הגאון בעל חנות דעת צ"ל בסי' ק"י בקונטרס הספיקות דהעלה שם לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן דבחד דרבנן אפי' ר"מ מודה דספיקו טמא והביא פן בשם הראב"ד בהשגות פ"י מה' מקואות הלכה ו' ובמל"מ שם [ויישוב בזה תמיהת הפר"ח והכרתי והפלתי על הש"ף במה שהקשו עליו דהא הרמב"ם פוסק כר"מ דספיקו טהור ואף ביש לו חזקת טומאה] וא"כ ספק מים שאובין גמי אף אם נימא דכולו שאוב מדרבנן מ"מ חד מדרבנן הוא ולהכי בעינא לטעמא דחזקת המקואות פשרות פן כתב כת"ר נ"י: אבל באמת ד' הגאון בעל חוות דעת לא נהירא פלל דמלבד מה דלדבריו הוצרך לדחוק דתחומין הקילו גם בחד דרבנן דאל"כ לא נתניישוב הסוגיא דעירובין מ"ו וסברא זו לא נהירא פלל וכאשר תמה עליו כת"ר נ"י במכתבו ויפה תמה עליו כתר נ"י בזה.

עוד אני אומר דכמדומה דבמח"כ הגאון לא ירד לכוונת הראב"ד והמל"מ שם דהוא ז"ל חשב דהא דמחלקים שם בין אב הטומאה לנולד הטומאה היינו משום דאב הטומאה דרבנן הוי חד דרבנן ונולד הטומאה הוא תרי דרבנן הטומאה דרבנן וגם האדם מה שניטמא מנולד הטומאה הוא דרבנן אפילו אם הנולד הוא ראשון דאורייתא.

אבל לענ"ד הוא תמוה דהא במתני' שם תנן אכל אוכלין טמאין ספיקו טהור ומי לא עסקינו דנגעו בשרץ ונעשו ראשונים דאורייתא ואעפ"כ תנן דספיקו טהור לר"מ משום

דעיקר טומאת גויה הוא מדרבנן הרי דאפילו בחד דרבנן מטהר ר"מ בספיקו וזהו ברור בלא ספק: ועוד דלדבריו אמאי לא פתבו הרב"ד והמל"מ שם רבותא יותר דמשפחת אר דנטמא האדם בנולד הטומאה ספיקו טמא אף לר"מ כגון דהנולד הטומאה הוא ראשון דאורייתא אלא ונדאי דנוקא באב הטומאה דרבנן פתבו כן והוא משנה ערוכה בטירות פ"ד מ"א אבל דברשהוא אב הטומאה והוא מד' סופרים ספיקו טמא וכבר ביאר יפה טעם הדבר במל"מ שם דלהכי התמירו יותר באב הטומאה דרבנן משום דע"י אב הטומאה איפא גררא וליתא דטומאה דאורייתא דהא אם היא אב הטומאה דאורייתא מטמא לאדם מן התורה משא"כ בנולד דליפא גררא וליתא דאורייתא והלכה לא גזרו בספק טומאה זו דלעולם טומאה דרבנן הוא וזה סברא נכונה מאוד ראוי' אליו ו"ל אבל לא הזכיר כלל מטעם שהוא תרי דרבנן דאדרבה משמע בהדיא במל"מ שם דאר דהנולד הוא ראשון דאורייתא מ"מ ספיקו טהור ואף דאינו אלא חד דרבנן מ"מ פיון דלא משפחת בטומאה זו טומאה דאורייתא לאדם לא התמירו בספיקו וכן מצינו בכמה מקומות בש"ס דחלקו חכמים בין אב הטומאה לנולד הטומאה ואף דשניהם דרבנן ויענין ביצה י"ח כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותה ביו"ט בנולד הטומאה מטבילין אותה ביו"ט.

ומשמע דאפילו באב הטומאה דרבנן מ"מ אין מטבילין וכן בנולד אף שהוא דאורייתא מטבילין דאל"כ הו"ל לחלק בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן אלא נדאי דעיקר החילוק הוא בין אב לנולד והטעם כנ"ל דבאב איפא בכלי טומאה דאורייתא ע"י אב דאורייתא משא"כ בנולד דלא משפחת בכלי טומאה דאורייתא על ידה לעולם אפ"י הוא נולד דאורייתא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה והלכה לא התמירו חכמים לטובלו ביו"ט משום דלא הוי תיקון מעליא פיון דאין טומאתו אלא מדרבנן וכעין זה פתבתי מפבר ליישב בשם מו"ר הרב הגאון המפורסם מו"ה יעקב באריט זצ"ל הבריתא דביצה י"ז ב' דתניא שם המטביל כלי בשוגג ישתמש בהן במזיד לא ישתמש בהן ועמדתי במאי עסקינן אם נטמא בטומאה דאורייתא הא בעי הערב שמש והיאך ישתמש בהן ביו"ט אם הטבילן בשוגג ואם בנטמא בנולד הטומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש האיד שייך מזיד ושוגג הא מותר לכתחילה לטובלן דהא נטמא בנולד הטומאה מטבילין ביו"ט ודחוק לומר דלעולם בטומאה דאורייתא ולמעשה שני קאמר דישתמש דלא בעי הערב שמש דזה דחוק ובשלקא לדעת הסופרים דטבילת פלים חדשים אסור בשבת ויו"ט י"ל דבריתא בטבילת פלים חדשים איירי אבל לדעת החולקים קשה.

וישבתי שם זה בכמה אופנים. אמנם מורי הרב ז"ל ה"ל תי' בפשיטות דיש לומר דנטמא באב הטומאה דרבנן דהע"ש לא בעי דכל הטעון ביאת מים מד"ס א"צ הע"ש ומ"מ לכתחילה אסור לטבול פיון דמ"מ אב הטומאה הוא וזה תי' נכון מאוד ודפח"ח] אבל לא דיהיה עיקר החילוק בין חד מדרבנן לתרי מדרבנן והלכה ד' הגאון בעל חוות דעת בזה תמוהים לפע"ד: ובעיקר הדבר מה דמשמע מד' הגאון בעל חוות דעת דאדם נטמא מדרבנן ע"י מגע ונולד הטומאה ואנכי לא מצאתי שום אופן דיהיה האדם נטמא ע"י מגע ונולד הטומאה דלעולם לא משפחת טומאה דרבנן באדם אלא ע"י אב הטומאה דרבנן או באכילה באכל אוכלין טמאין והוא מי"ח דבר אבל בנוגע בכלי שהוא ראשון לטומאה או באוכל טמא אינו נטמא אף מדרבנן ודברי הגאון במשנה למלך שם י"ל דלא קאי אדם רק אכלי דבכלי משפחת דנטמא ע"י נגיעה דנולד הטומאה כגון דנגעו במשקין דנטמאו

מחמת שרץ דהו ראשונים דגזרו משום משקין דזב ונזה כדאיתא בפ"ק דשבת (ד' י"ד)
[ולדעת התוס' שם אף במשקין הבאין מחמת ידים מטמאין פלים מדרבנן.

אמנם הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' אה"ט חולק ע"ז ועי' בס' עצי אלמוגים סי' קנ"ט שקהאריף
בזה ויבואר במקום אחר א"ה אבל באדם לא משפחת לה דיטמא ע"י נגיעה דנולד ואולי
דכוננתו לענגן אכילה באמת כגון באכל אוכלין דנטמאו ממשקין שנייים דמן התורה אין
שני עושה שלישי בחולין רק משום דרבנן גזרו דמשקין נעשו תחילה ומטמאין לאוכל
לעשות שני ונמצא דהוי תרתי דרבנן הטומאה דרבנן וגם מה שאדם נטמא ע"י אכילה
דאוכלין אף אם הם טמאין מדאורייתא הוא דרבנן ומפרש דהא דתנן אכל אוכלין טמאין
וכו' ר"ל בכה"ג דנגעו במשקין שנייים דווקא בהא הוא דמטהר ר"מ אבל לפי זה צ"ל
דהא דמחלק בין אב הטומאה לנולד לאו בגוונא חדא מיירי דאב הטומאה ע"כ כנגע מיירי
דבאוכל לא משפחת אב הטומאה דאין אוכלין ומשקין נעשין אב הטומאה לעולם כידוע
אפי' נגעו במת זולת משקין דזב ונזה ומה שכ' בנולד הטומאה הוא מהיפך להיפך דווקא
באכילה מיירי דאלו בנגיעה לא משפחת לה דיטמא האדם אף שהוא נולד הטומאה
דאורייתא.

וקל זה ברור: ומה שהביא כת"ר נ"י מדברי התוס' דיבמות (ד' פ"א) דחילקו אליבא
דר"מ בין חד דרבנן לתרי דרבנן נראה דלא דמי להתם דהתם מיירי לענגן ביטול ברוב
בדבר שבמנין דכל עצמי אינו אלא חומרת חכמים שהחמירו בדבר שבמנין דלא ליבטול
ברובא אפטר דלא החמירו אלא בחד דרבנן אבל לא בתרי אבל לענגן ספק דרבנן דקיי"ל
לקולא קשה טובא לומר דווקא בתרי דרבנן אמרינו כן: ומה שכ' כת"ר נ"י עוד אבל
הרואה יראה שדבריו דחוקים כבר כתבתי לעיל שיפה תמה עליו בזה.

אבל מה שתמה כת"ר נ"י עליו מהסוגיא דעירובין ס"ח פ"ח דלפי דעתו דעירובי תחומין
הוי בתרי דרבנן וכ"ש עירובי חצירות דקיל טפי א"כ לא מקשה שם אב"י מידי מהזאה
דהתם חד מדרבנן והכא תרי מדרבנן וגם רב יוסף הו"ל לשנויי כן ולא שאני לה בין חד
דרבנן לתרי דרבנן.

במח"כ לא דק בזה דלא יזנה מהגרסאות הקשה כן דלא מבעי לגי' בה"ג שם והובא ברי"ף
שם דלא גריס שם והאמר לא אמר דזיל אחים ומפרש באמת דרב יוסף התיר אף שיחם
המים הא"י משום דשבות דאמירה לא"י קיל דלית בה מעשה בשבות זה משום הכי
התיר במקום מצנה משא"כ בהזאה דהוי שבות שיש בו מעשה ולכן אסור אף במקום
מצנה בנדאי לא תסובב ע"ז קושיות כת"ר נ"י דלפי גירסתו לא מיירי מהוצאה מידי רק
ממלאכה דאורייתא.

וא"כ אב"י דאפתי לא ידע האי חילוקא בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה
שפיר הקשה מהזאה וכן רב יוסף ע"כ הנצרך לתרץ הכי וזה פשוט: אמנם אפי' לגי' דידן
וכן הוא גי' הרי"ף ז"ל שם דלא התיר רב יוסף אלא להביא מתוך ביתו הא כבר פי'
הרי"ף ז"ל שם והביאו הרא"ש דהא דחילק רב יוסף בין שבות שיש בו מעשה לאין בו
ר"ל בין שבות באיסור מלאכה דאורייתא בין שבות באיסור דרבנן כגון טלטול בכרמלית
דמידי דרבנן קרי ליה אין בו מעשה פלומר אין בו מעשה מלאכה דאורייתא ופירושו
דהא דהאמירה לנכרי שבות היינו במלאכה דאורייתא.

אַבְל בְּמִלְאָכָה דְרַבְּנָן הָוֵי שָׁבוּת דְשָׁבוּת וּמְוֹתָר בְּמָקוּם מַצְנָה א"כ גַּם רַב יוֹסֵף פְּנוּן לְתִי כַת"ר נ"י דְהֵתָם גַּבֵּי הַזָּאָה חַד מְרַבְּנָן וְהֵכָא הָוֵי תְרֵי מְרַבְּנָן וְכ"ה הַאֲמַת לְהִלְכָה דְחַד שָׁבוּת אָסוּר אִפִּי בְּמָקוּם מַצְנָה וּשְׁבוּת דְשָׁבוּת מְוֹתָר בְּמָקוּם מַצְנָה.

וּא"כ מַה לּוֹ לְהַזְפִּיר רַב יוֹסֵף דְתַחוּמֵין גּוּפָא הָוֵי פְתָרֵי מְדַרְבְּנָן דְאַפִּילוּ הָוֵי חַד מְדַרְבְּנָן נְמִי נִיחָא דַמ"מ הָוֵי תְרֵי מְדַרְבְּנָן מְחַמַת דְאַמִּירָה לֹא"י נְמִי מְדַרְבְּנָן. וְגַם לֹא שְׁיִיָּדָה לְחַלְקָא פְּלִל בֵּין תְרֵי דְרַבְּנָן לְתַלְתָּא דְרַבְּנָן וְלֹא הִנְצִירָהּ רַב יוֹסֵף לְהַזְפִּיר זֶה פְּלִל וְכֵן אֲבִי דְלֹא יָדַע לְחַלְקָא בֵּין תְרֵי מְדַרְבְּנָן לְחַד מְדַרְבְּנָן שְׁפִיר הִקְשָׁה מִהַזָּאָה וְאַף דְהֵכָא הָוֵי תַלְתָּא דְרַבְּנָן פִּינוּן דְלֹא הָוֵי ס"ל לְחַלְקָא בֵּין חַד לְתַרֵי ה"נ בֵּין חַד לְתַלְתָּא דְמַה לִּי תְרֵי וּמַה לִּי תַלְתָּא וְלֹק"מ מַזְהָ עַל הַגָּאוֹן בְּעַל חֲנוּת דַּעַת זַצ"ל וְזֶה בְּרוּר [וְעִי' בְּשׁו"ע או"ח בְּסִי' רַע"ו בְּהַגְהָת רַמ"א סְעִיף ב' דִּי"א דְמְוֹתָר לֹא"י לְהַדְלִיק לּוֹ נֵר לְסַעֲוֹדַת שַׁבַּת דַּס"ל דְמְוֹתָר אֲמִירָה לֹא"י אֲפִילוּ בְּמִלְאָכָה גְמוּרָה בְּמָקוּם מַצְנָה וְנִרְשַׁם ר"ן בְּשֵׁם בְּעַל הַעֵיטוּר וְהִינּוּ כַגִּי בַה"ג דְאַפִּי בְּמִלְאָכָה גְמוּרָה מְוֹתָר מְשׁוּם דְהָוֵי שָׁבוּת קַל וּמְוֹתָר בְּמָקוּם מַצְנָה מְשׁוּם דְלִיפָא מַעֲשָׂה בְשָׁבוּת זֶה וְלִכֵּן קִיל טְפִי מְשָׁאָר שָׁבוּתֵין.

אַמְנָם קַצ"ע דְהָא אֲדַרְבָּה מְצִינוּ דְאַיְסוּר זֶה חֲמוּר דִּישׁ לּוֹ סְמָךְ בְּתוֹרָה דְכְתִיב בַּפ' בָּא וְכָל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם וְדַרְשִׁינוּ בְּמַכִּילְתָּא לֹא יַעֲשֶׂה ע"י אַחֲרִים וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ן בַּפִּי הַחֲנוּמֵשׁ וְע"ש בְּרַמְבַּ"ן וּשְׁאָר מְפָרְשִׁים שְׁהָאֲרִיכוּ בְּזֶה: וּמַה שְׂכ' כַת"ר נ"י עוֹד דְלִשְׁיַטַת הַכְרו"פ וְהַפְר"ח דְפְלִיגֵי בְּחַד דְרַבְּנָן אִיפְכָא לְמִימַר אִיפְכָא דְבַתְרֵי דְרַבְּנָן גַּם ר"י מוֹדָה דְסַפִּיקוּ טְהוּר לַפְעַנ"ד נִרְאָה דְלִפִּי מַש"כ כַת"ר נ"י בְּעַצְמוֹ דַּר"י ס"ל דְתַרוּמָה בּוּזָה"ז דְרַבְּנָן מִהַש"ס דִּיבְמוֹת א"כ מֵאֵי מַקְשָׁה בְּעִירוּבֵין ל"ו מַר"י אַר"י לִישְׁנֵי דְהֵכָא גַבֵּי תַחוּמֵין שְׁאֵנִי דְהָוֵי תְרֵי דְרַבְּנָן תַּחוּמֵין דְרַבְּנָן וְתַרוּמָה בּוּזָה"ז דְרַבְּנָן אֵלֶּא וְנִדְאֵי דְפְשִׁיטָא לִי לְהַש"ס דְאֵין חִילוּק בֵּין חַד דְרַבְּנָן לְתַרֵי דְרַבְּנָן אֵלֶּיבַּ דַּר"י וּמִיָּהוּ אִיפְכָא לְמַדְחֵי דַמ"מ מַקְשָׁה אֵלֶּיבַּ דַּר' יוֹחֲנָן בִּיבְמוֹת שָׁם דַּס"ל שָׁם דְתַרוּמָה בּוּזָה"ז דְאוּרְזִיטָא אֵלֶּיבַּ דַּר' יוֹסֵי עַצְמוֹ.

אוּ דְאֵינוּ מַקְשָׁה פְּלִל מְתַרוּמָה וְנִטְמַאת רַק מְנַפֵּל עָלָיו גַּל אוּ נְשָׂרָף וּפְשׁוּט הוּא: וּקְצַת יֵשׁ לְהַבִּיא רֵאִי מְהָא דְחָשִׁיב בְּמַתְנֵיתֵין דְמַקְנוּאוֹת שָׁם וְהֵכָא רֵאשׁוּ וְרוּבּוּ בְּמִים שְׁאוּבֵין וּמְשַׁמַע דְאַפִּי אִיפְכָא בְּהֵן מ' סָאָה וְאֵם נִימָא דְכֹלוּ שְׁאוּב נְמִי מְדַרְבְּנָן א"כ מִן הַתוֹרָה מַקְנָה פְּשִׁירָה הִיא רַק דְמְדַרְבְּנָן פְּסוּל הוּא וְא"כ תְּרֵי מְדַרְבְּנָן הוּא הַמַּקְנָה עַצְמָה פְּסוּלָה מְדַרְבְּנָן וְגַם מַה שְׁהָאֵדָם נְטֵמָא בְּבִיאַת מִים שְׁאוּבֵין מְדַרְבְּנָן הוּא וְאֵעִפ"כ ס"ל לַר"י דְטֵמָא מְסַפֵּק הָרִי דְאַפִּי בְּתַרֵי דְרַבְּנָן מְטֵמָא ר"י מְסַפֵּק.

וּמִיָּהוּ אִיפְכָא לְמַדְחֵי הָא וְקַל לְהַבִּין: וְלַעֲנֵן מַה שְׂכ' כַת"ר נ"י דַּע"פ חִילוּקֵי דָאָם הַסְפֵּק נוֹלַד בְּדַרְבְּנָן מוֹדָה ר"י יְתִיבָשׁ בְּזֶה קוּשְׁיַת הַתּוֹס' עַל רַש"י בְּשַׁבַּת ל"ד אַפְרִיזוֹן נְמִטְנִי' לַכַת"ר נ"י בְּזֶה דַּעֲשֶׂה חִיזוּק וְסַמוּכֵין לְדַבְרֵי וּשְׁפַתִּים יְנַשְׁק.

אַמְנָם מַה שְׂכ' דַּא"כ צ"ל דְתַרוּמָה בּוּזָה"ז דְאוּרְזִיטָא וּבְאַמַת ר"י וְר"ל פְּלִיגֵי בְּזֶה בִיבְמוֹת אֵלֶּיבַּ דַּר"י לְדִידֵי אֵינָה קוּשְׁיַת פְּלִל דְאַף לְדַעַת הַרְמַב"ם דְגַם בְּזִמְן בֵּית שְׁנֵי הָיָה תַרוּמָה דְרַבְּנָן מ"מ פִּינוּן דְעִיקָר תַּרוּמָה דְאוּרְזִיטָא הוּא בְּזִמְן בֵּית רֵאשׁוֹן וְכֵן יְהִיָּה לְעַתִּיד א"כ מ"מ מַקְרֵי דְהַסְפֵּק נוֹלַד בְּדְאוּרְזִיטָא כְּמוֹ בְּסַפֵּק טָבֵל בַּמ' סָאָה: וּמַש"כ כַת"ר נ"י דַּהַמְל"מ בְּעַצְמוֹ דְחָה חִילוּק זֶה דַּר"י מוֹדָה בְּסַפֵּק מִים שְׁאוּבֵין מְהֵךְ דְסַפֵּק יָדִים דַּג"כ ס"ל לַר"י

דספק ליטער טמא והנה אנכי על משמרת אעמדה להחזיק בחילוקי גיש לי סמך גדול לזה מתוספתא ערוכה במקנאות ובהביאה הר"ש ז"ל בפ"ב דמקנאות משנה ג' דאיתא שם בתוספתא וזה לשונה ב' מקנאות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול באחד מהן ואם טבל באחד מהן ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובין למקנה עכ"ל התוספתא הרי בהדיא דגם ר"י ס"ל דספק מים שאובין למקנה פשר וקא דאמר ר"י דלכתחילה לא יטבול באחת מהן היינו משום דאין לו במה ליתלות וממ"נ אחת מהן פסולה וכמו דתנן שם במתניתין בפרק ב' משנה ג' דאם היו שניהם פחותין ממ' סאה ונפל לאחד מהן ספיקו טמא שאין לו במה יתלה ופשוט דהטעם דכאן אינו שייך ספיקא דרבנן לקולא דממ"נ חד מנהון פסול בנדאי והלכך אסור בשניהם לטבול לכתחילה ומיהו בעבר וטבל ועשה טהרות ע"פ טבילה זו הטהרות טהורות דבטהרות שפבר עשה מ"מ אמרינן דספיקא דרבנן לקולא מיהו הוא בעצמו צריך לטבול פעם אחרת דלכתחילה הוא רק דהטהרות שעשה פבר טהורות כ"ה פ"ה התוספתא לפענ"ד ועכ"פ ש"מ דמודה ר"י בספק מים שאובין למקנה דספיקו טהור: והן אמת דראיתי להר"ש ז"ל שם דהשיא פ"ה התוספתא לכוננה אחרת דכ' שם וז"ל ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו נמצא שיש כאן ב' מקנאות אחד פשר ואחד פסול והיינו מתניתין לעיל דרבנן מטהרין ור"י מטמא וצריך לטבול פעם שניה ומודה דאם עשה טהרות הטהרות טהורות כדאמרינן נמי לעיל דספק ליטמא טהור [ור"ל אפילו לר' יוסי] עכ"ל הר"ש ז"ל.

ונ"ל כוונתו דמפרש דהך תוספתא מייירי לענין טומאה קלה והלכך רבנן דס"ל בטומאה קלה דספק טבל טהור ה"נ בטבל באחת מהן טהור דהכא נמי ספק הוא דהא איכא חד פשרה אלא דלא ידעינן היא גינהי וקא דתנן ספיקו טמא באינו ידוע לאיזה נפל היינו בטומאה דאורייתא.

אבל בטומאה דרבנן מותר לכתחילה [אמנם זה תמוה קצת דהיאך מותר לכתחילה להכניס עצמו לבית הספק פינן דיכול לטבול עצמו במקנה אחרת פשרה ואולי דגם לרבנן אם יש לו מקנה אחרת אסור לו לאכול קדשים עד שיטבול במקנה פשרה אף דהנ"מ בין ר"י לרבנן באינו בנמצא מקנה אחרת פשרה דלרבנן טהור בדיעבד ולר"י גם בעבר וטבל נשאר בטומאתו ורק דטהרות טהורות משום דגבי טהרות הוא ספק ליטמא ובספקליטמא מודה ר"י דספיקו טהור כן נראה לי לפרש דברי הר"ש] אמנם ר"י לשיטתו דס"ל דאפילו בספק טומאה קלה ספיקו טמא והלכך ס"ל הכא שלא יטבול באחת מהן וה"ה דאם טבל נשאר בטומאתו אלא דאם עשה טהרות טהורות דמידי הוא טעמא דר"י דמטמא בספק טומאה דרבנן משום דאית לי חזקת טומאה אבל על הטהרות ליכא חזקת טומאה אדבריה אית להו חזקת טהרה.

ונהו דמסיק הר"ש כדאמרינן נמי לעיל דליטמא נמי טהור כלומר וה"נ לענין הטהרות אינו אלא ספק ליטמא [ובאמת שסוף דברי התוספתא שמסיק דטהרות טהורות מסייע לפ"ה הר"ש אכן אינו יודע דא"כ מאי שייך לזה מאי דמסיים שנהו ספק מים שאובין למקנה] וצ"ע.

וא"כ לפי פ"ה הר"ש אין ראיה מהך תוספתא מידי: אכן זה לפי הר"ש אבל מד' הרב ב"י בשו"ע יו"ד סימן ר"א סעיף ס"ח וסעיף ע"ג נראה להדיא לכאורה דגם בתוספתא מיירי בטומאה חמורה ור"י תוספתא בא לפרש המשנה דהא דתנן דאם נפל לאחת מהן ואינו יודע להיכן נפל דכל אחד משניהם פסול משום שאין לו במה יתלה היינו לענין שלא יטבול באחד מהן לכתחילה אבל בדיעבד אם טבל טהור דהרי הב"י בש"ע שם ושם העתיק לד' המשנה דכל אחד משניהם פסול בסעיף ס"ח ובסעיף ע"ג העתיק דברי התוספתא הנ"ל דלא יטבול בו לכתחילה.

ולכאורה הם דברים סותרים זה את זה ומד' הש"ך שם בס"ק קמ"ח משמע דבסעיף ע"ג משו"ה בדיעבד טהור משום דחזרו ונתמלאו ממי גשמים עד מ' סאה אבל הדבר תמוה דהא ע"כ בסעיף ס"א ג"כ בחזרו ונתמלאו מיירי ואעפ"כ כתב אחד משניהם פסול וכבר תמה עליו הנו"ב וע"כ צ"ל דהיינו הך וסעיף ע"ג הוא פירוש לסעיף ס"ח [וכבוד חתני הרה"ג החו"ב מו"ה אהרן הפה"נ נ"י רצה ליישב דברי הש"ך דר"ל דבסעיף ס"ח מיירי דלא נתמלאה רק מקנה אחת והשניה נשארה חסירה והלכך אין פאן אפילו מקנה אחת שהיא פשרה בנודאי דאחת פסולה מה"ת והשניה היא ספק פסולה מדרבנן והלכך אפי' בדיעבד אם עבר וטבל בהם טמא אבל בסעיף ע"ג דשניהם נתמלאו דיש פאן מקנה אחת שהיא פשרה אפי' מדרבנן והלכך בדיעבד אם טבל אפי' באחת מהן טהור.

ואמנם אף שיש קצת סברא לחלק בזה אבל אינו נראה פן להלכה דהא מ"מ בעת הנפילה לא היה במה לתלות ומחזקין לשניהם בפסול והיאך יכשיר אחר פן וגם מה דפשיט ליה לכבוד חתני הרה"ג נ"י דבאם לא נתמלא רק אחת מהן גרע טפי הנה הגאון הנו"ב ז"ל בספרו דגיל מרובה בגליון היו"ד שם מסתפק להיפך דאפשר דאם לא נתמלא רק אחת מהן אפשר דהדרי להכשרה דהא עכשיו נוכל לתלות דהשלישה לוגין נפל במקנה שהיא גם עכשיו חסרה ונשאר בספק והוא להיפך ממש מדברי חתני הנ"ל ובעיקר הספק של הנו"ב ז"ל יתבאר במק"א בעז"ה] הרי להדיא דס"ל להב"י בשו"ע דמטהר ליה ר"י בדיעבד בעבר וטבל אפי' שטבל לטומאה חמורה [דהא כתב לענין טומאת גדה לבעלה דהא טהרות בזה"ז ליתא]: שוב מצאתי במ"ל ז"ל דהביא ג"כ התוספתא זו וכתב ג"כ שהר"ש והרמב"ם מחזקים בפ"ה התוספתא זו ות"ל שפוננתי לדעתו ז"ל מיהו מה שתמה על פ"ה הר"ש דלמה הטהרות טהורות כבר כתבתי לעיל טעם נכון לזה: ואין להקשות דהא הרמב"ם כתב ג"כ בר"פ י"ד מה' אבות הטומאה גם בכל ספק מים שאובין דכשר אעפ"כ אין מורין לו לכתחילה לטבול במקנה כזו ולעשות טהרות לכתחילה והוציא פן מהש"ס דע"ז (ד' ל"ז) דבכל ספק טומאה בר"ה דספיקו טהור מ"מ היכא דיש מקנה אמרינן הא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבולו וא"כ מאי נ"מ בין יש במה לתלות ובין אין במה לתלות ובאמת שפבר עמד ע"ז המל"מ שם ודחק בישוב קושיא זו.

אבל לענ"ד נראה ליישב דהתם דווקא אי יש מקנה אחרת כשרה דומיא דהש"ס דע"ז אבל בליכא אחרת מותר לטבול כזו לכתחילה משא"כ בשאין לו במה לתלות אסור לכתחילה לטבול בהם ואף דאין לו אחרת: ולפי מה שכתבתי לעיל דמשמע מלשון התוספתא דווקא הטהרות שעשה טהורות.

אָבֵל הוּא עֲצָמוּ נִשְׂאָר בְּטוֹמְאָתוֹ וְצָרִיף לְטַבּוֹל פְּעַם אַחֲרַת בְּמִקְוֵה אַחֲרַת כְּשֶׁרָה יֵשׁ וַיֵּשׁ
נ"מ גְּדוּלָה בֵּין זו לְזו דְּגַבֵּי סֶפֶק מִים שְׂאוּבִין לְכַתְחִילָה אֵין מוֹרִין לוֹ לְטַבּוֹל בְּזוֹ. אָבֵל אִם
כְּבָר טָבֵל א"צ לְטַבּוֹל פְּעַם אַחֲרַת.

אָבֵל הֵכָא צָרִיף לְטַבּוֹל פְּעַם אַחֲרַת בְּמִקְוֵה אַחֲרַת כְּשֶׁרָה וְאִם לֹא נִשְׂאָר בְּטוֹמְאָתוֹ לְעוֹלָם.
אָמְנָם בְּאַמַּת מִד' הַשּׁו"ע שְׂפַתְבְּתֵי לְעִיל לֹא מִשְׁמַע פֶּן דְּהֶעֱתִיק ג"כ דְּבָרֵי הַתּוֹסֵפֶת
בְּסַעֲיָף ע"ג וְכ' דְּלֹא יְטַבּוֹל בְּשׁוּם אֶחָד מִקְוֵה לְכַתְחִילָה מִשְׁמַע הָא אִם עָבַר וְטָבֵל טְהוֹר
וְא"צ לְטַבּוֹל פְּעַם אַחֲרַת דְּהָא טְהוֹרוֹת בּוֹזָה"ז לִיכָא וְע"כ לְעַנְנָן לְטְהַר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ קְאָמַר
דְּבִדְעֵבַד טְהוֹרָה א"כ אִף בְּאֵין בְּמָה לְתַלּוֹת בְּדִיעֵבַד טְהוֹר וְע"כ אֲנֹו צָרִיכִין לְתִי הֶרְאִשׁוּן:
וְעוֹד נִלְע"ד לִינִישָׁב דְּהֶתֶם דְּנוֹקָא אֵין מוֹרִין פֶּן אִם שׂוֹאֵל הִלְכָה מִרְב אָבֵל הוּא בְּעֲצָמוּ אִם
יִוֹדַע דְּמִן תְּרַת לְטַבּוֹל טוֹבֵל אִף לְכַתְחִילָה וְכִמוּ בְּכָל הִלְכָה וְאֵין מוֹרִין פֶּן וּבִש"ס גַּבֵּי סֶפֶק
טוֹמְאָה בִּר"ה דְּמִמְנֹו הוֹצִיא הֶרְמֵב"ם דִּין זֶה אֶתְמַר בְּגַמ' דַּע"ז שֵׁם ג"כ הִלְכָה וְאֵין מוֹרִין
פֶּן וּמְדַמֵי הֶרְמֵב"ם ו"ל סֶפֶק מִים שְׂאוּבִין לְסֶפֶק טוֹמְאָה בִּר"ה אָבֵל בְּאֵין לוֹ בְּמָה לִיתְלּוֹת
אֲסוּר לְכַתְחִילָה מְדִינָא וְלִק"מ בַּעֲז"ה וְגַם זֶה בְּרוּר: וְעוֹד נִלְע"ד לִינִישָׁב לְפַעַנ"ד דְּהֶתֶם
גַּבֵּי סֶפֶק מִים שְׂאוּבִין לֹא קְאָמַר הֶרְמֵב"ם אֲלֵא לְטְהוֹרוֹת דְּאֵין מוֹרִין לְכַתְחִילָה מִשׁוּם
דְּלַעֲנָן טְהוֹרוֹת הֶחֱמִירוּ וְזֵהוּ שְׂמַדְדִּיק הֶרְמֵב"ם וְכַתְב וְאֵין מוֹרִין לוֹ לְטַבּוֹל בְּמִקְוֵה זו
וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת לְכַתְחִילָה.

וְלִכְאוּרָה הִךְ וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת שְׂפַת יְתֵר הוּא. אָמְנָם הַדְּבָר פְּשׁוּט דְּהֶרְמֵב"ם כִּנּוּן דְּנוֹקָא
לַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת אֵין מוֹרִין לוֹ לְכַתְחִילָה לְטַבּוֹל בְּמִקְוֵה זו אָבֵל לְעַנְנָן אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ מוֹרִין
אִפִּי לְכַתְחִילָה לְטַבּוֹל.

מִשָּׂא"כ בְּשָׂאֵין לוֹ בְּמָה לְתַלּוֹת אִף לְעַנְנָן אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ אֲסוּר לְכַתְחִילָה וְכִמוּ שִׁכ'
הַשּׁו"ט בְּסִי' ר"א סַעֲיָף ע"ג דַּע"כ לְעַנְנָן אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ קְאָמַר הַשּׁו"ע דְּלַעֲנָן טְהוֹרוֹת הָא
לִיכָא בּוֹזָה"ז וְכִמוּ ש"כ לְעִיל: וְבִזָּה יֵשׁ לִינִישָׁב בְּמָה שְׂרֵאִיתִי בְּמִכְתָּבִי קוֹדֵשׁ שֶׁל מוֹרֵי אַחֲזִי
וְרַבֵי הֶרֶב הַגָּאוֹן וְכו' מו"ה בְּצִלְאֵל הַפֶּהן זצ"ל מו"ץ דפ"ק בְּהַלְכוֹת מִקְנּוּאוֹת שֶׁלוֹ שְׂתַמָּה
עַל הַשּׁו"ע שֶׁהַשְּׂמִיט בְּסַעֲיָף ס"ז סוֹף דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם דְּאִף דְּכָשֵׁר בְּסֶפֶק מִים שְׂאוּבִין מ"מ
אֵין מוֹרִין לוֹ לְכַתְחִילָה לְטַבּוֹל וְכַעַת רֵאִיתִי לְהַגָּאוֹן רַע"א ו"ל בְּגִלּוֹן הַיּו"ד שֶׁהֶעֱתִיק
בְּאַמַּת עַל ד' הַשּׁו"ע בְּסַעֲיָף ס"ז סוֹף דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם דְּאֵין מוֹרִין לוֹ לְכַתְחִילָה.

אָבֵל לֹא כְּתֵב שׁוּם טַעַם לְמָה הַשְּׂמִיטוֹ הַשּׁו"ע וּבְאַמַּת שְׂדֵקְדוּק נִכּוֹן הוּא עַל הַשּׁו"ע וְרֵאוּ
לְתַת לֵב לְזֵה. אָבֵל לְהַנְ"ל נִיחָא דְּמִשׁוּם דְּרָאָה הַב"י בַּעַל הַשּׁו"ע לְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם דְּכ'
דְּנוֹקָא דְּאֵין מוֹרִין לוֹ לְטַבּוֹל בְּמִקְוֵה זו וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת דְּמִשְׁמַע דְּלְטְהוֹרוֹת הוּא דְּהֶחֱמִיר
הֶרְמֵב"ם אָבֵל לְעַנְנָן אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ לֹא וְזֵה לֹא שִׁינָה לְבַעַל הַשּׁו"ע לְכַתּוֹב לְעַנְנָן טְהוֹרוֹת
דְּטְהוֹרוֹת בּוֹזָה"ז לִיכָא וּמִשׁו"ה הַשְּׂמִיטוֹ וַיִּפְּהַ עֲשָׂה דְּהַשְּׂמִיטוֹ וּבְאַמַּת שְׂפַכְמָה דְּבָרִים מְצִינּוּ
שֶׁהֶחֱמִירוּ בְּטְהוֹרוֹת יוֹתֵר מֵאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ יַעֲוִינָן בְּסוֹף נִדָּה וְדַף ס"ז) לְעַנְנָן חֲצִיצָה דְּאִיכָא
דְּגָרְסִי שֵׁם בְּגַמ' וְכֵן גָּרְס ר"ח וְלִית הִלְכָתָא כְּכָל הַנֶּהָ שְׂמַעְתָּתָא דְּכִי אֶתְמַר הִנֵּי לְטְהוֹרוֹת
אָבֵל לְבַעֲלָהּ טְהוֹרָה וְהֶחֱזִיקוּ בְּדַעַת זו כְּפָה רֵאשׁוּנִים ו"ל הִרֵי דְּלְטְהוֹרוֹת הֶחֱמִירוּ יוֹתֵר
מֵאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ דְּמַעֲלָה עָשׂוּ בְּטְהוֹרוֹת וְכֵן מְצִינּוּ לְעַנְנָן בְּדִיקָה דְּאִשָּׁה עֲסוּקָה בְּטְהוֹרוֹת
צָרִיכָה בְּדִיקָה שְׂחֵרִית וְעַרְבִית אִף בִּישׁ לָהּ נֶסֶת מִשָּׂא"כ בְּאִינָה עֲסוּקָה [וְנִסְתַּפְקֵתִי מְכַבֵּר
אִשָּׁה פְּהֶנֶת שְׂאוּכְלַת חֵלֶת וְתַרוּמַת חו"ל דְּחֵלֶת וְתַרוּמַת חו"ל אִינָה אֲסוּרָה אֲלֵא בְּמִי

שְׁהַטְוּמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מְגוּפוֹ אֶפְשָׁר דְּצָרִיכָה בְּדִיקָה שְׁחֲרִית וְעֲרַבִּית דְּהָרֵי עֶסוּקָה בְּטְהָרוֹת וְכֵן בְּשַׁעַת עֲבָרְתָּהּ מְלַאֲכֹל בְּתְרוּמָה אֲמָנָם א"כ תִּהְיֶה הַקְּנוּשָׁא לְדוֹכְתֵי דְאֶפְתִּי הו"ל לְהַשׁוּ"ע לְהִבְיָא דְאִין מוֹרִין לוֹ לְכַתְחִלָּה לְטַבּוֹל וְלַעֲשׂוֹת טְהָרוֹת דְנ"מ גַּם הָאִידְנָא לְעַנְנֵי פִהוּ וְכִהְנֵת דְּצָרִיכִים לְאֲכֹל חֵלָה אוֹ תְרוּמַת חו"ל דְּאֶסוּרִים לְטַבּוֹל בְּמִקְנֵה זֶה לְכַתְחִלָּה אֲמָנָם אֶפְשָׁר דְּכִינּוֹן דְּחֵלֶת וְתְרוּמַת חו"ל אֵינָה אֶלָּא מְדַרְבְּנָן בְּעֵלְמָא לֹא הִחְמִירוּ כ"כ לְאֶסְרוֹ לְטַבּוֹל לְכַתְחִלָּה וְכֵן אֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה שְׁחֲרִית וְעֲרַבִּית וּבִמְק"א יְבוֹנָר דְּבַר זֶה בְּאַרְיכוּת אִי"ה.

וְשֵׁם אֲכַתְּוֵב ג"כ לְבָאָר מַה שְׁנִסְתַּפֵּק מוֹרֵי אַחֵי וְרַבֵּי זצ"ל מִפְּכָר בְּאִשָּׁה הַיּוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טוֹהַר דְּהוֹנָא טְבוּלַת יוֹם אָרוּךְ אִי יְכוּלָה לְאֲכֹל חֵלֶת חו"ל לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּבַעֲיָנָן הָעֲרַב שְׁמַשׁ לְאֲכִילַת חֵלֶת חו"ל יַעֲנִין בְּכּוֹרוֹת (ד' ל"ב) וּבְרַש"י שֵׁם וְהָאֶרֶץ מוֹרֵי אַחֵי וְרַבֵּי זצ"ל בְּפִלְפוּל עֲצוּם בְּזָה וְכֵן אֲנִי נִסְתַּפֵּקְתִּי מִפְּכָר פִּהוּ עָרַל שְׁמַתוֹ אַחֵיו מִחֵמַת מִקְלָה אִי מוֹתֵר לְאֲכֹל חֵלֶת חו"ל כִּינּוֹן דְר"ע מְדַמֵּי עָרַל כְּטַמָּא בְּרִישׁ פֶּרֶק הָעָרַל וּבְחִגְיָה (ד' ה') א"כ אֶפְשָׁר דְּדַמֵּי לְטוּמְאָה הַיּוֹצֵא מְגוּפוֹ וְהָאֶרְכָּתִי בְּזָה בְּתוֹשׁבָה אַחַת בַּעֲזוֹ"ה.

וְאִי"ה בְּתוֹשׁבוֹת הַבָּאִים הַשְּׂיִיכִים לְהִלְכוֹת חֵלָה יְבוֹנָר כֹּל זֶה בְּאַרְיכוּת בַּעֲזוֹ"ה] א"כ אֵינּוּ רְחוּק לוֹמַר דְּגַם לְעַנְנֵי זֶה יֵשׁ חִילּוּק בֵּין טְהָרוֹת לְאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ וּבְפֶרֶט בְּגַמ' לְעַנְנֵי סִפְק טוּמְאָה בַר"ה דְּמַשֵּׁם מְקוֹר ד' הַרְמַב"ם בְּטְהָרוֹת מִיְיָרֵי וּמִנֵּי לְנוּ דְּגַם אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ כֵּן.

וְנִתְיָשֵׁב בְּזָה תְּמִיחַת מוֹרֵי אַחֵי וְרַבֵּי זצ"ל עַל הַשׁוּ"ע כֵּן נ"ל בְּרוּר: וּמ"מ זְכִינוּ לְדִין דְּלַדַּעַת הַרְמַב"ם וְהַשׁוּ"ע גַּם ר' יוֹסֵי ס"ל דְּסִפְק מִים שְׂאוּבִין כְּשֶׁר וְהַטַּעַם כַּמַּש"כ בַּעֲזוֹ"ה כִּינּוֹן שְׁהַסְפֵּק הוּא מְדַרְבְּנָן.

וּמַה שְׁתַּמָּה ע"ז כַּת"ר נ"י מְסַפֵּק יָדִים דְּמַטְמָא ר' יוֹסֵי וְכ' שְׁכֵן מְצָא בְּמִשְׁנֵה לְמַלְךְ שְׁדַחָה סְבָרָא זֶה מַהֲדָּ דְּסִפְק יָדִים וְלַעֲנֵי ד' לֹא דַחֲזִיָּה הִיא זֶה דְּהִתָּם נְמִי י"ל דְּכָל שְׁלִשָּׁה הַסְפִּיקוֹת דַּחֲשִׁיב הִתָּם בְּמִשְׁנֵה פְּוֶלָם נוֹגַע נְמִי לְעַנְנֵי טוּמְאָה דְּאוֹרְיָתָא דִּי"ל דְּמִיְיָרֵי שְׁהַטְבִּיל יָדָיו בְּרַבִּיעִית מִי גְשָׁמִים שְׁעוּמָדִין בְּקַרְקַע דְּלַדַּעַת רַבִּינוּ יוֹנָה בְּכָרוֹת פ"ח וְהוּבָא דַּעֲתוֹ בַּשׁוּ"ע או"ח סי' קנ"ט סְעִיף י"ד הֵם כְּשֶׁרִים לְטְבִילַת יָדִים כִּינּוֹן שְׁהֵם מִקְנֵה טְהָרָה מַה"ת לְטְבִילַת מַחֲטִין וְצִינּוֹרוֹת וְהִלְכָּה בְּסִפְק יֵשׁ בְּהֵם פְּשִׁיעוֹר רַבִּיעִית אוֹ לֹא הַדְּבַר נוֹגַע לְעַנְנֵי אִסּוּר תוֹרָה ג"כ לְעַנְנֵי טְבִילַת מַחֲטִין וְצִינּוֹרוֹת וְכֵן בְּסִפְק אִם נַעֲשָׂה בְּהוֹן מְלֹאכָה אוֹ לֹא ג"כ נוֹגַע לְעַנְנֵי טְבִילַת פְּלִים דָּאִם נַעֲשָׂה בְּהוֹן מְלֹאכָה כְּבָר בְּטָלוּ מִתּוֹרַת מִים וְכָשֵׁם שְׁפָסוּלִים לְנַט"י כְּהֵן פְּסוּלִים לְטְבִילַת מַחֲטִין וְצִינּוֹרוֹת.

וְעוֹד דָּאִם נַעֲשָׂה בְּהֵם מְלֹאכָה כְּבָר נִתְלָשׁוּ מִן הַקְּרַקַּע וְתוֹ פְּסִילֵי לְטְבִילַת פְּלִים וְכֵן בְּסִפְק טְמָאִים סִפְק טְהוּרִין וְהִיָּנוּ דִּישׁ סִפְק דְּשָׂמָא אָדָם טְמָא שְׁתָּה מַהֵם וְנִפְל טִינָה מִפִּיו וְנִטְמָאוּ פְּסִילֵי נְמִי לְטְבִילַת פְּלִים וְכֵמוּ דַּתְנָן בְּרִישׁ מְקוּוֹרוֹת דְּמִי גְבָאִים אוֹ מִי מִקְנֵה שְׂאִין בְּהֵם מ' סָאָה דָּאִם שְׁתָּה טְמָא בְּתַחֲזִילָה וְאַח"כ שְׁתָּה טְהוּר גַּם הַטְהוּר וְכ"ש דְּהַמִּים בַּעֲצָמָם נִפְסְלוּ לְטְבִילַת פְּלִים: וְלַדַּעַת הַרְמַב"ם ז"ל וְהוּבָא ג"כ דַּעֲתוֹ בַּשׁוּ"ע שֵׁם דְּאִינוּ כְּשֶׁר לְטְבִילַת יָדִים רַק בְּיֵשׁ בְּהֵם מ' סָאָה י"ל דְּמִיְיָרֵי בְּאַמַּת דְּסִפְק יֵשׁ בְּהֵם פְּשִׁיעוֹר הִיָּנוּ דְּהַסְפֵּק הוּא אִם יֵשׁ בּוֹ כְּשִׁיעוֹר מ' סָאָה אוֹ לֹא דְהָא סְתָמָא תְנָן סִפְק יֵשׁ בְּהֵם פְּשִׁיעוֹר וְשִׁפִּיר יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּסִפְק אִם יֵשׁ בְּהֵם מ' סָאָה וְכֵן סִפְק טְמָאִים סִפְק טְהוּרִים י"ל דְּהַסְפֵּק הוּא דְשָׂמָא בַּעֲזוֹ שְׁעִדִּין לֹא הִיָּה מ' סָאָה בְּתוֹף הַמִּקְנֵה שְׁתָּה הַטְמָא מַהֵם וְנִטְמָאוּ וְכֵן

בספק נעשה בקו מלאכה הפל מיירי דהספק הוא דשמה נעשה בקו מלאכה בעת שהיו פחות ממ' סאה ודו"ק: וראיה גדולה לדברינו מהא דלא הוזכר במשנה דינדים ספק רביעי והיינו ספק נטל ידיו או לא נטל ידיו כמו דחשיב הך ספיקא במשנה דמקנאות לענין טומאה קלה ספק טבל ספק לא טבל והיינו דלענין טומאה קלה אף דהך ספיקא אינו נוגע פלל לדאורייתא מ"מ דהמיר ר"י משום ליתא דטומאה דאורייתא משום דבטומאה דאורייתא ספק טבל ספק לא טבל טמא לכן דהמירו גם בטומאה קלה דרבנן דכל דתקון רבנן פעין דאורייתא תקון משא"כ לענין נט"י אם הספק הוא אם נטל ידיו או לא לא שייך להמיר משום ליתא דטומאה דאורייתא דבטומאה דאורייתא לא שייך נטילה פלל רק טבילה ולא אתי לאחלופי ולטהר גם בטומאה דאורייתא בספק טבל דנטילה לחוד וטבילה לחוד ולא שייך גזירה פלל ודו"ק.

והלכך לא הוזכר ספק זה במשנה דינדים משום דבספק זה גם ר"י מודה דאף בספק ליטהר טהור: ועוד ראיה לזה מהמשנה דטהרות פ"ד משנה ז' אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין למקנה וכו' ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור ולא פליג ר"י שם אלמא דבספק מים שאובין ובספק ידים מודה ר"י לר"מ דאף ספק ליטהר טהור ומיירי באמת הספק ליטהר בספק אם נטל ידיו או לא וזה ראיה שאין עליה תשובה: שוב ראיתי לענין מש"כ לעיל דדברי השו"ע בסעיף ס"ח ובסעיף ע"ג הפל דין אחד הוא ומיירי הפל לענין טבילת נדה לבעלה רק דבסעיף ס"ח פתב דכל אחד משניהם פסול לכתחילה לטבול בהם וכמו שכתב בסעיף ע"ג כעת ראיתי דא"א פלל לפרש פן דחדא דא"כ למה כפל הדבר שני פעמים דהא הו"ל לכתוב בסעיף ס"ח בפירוש דכל אחד משניהם פסול לכתחילה ולא יצטרף פלל להפיל דבר זה שנית בסעיף ע"ג: ועוד דאין עולה על הדעת לומר פן דאינו פסול אלא לכתחילה דהא תנן במשנה סתמא דהרי זה פסול משום שאין לו במה לתלות פשיטא דאף בדיעבד לא הוי טבילה דהא אמר דהמקנה פסולה ומאוד תמהני על הגו"ב במהד"ק ביו"ד בריש סימן ס"ה דהיכי נח דעתיה לפרש דדברי השו"ע בסעיף ס"ח ובסעיף ע"ג הפל דבר אחד הוא ובשני הסעיפים הפל מיירי לענין טומאה דאורייתא פגון לענין טבילת נדה לבעלה והא דאמר בסעיף ס"ח דכל אחד משניהם פסול ר"ל דלא יטבול בהם לכתחילה דזה אינו עולה על הדעת פלל מחמת שני הטעמים הנ"ל: ואמנם נ"ל פוננה אחרת בד' הרב"י בשו"ע והיינו דרבינו הב"י הביט בעינא פקיקא בזה על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דהשמיט דברי התוספתא זו מהלכותיו ולא הביא רק המשנה דמקנאות דכל אחד משניהם פסול ומשמע דפסול אפי' בדיעבד וע"כ צריך לומר דהרמב"ם מפרש דר' יוסי בתוספתא לענין טומאה קלה מיירי ואזיל לשיטתו דאפי' בטומאה קלה ספק ליטהר טמא ולפיכך אמר ר"י דלכתחילה לא יטבול משום שהוא ספק ליטהר אבל אם טבל ועשה טהרות הטהרות טהורות משום דלענין טהרות הוא ספק ליטמא וכמו שפירש הר"ש בדברי התוספתא והלכך הרמב"ם ז"ל דפסק כר"מ גם לכתחילה מותר לעסוק בטהרות ע"י טבילה זו ומשו"ה השמיטו [וכ"כ הגו"ב שם באמת דמשו"ה השמיט הרמב"ם לד' התוספתא משום דמפרש דהתוספתא מיירי לענין טומאה קלה ר' יוסי לשיטתו אזיל בזה] והלכך בסעיף ס"ח העתיק לד' המשנה דכל אחד משניהם פסול משום דמיירי לענין טבילת נדה לבעלה ובזה גם בדיעבד לא הוי טבילה פלל אבל בסעיף ע"ג הביא נמי לד' התוספתא דנ"מ לענין טבילת פלים

חֲדָשִׁים דְּאִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן דַּמ"מ לֹא יִטְבּוּל בְּהוּן לְכַתְחִילָה אַבְל אַם כְּבָר טַבַּל בְּהוּן טְהוּרִים וְאִף דְּהוּא סְפֵק לִיטְהַר מְשׁוּם דְּקִי"ל כַּר"מ דְּבִטְנִמְאָה קִלְה אִף סְפֵק לִיטְהַר טְהוּר [וּמִיָּהוּ בְּיַשׁ לֹו מְקוּה אַחֲרֵת כְּשֶׁרָה בְּנוּדָאִי צְרִיף לְטְבּוּל הַכְּלִים פְּעַם שְׁנִית בְּמְקוּה הַכְּשֶׁרָה דְּלֹא עֲדִיף מְסַפֵּק טְנִמְאָה בַּר"ה דְּסְפִיקוּ טְהוּר מ"מ אֲמַרִּינוּ דְּהָא מִיָּא בְּשִׁיקְעָתָא דְּנִהְרָא זִילוּ טְבִילוּ וְכ"כ הֶרְמֵב"ם בְּפִי"ד מַה' אַבּוּת הַטְּנִמְאוּת הֶלְכָה ב' לְעַנְיָן סְפֵק מִיָּם שְׁאוּבִין וְכַמוֹ שֶׁהִבְאֵתִי לְמַעְלָה וּפְשׁוּט דְּלָמַד פֶּן מְהָא דְּסְפֵק טְנִמְאָה בַּר"ה [וְהַכ"מ שֵׁם פְּתַב שְׁלָמַד פֶּן מְדַבְּרִי ר"י בְּתוֹסְפָתָא הַנְּ"ל וְסוּבְר רַבִּינוּ שְׁאִין חוֹלֵק עָלֵיו בְּזָה וּדְבָרֵיו תְּמוּהִים דְּהָא אֲדַרְבָּא הֶרְמֵב"ם הַשְּׁמִיט לַד' הַתּוֹסְפָתָא וְע"כ דְּסוּבְר דַּר"י שֵׁם מִיָּרִי בְּטְנִמְאָה קִלְה וְאֶזְזִיל לְשִׁיטְתוֹ וְלֹא קִי"ל כְּנוֹתִיָּה וְגַם מַש"כ דְּלָמַד מִשֵּׁם כְּבָר תְּמָה עָלֵיו הַמַּל"מ בְּפ"י מַה' מְקַנְאוּת דְּמְדַבְּרִי ר"י אִין רְאָיָה דְּהֶתֵּם שְׁאִנִּי דְּאִין לֹו בְּמָה יִתְלָה [וּבִיּוֹתֵר הַל"ל לֹוּמַר דְּהָא לֹא קִי"ל כַּר"י בְּזָה] וְכַתְבַּב ג"כ דְּלָמַד פֶּן מְהָא דְּסְפֵק טְנִמְאָה בַּר"ה וְרְאָיָה לְדַבְּרֵי זֶה עוֹד דְּהָרִי פְּתַב שֵׁם בְּלִשׁוֹנוֹ וְאִין מוֹרִין לֹו לְטְבּוּל בְּמְקוּה זֶה וְהָא לִישְׁנָא לִיתָא בְּתוֹסְפָתָא הַנְּ"ל רַק לְעַנְיָן סְפֵק טְנִמְאָה בַּר"ה אִיתָא פְּלִשׁוֹן הַזֶּה מִמֶּשׁ [וְזֶה נ"ל בְּרוּר בְּכּוֹנוֹת דְּבָרֵי רַבִּינוּ הַב"י בְּשׁו"ע בְּסַעֲיָף ע"ג הַנְּ"ל וְד' אֵל יִצִּיל מִפִּי דְּבַר אֲמַת עַד מְאֹוּד.

[אַבְל זֶה אִין לֹוּמַר דְּהַשְׁוִ"ע מִיָּרִי לְעַנְיָן פְּתַם דְּרַבְּנָן דְּכְבָר הַבְּאֵתִי לְעִיל בְּשֵׁם הֶרְאָב"ד דְּבָאב הַטְּנִמְאָה דְּרַבְּנָן מוֹדָה ר"מ לַר"י דְּבְסְפֵק לִיטְהַר טְמָא וְלֹא מְטַהַר ר"מ רַק בְּנוּלֵד הַטְּנִמְאָה דְּרַבְּנָן]: וְלְעַנְיָן מַש"כ לְעִיל בְּתִשׁוּבָה הַקּוּדְמָת דְּלִדְעַת ר"ת וְסִינְעָתוֹ דַּס"ל דְּלֹאֲדָם גַּם בְּמַעְיָן בְּעִינָן מ' סָאָה דְּדַעַת הַב"ח דְּאִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן אַבְל מַד' הֶרְא"ש בַּה' מְקַנְאוּת מְשַׁמַּע דַּס"ל דְּהוּא מַה"ת שְׁכ' דְּהָא לֹא חִילְקָה הַתּוֹרָה בֵּין מְקוּה לְמַעְיָן לְעַנְיָן מ' סָאָה וְכַתְבַּתִּי שֵׁם דְּלְכַאוּרָה תְּלִיא זֶה בְּפִירוּשָׁא דְּבַרְיִיתָא דְּחַגִּיגָה י"א בְּמִים בְּמִי מְקוּה דְּפִלְגִי בְּיָה רַש"י וְתוֹס' אִי ר"ל לְמַעוּטֵי שְׁאוּבִין אוּ דְּבָא לְמַעוּטֵי זוּחְלִין ע"ש.

וְאַמְנָם פְּעַת נ"ל דְּתִלְיָא בְּמַחְלֻקַּת הַפּוֹסְקִים דְּהָא דְּאֲמַרִּינוּ דְּמַעְיָן מְטַהַר בַּכ"ש לְעַנְיָן כְּלִים מִיָּהַת אִי ר"ל כ"ש מְמַשׁ אוּ דַּמ"מ רַבִּיעִית בְּעִינָן כְּמוֹ בְּמְקוּה שְׁל מִי גְּשָׁמִים דְּהוּא הַלַּמ"מ דְּרַבִּיעִית בְּקַרְקַע כְּשֶׁר לְטְבִילַת מְחֻטִּין וְצִינּוּרוֹת דְּדַעַת רַבִּינוּ יְרוּחַם בְּחֻלְק חוּנָה בְּנִתִּיב כ"ו חֻלְק ה' פְּתַב בְּהֶדְיָא דְּבְעִינָן רַבִּיעִית בְּדוּקָא כְּמוֹ בְּמְקוּה שְׁכ' שֵׁם וְז"ל מַעְיָן פֶּל דְּהוּא ר"ל שְׁיַשׁ בּוֹ רַבִּיעִית וְהוֹלִיכוּ עָלֵיו מִיָּם שְׁאוּבִין פְּתַב הַר' דוּד פְּהוּ דְּמוֹתֵר לְטְבּוּל בּוֹ וְכו' אֱלָמָא דַּס"ל דְּבְעִי רַבִּיעִית דוּקָא וְכ"כ בְּסַפֵּר יְרֵאִים בַּסִּי' קַפ"ב וְאִף רֵאִיתִי בְּסַפֵּר יְרֵאִים הַשְּׁלַם בְּעַמּוּד עֲרִיּוֹת (ד' כ"ז) שְׁחֹזַר בֵּי וְכַתְבַּב שְׁיַשׁ דְּבַמַּעְיָן סְגִי אִפִּי בְּפַחוֹת מְרַבִּיעִית [וְאַגַּב אוֹרְחִיָּה רֵאִיתִי לְתַמְנָה עַל מַש"כ שֵׁם בַּס' יְרֵאִים דְּלֹאֲחַר שְׁבַטְלוּ רַבִּיעִית דְּמְקוּה ה"נ בְּטָלוּ לְרַבִּיעִית דְּמַעְיָן וְתַמְנָה דְּהִיאָף יְפַרְנֵס לְהָא דְּתַנּוּ דְּמַעְיָן מְטַהַר בַּכ"ש לְעַנְיָן כְּלִים וְהַמְשַׁנָּה בְּנוּדָאִי גְּשָׁנָה לֹאֲחַר שְׁבַטְלוּ רַבִּיעִית דְּמְקוּה וְכַמוֹ שְׁמוּכַח לְהֶדְיָא מְרִישָׁא דְּמַתְנִי' וְהַלְפָּה דְּבָרֵיו צַע"ג] הַנָּה הַדְּעַת מְסַתְבַּר דְּכַמוֹ דְּלְעַנְיָן כְּלִים דְּנִאֲמַרָּה הֶלְכָה דַּסְגִי בְּרַבִּיעִית לֹא חִילְקָה הַהֶלְכָה בֵּין מַעְיָן לְמְקוּה ה"נ לְעַנְיָן טְבִילַת אֲדָם דְּהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה מ' סָאָה ג"כ לֹא חִילְקָה הַתּוֹרָה בֵּין מַעְיָן לְמְקוּה וְצְרִיף בְּשִׁנְיָהֶם מ' סָאָה.

מַשְׁא"כ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּבַמַּעְיָן סְגִי בַּכ"ש מְמַשׁ לְעַנְיָן כְּלִים וְלֹא בְּעִי רַבִּיעִית כְּמוֹ בְּמְקוּה וּלְפִי דַּעְתָּם הַדְּעַת מְסַתְבַּר כְּמוֹ דְּחִילְקָה הַתּוֹרָה בֵּין מַעְיָן לְמְקוּה לְעַנְיָן כְּלִים ה"נ חִילְקָה הַתּוֹרָה בֵּין מַעְיָן לְמְקוּה לְעַנְיָן טְבִילַת אֲדָם דְּבַמַּעְיָן גַּם לְאֲדָם סְגִי בַּכ"ש אִם יְכוּל

להתפסות בו כל גופו בבת אחת אדם הטובל בו וכמו שפירש באיר זרוע דר"ל בכ"ש אדם וכמו שכ' לעיל בתשובה בסימן הקודם בשם האור זרוע ורק מדרבנן גזרו דבעינן גם במעין מ' סאה לאדם וכמו שכ' הב"ח: ואין להקשות דלפי דעת הרא"ש דלאדם גם במעין בעינן מ' סאה מה"ת היאך יפרנס לד' התו"כ בפ' שמיני אף מעין ובור מקנה מים יכול אפי' מקלא בפתף ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקנה בידי שמים אי מה מעין מטהר בכ"ש אף מקנה מטהר בכ"ש ת"ל אף מעין המעין מטהר בכ"ש ומקנה במ' סאה ומשמע להדיא לכאורה דגם לאדם סגי בכ"ש מה"ת דליפא לפרש דמייירי לענין פלים דלכלים גם במקנה סגי ברביעית אבל אינו קשיא דלא מפעיא לדעת הסוברים דכולו שאוב פשר מה"ת וע"כ דהא דלמד ממעין מה מעין בידי שמים אינו אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן א"כ י"ל דגם בהא דאמר דמעין בכ"ש ומקנה במ' סאה לכלים מייירי דבמקנה בעי מדרבנן מ' סאה לאחר שבטלו רביעית דמקנה וְהָא דמפיק לה מאף אינו אלא אסמכתא בעלמא.

ואף לדעת הרא"ש בעצמו דכולו שאוב מה"ת פסול מ"מ מה דלמד מאף לענין מ' סאה לענין פלים מייירי דבמקנה בעינן מ' סאה מדרבנן ואינו אלא אסמכתא בעלמא וע"כ צ"ל כן דהא לאדם לא הוצרך ללמוד מאף דהרי נפק"ל מקרא דכל בשרו דבעינן מ' סאה ודו"ק: יום ח' ח' אייר תרכ"א לפ"ק.

הצעיר מפרחי פהונה שלמה הפהן מ"ץ דפ"ק ווילנא. סימן נ אמר המהרש"ה הגם ששמעתי מפי פבוד מר אחי הגאון הצדיק הפנוח מו"ה בצל אל הפהן זצ"ל שבעת שנתניסד מקנה חדשה על חצר בהכנ"ס בפ"ק ווילנא בשנת תר"ח שמי המקנה יומשוף אליה מן המעין העומד חוץ לעיר מל ידי סילונות של עץ העשויים מעצים עגולים ונחלולים המונחים בעומק הקרקע והסילונות הללו יציקו מים גם להמקנה וכאשר מבואר בטוש"ע יו"ד סימן ר"א סעיף מ"ח ומ"ט דכשר לעשות מקנה ע"י המשכה ממי גשמים או ממי מעין שבמקום אחר ע"י סילונות ואף דבמקנה כזו הרבה צריך שמירה יתירה מחשש זוחלין ומחשש שאובין קודם שנמשף אליה מ' סאה משום שאין עליה דין מעין רק דין מקנה של גשמים וכמו שיבואר לקמן בסמוך וגם בלא"ה מבואר בשו"ת האחרונים ז"ל בכ"ד דלתמן מקנה לכתחילה לטבילת נשים צריך להדר שיהיה לה דין מעין גמור והיינו שבמקום המקנה עצמה יהיו המים נובעין מן הקרקע משום דבקרא פתיב מעין בתחילה ואף דנדות ונבות לא בעי מים חיים מ"מ מצונה לכתחילה הוא במעין דווקא מ"מ הנה הדבר אז נחויז מאוד לתמן מקנה כזו יען כי המקנה שהיתה הראשונה שעמדה על חצר בהכנ"ס היתה עמוקה מאוד והיו צריכים לירד אליה יותר משבעים מדרגות ולא היה אפשר לירד ולטבול בה בימות החורף עד כי הטובלים בה בימות הקור ממש עד נפשם יגיע ולכן הוספם אז ע"י רבני המו"ץ הגאונים הזקנים נ"ע לתמן מקנה הנ"ל ע"י המשכת סילונות [ואף פי מו"ר אחי הגאון זצ"ל חשש עליה פמה חששות מתחילה וכתב פמה קונטרסים בזה מחזיק קרוב לארבעים דפין מ"מ אט"פ תיקנו מה שנצרך לתמן באופן שלא היה עוד בה שום חשש מהחששות שחשש מר אחי זצ"ל ונעשה מקנה טהרה לבנות ישראל בלי שום חשש וספק כלל] ולכן בפירוש הותנה אז מפי כל רבני המו"ץ הגאונים ז"ל שאין לעשות שום מקנה כזו ע"י המשכה בשום מקום בבתי המרחצאות דפ"ק ווילנא זולת מקנה הזאת העומדת על חצר בהכנ"ס מחמת

דלמקנה פזו צריף השגחה תתירה לשומרה תמיד בכל יום ויום בעת הנקיון מחשש שאובין וגם שלא תזחל ממנה במקום יציאת מי המקנה לחוץ אפי' טיפה אחת וקשה מאוד להזהר בזה וגם על המקנה שעל חצר בהכנס תקנו שצריף להעמיד אחד מרבני המו"ץ הצעירים שישגיח תמיד על המקנה בכל יום בעת הנקיון לשומרה מחשש שאובין ומחשש זוחלין ותקנה זו שאין לעשות שום מקנה אחרת בפ"ק ע"י המשכת סילונות תקנו גם לדורות עולם שאין רשאי שום מו"ץ להורות היתר ח"ו לעשות מקנה פזו ע"י המשכת סילונות בשום מקום בפ"ק ונילנא ומי יבוא אחריהם להרהר אחרי תקנתם בזה ח"ו ולפרוץ גדר מ"מ ראיתי לכתוב בספרי זה כמה חידושי דינים שהעלתי בעז"ה במקנה העשויה ע"י המשכת סילונות ויהי' לתועלת בעיירות אחרות שצריף שם לעשות מקנה ע"י המשכת סילונות מן המעין וזה החלי בעזר השם: הנה ראיתי לבאר ולכתוב הדברים שצריף להזהר במקום שצריכין לעשות מקנה ע"י המשכת סילונות באופן שתהא כשרה לטבילת גשים ע"פ דין תורה בלי שום פקפוק ולהוציאה מחשש פסול שאובין ומפסול הנה ע"י טומאה ומפסול מקנה בזוחלין והוא.

דקודם כל דבר צריף לתקן שהסילון האחרון שמשם נופל המים למקנה לא תפול המים מסילון של מתכות משום הנה ע"י טומאה וכמו שכ' הרא"ש ז"ל בה' מקנאות סימן י"ב גבי מעשה שבא לפניו במקנה שהמשיכה לתוכה מים ע"י סילונות של מתכות וכתב ע"ז הרא"ש ז"ל וז"ל.

ועוד אני אומר דהרוצה לצאת מידי ספק שלא יהא נדנוד איסור בדבר יעשה אותו בענין שלא יגיע פי הסילון של מתכות על אורו של מקנה אלא ישאר פי הסילון מחוץ למקנה או ישים בפי הסילון של מתכות סילון של עץ או של חרס שיפלו המים ממנו לאור המקנה עכ"ל.

והביא ראיה לזה מהש"ס דזבחים (ד' כ"ה ע"ב) ואף דהרא"ש ז"ל כתב שם בעצמו דאם הסילונות בנויות מחופרות לקרקע אין צריף לזה דכלי מתכות שנעשו לשמש את הקרקע טהור ולא מקרי הנה ע"י טומאה כלל.

מ"מ הדבר פשוט דהרא"ש ז"ל מייירי אם רדדו את המתכות ע"מ לשמש את הקרקע דמעולם לא ירדו עליהם טומאת מתכות כלל אבל לאפוקי בנד"ד מאן מפסי לידע דלא נעשה מתחילה המתכת לצורך דבר התלוש ג"כ וא"כ כבר ירדו עליהן תורת טומאה בתלוש והוי כצינור שחקקו ולבסוף קבעו דפוסל את המקנה משום שאובין וה"נ פוסל את המקנה משום הנה ע"י טומאה ואף דבנד"ד אין פאן פסול דאורייתא כלל משום דהוא מחובר למעין ולא גרע ממעין שהעבירו ע"ג השוקת פ"ה דמקנאות משנה א' דכתב שם הר"ש ז"ל דכל פסולו אינו אלא מדרבנן גזירה שמא יטבול בתוך הפלי ולא יהיה מחובר למעין כשפופרת הנוד ע"ש בר"ש.

מ"מ הא פבר מבואר בש"ם בב"ב (דף ס"ה) דהו' ברייתא דצינור שחקקו ולבסוף קבעו ע"כ דסובר דכולו שאוב נמי דרבנן ומ"מ בצינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל ע"ש הרי דאף דבפסול דרבנן נמי פוסל חקקו ולבסוף קבעו ואף לדעת הרא"ש דס"ל שם דבמעין שהעבירו ע"ג דבר המקבל טומאה פגון ע"ג פשוטי פלי מתכות כמו בנד"ד אפי' פסול דרבנן נמי ליכא דהכא לא שייף גזירה הנ"ל דשמא יטבול בתוך הפלי ע"ש בדבריו ז"ל.

ומשמע מדבריו ו"ל שם להדיא דמה שצונה שהסילון האחרון יהיה של עץ אינו אלא לרווחא דמילתא. מ"מ כל זה אינו רק אם החיבור למעין הוא חיבור יפה אבל בנד"ד דהמים באין ונמשכין דרך מעלות ומורדות ונעלו שמים ונרדו תהומות וגם בעת שנופלין למקנה נופלין דרך ניצוק.

ונהרי שנינו בטירות פ"ח משנה ט' דהניצוק והקטפס אינו חיבור וא"כ איפא פסול דאורייתא במקנה זו. והלכך ע"כ צריך לתקן שהסילון האחרון שממנו נופל למקנה לא יהיה סילון של מתכות עכ"פ כדי להוציאה מחשש פסול הניה ע"י טומאה: (ב) עוד הדבר נצרך לתקן שתהא נופל המים למקנה דרך המשכה דהיינו על ידי דבר שראוי לבלוע פגון על ידי רעפים או שאר דבר שראוי לבלוע מים והסילון של מתכות תפסק חוץ למקנה ומהסילון של מתכות תיפול המים ע"י רעפים וארפן תהיה ג' טפחים ומהם יפול המים למקנה ובזה נצא מחשש שמה נמצא איזה סילון של עץ בתוך הסילונות שיש לו בית קיבול צרורות שנעשה לקבלה או שמה נמצא סילון שהוא סתום מפאן ומפאן וב' צדדיו עומדים סילונות פמין חי"ת והמים עולין ויורדין דרך הסילונות דהוי פסילון הפופר שכתב הראב"ד בהשגות בפ"ח מה' מקנאות הלכה ז בשם התוספתא אף שאינו מקבל טומאה מ"מ פוסל את המקנה הואיל ומקבלין מידי דהוי אכלי גללים שאינן מקבלין טומאה אעפ"כ פוסלין את המקנה מפני שיש עליהן תורת כלי קבול עכ"ל [ומה שהמה עליו הכ"מ שם וכתב דמן המשנה דפ"ד דמקנאות משנה ג' הוי תיובתא דהראב"ד דתנו שם סילון שצר מפאן ומפאן ורחב מן האמצע אינו פוסל את המקנה מפני שלא נעשה לקבלה.

אני אומר דלק"מ דהתם בנודאי לא נעשה לקבלה דמאי נ"מ בזה אם מחזיק המים באמצע מ"מ לא נצרך הבית קיבול לשום דבר אבל בסילון הפופר שפיר נצרך הבית קיבול ש"ל כדי שלא תצא המים מן הצדדים רק ילכו למעלה כדי שילכו המים למקום הצריך לו ושפיר נעשה לקבלה רק דלענין טומאה אינו מקבל טומאה משום דלא מקרי בית קיבול כיון שמ"מ יכולין המים לצאת לצד מעלה מ"מ לענין לפסול את המקנה שפיר י"ל דפוסל ודברי הראב"ד ו"ל ברורין בזה.

ונראה דגם הרמב"ם ו"ל אינו חולק עליו בזה שהרי לא כתב להיפך רק שקצת צ"ע דאמאי לא הביא דברי התוספתא הלז וצ"ע] אבל אם נעשה המשכה ע"י דבר הראוי לבלוע יש להתיר ע"י ס"ס דחזא שמה ליכא פלל בית קיבול בהסילונות ואת"ל דאיפא בית קיבול מ"מ שמה הלכה דשאוברין שהמשיכוהו פולה נמי פשרה וכדעת הרי"ף ו"ל בפ"ק דשבועות וכמש"כ הר"ן והרשב"א ו"ל שם לדעתו ו"ל [ודלא כדעת הב"י בד' הרי"ף ו"ל דהרי"ף נמי אינו מתיר רק ברבייה והמשכה] וכ"כ הרמב"ם ו"ל בפ"ד דמקנאות הלכה ט' בשם מקצת חכמי מערב דשאוברין שהמשיכוהו פולה נמי פשר ובפרט בגוונא דהוא מחובר למעין דכל עצמו אינו רק פסול דרבנן וכמו שכתבנו לעיל בשם הר"ש ו"ל הוי ס"ס בדרבנן ופשיטא דאזלינו לקולא.

ועוד דמד' הרמב"ן שהובא בב"י שם משמע דעיקר הפלוגתא בשאוברין שהמשיכוהו פולה תליא אי פולה שאוב דאורייתא או לא שכתב שם הרמב"ן ו"ל ונראה שרבינו הגדול ו"ל שהכשיר פולה שאובה בהמשכה סובר דשאיבה לאו דאורייתא עכ"ל הרמב"ן ו"ל שם.

וא"כ במחנך למען דאינו אלא דרבנן אפשר דלכו"ע פשר ע"י המשכה. ומיהו יש לפקפק על הספק בראשון דהא איפא לברורי לפתוח הסילונות ולראות אם יש להם בית קיבול או לא ונהיה ליה ספק חסרון ידיעה ואינו נכנס כלל בכלל ספק וא"כ אין פאן רק ספק אחת אי קיי"ל פדעת הפוסקים ו"ל דס"ל דשאובין שהמשיכוהו פולה פשרה או לא: ובר מן דין הנה הדבר פשוט לכל דא"א בשום אופן לעשות מקנה לדורות ולסמוך על כל טבילה וטבילה שישטבלו בה על הס"ס דכבר ידוע בכל ספרי אחרונים שאסור לעשות לכתחילה דבר שנוצטרו לסמוך על ס"ס דכל ס"ס לכתחילה אסור וכ"כ המזרחי בביאורו על הסמ"ג בהלכות שופר.

ולכן הדבר פשוט דאם רוצין לעשות מקנה ע"י המשכת סילונות צריך לעיין היטיב בתחילה על כל הסילונות שלא יהיה בהם חשש פלי כלל. וביותר צריך לעיין שמה נמצא בהם חטטים וגומות שעשויים כדי לקבל בהם צרורות ואם נמצא בהם חטטים פאלו אפי' אין מקבלים רק מים כ"ש נעשה כל הצינור פלי על ידי הגומא כ"ש וכמש"כ הטוש"ע בסי' ר"א סעיף ל"ו וז"ל שם ואם חקק בו גומא אחת קטנה קודם שקבעו אם היא של עץ אפילו אין הגומא מחזקת אלא כ"ש נעשה פולה על ידה פלי וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים עכ"ל הטוש"ע שם וקצת יש להוציא פן מדברי התוס' בב"ב (ד' ס"ה ע"ב) ד"ה צינור וקרא"ש בב"ק בפ' מרובה סימן ג' שכ' דאם המים נופלין מצינור לקרקע ומקרקע למקנה המשכה היא ואם יש במקנה כ"א סאה מי גשמים פשר פדאמרין בתמורה דהשאיבה מטהרת ברביה ובהמשכה עכ"ל ואם איתא דצדדי הגומא מכאן ומכאן אינו נחשב כפלי א"כ גם פשאין במקנה מים כלל משכח"ל דתהא פשרה פגון שהצדדין שמכאן ומכאן רחבין יותר מרחב הגומא ואז איפא רביה והמשכה ממי הצינור פצעמן.

ומיהו אין זה הוכחה כלל דמלבד דבנודאי הגומא מחזיק כל רוחב הצינור כדי שכל הצרורות פלו לתוך הגומא ויהיו כל המים שבצינור מים זפים פלי שום צרורות. הנה מלבד זה פכר מבואר בשו"ע בסעיף מ"ד דאין המקנה מטהרת ברביה והמשכה רק אם יהיה בתחילה במקנה כ"א סאה פשרים ואח"כ פאו לתוכה י"ט מים שאובין שנמשכו ע"ג אבל אם נתערבו השאובין והפשרים קודם שפאו למקנה אינן נטהר כלל ברביה והמשכה: וגם מהא דהצריכו התוס' וקרא"ש שיהיה המשכה ע"ג קרקע דווקא ומשמע דהמשכה שנמשך המים על הצינור להלן מן הגומא לא נחשב להמשכה ג"כ אינו ראיה די"ל דס"ל פדעת המרדכי שהובא בד' הרמ"א בהג"ה שם בסעיף מ"ו דאין המשכה מועלת אלא גפי קרקע הראוי לבלוע בה אבל המשכה על גפי דף או פלי שאינו פוסל את המקנה לא מקרי המשכה ע"ש.

ואדרבה מלשון התוס' בב"ב שם שכ' דבהאי בית קיבול חשיבי מים שאובים שעוברים על אותו בית קיבול משמע שהמים שעוברין על צדדי הגומא לא נעשו שאובין וכבר העיר באמת השלטי הגיבורים בב"ב בפ' המוכר את הבית על הטור מד' התוס' וקרא"ש דמשמע מדבריהם דדווקא המים העוברים על הגומא נעשו שאובין וכתב דצ"ל דהטור היה מפרש בד' קרא"ש ו"ל דכיון דהמים שעוברים ע"ג הגומא נעשו שאובין ממילא כל הצינור נחשב פלי דהטור היה פקי בדברי אביו קרא"ש טפי מינן [ודברי הש"ך שם

בס"ק ע"ז וְשֶׁהַקִּשָּׁה דְלָמָּה לֹא מְהַיֵּי הַמְשֻׁכָּה עַל הַצִּינּוֹר גּוֹפֵא לְהֵלֵן מִן הַגְּנוּמָא וְהוֹצֵרָהּ לְתַרְזַן דְּמִינֵירֵי שְׂאִין בְּמִקְנָה רַבָּה מִיָּם כְּשֵׁרִים תְּמוּהָ דְהָא בַד' הַמְחַבֵּר מְבֹנָאָר דְכָל הַצִּינּוֹר נִחְשָׁב כְּכֹלֵי וְהִיאָה מוֹעִיל הַמְשֻׁכָּה ע"ג כְּלֵי.

וְשׁוֹב רְאִיתִי בִּס' לְחַם וְשִׁמְלָה לְהַגְּאוֹן מו"ה שְׁלֵמָה גְּאֹנְצֶפְרִיד בִּס"ק קל"ח שֶׁכ' בְּאַמַּת שְׁהַש"ף בְּנֵה"כ תִּרְזַן בְּאַמַּת דַּע"י הַגְּנוּמָא נַעֲשֶׂה כָּל הַצִּינּוֹר כְּלֵי ע"ש אָבֵל עֲדִינָן תִּימָה דְהִיאָה הַתְּחִיל לְהַקְשׁוֹת כֵּן וְהִלָּא בְּאַמַּת מְבֹנָאָר בַּד' הַמְחַבֵּר כֵּן דְכָל הַצִּינּוֹר נַעֲשֶׂה כְּלֵי וְהַדְּבָר צ"ע: אָמַר הַכּוֹתֵב ע"ד שְׁכַתְּבָנוּ לְעִיל בְּרִישׁ הַתְּשׁוּבָה דְהַסִּילּוֹן הָאֲחֵרוֹן צָרִיף שְׁלֵא יְהֵא שְׁל מִתְּכּוֹת אֲלָא שְׁל עֵץ דְּאָף דְקִי"ל דְכְּלֵי מִתְּכּוֹת הַעֲשׂוּי לְשִׁמְשׁ אֶת הַקְּרַקַּע טְהוֹר מ"מ מֵאֵן מְפִיס לִידַע דְלֹא נַעֲשֶׂה מִתְּחִילָה בְּמִתְּחִילָה לְצוּרָה דְבָר הַתְּלוּשׁ וְא"כ כְּבָר יִרְדָּה עֲלֵיהֶן תּוֹרַת טְוִמְאָה בְּתֵלוּשׁ וְכו'.

הִנֵּה בְּאַמַּת כֵּן כְּתוּב ג"כ בְּדִגּוּל מְרַבָּה שֶׁם בִּשְׁו"ע סְעִיף מ"ח וְז"ל וּמְבֹנָאָר בְּתְשׁוּבַת הָרָא"ש ז"ל דְהִינּוּ בְּנַעֲשֶׂה הַסִּילּוֹן עַל דַּעַת לְקַבְּעוּ בְּקַרְקַע וְלָכֵן אֲנִי תְּמָה עַל הַשְׁו"ע שְׁפַתֵּם הַדְּבָרִים וְלֹא פִּירַשׁ בְּהַדְּיָא שְׁנַעֲשֶׂה מִתְּחִילָה לְכָף וְאִם כִּי יֵשׁ לְדַחֵק בְּדַבְּרֵי הָרָא"ש אָבֵל פְּשׁוּט שְׁהַדִּין כֵּן וְעִי' בְּנו"ב בִּיּו"ד ס"ס צ"ד עכ"ל.

וְכֵן כְּתוּב בְּאַמַּת בְּסִפְרוֹ נוֹדַע בִּיהוּדָה מֵהַד"ק שֶׁם וְהִבִּיא רְאִיָּה לְזֶה מְהֵא דְאַמְרִינָן בְּשַׁבַּת נ"ח שְׁל בְּהֵמָה וְנַעֲשֶׂאָן לְדָלַת אַע"פ שְׁחַבְּרוּ וּקְבָעוּ בְּמִסְמוּרוֹת טְמֵא וְכֵן פָּסַק הַרְמַב"ם פִּי"ח מְפָלִים הֶלְכָה י"ב עכ"ל.

וְכֵן חִזַּר וְכָפַל הַדְּבָרִים בְּסִפְרוֹ נו"ב מֵהַד"ת בִּיּו"ד ס' קל"ז וּבְתְחִילָה הוֹכִיחַ זֶה מִלְּשׁוֹן הָרָא"ש בַּה' מְקוּנְאוֹת וּמִמֶּש"כ הָרָא"ש בְּתְשׁוּבָה. וְשׁוֹב כְּתוּב דְּאָף דִּישׁ לְדַחֵק וְלוֹמַר דְּדוֹקָא אִם לֹא נִתְחַבְּרוּ אַח"כ לְקַרְקַע אֲזַ בְּעֵיִק דִּיהֵן' נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּף אָבֵל אִם נִתְחַבְּרוּ בְּבִנְיָן עִם הַקְּרַקַּע שְׁפִיר בְּטָלִים לְקַרְקַע וְכֵן מוֹכִיחַ מִתְּשׁוּבַת הָרָא"ש שֶׁם וְזֶה טַעְמָן שְׁל הַטּוֹר וְהַשְׁו"ע דְּסִתְּמוּ דְבָרֵיהֶם מִשׁוּם דְּהֵן הַצִּרִּיכוּ דְדוֹנְקָא אִם הוּא מְחַבְּר לְקַרְקַע וּלְפִיכְף לֹא הַזְּפִירוּ דִּיהֵא נַפְשָׁה לְשֵׁם כְּף [וְהֵא דְלֹא הַזְּפִירוּ גַם הִתֵּר זֶה דָּאם נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּף אֲזַ אִפִּי' אִינוּ מְחַבְּר אִינוּ פּוֹסֵל הִינּוּ לְפִי שְׁהַגְּדוּלִים שְׁהוּבָא בְּתְשׁוּבַת הָרָא"ש אֲסָרוּ בְּכַה"ג וְטַעְמָם בִּיָּאָר הַנּו"ב שֶׁם לְפִי שְׁהֵם מוֹנְחִים פ"ג קַרְקַע וּמִשְׁכַּחַת לָהּ שְׁמִקְבָּלִים טְוִמְאָה דְהִינּוּ אִם לֹא נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּף וְלָכֵן הַחֲמִירוּ הַגְּדוּלִים אִפִּי' בְּנַעֲשֶׂה מִתְּחִילָה לְשֵׁם כְּף דְמֵאֵן מְפִיס לִידַע וְהִרְוָאָה שְׁמִתִּירִין ע"י סִילּוֹן שְׁל מִתְּכּוֹת יִקַּח גַּם סִילּוֹן שְׁלֹא נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּף וְכו' ע"ש.

וְהַלְכָף הַטּוֹש"ע שְׁפָסְקוּ לְהֶלְכָה כְּדַעַת הַגְּדוּלִים וְלֹא הִתִּירוּ אֲלָא בְּמִחְבְּר לְקַרְקַע וְלָכֵן לֹא הִתְּנוּ שְׁיִהְיֶה תְּחִילַת עֲשִׂיָּתוֹן לְשֵׁם כְּף וְשׁוֹב כְּתוּב אָבֵל מְהֵא אַעֲשֶׂה דְבְּשַׁבַּת נ"ח מְפֹרָשׁ לְהַדְּיָא דָּאם הִנֵּה שְׁל בְּהֵמָה וְנַעֲשֶׂאָן לְדָלַת אַע"פ שְׁחַבְּרוּ לְדָלַת וּקְבָעוּ בְּמִסְמוּרִים טְמֵא לְפִי שְׁכָל הַכָּלִים אִינָן עוֹלִין מִטְּוִמְאָתוֹן אֲלָא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה וְכֵן פָּסַק הַרְמַב"ם ז"ל וְכו' עכ"ל הַמ"ב שֶׁם וּלְקַמָּן אֲבִיא עוֹד רְאִיּוֹת לְזֶה.

וְאַמְנָם כְּבוֹד יְדִידָנוּ הָרַב הַגְּאוֹן מו"ה יִשְׂרָאֵל אִיֶּסֶר נ"י מו"ץ דַּפ"ק כְּשֶׁרָאָה דְבָרִים אֵלוּ שְׁכַתְּבִתִּי הַעִיר מֵאִיזָה מְשֻׁנּוּת דְכָלִים דְמוֹכַח מִשֶׁם דְּאָף אִם נִפְשׁוּ לְשֵׁם דְבָר הַתְּלוּשׁ מ"מ אִם אַח"כ נִשְׁתַּנָּה לְתַשְׁמִישׁ אַחַר בְּטָלָה טְוִמְאָתוֹן שְׁמִתְּחִילָה וְהַעֲיָקַר הִבִּיא רְאִיָּה לְזֶה מִפ"ק

דְּבִיצָה (ד' י"ד) כְּמוֹ שְׂמֵבִיבָר לְקַמֵּן בְּעוֹז"ה: וְאֶכֶן כָּל רְאִיּוֹתָיו שֶׁהֵבִיא לְדַחוֹת דְּבָרָיו הַגָּ' לְמִלְבַד דְּאִינוּ עֲנִין כָּל לַנֶּד"ד דְּהָא בְּעַת שְׁעוֹשִׁין הַכְּלִי מִתְּכוֹת נַעֲשׂוּ סִתְמָא לְשֵׁם דְּבַר הַתְּלוּשׁ כְּגוֹן לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מִים אוֹ מִשְׁקָה אַחַר בְּבִרוֹ"ז וְכַדוּמָה וְגַם לְשִׁמְשׁ אֶת הַקְּרַקַע לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מִים לְמַרְחֵץ אוֹ לְמַקְנָה וְהַלְפָּה אַף שֶׁאֵח"כ נַעֲשׂוּ לְשִׁמְשׁ אֶת הַקְּרַקַע מ"מ צָרִיךְ לוֹמַר דְּהַנְּבַר הַדְּבַר לְמַפְרַע דְּנַעֲשֶׂה לְשֵׁם זֶה וְהָרִי פְּסוּל הֵנִיחַ פ"י טוֹמְאָה מְפֹרָשׁ בְּרֵא"ש שֵׁם וּבִשְׁאָר פּוֹסְקִים דְּהוּא דְּאוֹרְיִתָא וּבְדְאוֹרְיִתָא קִי"ל דְּאִין בְּרִינָה וּא"כ מֵאִי שִׁינּוּי תְּשֻׁמִּישׁ אִיפָּא בְּהוּ דְּכִינּוּ דְּאִין בְּרִינָה אֲמַרִּינוּ דְּלִמָּא עֲמָדוּ בְּתַחֲלָה לְשִׁמְשׁ אֶת הַתְּלוּשׁ לְאוֹתוֹ תְּשֻׁמִּישׁ כְּגוֹן לְהַעֲמִידוֹן וְלְקַבְּלָהּ בְּבִרוֹ"ז לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מִים וְכַדוּמָה.

וְאִפְשָׁר שְׂפָכָר שְׁמֵשׁוּ בְּתְלוּשׁ דְּשִׁמָּא הַרורַע"ס עֲצָמָן שְׂמֵמִישִׁכִּין בּוֹ הַמִּים לְמַקְנָה כְּבַר הִ' בְּבִרוֹ"ז וְשִׁמְשׁוּ בְּתְלוּשׁ ג"כ לְאוֹתוֹ תְּשֻׁמִּישׁ שְׂתְּשֻׁמִּישׁן עֲכָשְׁיוֹ. וּא"כ דְּבָרֵי הָרַב הַגָּאוֹן הַגָּ' ל' נ"י אִין לוֹ שׁוּם מְקוֹם לְנִידוֹן דִּידָן: וְעֲכָשְׁיוֹ נְבֵא אֶל עַמְּק יְהוֹשֻׁפֵט וְיִלְהַתְּנוּכַח עִם הָרַב הַגָּ' ל' וְלְרֵאוֹת אִם כְּנִים דְּבָרֵיו אוֹ לֹא וְהֵנָּה מַה שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה מְהֵא דְּאֲמַרִּינוּ בְּבִיצָה (ד' י"ד ע"ב) אֲמַר עֲוֹלָא מְפָנִי מְהֵא אֲמַרוּ וְוִילוֹן טְמֵא מְפָנִי שֶׁשִׁמְשׁ מִתְּחַמֵּם כְּנִגְדוֹ וּפְרַש"י מְפָנִי מְהֵא אֲמַרוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה וְלֹא עֲשֵׂאוּהוּ כְּאֶחָד מִמְחִיצוֹת הַבַּיִת שְׂאִינּוּ מְקַבְּלוֹת טוֹמְאָה פ"כ וְהַקְּשָׁה כְּבוֹד הָרַב הַגָּ' ל' דְּמֵאִי קְוִשִׂיא הָא כְּבַר יֵרַד עַל הַוּוִילוֹן תּוֹרַת טוֹמְאָה בְּעַת שְׁהִ' תְּלוּשׁ וְתוֹ לֹא יִבְדַּל מִיְנֵיהּ תּוֹרַת טוֹמְאָה אַף שֶׁחֲבָרוּ לְבַיִת אֱלָא נּוֹדָא דְּכִינּוּ שְׂעֲכָשְׁיוֹ נְשַׁתְּנָה לְתְּשֻׁמִּישׁ אַחַר בְּטַל טוֹמְאָתוֹ מִיְנֵיהּ.

וּבְמַח"כ לֹא דַק דְּוִוִדָאִי כָּל כְּלִי אוֹ בְּגָד דְּכָל טוֹמְאָתוֹ אִינוּ אֱלָא מִחֲמַת כְּלִי אוֹ מִחֲמַת שְׁהוּא בְּגָד וְכִשְׁחֲבָרוּ לְקַרְקַע בְּטָלוּ מִתּוֹרַת כְּלִי וְאִינוּ מְשַׁתְּמֵשׁ עֲכָשְׁיוֹ שׁוּם תְּשֻׁמִּישׁ כְּלִי כָּלֵל רַק חֲבָרוּ לְבַנְיָן וְעֲשֵׂאוּ מְחִיצָה בְּוִוִדָאִי פְּרַח טוֹמְאָה מִיְנֵיהּ דְּעֲכָשְׁיוֹ אִינוּ נִקְרָא כְּלִי כָּלֵל רַק מְחִיצָה וְלִכֵּן פְּרִיךְ שְׁפִיר מְפָנִי מְהֵא אֲמַרוּ וְוִילוֹן טְמֵא דְּכִינּוּ שֶׁחֲבָרוּ בְּבַיִת לְשֵׁם מְחִיצָה לֹא מְקַרִי בְּגָד רַק מְחִיצָה.

וְזֶה שְׁפַרש"י וְלֹא עֲשֵׂאוּהוּ כְּאֶחָד מִמְחִיצוֹת הַבַּיִת וְכוּ' וְכַוֵּנָה רִש"י בְּזֶה דְּעֵיקַר הַקְּוִשִׂיא אִינוּ מְפָנִי שֶׁחֲבָרוּ לְבַנְיָן דְּזֶה לֹא מְהֵנִי לְבַטַּל שֵׁם בְּגָד מִיְנֵיהּ אֱלָא דְּעֵיקַר הַקְּוִשִׂיא דְּלִמָּה לֹא עֲשֵׂאוּהוּ כְּאֶחָד מִמְחִיצוֹת הַבַּיִת וְכֵן אֲמַרִּינוּ בְּחוֹלִין (ד' כ"ט) דְּבַיִת שֶׁסְּכָחוּ בְּזַרְעִים טְהוּרֵי וְהֵינּוּ ג"כ מִטְעַם הַגָּ' ל' דְּכִינּוּ שְׂעֲשֵׂאוּן לְשֵׁם סְכָּה פְּקַע שֵׁם אִנְכָּל מִיְנֵיהּ.

אֲבָל בְּנִד"ד דְּמַעֲיָקְרָא נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּלִי וְעֲכָשְׁיוֹ בְּעַת שְׂמַחְבָּרָן לְקַרְקַע ג"כ נַעֲשֶׂה לְשֵׁם כְּלִי לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מִים מֵאִי שִׁיטִי מַעֲשֶׂה אִיפָּא בְּכָאן דְּהָא מַעֲיָקְרָא כְּלִי וְהַשְׁתָּא כְּלִי וְהַלְפָּה אַף שֶׁמִּתְּחִלָּה נַעֲשֶׂה לְתְּשֻׁמִּישׁ אַחַר וְעֲכָשְׁיוֹ נַעֲשֶׂה לְתְּשֻׁמִּישׁ אַחַר מ"מ לֹא מְצִינּוּ דִּיהִנְיָ נִקְרָא שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִי וְזֶה דְּבַעֲיָנּוּ שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה בְּעֵיקַר הַכְּלִי מִשָּׂא"כ גְּבִי וְוִילוֹן שְׁפִיר קָרָא שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה דְּאִין לָהּ שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה גְּדוּל מְזֵה דְּמַעֲיָקְרָא בְּגָד וְהַשְׁתָּא מְחִיצָה (וְעֵינּוּ בְּב"ק ד' ס"ה) דְּאֲמַרִּינוּ שֵׁם לְעַנְיָן שִׁינּוּי קוּנָה דְּהַעֲיָקַר תְּלוּי בְּשִׁינּוּי הַשֵּׁם דָּאִם נְשַׁתְּנָה הַשֵּׁם נִחְשָׁב לְשִׁינּוּי מַעֲשֶׂה.

אֲבָל בְּלֵא"ה לֹא מְקַרִי שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה פ"ש]: וְכַזֶּה נִדְחָה נְמִי מַה שֶׁשָּׁכַח הָרַב הַגָּ' ל' עוֹד דְּמִשׁוּ"ה פִּירֵשׁ הַרְמַב"ם ז"ל בְּפ"ט מַה' מְקוּנָאוֹת הַלְכָּה י"ג גְּבִי אַבְנֵה דְּשִׁמוּאֵל דְּעַבְדַּ לְבַנְיָמִן מְפָצִי בְּיוֹמֵי תְּשֻׁרֵי דְּהֵינּוּ דְּהֵינָה עוֹשֶׂה אוֹתָן לְמְחִיצָה כְּדִי לְהַקּוּוֹת הַמִּים שְׁלֵא יִהְיֶה זוּחְלִין מְפָנִי שֶׁהַמְעַיָּין שָׁרְבּוּ עֲלָיו נוֹטְפִין אִינּוּ מְטַהְרִין רַק בְּאִשְׁבּוּרָן וְלֹא פִּירֵשׁ כְּשִׂאָר

המפרשים דעשאן בקרקע מפני הטיט משום דלהרמב"ם לא ניחא ליה לפרש פן משום דאשה אסורה לעמוד בעת הטבילה מ"ג דבר המקבל טומאה וכדאיתא בגדה ומפצי נמי מקבלי טומאת מדרס ומזה הוכיח הרב הג"ל דאם אינה עושה מלאכתה הראשונה תו לא מקבל טומאה דאל"כ הנה אסור גם לעשותו למחיצה כדי להקוות המים דהא קיי"ל דדבר שנקבל טומאה אין מזחילין בו.

אכן לפי מש"כ לעיל גם מזה אינו ראיה דכיון דעשאן למחיצה בטל תורת פלי מינה ומקרי מחיזה ולא פלי וכמו גבי וילון. ובלא"ה דכיון דמפצי אינו מטמאין רק טומאת מדרס וטומאת מת ושרץ במפץ אינו מפונש בפתיב רק דילפינו מק"ו ממדרס ובטומאת מדרס בעינו מיוחד למדרס וכיון שעכשו אינו ראויין למדרס תו לא מטמאין דהא יכול לומר עמוד ונעשה מלאכתנו ומשנה ערוכה שנינו דסדין שהוא טמא מדרס נעשאו וילון טהור מן המדרס.

והלכה גבי מפצי פיון שאינו מקרי בגד ולא מטמאי רק טומאת מדרס הדבר פשוט דאף אם לא חברו בקרקע ג"כ טהור רק שתלויין באויר פיון שעכשו אינו ראויין למדרס. ואף דאמרינו בשבת פ"ד ובב"ק (ד' כ"ו) דמפץ מסמא נמי במת ובשרץ היינו משום דילפינו בק"ו מפכין קטנים דכיון שטמא מדרס מטמא טמא מת.

וא"כ זהו בעת שטמא מדרס אבל אם יחדו לדבר אחר דתו אינו מטמא מדרס נראה דאינו מטמא נמי טומאת מת ונה דין חדש. אף עדיין צריך להתנישב בגזה.

אבל מ"מ לענין קושית הרב הג"ל נ"י בנודאי לא קשה וכנ"ל דכיון דעשאן למחיצה תו לא הוי פלי פלל וגם מאי דפשיטא להרה"ג הג"ל דהרמב"ם סובר דאסור להעמיד הזחילה בדבר המקבל טומאה זה אינו ברור דמלשונו בפ"ט הלכה י"ד נראה להדיא דמפרש להמשנה דדבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו היינו דאסור להמשיך המים למקנה ע"י דבר המקבל טומאה אבל לסתום הזחילה פ"י דבר המקבל טומאה לא הוזכר במשנה: ובעיקר הדבר שכתב דמשו"ה לא ניחא להרמב"ם לפרש כפרש"י משום דהנה קשה ליה דהא אסור לטבול פ"ג פלים במח"כ נעלם ממנו דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה מקוואות הלכה י"א דכתב שם טעמא משום דבעיתא ולא תטבול יפה אבל בכלים רחבים מותר וא"כ פשוט דע"ג מפצי מותר ג"כ ובגזה יתישב נמי מה שתמה הרב הג"ל נ"י על רש"י ז"ל דהיאך מפרש שהניחון בקרקע מפרי הטיט הא אסור לטבול ע"ג פלים.

אכן להג"ל ניחא די"ל דרש"י נמי ס"ל פן דעיקר האיסור משום דבעיתא וס"ל דלכתר דאמרינו דהטעם משום דבעיתא בטל הטעם דגזירת מרחצאות ולא ס"ל הך גזירה פלל וא"כ במפצי דלא שייך בעיתא פשיטא דשרי.

ועוד דאף נימא דהך גזירה דמרחצאות נשאר גם במסקנא מ"מ הא כבר כתבו התוס' שם דדווקא בכלי חרס גזרו פן משום דרגיל להיות במרחץ ומצוי שם פלי חרס לצורה חמין. אבל על גבי שאר כלים מותר וכן נראה להדיא גם מד' רש"י שם מדפריש דדרך מרחצאות וכו'.

וא"כ בלא"ה לא קשה ממפצי ובגזה נדחה פל דברי הרה"ג הג"ל: והנה בו בפרק בשנת תרל"ח בעת שפתי תשובה זו חידשו פבוד אלופי הגבאים דצ"ג להמקנה הג"ל

שְׁנַת־יִסְדָּה בְּשָׁנַת תר"ח בְּכַמָּה תִּיקוּנִים טוֹבִים כְּדֵי שְׂיֵהָא טַח וְקַל לְנִשְׂיָם לְטַבּוֹל בְּהָם וְעָלָה בְּדַעְתָּם לְרַצָּף אֶת הַמְּקוֹה וְדִפְנוּתִיהָ בְּקִאָח־לִפְשׁ כְּדֵי שְׂתֵהָא חֻלְקָה וְיָפָה לְטַבּוֹל בְּהָ.

וְאַמְנָם כְּבוֹד הָרַב הַגָּאוֹן הָאֲמִינִי מו"ה יוֹסֵף נ"י מו"ץ דפ"ק מֵיָאֵן בְּזֶה וְהוֹרָה דְקַרְקַע הַמְּקוֹה אֲסִיר לְרַצָּף בְּקִאָח־לִעֵשׂ אִם לֹא שְׂיִנְקִבוּ אוֹתָם מִתְחִילָה מִשּׁוּם דְּהִקְאָח־לִעֵשׂ יֵשׁ לָהֶן בֵּית קִיבּוּל [וְאַף אִם נַעֲשֶׂה הַבֵּית קִיבּוּל שְׂלֵהֶם ע"מ לְמַלְאוֹת בְּטִיט וּלְבָנִים מ"מ הָא קִי"ל דְּבֵית קִיבּוּל הָעֵשׂוֹי לְמַלְאוֹת שְׂמִיָּה קִיבּוּל וְכִמוּ שֶׁכ' הַתּוֹס' בְּסוֹפָה (ד' י"ב) וְעֵינֵן בְּנו"ב מֵהַד"ק ס' צ"ד] וְנִחְשְׁבִין כְּכֹלִים וְקִי"ל בְּטוֹש"ע יו"ד סִימָן קצ"ח סְעִיף ל"א דְאָסוּר לְטַבּוֹל ע"ג אַחֲוֵרֵי כָלִים וְאַף שְׂמִבְנוֹאָר שְׂם דְאֵינּוּ אָסוּר רַק ע"ג אַחֲוֵרֵי כָלִי עַץ שְׂמִטְמָאִין מִגְּבַן אוֹ ע"ג נְסָרִים שְׂרְאוּיִין לְמַדְרָסוֹת אֲבָל ע"ג כָּלִי חָרָס שְׂאֵינּוּ מְטַמָּא מִגְּבּוֹ אֵינּוּ אָסוּר רַק מְטַעַם דְּבַעֲיָתָא שְׂמָא תִּיפּוֹל וְהָיָה טַעַמָּא דְּבַעֲיָתָא לֹא שְׂיִיךָ כָּלִל בְּנוֹד"ד דְּהָרֵי כָּל הַקַּרְקַע עֲשׂוּיָה בְּקִאָח־לִעֵשׂ מ"מ צָרִיךָ לְחֹוֹשׁ לְדַעַת־הַתּוֹס' בְּנִדָּה (ד' ס"ו) ד"ה ע"ג כ"ח דְּגַם בְּאַחֲוֵרֵי כָלִי חָרָס שְׂיִיךָ גְזִירַת מְרַחֲצָאוֹת שְׂרָגִיל לְהִיּוֹת וּמְצוּי שְׂם כָּלִי חָרָס לְצִנּוֹרָה חֲמִין עכ"ל וּמְדַבְרֵי הַתּוֹס' אֵלּוּ מְשַׁמְעַ אֲדַרְבֵּה דַעֲיָקָר הָאִיסוּר אֵינּוּ אֲלֵא בְּכֹלִי חָרָס מִשּׁוּם דְּאֲצָלָם הָיוּ מְחֲמִין חֲמִין בְּמְרַחֲצָאוֹת בְּכֹלִי חָרָס] וְכֵן פִּירֵשׁ"י ג"כ שְׂדֵרָה מְרַחֲצָאוֹת לִישָׁב ע"ג אֲצַטְבָּאוֹת שֶׁל אֲדָמָה דְּדָמִי לְכֹלִי חָרָס וְאֲתִי לְמִימַר דְּטְבִילָה עוֹלָה בְּהֵן וְכ"כ הַב"ח ג"כ דְּלִפִּירֵשׁ"י וְתוֹס' הַג"ל בכ"ח טְפִי יֵשׁ לְגִזּוֹר מִשּׁוּם גְזִירַת מְרַחֲצָאוֹת יוֹתֵר מְשַׁאָר כָּלִים וּפְסָק כֵּן לְהִלְכָה וְאַף בְּדִיעֵבֵד לֹא עֲלָתָה לָהּ טְבִילָה וְעִי' בְּש"ף בס"ק מ"ג שְׂחֻלֵּק עַל הַב"ח וְאֵין דְּבָרָיו מְוַכְרָחִים: וְעוֹד דְּלַעֲשׂוֹת לְכַתְחִילָה מְקוֹה כְּזֶה שְׂיֵשׁ לְחֹוֹשׁ לָהּ לְגִזִּירַת מְרַחֲצָאוֹת בְּנוֹדָאֵי גַם הַש"ף מוֹדָה בְּזֶה דְאָסוּר דְּהָא בְּאַמְתַּ י"ל דְּלִרְש"י וְתוֹס' נְשַׁאָר גַּם בְּמִסְקָנָא גְזִירַת מְרַחֲצָאוֹת וְהָא דְמִסְקִינּוּ דְטַעַמָּא מִשּׁוּם דְּבַעֲיָתָא דְנ"מ דְּגַם ע"ג סִילְתָא אָסוּר וְכַמֶּש"כ הַב"ח שְׂם: וְעוֹד מְטַעַם אַחַר אֵין לְרַצָּף הַקַּרְקַע בְּקִאָח־לִעֵשׂ מְחַמַּת שְׂיָדוּעַ שְׂדֵרָה כָּלִי חָרָס לְהַתְרַבָּה וְלְהַשְׁתַּבֵּר בְּמִים יוֹתֵר מֵעַץ וְכֹלִי מְתָכוֹת וּא"כ יֵשׁ לְחֹוֹשׁ דְּבַהֲמִשָּׁה הַזְּמַן יִשְׁתַּבְּרוּ הַקִּאָח־לִעֵשׂ וְיָבוֹא לִידֵי זַחִילָה וְכִינּוּן שְׂמִקְוָה שְׂנַמְשַׁכַּת ע"י סִילּוֹנוֹת מִן הַמַּעַן אֵין לָהּ דִּין מַעַן מְחַמַּת שְׂנַפְסָקָה מִן הַמַּעַן וְדָמִי לְמַעַן שְׂהַעֲבִירוּ ע"ג בְּרִיכָה וְהַפְסִיקוּ דַתְנּוּן בְּמִקְנוֹאוֹת בְּפָרָק ה' מְשַׁנָּה א' דְּהָרֵי הוּא כְּמִקְוָה וְאֵינּוּ מְטַהֵר רַק בְּאַשְׁפּוּרָן וְאַף שֶׁהַב"י כָּתַב דְּמַד' הַר"ש וְהָרָא"ש נִרְאֶה דְדוֹנוּקָא אִם הַבְּרִיכָה מְלִיאָה מִי גְשָׁמִים אִזְ דִּינָה כְּמִקְוָה אֲבָל אִם הֵיטָה בְּרִיכָה רִיקָנִית וְנִתְמַלָּא מִמֵּי הַמַּעַן דִּינָה כְּמַעַן אִף דְנַפְסָקָה וְכֵן נִרְאֶה לְהַדְיָא ג"כ מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בַּפ"ט מִמִּקְנוֹאוֹת וְכִמוּ שְׂפִתְבַּת הַמַּהְרִי"ק בְּשׁוֹרֶשׁ קנ"ו וְהוּבָא בַב"י שְׂם מ"מ הָא הָרָאב"ד בְּסִפְרָא בְּעֲלֵי הַנְּפִשׁ וְהַרְשָׁב"א בַתו"ה בְּשַׁעַר הַמִּים כְּתָבוּ לְהַדְיָא דְאֵין מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין רַק כָּל זְמַן שְׂלֵא נַפְסָק זַחִילָתוֹ מִן הַמַּעַן.

אֲבָל אִם הַפְסִיקוּ מִן הַמַּעַן הָרֵי הוּא כְּמִים הַנוֹטְפִין לְכָל דְּבָרָיו. וְכֵן הוֹצִיא הַב"י מַד' הַרְמַב"ם בַּפ"ה הַמְשַׁנּוֹת וְכָתַב דְּכֵן צָרִיךָ לְפָרֵשׁ גַּם דְּבָרָיו ז"ל בְּחִיבּוּרוֹ.

וְכֵן נַפְסָק לְהִלְכָה בְּשׁו"ע בְּסְעִיף י' בַּד' הַש"ף שְׂם בַס"ק ל' וְגַם בְּשׁו"ע שֶׁכ' שְׂהַמְשִׁיכוּ לְבְרִיכַת מִים י"ל דְּלָאוּ בְּדוֹנוּקָא הוּא וְכִמוּ שֶׁכ' בַב"י לְדַעַת הַרְמַב"ם וְדו"ק. וְגַם אִם נִתְקַן שְׂיֵהָה תְּמִיד מְחוּבָר לְהַמַּעַן דְּהֵינּוּ שְׂיֵהָה נוֹטֵף מִים תְּמִיד מִן הַסִּילּוֹן הָאֲחֵרוֹן הַיּוֹרֵד אֶל

המקנה ג"כ אין תקנה לפסול זחילה דהרי גדוע דהמים יורד דרך מעלות ומורדות ויעלו שמים וירדו תהומות.

וגם כשנזכר למקנה נזכר דרך קטפרס ונתחבר ע"י ניצוק ונדוע דקיי"ל דהניצוק והקטפרס אינו חבור וא"כ הוי פנפסק המעיין: ובר מן דין הרי דרך כל המקנאות שבמנוו שממשיכין לתוכה מים חמין שאובין ופעמים שהשאובין רבה על מי המקנה ותנו בפ"ה משנה ג' דהיה עומד וריבה עליו והמשיכו שנה למקנה לטהר באשפזרו וכן תנו בפ"ק משנה ז' דמעין שממיו מועטין ורבו עליו מים שאובין שנה למקנה לטהר באשפזרו ולמעין להטביל בו בכל שהוא ואפי' אם נעשה תיקון לזה דיפול השאובין למקנה דרך המשכה גזון ע"ג צינור של חרס הראוי לבלוע ונסמוך על דעת הסוכרין דשאובין נטהר ע"י המשכה ואפי' בשאובין שהמשיכוהו כולה מ"מ נהי דבטלה תורת שאובין מיניה אבל מ"מ לא עדיפא ממי גשמים ובמי גשמים שרבו על המעין נמי אינו מטהר בזוחלין וכמו דמבואר בשבת (ד' ס"ה) ונהי דלדעת הר"ן והראב"ד ז"ל שהובא בב"י ד"ה מקנה.

אין פוסל בזוחלין רק אותן המקומות שלא היה זוחל שם המים מתחילה רק שעכשיו זוחל בו מחמת שנתרבו המים ע"י הנוטפין. אבל במקום שהיה הנהר הולך מתחילה מטהר נמי בזוחלין ואף דכל נהר המושך אין נובע מתחתיו רק בהתחלת הנהר שמשם הנהר יוצא.

ואעפ"כ מטהר כל הנהר בזוחלין ואף אם רבו עליו מים שאובין. וא"כ בנד"ד נמי ואף דהמים שמתחתיו אינם עומדין ע"ג גומת המעיין רק הם נמשכין מן המעין מ"מ לא גריעא מנהר דמטהר בזוחלין במקום שהיה זוחל מתחילתו מ"מ הא דעת הרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים דאף במקום שהוא זוחל מתחילתו אינו מטהר בזוחלין וכפשוטות לישנא דמתני' דבכל מקום אינו מטהר רק באשפזרו.

וזה פשוט דאף לדעת המתירין בנהר אף שלא במקום זחילתו וכמו שבבואר בטור בסי' ר"א מ"מ מודו בנד"ד דהתם הטעם משום דס"ל דנהרא מפיה מבריה משא"כ בנד"ד דלא שייך זה. וכן כתב הד"מ בפשיטות שם וא"כ הרבה יש לחוש שפא ישברו הקחלע"ש ויבוא לידי זחילה ואנחנו לא נדע.

ואף דיש לומר דאף אם ישברו מ"מ לא יהיה הזחילה כ"כ דיהיה ניכר הזחילה מ"מ הא כבר כתב הגר"א ז"ל בבבאוריו דלמטה ממ' סאה אף אם אינו ניכר פסול וטעמא ונימוקו עמו ע"ש ולפי חשש זה אסור לעשות הקחלע"ש כלל בקרקעית המקנה ואפי' נקובים [ורק בדפנות לבד יוכלו לעשות מקאחלע"ש וכן נעשה המקנה הנ"ל]: ואין לתמוה דא"כ בכל המקנאות אפי' הם מעינות גמורים מ"מ כיון דע"פ הרוב כשמיטלין לתוכן חמין רבו השאובין ממי המעיין ולמה לא חשו מפסול זחילה והו"ל לתקן בכל המקנאות שיטוחו הקרקע והדפנות בסיד ובגפסיס באופן שלא יבא לידי זחילה ובאמת שמצאתי למר אחי הגאון ז"ל בחידושיו על הלכות מקנאות שהתעורר בזה וכתב דאין לומר דהטעם משום דס"ל דדווקא במעין כל שהוא שרבו עליו מים שאובין דינא הכי דהא ונדאי ליתא אלא טעמא אחרניא איכא בזה והאריה בסוגיא דשבת ובבבאור דברי הר"ן והפוסקים המדברים בסוגיא זו אבל לא מצאתי סיום דבריו במה שהעלה בטעם ההיתר וחבל על דאבדין אכן מריש דבריו שם משמע דכוננתו לסיים דבמקנה שיש בה מעין במקומה יש

לסמוך אדברי הרמב"ם דס"ל דאם רבו השאובין על מקום גומת המעין אינו מבטל תורת מעין מיניה.

וא"כ בכל מקנה שהיא מעין הוי כנופל על מקום גומת המעין דמן הסתם המים נובעין על פני כל שטח המקנה ואפי' אם נובע רק במקום אחד מ"מ לא דמי לנהר דלאחר שנמשך מהמעין אינו נובע מתחתיו כלל רק שהוא מחובר למעין משא"כ במקנה דהמים עומדין במקומו על מקום המעין ועדיף טפי או אפשר דכוננתו הנה לסיים בדרך אחר באנתו לא נדע.

אמנם בגידון המקנה הנ"ל דנמשכת דרך סילונות בנודאי לא עדיפא מנהר וא"כ אף לדעת הרמב"ם אינה מטהרת בזוחלין אם רבו השאובין על מי המקנה: והן אמת דלפי דעת הר"ן ו"ל בשפת פ' במה אשה ובנדרים ד' מ' דביאר לד' המשנה דמעין שרבו עליו מים שאובין דשנה למקנה לטהר באשבורן ולמעין שפטהר בכל שהוא היינו שמקומות מקומות יש בו דהא דאמר דשנה למקנה לטהר באשבורן היינו במקום שזוחל המעין במקום שלא הנה זוחל מתחילה דע"י ריבוי הנוטפין נתרחב המעין ביותר ועל אותו מקום שנתרחב קאמר דאינו מטהר רק באשבורן פיון דאותו מקום שנתרחב הוא בא ע"י מי גשמים או ע"י שאובין והלכך דינו כמקנה דאינו מטהר רק באשבורן וה"ה דבעינן מ' סאה פיון שדינו כמקנה לענין זוחלין דינו כמקנה לכל חומר דיני מקנה ומה דמסיים בסיפא דשנה למעין דמטהר בכל שהוא היינו במקום שהי' המעין הולך גם מתחלה שם דינו כמעין ומטהר נמי בזוחלין כן פירש הר"ן ו"ל שם והובא בב"י ולפי דעתו פשוט דמעין העומד במקומו דאינו נמשך להלן לא איכפת לן מה שריבו עליו מים שאובין דהא הוא מחובר למעין שמתחתיו וכל המחובר לו הרי הוא פמוהו ואינו דומה למעין המושך שנתרחב ע"י המים השאובין דשם לא שייך חיבור משום דהוי קטפרס ואינו חיבור [וכדעת הראב"ה שכתבנו בתשובות הקודמות דכל הנהרות נחשב כקטפרס] ומשו"ה אין המקנה מטהר בזוחלין משום דכל זוחלין אינו מצטרפין וליכא מ' סאה בבת אחת ומשום זה דחקו להר"ן לפרש דהא דתנו דשנה למקנה לטהר באשבורן היינו במקום שלא הנה זוחל מתחלתו משום דשם בעינן מ' סאה באמת.

אבל במקום דסגי בכ"ש אין סברא דלא יהי' מטהר בזוחלין מאחר דכל עיקר פסול זחילה הוא משום דאינו חיבור וחסר ליה שיעורא ונה שייך במקום דבעי שיעורא] אבל במעין ששוא עומד דהתם הוי חיבור מעליא והלכך אף לפי מה דקיי"ל דלאדם גם במעין בעינן מ' סאה מ"מ אם הנה מ' סאה במעין מה בכך דריבה עליו מים שאובין והלכך נראה ברור דלהר"ן אף במקום שנגבה המקנה ע"י השאובין נמי מטהר בזוחלין פיון שהאדם טובל במים העומדין והם יש להם חיבור יפה עם המעין דין מעין עליהם ולא מפסלי בזחילה.

ונראה להביא ראיה לזה מהא דתנו פ"ה דמקנאות משנה ג' דמעין שהוא משוף כנדל דריבה והמשיכו הרי הוא כמו שהיה הנה עומד וריבה והמשיכו שנה למקנה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכ"ש ולשון ריבה משמע שריבה עליו מים שאובין יותר מהמעין ומ"מ תנינן דדוקא אם המשיך המים חוץ למעין ושם שנה המים למקנה דאינו מטהר רק באשבורן ומשמע להדיא דבמקום המעין בעצמו העומד מותר לטבול בו אף דריבה עליו מים שאובין והמים זוחלין למעלה להלן מן המעין מ"מ פיון דהשאובין

נתעַרְבו עִם מִי הַמַּעֲיָן דִּינָם כַּמַּעֲיָן עֲצֻמוֹ וּמִטְהַר אִפִּי בְּזוּחְלִין וְדוּחְקָא בְּמִים שְׁהַמְשִׁיךְ אֵין מְטַהְרִין רַק בְּאַשְׁבוּרָן אֲבָל אִם בְּמַעֲיָן הָעוֹמֵד עֲצֻמוֹ אִף אִם זוּחַל לְמַעְלָה לֹא אֵיכְפַת לָן דַּמ"מ הוּא טוֹבֵל עֲצֻמוֹ בְּמִים הָעוֹמְדִין בְּמַקּוֹמָם וְנִרְאָה שְׁזָהוּ טַעְמוֹ שְׁלֵהֲרָא"ש ו"ל דַּס"ל דְּאַפִּי בְּמַקְנָה שֶׁל מִי גְשָׁמִים דְּאִינוּ מְטַהְרִת רַק בְּאַשְׁבוּרִין אֵינוּ פּוֹסֵל זְחִילָה רַק אִם הוּא לְמַטָּה מִמ' סָאָה.

אֲבָל אִם הוּא לְמַעְלָה כְּשֶׁר וּלְפִי הַנ"ל הוּא פְּשוּט דְּכִינּוֹן דְּכָל עֵיקַר טַעְמָא דְּפוֹסֵל זְחִילָה בְּמַקְנָה הוּא מְשׁוּם דְּלִיכָא שְׁיַעוּרָא וְזָה שְׁיִיךְ אִם טוֹבֵל בְּמִים הַזּוּחְלִין מְשׁוּם דְּקַטְפָּרְס אֵינוּ חִיבוּר אֲבָל אִם טוֹבֵל בְּמִים הָעוֹמְדִין רַק דְּהַמְקַנָּה יֵשׁ בָּהּ נְקֻבִים שְׁזוּחַל מִים לַחוּץ מֵאֵי קַפִּידָא יֵשׁ בְּזָה הָא בְּמַקּוֹם שְׁטוֹבֵל יֵשׁ בּוֹ שְׁיַעוּר וְגַם לְעוֹלָה לֹא יַחְסֵר מְשִׁיעוּר מ' סָאָה דְּהָא הַנְּקֻבִים הוּא לְמַעְלָה מִמ' אֲבָל אִם הוּא לְמַטָּה מִמ' סָאָה אִזּוֹ נְחֻשֵׁב כְּמוֹ שְׁחִסֵּר לִיָּה שְׁיַעוּרָא בְּעַת הַטְּבִילָה מְשׁוּם דְּכָל הָעוֹמֵד לְצִאת נְחֻשֵׁב כְּאֵלוֹ כְּבָר יֵצֵא וְלָכֵן אִף אִם אֵין הַזְּחִילָה נִיפְרַת פְּסוּל וְכֵמוֹ שֶׁכ' הַגְּר"א ו"ל לְדַעְתּוֹ ו"ל.

הַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי בַּעֲזוֹ"ה: שְׁלַמָּה הַפָּהֵן מו"ץ דַּפ"ק וְוִילְנָא. סִימָן נֹא בַּעו"ה פְּאוּר בּוֹקֵר שֶׁל יוֹם שְׁנֵי טו"ב מְנַחֵם שְׁנַת תַּרנ"ט לַפ"ק.

כְּבוֹד יְדִידְנֵי הָאֱהוּב ה"ה הָרַב הַבְּאוֹן הַגְּדוֹל, חו"ב סוּע"ה וְכו' מו"ה חַיִּים מְאִיר נַח הַלְוִי נ"י הַמ"מ וְמו"ץ דַּפ"ק וְוִילְנָא. בְּאִתִּי לְכַתּוּב לְמַר נ"י עַל מָה שְׁהַעִיר כְּבוֹד הַדַּר"ג נ"י עַל הַגְּר"א בִּיּוֹ"ד סִי"ר"א בַּמַּש"כ שֶׁם בַּס"ק נ"ב וְבַס"ק נ"ז דְּאִם הַזְּחִילָה הוּא לְמַטָּה מִמ' סָאָה אִף אִם אֵינוּ נִיכָר הַזְּחִילָה כְּלָל מ"מ פְּסוּל מְשׁוּם דְּאֵין הַזּוּחְלִין מִתְעַרְבִין וְנִמְצָא דְּחִסֵּר מְאַרְבָּעִים סָאָה וְאִף דְּבַעַת הַטְּבִילָה עֲדִינּוֹן נִמְצָא מ' סָאָה מ"מ סוּפוֹ לְחִסְרוֹ: וְעַל זֶה הַעִיר כַּת"ר נ"י דְּמָה יַעֲנֶה הַגְּר"א ו"ל לְרֵאֲיִית הַרְשָׁב"א ו"ל מְהָא דְּהַכְשִׁירָה הַתּוֹרָה בּוֹר שֶׁל מִי גְשָׁמִים וְאִף דְּכָל בּוֹר הַנוֹדָאי נִבְלַע בּוֹ מִים בְּדַפְנוֹת וּבְקַרְקַע הַבּוֹר דְּהָא לֹא הִצְרִיכָה בַּתּוֹרָה דְּיִהְיֶה בּוֹר סִיד שְׁאֵינוּ מְאַבֵּד טִיפָּה וְא"כ מוֹכַח דְּאִף אִם הַזְּחִילָה הוּא לְמַטָּה מִמ' סָאָה מ"מ כְּשֶׁר דְּהָא כָּל בּוֹר כְּמוֹ שְׁנִבְלַע בְּדַפְנוֹת הַבּוֹר כֵּן נִבְלַעַת בְּקַרְקַעִית הַבּוֹר וְאֵעִפ"כ הַכְשִׁירָה הַתּוֹרָה וְא"כ מוֹכַח לְהַדְיָא דְּגַם בְּזְחִילָה שְׁהִיא לְמַטָּה מִמ' סָאָה ג"כ כְּשֶׁר אִם אֵינוּ נִיכָר הַזְּחִילָה כֵּן הַעִיר כַּת"ר נ"י: אֲבָל הַמַּעֲיָן בְּשׁו"ת הַרִיב"ש סִימָן רַצ"ב וּבְדַבְרֵי הַגְּר"א ו"ל שֶׁם יִרְאָה דַּלְק"מ דְּנוֹדָאי הַרְשָׁב"א ו"ל וְסִייעָתוֹ ס"ל דְּאֵין חִסְרוֹן בְּזְחִילָה בְּמַקְנָה מִצַּד דְּזוּחְלִין אֵינּוּ מִתְעַרְבִין וּלְפִיכָּהּ ס"ל דְּגַם בְּמִים שְׁנִבְלַעִים בְּדַפְנוֹת הַבּוֹר אוֹ בְּקַרְקַעִית הַבּוֹר ג"כ מְצַטְרְפִים לַמ' סָאָה אִף עֵיקַר הַטַּעַם הוּא דְּגוּזָה"כ הוּא דְּאֵין הַמִּים מְטַהְרִים רַק דְּרָף רְגִילָתוֹ דְּמַעֲיָנוֹת דְּרַבּוֹן דְּרַבּוֹן לְזוּחַל מְמַקּוֹמָם לְמַקּוֹם אַחַר כְּמוֹ הַנְּהָרוֹת דְּנִחְשָׁבִים ג"כ כְּמַעֲיָן וְגַם נִמְצָא מַעֲיָנוֹת הָעוֹמְדִין בְּמַקּוֹמָם וּלְפִיכָּהּ הֵן מְטַהְרִין בֵּין בְּזוּחְלִין וּבֵין בְּאַשְׁבוּרָן אֲבָל מְקַנָּה שֶׁל מִי גְשָׁמִים שְׁנוּפְלִים לַבּוֹר שְׁדַרְכָן לְהִיּוֹת עוֹמֵד בְּמַקּוֹמָן וּלְפִיכָּהּ לֹא הַכְשִׁירָה הַתּוֹרָה רַק בְּאַשְׁבוּרָן וְהַלְכָּהּ ס"ל לְהַרְשָׁב"א וְסִייעָתוֹ דְּאִם אֵינוּ נִיכָר הַזְּחִילָה כְּשֶׁר דְּהָא כָּל דְּרָף מִי גְשָׁמִים שְׁנוּפְלִין לַבּוֹר ג"כ זוּחַל מְעַט מְעַט בְּדַפְנוֹת הַבּוֹר וּבְקַרְקַעִיתוֹ דְּהָא לֹא הִצְרִיכָה הַתּוֹרָה שְׁיִהְיֶה בּוֹר סִיד שְׁאֵינוּ מְאַבֵּד טִיפָּה וּלְפִיכָּהּ אִם זוּחַל לְמַטָּה מִמ' סָאָה מ"מ כֵּינּוֹן שְׁאֵין הַזְּחִילָה נִיכָר כְּשֶׁר.

אֲבָל הַגְּר"א ו"ל שְׁכַתְּבַת דְּאַפִּי אִם אֵינוּ נִיכָר הַזְּחִילָה ג"כ פְּסוּל אִם הַזְּחִילָה הוּא לְמַטָּה מִמ' סָאָה כְּתַב כֵּן לְדַעַת הַחוֹלְקִים עַל הַרְשָׁב"א וְס"ל דְּאִם זוּחַל לְמַעְלָה מִמ' סָאָה אִפִּי

אם זחל הרבה מאוד ג"כ פֿשר אף דלא דְנוי דְרַךְ רְגִילתו אף דמ' סָאָה יִשְׁאָר לעוֹלָם עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ בְּלֹא זְחִילָה וְהָא דְפוֹסֵל זְחִילָה בְּמֵי גְשָׁמִים הֵינּוּ אִם זוֹחֵל לְמִטָּה מִמ' סָאָה מְשׁוּם דְּמֵים הַזּוֹחֵלִין אֵינְן מְצַטְרָפִין וּלְפִיכָף אֲפִילוּ אִם אֵינּוּ נִיפְרָה הַזְחִילָה ג"כ פֿסוּל דְּכִינּוּן דְּהִטְעַם הוּא מְצַד חֶסְרוֹן הַמַּיִם מֵאֵי נ"מ אִם נִיפְרָה הַזְחִילָה אוֹ לֹא וְדַבְרֵי הַגְּרָ"א ו"ל מְאִירִין כְּשֹׁמֵשׁ בְּצִהָרִים וְהָא דְהַכְשִׁירָה הַתּוֹרָה בּוֹר מֵים לְטְבִילָה ע"כ מֵינְרֵי שְׁהוּא טוּחַ בְּסִיד דְּדַבְרָה תּוֹרָה בְּהוֹנָה מְשׁוּם דְּסִתָּם בּוֹרוֹת בֵּא"י לְקַבֵּל מֵי גְשָׁמִים הוּא טוּחַ בְּסִיד כְּדֵי שְׁלֹא יְהִי שׁוּם נֶקֶב בְּקַרְקָעֵית הַבוֹר דְּהַתּוֹרָה מֵינְרֵי בֵּא"י דְּכַתִּיב בְּהַ לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּה מַּיִם וְע"כ צְרִיף לְטוּחַ הַבוֹר בְּסִיד: וְהַלְכָּה כֹּל מְקוֹנָה שְׂאִינָה נִכְשָׁרַת רַק בְּאַשְׁפּוּרָן צְרִיף לְסִתּוֹם מְקוֹם מוֹצֵא הַמַּיִם מְצַד חוּץ לְפִתְחַל הַמְּקוֹנָה כְּדֵי שְׁיֻכַּל לְרְאוֹת בְּחוּץ אֵה אֵינּוּ נִזְחֵל מִן הַבְּרָזָא אֲפִילוּ טִיפָה אַחַת וְכֵן אֵנּוּ נוֹהֲגִין בְּמְקוֹנָה שְׁעוֹמְדַת עַל חֶצֶר בַּהֲכַנָּ"ס אַבָּל לְעִשׂוֹת הַבְּרָזָא בְּפָנִים א"א לְרְאוֹת כָּלֵל אִם זוֹחֵל מִן הַבְּרָזָא מְעַט אוֹ לֹא דְהָא הַמְּקוֹנָה מְלֹאָה מַיִם: וְעוֹד רְאִיתִי לְכַתּוּב לְעֵנֵן הַקּוֹשְׁיָא שְׁהַעִיר כַּת"ר נ"י עַל הַגְּרָ"א ו"ל מְרַאֲיֵית הַרְשָׁבָ"א הֵנָּה לְדַעַת הַגְּרָ"א ו"ל לְשִׁיטְתוֹ לְפִי מִש"כ שֵׁם בַּס"ק ו' דְּהָא דְאַמְרִינּוּ בְּש"ס דְּחִגִּיגָה (ד' כ') דְּאַרְעָא חֲלָחוּלֵי מְחַלְחָלֵי הֵינּוּ אֲפִילוּ בְּמְקוֹנָה שֶׁל מֵי גְשָׁמִים בְּלֹא"ה לְק"מ דְּהָא לְפִי דַעְתּוֹ שֵׁם כֹּל הַבוֹרוֹת שֶׁל מֵי גְשָׁמִים יֵשׁ לְהַמַּיִם הַתְּחַבְּרוֹת זֶה עִם זֶה ע"י הַגִּידִים שְׂיֵשׁ בְּקַרְקַע [וְכִמוֹ שְׁהִבִּיא מוֹפֵת עַל זֶה] וְא"כ לְעוֹלָם לֹא יִחְסַר מִמ' סָאָה אֲפִי בְּבוֹרוֹת שְׂאִינְן טוּחוֹת בְּסִיד דְּכִמוֹ שְׁנִבְלַע בְּכָאן לְמְקוֹם אַחַר כְּמוֹ כֵּן הַמַּיִם שְׁבַבּוֹרוֹת אַחֲרֵים בְּאִים לְכָאן וְהַלְכָּה לֹא יִחְסַר מִמ' סָאָה לְעוֹלָם: וְנִרְאָה דְּגַם דַּעַת ר"ת ו"ל כֵּן דְּהָרֵי הוּא ו"ל הִבִּיא רְאִיוֹת אַחֲרוֹת דְּלֹאֲדָם בְּעֵינֵן גַּם בְּמַעְיָן מ' סָאָה אַבָּל רְאִיָּה זוֹ שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס' שֵׁם בְּשֵׁם ר"י מְהָא דְאַמְרִינּוּ דְאַרְעָא חֲלָחוּלֵי מְחַלְחָלָא וּמ"מ בְּעֵינֵן מ' סָאָה לֹא הִבִּיא כָּלֵל וְע"כ דַּס"ל ג"כ כְּדַעַת הַגְּרָ"א ו"ל דְּאַפִּי בְּבוֹרוֹת שֶׁל מֵי גְשָׁמִים יֵשׁ לְהֵם הַתְּחַבְּרוֹת בְּקַרְקַע וְא"כ י"ל דְּהַש"ס מֵינְרֵי לְעֵנֵן מְקוֹנָה שֶׁל מֵי גְשָׁמִים].

וְעַפ"י זֶה דְּבַרֵי הַגְּרָ"א ו"ל בְּרוּרִין וְאֵין פֿאַן קוֹשְׁיָא כָּלֵל וְהַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי בַּעֲזוֹ"ה: כ"ד דִּידוֹ הַדּוּ"ש וּמְבָרְכוֹ בְּבִרְכַת פְּהִינִים שְׁלֵמָה הַפֶּהן מו"ץ דַּפ"ק וְוִילְנָא. סִימֵן נִב יוֹם ג' י"ט אֱלוֹל שְׁנַת תְּרַל"ח לַפ"ק לְכַבוֹד דִּידֵי הַרְבֵּ הַגָּאוֹן וְכו' מו"ה אֵלִי אֱלִיעֶזֶר נ"י מְגַדוּלֵי רַבְנֵי הַמו"ץ דְּפֶה.

ע"ד מַה שְׁהַעִיר כַּת"ר נ"י עַל דְּבַרֵי הַגְּרָ"א ו"ל בִּיּוֹ"ד בְּסִי ר"א ס"ק צ"ז שֶׁכ' דְּלַדַּעַת הָרֵא"ש שְׁהוּבָא בְּסַעֲיָף נ' דְּעַיְקָר פֿסוּל זְחִילָה אֵינּוּ אֱלֹא אִם לֹא יִשְׁאָרוּ מ' סָאָה אַחַר שְׂיִצְאוּ קִצְתָן אֵין נ"מ כָּלֵל בֵּין אִם נִיפְרָה הַזְחִילָה אוֹ לֹא דְאַפִּילוּ אִם אֵינּוּ נִיפְרָה הַזְחִילָה וְיוֹצֵא מְעַט מְעַט מ"מ פֿסוּל וְלֹא כַּמִּש"כ בְּשׁו"ע שֵׁם בְּסַעֲיָף נ"א וְהוּא מְדַבְרֵי הַרְשָׁבָ"א ו"ל בְּשַׁעַר הַמַּיִם וְכִמוֹ שְׁהוּבָא בַּב"י: וְע"ז הַעִיר כַּת"ר נ"י דְּהָא מ"מ רְאִיתִי הַרְשָׁבָ"א ו"ל בְּרוּרָה דָּאִם לֹא נִאֲמַר כֵּן אֵין לָהּ מְקוֹנָה שֶׁל מֵי גְשָׁמִים שְׁתַּהָא כְּשֶׁרָה שְׁהַקְרַע מְתַחֲלָחֵל וּבּוֹלַע מְעַט מְעַט [וּפְשוּט דְּכּוֹנְנָתוֹ דְּכָל קַרְקַע דְּרַךְ לְבַלְוַע בּוֹ מַיִם אִם לֹא שְׁהוּא עֲשׂוּי בּוֹר סִיד שְׂאִינּוּ מְאַבֵּד טִיפָה וְזֶה לֹא מְצִינּוּ שְׁהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה] וְע"כ דָּאִם אֵין הַזְחִילָה נִיפְרָת לֹא מְקַרֵי זְחִילָה כָּלֵל וְגַם הָרֵא"ש מוֹדֵה דְּכָשֶׁר וְאַפִּי אִם לֹא יִשְׁאָר מ' סָאָה אַח"כ מ"מ כָּל זְמַן שְׂיֵשׁ בְּתוֹכָהּ מ' סָאָה הָרֵי הִיא מְקוֹנָה כְּשִׁירָה וְאַף שְׁזוֹחֵל מְעַט מְעַט וְהָא דְּפוֹסֵל הָרֵא"ש הֵינּוּ אִם הַזְחִילָה נִיפְרָה כֵּן הַעִיר כַּת"ר נ"י: וּבְאַמַּת שְׁפָכֶר הַעִיר ע"ז גַּם כְּבוֹד הַגָּאוֹן מו"ה יוֹסֵף נ"י מְפָה קַהֲלִתְנוּ עַל מַה שְׁסַפְרֵיתִי לוֹ דְּכַבוֹד מֵר אַחֵי הַגָּאוֹן ו"ל הִי

מקפיד מאוד במקנה שהיא עומדת על חצר בהכנס שלא ינחל ממנה אפי' טיפה אחת חוץ למקנה אם הנה הזחילה למטה מארבעים סאה [וכן יש אצלי בכתובים מכ"י מר אחי הגאון הנ"ל דבעת שעלה במנסכם בשנת תר"ח העבר [זה כשלושים שנה למפרע] להתיר המקנה הנ"ל שהיא נמשכת ע"י סילונות והי' אחד מהתנאים שלא יהא המקנה זוחל למטה ממ' סאה אפי' טיפה אחת וכן נדפס ג"כ בספרו ראשית ביפורים בדרך ע"ב ע"ב בהגה"ה ע"ש וזה הנה בהספם פבוד הגאון מו"ה יחזקאל סג"ל לנדא ראב"ד דפה זצ"ל ועוד מפמה גאוני ורבני המו"ץ שהי' אז בפה קהילתינו ווילנא] והעיר ג"כ על זה דהרי בהדיא פסק השו"ע דאם אין הזחילה נפרת מותר וראיית הרשב"א ברוכה פנ"ל: אמנם אני אעשה דיהי' דברי חכמים קיימים ואלו ואלו דברי אלקים חיים הם.

והנה בתחילה אבאר שפדברי הגר"א ז"ל מפורש בהדיא ברא"ש ז"ל בהלכות מקנאות סימן י"א דעל הא דתנו במקנאות פ"ה דנוטפין שעשאון זוחלין סומך אפי' מקל ואפי' קנה וכו' ר"י אומר דכל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו וכתב הרא"ש ז"ל פ"ז דרבינו שמשון ז"ל פירש דמייירי במקנה שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין זוחלין אסור לטבול בו דכיון שמי המקנה ננערו והתחילו לצאת הרי הוא טובל במקנה זוחל ואפי' ישאר במקנהארבעים סאה אחר שיצאו הזוחלין מ"מ השתא הוא טובל גם במים העליונים שהן זוחלין [ומשמע בהדיא מלשון זה של הרא"ש דדונקא אם האדם הוא טובל גם במים העליונים אבל אם טובל במים התחתונים שאין בו זחילה אין קפידא אף לדעת הר"ש.

ושוב מצאתי בעז"ה בס' לחם ושמלה להגאון מוהר"ש גאנצפריד זצ"ל שפדדייק ג"כ מד' הרא"ש ז"ל פן. אמנם מלשון הטור משמע להיפך ע"ש ואפשר דלדעת הר"ש יצא קולא יותר מלדעת הרא"ש דלדעת הר"ש משמע דאין קפידא רק שלא יהא האדם טובל בזוחלין.

וא"כ אפשר דאף אם זוחל למטה ממ' סאה מ"מ אם כל גופו של האדם הטובל הוא למטה מהזוחלין כשר משא"כ לדעת הרא"ש בנודאי פסול]: וכתב הרא"ש ע"ז והנכון יותר לפרש דמייירי שלא ישאר במקנה מ' סאה אם לא שישתום הזחילה [והדבר פשוט דלא בא לחלוק על הר"ש רק דבא לפרש דהנה בד' הר"ש במשנה לא הוזכר פלל דמייירי דאפי' ישאר מ' סאה ולא כתב רק דמייירי שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין זוחלין רק דהרא"ש מפלפל בדבריו דלכאורה משמע דמייירי אפי' ישאר מ' סאה.

ושוב כתב דיותר נכון לפרש דמייירי שלא ישאר מ' סאה וכן מפורש להדיא בתשובותיו פלל ל"ח שכתב שם ואף רבינו [שמשון] לא פירש רק אלא שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין זוחלין ומשמע שנפרץ כ"כ עד שפל מימיו יוצאין זוחלין ולא ישאר מ' סאה וכו' והובא בב"י הרי להדיא דמפרש פן בד' הר"ש וכן משמע עוד ברא"ש בפירושו על המשניות במשנה דמקנאות שלא הביא שם דברי הר"ש פלל רק דמפלפל פן בעצמו אם מייירי שישאר בו מ' סאה או לא והיינו משום דבד' הר"ש אין הכרח פלל ולא מצינו להדיא דעה האוסרת זחילה למעלה מארבעים סאה פי אם המרדכי בפ"ב דשבועות והובא בב"י וכתב האגור בשם אביו דיש לחוש לדבריו והובא בד"מ: ולפי זה אני תמה על הגר"א ז"ל שכ' דדעת הר"ש הוא מן האוסרין למעלה ממ' סאה ואולי משום דפשטיות

דברי הר"ש ז"ל משמע דאפ"י אם ישאר מ' סאה ונה שדייק הגר"א ז"ל וכתב בס"ק צ"ב ויש מחמירין וכו' בפשוטו של ד' הר"ש ז"ל וכו' [וכן משמע ג"כ מד' הטור שכ' מקנה שנסדק וכו' יש פוסלים אותו אפ"י יש בו כמה סאין וע"כ שפונן לדעת הר"ש] וכן הביאו הטור ז"ל להלכה וכתב דדעת א"א הרא"ש דנודאי אם ישארו בו מ' סאה פשר.

אבל אם לא ישארו בו מ' סאה פסול והנה נראה פשוט מדלא כ' הרא"ש לחלק בין אם הזחילה הוא למעלה ממ' סאה בין אם הוא למטה ממ' סאה פ"ן שהזחילה הוא בתוך שיעור המ' סאה אסור אלא פתב אם לא ישארו מ' סאה משמע דעיקר הקפידא הוא שלא ישאר בו מ' סאה והיגנו אם אנו מניחים אותו לזחול כ"כ לא ישארו בה מ' סאה אפ"י לימים הרבה פסולה ובכה"ג אפ"י דהזחילה הוא למעלה ממ' סאה אף אם נראה דהזחילה תתפשט גם למטה ולא ישאר בה מ' סאה פסול והטעם פ"ן דעומד לצאת הוי פאלו יצא ואינו מצטרף למקנה וכמו שכ' הגר"א ז"ל שם בס"ק צ"ב והביא ראיה גדולה לזה מד' התוספתא רפ"ג מדלא מתירין חכמים רק באמצעית ולא בעליונה ותחתונה וע"כ משום דאין הזחילין מתערבין דקטפרס אינו חיבור וה"ה שאינו מצטרף וכו'.

וא"כ מאי נ"מ אם ניכר הזחילה או לא מ"מ הוא עומד לצאת. ועוד דכן מפני ששם להדיא ברא"ש שכ' וראיתי אחד מן המחברים האחרונים דכתב מתוך משנה זו שכ' דאם נסדק אחד מפותלי המקנה והמים מנטפין דרוף הנקב יצא מתורת אשפון ונקרא זוחליון ופסול עכ"ל.

וא"כ הרי בהדיא דס"ל דאפ"י אין ניכר הזחילה פסול דהרי אם יוצא מתוך הסדק בנודאי אינו ניכר הזחילה והרשב"א דמכשיר באינו ניכר הזחילה ג"כ מיירי ביוצא דרוף סדק ונקב.

וא"כ הרי להדיא דהרא"ש חולק על הרשב"א ז"ל בזה ויפה פתב הגר"א ז"ל דלדעת הרא"ש ז"ל פסול אפ"י באינו ניכר הזחילה וגם פבוד הרבני המו"ץ דהחמירו אז באינו ניכר הזחילה כד"ן עשו והיגנו משום דחששו לדעת הרא"ש ז"ל בזה: ועוד נראה לי להביא ראיה גדולה לזה דהנה לכאורה יש לתמוה על הטור ועל השו"ע ועל הגר"א ז"ל פליאה נשגבה לא אוכל לה דפסקו להלכה פדעת הרא"ש דאם לא ישאר מ' סאה פסול והרי הרא"ש בעצמו מסיק שלא כפי' הר"ש במשנה וכתב דלשון המשנה לא משמע כפירושו.

ועוד הביא כמה ראיות ברורות מכמה משניות דמקנאות דאין המקנה נפסלת בזחילה פלל אם לא שפל המקנה זוחל והולך והוא טובל במקום הזחילה וכמו בטובל בנהר שרבו עליו מי גשמים והביא לזה חמשה ראיות שאין להשיב עליהן א) מהמשנה דגודר פלים ואף דנודאי א"א שלא יצא קצת מן המים שביניהן ב) מהתוס' שלא פסל מקנה בזוחליון רק דומיא דמעין שפולו זוחל והולך ג) ממחלוקת ב"ש וב"ה בחרדלית של גשמים ד) מהתוספתא פ"ד דמקנאות ה) מהמשנה פ"ה דמקנאות בבור שהיא מלא מים שאובין וכו' ולכן מסיק א"כ להדיא דלפי זה אין לפסול המקנה אם מימיו יוצאין לחוץ עכ"ל ומשמע להדיא דאפילו אם הזחילה הוא למטה ממ' סאה וגם לא ישאר מ' סאה וגם דהזחילה ניכר מ"מ פשר פ"ן שאינו טובל בתוך הזחילה.

וא"כ תיממה גדולה דהאיך פתבו הטור והשו"ע בשם הרא"ש לפסול אם לא ישאר מ' סאה. והיותר תיממה על רבינו הגר"א ו"ל שכ' בדעת הרא"ש דאפילו אם אינו ניפרר הזחילה פסול: אכן באמת צ"ל דנדעתם ו"ל דהא דהרא"ש חזר בו היינו דפסול זחילה שפסול מה"ת אינו אלא אם טובל בתוך הזחילה.

אבל אם זוחל כ"כ שלא ישאר בו מ' סאה פסול בלא"ה ומטעם שכתב הגר"א ו"ל דאין הזוחלין מתערבין ולא בא הרא"ש להוכיח אלא דפסול זחילה אינו רק בטובל במקום הזחילה ונ"מ בזה דאין לפסול זחילה אם ישארו מ' סאה רק אם טובל במקום הזחילה ומה שפסיק דאין לפסול מקנה שמימיו יוצאין לחוץ היינו בזוחלין למעלה ממ' סאה באופן שישארו מ' סאה ולא בא להוציא רק מדעת הר"ש דפוסל אפילו למעלה ממ' סאה.

אבל אם לא ישאר מ' סאה מודו דפסול ולא מצד זחילה רק מצד דאינו מצטרף עם התחתונים פנין שעומד לצאת והלכך אין נ"מ כלל אם ניפרר הזחילה או לא דהא אינו פסול מצד זחילה פן נ"ל ברור דעת הטור והשו"ע והגר"א ו"ל וזהו שפסיק הגר"א ו"ל שם לבסוף וה"ה למקנה שלא ישאר וכו' מפני דאינה מצטרפת עם היוצאין וכו' ע"ש [וכן כתב עוד בס"ק צ"א דאף דהרא"ש סתר פ"ה הר"ש במשנה מ"מ מסבא אית ליה דאם לא ישאר מ' סאה פסול] ולענין ראית הרשב"א ו"ל לא קשה כלל די"ל באמת דלדעת הרא"ש כל מקנה צריכה לעשותה בור סיד שאינו מאבד טיפה באופן שלא יחסר לעולם ממ' סאה ואז היא פשרה: אף ליישב דברי השו"ע מתמיהת הגר"א ו"ל מבואר אצלנו במקום אחר בעז"ה וע"פ פשוטו יש לתרץ דס"ל דכיון דאינו ניפרר הזחילה לא מקרי קטפרס ונפיר מצטרף.

ידידו הדו"ש שלמה הפהן מ"ץ דפ"ק ווילנא. ובגליון השו"ע שלי פתבתי על ד' הגר"א ו"ל הנ"ל ונ"ל מה שכתב רבינו הגר"א ו"ל דדברי המחבר תמוהין הנה תמיהתו אינו אלא על המחבר בעצמו אבל מ"מ נ"מ לדינא לדעת הרמ"א ו"ל שכ' בסעף נ' דיש להחמיר אפי' אם ישארו מ' סאה עד הסדק ובאופן זה אם אין הזחילה ניפרת אז בנודאי אינו צריך להחמיר אפילו לכתחילה דהא בכה"ג לא מציינו שום דעה לפסול בזה: ונדע דעל עיקר סברת הרשב"א שכ' דכל שאינו ניפרר הזחילה פשר משום דאם א"א אומר פן אין לה מקנה מים פשר שהקרקע מתחלחל וכולע מעט מעט צ"ע טובא דאם פנון להש"ס דחגיגה (ד' כ"ב) דארעא חלחולי מחלחלי הא כבר כתב הרא"ש בשם ר"י בעל התוס' בה' מקנאות דהא דאמרינן דארעא חלחולי מחלחלי אינו אלא במעין שגידי המעין מתחברין תחת לקרקע.

אבל במקנה לא שייך חלחולי מחלחלי. ואפילו אם נאמר דהרשב"א ס"ל דגם במים מכוונסין בקרקע ג"כ שייך חלחולי מחלחלי כמו שכ' הגר"א ו"ל בסימן ר"א ס"ק ו' דגם במים שאובין המים נבלעין בגידי הקרקע והביא בשם ספרי הטבע דהרבה פעמים מצאו דגים בתוך בורות מים מכוונסין וכו'.

וכן משמע במרדכי בפ"ב דשבועות דמפרש לה במים שאובין ודלא כר"י מ"מ אינו ראיה מזה רק אם לא יחסר ע"י הזחילה מארבעים סאה דהא בבור של מים מכוונסין אע"ג דארעא חלחולי מחלחלי מ"מ אינו חסר מעולם משיעורו דכשם שהמים שבכאן נמשכין בגידי הקרקע למקום אחר כך המים שבמקומות אחרים נמשכין לכאן ע"י הגידי הקרקע.

אבל אם ע"י הזחילה תמעט המקנה ממ' סאה אינו ראיה משם שהוא פשר: ואמנם אפשר שגם הרשב"א ז"ל דמכשיר באין הזחילה נפרת היינו דווקא באופן שישאר מ' סאה תחת הסדק וס"ל פדעת הר"ש דזחילה פוסל אפילו למעלה ממ' סאה וע"ז כתב דאם הזחילה אינה נפרת פשר וכן כ' הגר"א ז"ל באמת דהרשב"א ס"ל כהר"ש: שוב ראיתי להחתם סופר בחלק יו"ד סימן רי"א שהביא ראיה לד' הרשב"א מהא דאמרין בתו"כ מה מעין בידי שמיםאף מקנה בידי שמים.

וא"כ ממילא אף בור בידי שמים ואם מיירי בבור שסדו אותו בסיד ע"כ אינו עשוי בידי שמים. ועוד הביא ראיה ממקנה שנמדד וכו'.

והנה מה שהביא מהתו"כ פבר תמה עליו מר אחי הגאון בכתביו שחיבר על הלכות מקנאות דבמח"כ לא שפיל לסיפא דהתו"כ דמסיק אדרבה להיפך דאי מעין שאין בו תפישת יד אדם אף מקנה פן ת"ל בור ובור יש בו תפישת יד אדם שהתפירה נעשה ע"י אדם אף מקנה אף שיש בה תפישת יד אדם טהור וכו' וכיון שהבור ע"כ מיירי שיש בה תפישת ידי אדם.

א"כ י"ל נמי דהוא טוח בסיד נמי כיון דס"ס לא דמי למעין ועכ"פ ראיה הגאון בעל חת"ס ז"ל אין לה מקום כלל דאדרבה נהפוך הוא ואני מוסיף על דברי מר אחי דלכאורה יש להביא ראיה ממקנה דסתם מקנה אין בה תפישת יד אדם כלל רק שנקונה מ' סאה מי גשמים מאליהן אל מקום אחד בקרקע.

וא"כ בנודאי איפא זחילה דהא כל קרקע דרפה לבלוע. אבל גם זה אינו ראיה די"ל דמיירי בצונמא דאינו בולע ואין לומר דהא מקנה סתמא פתיב דאדרבה י"ל דמקנה דומיא דבור דסתם בור שנעשה לקבל בו מי גשמים הוא טוח בסיד כדי שלא יאבד מימיו ובאמת שיש לתמוה על הרשב"א שכ' וא"כ אי אתה אומר פן אין לה מקנה מים שהיא פשרה דהא משפחת לה בצונמא ואם ר"ל בבור היכי משפחת לה הא שפיר משפחת לה בבור סיד שאינו מאבד טיפה דסתם בור טוחין אותו בסיד כדי שלא לאבד מימיו.

ואדרבה כיון דחזינו דהוקש מקנה למעין לענין עיקר ההנחיות המים למקנה שיהיה בידי שמים כמו מעין והוקש לבור דעצם התפירה ששם נתקבץ המים יוכל להיות גם ע"י תפישת יד אדם כמו בבור.

וא"כ כיון שהוקש לבור לקולא לא כ"ש דהוקש גם לחומרא דמה בור שאינו מאבד טיפה ה"נ מקנה שאינו מאבד טיפה אבל מקנה שהמים זוחלין ממנה פסול אפי' אינו ניקר הזחילה דהא קי"ל דאין הוקש למחצה הנלע"ד פתבתי בעז"ה: דידו הדו"ש שלמה הפהן מ"ץ רפ"ק ווילנא.

הלכות נדרים סימן נג בעז"ה אור ליום ועש"ק כ"א שבט לסדר ולפרט ויהודעת להם את הדרך ילכו" וגו' לפ"ק. ע"ד השאלה אשר נשאל לנו וילדעתנו מאת אלופי ורונני הקהל המופלגים בתו"י נ"י ויחידי עם סגולה דפ"ק.

בדבר המנהג שנהגו בפ"ק מימות אבותינו ואבות אבותינו נ"ע שלא לאכול הבני מעים של בהמה היינו הפרס הפנימי שקורין "פלאקעס" והבית הפוסות וההמסס שקורין "כניסקע" וצ'עפ'ע'ע" ועוד איזה בני מעים וטעם ויסוד המנהג לא נדע לנו כי זה אין

לומר שחששו שמה ימצא אח"כ מחט או שאר טרפות בבגדי מעים הלז אחר שפבר נמפר
הפער להבעה"ב הלוקחים.

ואז יבא הדבר לידי מכשול שא"א להודיע לכל הלוקחים שפער שלקחו בפער טריפה
דקא הקצבים מוכרי הפער אין יודעין ומפירין להלוקחין מי הם וגם להאנשים שיודעים
מ"מ לא רמי עליוהו למידע מאיזה בהמה לקחו אם משור הנטרף או משונרים אחרים.

וגם אינו נודע מאיזה שור נמפר הבגדי מעים הללו שנמצא בהם חשש טרפות ויש לחוש
לכל פער שנמפר במקולין מחמת דין חתיכה הראויה להתכבד דאפילו באלף לא בטל
נאפילו בספק טרפה קי"ל דאם היא ראויה להתכבד לא בטיל.

וכמו שמבואר בסי' ק"א. וא"כ יכול לבוא הדבר לידי הפסד גדול מאוד וגם אם תברר
מי ומי הלוקחים ומאיזה שור הנה הבגדי מעים מ"מ שמה תנוודע הטריפות לאחר זמן
שהלוקחים כבר מלחו הפער עם פער אחר פער או לאחר הבישול ונגיע מזה הפסד
גדול להלוקחים שיאסרו כל הכלים שבשלו בהם בכלים שאין להם תקנה בהגעלה וגם
כל הפער פער וכל התבשילין שבשלו עמהן בקדירה והתורה חסה על ממונם של ישראל.

ולכן תקנה גדולה עשו בזה שישליכו אותן לבין הטריפות ולא יראו אותן כלל ונסמוך
ארנבא דרוב בהמות פשרות הן ואפשר שדימו זה למה שכ' הבית הילל בסי' ל"א והובא
בבאה"ט שם בס"ק ה' דבחודש תמוז נתפשט המנהג שלא לפתוח שום ראש מן הדקות
פגון גדיים וטלאים משום דשכיחי בהם מים וא"א ליזהר בפתיחתן אם יהי' מכוסין או
לא לקר סמכינן ארנבא ואין פותחין אותן ע"ש.

וא"כ לכאורה ק"ו הדברים בנד"ד דמה התם דבחודש תמוז הדבר מצוי דאיכא מים
בראש והוי כמו דאימתחזק ריעותא ואעפ"כ סמכינן ארנבא דרוב בהמות פשרות. ואמרין
דהמות מקיפן לכן תקנו שלא פתחו אותם כלל דשמה פשיפתחו אותן לא יוכל לעיין
היטיב אם המוח מקיפו אם לא ויצטרף לאסרו מספק.

והתורה חסה על ממונם של ישראל שלא להפסיד ממון של ישראל בחינם. וא"כ ק"ו
הדברים בנד"ד דלא חזינו ריעותא כלל.

ואפשר שהגאון בעל בית הילל ז"ל בעצמו תיקן פן בפ"ק ווילנא בעת שהי' אב"ד בפנה
והא שלא הביא זה בספרו אפטר שמנהג הנה תיקן אחר שפבר נדפס ספר בית הילל:
אמנם אחר העיון בזה לא דמי אהדדי אפי' פי עוקלא לנא דהתם עיקר התקנה שלא
לאסור מספק משום דיש לחוש דשמה לא נוכל לעיין אם המוח מקיפו ובזה שנייך התורה
חסה על ממונם של ישראל.

ועדיף טפי שנסמוך על הרוב. אבל בנד"ד איכא ממ"נ אם נראה דהנקב אינו מעל"ע אז
נכשיר אותו באמת.

ואם נראה דהוא מעל"ע אז טרפה הוא באמת ואין פאן הפסד כלל דאדרבה אם הוא
טרפה עדיף טפי לברר הדבר שלא להאכיל את ישראל טרפות ולא דמי להתם כלל דהתם
יצטרף להטריף מספק.

ובבאמת אפֿשר שְׁהוּא פֿשר. וְאִם יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ לְהֵךְ תִּקְנָה טְפִי הוּ"ל לְתַמְנָן שְׁלֵא לְאֶכּוֹל הַדְּקִין הַיּוֹצֵאִין מִן הַקִּיבָה וְכֵן הַדְּקִין דִּהְדוּרָא דְכַנְתָּא דְבִהּ קִי"ל לְהִלְכָה בְּסִי' מ"ו סְעִיף ד' דָּאִם נִמְצָא בָּהֶם מַחֵט אִפִּי' מִנְּחָה לְאֶרְכוּ וְאִינוּ תְּחֹב מ"מ טְרַפָּה מִחֲמַת סָפֵק דְּשָׂמָא נִיקְבַּת בְּעַת הַיְלֻכּוֹ וְהוּא מִד' הָר"ן בְּפִא"ט וְהֵתֵם דְּמִי שְׁפִיר לְדִין קְרוּם שְׁל מוֹחַ.

אַבְל בְּכָרְס הַפְּנִימִי וְהַמָּסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת דְּבִהוּ הַדִּין אִם לֹא נִיקְבַּת מֵעַל"ע פֿשר לֹא שְׁנִיף דִּין זֶה כָּלֵל: וְהוּא אֵמֶת דְּגַבֵּי הַמָּסָס אִיכָא מִחְלָנְקַת רִש"י וְתוֹס' אִם נִיקְבַּת מִצַּד אֶחָד אִי טְרַפָּה אִי לֹא.

דְּלִדְעַת רִש"י טְרַפָּה גַם בְּלֹא עֶבֶר הַמַּחֵט מֵעַל"ע וְכֵן פֿסֵק הָרַמ"א בַּהֲג"ה בְּסִי' מ"ח סְעִיף ז' אִם לֹא בְּמִקּוּם הַפֿסֵד מְרֻבָּה. וְא"כ אֶפְשָׁר דְּחֻשְׁשׁוּ שְׂמָא יִמְצָא מַחֵט בְּהַמָּסָס וְלֹא יִהְיֶי מֵעַל"ע וְשִׁיזְעָטְרְכוּ לְאַסְנֹר מִסָּפֵק דְּשָׂמָא הִלְכָה כְּרִש"י.

וְלָכֵן טְפִי עֲדִיף שְׁלֵא יִרְאוּ אוֹתָם כָּלֵל. אַבְל בְּשָׂאֵר הַבְּנֵי מַעֲיָיִם כְּגוֹן הַפָּרְס הַפְּנִימִי וּבֵית הַכּוֹסוֹת מֵאִי אִיכָא לְמִימַר וְעוֹד דְּגַם בְּהַמָּסָס כְּבָר כְּתַב הָרַמ"א בְּסִי' מ"ח סְעִיף ז' דְּבִהַפֿסֵד מְרֻבָּה יֵשׁ לְסַמְנֹף אִמְכָּשִׁירִין אִם לֹא נִיקְבַּת מֵעַל"ע וְא"כ לְעוֹלָם לֹא יָבוֹא מִזֶּה שׁוּם הַפֿסֵד מְרֻבָּה דְּהָא בַּהֲפ"מ אָנוּ סוּמְכִים אִמְכָּשִׁירִין.

וְאִמְנָם בְּיֹתֵר נ"ל לֹמַר דְּטַעַם הַמְּנַהֵג הוּא שְׁנַהֲגוּ שְׁלֵא לְאֶכּוֹל הַבְּנֵי מַעֲיָיִם אֵלּוּ מִשׁוּם שְׁכָבֵר נִפְסֵק לְהִלְכָה בְּשׁו"ע יו"ד סי' ס"ד סְעִיף ט' דְּחֻלְבַּת הַדְּבּוּק לְפָרְס שְׁתַּחַת הַפְּרִיסָה אֲסוּר וְכַדְעַת רַבִּינוּ אֶפְרַיִם ז"ל שְׁמִפְרֵשׁ דְּשִׁלְשָׁה מֵינֵי חֻלְבִּים יֵשׁ עַל פָּרְס הַפְּנִימִי וְכּוֹלָם אֲסוּרִים א' חֻלְבַּת הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן הַבְּרִיִּיתָא תוֹתֵב וְהֵינּוּ עֵיקַר הַחֻלְבַּת הַמְּכַסֶּה אֶת הַקְּרַב שְׁעוֹשׂ עֲלֶיהָ כְּרַת וְנִקְרָא חֻלְבַּת הַפְּרִיסָה שְׁפָרוּס עַל הַקְּרַב כְּשִׁמְלָה.

ב' חֻלְבַּת הַנִּקְרָא קְרוּם וְהוּא תַּחַת חֻלְבַּת הַפְּרִיסָה וְהוּא עַל חֻלְבַּת הַנִּקְלָף [וְקְרוּם הַלְזוּ אֲסוּר לְד"ה אָף לְרַבִּינוּ יוֹאֵל שְׁחוּלֵק עַל רַבִּינוּ אֶפְרַיִם וְכַמֵּשׁ"כ הַש"ף שְׁם בְּס"ק י"א בְּשֵׁם הַב"י] וְהֵג' הוּא חֻלְבַּת הַדְּבּוּק לְפָרְס עֲצָמוֹ וְהוּא תַּחַת הַקְּרוּם הַנְּ"ל וְיִדְוַע לְכָל שְׁאוֹתוֹ חֻלְבַּת הַדְּבּוּק לְפָרְס הוּא אֲדוּק מְאוּד לְהַפָּרְס וְא"א לְקַלְפוֹ בְּקַל וְצָרִיף לְזֶה טִירְחָה מְרֻבָּה עַד שְׁיִשְׂאֵר הַפָּרְס נָקִי מִחֻלְבַּת וּלְפִיכָף חָשׁוּ מְאוּד שְׂמָא יִתְעַצְלוּ הַנְּשִׁים לְנִקּוֹתוֹ יָפָה וְלָכֵן גָּדְרוּ גָּדֵר שְׁלֵא לְאֶכּוֹל פָּרְס הַפְּנִימִי כָּלֵל וּבְפָרְט שְׁשִׁמְעֵתִי מִכַּמָּה אֲנָשִׁים שְׁבָשָׁר הַפָּרְס בְּעֲצָמוֹ אִין לוֹ שׁוּם טַעַם בְּשָׂר כָּלֵל וְהוּא כְּעֵץ בְּעֵלְמָא וְכָל עֵיקַר טַעְמוֹ הוּא מִן הַחֻלְבַּת הַדְּבּוּק בּוֹ דָּאף שְׁקוּלְפִין הַחֻלְבַּת מ"מ עֲדִיין נִשְׂאֵר בּוֹ שְׁרִשֵׁי הַחֻלְבַּת וְהַחֻטִּין שְׁל חֻלְבַּת שֵׁא"א לְנִקְרָם בְּקַל וְהַשְׁמֻנִּית שְׁל הַחֻלְבַּת שְׁבּוֹ הוּא נוֹתֵן טַעַם בְּתַבְּשִׁיל וְלוּלֵא זֹאת לֹא הָיוּ אוֹכְלִין אוֹתוֹ וְלָכֵן חָשׁוּ מְאוּד דְּבִנְדָּאִי לֹא יִרְצוּ לְנִקְרוֹ אוֹתוֹ הֵיטִיב.

וְעוֹד יֵשׁ לִיתֵן טַעַם לְהַתְּקֵנָה מִשׁוּם דְּחֻשְׁשׁוּ דְּשָׂמָא יִקְלוּ לְגַמְרֵי בְּנִיקּוּר הַחֻלְבַּת הַדְּבּוּק בּוֹ מֵאַחַר דְּבְּנֵי רִיבּוּס גּוֹהֲגִין בְּמִקְצָתוֹ הַיִּתֵּר וְכַמֵּשׁ"כ הָרַמ"א שְׁם בַּהֲג"ה וְהֵינּוּ שְׁנוֹהֲגִין הַיִּתֵּר לְאֶכּוֹל חֻלְבַּת הַדְּבּוּק עַד הַטְּחוּל וְמָה שְׁמַצֵּד הַטְּחוּל אַע"פ שְׁדְּבּוּק לְפָרְס אוֹסְרִים וְכַמֵּשׁ"כ בַּהֲג"ה א' וְהוּבָא בְּד"מ בְּאוֹת ג'] וְלָכֵן גָּדְרוּ גָּדֵר שְׁלֵא לְאֶכּוֹל פָּרְס הַפְּנִימִי כָּלֵל וְגַם בְּהַמָּסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת שְׁהַחֻלְבַּת שְׁעָלָיו הוּא בְּאִסּוּר כְּרַת מִמִּילָא גַם עֲלֵיהֶם יֵשׁ קְרוּמִין הַיּוֹנְקִים מִחֻלְבַּת אֶשֶׁר עֲלֵיהֶם וְצָרִיכִים נִיקּוּר וְחֻשְׁשׁוּ שְׂמָא לֹא יִנְקְרוּ יָפָה וְאָכֵן אִם הַטַּעַם הוּא מִשׁוּם זֶה קָשָׁה מְאוּד לְהַתִּיר הָאִסּוּר וְכִמוֹ שְׁכָבֵר הָאֶרֶיף בְּזֶה כָּל הַצְּנֻרָף הַפּר"ח ז"ל

באו"ח בסימן תצ"ו בדיני מנהגי איסור ויתבאר לקמן אי"ה בסוף התשובה]: והנה עתה שיהיך על הכשר רב מאוד וא"א להעניי לקנות בשר ליום השבת מחמת גנדל היךך.

וכבר אמרו חז"ל בפסחים (ד' קי"ב) דאף דאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרף לבריות מ"מ עושה דבר מועט בתוך ביתו ומאי ניהו כגון פסא דהרסנא והנה עניי בנמנינו אפי' זה אינם יכולים לקיים דגם דגים הוא ביוקר.

ואין להם ממש מה לאכול בשבת אם לא לאכול פת יבש עם דגים מלוחים וגם להם אין להם כפי הצורך מחמת גנדל היךך פעת ד' ירחם. וגם בחול ג"כ ראוי לחוש על תקנת עניי ולהמציא להם שיוכלו לקנות בשר בזול דידוע דהדורות הולכים ומתמעטים והפוחות נחלשים והכל חולים הם אצל בשר וא"א לאדם להברות גופו ונפשו ולעסוק במלאכתו אם לא שיאכל תבשיל של בשר.

ואם בזמן חכמי הגמ' אמרו בחולין (ד' פ"ד) על הא דאמר ר"א מי שיש לו מנה יחזק לפסו ליטרא ירק אמר על זה ר' יוחנן דאבא ממשפחת בריאים הנה אכל כגון אנו מי שיש לו פרוטה ירצנה לחנוני.

ואם ר' יוחנן אמר כף אנו מה נעני אבתריה דידוע דבכל דור ודור הפוחות נחלשים ולכן מפח כל ה"ל עלה רוח טהרה בלב אלופי ורוני הקהל והגבאים דצ"ג ויחידי עם סגולה דפ"ק ד' עליהם יחי' לעיין ולפקח על תקנת עניי העיר ושאויל שאלו לנו ולדעתנו אם יש מקום לבטל התקנה ה"ל ולהתיר למפור הבני מעים משום צורך העניי כדי שיוכלו לקנות הבני מעים הלז שהם נמכרים בזול הרבה לפי ערף שאר הבשר ויהי' תקנה גדולה לעניי העיר בזה: והנה להתיר המנהג הלז לפי שעה בעת היךך וגם לעניי בלבד הדבר פשוט דיש מקום להתיר.

וראיה לזה מהא דתניא בתוספתא דכתובות פ"ה [והובא ברש"י בקידושין (ד' ע"א)] דאמר ר' מנחם בן נפח משום ר"א הקפך דמעשה בר' טרפון שקדש שלש מאות נשים בשני בצורת להאכילן בתרומה ונהרי לפי משנה אחרונה ארוסה בת ישראל אסורה מלאכול בתרומה עד שתפנס לחופה.

וא"כ מה תועלת הי' מה שקדשן הרי בנודאי לא נשא אותן והיא היו מותרות לאכול בתרומה ובשלקמא למ"ד דעיקר הגזירה הוא משום סמפון הרי גבי ר"ט לא שנייה חששא זו דלר"ט לא איכפת ליה בסמפון דהא לא הי' בדעתו לישא אותם כלל.

אבל למ"ד משום שמה תשקה לאחיה הא איכא ונה אין לומר דמעשה זו הני קודם שנסנית משנה אחרונה דהא ליתא דבתוספתא שם משמע להדיא דהי' לאחר התקנה דבתחילה שנינו שם דרבותינו אמרו דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתפנס לחופה וכו' וע"ז מיייתי מעשה דר"ט ומסיים הטעם משום שהיה שני בצורת ומשמע להדיא דזה מספר לנו ר' מנחם דאף לאחר התקנה דמשנה אחרונה מ"מ בשנת בצורת בשביל תקנת עניי יכולין לבטל התקנה ולעמוד על דין דאורייתא דארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה וכמו דעשה ר"ט.

ואם אמרו כן בתקנת חכמים ק"ו וכן בנו של ק"ו דיש לבטל תקנת העיר שלא נתייחד רק על אותה הפיר בשביל תקנת עניי שיימצאו להם בשר דהוא בזול יותר משאר בשר

והוא ממש כמו התם דהתירו להם תרומה משום שהיא בזול יותר מחולין משום דלא נמצאו להם אוכלין וזו ראיה שאין עליה תשובה לפענ"ד.

ועוד ראי' מהא דתנא בנדה וד' ט' ע"ב) גבי אשה שעברו עליה ג' עונות דס"ל לר"א דדיקה שעיתה והביא ראי' ממעשה דריבה אחת כו' ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעיתה והשיבו לו חכמים דאין שעת הדחק ראיה משום שהיה שני בצורת אלמא דאפי' חכמים דס"ל דלא מהני ג' עונות מ"מ בשני בצורת מקילינו ואמרינו דדיקה שעיתה וכן כתבו התוס' שם (ד' ו' ע"ב) ד"ה בשעת ודלא פ"ש"י שם ע"ש.

וגדולה מזו מצינו דהרי התירו חכמים להאכיל לעניים דמאי. וכן מצינו בכמה תשובות האחרונים ו"ל שהתירו לאכול מיני קטניות בפסח בשני בצורת ואף שאיסור מיני קטניות נתפשט איסורו בכל מדינות אשכנז וק"ו הדברים בנד"ד דאינו אלא מנהג שקבלו על עצמן בני העיר בלבד דנודאי יש להקל בשני בצורת כמו בזמנינו זה שהינקר הולך וגדל מידי יום ביום ד' ירחם: ואמנם כל זה להתיר לפי שעה אבל להתיר לחלוטין וגם לעשירים הדבר צריך ביאור ועיון רבא בד' הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים ו"ל וראיתי להקניס עצמי בדבר הזה ולברר הדבר על בוריו כפי מה שירוני מן השמים. וד' אלקי הצבאות. יצילני משגיאות.

ויראנו מתורתו נפלאות. וזה החלי בעזר השם: גרסינו בפסחים (ד' נ' ע"ב) בני ביישן נהוג דלא הוי אזלין מצור לצידון במעלי שבתא אתו בנייהו קמיה דר' יוחנן אמרו לי' אבהתין אפשר להו אנו לא אפשר לן אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהן שגאמר שמע בני מוסר אביך וגו'.

הינצא לנו מזה שכל דבר שקבלו האבות על עצמן מנהג וגדר משום סייג ופרישות חייבין הפנים ג"כ לקיים המנהג שהוא לדורות עולם ואף דהם עניים וא"א להם לסבול המנהג מ"מ מחוייבין לקיים וכ"כ הריב"ש בתשובה רמ"ט בשם הרמב"ן במשפטי החרם והובא בב"י יו"ד בס"ס רי"ד וז"ל שם שכל קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנהגו פן מעצמם לעשות גדר וסייג לתורה אף הפנים חייבים באותו הגדר כדמוכח עובדא דבני ביישן וכו' ע"ש.

אף דהו"ל לבאר דאפילו במקום דלא אפשר להו מ"מ מחוייבים לקיים וכנ"ל. והריב"ש בתשובה שם הרבה להביא ראיות על זה מפמה פסוקים שבתנ"ך דשבועות האבות או נדריהם או מנהג שהנהיגו בעצמם חל על הפנים אחריהם לדורות עולם וכן דהרוב יכול להכריח להמיעוט דבני העיר על בני עירם הרי הם כב"ד הגדול לכל ישראל ע"ש ומשמע להדיא דלא מהני התרה לחכם דאף שמבואר בנדרים י"ד דנדרים המותרים ואחרים נהגו בו איסור מהני שאלה לחכם.

וכן מבואר בטוש"ע יו"ד סי' רי"ד מ"מ היינו האבות בעצמם דקבלו על עצמם המנהג. אבל הפנים אין ביכולתם להתיר הנדר שנגדרו אביהם דהא בעינן פתח חרטה וגבי הפנים לא שייך פתח חרטה דהא לא נדרו כלל וראיה דאם איתא דמהני גם להו שאלה לחכם למה לא התיר להם ר"י הנדר ע"י חכם או ע"י ג' הדיוטות: וגם מוכח דגם ב"ד שגדולים

בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מֵהַאֲנָשִׁים שֶׁקָּבְלוּ עַל עֲצָמָן אֵינָם יְכוּלִים לְבַטֵּל כִּינּוּן שְׁמִתוֹרַת נֹדֵד
נִגְעוּ בְּזָה מֵאֵי מְהִינֵי בְּזָה ב"ד.

וְתַדַּע דְּהָא ר"י בְּנוֹדָאֵי הִי גְדוּל בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מִבְּנֵי בְּיִישׁוּן וְאֵעִיפ"כ לֹא הִתִּיר לָהֶם:
וְאֵין לְתַמּוּהָ ע"ז מְהָא דְאֲמַרִּינָן בֵּע"ג (ד' ל"ו) דְּמִשׁו"ה הִי יְכוּלִים רַבִּי וּב"ד לְהִתִּיר
הַשְּׁמָן וּלְבַטֵּל תְּקִנַּת שְׂמָאֵי וְהַלֵּל וְאָף דְּלֹא הִי גְדוּל בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מִשְׂמָאֵי וְהַלֵּל
מִשׁוּם שְׂלֵא פִּשְׁט אִיסוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל.

וְלְכַאוּרָה מֵאֵי מְהִינֵי שְׂלֵא פִּשְׁט אִיסוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל מ"מ בְּמִקּוּם שֶׁפִּשְׁט אִיסוּרוֹ כְּבָר
קָבְלוּ עַל עֲצָמָן הָאִיסוּר וְנֶאֱסַר לָהֶם מִתּוֹרַת נֹדֵד דְּלֹא גָרַע הַתְּקִנָּה שֶׁהִטִּילוּ עֲלֵיהֶם שְׂמָאֵי
וְהַלֵּל יוֹתֵר מִהַסְכַּמַּת עֲצָמָן.

וְא"כ אֶפְיָלוּ רַבִּי וּבֵית דִּינּוֹ הִי גְדוּל בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מִשְׂמָאֵי וְהַלֵּל לֹא הִי יְכוּל לְבַטֵּל
בְּמִקּוּמוֹת שֶׁכְּבָר נִהְגּוּ בּוֹ אִיסוּר. אָבָל לְאַחַר הָעֵינּוֹן נִיחָא דְנִרְאָה דְהַש"ס בְּעֲצָמוֹ שֶׁם כְּוִינָן
לְתַרְץ זֶה דְּמַסִּיִּים שֶׁם דְּסִמְכוּ עֲצָמָן עַל דְּבָרֵי רִשְׁבָּ"ג וּר"א ב"ר צְדוּק שֶׁהִי אוֹמְרִים דְּאֵין
גּוֹזְרִין גְּזִירָה עַל הַצִּיּוּר אֲלָא א"כ רֹב הַצִּיּוּר יְכוּלִין לְעַמּוּד בָּהּ.

וְלְכַאוּרָה דְלַעֲנִין מֵאֵי הַנְּצָרָה הַש"ס לְהִבִּיא זֶה דְּהָא כְּבָר תִּירָץ מִשׁוּם דְּלֹא פִּשְׁט אִיסוּרוֹ
בְּרוּב יִשְׂרָאֵל אֲלָא מִשׁוּם דְּבִאֲמַת הִי קָשָׁה לִי לְהַש"ס דְּמ"מ בְּמִקּוּם שֶׁפִּשְׁט אִיסוּרוֹ כְּבָר
נֶאֱסַר לָהֶם מִחֻמַּת נֹדֵד.

וְע"ז תִּירָץ כִּינּוּן דְּהִי הַגְּזִירָה שֶׁאֵין רֹב הַצִּיּוּר יְכוּלִין לְעַמּוּד בָּהּ מֵעִיקְרָא לֹא חָל הַנְּדָר
דְּהִי כְּמוֹ נֹדֵד טְעוֹת וְכַדוּמָה: וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִפְּרוּזְבוּל דְּמִשְׁמַע בְּגִיטִין (ד' ל"ז ע"ב) דְּאֵם
שְׂמוּאֵל הִי גְדוּל בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מִהַלֵּל הִי מְבַטֵּל לְתַקְנַת הַלֵּל וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' בֵּע"ז
שֶׁם בְּד"ה וְהַתְּנָן מִשׁוּם דְּהִתָּם רֹב הַצִּיּוּר יְכוּלִין לְעַמּוּד ע"ש.

וְלְכַאוּרָה לְפִי מַש"כ דְּבְּמִקּוּם דְּרוּב הַצִּיּוּר יְכוּלִין לְעַמּוּד לֹא מְהִינֵי אִפִּי גְדוּל תְּמוּהָ
לְכַאוּרָה. אָבָל הָא אֵינּוּ קוֹשְׂיָא דְהָא עֵיקַר הַטַּעַם הוּא מִחֻמַּת נֹדֵד וְהִתָּם גְּבִי פְּרוּזְבוּל לֹא
שְׂיִיף נֹדֵד כָּלֵל דְּמֵאֵי אִיסוּר שְׂיִיף בְּזָה דְּהָא אֲדַרְבֵּה עֵיקַר תְּקִנַּת הַלֵּל הִי הִתִּיר דֵּע"י
פְּרוּזְבוּל מְוֹתֵר לְתַפּוּעַ לְהַלְוָה וְאֵינּוּ עוֹבֵר עַל לֹא יִגְוֵשׁ וְגַם בְּלֹא"ה לֹא שְׂיִיף מְנַהֵג בְּזָה
דְּהָא אֵינּוּ אֲלָא ע"ד הַמְּקַרָּה וּק"ל: וְאֲמַנְם בְּהִיּוֹת כֵּן יֵשׁ לְתַמּוּהָ הִיאָף מִתִּירִים הָאֲחֵרוֹנִים
בְּשִׁנֵּי בְּצוּרַת לְאֹכֹל קְטַנִּיּוֹת בְּפִסְחָ דְאָף דְּלֹא פִּשְׁט אִיסוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל וְאָף אִם יֵהִי
ב"ד בְּזַמְנֵינוּ דִּיְהִי גְדוּלִים בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן יוֹתֵר מִהַגְּאוּנִים שֶׁגְּזָרוּ עַל קְטַנִּיּוֹת מ"מ כְּבָר
נֶאֱסַר לָהֶם בְּנֹדֵד וּמֵאֵי מְהִינֵי לְזָה ב"ד וְלוֹמַר דְּזָה דְּבָר שֶׁאֵין רֹב הַצִּיּוּר יְכוּלִין לְעַמּוּד
בָּהּ זֶה אֵינּוּ עוֹלָה עַל הַדַּעַת כָּלֵל וְאָף לְפִי שְׂעָה וְאֶפְי' לְעַנְיִים דְּלֹא אֶפְשָׁר לְהוֹ א"א לְהִתִּיר
וְכִמוֹ מַעֲשֵׂה דְבָנֵי בְּיִישׁוּן.

וְאוּלַי דִּידוּעַ לָהֶם דְּהַגְּאוּנִים עֲצָמָם לֹא אָסְרוּ בְּשַׁעַת הַדְּחָק וּבְכִפְרוּשׁ קָבְלוּ עַל עֲצָמָן דְּאֵם
יֵהִי שְׁעַת הַדְּחָק יִתִּירוּ לָהֶם: שׁוֹב אַחֲרֵי כֵן מְצִאתִי לְהַחֲתֵם סוֹפֵר בְּאו"ח סִימָן קכ"ב דְּכ'
שֶׁא"א כָּלֵל לְהִתִּיר בְּזַמְנֵינוּ מִיְנֵי קְטַנִּיּוֹת לְחִלוּטִין מְפָנֵי כְּפָה טְעָמִים.

(א) מְפָנֵי שְׂכָל דְּבָר שֶׁמִּתְחַלְתּוֹ לֹא נַעֲשֵׂה ע"מ שֶׁיִּתְּפֹשֵׁט אִיסוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל כְּעִינּוּ שְׂיִיף'
ב"ד גְדוּל בְּחֻקָּהּ וּבְמִנְיָן. וְכִמוֹ שְׂכ' הַתִּיס' בְּגִיטִין (ד' ל"ח).

[ויבאמת לפי מה שפתי למעלה בשם התוס' דע"ז א"צ לזה דהרי דווקא במקום דהוי גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה לא בעינן ב"ד גדול אבל גבי גזירות קטניות יכולין לעמוד בה] ומי לנו בזמננו ב"ד גדול יותר מהב"ד שגזרו על קטניות.

והב' דהרמב"ם ז"ל פתב בה' ממרים דכל שהיא סיניג לתורה אפילו גדול אינו יכול לבטל. והג' דמה לנו להתיר בלי טעם דבר שאסרו הראשונים אדרבה עלינו להוסיף גדרים וסייגים.

והד' דאפי' אם יהי טעם להתיר מ"מ בעינן שיתקבצו כל חכמי מדינת אשכנז אשר קבלו עליהם הגזירה. וא"כ מי קובץ פעמיר גורנה כל חכמי רוסיא ואשכנז להסכים בהיתר זה: ולהתיר ע"י פתח חרטה ג"כ א"א להתיר מחמת ב' טעמים.

א' דמבואר בפס"ק ונהגות מיימוני ומרדכי דהספמה שמחמת גדר וסייג אין לו היתר וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ח. והב' דאף דנימא דיכולין להתיר ע"י פתח חרטה מ"מ היינו האבות שקבלו על עצמן המנהג אבל הבנים א"א.

וכן דעת הרשד"ם בתשובה והביא ראיה לזה מרש"י מפות (ד' כ"ב) וכ"ה להדיא בירושלמי דפסחים פ"ד ה"א דתמן משנדר נשאל ברם הקא אבותיכם נדרו ואף דאח"כ מסיים הירושלמי דכ"ש שהם מותרות מאחר דרבנים לא נדרו כפר כתב החת"ס שם דהירושלמי ס"ל דהנה בתחילה מנהג בטעות וקבלה בטעות אינו חל על הבנים ולכן מתרץ הירושלמי אח"כ דר"י ס"ל כר' יהודה ולא הי' מנהג בטעות והלכך הנה חל על הבנים וגם התרה אינו מועיל לבנים ע"ש בחת"ס.

והנה ת"ל שפוננתי מעצמי לד' המהרשד"ם והחת"ס דהבנים אינם יכולים לשאול וכמו שכ' בירושלמי: ונהה לכאורה תמוה דהיאך נח דעתך' במאי דאנו מתירין בשני בצורת לאכול קטניות פינו דלא מהני התרה לבנים.

ואולי דהוא ידוע דמעיקרא לא תקנו על שני בצורת וכמש"כ לעיל: וא"כ בנד"ד דאינו ידוע דהיאך הנה התקנה גם לפי שעה ולצורך עניים א"א להתיר מחמת נדר ובפרט אם הנה התקנה מחמת סיניג וגדר לאיזה איסור של תורה או אפילו לאיסור דרבנן דבנדאי א"א להתיר דהא כבר פתבנו למעלה בשם הסמ"ק דבגדר של סיניג לא מהני התרה: ועל פי זה נפל הראי' מר"ט דהאכיל תרומה לארוסה בת ישראל בשני בצורת די"ל דשאני התם דבתחילה פשגזרו לא גזרו על שני בצורת וכמו גבי דמאי דמתחלה לא תקנו על העניים.

אבל בנד"ד מאן מפיס דלא גזרו על שני בצורת דילמא גזרו סתם: ועוד דהא כבר עברו כמה זימנין דהי' יוקר גדול על בשר מ"מ לא אכלו הבני מעיים ונהגו בו איסור אף בשני בצורת.

וא"כ אף אם נימא דמתחילה לא גזרו על שני בצורת מ"מ הבנים בעצמן קבלו על עצמם לנהוג איסור גם בשני בצורת וכיון שנהגו פן ג' פעמים חל עליהם איסור כנדר גמור. זה מה שגראה לפי תחלת ההשקפה.

אבל אחר העיון בזה נ"ל דמ"מ יש לצדד להקטירא בזה: והנה מתחלה יש לתמוה דאמאי השמיט הרמב"ם והטור לדין זה דמנהג דאבות חל על הבנים: ועוד יש לתמוה באמת דהיאך חל שבועה ונדר על הבנים דאף אם הבן לפנינו אינו יכול להשביעו בע"כ מכ"ש אם אינו לפנינו דהא אין יכול לאסור איסור על אנשים שלא באו לעולם ואפ"ל ר"מ דס"ל דמקנה דשלב"ל אמרינן בגיטין דאינו יכול להקנות לדשלב"ל ואף דקיי"ל המזכה לעובר קנה היינו דווקא בזכות משום דדעתו של אדם קרוכה אצל בנו ועוד דאפילו בזכות אינו יכול לזכות רק לבנו או לבן בנו אבל לדור רביעי אינו יכול דנהי דעל עצמו יכול לאסור משום דגופו ישנו בעולם ומשעבד גופו לנדרו.

אבל על הבנים האף יכול לאסור דהא עדיין לא אפתניהו בעולם ומה שמביא הריב"ש ז"ל שם ראיה מיהושע דהשביע ארור האיש וכן מפלגש בגבעה. נ"ל דיש לדחות דמלך שאני.

דמלך יכול לגזור גזירות ולתקן תקנות לישראל וכן בימי פלגש בגבעה נעשה ע"פ השופטים. וכזה נדחה נמי מה דיש להביא ראי' לכאורה מהא דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע ומשמע דשבועת יוסף חל גם על משה רבנו ואף דמשה רבנו נולד אחרי כן ולא היה בעת השבועה.

אכן להנ"ל אינו ראיה דיוסף נמי היה דינו כמלך בעת ההיא. ואכן מיונדב בן רכב שצננה את בניו לבלתי שתות יין וקיימו צנוות אביהם משמע שהבנים מחוייבים לשמוע צנוות אביהם לדורות עולם דהרי הכתוב משבחן ואמר [ירמ' ל"ה] ולבית הרכבים אמר ירמ' פה אמר ד' צבאות יען אשר שמעתם אל מצות יהונדב אביכם וכו' ומשמע דהי' מחוייבין לשמוע ואמנם זה אינו ראי' רק אם מצוה על בניו ועל בני ביתו אחריו בפירוש אז מחוייבין לשמוע.

אבל בנד"ד דהאבות לא קבלו רק על עצמן מנ"ל דהבנים מחוייבים להתנהג בדרך אבותיהם וגדולה מזו מציינו בשו"ע ח"מ סי' רנ"ב בד' הרב בהג"ה דמי ששבוע או נדר לקטן מתנה לפלוני ומת ולא נתן יורשין פטורין דאין היורשין מחוייבין לקיים השבועה ששבוע אביהם [ומיהו לקמן אכתוב דגם בהשביע להבנים אינו ראיה דמחוייבין ומיונדב בן רכב אינו ראי' פלל וכמו שאבאר לקמן בעז"ה].

ובזה יסתלק התמיה הגדולה שתמה מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית בפורים (דף מ"ב) על ר' ישמעאל בר' יוסי דהי' מבני יונדב בן רכב וכדאיתא בירושלמי והיאך לא שמר לציווי שצטוו אבותיו ושתה יין וכדאיתא בפסחים (ד' פ"ב).

ונשאר בתימה ואכן לפי שאכתוב לקמן יסתלק הקושיא: ולכן מתוך חומר הנושא נ"ל דהא שהשיב להם ר"י מקרא דשמע בני מוסר אביה וכו' אינו מצד נדר רק דזה הוא תקנת שלמה המלך ע"ה דהבנים צריכין להתנהג בכל הגדרים שנהגו בהם אביהם וזהו דהזהיר שלמה ואמר שמע בני וגו' אבל אינו מה"ת: ומסתפינא עוד לומר דאינו מצד הדין רק מצד המוסר וכמו דאמרינן בסוף האומנין גבי רבה בר בר חנה דאמר ליה רב הוה להו גלימיהו משום דכתיב למען תלך בדרך טובים ונהרי זה אינו אלא לפנים משורת

הדין ואעפ"כ מיייתי לה מקרא דמשלי אלמא דבמשלי כתב שלמה כמה דברים שאינם אלא מצד המוסר ולפנים משורת הדין.

ועוד אפשר דהך קרא אינו אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן. וכמו דדרשינו מקרא דמן המעשה אשר יעשון על לפנים משורת הדין.

וע"כ דאינו דרשה גמורה דא"כ גם לפנים משורת הדין יהי דין גמור. וא"כ במקום דצריך לעשות לפנים משורת הדין.

וכמו במעשה דרבה בר בר חנה ה"ל הו"ל לכוף עלה. ובאמת איכא ב' דעות בשו"ע חו"מ בסי' י"ב אי כופין על לפנים משורת הדין.

וע"כ דאינו אלא אסמכתא. ועוד נ"ל דאף אם האב מצנה את בניו אחריו במנהג של מצנה או סיניג וגדר אפשר דאינם מחוייבין רק מדרה המוסר ודרה ארץ.

וכן משמע מד' הפתובים הנאמר בירמיה גבי יהונדב בן רכב דירמיה הוכיח את ישראל מפי השם ונאמר פה אמר ד' צבאות וגו' הוקם את דברי יהונדב וגו' ואנכי דברתי אליכם השכם ונדבר ולא שמעתם.

וכן כפל הדבר במקרא שאחר זה פעם שנית כזה. ומשמע להדיא דהם הקימו את דברי אביהם ואף שלא היו מחוייבין ע"פ הדין ואתם לא שמעתם אל דברי הנביאים שהוכיחו לישראל שלא שמרו את התורה ועבדו ע"ז והגם שפכר נתחייבו לזה במעמד הר סיני וגם קבלו עליהם בשבועה.

ונ"ל דאם נאמר כן אפשר דאינו מחוייב לנהוג כן רק במקום רשות אבל במקום מצנה כגון יין של קידוש והבדלה או יין לשוטה בשבת באמצע הסעודה משום כבוד שבת מותר וא"צ לנהוג איסור בזה פינן שאינו נדר גמור הדבר פשוט דבמקום מצנה לא תיקון שלמה ועל פי זה יסתלק הקושץ שתמה מר אחי ז'ל מר' ישמעאל בר"י דשתה יין ולפי ה"ל יש לומר דשתה יין בסעודת מצנה כגון בשבת ויו"ט או שאר סעודת מצנה: ובהיות כן נ"ל להתיר בנד"ד ע"פ שני תנאים.

א' דלא יתירו רק לשנה אחת או לב' שנים עד שייעבור היוקר דלהתיר לגמרי בעינן ב"ד שיהי גדולים בחכמה ובמניין יותר מהאוסרים. וגם לדעת הרמב"ם א"א פלל להתיר אם הדבר משום סיניג וגדר.

אף על זמן מוגבל אין חשש. והב' דלא יתירו לקנות רק לצורך שבת ויו"ט או על סעודת נישואין וכדומה דבחול אסור מצד תקנת שלמה דשמע בני מוסר אביה.

וכמו דקימו בני יהונדב בן רכב: ולענין חשש דשמא יבוא לידי הפסד נראה לענ"ד דזה נדאי אם יתראו הקצבים והחוכר לבדוק הבני מעינים בבית המטבחים אזי מה טוב אבל אם לא יתראו נראה דג"כ אין קפידיא ויעשו כף דהקצב יערוך הבני מעינים שמפל הבהמות הפשרות הכל ביחד באופן דלא ידע פלל איזה מבהמה זו ואיזה מבהמה אחרת והקצב שאין לו באותו היום רק ב' בהמות פשרות לא ימכור הבני מעינים להלוקחים רק ימכרם לקצב אחר שיש לו הרבה בהמות פשרות ואז אף אם ימצא מחט אצל הלוקחים בהמסס או בבית הכוסות יצא פל הפשר מחשש איסור דאורייתא דהרי בטל חד בתרי

ואפ'י לח פלח וכ"ש יבש בביש ואי משום איסור דרבנן דחתיכה הראויה להתכבד נ"ל דבכל בכגון זה דיכול לבוא לידי הפסד גדול יש לסמוך על דברי השוערי דורא בסי' מ' שיהביא בשם פמה גדולים דחתיכה שלא נמלחה לא מקרי ראויה להתכבד משום דחסרון מליחה מקרי מעשה גדול משום דבעינן דלאחר הביטול יהי' ראוי להתכבד לישראל בלא מעשה ומה שראויה לעכ"ם בלא מעשה זה לא מקרי ראויה להתכבד משום דבעינן דיהי' ראויה להתכבד לכל אדם.

וכן דעת הר"ן והובא בפמ"ג בפתיחה להלכות תערוכות חלק ג'. וכן דעת הנו"ב מהד"ק סי' ט"ז ע"ש ובחידושי על יו"ד הארכתי בזה.

וכבר נדפס על שמי ביו"ד דפוס ונילנא בסי' ק"א והלפך אף אם ימצא הלוקח טרפות בבני מעינים לא יצטרף להודיע להקצב פלל רק דימכרנו לעכ"ם ואם את הדבר הזה יעשו לא יהי' שום חשש איסור ולא חשש הפסד פלל בזה וכל העם על מקומו יבא בשלום.

וע"פ אופנים אלו אני באתי על הקתום בזה ביום ו' עש"ק כ"א שבט תרמ"א לפ"ק: ואגב שזכרתי להסוגיא דסו"פ האומנין ראיתי לכתוב בכאן מה ששמעתי דבר נחמד מאוד מפי הגאון הצדיק מו"ה שלמה זאב זצ"ל [שהיה מ"מ ומו"ץ בפה משך מ' שנה] בבאיור סוגיא דב"מ ה"ל דהנה תמה דמאחר דשאל רבה בר בר חנה מרב אי דינא הכי מה זה שהשיב לו אין דכתיב למען תלך בדרך טובים וכן פשטאל לו בעת שאמר לו זיל הב להו אגרייהו אי דינא הכי השיב לו אין וארחות צדיקים תשמור ולכאורה מה זה תשובה דהא הוא שאל לו אם הוא דין תורה דצריף להשיב להם גלימיהו וילשלם אגרייהו והוא השיב לו דכן פתוב בספר משלי וקלא ידוע דכל ספר משלי אינו אלא מידות ומוסרים שצריף אדם להתנהג מצד המוסר ודרך ארץ ולפנים משורת הדין וע"ד שמצינו גם בתורה שהזהירה ועשית הישר והטוב בעיני ה' אלהיה ולמדו מזה לדין מצרנות אכל באמת אינו דין גמור וא"כ אין זה תשובה על שאלת רבה בר בר חנה ואמנם הגאון הצדיק ה"ל הוא מותיב לה והוא מפרק לה בטוב טעם ודעת דרב שפיר השיב לו מקרא דמשלי ה"ל והיינו דרב דייק מלשון הפתוב דכתיב למען תלך בדרך טובים ומשמע דהטובים יש להם דרך אחר שלא כשאר בני אדם וכן פתיב וארחות צדיקים תשמור משמע דהצדיקים יש להם ארחות אחרים רק דשלמה המלך הזהיר דכל בני אדם ג"כ ראוי שילכו בדרך טובים ובאנרח צדיקים ומזה הוציא רב דלת"ח וצדיקי הדור הם מחוייבים ע"פ ד"ת לעשות לפנים משורת הדין שאצלם לפנים משורת הדין הוא דין גמור ושפיר השיב רב לרבה בר בר חנה דכיון דאתה צדיק ות"ח מחוייב אתה להתנהג ע"פ ד"ת לעשות לפנים משורת הדין ולתת להו אגרייהו דכן הוא דרך הטובים וצדיקים דמחוייבים לעשות לפנים משורת הדין כן שמעתי מפה קדוש של הגאון הצדיק ה"ל ודפח"ח.

ונ"ל להביא סמך לדבריו מד' הפל בו בהלכות לולב ואתרוג (ד' ס"ג) שכתב שם ואפ'י המחמיר על עצמו שלא יאכל אפי' פירות חוץ לסופה יש לומר שמכרה כיון ששבחהו חכמים בחומרא זו עכ"ל ונ"ל פוננתו כיון שדרכו להחמיר אפי' באכילת פירות שלא לאכול חוץ לסופה וחקמים שבחהו בחומרא זו נעשה אצלו דין וצריף לברך על זה לישב

בסופה וא"כ לענין הנ"ל נמי פיון דדרה טובים וצדיקים להחמיר על עצמן לעשות תמיד לפנים משורת הדין והכתוב משבחון וקורא לדרפם דרה טובים וארחות צדיקים ומצנה לכל בני אדם שילכו בדרה הזה נעשה אצלם דין ומחוייבים לנהוג פן לעולם מצד הדין: ואם שלמה הפהו מ"ץ דפ"ק ווילנא.

דרשה לברית מילה סימן נד תנו התם (בנדרים ד' ל"א ע"ב) ר' יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו כו' דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנגמר פה אומר ד' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי.

ואמרין בגמ' ופליגא דר"א דאמר ר"א גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנגמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. וצריך להבין במאי פליגי רבינו הקדוש ור"א דמר דריש ליה להך קרא על מילה ומר דריש ליה להך קרא על התורה.

ועוד דהיאך פליג ר"א על רבינו הקדוש הלא ר"א הלנה הוא אמורא והיאך חולק על התנא: והנה שמעתי מכפר מפי מר אחי הגאון זצ"ל שאמר ליישב זה בטוב טעם ודעת והוא ע"פ מה שהקשה התוס' יו"ט דהאיה אפשר לפרש דקאי על המילה הלא מילה אינו נוהג אלא ביום.

והיאך אומר אם לא בריתי יומם ולילה. ומה שתי' בתי' קמא דר"ל דהמילה היא קיימת בגופו יומם ולילה זה דחוק טובא דמה הנצרך הכתוב להשמיענו זה ומה הנה חסר דהנה פתיב אם לא בריתי סתם דאטו לא ידעינו דהמילה היא קיימת בגופו תמיד.

ועוד דלשון יומם ולילה לא שייך בזה: ומה שתי' עוד דמפסקינן לקרא בסכינא חריפא ומיבוח יומם ולילה קאי אלמטה והכי קאמר אם לא ברית המילה חוקות יומם ולילה וחוקות שמים וארץ לא שמתי.

והיינו דאלמלא מילה לא הנה המאורות מאירין על הארץ ולא הנה ניכר בין יום ללילה. הנה דבריו ז"ל תמוהין מאוד.

ונראה דאישתמיט מיניה הברייתא דסו"פ ר"א דמילה דאמרין התם דהמל את העבדים [בנימים הקדמונים] אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם שדוחה את השבת החמורה ר' נחמני' אומר גדולה מילה ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנגמר אם לא בריתי וגו' ולפי דברי התוס' יו"ט דיומם ולילה קאי אלמטה הו"ל לחז"ל לתקן בנסח הברכה ולומר דאלמלא דם ברית יומם ולילה שמים וארץ לא נתקיימו אלא נודאי דקאי אלמעה.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דהא המילה אינו נוהג בלילה. ואמנם יש ליישב בהקדם מה שתמה הבעל המאור ז"ל בסו"פ ר"א דמילה דאמאי לא תקנו חז"ל בכל המילות נוסח זה דאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ דהא נודאי דהך קרא דאם לא בריתי לא קאי דווקא אמילת גרים ועבדים אלא אכל מילות שנוצטוינו למול בנינו הנזכרים.

וא"כ הו"ל להזכיר זה גם במילות הבן. ומה שתי' שם הוא דחוק מאוד.

ועוד דנהי דלא תקנו לומר ולהטיר מהם דם ברית מ"מ הו"ל להזכיר דאלמלא המילה לא נתקיימו שמים וארץ דלאו מילתא זותרתי היא להזכיר זה לפרסם גודל המצנה ומעלתה בפני ההמון.

ובזה נדחה נמי מה שנמצא עוד בד' הראשונים ו"ל לתרץ משום דבהו ע"פ הרוב ליפא רק הטפת דם ברית והוצרה להזכיר דהטפת דם ברית נמי מצנה גדולה היא וזה שתקנו לומר בלשון דאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ ולא תקנו לומר אלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ בלשון המצנה משום דבהנה ליפא חיתוף ופריעה ע"פ הרוב רק הטפת דם ברית.

ואכן גם על תי' זה יש להקשות כנ"ל. ואכן מר אחי הגאון זצ"ל תירץ יפה ע"פ דברי המהרש"א ו"ל דהקשה דמאי הוסיף ר"נ ואמר דגדולה מילה שדוחה את הנגעים דמאי רבותא הוא דהלא כבר אמר דדוחה את השבת דהיא חמורה מהנגעים.

ותי' דר' נחמני קאי על מילה שלא בזמנה דאינה דוחה שבת מ"מ היא גדולה שמ"מ היא דוחה את הנגעים וכן תי' בתוס' חדשים. ועפ"ז י"ל דרבי נמי אמילה שלא בזמנה קאי ור"ל דאפילו מילה שלא בזמנה מ"מ היא גדולה שהרי נתקיימו עליה שמים וארץ דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה וליפא למימר דקאי אמילה בזמנה דהא אינה נוהגת רק ביום ולכן ע"כ אמילה שלא בזמנה קאי וס"ל כראב"ש שביבמות (דף ע"ב) דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה.

ורבי לשיטתו אגזיל דהא טעמי' דת"ק שם דס"ל דאפילו מילה שלא בזמנה ג"כ אינה אלא ביום הוא מדדךש דכתיב וביום השמיני ודריש וביום לרבות אפילו מילה שלא בזמנה. ואכן רבי לשיטתו אגזיל דס"ל במ"ק (ד' ז') דלא דרשינו נא"ו [וע"ש בפסגיא גבי מראות נגעים דכתיב וביום הראות בו ע"ש] ולפיכך ס"ל דמילה שלא בזמנה מותר למול אפי' בלילה.

וא"כ קרא דאם לא בריתי שפיר קאי אמילה. אף דקאי אמילה שלא בזמנה.

ובזה נוכל לתרץ בפשיטות קושיות בעל המאור ו"ל דאמאי אין נוהגין לומר בכל המילות אלמלא מילה לא נתקיימו משום דקרא פ"כ לא קאי רק אמילה שלא בזמנה דהא כתיב יומם ולילה.

ולכן לא אמרינו זה רק במילת גרים ועבדים. ואכן ר' אלעזר ג"כ לשיטתו אגזיל שם ביבמות (ד' ע"ב) דמותיב על ר"י מהך ברייתא דס"ל דאפילו מילה שלא בזמנה ג"כ אינו אלא ביום וש"מ דס"ל ג"כ פהך ברייתא והלכך הוצרה לפרש הכתוב על תורה דבה כתיב והגית בו יומם ולילה דלדידן' ע"כ דלא קאי אמילה כלל כל זה מדברי מר אחי הגאון זצ"ל.

ואכן קשה לי על דבריו דחזא דהא מצינו אדרבה לרבי בסוטה וד' ו') דדריש נא"ו לענין דהזכות תולה במים המרים דנפקא לי' מהנא"ו דוטהרה ע"כ דאין כל הדרשות שוין. וא"כ אין ראי' כלל מהש"ס דמו"ק דדילמא דאף דהתם לא דריש נא"ו מ"מ גבי מילה דריש וכמו דס"ל בש"ס דסוטה הנ"ל.

ועוד דתקשה דלמ"ד דגם במילה שלא בזמנה ג"כ אינו נוהג אלא ביום למה במילה שלא בזמנה אמרינו אלמלא דם ברית וגבי מילה בזמנה לא אמרינו הא לדידנא אין סילוק פלל דגם מילה שלא בזמנה ג"כ אינה אלא ביום.

ועוד עדיין ישאר התקנה שפיתבנו לעיל דלמה לא תקנו פן בגדול שמל את עצמו ולמה תקנו דווקא זה במילת גרים ועבדים: ואכן לולא דבריו ו"ל הייתי מתרץ באופן אחר ונקדים דברי התוס' בב"ב (ד' מ"ג) ד"ה ולסלקו דהקשו דהיכי מועיל סילוק הא בעינו תחילתו וסופו בכשרות.

ותירצו דבפסול נגיעה לא בעינו שיהי' תחילתו וסופו בכשרות. ואכן בתוס' נדה וד' נ' פתבו בפשיטות דגם גבי נגיעה בעינו שיהי' תחילתו וסופו בכשרות והא דמקשה הכא ולסלקו היינו גבי דייגים דגבי דייגים לא בעינו תחילתו וסופו בכשרות והובא ד' התוס' אלו בש"ף בסי' ל"ז וצריך להבין במאי פליגי: ונראה דהנה לכאורה יש להביא ראיה להתוס' דנדה הנ"ל מהא דאמרינו בריש ע"ז (נ"ג) דא"ה יאמרו ישראל שקבלוה היכן קיימיה אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה ואמרי' לפניו רבש"ע שמים וארץ נוגעים בעדותן הן שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' דאמר רשב"ל מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי וכו'.

ולכאורה הדברים מתמיהים דהא האו"ה יבאו לעתיד בשעת דאינו זמן עשייה וכמו דאמר שם דאמרו לפניו רבש"ע תן לנו מראש ונעשנה אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם מי שטרח בע"ש יאכל בשבת וכו' דהיום לעשותם ולא למחר לעשותם ע"ש אלמא דאז לא יהי' זמן עשייה'.

וא"כ כבר נסתלק הנגיעה. וא"כ מוכרח מזה דגבי פסול נגיעה לא מהני סילוק דכיון דבעת ראית העדות הן נוגעין פסילי להעיד אף דבעת הגדה אינו נוגעין בעדות דגבי פסול נגיעה נמי בעינו תחילתו וסופו בכשרות: וליישוב דברי התוס' דב"ב נראה דהנה התוס' הקשו שם עוד דברי ראי' גדולה שקיימו דברי שמים וארץ קיימים הם.

ותירצו ע"ז ב' תירוצים א' דאין חוששין על זה הראיה משום דכלום יש אב שמעיד על בנו. ותי' הב' תירצו שיש לומר שהם קיימים ממה שקבלו.

ולכאורה להך תירוץא בתרא תמוה דמאי נוגעין בעדותן הן דאפי' בעת הראיה ג"כ לא הי' נוגעין דהא קיימים ממה שקיבלו וע"כ צ"ל דנוגעין לאו דווקא אלא ר"ל דכיון דקבלו הנאה מישראל פעם אחד בעת הקבלה לא גרעי מאוהב ואף דאנו קיי"ל פרבנו דאוהב פשר להעיד מ"מ באוהב כזה דהוא הביאו לעולם ובעבורם הם קיימים בנדאי פסול להעיד.

וא"כ אינו ראי' פלל דלא מהני סילוק ונראה דהתוס' בב"ב ס"ל כתי' השני ותו אין החרח מהתם לשום צד. ואכן התוס' בנדה ס"ל כתי' הראשון ושפיר יש להוכיח מכאן דלא מהני סילוק.

ואכן במה דפליגי שני תירוצי התוס' הנ"ל נ"ל דהנה נודאי מדרשא דר"ל דכתיב ביום הששי לית לן הוכחה רק דהיה תולה קיום שמים וארץ בקבלת התורה. וכמו דאמר

בְּהִדְיָא אַם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים אֶת תּוֹרַתִי מוּטָב דְּהָרִי בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לֹא הָיָה רַק קַבְּלָהּ בְּלִבָּד
אַבְל מְגַלְן דְּתַלְיָא נְמִי בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה.

אַבְל מְהָא דְּכַתִּיב לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וּגו' ע"כ דְּקָאֵי אֲלִימוּד הַתּוֹרָה דְּאֵי אַקְבְּלָהּ קִשְׁיָה
הָא פְּבָר דְּדַעִינָן זֶה מְקַרָא דְּבְּיוֹם הַשְּׁשִׁי. וְיָדוּעַ דְּאֵין ב' מְקַרָאוֹת עוֹלִין לְטַעַם אַחַד.

וְעוֹד דְּהִיכִי פְּתִיב יוֹמָם וְלַיְלָה הֲלֹא הַקַּבְּלָהּ לֹא הָיָה רַק בְּיוֹם וְהַלְפָּהּ ס"ל לְהַתּוֹס' בְּתִי'
הֲרָאשׁוֹן דְּקִיּוֹם שְׁמַיִם וְאָרְצָא תְּלִי נְמִי בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה. וְזֶה דְּמִיִּתִּי שְׁם הַש"ס לְשִׁנֵּי
הַדְּרָשׁוֹת.

וְאָכֵן כָּל זֶה לִר"א דְּקַרָא קָאֵי עַל הַתּוֹרָה וְאָף דְּמַדְר"א מְשַׁמַּע דְּמְפָרֵשׁ דְּקָאֵי עַל לִימוּד
הַתּוֹרָה דְּכַתִּיב בָּהּ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה וְאֵלּוֹ בַּע"ז מְשַׁמַּע דְּקָאֵי עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה י"ל
דִּר"א סָבַר דְּוְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה מִמָּשׁ וּבְשַׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ בַּק"ש פְּתִיב וְלִשְׁיטָתוֹ אֲזִיל
דַּס"ל בְּבִרְכוֹת כ' דְּסַפֵּק קָרָא ק"ש חוּזָר וְקוּרָא דַּק"ש דְּאוּרְיִיתָא וְאֵינּוּ מְפָרֵשׁ דְּקָאֵי
אֲתוֹרָה דְּשְׁם בְּעִינָן לֹא יְמוּשׁ.

וְהַלְפָּהּ שְׁפִיר מְפָרֵשׁ דְּקָאֵי עַל לִימוּד הַתּוֹרָה. אַבְל הַסּוּגְיָא דַּע"ז י"ל דַּס"ל דַּק"ש דְּרַבְּנָן
וּבְשַׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ בַּד"ת פְּתִיב דְּאֲפִילוּ אִם לֹא לְמַד רַק פָּרַק אַחַד שְׁחַרְרִית וּפָרַק אַחַד עַרְבִית
ג"כ קִיָּים לֹא יְמוּשׁ וְלִיכָא לְפָרֵשׁ דְּקָאֵי אֲלִימוּד הַתּוֹרָה.

וְאָף דִּישׁ לְפָרֵשׁ גַּם הֵכָא דְּיוֹמָם וְלַיְלָה לֹא בְּדוּקָא וְכִמוֹ קָרָא דְּלֹא יְמִישׁ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם
וְלַיְלָה לֹא דְּמִי דְּהַתָּם ע"כ אִם מְוַכְרְחִין לוֹמַר כֵּן דְּהָא פְּתִיב בְּשַׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ וְשַׁבְּקִיָּה
לְקַרָא דְּהוּא דְּחִיק וּמוֹקִי אַנְפְּשִׁיָּה.

אַבְל הֵךְ קָרָא דָּאִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה כִּינּוּ דְּמַצִּי לְפָרֵשׁ דְּקָאֵי עַל דְּבָר דְּהוּא נוֹהֵג
תָּמִיד בְּיוֹם וּבְלַיְלָה מִמָּשׁ לַמ"ל לְדַחֲוֹק הַפְּתוּב וְלָכֵן מְפָרֵשׁ דְּקָאֵי עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְזֶהוּ
דְּבָר שְׁנוּהֵג בְּיוֹם וּבְלַיְלָה וּבְכָל עֵת: וְאִמְנָם כָּל זֶה לְמַאן דְּדַרְיֵשׁ לִיהַּ אֲתוֹרָה אַבְל לְרַבִּי
דְּדַרְיֵשׁ לִיהַּ אֲמִילָה אֵינּוּ רְאָיָה דְּקִיּוֹם שְׁל שְׁמַיִם וְאָרְצָא תְּלִיָא נְמִי בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה דְּדִילְמָא
לֹא תַלְיָא רַק בְּמַצּוֹת מִילָה מְלַבֵּד.

וּלְפִיכֵךְ פְּתָבוּ שְׁהֵם קִיָּיִמִים מִמָּה שְׁקַבְּלוּ וְהֵךְ קָרָא דָּאִם לֹא בְּרִיתִי לֹא קָאֵי רַק אֲמַצּוֹת
מִילָה. וְא"כ מְקִיּוֹם שְׁמַיִם וְאָרְצָא אֵינּוּ רְאָיָה דְּקִיָּיִמוֹ נְמִי שְׁאָר מַצּוֹת דְּדִילְמָא לֹא קִיָּיִמוֹ רַק
מַצּוֹת מִילָה בְּלִבָּד.

וּלְפִיכֵךְ הִנְצָרָהּ הַקַּב"ה לוֹמַר לְהֵם דְּמָכֵם יְבוֹאוּ וְיַעֲדוּ: וְאִמְנָם לְהַבִּין מַחְלֻקַת שְׁל רַבִּי
וּר' אֶלְעָזָר דְּרַבִּי דְּרִישׁ לִיהַּ לְקַרָא אֲמִילָה וּר"א דְּרִישׁ לִיהַּ אֲתוֹרָה רְאִיתִי לְהַקְדִּים בְּתַחֲלִילָה
הַקְדָּמָה גְּדוּלָה וְהִיא הַקְדָּמָה כּוֹלֶלֶת וְיִסוּד גְּדוּלָה לְעִיקָר מַצּוֹת מִילָה, וְהִנֵּה זֶה יָדוּעַ דְּמַצּוֹת
מִילָה שְׁחֵיבִין עָלֶיהָ פְּרַת אֵינּוּ אֶלָּא בְּגְדוּלָה שְׁאֵינּוּ רוּצָה לְמוּל עַצְמוֹ [אָף דִּישׁ בְּזֶה מַחְלֻקַת
אִימְתִי נְעֻנָּשׁ בְּעוֹנָשׁ פְּרַת דְּלִהַרְמָב"ם אֵינּוּ חֵיב פְּרַת עַד שְׁיָמוּת וְנִשְׂאָר עָרַל בְּמַזִּיד אֲז
נִידוֹן בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמּוֹת בְּעוֹנָשׁ פְּרַת אַבְל לְהַרְאָב"ד ז"ל בְּהַשְׁגוֹת שְׁם בְּכָל יוֹם וְיוֹם עוֹמֵד
בְּאִיסוּר פְּרַת ע"ש] אַבְל בְּמִילַת הַבֵּן לְשִׁמְנָה לִיכָא חֵיב פְּרַת רַק עֲשֵׂה גְרִידָא וְכֵן מַעֲלַת
הַמַּצָּנָה שְׁל מִילָה שְׁנִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת לֹא מַצִּינוּ מְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה רַק בְּגְדוּלָה
שְׁמַל עַצְמוֹ שְׁהָרִי פוֹלְהוּ י"ג בְּרִיתוֹת נְאֻמְרוּ בַּפ' לָךְ וְשְׁם לֹא הוֹנְכַר מִילַת הַבֵּן לְשִׁמְנָה
שְׁהָרִי הַש"ס בְּקִיָּדוּשִׁין כ"ט נַפְק"ל דְּהָאָב מַצָּנָה לְמוּל אֶת בְּנוֹ מְקַרָא דְּוִימַל אַבְרָהָם אֶת

יצחק בנו בן שְׁמַנַּת יָמִים פֶּאֶשֶׁר צָוָה אֹתוֹ אֱלֹקִים הַנְּאָמַר בִּפְּנֵי וַיֵּרָא וְהָיָה קָרָא דְבֵן שְׁמַנַּת יָמִים יְמוּל לָכֶם כָּל זָכָר לְדִוְרֹתֵיכֶם דְּכַתִּיב בִּפְּנֵי לָהּ לָהּ פִּירֵשׁ יִי בְּחֹמְשׁ וּבִשְׁבַּת (ד' קל"ה) דְּקָאֵי אֶסִּיפָא דְקָרָא בִּילִיד בֵּית וּמְקַנַּת כְּסָף וּמִיָּהוּ בִּישׁ"ס בְּשַׁבַּת (ד' קל"ג) מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְנִכְרְתוּ י"ג בְּרִיתוֹת גַּם אֲמִילַת הַבֵּן וְאוּלַי דְּהַש"ס דְּשַׁבַּת הַנ"ל אֲזֵלָא בְּשִׁטַּת הַמְּדַרְשׁ רַבָּה בִּפְּנֵי לָהּ דְּיָלִיף מִילַת הַבֵּן מִקָּרָא דְבֵן שְׁמַנַּת יָמִים יְמוּל לָכֶם כָּל זָכָר הַנְּאָמַר בִּפְּנֵי לָהּ וּכ"ה בְּמְדַרְשׁ קַהֲלַת רַבָּה בְּפִסּוּק תָּן חֵלֶק לְשַׁבְּעָה וְגַם לְשַׁמְנָה וּא"כ גַּם בְּמִילַת הַבֵּן נֶאֱמַר י"ג בְּרִיתוֹת]: וְהִנֵּה עוֹד נ"ל לֹמַר דְּאֵף בְּמִילַת גְּדוּל נִרְאָה דְּכָל עֵיקַר הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל מְצוֹת מִילָה שְׁאֵלְמָלָא הוּא לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וְאֶרֶץ אֵינּוּ אֱלָא בְּמִילָה שְׁמָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת עֲצָמָן בְּעַת קַבְלַת הַתּוֹרָה שְׁעַל יָדָהּ נִכְנָסוּ תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה וְזָכוּ לְקַבַּל הַתּוֹרָה וּלְהַשְׁרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּתוֹכָם וְכִדְתַּנְיָא בְּבְרִיתוֹת ד' ט' רַבִּי אוֹמַר כְּכֶם פְּאָבוּתֵיכֶם מִה אָבוּתֵיכֶם לֹא נִכְנָסוּ לְבְרִית אֱלָא בְּמִילָה וְטַבִּילָה וְהִרְצָאָת דְּמִיִּם אֵף הֵם לֹא יִכְנָסוּ לְבְרִית אֱלָא בְּמִילָה וּכְו' וְאֶמְרִינָן שְׁם אַח"כ מִה אָבוּתֵיכֶם לֹא נִכְנָסוּ לְבְרִית אֱלָא וְכו' בְּשַׁלְמָא מִילָה דְּכַתִּיב כִּי מוֹלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיִּזְרְעֵאִים וּפִירֵשׁ יִי בְּשַׁעַת יְצִיאָתָן מִלּוֹ אֲבָל סִתָּם מְצוֹת מִילָה שְׁנִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לֹא עֲדִיפָא מִשְׁאָר מְצוֹת שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם פֶּרַת דְּהָא אִפִּי עֵבֶר וְלֹא מִל יִשְׂרָאֵל גְּמוּר הוּא לְכָל דְּבָרָיו וְהַנּוֹדֵר מִן הַמוֹלִים אֶסוּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל: וּמִיָּחוּז מ"מ יֵשׁ לָהּ עֲדִיפוֹת וְחֲשִׁיבוֹת מִשְׁאָר הַמְצוֹת ל נִכְרַתְעֲלֵיהּ י"ג בְּרִיתוֹת [וּלְרַבִּי בְּשַׁבּוּעוֹת וּד' י"ג] יֵשׁ עוֹד חוֹמֵר בְּמִילָה דְּאִין יוֹה"כ מְכַפֵּר עַד שְׁיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה ע"ש] אֲבָל לְעַנְיָן מַה שְׁיֵשׁ בָּהּ גְּוֹדֵל הַמַּעֲלָה וְחֲשִׁיבוֹת שְׁקִיּוּם שְׁמַיִם וְאֶרֶץ חוֹלָה עַל יָדָהּ אֵינָה אֱלָא בְּמִילָה שְׁנִכְנָסוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבְרִית וְזָכוּ לְקַבְלַת הַתּוֹרָה וּלְהַשְׁרָאָת הַשְּׂכִינָה וּלְכָל הַנִּסִּים וְהַנִּפְלְאוֹת שְׁנַעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר וּבְעַת שְׁנִכְנָסוּ לֹא יִי וְהִינּוּ דְצָוָה הַקַּב"ה לִיהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָהּ חֲרָבוֹת צִוְרִים וְשׁוּב מוֹל אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית מִשׁוּם דְּלֹא זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְכִינּוּס א"י אֱלָא ע"י זְכוּת הַמִּילָה.

וּכְמוֹ דְּכַתִּיב בִּפְּנֵי לָהּ וְנִתְמַתִּי לָהּ וּלְזַרְעָהּ אֵת אֶרֶץ מְגוֹרֵיהּ אֵת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזוֹת עוֹלָם וּכְתִיב בְּתַרְיָה זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר. וְנִרְאָה דְּהִינּוּ דְלֹא תִקְנוּ חו"ל לֹמַר בְּכַרְפַּת הַמִּילָה דְּאֵלְמָלָא דִּם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וְאֶרֶץ רַק בְּמִילַת גְּרִים וְעַבְדִּים בְּזַמַּן הַבֵּית.

וּבְזָה לֹא מְצִינוּ שׁוּם חוֹלֶק דְּבְמִילָה שְׁזוּלַת גְּרִים וְעַבְדִּים בְּנוֹדָאֵי אִין אוֹמְרִים נִוּסַח זָה כָּלִל וְאִפִּילוּ בְּגְדוּל שְׁמָל אֵת עֲצָמוּ אִין אוֹמְרִים זָה כָּלִל שְׁהָרִי לֹא מְצִינוּ זָה בְּשׁוּה דְּנוֹכְתָא בְּתַלְמוּד וּבְמִפְרָשִׁים: וּבְזָה עוֹלָה דְּבָרֵי הַמַּשְׁנָה דְּנִדְרִים כְּמִין חוֹמֵר בַּעו"ה דְּמִתְחַלָּה אֶמַר דְּגְדוּלָה מִילָה שְׁדוּחָה אֵת הַשְּׁבַת הַחֲמִירָה וְהִינּוּ מִילָה בְּזַמְנָה שְׁל מִילַת הַבֵּן וְאִין לָהּ אֱלָא מַעֲלָה זֹו שְׁדוּחָה אֵת הַשְּׁבַת דְּאֵלוּ י"ג בְּרִיתוֹת כְּבָר כְּתַבְנוּ דְּלֹא נֶאֱמַר אֱלָא בְּמִילָה שְׁל גְּדוּל שְׁמָל אֵת עֲצָמוּ.

וְהִדְר אֶמַר גְּדוּלָה מִילָה וְהִינּוּ אִפִּילוּ מִילָה שְׁלֹא בְּזַמְנָה כְּגוֹן בְּקָטָן שְׁנוּלַד בְּבַה"מ שׁ אוּ בְּקָטָן הַחוּלָה שְׁנִתְאַחַר עַד לְאַחַר ח' דְּאֵינּוּ דוּחָה שְׁבַת וְגַם לֹא נִפְרַת עֲלֵיהּ י"ג בְּרִיתוֹת מ"מ הִיא גְּדוּלָה שְׁהָרִי דוּחָה אֵת הַנְּגָעִים.

וְהִדְר אֶמַר דְּגְדוּלָה מִילָה וְהִינּוּ בְּגְדוּל שְׁמָל אֵת עֲצָמוּ [וְהִינּוּ אִם אִירַע סִיבָה שְׁלֹא מְלוּ אוֹתוֹ אָבִיו וְלֹא ב"ד עַד שְׁהַגְדִּיל] דְּמִלְכַד שְׁיֵשׁ לָהּ מַעֲלָה שְׁדוּחָה אֵת הַנְּגָעִים יֵשׁ לָהּ עוֹד מַעֲלָה אַחֲרַת יוֹתֵר מְזָה וְהוּא שְׁנִכְרְתוּ עֲלֵיהּ י"ג בְּרִיתוֹת וְהִדְר אֶמַר שְׁמַצִּינוּ עוֹד מִילָה

רביעית שְׁמֵלֶכֶד שֵׁשׁ לָהּ ג' מַעְלוֹת אֵלּוּ יֵשׁ לָהּ עוֹד מַעְלָה וְהֵינּוּ מִיֵּלָה שְׁמֵלוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּעַת שִׁיבָאוּ מִמִּצְרַיִם יֵשׁ לָהּ מַעְלָה דְּאֶלְמָלָא דָם בְּרִית שָׁל מִיֵּלָה זֹו לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם
וְאָרֶץ: וְאָמְנָם פְּשוּט דְּכָל זֶה לְדִיּוֹן דְּקִי"ל דְּלֹא נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית עַד שְׁמֵלוֹ וְטָבְלוֹ.

וּא"כ הַמִּיֵּלָה הִיא דְּבָר הַמַּעֲפָב בְּגִירוֹת פָּמוּ הַטְּבִילָה אָבֵל לר"א ור' יְהוֹשֻׁעַ בִּיבְמוֹת (ד'
מ"ו) דְּטָבֵל וְלֹא מָל ג"כ הָיָי גַר [בְּיָמִים הַקְּדוּמוֹנִים] דְּכֵן מְצִינּוּ בְּאִמְהוֹת שְׁטָבְלוֹ וְלֹא מְלוֹ.
א"כ אֵינּוּ יָכוֹל לֹמַר דְּגְדוּלָה מִיֵּלָה שְׁאֶלְמָלָא מִיֵּלָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וְאָרֶץ דְּהָא אִפִּי'
אִם לֹא מְלוֹ יִשְׂרָאֵל אֲזִי רַק שְׁטָבְלוֹ ג"כ הָיָי גַרִים וְהֵי מְחַוְּיָבִים בְּכָל הַמְצָאוֹת וְכִבְר אֲמַרְנוּ
לְעֵיל דְּעִיקַר הַמַּעְלָה דְּמִיֵּלָה הוּא שְׁעַל יְדָה נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית וְנָכוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה.

וְזֶה אֵינָה אֶלָּא לְדִיּוֹן דְּהַמִּיֵּלָה מַעֲפָב. אָבֵל לְמ"ד דְּאֵינּוּ מַעֲפָב אֵינּוּ מַעְלָה בְּמִיֵּלָה זֹו יוֹתֵר
מִשְׁאָר מִיֵּלָה שְׁלֹא בְּזַמְנָה: וְהִנֵּה יָדוּעַ דְּמַחְלֻקָּתָ זֹו תְּלִיָא אִם דְּנִין אֶפְשָׁר מִשְׂא"א אוּ לֹא
דְּר"א וְר"י ס"ל דְּדְנִין אֶפְשָׁר מִשְׂא"א וְלָכוּן יְלָפִי מֵאִמְהוֹת וְכַמְבֹּאֵר בְּסוּגְיָא דִּיבְמוֹת שְׁם
וְאָף דְּהִתָּם א"א אָבֵל אֲנִי דְּקִי"ל דְּאֵינּוּ דְּנִין אֶפְשָׁר מִשְׂא"א וְלָכוּן ס"ל דְּאֵינּוּ גַר עַד שְׁיִמּוּל
וְיִטְבֹּל: וְהַשְׁתָּא יְהִי עוֹלָה לָנוּ פְּלוּגְתָא דְּרַבִּי וְר"א פְּמִין חוּמָר בַּעֲזוּ"ה וְהֵינּוּ דְּרַבִּי
לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל דְּס"ל בְּסוּפָה (ד' נ') דְּכָלִי שְׁרַת דְּעֵץ פְּסוּל וְאֲמַרִינּוּ שְׁם דְּפְלִיגִי אִי יְלָפִינּוּ
אֶפְשָׁר מִשְׂא"א דְּרַבִּי ס"ל אֵינּוּ דְּנִין וְלִהְכִי לֹא יְלִיף מֵאִבּוּבָא דְּמִשְׁהָ וְלִמְסַקְנָא שְׁם אֲמַרִינּוּ
דְּכוּ"ע ס"ל אֵינּוּ דְּנִין ע"ש וְעַכ"פ רַבִּי בְּנוּדָאִי סְבַר דְּאֵינּוּ דְּנִין אֶפְשָׁר מִשְׂא"א [וְכ"כ בְּסַפֵּר
מָלָא הֵרוּעִים דְּרַבִּי סְבַר דְּאֵינּוּ דְּנִין אֶפְשָׁר מִשְׂא"א וְהִבִּיא רְאִיָה מִהַש"ס דְּסוּפָה הַנּוֹפֵר]
וּא"כ סְבַר דְּאֵינּוּ גַר עַד שְׁיִמּוּל וְיִטְבֹּל וְהַלְפָה שְׁפִיר אֲמַר דְּהָךְ קָרָא דְּאִם לֹא בְּרִיתִי
אִמְיָה קָאִי וְהֵינּוּ בְּמִיֵּלָה שְׁמֵלוֹ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָן בְּעַת קַבְּלַת הַתּוֹרָה.

וְאָמְנָם ר"א נְמִי לְשִׁיטְתוֹ אֲזִיל דְּהִנֵּה בְּב"ק (ד' ס"ח) אֲמַרִינּוּ הַמּוֹכֵר לְפָנָי יְאוּשׁ ר"נ אֲמַר
חֲיִיב רַב שְׁשֵׁת אֲמַר פְּטוּר וְאֲמַרִינּוּ שְׁם דְּטַעְמֵי דְּרַב שְׁשֵׁת דִּילְפִינּוּ מְטַבִּיחָה מִה טְבִיחָה
שְׂאִינָה חוּזְרַת אָף מְכִיכָה שְׂאִינָה חוּזְרַת וְהֵינּוּ לְאַחַר יְאוּשׁ דְּאֵלוֹ לְפָנָי יְאוּשׁ אִמְאִי אֵינָה
חוּזְרַת וְש"מ דְּחִיּוּבָא לְאַחַר יְאוּשׁ הוּא וְאֲמַרִינּוּ שְׁם דְּגַם ר"א סְבַר דְּחִיּוּבָא לְאַחַר יְאוּשׁ
הוּא וְע"כ דְּגַם הוּא יְלִיף מְטַבִּיחָה.

וְלִכְאוּרָה הִיאָף יְלָפִינּוּ מְטַבִּיחָה הָא טְבִיחָה אִי אֶפְשָׁר בְּעַנְיָן אַחַר. וְע"כ דְּס"ל דְּדְנִין אֶפְשָׁר
מִשְׂא"א וּא"כ ס"ל דְּטָבֵל וְלֹא מָל ג"כ הָיָי גַר.

וּא"כ א"א לְפָרֵשׁ דְּקָרָא דְּאִם לֹא בְּרִיתִי קָאִי אִמְיָה דְּהָרִי הַמִּיֵּלָה אֵינּוּ מַעֲפָב הַגְּיָרוֹת
וְהַלְפָה ס"ל דְּהָךְ קָרָא אַתּוּרָה קָאִי וְהֵינּוּ אֶקִיּוּם הַתּוֹרָה דְּאִי עַל קַבְּלַת הַתּוֹרָה נִפְקָא לָן
מְקָרָא דְּבִיּוֹם הַשְּׁנַיִי וְכַמוֹ שְׁאָמַר רַשְׁב"ל הַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי בַּעֲזוּ"ה: וְשְׁלֵמָה הַפְּהֵן מו"ץ
דְּפ"ק וְוִילְנָא.

סִימָן נָה דְּרִשָּׁה אַחְרַת לְבְרִית מִיֵּלָה שְׁפַתְבְּתִי בַּעֲזוּ"ה בְּמוֹצֵש"ק פ' בְּהַעֲלוֹתָהּ כ"ב סִינּוּ
שְׁנַת תְּרַנ"ח לְפ"ק. רְאִיתִי לְצִיּוֹן כָּאֵן מִה שְׁעָלָה בְּרַעֲיוּנֵי הַיּוֹם בְּיּוֹם ש"ק בְּפּוֹקֵר בְּעַת
קְרִיאַת שְׁמוֹת.

פ' בְּהַעֲלוֹתָהּ בְּקַאֲפִיטִיל ט' א' וְיַזְכֵּר ה' אֵל מִשְׁהָ בְּמִדְבַר סִינֵי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצִאתָם
מֵאֶרֶם צ' בְּחוּדָשׁ הָרֵאשׁוֹן לְאֲמַר וְיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ וּפִירֵשׁ"י פְּרִשָּׁה
שְׁבָרָאשׁ הַסֶּפֶר לֹא נִאֲמָרָה עַד אֵיךְ לְמַדָּת שְׁאִין סְדֵר מְוָקְדָם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה וְלָמָּה לֹא

פּתח בּוֹז מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפֶל מ' שָׁנָה שָׁהִיו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר לֹא הִקְרִיבוּ אֵלָּא פֶּסַח זֶה בְּלִבְד עכ"ל רש"י ז"ל והוא מְדַבְּרֵי הַסְּפָרִי כָּאֵן וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ הַפֶּסַח בְּמִדְבָּר הָאֲרִיכוּ בְּזֶה הַתּוֹסֵ' בְּקִדּוּשׁוֹ (ד' ל"ז) ד"ה הוֹאִיל וְהִרְמַב"ן בְּפִי הַחֲנוּמֶשׁ כָּאֵן כָּתַב בְּתַחֲלֵה הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מְלוּ בְּנֵיהֶם וּמִיִּלְת זְכָרִיו וְעַבְדָּיו מְעַכְבִּין אֶת הַפֶּסַח וּמ"מ קָרִי לִיה גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִף שֶׁמֶן הַדִּין לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהִקְרִיב הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּעִיָּקָר הַטַּעַם דְּלֹא מְלוּ בְּנֵיהֶם מִשּׁוּם דְּלֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית וְזֶה דְּלֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית הוּא מִשּׁוּם דְּהָיוּ גְנוּתָן כ"כ הִרְמַב"ן ז"ל [וְאִף שֶׁאֵח"כ רָצָה לְפָרֵשׁ פִּירוּשׁ אַחֵר בַּד' הַסְּפָרִי מ"מ מְסִיִּים דְּפִי הִרְאִישׁוֹן הוּא יוֹתֵר גָּבוּר בְּעִינָיו]: וְהִנֵּה לְפִי דְבָרֵי הִרְמַב"ן אֵלּוּ יִהְיֶה מְנוֹכַח מַד' הַסְּפָרִי דַס"ל פְּדַעַת הַמ"ד דִּיבְּמֹת (ד' ע"ב) דְּהַטַּעַם דְּלֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית מִשּׁוּם דְּהָיוּ גְנוּתָן מִמְעַשֵּׂה דְּמַרְגְּלִים [וּכְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ' שֶׁם וְלֹא כְּפִירֵשׁ"י דְּהָיוּ גְנוּתָן מִמְעַשֵּׂה הַעֲגָל] דְּאֵלּוּ לְמ"ד שֶׁם דְּמִשׁו"ה לֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית מִשּׁוּם כִּי הֵיכִי דְּלֹא גְבֻדָּר עֲנִי כְבוֹד אֵין כָּאֵן גְּנוּת פֶּלֶל וְעוֹד דְּהֵיכִי עָשׂוּ הַפֶּסַח הִרְאִישׁוֹן דְּהָא וְנוֹדָא נִוְלְדוּ לָהֶם בְּנִים גַּם בְּשָׁנָה הִרְאִישׁוֹנָה לְצַאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא מְלוּ אוֹתָם מִשּׁוּם דְּלֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית וּא"כ גַּם הַפֶּסַח הִרְאִישׁוֹן לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְעַשׂוֹת וְגַם מוֹכַח מַד' הַסְּפָרִי כְּפִי הַתּוֹסֵ' שֶׁהָיוּ גְנוּתָן מִמְעַשֵּׂה דְּמַרְגְּלִים שֶׁהִיָּה בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֻדְשׁ אָב דְּאֵלּוּ לְפִירֵשׁ"י שֶׁהָיוּ גְנוּתָן מִמְעַשֵּׂה הַעֲגָל שֶׁהִיָּה בְּשָׁנָה הִרְאִישׁוֹנָה בְּחֻדְשׁ תַּמּוּז תַּקְשָׁה ג"כ דְּהֵיכִי עָשׂוּ הַפֶּסַח הִרְאִישׁוֹן דְּנוֹדָא נִוְלְדוּ לָהֶם בְּנִים כָּל מִשְׁוֹ הַזְּמַן מִחֻדְשׁ תַּמּוּז שֶׁל שָׁנָה הִרְאִישׁוֹנָה עַד חֻדְשׁ נִיסָן שֶׁל שָׁנָה הַשְּׁנִית וְע"כ צ"ל דַּמ"ד דְּהַטַּעַם דְּלֹא נִשְׁבְּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית מִשּׁוּם כִּי הֵיכִי דְּלֹא גְבֻדָּר עֲנִי כְבוֹד וְכֵן לְפִירֵשׁ"י דְּהָיוּ גְנוּתָן מִמְעַשֵּׂה הַעֲגָל דְּמַפְרָשִׁים בַּד' הַסְּפָרִי כְּפִי הַשְּׁנִי שֶׁכ' הִרְמַב"ן ז"ל שֶׁם וְכָל זֶה פְּשׁוּט: וְרֵאִיתִי לְהַגָּאוֹן אַב"ד דְּוֹאֲלָאֲזִין זַצ"ל בְּבִיאָרוֹ עַל הַחֲנוּמֶשׁ הַנִּקְרָא הַעֲמֵק דְּבָר שֶׁכָּתַב דָּאֵין לוֹמֵר דְּמִיִּלְת זְכָרִים הָיָה מְעַכְבִּ אוֹתָם שֶׁלֹּא לְעַשׂוֹת פֶּסַח שֶׁהָרִי אֵין מְעַכְבִּ אֵלָּא כְּשֶׁאֲפָשֵׁר לְמוֹל כְּדִאִיתָא בְּפ' הַעֲרַל שֶׁאֵם הָיָה הַבֵּן חוֹלָה אֵינוֹ מְעַכְבִּ עכ"ל וְהִנֵּה אֲנִי תַמָּה שֶׁלֹּא הִזְכִּיר מַד' הִרְמַב"ן ז"ל הַנֵּ"ל שֶׁכָּתַב בְּהִדְאָ טַעַם זֶה אֲבָל מ"מ קוֹשְׁיָתוֹ מִקְטָן הַחוֹלָה לְכֹאֲרָה קוֹשְׁיָא אֲלִימָתָא הִיא וְצָרִיף יָשׁוּב: וְאֲכֵן אַחֵר הָעִיּוֹן בְּזֶה רֵאִיתִי דְּדַבְּרֵי הִרְמַב"ן ז"ל נְכוּנִים וְלֹא דְּמִי פֶּלֶל לְקַטֵּן הַחוֹלָה דְּשֶׁם עַפ"י דִּין אֲסוּר לְמוֹלוֹ מִשּׁוּם דְּאֵנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ דְּכָל חוֹלָה ר"ל אִף שֶׁאֵין בּוֹ סַפְּנָה מ"מ אִם יִתְחַדֵּשׁ לוֹ כָּאֵב אַחֵר ע"י מִפְּה ר"ל וְכַדוּמָה יְכַבֵּד עָלָיו חֲלָיו וְיֻכַּל לְבוֹא לִיְדֵי סַפְּנָה מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא חוֹלָה וְחֲלוּשׁ בְּיוֹתֵר אֵינוֹ יְכוּל לְסַבּוֹל שׁוּם כָּאֵב אַחֵר וּבְרִי הֵיזְקָא וְלָכֵן בְּקַטְנָה הַחוֹלָה אִם יְמוּל אוֹתוֹ חִיּוּשִׁינָן דְּאוּלֵי ע"י כָּאֵב הַמִּילָה יְכַבֵּד עָלָיו חֲלָיו וְיֻכַּל לְבוֹא לִיְדֵי סַפְּנָה ח"ו וּלְפִיכָּה אֵין מְלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְבָרִיא אֲבָל בְּדוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁהָיוּ בְּרִיאִים וְהָיוּ יְכוּלִין לְמוֹל רַק שֶׁחָשׂוּ שֶׁמָּא יִזִּיק לָהֶם הַמִּילָה וְלֹא יְכוּל לְהַתְרַפְּאוֹת מֵאַחֵר דָּאֵין לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית וְזֶהוּ חֲשִׁשָׁא רְחוּקָה דְּשֶׁמָּא לֹא יִזִּיק לָהֶם הַמִּילָה וְלֹא יִצְטָרֵף לְרַפּוּאָה פֶּלֶל וְאִף אִם יִהְיֶה נִצְרָף לְרַפּוּאָה מ"מ אֲפָשֵׁר דִּיתְרַפְּאוּ בְּלֹא רוּחַ צְפוּנִית וְתַדַּע דְּהָרִי שֶׁבֵּט לִוי מְלוּ בְּנֵיהֶם וּמ"מ הָיוּ בְּרִיאִים וּשְׁלָמִים וְלֹא מֵת שׁוּם אֶחָד מִחַמַּת הַמִּילָה וְכַמוֹ שֶׁכ' בְּפָרְשַׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה וְלְכֹאֲרָה תִּימָה דְּהִיאָף הַכְּנִיסוֹ אֶת בְּנֵיהֶם לְסַפְּנָה אֵלָּא וְנוֹדָא דְּהָיוּ סוֹבְרִים פִּינּוֹן דְּלֹא בְּרִי הֵיזְקָא מְחוּנְיָבִים ע"פ דִּין לְמוֹל בְּנֵיהֶם אִף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא רָצוּ לְסַמְנָף עַל זֶה וְלָכֵן הִקְלִילוּ לְעַצְמָם וְלֹא מְלוּ

את בניהם אבל ע"פ דין אפשר דהיו תניבין למול את בניהם משום דלא הנה ההיגוק ברור
[ומה שלא שאלו ממשה רבינו על זה דהיאך הדין י"ל דכיון דאחר מעשה דמרגלים לא
נתניחוד הדיבור עם משה כדאיתא בסוף תענית ולכן לא הנה יכול משה רבינו לשאול זה
מפי הגבורה]: ועוד מטעם אחר לא דמי לקטן החולה דכל חילה שאין בו סכנה ע"פ רוב
דרכו להתרפא בהמשך זמן מועט והאב אינו מבטל רק מ"ע גרידא שאין בו פרת דכרת
אינו אלא בגדול שאינו רוצה למול בעצמו אבל בדור המדבר דנמשך זמן ארבעים שנה
וכבר נעשו הבנים גדולים והיו מחוייבין למול בעצמם ולדעת הרמב"ד בהשגות בפ"א
מהלכות מילה דס"ל דבכל יום ויום עומד באיסור פרת אפשר דאף בחולה גמור אין
ממתינין לו עד שיבריא אם ידוע לרופאים דהמחלה שלו ימשך כמה שנים ואפשר דגם
לדעת הרמב"ם הוא כן דהא יש לחוש דשמא ימות בנתיים דהא קיי"ל דלמיתה דלזמן
מרוכה שפיר תנישין.

ומיהו טעם זה אינו כותב רק ליתן עוד טעם על שבט לוי דמלו עצמן והכניסו עצמם
בספק סכנה אבל אין זה תירוץ קושניית הגאון נצי"ב ו"ל הנ"ל דלמה לא הקריבו פסח
דהא בחולה הוי כעלולות שלא בזמנה דאינו מעכב על זה אינו תירוץ כלל דפשוט דהא
דמילת זכריו מעכבין את הפסח היינו במילת הבן שמוטל על האב אבל אם נעשה גדול
מי"ג שנים ואילך דחל מצות מילה על עצמו אז נסתלק מצות מילה מעל האב ותו אין
מעכבתו מלעשות הפסח ועי' במחצית השקל בסי' תמ"ד שהביא כמה אחרונים דס"ל
דלאחר ח' ימים ג"כ אינו מוטל על האב רק על הב"ד] וא"כ למה לא הקריבו הפסח
לאחר שנעשו בניהם גדולים וע"כ אנו צריכים לטעם הראשון שכתבתי דאז לא הנה ברי
היזקא: ומיהו בתוס' יבמות (ד' ע"ב) ד"ה משום מכוון להדיא כדברי הגאון נצי"ב הנ"ל
שתמהו שם וכי במזיד היו נמנעים מלעשות הפסח ואי משום דמילת זכרים שהיו מעכבים
ונחשיב גנות לפי שגרמו דבר זה דהא כיון דלא אפשר לא היתה מעכבת כדאמר לעיל
המול לו אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו עכ"ל התוס' שם והיינו ממש כד' הגאון הנ"ל.

וצ"ל דדעת התוס' כיון דסתם מילה צריך רפואה אח"כ דהא לאחר המילה דינו כחולה
שיש בו סכנה ומותר לחלל את השבת להחם חמין לרחוץ את המילה והלכך כיון דנצטרך
לרוח צפונית ובלא רוח צפונית קשה להתרפא הוי כברי היזקא ודמי לחולה.

ועוד אפשר דאף אם לא הנה בריא היזקא כ"כ כמו חולה מ"מ י"ל דהתוס' ס"ל כדעת
בעהמ"א ו"ל דאם אישתפיה חמימי דבתר מילה מקמי מילה אסור למול בשבת כדי שלא
נצטרך לחלל עליו את השבת אח"כ ואף דאפשר דיהא נמצא אח"כ א"י שיחונם חמין
עבורו או ימצאו חמין אח"כ אצל איש אחר מ"מ אין להכניס עצמינו אפי' בספק חילול
שבת וא"כ ה"ה אצל דור המדבר לא היו מחוייבין להכניס עצמם אפי' בספק וס"ס של
סכנה וכ"ש היא מדינא של בעהמ"א ו"ל דהא סכנתא חמירא מאיסורא [נהא דשבט לוי
מלו עצמן והפתוב משבחון בזה ואמר כי שגרו אמרתה ובריתה ינצורו אפשר הטעם
משום דהיו צדיקים גמורים ולא חטאו בעגל היו בטוחים שיעשה הקב"ה להם גס ולא
יזיק להם המילה וסמכו עצמן על הפתוב דשומר מצוה לא ידע דבר רע ואף דאסור לאדם
להכניס עצמו בספק סכנה ולסמוך על הגס ואפי' אם הוא צדיק גמור שמא לא יעשו לו
גס ואף אם יעשו לו גס מ"מ מנפין אותו מזכותיו נ"ל דה"מ בדבר הרשות אבל בדבר

מצנה מותר להכניס דהא קיי"ל דשלוחי מצנה אינו נזוקין אם לא במקום דקביעא היזקא וקאן לא הנה קביעא היזקא] ולכן הוצרכו התוס' לתרץ שם בשם ר"י דבאמת עשו פסחים [אבל לא עשו פתיקונן אלא אחד ונראה פוננתם דר"ל דכינון דבניהם היו ערלים ואף דבאמת אינו מעכב מחמת שהיו דינם פחולים מ"מ מקרי שלא עשו פתיקונן פנ"ל פוננת התוס' שם: ודע דבתוס' קידושין (ד' ל"ז ע"ב) ד"ה הואיל יש להם שיטה אחרת בזה וכתבו הטעם דלא עשו פסח במדבר משום שהיו רובן ערלים וכתוב פל ערל לא יאכל בו והיינו גנותם ומ"מ אינם חוטאים במה שלא עשו אותו דהא ערל אסור באכילת פסח וא"ת למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח צפונית לפי שהיו נזופין בעון מרגלים עכ"ל שם והנה ד' תוס' אלו תמוהים מאוד דהיאף היו רובן ערלים הלא כל העם היוצאין ממצרים היו נימולים ועוד דמיעוטן שהיו נימולים למה לא עשו פסח ויש אתי ביאור נכון על התוס' ויתבאר במק"א בעז"ה: ונחזור לד' הרמב"ן ז"ל דמשו"ה לא עשו פסח במדבר משום דלא מלו את בניהם ומילת זכריו מעכבין את הפסח ולא דמי לקטן החולה שאינו מעכב את הפסח משום דבחולה ברי היזקא אבל במה דלא נשבה להם רוח צפונית לא מקרי ברי היזקא ונ"ל ראיה גדולה לד' הרמב"ן ז"ל ונקדים מתחילה מה שהעירו המפרשים דהיאף שלח משה את המרגלים אחר דכבר שמע מפי הקב"ה דאינו רוצה בשליחות הגזר וכמו דכ' רש"י ז"ל בר"פ שלח דאמר לו הקב"ה חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוהו.

ויותר תמוה מש"כ אח"כ וישלח אותם משה ע"פ ה' הרי אדרבה דה' אמר לו אני איני מצנה אותך רק אם תרצה שלח ורש"י ז"ל הוצרך ליישב דע"פ ה' היינו ברשותו שלא עיכב על ידו אבל זהו דחוק מאוד דמה שלא עיכב על ידו לא מקרי ע"פ ה': וליישוב פל זה נקדים מה דאיתא בתנחומא ובמדבר רבה בר"פ שלח ילמדנו רבינו מהו לפרוש בים הגדול ג' ימים קודם השבת שנו רבותינו אין מפליגין בספינה שלשה ימים קודם השבת בזמן שהוא הולך למקום רחוק אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון מותר לו לפרוש אפי' בע"ש וכו' ואם הנה שליח מצנה מותר לו לפרוש בכל יום שירצה מפני שהוא שליח מצנה ושליח מצנה דוחה את השבת עכ"ל המדרש שם וכבר עמד ע"ז בבבאור הרד"ל שם דאם לשון דוחה את השבת הוא כפשוטו א"כ ע"כ מייירי בפיקוח נפש שדוחה שבת ובאמת מבואר בפוסקים דבכל דבר מצנה מותר להפליג בספינה קודם השבת ולכן מסיים שלשון דוחה את השבת לאו דווקא אבל זהו דחוק מאוד דא"כ פל תיבות אלו דאמר במדבר מפני וכו' עד דוחה את השבת מותר לגמרי דהא סגי במה דאמר ואם הנה שליח מצנה מותר לו לפרוש.

ועוד צריך להבין דמה שייכות שאילה זו לסדר הפרשה. ועוד קשה דבשבת (ד' י"ט) הגירסא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת ומשמע להדיא דאינו אסור רק ביום ה' וביום ו' אבל ביום ד' מותר ובמדבר הכא איתא דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת משמע להדיא דגם ביום ד' אסור: ונ"ל ליישוב הפל בחדא מחתא בעז"ה דהנה בטעם דאין מפליגין בספינה סמוך לשבת יש בו מחלוקת גדולה בד' הפוסקים ז"ל עיין ברי"ף ז"ל ובתוס' בשם הרשב"ם ולכל הטעמים שכ' ז"ל אינו אסור רק ביום ה' וביום ו' אבל הר"ן ז"ל הביא בשם הבעהמ"א ז"ל דהטעם דאין מפליגין בספינה קודם השבת הוא שאם יארע איזה דבר ספנה טל הספינה להנוסעים ויצטרכו לחלל את השבת

ונראה כמתנה בתחילה לחלל את השבת ומה שאינו אסור רק בתוך ג' ימים משום דמיום רביעי ואילך מקרי שבתא ולפי טעם זה גם ביום ד' אסור וכן מבואר להדיא בשו"ה הריב"ש ו"ל בסימן י"ז והובא בב"י בס"א רמ"ח דגם ביום ד' אסור.

ונו"ל הב"י שם בריש הסימן ומשמע דג' ימים גמורים קודם שבת בעינן כלומר דמיום ד' אסור להפליג ביום ד' בכלל האיסור וכן נראה ממש"כ הר"ן בשם הר"ן דטעמא משום דכל ג' ימים קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת וכהם דברי הריב"ש בתשובה שאכתוב בס"ס זה עכ"ל הב"י שם וכן כתב שם בשו"ע סעיף ד' דגם ביום ד' אסור: וע"פ הקדמות אלו יתבאר הפל בעז"ה בטוב טעם ונדעת.

דהנה בש"ס בתענית (ד' כ"ט) מבואר דשילוח מרגלים הנה בכ"ט בסינון והו' יומא בד' בשבת הנה דהא ר"ח ניסן דשנה שניה באחד בשבת הנה פדאיתא להדיא בסדר עולם פ"ז ובשבת (ד' פ"ז) דחודש הראשון בשנה השנית שהוקם בו המשכן נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית וכו' וכיון דניסן לעולם מלא ממילא הנה ר"ח אייר בשלישי בשבת ור"ח סיון ברביעי בשבת דאייר לעולם חסר וכיון דר"ח סיון הנה ביום ד' בשבת ממילא גם יום כ"ט הנה ביום ד' בשבת והשתא ניחא הפל דלהתלמידים הנה קשה דהכי שלח משה את המרגלים ביום ד' בשבת לרגל את הארץ ולילה דרף המדבר דהוא במקום ספנה דשמא יעמדו עליהם לסטים או איזה סיבה אחרת ויצטרכו לחלל את השבת כדי להציל עצמם ולכן שאלו הלכה דמהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים והיינו משום דמשילוח מרגלים יש ראיה דמוטר לפרוש וע"י השיבו להם שנו רבותינו דאין מפליגין בספינה בים הגדול ג' ימים קודם לשבת [והא דנקט ים הגדול דנוקא משום דשם הוא מקום ספנה ביותר ומיהו בשבת י"ט לא הוזכר ים הגדול רק אין מפליגין בספינה סתם] בשליש ה'ראשית אבל אם הנה שליח מצוה מותר מפני ששליח מצוה דוחה את השבת והיינו דמוטר לו לפרוש ואף דאפשר דיצטרף לחלל את השבת משום פיקוח נפש מ"מ מותר דכיון דהולך לדבר מצוה ומה שיצטרף לחלל את השבת אם יהי' לו דבר ספנה לא איכפת לן דאז פיקוח נפש ידחה את השבת.

והנה פוננתם בזה לתרץ מה ששלח משה את המרגלים בד' בשבת מפני ששילוח מרגלים ג"כ שליחות מצוה היא וכמש"כ הרמב"ן ו"ל שם דהתחלת כבישת א"י אז הוא ע"י שילוח מרגלים וכן מצינו במשה רבינו ששלח מרגלים לרגל את יעזר וכו' דכתיב בפ' מטות וכן יהושע שלח מרגלים אף דהקב"ה שייודע מה שעתיד להיות וידע דמשליחות הנה יגיע רעה גדולה לכל ישראל דע"י זה יגזר ה' עליהם דימותו במדבר ולא יראו את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאברהם יצחק וליעקב לתת להם ולכן אמר למשה אני איני מצוה אותך לשלוח מרגלים דמפי עליון לא תצא הרעות אבל מ"מ שלח לה לדעתה ור"ל לפי דעת התורה שנקראת על שם משה רבינו צריף אתה לשלוח דבכל דיני התורה אין משגיחין על העמידות כמו בחזקיהו מלה יהודה דראה ברוח הקודש דיפקו מיניה בנן דלא מעלי ולא רצה לישא אשה ולהוליד בנים ואמר לו ישעיהו הנביא בשם ה' דבהדי כבשי דרחמנא למה לה ביון דמצוה דפרו ורבו הוא מ"ע מה"ת מחוייב אתה לקיים ואל תשגיח במה דיפקו מינה בני דלא מעלי וכן אמר הקב"ה למשה ביון דכבישת הארץ מצוה היא וא"א בלא שילוח מרגלים ולכן מחוייב אתה לשלוח מרגלים ואל תחוש במה

שְׁעֵתִיד לְהַנּוֹלֵד מִשְׁלִיחוֹת הַזֶּה רָעָה גְדוּלָה לְיִשְׂרָאֵל וְלָכֵן פָּתוּב אַח"כּ וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה ע"פ ה' מִשׁוּם דֵּה' צְנִיָּה לֹא לְשִׁלּוֹן אֶף דְּלֹא נִקְרָא הַצִּיּוּי עַל שֵׁם ה' רַק עַל שֵׁם מֹשֶׁה וְכִמּוֹ דְּאָמַר לִיָּה שְׁלַח לָךְ לְדַעֲתָךְ אֲבָל מ"מ הַשְׁלִיחוֹת הָיָה ע"פ צִיּוּי הַשֵּׁם: וְנִחְזָר לְדַבְּרֵי הַמְדַרְשׁ הַגָּ' לְדַמְדַרְבֵּי הַמְדַרְשׁ הַגָּ' לְגַלְמַד דְּלַדְבַר מְצֻנָּה מְוֹתֵר לְהַפְלִיג בְּסַפְיָנָה קוֹדֵם הַשְּׁבָת וְלֹא חִיָּיִשִּׁינָן אוֹלֵי יִצְטָרֵף לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבָת בְּשָׂבִיל פְּקוּדוֹת נֶפֶשׁ וְהִיָּנוּ פְּדַעַת הַרְמַב"ן בְּמַלְחָמוֹת שְׁהוּבָא בְּר"ן בְּסו"פ ר"א דְּמִילָה דְּאָם אִישְׁתַּפְּיָה חֲמִימֵי דְּבַתֵּר מִילָה מְקַמֵּי מִילָה מ"מ מְלִין אוֹתוֹ בְּשְׁבָת וְאִף דְּלֹאֲחַר הַמִּילָה נִצְטָרֵף לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁבָת בְּמִלָּאָה דְּאוֹרֵיִיתָא: וּמִיָּהוּ נ"ל דְּדוֹנֵקָא בְּמִצְוָה שְׁזַמְנֵוּ קְבוּעַ דְּוֹנָקָא עַכְשָׁיו כְּמוֹ בְּשִׁילּוֹת הַמְרַגְלִים דְּהָיָה הַדְּבַר נְחוּץ מִיָּד שְׁהַקֵּב"ה צְנִיָּה לְהֵם שְׁיַעֲלוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וּמִמִּילָא גַם הַשְּׁלִיחוֹת מְרַגְלִים הָיוּ מְחַוֵּיבִין לְשִׁלּוֹן מִיָּד וְכֵן בְּמִילָה בְּשִׁמְיָנִי דְּזַמְנָה קְבוּעַ הַיּוֹם דְּוֹנָקָא אֲבָל בְּמִילָה שְׁלֹא בְּזַמְנָה שְׁהָיָה חוֹלָה בְּשִׁמְיָנִי וְנִתְרַפָּא בְּג' יָמִים קוֹדֵם הַשְּׁבָת פִּינּוֹן דְּבִלֵּא"ה כְּבָר עֵבֵר זְמַנּוֹ אִינוּ רְאָיָה דְּמֹתֵר לְמוֹלוּ בְּתוֹף ג' יָמִים קוֹדֵם הַשְּׁבָת בְּאִנְפֵּן שְׁיִצְטָרֵף לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁבָת לְהַחֲסֵם חֲמִין עֲבוּרוֹ לְרַחוּץ אֶת הַמִּילָה דְּכָל ג' יָמִים שְׁאֲחַר הַמִּילָה מְסוּכָּן הוּא לְעַנְנֵן רַחֲיִצָּה בְּחֲמִין דְּשִׁאֲנֵי שְׁלִיחוֹת מְרַגְלִים דְּהָיָה הַדְּבַר נְחוּץ לְשַׁעֲתוֹ: וּבְזֵה יִסְתַּלַּק תְּמִיּהֵת הַשֵּׁ"ף בִּי"ד בְּסִי' רִס"ו ס"ק י"ח עַל דְּבָרֵי הַרְז"ה שְׁהוּבָא בְּד' הַתְּשֵׁב"ץ בְּסִי' כ"ז דְּאִסוּר לְמוֹל מִילָה שְׁלֹא בְּזַמְנָה בְּיוֹם ה' כְּדֵי שְׁלֹא יָבוֹא ג' לְמִילָה בְּשְׁבָת וַיִּצְטָרֵף לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁבָת וְהוּצִיא זֶה מִהָא דְּאִין מְפִלִיגִין בְּסַפְיָנָה וְתַמָּה עָלָיו הַשֵּׁ"ף דְּהָא אֲדַרְבָּה אִיתָא הֵתָם דְּלַדְבַר מְצֻנָּה מְוֹתֵר לְהַפְלִיג וְאָכֵן לְפִי הַגָּ' לְק"מ דִּי"ל דְּהַשֵּׁ"ס מִיָּרִי בְּדַבְּרֵי מְצֻנָּה שְׁזַמְנָה קְבוּעַ הַיּוֹם וַאֲ"א לְדַחוֹת אוֹתָהּ לְאַחַר הַשְּׁבָת: אֲב ל אי קִשְׁיָא עַל הַרְז"ה הָא קִשְׁיָא דְּהָא הַרְז"ה ז"ל בְּס' הַמְּאוּר סוּכַר דְּאִף בְּמִילָה בְּזַמְנָה אי אִשְׁתַּפְּיָה חֲמִימֵי דְּבַתֵּר מִילָה מְקַמֵּי מִילָה צְרִיף לְדַחוֹת הַמִּילָה לְאַחַר הַשְּׁבָת כְּדֵי שְׁלֹא נִצְטָרֵף לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבָת וּלְהַחֲסֵם חֲמִין עֲבוּרוֹ זֶה וְנִדְּאֵי תְּמוּנָה דְּאִין לָךְ מְצֻנָּה שְׁזַמְנָה קְבוּעַ הַיּוֹם כְּמוֹ מִילָה בְּזַמְנָה וּבְכַה"ג הָא מְפֹרֶשׁ בְּפִרְיִיתָא בְּשְׁבָת דְּלַדְבַר מְצֻנָּה מְוֹתֵר לְהַפְלִיג: וְאָכֵן כְּשִׁרְאָה כְּבוֹד חֲתָנֵי הַרְבַּ הַמְּאוּרָה ג' מו"ה אֲהָרֹן הַפָּהֵן נ"י לְדַבְּרֵי אֱלֹהִים אָמַר לִיִּישֵׁב דְּבָרֵי הַרְז"ה ז"ל בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת דִּי"ל דְּדַעֲתוֹ ז"ל דְּלַהַפְלִיג בְּסַפְיָנָה אוּ לִילָף לְמַדְבְּרִיּוֹת שְׁאֲנֵי דְּלֹא בְּרִי הַיִּזְקָא דְּאִפְשָׁר דְּלֹא יַעֲמֹד עֲלֵיהֶם רוּחַ סְעָרָה וְלֹא יָבוֹא עֲלֵיהֶם לְסִטִּים [וּבִקְרָא דְּתַהֲלִים ק"ז נְמִי מְשַׁמַּע דְּאִינָן חִיָּיבִין לְהוֹדוֹת רַק אִם עֲמַד עֲלֵיהֶם רוּחַ סְעָרָה וְתַרּוּמָם גָּלְיוֹ וְנִיִּצְוּלוֹ הַיָּמָנוּ וְכֵן בְּהוֹלְכֵי מַדְבְּרִיּוֹת דְּוֹנָקָא דְּתַעֲוּ בְּמַדְבַּר בִּישִׁימוֹן דְּרָף עִיר מוֹשֵׁב לֹא מְצִאוּ רַעֲבִים גַּם צְמָאִים נֶפֶשׁם בְּהֵם תַּתְּעֻטֻף וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' וְכו' אִז יוֹדוּ לֵה' חֲסִדוֹ וּמִיָּהוּ מְסַתִּימַת דְּבָרֵי הַשֵּׁ"ס וְהַפּוֹסְקִים ז"ל מְשַׁמַּע דְּלַעוֹלָם צְרִיכִין לְהוֹדוֹת אִף דְּלֹא אִינְרַע לְהֵם שׁוּם דְּבַר רַע וְהַדְּבַר צ"ע] וְכִינּוֹן דְּלֹא בְּרִי הַיִּזְקָא אֲמַרִּינוּ דְּלַדְבַר מְצֻנָּה מְוֹתֵר מִשׁוּם פִּינּוֹן דְּהוֹלָף לְדַבְּרֵי מְצֻנָּה הַמְצֻנָּה תַּגֵּן עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִאֲוֹנָה לְהֵם שׁוּם פֶּגַע רַע דְּשְׁלוּחֵי מְצֻנָּה אִינּוּ נִיזְוָקִין בְּמָקוֹם דְּלֹא קְבִיעָא הַיִּזְקָא אֲבָל בְּמִילָה דְּיָדוּעַ דְּלֹאֲחַר הַמִּילָה מְסוּכָּן הוּא וְנִצְטָרֵף לְרַחוּץ הַמִּילָה בְּחֲמִין וְקְבִיעָא הַיִּזְקָא מֵאֵי תוֹעֲלֵת דְּהוּא דְּבַר מְצֻנָּה וּמְקַיִיִם מ"ע מ"מ הָא דְּיוּעַ דְּנַעֲשֵׂה מְסוּכָּן אַח"כּ וְצָרִיף לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁבָת שְׁפִיר כְּתַב הַרְז"ה דְּאָם נִשְׁפָּף הַחֲמִין אִסוּר לְמוֹלוּ בְּשְׁבָת וְגַם תְּמִיּהֵת הַשֵּׁ"ף עַל הַרְז"ה ג"כ יְתַנְרֵץ בְּזֵה דְּשִׁאֲנֵי הֵתָם דְּלֹא בְּרִי הַיִּזְקָא וְלָכֵן לְדַבְּרֵי מְצֻנָּה מְוֹתֵר מִשׁוּם דְּשְׁלוּחֵי מְצֻנָּה אִין נִיזְוָקִין וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבָת מִשְׁא"כ בְּמִילָה דְּוֹנְדֵי נִצְטָרֵף לְחַלֵּל אֶת הַשְּׁבָת עָלָיו לְאַחַר הַמִּילָה כֹּל זֶה מִד' חֲתָנֵי

הרה"ג הנ"ל ודפח"ח: ואכן קצת יש לתמונה על הרנ"ה שם בספר התשב"ץ דמ"נ אם ידוע דלא ימצאו להחם חמין בע"ש פדי לרחוץ המילה בשבת א"כ מאי איריא במילה שלא בזמנה דהא אפילו בזמנה אוסר למול באופן שיצטרף לחלל עליו את השבת ואם אפשר להחם חמין בע"ש פדי לרחוץ את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת א"כ גם במילה שלא בזמנה מאי איכפת לן שנימול אותו ביום ה' מאחר שלא נצטרף לחלל עליו את השבת וקושיא אלימתא היא לכאורה על הרנ"ה: ורציתי ליישב דלעולם מייירי שיהי' חמין לרחוץ את המילה בשבת ולכן במילה בזמנה מותר אבל במילה שלא בזמנה מ"מ אוסר למול ביום ה' דלרחוץ כל גופו בשבת בחמין שהוחמו בע"ש יש בו איסור שבות פדאיתא בשבת (ד' מ') וגבי מילה שלא בזמנה יש להחמיר אף באופן שיצטרפו לחלל עליו את השבת באיסור דרבנן פן נ"ל ליישב ד' הרנ"ה.

אבל מ"מ לא נח דעתי בתירוץ הזה דהתינוח אם נצטרף לרחוץ כל גופו של קטן אבל באמת בירושלמי שבת פ"ט הלכה ג' איתא פלוגתא אי צריף לרחוץ כל גופו של קטן כפשטיות לשון המשנה או דסגי בהרחצת מילה לבד דתנא דבי רב סברי דמרחיצין את המילה ור' יוחנן סבר דהלכה כמי שהוא אומר דמרחיצין את הקטן וע"ש בקרבן עדה.

וא"כ לרב אין פאן איסור כלל דהא לרחוץ פניו ידיו ורגליו מותר בחמין שהוחמו בע"ש לד"ה וגם לדעת ר"י דצריף לרחוץ כל גופו של קטן מ"מ פניו דאינו אלא איסור דרבנן לא שייף להחמיר ברחיצת קטן מכמה טעמים ולכן דברי הרנ"ה הנ"ל עדיין צ"ע ויבואר במקום אחר בעז"ה וגם לבאר ד' התוס' בקידושין (ד' ל"ז) אכ"מ ואנ"ה בספרי עצי אלגומים יבואר ד' התוס' באריכות הנלע"ד פתבתי בעז"ה: שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא: הלכות חלה סימן נו ראיתי לכתוב בכאן התשובה שהשבת בחודש טבת בשנת תר"ס לפ"ק לכבוד הרב הגאון המפורסם חו"ב סוע"ה מו"ה משה פערילמוטער נ"י מו"ץ דק"ק לאדז יצ"ו בעהמ"ח כמה ספרים נחמדים וזה לשוני שם: אחדש"ט הרמה פאתי להשיבו מפני הכבוד ע"ד התשובה אשר שלח אלי ער"ח מנחם אב דשנת תרנ"ט בנידון אשר נשאל מהבע"ב דמחננו דמה לעשות במצות הפרשת חלה בכל ע"ש יען כי רובא דרובא לוקחים חלות בכל ע"ש מן השוק "כתב כת"ר נ"י כי יש בזה כמה ספיקות והאריף בזה בפלפולא רבתי כיד ה' הטובה עליו [וכבר הדפיס פעת בספרו תרשיש שנהם בסי' נ"ג תשובה זו] ואני תמה דמה זו שאילה בחלות שקונין לשבת דווקא הלאבונדאי גם על ימות השבוע קונין פת לחם של שיפון מהנחתומין וכן עוגות ושיד הנעשות מקמח של חמשת המינין והיאף עושין הקונים בהפרשת חלה ואכן הדבר ידוע לכל דהנחתומין בעצמן מקרישין חלה בשעת גלגול וכן יעשו גם בחלות שאופין בע"ש על יום השבת: וידעתי גם ידעתי כי פוננתו למש"כ הרמ"א בהג"ה באו"ח סימן רמ"ב דנוהגין ללוש פדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויו"ט וכתב המ"א על זה וגם פדי לקיים מצות חלה לפי שאבדה חלתו של עולם [והנה באמת המעיין בד"מ בסי' תר"ג בשם המרדכי בריש ר"ה שמשם מקור דברי הרמ"א בהג"ה פאן יראה להדיא דאדרבה דמדברי המרדכי שם משמע דדווקא ביו"ט צריף פת טהור ומזה יש לנהוג ללוש כל אחד בביתו לכבוד יו"ט [ופת טהור משמע שם בטור לאפוקי פת פלטר] אבל לשבת משמע דא"צ מיהו המנהג בכל מקום לעשותן אף בשבת כ"כ הד"מ שם.

ועפ"ז פתב דבריו פאן בהג"ה אָבֵל לֹא מַיְיֵרֵי מִדִּין חֵלָה כָּלֵל אֶף מִדְּהוּסִיף פֶּאן הֶרֶם"א וְכַתֵּב דְּנוֹהֲגִין לְלוּשׁ פְּשִׁיעוֹר חֵלָה הַןצָרֶף הַמַּג"א לְתַת טַעַם ע"ז פְּדֵי לְקַיִּים מִצְנֹת חֵלָה]: אָבֵל מ"מ אֵינוֹ עֲנִין דְּבָרֵי הֶרֶם"א וְהַמַּג"א לְנִידוֹן שְׁאֵלְתוֹ דְּהֶרֶם"א לֹא פֶתַב רַק דְּהַנְּשִׁים יְלוּשׁוּ בַע"ש פְּדֵי שְׁפִיעוֹר חֵלָה פְּדֵי לְהַכְנִיס עֲצָמָן בְּחַיּוּב חֵלָה אָבֵל לַעֲשׂוֹת תַּקְנָה דַּבַּע"ש לֹא יִפְרִישׁוּ הַנְּחֻתוּמִין מִהַעֲיָסָה חֵלָה בְּשַׁעַת גְּלִגּוּל כָּלֵל פְּדֵי שְׁהַנְּשִׁים שְׁקוֹנוֹת הַפֶּת לְאַחַר אֲפִיָּה מִהַנְּחֻתוּם יִהְיוּ יְכוּלִים לְקַיִּים מִצְנֹת חֵלָה זֶה אֵינוֹ עוֹלָה הַדַּעַת כָּלֵל וְכָלֵל דְּהָא עֵיקַר מִצְנֹת חֵלָה הוּא מִן הַעֲיָסָה בְּשַׁעַת גְּלִגּוּל וּבְשַׁעַת גְּלִגּוּל הִיָּה שֶׁל הַנְּחֻתוּם וְהִיאָף יִבְטֹל הַנְּחֻתוּם מ"ע שֶׁל הַפְּרִישַׁת חֵלָה הַמְּנוּטֵל עָלָיו בְּשִׁבִיל פְּדֵי שְׁהַנְּשִׁים יוּכְלוּ לְהַפְּרִישׁ חֵלָה לְאַחַר אֲפִיָּה דְלֹא מִבְּעֵינֵי לַדַּעַת הַט"ז בִּי"ד סִימָן א' ס"ק י"ז דְּהַפְּרִישַׁת תְּרוּמָה וְחֵלָה הוּא מִצְנֹת חַיּוּבִית עַל הָאָדָם וְאֲפִי' אִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְאָכּוֹל מִהַתְּבוּאָה אוֹ מִהַפֶּת כָּלֵל [וְרִאָּה לְדַבְּרֵי מַד' הַר"ש וְהַרַע"ב ז"ל בַּפ"א דְּחֵלָה מְשֻׁנָּה ח' שְׁפִיעוֹרָשׁוֹ לְהָא דְתַנּוּן שֶׁם שְׁעִיסַת הַכְּלָבִים בְּזִמְנָן שְׁהַרְוִיעִים אוּכְלִין מִמֶּנָּה חֲיִיבַת בְּחֵלָה הֵינּוּ דְרֵאוּיָה לְאָכִילַת רוּעִים וְאִף דְּהַרְוִיעִים לֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנָּה כְּלוּם וְלֹא נַעֲשִׂית רַק לְכְּלָבִים מ"מ פִּינּוֹן שְׁהַעֲיָסָה רֵאוּיָה לְאָכִילַת אָדָם חֲיִיבַת בְּחֵלָה וְכֵן ס"ל לַר"ל בִּירוּשְׁלַמִי שֶׁם וְהָא דְמַמְעֻטִּינּוּ בְּסַפְרֵי בַפ' שֶׁלַח עֲרִיסוֹתֵיכֶם וְלֹא עֵיסַת חִיָּה הֵינּוּ עֵיסָה שְׁאֵינָה רֵאוּיָה אֲלֵא לְחִיָּה הַרִי לְהַדִּיא כְּדַעַת הַט"ז דְּכָל שְׁהַעֲיָסָה רֵאוּיָה לְאָכִילַת אָדָם אִף שְׁעוֹשָׂה הַעֲיָסָה בְּשִׁבִיל הַכְּלָבִים מ"מ חֲיִיבַת בְּחֵלָה וְכ"ש אִם עוֹשֶׂה הַעֲיָסָה בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אַחַר הַמְּחַנְיָיִב בְּמִצְוֹת חֵלָה] אֲלֵא אֲפִילוּ לַדַּעַת הַמַּג"א בַּאו"ח בַּר"ס ח' שְׁכ' דְּמִצְוֹת חֵלָה אֵינָה מִצְוָה כָּל כָּף דְּאֵינוֹ עוֹשֶׂה רַק לְתַנּוּן מֵאָכְלוֹ כְּמוֹ בְּשַׁחֲיטָה וּמִשְׁמַע מִדְּבָרָיו דְּמִצְוֹת תְּרוּמָה אוֹ חֵלָה אֵינוֹ מוּטָל רַק עַל הָאָדָם הַרוֹצֵה לְאָכּוֹל כְּמוֹ בְּשַׁחֲיטָה וְס"ל כְּדַעַת הֶרֶם"ב"ן ז"ל בְּהַלְכוֹת חֵלָה דְּכֶסֶק כְּדַעַת ר' יוֹחָנָן בִּירוּשְׁלַמִי דְאֵין חֲיִיב בְּחֵלָה רַק אִם אוּכְלִים מִמֶּנָּה הַרְוִיעִים מִמֶּשׁ וּמִשְׁמַע קִצַּת כְּדַעַת הַמַּג"א דְאֵינוֹ מְנוּטֵל הַמִּצְוָה רַק עַל הָאָדָם הָאוּכֵל מִמֶּנָּה מ"מ זֶה שְׁיִיף אִם אָדָם הָאוּכֵל יְכוּל לְהַפְּרִישׁ בְּשַׁעַת גְּלִגּוּל אָבֵל פִּינּוֹן שְׁהַנְּשִׁים קוֹנִין לְהַפֶּת אַחַר אֲפִיָּה וְעֵיקַר הַמִּצְוָה הוּא לְהַפְּרִישׁ מִן הַעֲיָסָה דְּוּוֹקָא וְהַפְּרִישָׁה מִן הַפֶּת לְאַחַר אֲפִיָּה אֵינוֹ אֲלֵא דִיעֵבַד הִיאָף יִבְטֹלוּ מְנוֹת הַפְּרִישַׁת חֵלָה שֶׁל לְכַתְּחִילָה וְיִסְמְכוּ עַל הַפְּרִישָׁה שֶׁל הַקּוֹנִיִּים שְׁנֵה אֵינוֹ אֲלֵא בְּדִיעֵבַד וּטְפִי הִיָּה רֵאוּיָה אִם רוּצִים הַנְּשִׁים לְקַיִּים מִצְנֹת הַפְּרִישַׁת חֵלָה בַע"ש שְׁיִכְנָסוּ לְבֵית הָאוּפִים בְּשַׁעַת גְּלִגּוּל הַעֲיָסָה וְיִטְלוּ רִשׁוֹת מִהַנְּחֻתוּם לְקַח חֵלָה מִן הַעֲיָסָה וְאַח"כּ יִקְנוּ מִן הַנְּחֻתוּם לְאַחַר הָאֲפִיָּה כָּל הַלְחָמִים שְׁיִצֵּא מִהַעֲיָסָה הַזֹּאת אָבֵל לְהַמְתִּין לְהַפְּרִישׁ לְאַחַר הָאֲפִיָּה אֵין לָנוּ: וְעוֹר דַּבְּלֵא"ה קָשָׁה מְאוֹד לְסַמְּוֶה עַל הַפְּרִישָׁה שֶׁל הַקּוֹנִיִּים שְׁהַרִי כַת"ר בְּעֲצָמוֹ הַבִּיא לְדַבְּרֵי הַמַּק"ח בְּסִי' תנ"ז דָּאָם אֲחַד מִפְּרִישׁ חֵלָה מִפֶּת אַחַת נִפְטְרוּ כָּל הַלְחָמִים שֶׁהֵן מִעֲיָסָה הַלְזוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם וְאִף אִם מְחַשֵּׁב שֶׁלֹּא לְפִטוֹר חֵלּוֹת הָאֲחֵרוֹת וְהַלְכָף תוֹ אֵינוֹ יְכוּל לְהַפְּרִישׁ מִחֵלָה אַחַת לְאַחַר אֲפִיָּה עַל חֵלּוֹת אַחֵרִים דְּשָׁמָּא חֵלָה זוֹ שְׁרוּצָה לְהַפְּרִישׁ אוֹתָהּ לְחֵלָה כְּבָר נִפְטְרָה שְׁאָדָם אַחַר הַפְּרִישׁ חֵלָה מִחֵלָה אַחַת שֶׁל עֵיסָה זוֹ וְנִמְצָא דְּמִפְּרִישׁ מִפְּטוֹר עַל הַחַיּוּב: וְאִף דְּמִסִּיק הַמְּקוֹר חַיִּים דַּמַּד' הַט"ז וְהַשְׁ"ף בִּי"ד סִי' שְׁכ"ד ס"ק י"ג מִשְׁמַע דְּמַהֲנִי מִחֲשָׁבָה וְכ"כ הַמַּחְבֵּר בְּסִידוֹר דְּרַף הַחַיִּים שֶׁל מ"מ הָא פֶּתַב שֶׁם דְּלְכַתְּחִילָה אֵין לְסַמְּוֶה עַל זֶה וּבַפ"ק וְוִילְנָא יֵשׁ לָנוּ קְבֵלָה מִרַבְּנֵי הַמו"ץ הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים דְּפָה אֲשֶׁר מְלַפְּנִינוּ נ"ע לְהַחְמִיר בְּזֵה אִף דִיעֵבַד דָּאָם יֵאָרַע לְפַעְעָמִים קוֹדָם הַפֶּסַח שְׁהַנְּשִׁים מְנִיחִים הַמִּצְוֹת בְּשָׁנֵי כָּלִים וְכַשְׁנוּטָלִים חֵלָה בַע"פ אֵין נוּטָלִים רַק מְכֻלִי אֲחַד וּמְכֻלִי

השנייה דעתן ליטול מהם חלה פעם שניה בחוה"מ וכשבאים לשאול שאלה מרבני המו"ץ קודם יו"ט פוסקים להם שצריכים לאפות מצה אחת ולהניחה בכלי השנייה וליטול אותה המצה לחלה כדי לפטור כל המצות שמונחים בכלי השנייה וכן האינדנא שנתרבו כמה אנשים שאין אופין מצות בעצמם לצורך הפסח רק הם קונין מצות מהנחתומין שאופים למפור בשוק וידוע לנו שהנחתומין בעצמם אין מפרישין חלה כלל לאחר האפיה משום דמניחין המצות בכמה פלים וגם דהנחתומין בעצמם אינם מצויים שם בבית האופים שיצווי להפריש חלה מן המצות ולכן אנו מזהירים להקונים שאינם רשאים ליטול חלה מהמצות מאחת על כן אפילו אם יניחו כל המצות בכלי אחד דשמא אותה מצה דיקחו לחלה כבר נפטרה מחלה על ידי שקונה אחר כבר הפריש מצה אחת לחלה מאותה עיסה ונמצא שנפטרו כל המצות שמאותה עיסה מחלה בכל מקום שהם ונמצא דיפריש מפטור על החיוב רק הם צריכים ללוש עיסה אחת קטנה ולאפות ממנה מצה אחת ואותה מצה יניחו בכלי אחד עם כל המצות שקנו מהשוק ויטלו אותה לחלה על כל המטות: וכל זה אנו צריכים לפשות רק ממצות של הפסח שאין יכולים להפריש חלה בשעת לישה אבל בחלות שאופין בע"ש שיכול הנחתום להפריש חלה בעודה עיסה למה לא יפריש הנחתום ותו לא נצרך להכניס עצמינו לסמוך על הפרשת הנשים שיש בזה כמה עקולי ופשוטי ולענגן עיקר פלפולו בד' הט"ז ביו"ד סימן שכ"ו אין לי פנאי כעת להאריך בזה אף בכלל כל דבריו נ"ל נכון מאוד ויפה כתב לדחות ראיתו מהמשנה דהמלוה מעות את הפהן ואת הלוי מחמת כמה טעמים ובפרט מה שדחה דשאני תרומות ומעשרות שאין לבעלים רק טובת הנאה שיכול ליתן לכל פהן שירצה והלכך במפירי פהונה שבנודאי יתן לו ממילא שאר הפהנים מסחי דעתייהו וכמש"כ רש"י והוי פאלו אתי לידיה אבל לא זה שייך הקא הנה חילוק זה נ"ל נכון מאוד אף ביותר יש לחלק דהתם בנודאי לא יחזרו הבעלים ליתן לכהן אחר שאינו מפירו דמאיזה טעם יעשה פן והלכך שפיר הוי פאלו אתי לידיה ומקיים בזה מצות נתינה אבל הקא היכי יעלה על הדעת לומר דהוי פאלו אתי לידיהו דהרי נודאי אם יבואו נשים אחרות ויוסיפו על המקח בנודאי ימכור להם: אף מש"כ כת"ר נ"י להעיר על דברי מגן האלף במש"כ דחלה אינו חובת גברא דאם לא ירצה לאכול אינו חייב להפריש חלה והיינו דס"ל כדעת המג"א שהבאתי לעיל] דא"כ למה אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה הנה במח"כ לא דק בזה כלל דהמגן האלף לא כתב רק דאם אינו רוצה לאכול הפת אינו מוטל עליו להפריש חלה אבל באופה פחות מכשיעור הרי אופה ע"מ לאכול רק דאופה שיעור שאינו חייב בחלה כדי להפקיע עצמו ממצות חלה זה בנודאי אסור כמו דאסור להפקיע עצמו ממצות ציצית וללבוש בגד שאינו חייב בציצית ובעידן ריתחא ענשינו עלה וכדאיתא במנחות מ"ג אף עיקר דברי מגן האלף בזה הרבה יש לפלפל בדבריו ויבואר במק"א א"ה: ואגב דאירינן בדיני הפרשת חלה ראיתי לכתוב לכת"ר נ"י כמה דקשה לי מכבר על דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל במש"כ בפ"ה מה' בפיפורים הלכה ז שכ' טעם על מה שתקנו חז"ל להפריש חלה בחו"ל [ובתרומה לא תקנו] כדי שלא תשתפח תורת חלה והדבר מתמיה דהלא בחו"ל לעולם לא נתחייב ולא שייך שישתפח תורת חלה ובא"י לא ישתפח דהרי בא"י מפרישין חלה באמת כד"ת: ובאמת שהתוס' בקידושין דף ל"ו ע"ב ד"ה פל מצוה כתבו טעם נכון בזה משום שחובת חלה הוא בשעת גלגול

ומחזי פחובת הגוף ולכן תקנו חז"ל להפריש חלה גם בחו"ל משא"כ תרומה דמפרישין מן התבואה נראה לכל שהיא חובת קרקע אבל דברי הרמב"ם תמוה ומש"כ על זה הכ"מ שם דכ"ה בפ"ד בבכורות כ"ז תמוה מאוד דהא דברי הש"ס דבכורות הובא שם ברמב"ם הלכה ח' אבל שם ענין אחר הוא דבדליפא פהו קטן או פהו גדול שטבל לקירוי וישתפח מצות אכילה חלה לפהו לכן תקנו להפריש שני חלות חלה אחת צריף להפריש ולשון רפה באור וחלה השנייה לכהו גדול אף שלא טבל לקירוי דאין בה קדושה כלל ולא באה רק שלא ישתפח מצות אכילת חלה של פהו ואינו ענין לעיקר מצות הפרשת חלה בחו"ל: ואכן קצת נ"ל ליישב ד' הרמב"ם ז"ל די"ל דס"ל ג"כ פטעם התוס' משום דמהו פחובת הגוף אף דהיה קשה ליה דמה בכך דמחזי פחובת הגוף מאחר דבאמת הוא חובת קרקע ומאי קלוקל יכול לצאת מזה ועל זה הוצרך הרמב"ם לתת טעם וזה דכיון דמחזי פחובת הגוף ולא יפרישו בחו"ל יהיה מילתא דתמיהה ויולזלו בה גם בא"י וישתפח תורת חלה גם בא"י פנ"ל לדחוק ליישב ד' הרמב"ם ז"ל אבל לא נח דעתי בתי' זה דלשון פדי שלא תשתפח לא שיניף בזה דבשביל זה לא ישתפח לגמרי רק שיבואו לזלזל בה: ועוד בראשית הגז דהיא נמי חובת הגוף אף דגז"כ הוא שאינו נוהג רק בא"י לדעת ר' אלעאי וכן נהוג עלמא פנותיה למה לא תקנו שפרישו גם בחו"ל דלא תשתפח מצות ראשית הגז גם בא"י וכן קשה מזרוע ולחיים וקייבה דכ' הרמ"א בהג"ה ביו"ד סי' פ"א דג"כ אינו נוהג בחו"ל ומיהו יש ליישב ודו"ק: וכעת נחזור עצמינו לד' המק"ח שהבאתי לעיל דס"ל דאם הפריש חלה מעיסה נפטרות כל הלחמים שנעשו מעיסה זו ואפילו הם מונחים בעיר אחרת ולא מהני מחשבת הבע"ב שחישב שאינו מכנין לפטור אלא לחם אחת בלבד.

והנה הגאון המפורסם הפנחס מו"ה ישראל איסר זצ"ל שהי' מגדולי רבני המוצ"צ דפ"ק העיר על דברי הגאון בעל מקור חיים מהמשנה דפ"ד דחלה משנה ו' דתנן שם נוטל אדם פדי חלה מעיסה שלא הורמה לעשותה בטרה להיות מפריש עליה חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי נטלת מן הטהור על הטמא ושללא מן המנוקף עכ"ל המשנה שם ונהרי שמעינו בהדיא מהו משנה דיכול להפריש מעיסה אחת כמה פעמים על עיסות אחרות ולא הני מן הפטור על החיוב וע"כ הטעם משום דאינו מכנין לפטור עיסה זו ואין דעתו רק להפריש ממנה על עיסות אחרות: ואכן לענ"ד אין מקום לקושיותו בזה וכמו שאבאר בעז"ה דהנה בפירוש חלת דמאי דמתניתין נחלקו בו הרמב"ם ז"ל בפ"י המשנות והר"ש ז"ל דהרמב"ם ז"ל פירש דהחלה בעצמה היא חלת דמאי דהיינו שלקח עיסה מע"ה וספק אם הפריש ממנה חלה או לא ואכן הר"ש ז"ל שם במשנה תמה על זה דהיכן מצינו דע"ה נחשדו על הפרשת חלה ונחשדו על תרומה גדולה משום שחטה אחת פוטרת את הפרי מה"ת וגם הוא באיסור מיתה וא"כ גם בחלה לא נחשדו מהאי טעמא דחלה נמי אין לה שיעור מה"ת וגם הוא במיתה דטבל הוא במיתה בין שטביל לתרומה ובין שטביל לחלה ולכן פירש הר"ש דחלת דמאי היינו חלה שהורמה מעיסה שנעשית מתבואה של דמאי שלקח תבואה מע"ה וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה ואותה החלה אסורה באכילה לכהו מחמת שהיא טבולה לתרומת מעשר ופירוש המשנה כף הוא דכהו שיש לו לחמים הרבה והו פולם חלה שקיבל מישראל חבר והם טבולים לתרומת מעשר יכול ליטול חלה מעיסה שלא הורמה חלתה [ואותה העיסה הייתה טבולה לתרומת מעשר] פדי לתמן את העיסה ויתר העיסה מניחה להיות מפריש עליה וה"ל תרומת

מעשר על החלות שיש לו שהן טבולות לתרומת מעשר ויכול הפהן לאכול החלה על סמך העיסה עד שתסרח ונמצא לפי פירושו לא מיירי מתניתין מדין הפרשת חלה רק דמפריש מהעיסה תרומת מעשר על החלות שיש לו וא"כ לפי פירוש הר"ש אין מקום לקושיותו כלל על המקור חיים: וגם לפירוש הרמב"ם ז"ל דמפריש חלה בעצמה היא דמאי ומפריש חלה מעיסה זו על עיסות אחרות ג"כ לא קשה כלל דחלת דמאי שאני דהרי הקילו בה ליטול מן הטהור על הטמא ושלל מן המוקף ואף שמוקף הוא מה"ת ה"נ הקילו בה ליטול מן הפטור על החיוב ואכן יש להקשות על תירוץ זה דא"כ הו"ל להמשנה להזכיר גם קולא זו דניטלת מן הפטור על החיוב ואכן בלא"ה יש ליישב דשאני התם דעושה עיסה זו כולה לחלה על עיסות אחרות שיגלגל מפאן ולהבא והלכך בפעם הראשון שמפריש ממנה קצת לחלה על עיסה אחרת לא שייך כלל לומר דשאר העיסה נפטרה מחלה ונעשה חולין מתוקנים דהא לא כינון כלל לפטור אותה עיסה רק לפטור עיסה אחרת וגם מתחילה הזמין אותה שתהיה כולה חלה להפריש ממנה על עיסות אחרות אבל במפריש מהעיסה חלה לפטור אותה עיסה גופא שפיר י"ל דאייני יכול לכנון לפטור קצת מהעיסה וקצתה יהא נשאר טבל דכינן שפולה עיסה אחת אינו יכול להפריש לחצאין וס"ל להמקור חיים אף דחלקה לעיסות קטנות כמו בחג הפסח וא"כ לאחר האפיה נוטל מצה אחת לשם חלה אינו יכול להתנות שלא יפטור רק המצות שהם בכאן אלא ממילא נפטרו כל המצות שנאפה מעיסה זו ואף שהן במקום אחר מהטעם שכ' שם שיש חילוק בזה בין חלה לתרומה ואף שאין חילוקו ברור להלכה וכמו שאכתוב לקמן מ"מ מהמשנה הנ"ל אין סתירה על דבריו.

אף אי קשיא על דברי המקור חיים הא קשיא בהא שמחלק בין תרומה לחלה לענין הפרשה דגבי תרומה דצריך לומר בפירושו או לחשב בעת ההפרשה שתורם מזה על זה ומשו"ה בעי מוקף ע"כ מהני ביה מחשבה שלא לפטור רק במה שמחשב עליו משא"כ בחלה שמפריש מעיסה אחת חלה לפטור אותה עיסה וא"צ מן המוקף וע"כ דא"צ לתרומם מזה על זה וכו' והנה דבריו אלו תמוהים מאוד ולא הבנתי שיחתו בזה דמ"נ באיזה תרומה מיירי אם מיירי בתרומת א"י דבעי מוקף הדבר פשוט דגם בחלת א"י הדין כן דבעי מוקף דחלה איקרי תרומה ודיניהו שוין וכמו שמבואר להדיא במשנה דחלה פ"א וכן כתב להדיא בטוש"ע סימן שכ"ו שחלת א"י לא יאכל עד שייפריש ואינה ניטלת אלא מן המוקף בתרומה עכ"ל הטוש"ע שם ואם מיירי בחו"ל גם בתרומה לא בעי מוקף כלל כידוע והיותר תימה לי במה שכ' דמשו"ה בעינן מוקף בתרומה משום דצריך לחשב להפריש מזה על זה ובמח"כ תלי תניא בדלא תניא דדין מוקף בתרומה ילפינן בירושלמי בר"פ דתרומות מקרא מדכתיב גבי תרומת מעשר ונהרמנתם ממנו ומוקי לה בתרומה גדולה [אבל בתרומת מעשר עצמו לא בעינן מוקף רק מדרבנן וכמש"כ התוס' בגיטין ד' ל' ע"ב ודעת הרמב"ם בפ"ג מה' תרומות הלכה כ' דא"צ מוקף אפילו מדרבנן רק ת"ח אין תורמין אלא מן המוקף וע"ש בהשגת הראב"ד שמחלק בין לוי שמפריש לבין ישראל.

אבל מש"כ דגבי תרומה צריך לומר או לחשב דמפריש מזה על זה לא מצינו כלל בשום מקום רק אם מונחים בשתי כלכלות תנו בדמאי פ"ז משנה ו' דאם היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זה בזה הראשונה מעושרת ובשני פלים אפשר דגם

לענן חלה הוא פן דאם הניח המצות לאחר אפייה בשני פלים אף שפאו מעיסה אחת צריף לפרש שמפריש חלה גם על המצות שבפלי השניה ואפשר דגם אם מונחים על הארץ בשני זוויות הבית ג"כ צריף לפרש שמפריש גם על המצות שבזוויות השניה וזה פשוט מצד הסברא דאם אינו מחשב לפטור המצות שמנחים בצד האחר מהיכא תיתי תחיל ההפרשה על אותן המצות והמשנה דדמאי הנ"ל לא באה רק לאשמוענו דאם אמר מעשר של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת אבל אם אמר מעשר כלכלה בחבירתה קרא שם וע"ש ברע"ב אבל בעיקר הדין אם צריף לומר דמפריש על אידיף לא הוצרכה המשנה לבאר דזה פשוט מצד הסברא וגם אין חילוק בזה בין תרומה לחלה ולכן מה שתלה דין מוקף בזה שצריף לפרש דמפריש על חבירו תמוה מאוד וגם מה שהוציא מזה דגבי חלה פיון שא"צ לפרש ממילא אינו יכול להתנות שאינו מכנין רק לפטור קצת מן המצות ולא על כל המצות אינו מוכן מה שיניף זה לזה דאף דא"צ לפרש מ"מ אם מחשב בפירוש שלא יכול לפטור רק מצות אלו מהיכא תיתי נימא שאינו יכול להתנות ואליבא דאמת אין שום חילוק בזה בין תרומה לחלה דאם הם מונחים בשני פלים או בשני זוויות הבית בנודאי צריף לפרש שמפריש מאלו על אלו בין בתרומה ובין בחלה ואם הם מונחים במקום אחד בנודאי א"צ לפרש שמפריש על הכל דמסתמא הוא פן ומיהו אם מתנה שאינו מפריש על הכל רק על מקצת אפשר דתנאו קיים בין בתרומה ובין בחלה: אף קצת יש מקום לחלק בין תרומה לחלה בזה מטעמא אחרת דתרומה דעיקר הפרשה הוא בגורן לאמר שמירח בכרי ואז אין להתבואה שום התחברות אלו לאלו דכל חטה וחטה מופרש בפני עצמה והלכך אם הניחן בשני מקומות או בשני פלים צריף לכונן להפריש מאחד על חבירו אבל בחלה שעיקר הפרשתה הוא בעודה עיסה וכל העיסה הוי פגורף אחד והלכך אפשר דאף אם מפריש לאחר האפייה והניח המצות בשני מקומות או בשני פלים אפשר דא"צ לכונן להפריש מפלי זו גם על חבירתה וכדעת המקור חיים פיון שבשעת עיקר חיובה הנה לה התחברות וכן אינו יכול להתנות שלא לפטור רק המצות שמנוח בכלי זה אבל מ"מ לא נהירא לחלק ובאמת שגם הוא בעצמו מסיק דבטוש"ע בסי' שכ"ו ומפורש דלא פנותייה ומבטל דעתו וכן מדבריו שפתיב בסידור דרף החיים שלו בהלכות חלה נראה שחזר בו ממש"כ בסידור דרף החיים שלו ואף שקצת יש מקום לבאר באופן שלא יסתור דבריו שם ממש"כ בספרו מקור חיים מ"מ יותר נראה לומר דחזר בו: וגם מש"כ דנראה דאם לקח המצות ולא הפריש ממנו חלה ועירבן וחילקו בשני פלים ונטל חלה ממקום אחד כבר נפטרו כל המצות שנאפו מאותה עיסה ואף שמנחת בכלי אחרת ומשמע דתו אינו יכול להפריש חלה מהמצות שבפלי השניה דשמא ינדמן לו אותן מצות שפבר נפטרו והוי כמפריש מן הפטור על החיוב וכן נהגו בפ"ק פבוד רבני המו"ץ אשר מלפנינו לפסוק פן ותמהני דלמה נחוש לזה הא רוב מצות שבפלי השניה הוא בני חיובא ולמה לא נתלי דמפריש מן הרוב והלא מבואר ביו"ד סימן ק"ט בשם הרשב"א דהטעם דמין במינו יבש ביבש בטל ברוב גם מדרבנן הוא משום דאמרין דכל מה שאוכל אוכל מן הרוב ולא מצינו שום פוסק שחולק עליו בסברא זו רק בהרא"ש בחולין בפ' גה"נ פתב טעם אחר משום דנהפך האיסור להיות היתר אבל בעיקר סברת הרשב"א לא שמענו דפליג והדבר צ"ע: ולענן שתי עיסות להפריש מאחת על חבירתה דמשמע בטור וש"ע יו"ד בס"ס שכ"ה דצריף מוקף גם בחלת חו"ל אף מהו נקרא מוקף

מבואר בב"י שם דדעת הרא"ש והרשב"א והרמב"ם דא"צ רק שיהיו שתייהן לפניו וא"צ לא צירוף פלי ולא נגיעה וכן נפסק בטוש"ע שם והמענין ברא"ש שם יראה להדיא דאפילו אם מונחים בשני פלים יכול להפריש מזו על זו דהא מדמי לה להמשנה דמע"ש פ"ג משנה י"ב דהקננים של יין עד שלא גפון יכול להפריש מאחד על הכל משום דכל זמן דלא סתם הקננים יכול למלך ולערבן לתוך קנן אחד וה"נ יכול למלך ולעשותו עיפה אחת.

ואכן דעת בעל ספר התרומה בהל' חלה ובתוס' פסחים ד' מ"ו ובפ"ק דנדה (ד' ו') דצריך נמי צירוף של ונגיעה והביאו ראיה מהמשנה דחלה בפ"ב משנה ה' דמצריך ר"א שם ליתן פחות מכפיצה באמצע אבל תמהני דהא המשנה מייירי בנודאי בחלת א"י דבעי מוקף ולכן צריך נגיעה אבל בחלת חו"ל דלא בעי מוקף י"ל דאפי' בשתי עיסות לא בעי נגיעה וגם מנ"ל להוציא משם דבעי תרתי צירוף של ונגיעה דהרי לא הוזכר שם דצריך צירוף פלי ואפשר דבחדא מינייהו סגי או צירוף פלי או נגיעה ובלא"ה פבר דחה הגר"א ו"ל שם בבאוריו בס"ק ו' ראיה זו דהרי בירושלמי שם אמרינן דמשו"ה צריך ליתן פחות מכפיצה באמצע כדי לחברן משום דבטמא וטהור אדם מקפיד על תערובתו וכ"כ בס' התרומה בעצמו דע"פ הירושלמי אין ראיה וכ"כ הסמ"ג בה' חלה בשם ר"י בעל התוס' דבשתי עיסות טהורות כיון שאינו מקפיד על תערובתו א"צ נגיעה וסגי בצירוף של לחוד ואכן יש לתמוה דמנ"ל דצריך צירוף של דילמא לא בעי כלל] וא"כ משם ראיה להיפך דבשני עיסות טהורות א"צ נגיעה כלל וע"ש בדברי הגר"א ו"ל שהצריך בזה וכתב כמה חילוקי דינים בזה: ואכן לדעתי היה נראה לי לומר דגם הרא"ש והרשב"א דלא מצרכי לא צירוף של ולא נגיעה היינו דמפריש חלה בעודה עיפה מטעם שכתב דדמי לקננים שלא גפון דסגי דמפריש מאחד על הכל משום דיכול לערבן ביחד אבל במצות של פסח דמפרישין חלה לאחר האפיה י"ל דמודו לדעת ספר התרומה והתוס' והמרדכי בשם ר"א ממיץ ו"ל דצריך צירוף של ונגיעה (או פדעת הסמ"ג בהלכות חלה בשם ר"י דצריך מיהת צירוף של] דלאחר שצאפו כל עיפה בפני עצמו הוי כמו קננים שגפון דצריך לתרום מפל אחת ואחת ואף דיכול השתא לערב כל המצות ביחד מ"מ כיון שפבר חלקן בעת האפיה נתחייב כל עיפה ועיפה בעצמה ותו א"א להפריש מעיפה על חברתה אם לא שמצורף את כל המצות בתוך פלי אחד ואפשר דבעי נמי נגיעה.

דהגע בעצמה בקננים שגפון דנתחייב להפריש מפל אחת ואחת ואח"כ הסיר את הסתימה הכי יעלה על הדעת דיכול עכשיו להפריש מאחד על הכל זה נודאי לא. דכיון דכבר נתחייב להפריש מפל אחת ואחת אין סברא כלל דלאחר הסרת הסתימה יחזור הדין כבתחילה.

וא"כ ה"ה נמי במצות שפאין משתי עיסות. ואף שדברי התוס' יס' התרומה והמרדכי משמע להדיא דהם ס"ל דאפילו אה מפריש בשעת גלגול צריך צירוף של ונגיעה ודלא פדעת הרשב"א והרא"ש מ"מ לאחר האפיה י"ל דהרשב"א והרא"ש מודו לס' התרומה והתוס' פן נ"ל: ודע דמדברי רש"י ו"ל בעירובין ד' ל' ע"ב ד"ה מוקף משמע להדיא דס"ל דגם בתרומה בעינו מוקף שיהיו בכלי אחד מדכתב שם שלא מן המוקף שאינו סמוך לו באותו פלי דלהוי מינייהו וביה עכ"ל [וכן נראה גם מד' התוס' דלשם ד"ה לתרום]

והא דרש"י ז"ל בעצמו בגיטין (דף ל' ע"ב) פירש בהא דאמרין שם וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף היינו אם הם במקום אחר דשמא באותו שעה אינו בעין היינו משום דהתם מיירי הברייתא בתרומת מעשר ותרומת מעשר לא בעי מוקף באמת וכדתנו להדיא בבכורים ספ"א ולכן פרש"י דמ"מ אם הפירות הם במקום אחר לא נחשדו חברים משום דחיישי שמא אינו בעין והתוס' שם בד"ה לתרום השיגו על פירש"י וכתבו דאפי' שתיקה לפניו בעינו מוקף גם בתרומת מעשר מדרבנן [והיינו דבעינו צירוף פלי] משום גזירה דתרומה גדולה והדבר מתמיה דמהיכן פשיטא להו להתוס' דהוא משום גזירה דתרומה גדולה ואדרבה מהמשנה דבכורים פ"ב משנה ה' מוכח להדיא כפירש"י דלא גזרו פלל אטו תרומה גדולה דתנו שם דתרומת מעשר נישלל מן הטהור על הטמא בבכורים ופירש הרע"ב ז"ל הטעם משום דבתרומה גדולה גופא דאינה נישלל מן הטהור על הטמא משום דבעינו מוקף וחישינו דילמא לא מקיף דמסתפי דילמא נגע הטהור בטמא והאי טעמא לא שייך בתרומת מעשר דהא נתרמת שלא מן המוקף עכ"ל ואם איתא דגזרו אטו תרומה גדולה ובעינו נמי צירוף פלי היכא נישלל מן הטהור על הטמא דהא ודאי קרוב הדבר דיגע הטהור בטמא ואי אפשר לזהר בזה וע"כ דבשתיקה לפניו לא גזרו פלל רק אם אין שתיקה לפניו לא נחשדו חברים וכמו שפירש": ובעיקר דברי רש"י בעירובין ה"ל והתוס' בגטין ה"ל דס"ל דבתרומה גדולה בעינו צירוף פלי לכאורה צ"ע דהיאך יפרנסו להמשנה דמע"ש פ"ג משנה י"ב דהמשאיל קנקנים למע"ש עד שלא גפן תורם מאחת על הכל ואף שהיין הוא בשני פלים הרי דלא בעי צירוף פלי והרא"ש בהלכות חלה הביא ראיה באמת ממשנה זו דגם בחלה לא בעי צירוף פלי ואפי' בשני עיסות ואולי דס"ל דהמשנה לא אמרה כן רק במע"ש דבמע"ש ליפא קרא דבעי מוקף ודמי לתרומת מעשר ולהתוס' צ"ל דמע"ש קיל מתרומת מעשר דגם מדרבנן לא צריף צירוף פלי.

ויש ליתן קצת טעם לזה דבתרומת מעשר שפיר גזור משום דתרומה בתרומה מחלפא ואם נתיר בתרומת מעשר נתיר גם בתרומה גדולה משא"כ מעשר שני בתרומה לא מחלפי: ואין להקשות עליהם מהתוספתא דתרומות פ"ג שתי מגורות בעליה אחת תורם מאחד על הכל וכן הובא להלכה ברמב"ם פ"ג דתרומות הלכה י"ח הרי דלא בעינו צירוף פלי דבאמת בתוספתא לפנינו הגירסא תורם מפל אחד ואחד רק דהרמב"ם הנה לו גירסא אחרת וכמש"כ הכ"מ שם.

אבל רש"י ותוס' היו גורסים בגירסא דידן והגר"א ז"ל בהגהותיו הגיה בתוספתא כמ"ש הרמב"ם אבל באמת נראה שרש"י ותוס' היו גורסין בגירסא דידן: ואגב דאיירי בדיני הפרשת חלה ראיתי לכתוב בכאן מש"כ בעז"ה בגליון הט"ז שלי בסימן שכ"ג סק"א על מש"כ הט"ז שם שכתב הד"מ בשם הרשב"א דבדיעבד בטלה ברוב וזה לשוני הדברים מפליאין דלאיזה ענין הביא לד' הד"מ בשם הרשב"א דהא מבואר בד' הרשב"א בתשובה בסי' של"ז דאזיל בשיטת הרמב"ם והמחבר דבטול ברוב מועיל אפי' לרבים רק במה דמשמע מד' הרמב"ם ז"ל דמותר אפי' לכתחילה לבטלה ברוב וכפשטיות דברי שמואל בפ' עד כמה וע"ז חולק הרשב"א וס"ל דרק בדיעבד אם נתערב ברוב מותר אפי' לזרים וכ"ה ג"כ דעת הרמב"ן ז"ל בהלכותיו [ומיהו קצת צ"ע דהב"י שם הביא בשם הרשב"א ז"ל בפסקי חלה ש'לו דמשמע אפי' לכתחילה מותר לבטל ברוב אבל אינו מןשיא דשם

כּוֹנְנָתוֹ לומר דְּמַלְיִשְׁנָא דְּשִׁמוּאֵל מְשַׁמַּע דְּמוֹתָר לְבַטְלָא אֶפְיָלוּ לְכַתְּחִילָה אֶבְל לְעַנְנֵי הַלְכָה פֶּסֶק דְּאִינוּ מְוֹתָר רַק בְּדִיעֵבֵד [אֶבְל אֲנִי הָא קִי"ל כְּשִׁיטַת הַתּוֹס' וְהָרָא"ש דְּאָף בְּדִיעֵבֵד אִם נִתְּבַטְלָא בְּרוּב אִינוּ מְוֹתָר רַק לִכְהֵן בִּימֵי טְוִמְאָתוֹ אֶבְל לְזָרִים לֹא מְהַנִּי בִּיטוּל בְּרוּב רַק בְּעֵי ק"א אִם הוּא מִיָּן בְּמִינוּ כְּמוֹ חֶלְה וּתְרוּמָה שֶׁל א"י וּבְשִׁאִינוּ מִינוּ בַּס' וְא"כ לְעַנְנֵי מֵאֵי מְבִיא דְּבָרֵי הַד"מ בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א וְדוֹחֵק גְּדוּל לומר דְּהִבִּיא דְּבָרֵיו לְעַנְנֵי פִּהֵן בִּימֵי טְוִמְאָתוֹ דַּמ"מ אֲסוּר לְבַטְלָא לְכַתְּחִילָה בְּרוּב דְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹנוֹ לֹא מְשַׁמַּע כֵּן דְּהָא כָּל דְּבָרֵיו סוֹבֵב וְהוּלָף עַל ד' הַרְמ"א בַּהֲג"ה דְּמִיָּרֵי לְעַנְנֵי זַר וְהַדְּבָר צ"ע.

וְגַם מְדַבְּרֵיו שְׁכ' בְּסוּף הַסִּימָן מוֹכַח לְהַדְיָא דַּר"ל דְּאָף לְזַר מְהַנִּי בִּיטוּל בְּרוּב: וְהַיּוֹתָר תִּימָה מַש"כ בְּסוּף הַסִּימָן לְתַמּוּהָ עַל חֲמִיו הַב"ח ז"ל שֶׁפֶּסֶק דְּאָס נָפַל חֶלְה בְּתַבְשִׁיל יִמְכַר אוֹ יִנְתֵּן לִכְהֵן בְּדִאִיפָא רֹב חוֹלִין וְהַכְּלִי אִם הוּא פְּלִי חֶרֶס צָרִיף שְׁבִירָה עַכ"ל הַב"ח ז"ל וְכ' הַט"ז עַל זֶה וְכַבֵּר נִתְּבַאָר דְּאִין אֲנוּ נוֹתְנִין לִכְהֵן עַכְשָׁיו וְיֵמָה שְׁהַחֲמִיר בְּזֶה לֹא יִדְעָתִי לְמָה לֹא נִסְמַנְוֵה לְהַקְל בְּמִילְתָא דְּרַבְּנָן לְבַטְלָא בְּרוּב וְכִמוֹ שְׁזַכְרָתִי לְעִיל בְּשֵׁם הַד"מ עַכ"ל הַט"ז שֶׁם וְהִנֵּה כָּל דְּבָרֵיו ז"ל אֵלּוֹ אִינוּ אֶלָּא דְּבָרֵי תִימָה דַּנ"ל דַּמְש"כ הַרְמ"א בַּס' שְׁכ"ב דְּהַנְּהוּג הָאִידְנָא דְּאִין מְפָרִישִׁין רַק חֶלְה אַחַת וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ וְאִין נוֹתְנִין אוֹתָהּ אִפִּי לְקַטֵּן אוֹ לְגְדוּל שְׁטַבְל לְקִירוֹיו הִיָּינוּ לְהַאֲכִיל אוֹתָהּ בְּעֵינֵיהָ אֶבְל בְּחֶלְה שְׁנִתְּבַטְלָה בְּרוּב דְּמַצַּד הַדִּין מְוֹתָר אִפִּי לִכְהֵן שְׁלֹא טַבֵּל לְקִירוֹיו הַדְּבָר פְּשוּט דְּאָף לְפִי הַמְּנַהֵג מְוֹתָר לְאַכּוֹל אִפִּי גְדוּל שְׁלֹא טַבֵּל לְקִירוֹיו וְכ"ש בְּכַהֵן טְהוֹר שְׁטַבְל לְקִירוֹיו דְּהָא לְאַחַר בִּיטוּל בְּרוּב לֹא שְׁיִיף כָּל הַטְּעָמִים שְׁהַזְפִּיר הַשְּׁ"ף שֶׁם בַּס"ק ט' דְּשִׁמָּא יֵאָכִיל חֶלְה לְזָרִים אוֹ הַטְּעָם שְׁכ' הַמְּהַרְשֵׁ"ל מְשׁוּם דְּלֹא מְחַזְקִינָן בְּזֶה ז"ל בְּכַהֵן וְדֹאֵי דְּאָף אִם אִינוּ פִּהֵן וְדֹאֵי אוֹ שְׁיֵאָכִילָנוּ לְזָרִים ג"כ אִין קַפִּידָא דְּהָא לְדַעַת הַרְמַב"ם וְהַמְּחַבֵּר לְאַחַר הַבִּיטוּל בְּרוּב מְוֹתָר אִפִּי לְזָרִים וְאָף דְּאֲנִי פְּסִקִּינָן דְּלְזָרִים אֲסוּר מ"מ זֶה אִינוּ רַק חֲשָׁשָׁא רַחוּקָה וּבְכַרְט בְּחֶלְה חו"ל דְּעִיָּקְרוּ אִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וְקִילָא מְשַׁאָר אִיסוּרִים בְּדַרְבְּנָן דְּנוֹדֹאֵי אִין לְהַחֲמִיר: וְהֵן אֲמַת לְעַנְנֵי פִּהֵן בִּימֵי טְוִמְאָתוֹ שְׁפִיר יֵשׁ מְקוֹם לְהַחֲמִיר דְּהַנְּהָ שְׁמַעְתִּי מִפִּי מַר אַחֵי הַגָּאוֹן זַצ"ל שְׁשַׁמַּע מִפִּי הַגָּאוֹן הַגְּדוּל הַמְּנוּחַ מו"ה יְחִזְקִאל סַג"ל לְנִדָּא זַצ"ל שְׁהִיָּה רֶאֶב"ד בַּפ"ק שְׁעָלָה בְּדַעַתוֹ לְהַסְתַּפֵּק שְׁאֶפְשֵׁר דְּהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל דְּחֶלְה חו"ל מְבַטְלָת בְּרוּב [אוֹ לִכְהֵן בִּימֵי טְוִמְאָתוֹ אוֹ אִפִּי לְזָרִים לְכָל חַד כְּדֹאֵית לִיָּה] הִיָּינוּ דוֹוֹקָא בְּנִתְּעָרֵב מִיָּן בְּמִינוּ דַּמַּה"ת מִיָּן בְּמִינוּ בְּטַל בְּרוּב בֵּין יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ וּבֵין לַח בְּלַח רַק דְּחַז"ל הַחֲמִירוּ דְּבִלַח בְּלַח בְּעֵי ס' וְכֵן בְּתְרוּמָה וְחֶלְה שֶׁל א"י בְּעֵינָן אַחַד וּמֵאָה אָף יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ וְלָכֵן בְּתְרוּמָה וְחֶלְה חו"ל דְּעִיָּקְרוּ מְדַרְבְּנָן אוֹקְמוּהָ אַדְאוּרְיִיתָא אֶבְל מִיָּן בְּשִׁאִינוּ מִינוּ דַּמַּה"ת בְּעֵי ס' לַח בְּלַח לְדִידֵן דְּקִי"ל דַּטַּע"כ דְּאוּרְיִיתָא.

אִין סְבָרָא כָּלָל דְּיִקְיָלוּ בְּחֶלְה חו"ל שְׁיִהְיֶה בְּטַל בְּרוּב דְּהָא מ"מ יְהִיב טַעְמָא דְּכָל דְּתִיקוֹן רַבְּנָן כְּעֵין דְּאוּרְיִיתָא תִּקוֹן כֵּן שְׁמַעְתִּי מִפִּי מַר אַחֵי הַגָּאוֹן ז"ל בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַנִּזְ"ל. וְאַנְכִי מְצָאֵתִי רֶאֶזֶה לְדְּבָרֵיו מַמְש"כ הַגְּר"א ז"ל בְּבִיאורֵיו בַּר"ס צ"ח לְהוֹכִיחַ דְּחֶלְה (בְּצִירָה) בְּבִשְׁרָ הוּי מִיָּן בְּמִינוּ בְּטַעַם מְהָא דְּאָמְרִינָן בְּחוֹלִין צ"ט הַהוּא פְּלִגָּא דְּזִיתָא וְכו' וְאִי בְּטַעְמָא לֹא שְׁיִיף לְפִלוּגֵי בְּדַרְבְּנָן כֵּינֵן שְׁזַכְרָתִי טַעְמוֹ עַכ"ל הַרִי דַּס"ל בְּפִשְׁטוֹת דְּכָל שְׁזַכְרָתִי הַטְּעָם לֹא שְׁיִיף לְפִלוּגֵי בֵּין אִיסוּר דְּאוּרְיִיתָא לְאִיסוּר דְּרַבְּנָן וּפְשוּט דְּהָא סְבָרָא שְׁיִיף גַּם בְּחֶלְה חו"ל שְׁעִיָּקְרוּ דְּרַבְּנָן.

וא"כ בנפל החלה לתבשיל וליפא ס' יש להחמיר אף לכהן בימי טומאתו אבל לכהן טהור דאינו אלא מנהג בעלמא ואינו אלא חששא רחוקה מאוד דשמא יאכיל לזרים בנודאי אין להחמיר בזה ולכן אין מקום לדברי הט"ז בזה.

וגם בלא"ה לפי דעת הט"ז בעצמו דמסיק דלכי דברי הד"מ בשם הרשב"א שפיר בטיל ברוב אפי' לזרים הרי דס"ל בפשיטות דגם מין בשאינו מינו בטיל ברוב א"כ בנודאי תקשה דהיכי פתב להקשות על הב"ח במש"כ ד"מכר לכהן מהא דהמנהג שלא ליתן לכהן ונהרי התם מייירי בסלה בעינה והב"ח מייירי לאחר ביטול ברוב: וגם מה שתמה על הב"ח דלמה החמיר כ"כ למה לא נסמוך להקל ברוב וכמו שזכרתי לעיל בשם הד"מ עכ"ל הנה אותה תמיהה הו"ל לתמונה על הרב בהגה"ה בעצמו דלמה החמיר כ"כ דלזרים בעינן ק"א או בס' דהא פתב בעצמו בד"מ דבטיל ברוב אבל באמת לק"מ וכמש"כ לעיל: ונ"ל טעם החילוק שחילקו התוס' והרא"ש בין פהן טמא בטומאת הגוף לבין זרים לענין ביטול ברוב ולכאורה הרי שניהם בחלת א"י באיסור מיתה בידי שמים אבל באמת חילוק גדול יש ביניהם דהנה מבואר בתוספתא דתרומות פ' ו' וברמב"ם בפ' י"ט מה' סנהד' דזר שאכל תרומה בין תרומה טהורה ובין תרומה טמאה חייב מיתה אבל בכהן טמא שאכל תרומה או חלה טמאה אינו במיתה משום שמחולקת ועומדת [ובלח"מ ושאר נושאי פליו תמהו על הרמב"ם דמנ"ל לחלק בין זר לכהן טמא אבל במח"כ נעלם מעיניהם דברי התוספתא והירושלמי הנ"ל וכבר העיר עליהם כבוד מר אחי הגאון זצ"ל בהגהותיו על הרמב"ם ונדפס פעת בדפוס ווילנא] והנה כבר ידוע דחלת חו"ל טמאה משום ארץ העמים ושכיר חילקו בין זר לכהן טמא דכהן טמא שאוכל חלת חו"ל שאינו אלא בלאו אפי' באוכל חלת של א"י ולכן הקילו בו ע"י ביטול ברוב משא"כ בזר שהוא באיסור מיתה לא הקילו פן נ"ל: היצא לנו להלכה מכל מש"כ למעלה דלענין מוקף בתרומה גדולה לדעת הרמב"ם סגי שיהיה שתייהן לפניו וכן נראה מד' הרא"ש בה' חלה והטוש"ע בס"ס שכ"ה לענין חלה דאפי' בשתי עיסות א"צ לא צירוף פלי ולא נגיעה ומשמע דאפילו בחלת א"י ופשוט דה"ה לענין תרומה ואמנס דעת רש"י בעירובין ד' ל' ע"ב והתוס' בגיטין ד' ל' דצריך צירוף פלי גם גבי תרומה: ולענין תרומת מעשר הוא מחלוקת רש"י ותוס' בגיטין הנ"ל דלדעת התוס' גם בתרומת מעשר צריך צירוף פלי משום מוקף אף דאינו אלא מדרבנן דגזרו ביה משום תרומה גדולה ואמנם רש"י ס"ל דלא החמירו רבנן בתרומת מעשר רק אם אין שתייהן לפניו משום דחשו דשמא כבר נאבד או נשרף.

[ועוד יש בזה ב' שיטות אחרות ברמב"ם ובראב"ד בפ"ג מהל' תרומות הלכה כ' דדעת הרמב"ם שם דיש חילוק בין ת"ח לשאר אנשים ודעת הראב"ד דיש חילוק בין לוי לישראל] אבל במע"ש משמע דאף לדעת התוס' לא צריך צירוף פלי אף מדרבנן וראיה מהמשנה דמע"ש שהבאתי למעלה דעד שלא גפן תורם מאחד על הכל.

ולענין חלה החלה עצמה בשעת קריאת שם צריך שיהא מוקף ומחובר להעיסה וכמו דאיתא בברייתא דנדה דף ו' ופשוט שזה נוהג גם בחלת חו"ל וכ"כ להדיא בס' התרומה. ואמנס במפריש מעיסה אחת על חבירתה יש בזה ג' שיטות שיטת התוס' בנדה שם ובתוס' פסחים ד' מ"ז דצריך צירוף סל ונגיעה ומד' הסמ"ג משמע דסגי בצירוף פלי לחוד אבל דעת הרא"ש [וכ"כ הב"י שם דכ"ה דעת הרמב"ם והרשב"א] דא"צ אפילו צירוף פלי

ונהו במפריש מן העיסה אבל במפריש אחר האפיה נ"ל דהרא"ש והטוש"ע מודים דצריך ליתן פל המצות לתוך פלי אחד ויגעו ג"כ אהדדי וכ"ה המנהג.

וכי מפריש מעיסה על חבירתה נ"ל דצריך בכונן או לומר בפירוש דמפריש מעיסה זו על חבירתה וכן נ"ל גבי תרומה אף כששתייהן לפניו אף אם הם מונחים בשני זוויות הבית ורוצה להפריש על פל הפירות בנודאי צריך לפרש שמפריש גם על הפירות שמונחים בזוויות אחרת.

ולעגן אם מכונן שלא לפטור כל המצות שבעיסה זו רק המצות שהן אצלו נ"ל דמצי לכונן כן ויכול האחר להפריש ממצות שלו ואף שמעורב בו מצות מאותה עיסה שפבר נפטרו מקצת מצות ע"י הפרשה של חבירו ואפשר דאף אם הפריש סתם בנודאי אין כוונתו לפטור רק המצות שלו וכן כתוב בשו"ע וגם המקור חיים חזר בו והסכים ג"כ לזה אבל לכתחילה בנודאי ראוי להניח פל המצות בתוך פלי אחד ולהפריש על הכל: ולעגן מש"כ לעיל דאף לדעת הרמב"ם והרא"ש דמקף סגי בשתייהן לפניו מ"מ החלה שמפריש מהעיסה וכן בתרומה בעת שמפריש מן התבואה צריך הקפה ממש שיהא החלה והתרומה מחובר להעיסה או להעיסות שמפריש עליהן וכמו שמפירש בבבביתא דגדה ד' ו' דמקפת וקורא לה שם.

נ"ל דהטעם דכיון דעיקר דין מקף ילפינן מדכתיב והרמותס ממנו והרי במנחות ד' ע"ז ילפינן גבי לחמי תודה דצריך שיפריש מן המחובר מדכתיב והקריב ממנו מן המחובר פירש"י דבעינן שיהא פל החלות ביחד בשעת תרומה הרי דבעינן מקף שיהי' ביחד וסמוך ממש דאל"ה לא מקרי מחובר וא"כ גבי תרומה דכתיב נמי ממנו ג"כ בעי שיהא מן המחובר והתוס' שם כתבו בשם רש"י דמן המחובר היינו שיהו פולן בכלי אחד [ואינו ברש"י שלפנינו אף כן נמצא ברש"י כת"י שנדפס פעת בש"ס החדשים דפוס ראם] וכתבו על זה ונראה דא"צ אלא מקף בעלמא כמו ממנו דכתיב גבי תרומה.

ומדבריהם צ"ע דמנ"ל דגבי תרומה לא בעינן שיהא בעת הפרשה וקריאת שם בכלי אחד והלא באמת מרש"י עירובין ד' ל' שהבאתי לעיל מבואר להדיא דגם גבי תרומה בעינן צירוף פלי וכ"ה דעת התוס' בגיטין ד' ל' שהבאתי לעיל.

וגם מאי דכתבו אח"כ דבהקומץ רבה משמע כפי' הקונטרס דדרשינן גבי מנחה במנחות ד' כ"ד והרים ממנו בקומצו מן המחובר שלא יביא עשרון בשני פלים ויקמץ ואינו מוכן דמאי ראיה מהתם דאם מביא בשני פלים הרי חצי עשרון השני אין כאן לא נגיעה ולא צירוף פלי ולא מקרי מחובר כלל וע"כ צריך שיהי' בכלי אחד וגם בכלי אחד מסיק שם הש"ס דבעי ג"כ נגיעה אבל לעולם בתרומה אפשר דמקרי מחובר ע"י נגיעה לחודא ואף שאינו מונחין בכלי אחד ואפשר שזהו דמסקי התוס' שם דמיהו התם נמי בעי נגיעה וכו' וכוונתם בזה דאינו ראיה מהתם לדברי רש"י דבשני פלים גרע דליכא אפילו נגיעה: אבל עכ"פ שמעינן מהתם דתרומה נחלה בעינן שיהא נוגעין להפירות ולהעיסה בשעת הפרשה וקריאת שם דאל"ה לא מקרי מן המחובר.

ואגב שהזכרנו לעיל לדברי הרמ"א בהג"ה בס"י שכ"ג דחלה תערוכתה עד ק"א אם הוא במינה ושללא במינה ס' ראיתי להעיר בכאן על דברי הש"י שם בס"ק ז' ובנה"כ שם דעל

מש"כ הרמ"א שם דמהני שאלה לחכם ויתיר לו פנדר כתב על זה הש"ף שם וקא דבטיל בק"א ואינו נחשוב פדבר שיל"מ ולא בטיל אפי' באלף כמו בנדרים בסי"ב ס"ד דהקא בנדרים הקדש פיון דאינו מצנה לישאל עליהן אלא מדוחק פדלעיל סי' ר"ג לא הוי דשיל"מ עכ"ל וכ"כ שם בספרו נה"כ.

וכתבתי בצידו הנה דברי הש"ף והנה"כ אלו תמוהין מאוד דמאי ענין תרומה וחקלה להקדש דהו דאמרנו דאין נשאלין אלא מדוחק לא שינה רק בנדרים הקדש לגבוה בקדשי מזבח או בקדשי בה"ב דכתב נדרי לד' אשלים וכמו דאיתא ברמב"ם והובא בשו"ע בסי' ר"ג אבל בתרומה וחקלה לא מצינו פלל דאין נשאלין עליהן אלא מדוחק ובפרט דגבי תרומה וחקלה אין פאן שום הפסד לפנהיגים בנה דלאחר שישאל יחזור לטבלו ויצטרף להפריש תרומה וחקלה אחרת ואיזה איסור יהי שינה בנה.

ובאמת בש"ס בנדרים שהביא בש"ף שם מחלק בין תרומה לנדרים מטעם אחר משום דבנדרים מצנה לאתשולי אבל בתרומה אינו מצנה בשאלה. ופשוט דעיקר החילוק הוא בין תרומה לנדרים משום דעיקר דשיל"מ דלא בטיל היינו דההיתר יבוא ממילא כמו ביצה שנוקדה ביו"ט וחדש ומ"מ נדרים אף דההיתר אינו בא ממילא רק ע"י מעשה דשאלה מ"מ פיון דנדרים איסור עומדין לישאל דהא מצנה לאתשולי דהנודר פאלו בנה בקמה וכו' הוי כמו דההיתר יבוא ממילא דהא ונדאי יעשו מעשה דשאלה אבל תרומה אף שיכול לשאול מ"מ אינו עומד לישאל דמאיזה טעם ישאל על תרומתו ואיזו תועלת גיע לו מנה הא יחזור לטבלו ויהא צריף להפריש תרומה אחרת והלכך לא הוי דשיל"מ.

ולכן דברי הש"ף והנה"כ שהוצרך ליתן טעם על תרומה משום דאין נשאלין אלא מדוחק דמלבד דהדין אינו אמת דנדאי יכול לשאול על התרומה אף שלא מדוחק מוד אינו מוכן דמה הוצרך לזה הא בפשיטות הטעם משום דאינו עומד לישאל משום דאינו מצנה לאתשולי וכמו שאמר בש"ס ולכן דבריו צלע"ג: וגם דברי הרשב"א בתו"ה הארוך בית ד' שער הראשון [ובדפי הס' ד' ברלין הוא בדרף ק"נ] בענין זה תמוהים מאוד לפענ"ד שכ' שם דלא מקרי דשיל"מ רק דהמתיר עתיד לבוא בנדאי או שבידו להתירו על פל פנים וכו' ומסיים שם וכן פשהמתיר תלוי במעשה והמעשה תלוי בידו פגון טבל ומע"ש והקדש וחדש פל אלו הוי דבר שיש לו מתירין דטבל בידו לתקנו וכן במע"ש בידו לפדותו וכן הקדש יכול הוא לשאול דהקדש טעות אינו הקדש עכ"ל והנה הדבר מתמיה מאוד דהכי כתב דהקדש הוי דשיל"מ משום דיכול הוא לשאול והלא בתרומה נמי יכול לשאל ומ"מ פיון שאינו עומד לישאל לא הוי דשיל"מ כ"ש הקדש דאינו נשאלין אלא מדוחק דנדאי לא הוי דשיל"מ ולא דמי פלל לטבל דנדאי עומד ליתקנו וכן מע"ש חוץ לירושלים ע"כ עומד לפדיה אבל הקדש בנדאי אינו עומד לישאל רק להקריבו לקרבן ואם הוא קדשי בה"ב עומד להנתן לגזבר ואם דעת הרשב"א ז"ל דלא בעינו שיהא עומד לישאל רק דיכול להשאל א"כ תקשה מתרומה דבתרומה נמי יכול להשאל והא דבברייתא דנדרים הנופר בדברי ר"ש גם הקדש בכלל הדברים דהוי דבר שיל"מ פבר כתב הר"ן שם הטעם משום דיש להם היתר בפדיה וכ"כ הרא"ש שם והיינו משום דהם ז"ל מפרשי דר"ש מייירי בקדשי בה"ב דיש להם היתר בפדיה אבל ד' הרשב"א שכ' הטעם משום דיכול לשאול תמוה מאוד: וקצת ראיתי ליישב דברי הרשב"א דלא קשיא

מתרומה דתרומה שאני דלא שייך לקרותה דבר שיל"מ ע"י שאלה דהא אחר השאלה ג"כ אסורה לאכול משום טבל וא"כ מעולם לא הותר דאחר השאלה דיסתלק מינה איסור תרומה מ"מ תיגיל עליה איסור טבל ואף שיכול אח"כ להפריש מינה תרומה מ"מ מחוסר מעשה גדול דהפרישה ועוד דמה בקב דיוכל להפריש אח"כ לתקן הטבל מ"מ אותה תרומה שנתערבה לא יהיה לה היתר פלל דהא צריך להפריש עליה ממקום אחר דמהתערובת עצמו אינו יכול להפריש דשמה יפריש מהפטור על החיוב משא"כ בהקדש דאחר השאלה יהיה חולין גמורים פן יהיה נ"ל ליישב.

אבל אין זה תירוץ פלל דהא הש"ס דמחלק בין תרומה לנדרים משום דבתרומה לאו מצוה לאתשולי הרי דלא ס"ל להש"ס סברא זו דאל"כ בפשיטות הו"ל להש"ס לחלק דשאני נדרים דלאחר השאלה מותר לו לנודר לאכול משא"כ בתרומה דאף לאחר השאלה אסור משום טבל וע"כ דלא ס"ל להש"ס סברא זו וא"כ תמיהתי על הרשב"א ז"ל הוא פראי מוצק: ואכן לפי חומר הנושא נ"ל ליישב ד' הרשב"א בטוב טעם ודעת והוא בהקדש דלכאורה יש לתמוה דמאי הוצרך הרשב"א ז"ל להביא דין הקדש פלל והלא האידנא ליפא לא קדשי מזבח ולא קדשי בה"ב דהא ברייתא ערוכה שנינו בעו"ג ד' י"ג ובבכורות ד' נ' דאין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזה"ז והרשב"א בת"ה הוא פסקו ולא פרשן וילעגו מאי הוצרך להביא דין הקדש: אבל באמת קושיא חדא מתורצת בתבירתה דיש לומר דהרשב"א לא בא לתת טעם על הברייתא דנדרים דמשו"ה חשיב ר"ש להקדש בכלל הדברים שיל"מ משום דיכול לשאול עליו דוודאי טעמא דר"ש הוא כמש"כ הר"ן משום דעומד לפדיה אף בא לכתוב דין חדש שנוגע גם האידנא להלכה והוא שאם אינרע שאחד הקדיש והעריף בזה"ז ואח"כ נתערב החפץ שהקדיש באחרות לא בטיל משום דעומד לישאל דבזה"ז בונדאי מצוה לאתשולי פדי שלא יבוא לידי תקלה דהא אין לו תקנה בפדיה דא"כ יהיה חל קדושה על המעות ועדיין יבוא לידי תקלה דיהנו מן המעות לצרכו והא דבברייתא אמר דאם הקדיש בהמה תיעקר והיינו דכונסין אותה לכיפה ולא אמרינו דישאל עליו נ"ל דמייירי דהמקדיש ליתא קמן דהקדיש ואזיל לעלמא אבל אם המקדיש לפנינו בונדאי עדיף טפי לישאל לחכם דהא בכניסה לכיפה איפא צער בע"ח וגם איפא הפסד ממון ועפ"ז שפיר כתב הרשב"א דאם נתערב באחרות הוי דשיל"מ דבזה"ז מצוה לאתשולי כמו בנדרי איסור פן נ"ל ליישב ד' הרשב"א ז"ל.

וד' אל יציל מפי דבר אמת עד מאוד: וילעגו עיקר השאלה אם הקונים שלקחו חלות אפויזות פדי שיעור חלה יכולים ליקח חלה בברכה וגם אפילו הקונים פחות מפדי שיעור חלה יכולים ליקח חלה ולברך או שאין יכולין לברך אף עכ"פ צריכין להפריש בלא ברכה משום ספק פבר פתבתי למעלה שאין פדאי להכניס עצמינו בדבר שיש בו מחלוקת הראשונים והאחרונים ולכן טוב יותר לצוות להנחתומין שיפרישו בעצמן חלה מהעיסה כמו בחול והנשים לא יפרשו פלל: והנלע"ד פתבתי בעז"ה כ"ד ידידו הדו"ש ומברכו בברכת פהנים שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק וויילנא.

דרשה לבר מצוה סימן נז גרסינו בתוספתא פ"א דחגיגה ומייתי לה הש"ס בסופה וד' י"ב) בברייתא קטן היודע לנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית לשמור תפיליו אביו לוקח לו תפילין.

הינצא לנו מבריינתא הלזו דמצנת חיטף דתפילין שמחויב האב לחנך את בנו מתחיל משיודע הבן לשמור תפילין שלא ישן בהם ולא יפית בהם. וכן כתב הרב המחבר הב"י בשולחן הטוהר בסי' ל"ז סעיף ג' וז"ל קטן היודע לשמור תפילין בטרה שלא ישן בהם ולא יפית בהם חייב אביו לקנות לו תפילין ולחנכו עכ"ל ומשמע דאפילו הוא קטן כבר תשע או עשר שנים מ"מ אם אביו יודע בו שיכול לשמור התפילין בטרה מחויב לקנות לו תפילין ולחנכו: ואמנם רבינו הרמ"א ז"ל בעל המפה כתב על זה וי"א דהאי קטן דנוקא בן י"ג שנים ניום אחד [ונרשם דכ"ה בבעל העיטור] וכן נהגו ואין לשנות עכ"ל הרמ"א ז"ל ומשמע דהוא ז"ל מפרש דהא דתנא דהיודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין לא תליא כלל בחורפיה דקטן ובזהירותו כלל וכלל רק דהיודע לשמור תפילין מיקרי שנעשה בן י"ג שנה דאז מסתמא יודע לשמור תפילין וכל שהוא פחות מ"ג מסתמא אינו יודע לשמור תפילין ואף אם אינרע בן קטן שהוא חריף מאוד ונהיר לשמור תפילין אף שהוא פחות מ"ג מ"מ עדיין אינו מוטל על אביו לחנכו בתפילין עד שנעשה בן י"ג [והוסיף המג"א בשם ר"מ דקודם לכן אסור להניח ומה שגרשם ר"מ נ"ל דהוא ט"ס וצ"ל מ"מ והוא ר"ת מטה משה] והנה תמה הגרע"א ז"ל בהגהותיו שם על השו"ע על הי"א שכ' הרמ"א ז"ל דחינוף דתפילין אינו מתחיל רק מ"ג שנה ואילך דא"כ תמוה דהיכי חשיב לה בבריינתא בהדי הנך דחייב האב בחינוף בנו הא בתפילין פינון שאין מתחיל החינוף רק מן י"ג ואילך א"כ הא מחויב הבן להניח תפילין מצד עצמו מפת חזקה דרבא דאמר בנדה (דף מ"ו) דקטן שהגיע לכלל שנותיו או קטנה שהגיע לכלל שנותיה [דהיינו שנעשה הקטן י"ג שנים ניום אחד והקטנה י"ב שנה ניום אחד] הגיעו נמי לכלל סימנים והיינו שפונדאי הביאו ב' שערות ג"כ והוא גדול לכל דבריו ולא עוד דאפילו אם בדרקו אותו ולא מצאו בו ב' שערות אמרינן בגמ' שם דקיי"ל דחיישינן שמא נשרו אם קדש תוף זמן ובעל לאחר זמן בגוונא דאיפא ספיקא דאורייתא.

וא"כ פשוט לכאורה דה"ה לענין חיוב מצנת תפילין דהוי נמי ספיקא דאורייתא פונדאי מחויב בעצמו להניח תפילין מצד ספק שמא הביא ב' שערות ונשרו פן הקשה הגרע"א ז"ל. וכעין זה הקשה הגאון בעל פרי מגדים באשל אברהם בסי' ל"ז דכיון דהוא גדול ומחויב בתפילין מצד עצמו למה מחויב אביו לקנות לו תפילין דמ"נ אם אין לבן מעות ליקח פל ישראל מצונו להמציא לו מעות ליקח תפילין ומה מוטל על האב ליקח לו תפילין יותר מעל פל ישראל הא לאחר שנעשה גדול בטל מצנת חינוף מעל האב ואינו מוטל על האב שום חיוב יותר משאר אינשי דעלמא.

וא"כ אמאי חייב אביו לקנות לו תפילין פן הקשה הפמ"ג שם ומה שתירץ דמייירי בכו"נ י"ג שנה אף דלא הביא ב' שערות דעדיין קטן הוא והלכך מוטל על אביו לחנכו הנה תירוצו תמוה מאוד ונראה דנעלם ממונו פל הסוגיא דגמ' דנדה הנ"ל דאמרינן דאפילו בדרקו ולא אשפחו ב' שערות מ"מ חיישינן שמא נשרו בכל דבר הנוגע לאיסור תורה.

וא"כ פשוט דה"ה בכל דבר הנוגע למצוה של תורה ולכן תי' הפמ"ג תמוה מאוד: ואמנם הגרע"א ז"ל על הקושיא הנ"ל שני תירוצים. תירוץ האחד תירץ על פי דברי הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק נ"ט דאשפחו לכו תמצא דא"צ לחוש לשמא נשרו כגון בקטן שנמצאו בו שערות בעודו בן י"א או בן י"ב שנה דאינו אלא שומא בעלמא ולאחר שנעשה בן י"ג

שָׁנָה וּבְדָקוֹ אוֹתוֹ וְלֹא מִצָּאוּ בּוֹ ב' שְׁעָרוֹת כִּי אִם אוֹתָם הַשְּׁעָרוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ בְּעוֹדוֹ קָטָן דְּאִינוּ אֶלְא שׁוּמָא בְּעֵלְמָא דְּבַכָּה"ג וְנִדְּאִי לֹא חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא מְנַדּוּ ט ב' שְׁעָרוֹת לְאַחַר י"ג וְנִשְׂרוּ דַּא"כ לְמָה לֹא נִשְׂרוּ גַם הַשְּׁעָרוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ בְּעוֹדוֹ קָטָן דְּטָפִי הוּ"ל לְיַפּוּל הַשְּׁעָרוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת שׁוּמָא מִשְׁעָרוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת גְּדָלוֹת.

וּא"כ י"ל דְּגַם הַבְּרִייתָא וְהֶרְמ"א ו"ל מִיְיָרִי בַכָּה"ג דְּהָיָה בּוֹ שְׁעָרוֹת מִקּוֹדֵם וְלֹא נִשְׂרוּ דְּבַכָּה"ג לֹא חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא נִשְׂרוּ וְעַדִּיין קָטָן הוּא וְלָכוּ עַדִּיין אִינוּ מוּטָל חַיִּיב רַק עַל אָבִיו מִצַּד חִינּוּף: וְעוֹר תִּירֵץ דְּאֶפְשָׁר דִּי"ל דְּלֹא חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא נִשְׂרוּ רַק בְּמָקוֹם דְּנוֹגַע לְאִיסוּר תּוֹרָה בְּקוּם וְעֵשָׂה כְּמוֹ לְעַנְיָן מִיָּאוֹן וְכִיּוּצָא בּוֹ אֲבָל לְעַנְיָן תְּפִילִין דְּאִינוּ אֶלְא בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה לֹא חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא נִשְׂרוּ וְאֶמְרִינּוּ דְּעַדִּיין קָטָן הוּא וּפְטוֹר מִתְּפִילִין וְאִינוּ מוּטָל חַיִּיב רַק עַל אָבִיו מִצַּד חִינּוּף כֹּל זֶה הוּא מִד' הַגְּרַע"א ו"ל: וְאֶמְנָם לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמְנָה עַל הַגְּרַע"א ו"ל הוּא בְּעֵיקָר קוֹשְׁיָתוֹ וְהוּן עַל שְׁנֵי תִירוּצֵי.

הֵינָה בְּעֵיקָר קוֹשְׁיָתוֹ דְּהָא הוּא חַיִּיב מִצַּד עֲצָמוּ וּמֵאִי עַנְיָן לְחִינּוּף בְּכָאן תְּמוּהָ מְאוּד דְּהָאִיף נְעֵלָם מְמַנּוּ פִירֵשׁ"י וְתוֹס' בְּבִרְכוֹת (ד' כ') דְּעַל הָא דְתַנּוּ שֶׁם דְּקָטָן פְּטוֹר מִק"ש וּמִתְּפִילִין פִירֵשׁ"י אֶפְיָלוּ קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינּוּף פְּטוֹר מִשׁוּם דְּסַתָּם קָטָן אִינוּ יוֹדֵעַ לְשִׁמּוֹר גּוֹפּוֹ שְׁלֹא יִפִּיחַ בָּהֶן וְכִבֵּר תְּמָהוּ עֲלֵיו הַתוֹס' שֶׁם דְּהָאִיף יִפְרַגְס רִש"י לְהַבְּרִייתָא דְּסוֹפָה הַנ"ל דְּתַנּוּ דְּהַיּוֹדֵעַ לְשִׁמּוֹר תְּפִילֵי אָבִיו לּוֹקֵחַ לוֹ תְּפִילִין הָרִי דְּאִיכָּא מִצְוֹת חִינּוּף גַּם בְּתְּפִילִין וְלָכוּן דְּחוּ פִירֵשׁ"י שֶׁם וּפִירְשׁוּ דְּהַמְתַּנִּי מִיְיָרִי בְּקָטָן שְׁלֹא הִגִּיעַ לְחִינּוּף וּא"כ קוֹשְׁיַת הַגְּרַע"א עַל הֶרְמ"א ו"ל הוּא קוֹשְׁיַת הַתוֹס' עַל פִירֵשׁ"י וְכִמוֹ שֶׁיִּתְיַשֵּׁב הַקּוֹשְׁיָא עַל רִש"י מִהַבְּרִייתָא הַלְזוּ יִתְיַשֵּׁב ג"כ קוֹשְׁיַת הַגְּרַע"א עַל הֶרְמ"א.

וְעַל דְּבַר תִּירוּצוֹ הֶרְאִישׁוֹן שְׁתֵּי דְּמִשְׁפַּחַת לְכִי תִמְצָא שְׁלֹא חִיְיָשִׁינּוּ לְשְׁמָא נִשְׂרוּ כְּגוֹן דְּהָיוּ בּוֹ שְׁעָרוֹת מִקּוֹדֵם וְלֹא נִשְׂרוּ הֵינָה מִהַסּוּגָיָא דִּיבְמוֹת (ד' י"ב) יֵשׁ סְתִירָה עַל סְבָרָא זוֹ דְּהֵינָה הַש"ס מְקַשָּׁה שֶׁם עַל הָא דְתַנּוּ שֶׁם דְּקָטָנָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹ בְּמוֹף שְׁמָא תַתְּעַבְרַר וְשְׁמָא תְּמוּת וּמִשְׁמַע דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ נְמִי דְּמַעְבְּרָה וְלֹא מִתָּה א"כ מְצִינּוּ חֻמּוֹתוֹ מְמַאֲנַת וְהִיכִי תַנּוּ בְּמַתְנִי דַּא"א יְכוּל לִזְמַר בְּחֻמּוֹתוֹ דְּנִמְצָאוּ אֵיילוֹנִית אוֹ שְׁמִיָּאנוּ וּמִתְרַץ שֶׁם הַש"ס בְּתֵי הַשְּׁלִישִׁי דְּרַב זְבִיד אָמַר דְּאִין בְּנִים בְּלֹא סִימְנִים וְהַלְפָּה אִם יִלְדָה וְלֹא מִתָּה נִחְשָׁבַת כְּגִדּוּלָה ע"י הַסִּימְנִים וְאִיף דְּהִיא עַדִּיין קָטָנָה קוֹדֵם שְׁנַת י"ב מ"מ מוֹעִיל הַסִּימְנִים לְעֵשׂוֹתָהּ גְּדוּלָה דְּסִבְרָ דְּתוֹף הַזְּמַן פְּלִאֲסַר הַזְּמַן וּמִקְשִׁינּוּ וְנִבְדָּק וּמִתְרַצִּינּוּ דְּחוּשְׁשִׁין שְׁמָא נִשְׂרוּ וְאֶפְיָלוּ לְמ"ד דְּלֹא חִיְיָשִׁינּוּ לְשְׁמָא נִשְׂרוּ מ"מ הֶכָּא מִחֻמַּת צְעַר לִידָה שְׁכִיחַ טָפִי דְּנוֹשְׂרִין הַסִּימְנִים וְהַלְפָּה בַכָּה"ג לִד"ה חִיְיָשִׁינּוּ שְׁמָא נִשְׂרוּ וְאִיסוּרָה לְמָאן וּלְפִיכָּה שְׁפִיר תַנּוּ בְּמַתְנִי דְּלֹא מִשְׁכַּח"ל דְּחֻמּוֹתוֹ תִּהְיֶה מְמַאֲנַת ע"כ מִסּוּגָיַת הַש"ס דְּלִשְׁמָ.

וְאִם נִימָא כְּסִבְרַת הַב"ש דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ לְכִי תִמְצָא דְּלֹא חִיְיָשִׁינּוּ לְשְׁמָא נִשְׂרוּ כְּגוֹן שְׁנוּלִד בְּהַ שְׁעָרוֹת מִקּוֹדֵם זְמַן גְּדָלוֹת וְאוֹתָם הַשְּׁעָרוֹת לֹא נִשְׂרוּ דְּמִזָּה הַנִּי הוֹכְחָה דְּלֹא נוֹלֵד בְּהַ שְׁעָרוֹת לְאַחַר זְמַן גְּדָלוֹת א"כ הֶדְרָא קוֹשְׁיָא לְדוֹנְכְּתָא דְּמ"מ מִשְׁכַּח"ל חֻמּוֹתוֹ מְמַאֲנַת כְּגוֹן בְּנוּלֵד בְּהַ שְׁעָרוֹת בְּשְׁנַת י"א וְעַדִּיין הֵם בְּהַ גַּם לְאַחַר הַלִּידָה וּא"כ בַכָּה"ג הָא אִין צְרִיף לְחוּשׁ דְּשְׁמָא נוֹלֵד בְּהַ סִימְנִים בְּשְׁנַת הִי"ב דַּא"כ הוּ"ל לְהִיּוֹת גַּם עֵתָה דְּלֹא שְׁיִיף לִזְמַר דְּשְׁמָא נִשְׂרוּ מִחֻמַּת צְעַר לִידָה דַּא"כ לְמָה לֹא נִשְׂרוּ גַם הַשְּׁעָרוֹת שְׁנוּלִדוּ בְּהַ בְּשְׁנַת י"א

אלא ונדאי דליתא לסברא זו שכ' הב"ש דאף דאומן השערות לא נשרו מ"מ השערות דגדלות יש לומר דנשרו.

וא"כ בטל התרוץ הראשון של הגרע"א ו"ל: וגם על תרוץ השני שלו שכ' דאפשר דלענן חיוב מ"ע לא חיישינו לשמא נשרו יש לתמוה דנראה דנעלם ממנו משנה ערוכה דפ"ה דאבות דתנו שם בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה בן שלש עשרה למצות ומשמע דמי שנעשה בן שלש עשרה שנה מחויב בכל המצות מיד ואין משגיחין כלל אם יש לו ב' שערות או לא ומשמע דאפילו אם בדרקו ולא הביא ב' שערות מ"מ מחויב בכל המצות דחיישינו שמא נשרו ודומיא דאינה דקחשיב בן ה' למקרא וכן עשר למשנה דלא תליא במידי אחריו רק בשנים לבד.

וכן משמע להדיא מפירש"י שם על אבות שכ' שם דשיערו חכמים הבאת ב' שערות בי"ג שנה לפיכך מכניסין אותו לקנים מצות ומאותו זמן ואילך מסתמא מחזיקינו ליה בשתי שערות פדין רוב תינוקות וכו' עכ"ל [ומש"כ שם אח"כ אבל היכא דידעינו ליה בבירור דאפתי לא אייתי ב' שערות אינו נזקק למצות מה"ת אלא בחינוך בעלמא מדרבנן נראה דהיינו למ"ד דלא חיישינו שמא נשרו אבל למ"ד דחיישינו שמא נשרו לא שייך כלל דידעינו ליה בבירור דהיכא ידעינו בבירור דלא אייתי ב' שערות דדילמא אייתי ב' שערות רק דנשרו אח"כ אלא הדבר פשוט דרש"י מייירי למ"ד דלא חיישינו שמא נשרו ואדרבה מפשטות לשון המשנה משמע דחייב בכל המצות מיד מה"ת משום דחיישינו שמא נשרו וליכא למימר דמייירי לענן חינוך דרבנן דהא חינוך דרבנן לא תליא בשנים דכל קטן היודע להתעטר חייב בציצית וכן היודע לנענע חייב בלולב]: צריף להבין לפי מש"כ המהרש"ל לביש"ש בב"ק בפ' מרובה ועוד דסעודת בר מצוה שעושים האשפנזים אין לה סעודת מצוה גדולה מזו ושמה יוכיח עליה ועושים שמחה ונותנים למקום שבח והודאה שזכה הנער להיות בר מצוה וגדול המצוה ועושה וראיה מרב יוסף דאמר דמאן דאמר לי דאין הלכה כר"י דסומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן משום דאמר ר"ח דגדול המצוה ועושה יותר משאינו מצוה ועושה והלכך כל קטן שנעשה בן י"ג שנעשה אז מצוה ועושה מה"ת צריף לעשות יו"ט ולשמח כ"כ המהרש"ל שם ולכאורה תימה דהא תינח להנער בעצמו אם יש לו מעות משלו צריף לעשות יום משתה ושמחה משום שנעשה בו ביום מצוה ועושה.

אבל מה שהמנהג שהאב עושה אותו היום יום משתה ושמחה הוא תמוה דלשמחה לאב מה זו עושה דהא אדרבה עד היום הי' מוטל עליו מצות חינוך מדרבנן שמחויב כל אב לחנך את בנו בציצית ובסופה ובלולב ומחויב ללמדו תורה וק"ש ועכשיו שנעשה בנו בר מצוה נפטר האב מכל וכל וא"כ לשמחה לאב מה זו עושה הלא השמחה אנו אלא להבין אבל לא להאב: ואין לומר דהשמחה לאב הוא מה שזכה לסיים היום מצות חינוך דהיום סיים מצות חינוך המוטל עליו וכמו שעשו יום ט"ו באב יום משתה ושמחה משום שבו ביום פסקו לחתוך עצים למערכה ומזה הטעם עושים סעודה פשמסיימין מסכת וכמש"כ המהרש"ל לביש"ש שם דהא ליתא כלל דא"כ האף יוצאין האב והבן בסעודה אחת דהא קיי"ל דאין מערבין שמחה בשמחה דהא שמחת הבן הוא בשביל שנעשה מצוה ועושה ושמחת האב משום דזכה לסיים מצות חינוך והם ב' שמחות נפרדות וקיי"ל

דאין מערבין שמחה בשמחה והלכה אין נושאים נשים ברגל משום דאין מערבין שמחה בשמחה והיה צריך לחלק השמחה דהאב היה צריך לעשות סעודה ביום שלפני יום הגדלות שבו ביום מסיים המצוה והבן צריך לעשות סעודה למחר ביום שנעשה בר מצוה.

והדבר תמוה מאוד לכאורה: ועוד אני עומד בתקומה רבתי על נוסח הברכה שתקנו חז"ל לברך את האב בשעת מילת הבן כשם שנקנס לברית פן יפגס לתורה ולחופה ולמעשים טובים שפבר העיר האבודרהם והובא בב"י יו"ד סי' רס"ה דהיכי מקדמינו חופה קודם למעשים טובים הא מעשים טובים קדמי לחופה דמעש"ט הוא מבו"ג וחרה הוא בשנת י"ח ותירץ דמעיקרא מברכינן לאב על המצות שמוטל עליו דהיינו לתורה ולחופה ואח"כ מברכינן להבן בעצמו שיזפה להיות בן י"ג שאז יתחייב בכל המצות שבתורה מפח חזקה דרבא ואינו ברכה לאב דאדרבה האב פבר נפטר ממנו דכיון שנעשה בר מצוה בטל מן האב כל מצות חינוך רק הוא ברכה לבן שיזפה להיות גדול ויתחייב במעשים טובים פן תירץ האבודרהם: ואמנם תימה גדולה דתירוצו לא יתכן רק לפי גירסא דילן בגמרא דשבת נדף קל"ז) דאיתא שם כשם שנקנס לברית פן יפגס לתורה ולחופה ולמעשים טובים דלפי גירסא זו שפיר יש לפרש דהא דאמר ולמעשים טובים הוא ברכה לבן ולא להאב אבל לפי גירסת רב אלפס ז"ל דגרס בפרייתא כשם שהכנסתו לברית פן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעש"ט.

וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מילה ואם היה שם עומדין אומרים כשם שהכנסתו לברית פן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעש"ט וכ"ה הגירסא בטור ובשו"ע בסי' רס"ה ולפי גרסא זו משמע להדיא דמברכינן להאב שיכניסהו למעש"ט.

וא"כ תמוה טובא דמלבד דקשה מה שהקשה האבודרהם דהיכי מקדמינו חופה למעש"ט אף קושיא זו יש ליישב בפשיטות ע"פ הברייתא דסנהדרין (ד' ע"ו) דתניא שם דהמשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקו (והיינו קודם שנת הי"ג בזכר וקודם שנת הי"ב בנקבה) עליו הפתוב אומר וידעת כי שלום אהלה וגו'.

וא"כ אדרבה מצוה על האב להשיא את בנו קודם זמן גדלות והא דתנו בן י"ח לחופה היינו אם הבן הוא משיא את עצמו אבל על האב מוטל להשיא את בנו קודם זמן גדלות ואמנם ביותר תמוה דמאי שייהו ברכה להאב שיכניס אותו למעש"ט דאדרבה פשגדל ונעשה בר מצוה נפטר האב מכל מצות חינוך ונפטר מהבן לגמרי ורק דהבן הוא נכנס בעצמו למעש"ט פשנעשה בן י"ג ולא שייהו ברכה זו רק להבן אבל לא להאב: וליישוב כל הקושיות הנ"ל נקדים ברייתא אחת השנויה בנזיר (דף כ"ט ע"ב) דתניא שם עד מתי מדיר את בנו בנזיר עד שיביא ב' שערות דברי רבי ר"י בר"י אומר עד שיגיע לעונת נדרים [דהיינו עד שנת י"ב שנה ויום אחד שאז נדריו נבדקין] ומסקינן דכו"ע ס"ל דהא דהאב יכול להדיר את בנו בנזיר אינו אלא מדרבנן כדי לחנכו במצות ודכו"ע ס"ל דמנפלא סמוך לאיש הוא דרבנן ובהא פליגי דרבי סבר דאמי חינוך דרבנן ודחי למנפלא סמוך לאיש דרבנן ורב"י סבר לא אמי חינוך דרבנן ודחי מנפלא סמוך לאיש עד כאן לשון הגמ' שם.

והנה לכאורה תיממה דנהי דרבי סבר דחינוף דרבנן מדחה למנפלא סמוף לאיש דרבנן מ"מ היכי אמר רבי ד יכול להדירו עד שביאי ב' שערות ומשמע דאף לאחר שנעשה בן י"ג מ"מ כל פמה דלא חזינו שהביא ב' שערות יכול להדירו בנזיר ואמאי הא קי"ל דחזקה דכל שהגיע לכלל שנים הגיע לכלל סימנים ואפילו אם בדיקו אותו ולא מצאו בו ב' שערות חזינו שמה שראו וא"כ הוי ספיקא דרבנן אם עדיין מחויב במצנת חינוף או לא דשמה הביא ב' שערות ונשרו וכל ספיקא דרבנן קי"ל דלקולא אזלינן ופטור וא"כ האיה יכול להדירו בנזיר וכל על הפן נורות מדרבנן פינו דמן הדין נפטר הוא ממצנת חינוף לאחר שנעשה בן י"ג האיה יכול להטיל עליו נזירות ויהי הפן מחויב לנהוג נזירות מדרבנן הא הוי פהטיל נזירות על בן של אחר דנודאי אינו חל נזירות: ואכן לתרץ זה נאמר דמזה ראיה לדעת הצ"ח בברכות (דף כ') דהא דספיקא דרבנן לקולא חזינו בספק איסור ולית לי חזקת איסור אבל בספק דאית לי חזקת חיוב פגון דאכל כזית וספק אם בירך בהמ"ז או לא חייב לחזור ולברך מספק משום דאית לי חזקת חיוב [והא בספק שיקרא ק"ש דאינו חוזר וקורא למ"ד דק"ש דרבנן ק"ש שאני דלמ"ד דהוא מדרבנן היא מצוה דרבנן לכל העולם אבל במצוה דהיא דאורייתא פגון בבהמ"ז אם אכל פדי שביעה והלכה אפילו אם לא אכל רק כזית דאינו חייב אלא מדרבנן מ"מ פינו דאיכא חזקת חיוב לא אמרינן ספיקא לקולא] והלכה בנד"ד נמי פינו דעד הנה הנה להאב חזקת חיוב לחנף את בנו במצות ולאחר י"ג חל ספק אם נפטר מחינוף או לא מספיקא אין לפוטרו דמעמידין האב בחזקת חיוב ואמרינן דעדיין לא הביא ב' שערות והלכה שפיר יכול להדיר עד שביאי ב' שערות מאחר דעיקר מצנת נזירות הוא דאורייתא וגם יש לו לאב חזקת חיוב מדרבנן מעמידין הדבר על חזקתו: ומעתה יש לנו תירוץ מרנח על קושיות התוס' על רש"י וקושיות הגרע"א ו"ל על הרמ"א שהקשו דמאחר שחייב הפן מה"ת לא שיהי בתפילין מצנת חינוף על האב הא משנעשה בן י"ג בטל מעליו מצנת חינוף דרבנן דהא הוי ספיקא דרבנן אכן להנ"ל ניחא מאחר שנשארו עליו מצנת חינוף מדרבנן בדברים שיש עליו חזקת חיוב מקודם ממילא חל עליו נמי חינוף מצנת תפילין מספק ואף דבתפילין ליכא חזקת חיוב [נדומה לזה מבואר בפוסקים ובצל"ח ברכות דבספק אם בירך בהמ"ז או לא צריך לחזור גם על ברפת הטוב והמטיב פינו שמוטל עליו הברכות שחייבן מה"ת מחויב נמי לברך ברפת הטוב והמטיב ואף דלגבי ברפת הטוב והמטיב הוי ספיקא דרבנן מ"מ פינו שחוזר על דאורייתא חוזר נמי על דרבנן: ועוד י"ל טעם דחייב גם האב במצות תפילין ע"פ דברי הצ"ח בברכות (דף י"ט) שהעלה שם דבמצוה דלאחרים הוי מה"ת גם לגבירא דאין עליו רק חיוב דרבנן מ"מ חייב גם בספק ואף בדבר שאין לו חזקת חיוב פגון בספק אכל וספק לא אכל ובזה ישב בהא דלא אמרינן דנ"מ אם נשים חייבות בברכת המזון מה"ת או לא דנ"מ לענין ספק ע"ש.

וא"כ בתפילין נמי פינו דעיקר חיוב תפילין לגדולים הוא מה"ת וחייב מספיקא והלכה גם במצנת חינוף שיש על האב דאינו אלא מדרבנן מ"מ ג"כ חייב אף בגנונא דאיכא ספיקא [ומעתה נסתלק קושיות התוס' על רש"י וקושיות הגרע"א על הרמ"א דנודאי דתיקף שנעשה בר מצוה חל על שניהם על האב והפן חיוב חדש דהיינו על הפן חל חיוב על כל המצות שבתורה לעשותם דשמה הביא סימנים ונשרו ועל האב חל חיוב חדש לחנכו בתפילין משום דמעיקרא לא הי' יכול לשמור תפילין אבל משנעשה בן י"ג בנודאי יודע

לשמור תפילין וְחַל עָלָיו מִצְוַת חִינוּךְ מִסְפִּיקָא שְׁמָא עֲדִינן לֹא הֵבִיא ב' שְׁעָרוֹת: וּבְזֶה נִיחָא נְמִי מַה שֶׁהִמְנִיחָה הוּא שְׁהָאָב עוֹשֶׂה סְעוּדָה בְּיוֹם שְׁנַעֲשֶׂה בְּנוּ בֶן י"ג וְהֵינּוּ מְשׁוּם שְׁאָז נַעֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם הָאָב וְהִבְנוּ מְצֻוּנִים וְעוֹשִׂים הֵבְנוּ נַעֲשֶׂה מְצֻוּנָה וְעוֹשֶׂה עַל כָּל הַמְצֻוֹת שְׁבַתוֹרָה וְהָאָב נַעֲשֶׂה מְצֻוּנָה וְעוֹשֶׂה עַל מְצֻוֹת חִינוּךְ דְּתַפִּילִין שְׁנַתְחַיֵּיב בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְחַנְכּוֹ בְּתַפִּילִין וְהַלְכָּה יוֹצֵאִין שְׁנֵיהֶם בְּסְעוּדָה אַחַת דְּאִין כָּאִין אִין מְעַרְבִין שְׁמַחָה בְּשְׁמַחָה דְּהַכֵּל שְׁמַחָה אַחַת הוּא לְהָאָב וְלַהֲבֵנוּ: וּבְזֶה נִיחָא נְמִי גִיְרָסַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהַטּוֹש"ע דְּגָרְסִי דְּמַבְרַכִּין לְהָאָב שְׁיַכְנִיסוּ לְמַעַש"ט וְהֵינּוּ שְׁמַבְרַכִּין לְהָאָב שְׁיַזְכֶּה לְגַדְלוֹ לְבַר מְצֻוָה שְׁאָז חָל עָלָיו חַיִּיב לְחַנְכּוֹ בְּמְצֻוֹת תַּפִּילִין שְׁהִיא מְבִיאָה לְיָדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים וְכִדְאָמְרִינן בְּנוֹסַח שְׁאוּמְרִים קוֹדֵם הַנְּחַת תַּפִּילִין וְצֻוּנוּ לְהַנִּיחַ עַל הַיָּד לְשַׁעֲבַד בְּזֶה תְּאֻנֹת וּמַחְשָׁבוֹת לְבָנוּ לְעַבּוּדְתוֹ יְתַבְרַךְ שְׁמוֹ וְעַל הָרֹאשׁ כְּנֶגֶד הַמּוֹחַ שְׁהַנְּשַׁמָּה שְׁבַמּוֹחֵי עִם שְׁאָר חוּשֵׁי וְכוּחֹתֵי כּוֹלָם יִהְיוּ מְשׁוֹעֲבָדִים לְעַבּוּדְתוֹ ית"ש וְהָרִי עַל יְדֵי מַטַּת תַּפִּילִין שְׁמַקְנִים הֵבְנוּ גוֹרֵם שַׁע"י זֶה יִשְׁעַבְדָּ לְבוֹ וְכָל כּוֹחוֹתָיו לְעַבּוּדְתוֹ ית"ש וְכָל מַעֲשָׂיו יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם וְנִמְצָא שַׁע"י שְׁמַחְנֵה בְּנוֹ לְמַטָּה תַּפִּילִין הוּא מְזַכֶּה לְעַשׂוֹת מַעַש"ט וְשִׁפִּיר מְבַרְכִין לְהָאָב שְׁיַזְכֶּה לְהַכְנִיסוֹ לְמַעַש"ט וְהֵינּוּ ע"י שְׁמַחְנֵה בְּנוֹ לְמְצֻוֹת תַּפִּילִין: וְאָמְנָם כָּל זֶה לְרַבֵּי דַס"ל דְּיָכוֹל לְהַדִּירוֹ עַד שְׁיָבִיא ב' שְׁעָרוֹת בְּבִירוֹר אֲבָל לר"י ב"ר יְהוּדָא דְסַבְרָא דְלֹא יָכוֹל לְהַדִּירוֹ רַק עַד שְׁיַגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים מְשׁוּם דְּסַבְרָא דְּמְצֻוֹת חִינוּךְ דְּרַבְנָן לֹא מְצִי מְדַחֵי לְמוֹפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ דְּרַבְנָן.

וְלִכְאוּרָה דְּלָמָּה אֵינּוּ מְדַחֵה הָא שְׁנֵיהֶם דְּרַבְנָן וּמְצֻוֹת חִינוּךְ קִדְמוּ לְמְצֻוֹת מוֹפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ וְע"כ צ"ל דַס"ל לר"י בר"י ולא הטילו חַכְמִים בְּמְצֻוֹת חִינוּךְ רַק בְּמַקְנָה דְּהֵבְנוּ בְּעַצְמוֹ אִין לֹא שׁוּם חַיִּיב בְּעַצְמוֹ וְחָשׂוּ דְּדִילְמָא יִרְגִּיל עַצְמוֹ בְּעַבְדֵירוֹת וְגַם כִּי יִגְדִּיל לֹא יְסוּר מְדַרְכּוֹ הָרַעָה וְכ"ש כִּי יִהְיֶה רִיב מְפָל מְצֻוָה וְלַעוֹלָם לֹא יִרְצָה לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מְצֻוֹת גַּם כִּי יִזְקִין וְיִגְדִּיל וְלִכֵּן הִטִּילוּ מְצֻוֹת חִינוּךְ עַל הָאָב וְכֵן לְעַנְן נְזִירוֹת אִם רּוֹאָה בְּבִין דְּדַרְכּוֹ לְמַשְׁנֵה אַחַר הֵינן וְהַטְּוִמָאָה תִּקְנוּ חַז"ל שְׁיִהְיֶה מְדִיר אֵת בְּנוֹ בְּנִזְרִי כְּדֵי לְהַזִּירוֹ וְלְהַפְרִישׁוֹ מֵינן וּמְפָל דְּבַר טוֹמָאָה וְהַלְכָּה ס"ל לר"י בר"י דְּכָל זֶה קוֹדֵם שְׁהַגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים אֲבָל אִם הִגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים פִּינֵן דְּיָכוֹל הֵבְנוּ לְהַדִּיר בְּעַצְמוֹ תּוֹ לֹא הִטִּילוּ חַכְמִים עַל הָאָב לְחַנְכּוֹ בְּזֶה דְּהָא יֵשׁ לוֹ תַּקְנָה לְעַצְמוֹ: וּמִמִּילָא אִם הִגִּיעַ לִי"ג שָׁנָה דְּמַחְוִיב בְּעַצְמוֹ לְקַנֵּים כָּל הַמְצֻוֹת מַעֲתָה תּוֹ לִיכָּא חַיִּיב עַל הָאָב לְחַנְכּוֹ בְּמְצֻוֹת וְהַלְכָּה לֹא שְׁיִיךְ לר"י בַר"י חִינוּךְ בְּתַפִּילִין לְאַחַר שְׁנַעֲשֶׂה בֶן י"ג וְהַלְכָּה לְדִידֵיהּ חַיִּיב חִינוּךְ דְּתַפִּילִין הוּא קוֹדֵם שְׁיַעֲשֶׂה בֶן י"ג וְלִפִּי"ז מַחְלוֹקֶת רַש"י וְתוֹס' וְכֵן מַחְלוֹקֶת הַמַּחְבֵּר וְהַרְמַב"א תְּלִיא בְּפְלוּגְתָא דְּרַבֵּי וְר"י בַר"י: וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לִיִּישָׁב מַה דְּאִיתָא בְּמַדְרַשׁ פ' תּוֹלְדוֹת דְּהָאָב בְּיוֹם שְׁנַעֲשֶׂה בְּנוֹ בַר מְצֻוָה צָרִיךְ לְבַרְךְ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת בְּרוּךְ שְׁפָטְרָנִי מְעוֹנָשׁוֹ שְׁל זֶה וְאָכֵן בְּש"ס בְּבָלִי וִירוּשְׁלַמִּי לֹא הֵוֹזְכַר דְּבַר זֶה כָּלֵל וְגַם הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהַרְא"ש ז"ל וְהַרְבַּ ב"י בְּש"ו"ע לֹא הֵבִיאוּ לַד' הַמְדַרְשׁ הַנֶּ"ל לְהַלְכָה רַק הַרְמַב"א ז"ל בְּסִי' רַכ"ה הֵבִיאוּ לְהַלְכָה וְנִרְשַׁם מְהָרִי"ל בְּשֵׁם מְרַדְכֵי וּמְדַרְשׁ רַבָּה בַפ' תּוֹלְדוֹת וְנ"ל דְּהַמְדַרְשׁ אֲזִיל בְּשֵׁיטַת ר"י בַר"י דְּכָל שְׁהַגִּיעַ הֵבְנוּ לְכָלֵל שְׁנֵים תּוֹ אֵינּוּ מוּטָל עַל הָאָב מְצֻוֹת חִינוּךְ כָּלֵל וְהַלְכָּה עַד הֵנָּה אִם לֹא חִינוּךְ בְּנוֹ בְּמְצֻוֹת הֵנָּה הָאָב נַעֲנֵשׁ עַל יְדוֹ אֲבָל עַתָּה שְׁנַפְטָר מְצֻוֹת חִינוּךְ נְפִטָר מְעוֹנָשׁ וְלִכֵּן שְׁפִיר מְבַרְךְ בְּרַכָּה זוֹ אֲבָל בְּש"ס דִּילָן דְּלֹא הוּבָא זֶה וְכֵן כָּל הַפּוֹסְקִים ז"ל הַנֶּ"ל דְּלֹא הֵבִיאוּ לַד' הַמְדַרְשׁ הַנֶּ"ל אֲזִיל בְּשֵׁיטַת רַבֵּי דְּמְצֻוֹת חִינוּךְ שְׁיִיךְ גַּם לְאַחַר י"ג שְׁנֵים

כל זמן דלא ידעינן בבירור שהביא ב' שערות ובפרט חינוך דמצנות תפילין מתחילין דווקא אחר י"ג שנים לא שנייה פלל דהאב יברך ברכה זו.

[וד' הרמב"ם ז"ל שלא הביא ברכה זו בנודאי נחא דלשיטתו אגיל דפסק בפ"ב מה' נזירות פרבי ד יכול להדירו עד שיגדיל ויעשה איש עכ"ל הרמב"ם ז"ל ופשוט מה שהוסיף ויעשה איש פונתו שיביא ב' שערות ג"כ שאז נעשה איש גמור מה"ת] ממילא עדיין איפא מצנות חינוך גם בגדול כל זמן דלא הביא ב' שערות בבירור: ובה נעמוד על פונת ב' הגירסאות דגמ' דילן בשבת (דף קלז) דהעומדין שם אומרים פשם שנקנס לברית פן יכנס לתורה ולחנפה ולמעש"ט ומשמע דאין אומרים הברכה בכינוי לאב ואכן בר"ף וברמב"ם ובטוש"ע איתא נוסח הברכה בכינוי לאב פשם שהכנסתו וכו' ג"כ בהא פליגי דנוסח דילן בשבת הוא פדעת ר"י בר"י דלאחר שהגדיל בטל מצנות חינוך מהאב ולא שנייה לברך להאב להכניסו למעש"ט דהא האב אינו מכניסו רק הוא נכנס בעצמו למעש"ט פשעשה פן י"ג ולכן אומרים סתם שיכנס למעש"ט והוא ברכה להבן אבל הר"ף ורמב"ם לשיטתיהו אזלי דלא הביאו לד' המדרש.

וע"כ דס"ל פרבי ובפרט הרמב"ם ז"ל בעצמו דפסק בהדיא פרבי] דמצנות חינוך דאב נמשך גם לאחר שיגדיל עד שיביא ב' שערות והלכה שנייה שפיר לברך להאב שיכניסהו למעש"ט והיינו שיכנסהו למצנות תפילין פשעשה פן י"ג שע"י זה יכניסהו לכל מעשים טובים שבתורה דמצנות תפילין גורם לקיים כל התורה פולה וכמו שכ' בתורה והיה לאות על ידכה וגו' למען תהיה תורת ד' בפיך.

[ואכן לפי ה"ל יש לתמוה הפלא ופלא פליאה נשגבה לא אוכל לה על רבינו הרמ"א ז"ל שהביא דעת בעה"ט דחייב מצות תפילין אינו מתחיל רק לאחר שיהיה י"ג שנה וע"כ צ"ל דהא דתניא בברייתא דהוא מצד חינוך על האב היינו משום דס"ל פרבי דמצנות חינוך נמשך עד הבאת שתי שערות ואף דהבן נתייב תיכף משהגיע לשנת י"ג מפח חזקה דרבא ואפינו אם בדרקו ולא אשפחו משום דחוששין שמא נשרו וכמו דמשמע פשוט המשנה דאבות דבן שלש עשרה למצות מ"מ גם האב חייב מצד חינוך עד שידעינן שהביא שתי שערות ונ"מ דאם אין לו לבן מעות לקנות תפילין מחנויב האב לקנות משלו וזה דלא הוזכר חייב חינוך לאחר י"ג רק לענין תפילין ונזירות דגבי תפילין אם אין לו מעות לבן ליקח תפילין ולגבי נזירות נמי אם רואה להבן דנוטה אחר התאנה והבן בעצמו אינו רוצה להדיר עצמו בנזירות אז מצנה על האב להדירו בנזירות כדי שימשוך עצמו מן התאות דפשיט דהא דתנן האיש מדיר את בנו בנזיר ולריש לקיש הטעם משום כדי לחנכו במצות ע"כ דמייירי בכה"ג דרואה להבן דהוא להוט אחר התאות אז הוי מצנה להדירו בנזירות וכמו מעשה דשמעון הצדיק דמימי לא אכלתי אשם נזירות אבל בלא"ה הא קיי"ל דנזיר חוטא הוא והאיה שנייה ע"ז כדי לחנכו במצות ואדרבה הא מחנכו בעבירה אלא נודאי דמייירי בכה"ג דרואה להבן דהוא זולל וסובא דאז הוי מצנה להדירו בנזירות] ועכ"פ הא ס"ל להרמ"א ז"ל דמצנות חינוך על האב מונח גם לאחר י"ג עד שידעינן שהביא ב' שערות.

וא"כ תמוה הפלא ופלא על הרמ"א ז"ל דהאיה הביא להלכה לד' המדרש רבה בסי' רכ"ה דהאב צריך לברך ברוך שפטנני מעונשו של זה והרי לדעת הרמ"א עדיין אינו פטור עד

שִׁדְעִינוּ שֶׁהֵיבֵיא ב' שְׁעָרוֹת וְדַבְרֵי הַמְדַרְשׁ רַבָּה ע"כ דְּאֵתְיָא כר"י בר"י דס"ל דְּמִיד שְׁחַל חַיִּיב עַל הַבֵּן לְקַיֵּים הַמִּצְוֹת בְּטַל מִצְוֹת חִינוּף מִן הָאֵב וּכְמוֹ שֶׁכ' לְעִיל.

וא"כ נִמְצָא דְרַבֵּינוּ הֶרְמִ"א ז"ל מְזַכֵּי שְׁטָרָא לְבֵי תְרֵי וּצַע"ג לְכַאוּרָה: וְאִכּוֹן הָהּ נִימַ בְּעַל הַלְבוּשׁ ז"ל בְּלְבוּשׁ הַתְּכֵלֶת הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת סִי רַכ"ה הֶרְגִישׁ ג"כ בְּתַמִּיָּהּ זֹו עַל רַבּוֹ הֶרְמִ"א ז"ל וְלִכּוֹן בָּא לְהַצִּילוֹ מִתַּמִּיָּהּ הַלְזוֹ וּפִירֵשׁ בְּכַוֵּנֹת הַבְּרָכָה בְּבִרוּף שְׁפִטְרָנִי בְּדַרְדְּרָא אַחַר שְׁלֵא כִפִּי הַמְפָרְשִׁים ז"ל רַק בְּפִירֵוֹשׁ אַחַר וּע"פ פִּירֵוֹשׁוֹ עוֹלָה דְּבַרֵי הֶרְמִ"א ז"ל כַּהֲנֹג וְנִסְתַּלַּק הַתַּמִּיָּהּ הַנִּל.

דְּהֵנָּה הֶרַב הַלְבוּשׁ בְּסִי רַכ"ה כְּתִב וְז"ל י"א מִי שֶׁנִּעְשָׂה בְּנוֹ בֵּר מִצְוָה יְבָרַךְ בְּא"י שְׁפִטְרָנִי מְעוֹנָשׁוֹ שֶׁל זֶה אֶבֶל אֵין זֶה בְּרוּר דְּהָא אִם אוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם לֹא נִפְטָר עַד כַּמָּה דוֹרוֹת כְּדַכְתִּיב פִּינְקֵד עוֹן אַבּוֹת וּגו' עכ"ל וְנִרְאֶה מִזֶּה שְׁמִפְרֵשׁ דְּכָל זְמַן שֶׁהוּא קָטָן הַבֵּן נִעְנָשׁ ע"י עוֹן הָאֵב דְּבִשְׁעַת מַתָּן תּוֹרָה בִּיקָשׁ הַקַּב"ה עַרְבוּת וְנִתְּנוּ הַבְּנִים לְעַרְבוּת וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים וְכִינּוֹן שֶׁהַבֵּן נִעְנָשׁ ע"י גַּם לוֹ יֵשׁ עוֹנָשׁ עֲבוּר שֶׁהַבֵּן נִעְנָשׁ ע"י דְּכָל שֶׁחֲבִירוֹ נִעְנָשׁ ע"י אֵין מְכַנִּיסִין אוֹתוֹ בְּמַחֲצִיתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה וּע"י בְּתוֹס' ב"ב (דף כ"א) אֶבֶל כְּשֶׁנִּעְשָׂה גְדוֹל תּוֹ אֵין עָלָיו אַחֲרִיּוֹת הָאֵב וְלִכּוֹן גַּם הָאֵב נִפְטָר מְעוֹנָשׁ זֶה כִּן פִּירֵשׁ הַלְבוּשׁ וּכְמַש"כ הֶרַב בְּאַלְפִי זֹוּטָא שֶׁם וּלְפִי זֶה אֵין שִׁינְיָה כְּלָל לְמַחֲלֻקַּת רַבֵי ור"י בר"י דְּהַבְּרָכָה שְׁפִטְרָנִי לֹא מִיִּירֵי בְּעַנְיַן מִצְוֹת חִינוּף כְּלָל: וְלַעֲנִין עֵיקַר הַשְׁוֹשֵׁיא שֶׁהַקָּשָׁה הַלְבִישׁ ז"ל דְּהֵלֵא כְּתִיב פִּינְקֵד עוֹן אַבּוֹת עַל בְּנִים וְעַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים אַעֲתִיק כְּאֵן מַש"כ עַל גְּלִיוֹן הַמ"א שְׁלִי בְּסִי רַכ"ה וְזֶה לְשׁוֹנֵי שֶׁם הֵנָּה פְּשוּט דְּכַוֵּנֹתוֹ שֶׁם דְּהָא אִם אוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם הַבְּנִים נִעְנָשִׁים בְּשִׁבִיל אַבּוֹתֵיהֶם א"כ הָאֵיךְ יְכוֹל לְבָרַךְ הָאֵב בְּרוּף שְׁפִטְרָנִי מְעוֹנָשׁוֹ דְּהָא עַד ד' דוֹרוֹת נִעְנָשִׁים הַבְּנִים בְּשִׁבִילוֹ וּמִמִּילָא גַּם הוּא נִעְנָשׁ בְּשִׁבִיל שֶׁהֵם נִעְנָשִׁים בְּשִׁבִילוֹ לְבַד מֵה שֶׁנִּעְנָשׁ בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ כ"ה תִּנְכּוֹן כַּוֵּנֹת הַלְבוּשׁ ז"ל.

אֶבֶל לַפַּעַ"ד לַק"מ דַּנ"ל הַדְּבָר פְּשוּט דְּהָא דְּהַבְּנִים נִעְנָשִׁים בְּשִׁבִיל אַבּוֹתֵיהֶם כְּשֶׁאוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם הֵיִינוּ לְאַחַר שְׁמַתוֹ הָאַבּוֹת בְּלֹא תְּשׁוּבָה דֹא"א לְהֵם לְתַמְנָן חֲטָאִים וְנִשְׁאַרוּ הַעוֹנוֹת גַּם לְאַחַר מִיתָה כְּגוֹן בְּגוֹנוֹא דְּחֲשִׁיב בְּר"ה (ד' יז ע"א) הֵיכָא דְּרוּבּוֹן עוֹנוֹת וַיֵּשׁ בְּהֵם עוֹן פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן בְּגוֹנוֹא דְּגַם הַמִּיתָה אֵינוֹ מְכַפֵּר אִז מְטִילִין הַעוֹנָשׁ גַּם עַל הַבְּנִים אִם גַּם הַבְּנִים רְשָׁעִים אֶבֶל בְּחַיֵי הָאַבּוֹת דְּאֶפְשָׁר לְהָאֵב לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּעֲצָמוֹ לֹא שִׁינְיָה כְּלָל דְּהַקַּב"ה יִפְקוֹד הָעוֹן עַל הַבְּנִים וַיַּעֲנָשׁוּ גַם הֵם בְּשִׁבִילֵם דַּמ"נ אִם הוּא מִן הַצְּדִיקִים דְּנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּחַיֵי בְּשִׁבִיל הַמִּיעוּט עוֹנוֹת שְׁבִידוֹ כְּדִי שִׁיָּהָא מְזוּמָן לְחַיֵי הַעוֹה"ב הֵרִי כְּבָר נִתְּכַפֵּר עוֹנוֹ ע"י יְסוּרֵי עֲצָמוֹ וְלָמָּה יַעֲנָשׁוּ גַם לְהַבְּנִים וְאִם הוּא מִן הַרְשָׁעִים שְׁנוֹתְנִים לוֹ שְׁכָר טוֹב בַּעֲבוּר מְקַצָּת הַמִּצְוֹת שֶׁעֲשָׂה כְּדִי לְטוֹרְדוֹ מִן הַעוֹה"ב וּכְמוֹ דְּכְתִיב וּמְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו אֵל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ א"כ פְּשִׁיטָא וּפְשִׁיטָא דְּאֵין הַבְּנִים נִעְנָשִׁים בְּשִׁבִילוֹ דְּאֵין לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת דְּלֵהָאֵב יִתְּנוּ שְׁכָר טוֹב בַּעֲבוּר ז"ו וְלְהַבְּנִים יַעֲנָשׁוּ בְּשִׁבִילוֹ אֶתְמָהָה דְּהָא זְמַן שִׁילּוֹם הַעוֹנָשׁ לְהָאֵב הוּא בַּעֲבוּר שֶׁהוּא בְּחַיִים הוּא מְקַבֵּל שְׁכָר טוֹב בְּעֲבוּר מְקַצָּת הַמִּצְוֹת שֶׁעֲשָׂה וְלָמָּה יַעֲנָשׁוּ הַבְּנִים בְּעוֹד שֶׁהָאֵב בְּחַיִים שְׁאֵז הוּא זְמַן שִׁילּוֹם הַשְׁכָּר וְלֹא שִׁילּוֹם הַעוֹנָשׁ: וְכִן כְּשֶׁהָאֵב וְהַבְּנִים שְׁנֵיהֶם בְּעוֹלָם הַנְּשִׁמוֹת ג"כ לֹא שִׁינְיָה שֶׁהַבְּנִים יַעֲנָשׁוּ בְּעוֹנָשׁ הַרוּחָנִי גַם בְּשִׁבִיל אַבּוֹתֵיהֶם דְּהָא דִּי

בעונשִׁמְקַבֵּל הָאֵב עֲצָמוּ שֵׁם בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת וְלָמָּה יִשְׁלַם הַקַּב"ה עוֹנֵשׁ כְּפוּל לְאֵב וְכֵן דְּבַשְׁלָמָא כְּשֶׁהֵבֵן בְּחַיִּים וְאוֹחֵז מֵעֲשֵׂה אַבּוֹתָיו בְּיָדוֹ כְּשֶׁרוֹאֶה הַקַּב"ה שְׂאִין הֵבֵן מִתְיַסֵּר בְּיַסּוּרֵי עֲצָמוֹ לְהַתְעוֹרֵר בְּתִשׁוּבָה וְלִשׁוּב מִחֲטָאָיו וְתוֹלָה הַדְּבָר בְּמִקְרָה ח"ו וְאֵז מְגַלְגֵּל עָלָיו גַּם עוֹנוֹת אַבּוֹתָיו שֶׁהֵם עֲכָשְׁיוֹ בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת וּמְיַסְרֵי לְהֵבֵן גַּם בְּעוֹן אַבּוֹתָיו דְּאוּלַי דַּע"י זֶה יִתְעוֹרֵר יוֹתֵר לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְלְהַתְנוּדוֹת עַל עוֹנוֹ וְעוֹן אַבּוֹתָיו וְכִמוֹ דְּכַתֵּב בַּפ' בְּחֻקוֹתַי בְּתוֹכָהּ וְהַתְנוּדוֹ אֶת עוֹנָם וְאֶת עוֹן אַבּוֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלּוּ בִי וְאִף אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי וְכֵן בְּיוֹם הַתְּעִינִית צִיבּוֹר אָנוּ אוֹמְרִים בְּוִיָּדוּי אֲבָל אֲנַחְנוּ וְאַבּוֹתֵינוּ חֲטָאֵנוּ וְהִטַּעַם הוּא פְּשׁוּט דְּכִינּוֹן דֵּה־קַב"ה פּוֹקֵד עוֹן אַבּוֹת עַל בְּנִים וְעַל בְּנֵי בְנִים וְעַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים נִמְצָא דְדָמִי כְּמוֹ שֶׁהֵבֵן בְּעֲצָמוֹ עֲשֵׂה הָעוֹנוֹת שֶׁל הָאֵב וְלִכֵּן צָרִיךְ לְהַתְנוּדוֹת גַּם עַל עוֹן הָאֵב וְהָא דְמַקְדִּימִין עוֹן עֲצָמוֹ לְעוֹן הָאֵב הֵינּוּ דְאֵם לְאוֹ שֶׁעֲשֵׂה עוֹנוֹת בְּעֲצָמוֹ מִתְחִילָה לֹא הָיוּ מְגַלְגְּלִין עָלָיו עוֹן הָאֵב דְּאִין מְגַלְגְּלִין עוֹן אַבּוֹת עַל בְּנִים רַק כְּשֶׁאוֹחֵזִין מֵעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם בְּיַדֵּיהֶם אֲבָל כְּשֶׁהֵבֵן הוּא צָדִיק אֲדַרְבָּה הָא כְּתִיב וּבְנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אַבּוֹת וְהַלְפָּה מִקְדִּים עוֹנוֹ לְעוֹן הָאֵב וְהָא שֶׁהַכָּה"ג בִּי"כ לֹא הִזְפִּיר בְּוִיָּדוּי הַפֶּר וְהַשְׁעִיר עוֹנוֹת אַבּוֹתָיו רַק אָמַר כְּפָר נָא לְעוֹנוֹת וְכוּ' שֶׁחֲטָאֵתִי אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרֵן עִם קְדוּשֵׁיךָ וְכֵן בְּוִיָּדוּי שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לֹא הִזְפִּיר רַק שֶׁחֲטָאוּ וְשָׁעוּ וְשִׁפְשָׁעוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׂאֵנִי הִתַּם דֵּהוֹוִיָּדוּי הוּא בָּא לְכַפֵּרָה וְכִמוֹ דְאָמַר כְּפָר נָא לְעוֹנוֹת וְעַל עוֹן אַבּוֹתָיו לֹא שְׁיִיךְ כְּפָרָה דְאִין כְּפָרָה לְמַתִּים וְכִמוֹ דְאָמְרִינּוּ דְאִין חֲטָאֵת בָּאָה לְאַחַר מִיתָה מִשׁוּם דֵּהחֲטָאֵת בָּא לְכַפֵּר וְאֵז לֹא שְׁיִיךְ כְּפָרָה וְאִף דְּכַתְּבוּ הַסְּפָרִים דְּגַם הַמַּתִּים יֵשׁ לָהֶם כְּפָרָה בִּיּוֹה"כ וּמִשׁוֹ"ה נוֹדְרִין נו"נ בְּעֵדָם וְכֵן אֲמְרִינּוּ בְּהוֹרִיּוֹת (דַּר ו') לְעַנּוֹן עֲגֵלָה עֲרוּפָה דְרֵאוּיָהּ כְּפָרָה זֹו שֶׁתְּכַפֵּר עַל יוֹצְאֵי מְצָרִים מ"מ בְּוִיָּדוּי אֵינוֹ מְכַפֵּר מְקִיבְעָא רַק מְקוֹפֵיָא וְלִכֵּן לֹא שְׁיִיךְ לְהִזְפִּיר זֶה בְּוִיָּדוּי דֵּהוֹוִיָּדוּי הִיָּה מְכַפֵּר מְקִיבְעָא]: וְאִמְנָם כֹּל זֶה לֹא שְׁיִיךְ רַק דֵּהֵבֵן בְּחַיִּים אֲבָל לֹא בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת וְהַיּוֹצְא לָנוּ מִדְּבָרֵינוּ דֵּהָא דְכַתִּיב פּוֹקֵד עוֹן אַבּוֹת עַל בְּנִים הֵינּוּ אִם הָאֵב הוּא בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת אֲבָל לֹא כְּשֶׁהֵם בְּחַיִּים וּמַעַתָּה גִּסְתַּלַּק קוֹשִׁית הַרֵב בְּעַל הַלְבוּשׁ ז"ל עַל נִסְחַ הַבְּרָכָה דְּבִרוּךְ שֶׁפְּטַרְנֵי דְכָל זְמַן שֶׁהָאֵב בְּחַיִּים אִין הַבְּנִים נְעַנְשִׁים בְּשִׁבְלֵי הָאֵבּוֹת רַק בְּעוֹד שֶׁהוּא קָטָן דְאֵז נְעַנְשׁ מִצַּד עֲרֻבוֹת וּכְשֶׁנִּשְׁעֵשֶׂה הֵבֵן גְּדוֹל הוּא נִפְטָר מִן הָעֲרֻבוֹת וּמִמִּילָא גַּם הָאֵב אֵינוֹ נְעַנְשׁ ע"י: וְאִף דְּקַמֵּי שְׁמֵיָא גְּלִיָא אִם הִבִּיא ב' שְׁעָרוֹת אוֹ לֹא וְאִם עֲדִינּוּ לֹא הִבִּיא עֲדִינּוּ הוּא בְּכָלֵל עֲרֻבוֹת וּא"כ הָאִיךְ יֹאמֵר הָאֵב בְּפִשִׁיּוֹת דְּבִרוּךְ שֶׁפְּטַרְנֵי הָא צָרִיךְ לְחוּשׁ שְׁמָא עֲדִינּוּ לֹא הִבִּיא זֶה אֵינוֹ קוֹשִׁיָא כִּינּוּ דְקִי"ל דְּחִזְקָה שְׁפִינּוּ שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל שְׁנַיִם הִגִּיעַ לְכָלֵל סִימָנִים א"כ שְׁפִיר יְכוּל לְסַמְּוֵךְ אֲחִזְקָה וְחִדַּע דֵּהָא קִי"ל דְּיְכוּל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים יד"ח וְלִיָּרֵד לְפָנֵי הַתִּיבָה וְלֹא חִיָּשִׁינּוּ דְשְׁמָא לֹא הִבִּיא ב' שְׁעָרוֹת עֲדִינּוּ וְע"כ דְּסוּמְכִין עַל הַחִזְקָה: וְלְעַנּוֹן מִש"כ דֵּה־קַב"ה פּוֹקֵד עוֹן אַבּוֹת עַד ד' דוֹרוֹת אִין לְהַקְשׁוֹת דֵּהָא גְּבִי מֵעֲשֵׂה הָעֲגָל כְּתִיב וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי עָלֵיהֶם חֲטָאֵתֵם וְהֵינּוּ דְחֲטָא הָעֲגָל שְׁמוֹר נִפְקֵד לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

וְכֵן אָמְרוּ חז"ל בְּסִנְהֶדְרִין (ד' ק"ב) דְּאִין לָהּ פְּוֹרְעָנִיּוֹת וּפְוֹרְעָנִיּוֹת שְׁבָאָה לְעוֹלָם שְׂאִין בָּהּ אֲחַד מִכ"ד בְּהַכְרַע לִיטְרָא שֶׁל עֲגָל הָרֵאשׁוֹן שְׁנַאָמַר וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי עָלֵיהֶם חֲטָאֵתֵם וְאָמַר שֵׁם עוֹד דְּלֹאֲחַר כ"ד דוֹרוֹת נִגְבָּה פְּסוּק זֶה שְׁנַאָמַר נִיִּקְרָא בְּאֲזַנֵי קוֹל גְּדוֹל לְאִמֵּר קָרְבוּ פְּקֻדוֹת הָעִיר וְכוּ' (יְחִזְקֵאל ט') דְזֶה אֵינוֹ קוֹשִׁיָא דְשְׂאֵנִי עוֹן הָעֲגָל דְּמִקִּיפָא טוֹבָא וְזֶהוּ דֵּהוֹצְרָה לְכַתּוּב וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וְגו' וְאִף דְּבְכָל הָעֲבִירוֹת הַקַּב"ה פּוֹקֵד עוֹן אַבּוֹת

על בנים פְּשָׁאוֹתָיו מֵעֵשָׂה אַבֹּתֵיהֶם בִּידֵיהֶם וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּבִשְׂאָר עֲבִירוֹת אֵינוּ פּוֹקֵד אֶלָּא עַד ד' דורות אָבֵל בְּעֵגֶל דְּהוּא חָטָא דע"ז אָמַר הַפְּתוּב דְּהַחֲטָא יְהִי שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת עוֹלָם: וּבְזֶה נִיחָא קִרְאֵי דפ' כִּי תִשָּׂא דְכָתִיב וַיַּעֲבֹר ד' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא וְגו' פְּוֹקֵד עוֹן אַבֹּת עַל בָּנִים וְגו' נִימְהַר מִשָּׂה וַיִּקְוֹד אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ וּפִירֵשׁ הַחֲזָקוֹנִי בְּשֵׁם י"א דמשו"ה מִיְהִר מִשָּׂה לְהַשְׁתַּחֲוֹת דְּהִיָּה יָרָא שְׂמָא יֹאמַר הַקַּב"ה ג"כ וְעַל חַמְשִׁים וְלָכֵן מִיְהִר וְהַפְּסִיק דְּבָרֵי הַקַּב"ה וְהַשְׁתַּחֲוָה כְּדִי שְׂלָא יֹאמַר עַל חַמְשִׁים.

וְלִכְאוּרָה הִיכִי הָיָה עוֹלָה עַל דְּעִתּוֹ שֶׁל מִשָּׂה דִּיאֲמַר עוֹד וְאָכֵן לְהַנְּ"ל א"ש דְּכִינּוּן דְּשִׁמְעַ מִפִּי הַקַּב"ה דְּאָמַר וּבִיּוֹם פְּקָדֵי וּפְקָדָתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאתֶם הִיא חוֹשֵׁשׁ דְּשְׂמָא בְּכָל הָעוֹנוֹת פּוֹקֵד עַל הַבָּנִים לְעוֹלָם וְלָכֵן מִיְהִר וְהַשְׁתַּחֲוָה וְתוֹעֵלַת הַשְׁתַּחֲוָּאָה הֵימָּה מִשׁוּם שְׁהִיָּה חוֹשֵׁשׁ מִשָּׂה רַבִּינוּ דְּאֶפְשָׁר דְּהַטַּעַם דְּאָמַר הַשֵּׁם פְּוֹקֵד עוֹן אַבֹּת עַל בָּנִים מִשׁוּם דְּלֹאֲחַר חֲטָא הָעֵגֶל אָמַר הַשֵּׁם כִּי לֹא אֶפְלָה בְּקִרְבָּהּ מִשׁוּם דְּהֵם עִם קָשִׁי עוֹרָף וְרַק מִלְּאֲכִי יִלְּף לְפָנֶיהָ וְכֵן כְּתִיב בַּפ' מִשְׁפָּטִים הִנֵּה אֲנִכִי שְׁוֹלַח מִלְּאָף לְפָנֶיהָ הַשְּׁמַר מִפָּנָיו וְגו' כִּי לֹא יִשָּׂא לְפָשְׁעֵכֶם וּפִירֵשׁ"י אֵינוּ מְלַמֵּד בְּכָף שֶׁהוּא מִן הַפֶּת שְׂאִין חוֹטְאִין וְלָכֵן פְּוֹקֵד עוֹן אַבֹּת עַל בָּנִים וְלָכֵן בִּיקָשׁ מִשָּׂה שְׁיִלְּף ה' בְּקִרְבּוֹ אִף שֶׁהֵם קָשִׁי עוֹרָף וְתִיבַת כִּי בְּכָאֵן מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אִף וְכֵן מְצִינוּ בַּכ"ד אוֹ כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ רַש"י דְּתִיבַת כִּי מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אִם וְעִם קָשִׁי עוֹרָף הוּא נִדְרָשׁ לְמַטָּה דֹאֲעַפ"כ וְסִלְחָתָ וְכו' עִי"ש בְּרַש"י וַיְהִיָּה תוֹעֵלַת בְּזָה דְּאֵז וְסִלְחָתָ לְעוֹנֵינוּ דְּהַקַּב"ה בְּעֵצְמוֹ יוֹכֵל לְסַלֵּחַ לְעוֹנוֹת וְלְפָשְׁעִים וּמִשׁוּ"ה כְּתִיב גְּבִי יוֹה"כ כִּי בִיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר וְגו' לְפָנֵי ד' וְכֵן אֵימָא בְּסַפְרֵים דְּבִיּוֹה"כ יוֹשֵׁב הַקַּב"ה בְּדִין וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּהוּא יוֹם כְּפָרָה וּמִלְּאָכִים אֵין דְּרַכֵּן לְסִלּוּחַ וְהַשִּׁיב לוֹ הַקַּב"ה דְּהִנֵּה אֲנִכִי פְּוֹרַת בְּרִית עַל הַדְּבָר הַזֶּה דְּאֵנִי אֵלָף בְּעֵצְמִי בְּקִרְבִּי יִשְׂרָאֵל וְאֵף בְּתַנְאֵי דְּלֹא יִכְרְתוּ בְּרִית עִם אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם וְכְמוֹ דְּמַסִּיִּים לֹא תִכְרְוֹת לְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית וְאִם יְהִיָּה כֵן אֵז לֹא אֶפְקוֹד עוֹן אַבֹּת עַל בָּנִים רַק אִם יֶאֱחָזוּ מֵעֵשָׂה אַבֹּתֵיהֶם בִּידֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ עַל הַבְּרִית וְלָכֵן כְּתִיב בַּפ' כִּי תִצָּא וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אַבֹּת וְהָא דְּאָמַר דְּנִגְדַּד כָּל עַמָּה אֵעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרָאוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם וְהִינּוּ דְּאֵימָתִי נִיכָר שֶׁהַשֵּׁם הוֹלֵךְ בְּקִרְבִּי כָּל יִשְׂרָאֵל רַק ע"י הַנִּיּוֹסִים וְהַנִּפְלְאוֹת שְׁעוֹשֶׂה הַקַּב"ה עִם יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה מִן הַטְּבַע וּמִזֶּה הוּא נִיכָר גִּילּוֹי שְׁכִינָה וְכְמוֹ דְּאֵימָא בְּבִרְיָתָא דְּהַגְּדָה שֶׁל פְּסַח וּבְמִנְרָא גְדוֹל זֶה גִּילּוֹי שְׁכִינָה וּמְבִיא רָאִיָּה מִקְרָא דְּאוֹ הַנִּיּוֹסָה אֱלֻקִּים.

וְלִכְאוּרָה אֵינוּ רָאִיָּה מִשָּׁם עַל גִּילּוֹי שְׁכִינָה וְע"כ צ"ל דְּכִינּוּן שְׁעוֹשֶׂה הַקַּב"ה לְעֵינֵינוּ נְסִים וְנִפְלְאוֹת לְמַעַלָּה מִן הַטְּבַע מִזֶּה נִיכָר גִּילּוֹי שְׁכִינָה וְכְמוֹ שְׁהֶאֱרַכְתִּי בְּזֶה בְּגִלְיוֹן הַש"ס שְׁלִי בְּיוֹמָא (ד' נ"ד) בְּעוֹ"ה דְּמשו"ה הִיוּ מְגִלְלִין אֶת הַפְּרוֹכַת לְעוֹלֵי רְגָלִים וּמִרְאִים לְהֵם הַכְּרוּבִים וְכֵן מְגִבִּיהִין לְעוֹלֵי רְגָלִים אֶת הַשְּׁוֹלְחַן וּמִרְאִים לְהֵם לְחֵם הַפָּנִים שֶׁהִיא סִילּוּקוֹן פְּסִידוֹרוֹ מִשׁוּם דְּסַמְכוּ עֲצָמָן אֶקְרָא דִּירָאָה כָּל זְכוּרָה וְאֶמְרִינוּ בְּסִנְהֶדְרִין דְּדִרְשִׁינוּ גַּם הַמְּסוֹרֶת וּמִזֶּה לְמַד ר"י בֵּן דְּהַבַּי דְּסוּמָא בְּאֶחָד מֵעֵינָיו פְּטוֹר מִן הַרְאִיָּה מִדְּכָתִיב יִרְאֶה כְּדָרָף שְׂבָא לְרֹאוֹת כֹּף בָּא לְרֹאוֹת וְלִכְאוּרָה תְּמוּנָה דְּהֵאִיף אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת לְהַשְׁכִּינָה הָא כְּתִיב כִּי לֹא יִרְאֵי הָאֲדָם וְחִי וְלָכֵן הוֹצִיאוּ מֵהָא קִרְא דְּע"כ ר"ל דְּצָרִיף לְרֹאוֹת הַנְּסִים גִּלּוֹיִם שְׁנַעֲשׂוּ בְּבִיהַמ"ק וְזֶה נִקְרָא גִּילּוֹי שְׁכִינָה וְהֶאֱרַכְתִּי בְּזֶה: וְאֶפְתִּי פֶשֶׁ גַּבְּוֹן לְבָאָר בְּעֵינֵינוּ הַמִּינְדָּה טוֹבָה דְּהַקַּב"ה נוֹצֵר חֲסֵד לְאֵלְפִים [וְהִינּוּ לְעוֹשִׂים מֵאֲהָבָה אָבֵל לְעוֹשִׂים מִיְרָאָה כְּתִיב שְׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאוֹנְהָבִיו וְלִשְׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֵלָף דוֹר וְכַדְאֵימָא בַּפ"ה

דסוטה] דהקב"ה שומר זכות אבות לבנים עד שני אלפים דורות אם מועיל זכות אבות להבנים כל זמן שהאבות בחייהם והנה נראה פשוט דבחייהם לא שייך זכות אבות דהא כתיב הן בקדושתו לא יאמין ולכן אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם דאולי יתקלקלו אח"כ דהא מצינו ביוחנן כה"ג ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי וכתיב צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו והלכה אין סברה כלל דמועיל זכותו של צדיק לבנים בעוד הצדיק בחיים וכן פשטיהם בעולם הנשמות ג"כ אין זכות האב מועיל להבנים להצילם מדינו של גיהנם וכדאמרין בסנהדרין (ד' ק"ד) דברא מזכי אבא אבל אבא לא מזכי ברא דכתיב ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו והא דאמרין בסוטה פ"ק (ד' י' ע"ב) דע"י שהזכיר דוד את אבשלום ח' פעמים בני דאסקי' משבעה מדורי גהנם ואידך דאתיא לעלמא דאתי כבר העירו ע"ז התוס' שם ותי' בתי' השלישי שכ' שם דהא דאבא לא מזפה ברא היינו משום פבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפילה אבל תפילה מועלת ודוד התפלל על אבשלום ובאמת בלא"ה מוכרחים לומר כן דהא בחיי האב לא שייך זכות אבות וע"כ צ"ל דעיקר הטעם גבי אבשלום משום דתפילת דוד הועיל לאבשלום וכן מה דאמרין דברא מזפה אבא היינו דכיוול להציל האב מדינה של גהנם ע"י מעשיו הטובים שהבן עושה כשהוא בחיים אבל אינו מועיל להאב כשהאב בחיים דהא יכול לעשות תשובה והאיך תועיל לו זכות הבן מאחר דהוא בעצמו יכול לתקן את עצמו ולעשות תשובה וכן אין זכות הבנים מועיל כשהם בעולם הנשמות לאבות כשהאבות בחייהם או אפילו כשהאבות ג"כ בעולם הנשמות דדווקא זכות אבות מועיל לבנים ואין זכות הבנים מועיל לאבות והא דברא מזפה אבא היינו כשהבן בחיים ועושה מצות ומעש"ט ונמצא דזכות האבות לבנים וזכות בנים לאבות הם הפוכים זה מזה מן הקצה אל הקצה דזכות אבות מועיל לבנים היינו כשהאבות בעולם הנשמות והבנים הם בחייהם אבל בהא דברא מזפה אבא הוא להיפך דאם הוא בעולם הנשמות אינו מזפה להאב רק אם הבן הוא בחיים והאב הוא בעולם הנשמות ועוד איכא נפקותא גדולה בין זכות אבות לבנים ובין הא דברא מזפה לאבא דזכות אבות לבנים נמשך עד שני אלפים דור אבל הא דברא מזפה לאבא אינו מזפה רק לאביו אבל לאביו אינו יכול לזכות ותדע דהא אמרין בסנהדרין (דף ק"ד) דמפני מה לא מנו את אמון בהדי המלכים שאין להם חלק לעולם הבא מפני פבודו של יאשיהו והיינו משום דברא מזפה אבא אבל מנשה אין לו חלק לעוה"ב ואף שאביו הי' צדיק משום דאבא לא מזפה ברא ולכאורה קשה למה לא הגין למנשה זכותו של יאשיהו כן בנו אלא ונדאי דאינו יכול לזכות לאביו אביו: ומיהו יש לדחות הראיה דשאני גבי מנשה דכשמת מנשה עדיין לא נולד יאשיהו וכבר נגמר דינו שלא יהי' לו חלק לעוה"ב ולפיכך לא הועיל אח"כ זכותו של יאשיהו דהי' לאחר גזר דין אבל קודם גז"ד אפשר דמועיל גם לאביו אביו: הינצא לנו מדברינו כשהאב והבן הם בחיים אין בזה המדה דנוצר חסד לאלפים וכן אין בזה מה שאמרו חז"ל דברא מזפה אבא וכן פשטיהם בעולם הנשמות ג"כ אינו יכול להגין זכות אבות שהיו צדיקים לבנים שהיו רשעים בעולם הזה להצילם מדינה של גיהנם דהא אמרין בהדא דאין אברהם מציל את ישמעאל וכן אין מועיל זכותו של הבנים שהיו צדיקים בעוה"ז להציל לאבות מדינה של גיהנם משום דזכות בנים לאבות לא שייך רק בעת שעושה הבן מצות ומעש"ט בעוה"ז אז נחשב לאב כאילו

הוא עושה בעצמו דכיון דהוא הוביאו לעולם ולכן יכול להצילו מדינה של גיהנם אבל לא שגם הבן הוא בעולם הנשמות ואינו עוסק אז במצות ובאיזה דבר יזכה להאב ומה שהי' צדיק בעוה"ז ועשה מצות ומעש"ט שיועיל הזכות של הבן שפכר עשה להאב זה לא מצינו דהמדה הוא דנוצר חסד לאלפים אבל לא דיועיל זכות בנים לאבות: וכן פשהאב בחיים והבן בעולם הנשמות ג"כ אין מועיל זכות אבות להבן להצילו מדינה של גיהנם משום דאין זכות מועיל רק להגן מן הפורעניות בעוה"ז שנגזר עליו איזה פורעניות מחמת רשעתו או שנגזר איזה גזירה ח"ו שלא תבוא על הצבור אנו מבקשים שיזכור לנו הקב"ה זכות אבות.

וע"ז נאמר נוצר חסד לאלפים אבל לא שיועיל זכות אבות להציל להבנים מדינה של גיהנם ועוד דכל זמן שהאבות הם בחייהם לא שייהו פלל שהקב"ה יזכור זכותם להבנים דהא כתיב הן בקדושיו לא יאמין דשמא יתקלקלו אח"כ וכמו דמצינו ביוחנן כ"ג וכמו שכתבנו לעיל וכן אין זכות הבן מועיל לאב פשהאב בחיים פיון שהבן הוא פכר בעולם הנשמות ואינו עושה במצות עוד ואימתי מתקנים מדת הקב"ה שהוא נוצר חסד לאלפים וכן יתקנים מה שאמרו חז"ל דברא מזכה אבא היינו פשהאבות הם בעולם הנשמות והבנים הם בחיים אז אם האבות היו צדיקים והבנים הם רשעים אז מתקנים מדת הקב"ה שהוא נוצר חסד לאלפים וכן להיפך דאם האב היה רשע והבן הוא צדיק ומסגל מצות ומעש"ט אז מתקנים מה שאמרו חז"ל דברא מזכה אבא וכן הא דכתיב פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים פשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם פכר ביארנו לעיל דג"כ אינו נוהג מדה זו רק אם האבות הם מפכר בעולם הנשמות ולא עשו תשובה בחייהם וגם לא קיבלו עונשם בחייהם שיתפפרו עונותיהם ע"י יסורין ובנים הם בחיים והם ג"כ רשעים וכשנגזר עליהם פורעניות אז מגלגל הקב"ה עליהם גם עונות אבותיהם וכמו דכתיב באיכה ה' אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו והיינו אם הבנים ג"כ ראויים לעונש: ועכ"פ אין מקום לקושיות הרב בעל הלבוש ז"ל שהקשה דהאיך מברך האב ברוך שפטרני מעונשיו של זה פשעשה בנו בר מצוה והא אף פשהבנים גדולים ואוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ג"כ נענשים בעון אבותיהם וממילא גם האבות נענשים על ידם משום דכתיב גם ענוש לצדיק לא טוב וכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כ"ה קושיות הלבוש ז"ל אבל לפי מה שכ' אין פאן קושיא פלל דכל זמן שהאבות הם בחייהם אין הקב"ה פוקד עונותיהם על הבנים אף פשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וכמו שכתבנו לעיל ורק פשהבנים קטנים נענשים על האבות משום דנעשו ערבים בעבור אבותיהם בשעת מ"ת וכמו דאיתא במדרש רבי תנחומא בפ' ניגש והובא ג"כ במדרש עשרת הדברות באריכות ע"ש: ועל פי דברינו אלה יבואר לנו היטיב דברי המשנה דסוף עדיות דתנן שם וחקמים אומרים דאין אליהו פא לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם שנאמר הנני שולח לכם את אלי' הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (מלאכי ג') ולכאורה תמוה דמאי ראיה מהך קרא דיעשה שלום בעולם ומהו ענין השבת לב אבות על בנים לשלום דהא עפ"י הרוב שכיח מחלוקת ופירוד לבבות בין משפחה למשפחה אבל לא בין אבות לבנים.

ועוד אפילו אם נפרש דלמד מהך קרא דאלהו יקרב הלכות של האבות ושל הבנים להקדי שלא יהי ביניהם פירוד לבבות עוד ולזה קרי קרא והשיב וממילא ראיה דינשה שלום גם בין משפחה למשפחה מ"מ קשה דא"כ הו"ל למכתב והשיב לב אבות עם הבנים ולב בנים עם אבותם ועוד דעל קרוב הלכות לא שינה לשון והשיב רק ויקרב.

ואכן עפ"י הג"ל יבואר היטיב ונקדים בתחילה דברי המדרש רבה בפרשה וירא עה"פ ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אמר רב אחא לבכם אין פתיב פאן אלא לבכם הדא אמרת שאין יצה"ר שולט במלאכים הוא דעתין דר' חייא שיתו לבכם לחילה אין פתיב פאן אלא שיתו לבכם הדא אמרת שאין יצה"ר שולט לעתיד עכ"ל המדרש רבה.

ובפסיקתא זוטרתא הנקרא מדרש לקח טוב הוסיף בזה דברים וכתב שכל מקום שנאמר לב בבי"ת אחד אין שם יצה"ר הוה וכן לע"ל פתיב שיתו לבכם לחילה משום דלעתיד לבוא יתבטל היצה"ר מן העולם וכן כל מקום שמדבר במלאכים פתיב לב בבי"ת אחד אבל על בני אדם ששולט בהן יצה"ר ויצה"ט פתיב לבב בשני בתי"ן.

הינצא לנו מדברי המדרש והפסיקתא דגבי בני אדם בעוה"ז ששולט בהן שני היצרים יצה"ט ויצה"ר פתיב בהו לבב אבל לעתיד לבוא דהיצה"ר יתבטל מן העולם לא יהי בהם רק לב אחד וכמו דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם [והיינו היצה"ר שנקרא אבן וכמו דאיתא בסופה דף נ"ב] ונתתי לכם לב בשר והיינו דלא ישלח בהן רק יצה"ט בלבד והיצ"ט נקרא לב בשר והשתא עולה לנו דברי המשנה הג"ל כמין חומר בעוה"ז.

דזה ידוע דבזמנה"ז ששולטים ב' מיני היצרים באדם יש לכל אדם מלחמה פנימית ולפעמים מתגבר יצה"ר על יצה"ט ולפעמים להיפך דהרשעים יצה"ר שופטן והוא מתגבר על יצה"ט והולך אחר עצת יצרו הרע ועושה כל מעשים רעים שבעולם ומ"מ גם ברשעים לפעמים מתגבר יצה"ט על יצה"ר ומתחרט על מעשיו הרעים שעשה וכמו דאיתא בספרים דהרשעים מלאים חרטות ונמצא דאצל הרשעים אין שלום בעצמיו ובלבבו לעולם ולפעמים מתגבר לב האבן על לב הבשר ולפעמים מתגבר לב הבשר על לב האבן ויש לומר דהיינו דכתיב אין שלום אמר ד' לרשעים והיינו דאין שלום בתוך לבו והיינו דכתיב נמי אמר נבל בלבבו אין אלקים והיינו דהרשע דנוטה תמיד אחר לב האבן וסתם לבו הוא היצה"ר משום דנמשך תמיד אחריו והוא לבו העיקרית אומר דאין אלקים דכן דרף היצה"ר שמסית להאדם לכפור בהקב"ה אבל צדיקים גמורים יצרו מסור בידם ומתגברין יצה"ט על היצה"ר ויצה"ר נסתלק מהם ואין להם רק לב אחד והוא לב בשר של היצה"ט וזהו לבו העיקרית לכן אמרינו בספ"ק דב"ב ג' לא שלטה בהן יצה"ר אברהם יצחק ויעקב וי"א אף דוד המלך ע"ה דכתיב ולפי חלל בקרבי ופירש"י דהיצה"ר מת בקרבי והיינו דמפרש חלל כמו פי ימצא חלל כל נוגע בחלל אבל יש לפרש ג"כ דחלל לשון חלולים דעל נבוב לחות מתרגמין חליל לוחין והיינו דלבו הנה חלל וחסר דלב האבן נסתלק ממנו ונשאר המקום של היצה"ר פנוי וחלול וממילא יש להם שלום בגופן דהיצה"ר שלקהם נחשב כמת ואין לו פח לעמוד עד היצ"ט.

והנה בעוה"ז נמצא כמה פעמים דהאבות הם צדיקים גמורים ואין להם רק לב אחד של בשר ובניהם הם רשעים גמורים ויש להם שני לבבות ולב האבן הוא לבן העיקרית כמו ביצחק אבינו דהנה צדיק גמור ועשו בנו הנה רשע גמור וכן בחזקיהו מלך יהודה דהנה

צדיק גמור ומנשה בנו הנה רשע גמור וכן מצינו להיפך דהאבות הם רשעים גמורים ובניהם היו צדיקים גמורים כמו אהז דהנה רשע גמור וחקקהו בנו הנה צדיק גמור וכן אמון הנה רשע גמור ויאשיהו בנו הנה צדיק גמור וכן עתה בזמנינו בעו"ה נמצא כמה אנשים דהם צדיקים ובניהם אינם הולכים בדרך רבותיהם ונמשכים אחר תאוות העוה"ז.

וכומצינו להיפך דהאבות אינם הולכים בדרך הישר ובניהם הם צדיקים ונמצא דלב האבות אינו דומה ללב הבנים דזימנין דהאבות יש להם לב אחד והוא לב הפשר וזהו לבם העיקרית ובניהם יש להם ב' לבבות וגם לבו העיקרי הוא לבו האבן וזימנין להיפך ולאותן אנשים דיש להם ב' לבבות אין להם שלום דבכל ימיהם יש להם מלחמה פנימית בלבם דזימנין דזה גובר וזימנין דזה גובר אבל לעתיד לבוא ישווי לב האבות לבנים ולב בנים ישוב לאבות ויקנים בנו הפתוב ועמה כלם צדיקים בין האבות ובין הבנים ולפי זה יהי שלום בעולם שיסתלק המלחמה הפנימית נגד היצה"ר וכמו דכתיב ואת הצפוני ארחיק מעליכם והינינו דהיצה"ר יתבטל מן העולם ולכל זה פנון המשנה דאין אליהו פא לא לרחק ולא לקרב רק לעשות שלום בעולם שגאמר והשיב לב אבות על בנים דלא פתיב והשיב לבב אבות היינו דהכתיב ר"ל דהאבות שיהיו צדיקים ולא יהיה להם רק לב אחד ישיב אלי' אותו הלב על בנים והינינו דילמדו הבנים מן האבות להיות גם הם כמו אבותיהם ולא יהי להם ג"כ רק לב אחד של פשר וכן אם הבנים הם צדיקים והאבות יהיו רשעים ישיב לב בנים על אבותם וילמדו מבניהם הצדיקים להיות גם הם צדיקים גמורים כמו בניהם ועי"ז יעשה שלום בעולם והינינו שיסתלק המלחמה הפנימית שפאדם שיהיו פולם צדיקים ויהי' שלום בעולם וד' זכנו במהרה בביאת אליהו הנביא וישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ויקנים בנו הפתוב ועמה פולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ב"ב אמן: סימן נח ראיתי להדפיס בכאן מש"כ מכבר בעז"ה בחידושי ביאור על המשנה דחגיגה י"ז בעצרת שחל להיות בע"ש וזה לשוני בחידושי: הנה לכאורה ראוי להבין פוננת רבינו הקדוש ששנה בחגיגה פ"ב [דף י"ז ע"א] פלוגתא דב"ש וב"ה בעצרת שחל להיות בע"ש דב"ש סברי דיום טבוח אחר השבת וב"ה סברי דאין יום טבוח אחר השבת דלכאורה גם בחג המצות ובחג הסוכות שייך הך פלוגתא וכדנתי ברישא דמשנה הלזו בש"א מביאין שלמים ביו"ט ואין סומכין עליהם אבל לא עולות ובה"א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן וכן שנינו ג"כ פלוגתא זו פלשונה בביצה (דף י"ט) הרי להדיא דב"ש סברי בכל המועדים פן דהעולות ראיה אין דוחה יו"ט ובשלמא מה דהוצרך למתני זה דווקא פשחל בע"ש פבר תרצינו בש"ס דחגיגה שם דאשמעינו רבותא דאפי' בע"ש דא"א למחר מ"מ פליגי ב"ש אבל במה דנקט זה דווקא בעצרת קשיא [וקצת י"ל דגם בזה איפא רבותא דלא מפעיא בחג המצות ובחג הסוכות דנודאי יכולין לדחות הטביחה לאחר השבת דהא מ"מ תוף המועד הוא בזמן שנוהג מצות ראיה נחגיגה אלא אפילו בעצרת דלאחר השבת הוא חול גמור והו"א דמודה ב"ש דלא דחינו עד לאחר השבת קמ"ל.

ועוד י"ל דמשו"ה לא תנא זה בחג המצות ובחג הסוכות משום דב' המועדים אלו אינו חל לעולם יו"ט ראשון שלהם בע"ש דהא לא בד"ו פסח ולא אד"ו ר"ה וסוכות וזה נ"ל תירץ נכון מאוד בעז"ה]: והן אמת דלר' אושעיא שם דף ט' דבשאר המועדים כל ז' מי חקק הן תשלומין זה לזה והינינו דכל יום ויום של ז' מי חקק יש לו חיוב בפני עצמו אם

לא קרב ביום הראשון [ולכן אם היה חגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני חייב לר"א] וגם הוא תשלומין של יום אתמול אם היה חייב בראיה ביום אתמול ולא הביא.

ולדידיה שפיר י"ל דאשמעינן רבותא דאפי' ביו"ט של עצרת דהוא תשלומין דראשון לד"ה וכמו שכ' התוס' בהגיגה שם (דף ט' ע"א) והנה אמינא דמודה ב"ש דמותר להקריב ביו"ט גופא משום דמקרי זמנו קבוע דהא עיקר מצות ראיה וחגיגה אינו נוהג רק ביו"ט קמ"ל דאף בעצרת מקרי אין זמנו קבוע דאף דעיקר חיובו אינו אלא ביו"ט לבד מ"מ הא יש לו תשלומין כל שבעה וכן תניא בתוספתא דחגיגה פ"ב ומייתי לה בפ"ס ביצה (דף י"ט ע"ב) דאמר ב"ש לב"ה אף ראיה אין זמנה קבוע דמי שלא חג ביו"ט ראשון חוגג והולך כל הרגל פלו וכו' [ובתוספתא שם הגירסא אף חגיגה אין זמנה קבוע והועתק התוספתא הלזו בירושלמי דביצה שם הלכה ד' ובחגיגה פ"ב הל' ג' והובא התוספתא הלזו גם בתוס' בחגיגה שם והוכיחו מזה דגם בשלמי חגיגה ס"ל לב"ש דלא דחי יו"ט והוא נגד ש"ם דילן בביצה (דף י"ט) דאמרינן שם דמחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה לקרב ומבואר להדיא דבשלמי חגיגה מודה ב"ש לב"ה דמביאין ביו"ט ולא פליגי רק בסמיכה ולקמן יבואר תירוץ נכון ע"ז בעז"ה] אבל לר' יוחנן שם דס"ל דגם בכל המועדים הן תשלומין דראשון הדרא התמיה ה"ל לדוכתיה: ולכן נראה דזה דחקו לרש"י ז"ל לפרש דהא דאמרי ב"ש דיום טבוח הוא אחר השבת היינו ראיה וחגיגה דאפילו התגיגה אינה קריבה ביו"ט לב"ש וכן משמע באמת פשטיות לישנא דמתני' דאמר דיום טבוח אחר השבת ומשמע להדיא דביו"ט ליכא טביחה פלל דאם איתא דחגיגה קריבה ביו"ט גופא הו"ל לומר דיום טבוח של העולות הוא אחר השבת אלא ונדאי דס"ל לב"ש דביו"ט ליכא טביחה פלל וכן הביאו התי"ס שם ד"ה יום טבוח מד' הירושלמי שם דגם החגיגה אינה קריבה ביו"ט דב"ה אמרו דלא דמי חגיגה לנו"נ דנדריים ונדבות אין זמנו קבוע וחגיגה זמנה קבוע והשיב ב"ש דחגיגה נמי אין זמנה קבוע דהא יש לה תשלומין כל ז' והרי להדיא דגם בחגיגה פליגי: אף לכאורה תימה דהא בהדיא ס"ל לב"ש ברישא דשלמים קרבין ביו"ט ואמר עולא בביצה (דף י"ט) דמחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך הרי דמפרש הש"ס דב"ש מייירי בשלמי חגיגה ומודי דקריבין וזה סתירה גדולה על פי רש"י לכאורה והתוס' בחגיגה שם הקשו על רש"י ז"ל מצד הסברא בעלמא דלמה יגרע שלמי חגיגה משלמי שמחה דקריבין ביו"ט גם לב"ש וכמו דתנו שם ומשמע דמפרשים דהא דאמרי ב"ש דמביאין שלמים ואין סומכין עליהם בשלמי שמחה מייירי ולכן לא הקשה דלמה יהיה חמיר חגיגה משלמי שמחה ותמהני דהאיך נעלם מעיניהם הסוגיא דביצה ה"ל דאמר שם בהדיא דבשלמי חגיגה מייירי ובאמת לפי דעתם דמייירי בשלמי שמחה אין מקום לקושיותם פלל דוודאי שנה ושנה דשלמי שמחה דמחויב לאכול בכל יום ויום ונדאי מקרי זמנו קבוע דא"א לדחות למחר משא"כ שלמי חגיגה דאין מצותו רק יום אחד וגם יכול לדחותו למחר משו"ה אינו דוחה יו"ט וכבר העיר על התוס' בזה הגאון בעל טו"א ז"ל באבני שהם על המשנה ה"ל [ומיהו מש"כ שם דלמ"ד דלא בעינן זביחה בשעת שמחה ש"ש נמי הווי אין זמנו קבוע דהרי יכול לישוחטן מערב יום טוב נ"ל דזה אינו דהא גם כליל מוצאי יום טוב הראשון מחויב בש"ש דהלל והשמחה שמונה גם הלילות בכלל וכמו דפי' רש"י ז"ל בסופה ודף מ"א) וכן התוס' בר"פ לולב וערבה.

וא"כ ע"כ צריף לזבוח גם ביו"ט ראשון בשביל מצות שמחה דלילה דשלמים אינו נאכלין רק לשני ימים ולילה בינתיים וזה פשוט וגם מה שנסתפק שם דאפשר דאף למ"ד דלא בעינו זביחה בשעת שמחה ויכול לשוחטן מעיו"ט מ"מ אם לא שחט מערב יו"ט דמנכרח לשוחטו ביו"ט מ"מ דוחה יו"ט ולא דמי לשלמי חגיגה דיכול לשוחטו למחר ושוב דחה זה מצד הסברא והכריח דאין חילוק מהא דמשמע דשלמי חגיגה ועולת ראיה אינו דוחה יו"ט לב"ש אף אם עבר פל ימות הרגל עד יום האחרון של חג דתו אין לו פשלומין למחר ואעפ"כ אינו דוחה יו"ט ואמנם לא הביא ראיה ברורה לזה דהא י"ל באמת דביו"ט האחרון מודה ב"ש דדוחה יו"ט אבל לענ"ד יש להביא ראיה ברורה לזה מהש"ס דביצה (דף כ') דמביא הש"ס ראיה דנו"נ אינו דוחה יו"ט מה"ת ולא מחמת גזירה מדרבנן דהא שתי הלחם חובת היום ניהו ולא דחי לא שבת ולא יו"ט וא"כ מוכח להדיא דאף אם עבר ולא אפה מעיו"ט ג"כ אינו דוחה אפיתו יו"ט דאל"כ מנ"ל להש"ס דאסור מה"ת דילמא ה"מ אינו אלא מדרבנן בעלמא דתקנו לאפות אותן בעיו"ט אלא נודאי דהוציאו חז"ל מלשון המשנה דתנא דאינו נאכל בפחות משתיים ומלשון זה משמע דאינו במציאות כלל דיהא נאכל בו ביום וע"כ דאם לא אפאן מעיו"ט אין מביאין שתי הלחם כלל באותו יו"ט של עצרת וע"כ דמה"ת לא דחי יו"ט משום דהיה אפשר מעיו"ט דאל"ה האף העמידו חכמים דבריהם במקום ביטול מ"ע של תורה ואף דמצינו כמה פעמים דהעמידו חכמים דבריהם במקום ביטול מ"ע וכמו בשופר ונבי לולב מ"מ היינו דוקא בגבולים אבל לא במקדש ותדע דהא יו"ט של ר"ה נשחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה וכן בלולב אם היה חל יו"ט הראשין בשבת היה הלולב נישל גם בשבת אלא ע"כ דמה"ת לא דחי.

וא"כ ה"ה לשלמי שמחה וזה ראיה ברורה אף פכר פתבתי דנה טעות דאף דיכול לשוחטו מעיו"ט מ"מ ע"כ צריף לזבוח גם ביו"ט בשביל אכילה דליל מוצאי יו"ט וכמ"ש לעיל]: ואמנם יש ליישב פל הקושיות הנ"ל על רש"י ז"ל בחדא מחתא בעז"ה והוא דרש"י ז"ל סובר דנודאי בכל המועדים זולת חג השבועות בנודאי קרב החגיגה ביום טוב גם לב"ש דהא בהדיא פתיב בתורה גבי חג הסוכות בפ' אמור וסגנתם אנתו חג לה' והו' אותו קאי על יו"ט הראשון הרי בהדיא התיירה התורה להקריב ביו"ט אף דב"ש סברי דלא התיירה התורה רק החגיגה דכתיב וסגנתם חגיגה אין עולת ראיה לא וב"ה סברי לד' פל דלד' וגם העולות בכלל וכן בחג המצות פתיב בפ' בא וסגנתם אנתו חג לה' וקאי נמי על יו"ט ראשון וכמו דאיתא במכילתא בפ' בא שם במקומו [ובט"א ז"ל בחגיגה י"ז פתב פן מסברא דנפשיה וכבר תמה עליו מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית ביקורים (ד' י"ג ע"ב) בשולי הגליון דלא עיין דכ"ה להדיא במכילתא ועי"ש שהאריף קצת בזה] וכיון שיש קרא מפורש להתיר בחג המצות ובחג הסוכות לא היה יכולת בידי החכמים לאסור ואף שיש קצת סברא לאסור מדרבנן וכמו שיבאר לקמן בסמוך א"ה מ"מ פיון שהתירו מפורש בתורה אין יכולת בידי החכמים לאסור וכמו שכ' הט"ז בג' מקומות באו"ח ובי"ד בסי' קי"ז ס"ק א' [והטעם שהתיירה התורה בשלמי חגיגה טפי משתי הלחם בעצרת דאסור מה"ת וכדאיתא בש"ס דביצה הנ"ל ואף דשם ג"כ יש אכילת הדיוט נ"ל דהטעם דשאני ה"מ דאין האפיה מן המצנה ורק עיקר המצנה הוא התנופה עם הכבשים נאכילה והלכך פיון שיכול לאפות מעיו"ט אינו דוחה יו"ט דאף דיש בה

אכילת הדיוט מ"מ פהגים ובעלים משולחן גבוה קא זכו וגבי יו"ט פתיב לכם ודרשינו לכם ולא לגבוה אבל גבי שלמי חגיגה עיקר מצותן היא הזביחה ועיקר חיובו הוא ביום ראשון דווקא ומפאן ואילך אינו אלא מצד תשלומין ומקרי זמנו קבוע והלכה התירה התורה ביו"ט והא דאסור בשבת נ"ל דאינו אלא מדרבנן דרבנן חשבוהו כמו דאין זמנו קבוע ורק ביו"ט דיש קרא מפורש להיתר לא היו יכולין לאסרו אבל בשבת דליכא קרא מפורש להתיר הנה יכולת בינדם לאסרו ומ"ד דס"ל דנו"נ קרבין ביו"ט נ"ל דלא דמי לשתי הלחם דאינו נאכל אלא לפהגים וכהגים ונדאי משולחן גבוה קזכו ולכו נמעט מלכם ולא לגבוה משא"כ נו"נ דנאכל לבעלים ואף דגם בבעלים אמרינו דמשולחן גבוה קזכו וכמו שכ' רש"י בביצה (דף כ"א ע"א) ד"ה פהגים מ"מ הממון הוא שלקה דהא יכולין לקדש האשה בהם וכמו שכ' התוס' שם בד"ה אבל ובב"ק (דף י"ב ע"ב) ד"ה וא"א למעט אותם מלכם ולא לגבוה דכיון דהממון שלקה שפיר קרינו ביה לכם [ועוד נ"ל והוא העיקר לפענ"ד דהפלוגתא אי נו"נ קרבין ביו"ט אי לא פליגי בזה גופא אי אמרינו בחלק הבעלים דמשולחן גבוה קזכו ולא מקרי ממון בעלים או לא ועי' בשיטה מקובצת בב"ק (ד' י"ב) שהביא כמה דעות חלוקות אם לאחר שחיטה נמי מקרי ממון בעלים לר"י הגלילי לענין נזקין וקרבו שבועת הפקדון ולענין לקדש בו את האשה או לא ותליא בחילופי הגירסאות אי גרסינו שם במסקנא אלא מתנות פהונה שאני ולפי גירסא זו משמע דלגבי שלמים אין חילוק כלל בין מחיים לאחר שחיטה וגם לאחר שחיטה מקרי ממון בעלים משא"כ לגי' דידן דלא גרסינו אלא רק דהגי' הוא מתנות פהונה קאמרת וכו' א"כ אדרבה משמע דהחילוק שחילק הש"ס בתחילה בין מחיים ובין לאחר שחיטה לא מקרי ממון ומוצה בהם ר"י הגלילי דלא הוי ממון בעלים ע"ש היטב ודו"ק: ואמנם כל זה בחג הפסח וחסג הסוכות דכתיב קרא מפורש להיתר אבל בחג השבועות דלא פתיב קרא בהדיא והלכה אף דמה"ת בנודאי מותר דהא הוקשו כל המועדים זה לזה וגם אין שום טעם לחלק ביניהם מ"מ חז"ל מצאו מקום לאסור בחג השבועות וטעמא רבא איכא לחלק ביניהם דבחג הפסח וסוכות דכל ימות המועד חייבין בשלמי שמחה אם נדחה להקריב שלמי חגיגה למחר בחוה"מ לא יהיה הפירא כלל דזובח בשביל שלמי חגיגה דהא הרואה יאמר דשלמי שמחה הוא ואף דאנו רואים דהיום זבוח יותר מאתמול מ"מ יאמרו דילמא איקלע ליה היום אורחין מרובין וצריף לבשר הרבה וזובח בשבילם וכעין זה מציינו בסופה (ד' כ"ח) לענין תשלומין דאכילת ליל יו"ט ראשון דמקשה שם הש"ס משלים במאי אילימא בריפתא סעודה דיומא קא אכיל אלא מאי ישלים ישלים במיני תרגימא הרי דבריפתא אין זה השלמה רק במיני תרגימא.

אבל בנד"ד דאידי ואידי בשור נינהו אינו ניכר כלל דהוא השלמה ולכן לא ראו חכמים לדחותו מיו"ט ראשון משא"כ בעצרת דשמחה אינו נוהג רק יום אחד בלבד ולמחר חול הוא שפיר ניכר דהוא השלמה לשלמי חגיגה דהא שלמי שמחה ליכא כלל בתשלומי עצרת ועפ"ז עולה לנו המשנה כמין חנוך בעז"ה דמתחילה תני דבש"א מביאין שלמים ביו"ט אבל אין סומכין עליהם ומיירי בשלמי חגיגה ובשאר יו"ט של פסח וסוכות והדר אמר דעצרת שחל להיות בע"ש בש"א יום טבוח אחר השבת דבעצרת גם שלמי חגיגה נידחין למוצאי שבת ועיקר יום טבוח הוא אחר השבת והטעם פנ"ל: ובזה עולה לנו דברי רש"י כמין חנוך בעז"ה ואין מקום לקושיות התוס' על רש"י ז"ל: שוב אח"כ מצאתי

בהגהות הש"ס התדשים דפוס ראם מהגאון מו"ה יעקב עמדין זצ"ל שעמד ג"כ על מדוכה זו שרש"י מחלק בין חג עצרת לחג המצות וחג הסוכות ואמנם דחק מאוד בטעם החילוק שבין שבועות לפסח וסוכות ואכן לפי מה שבארתי בעז"ה למעלה הטעם פשוט בזה לכל מבין ונכון הדבר לחלק בזה ועל פי דברינו הג"ל הרנוחנו בזה לנישב סתירת הגירסאות בתוספתא בפ"ב דחגיגה שהובא בירושלמי דביצה ובחגיגה וגם בש"ס דילן בביצה (דף כ') דבתוספתא עצמה וכן בירושלמי הגירסא אמר להן ב"ש אף חגיגה אין זמנה קבוע ואם בש"ס דילן הגירסא תאמר בראיה שאין זמנה קבוע ומשמע דהחגיגה מודו דקריבה ביו"ט והיינו דבש"ס דילן בביצה שם מייירי לענין כל המועדים בכלל ולא פסיקא ליה למתנא אף חגיגה אין זמנה קבוע דהא ברוב המועדים ס"ל דמתר להקריב החגיגה ביו"ט ואף שאין זמנה קבוע ולכן העתיק הש"ס בד' התוספתא תאמר בראיה שאין זמנה קבוע דבעולת ראיה פסיקא ליה למתני דאין דוחה יו"ט לב"ש דמשום דבכל המועדים הוא פן אבל בתוספתא עצמה וכן בירושלמי מייירי שם פולי עניינא בחג השבועות ולכן העתיק הירושלמי להתוספתא פלישנה תאמר בחגיגה וכו' וזה פשוט: ועוד הרנוחנו בזה לנישב ד' הירושלמי הנראה לכאורה בתחילת ההשקפה דהן דברים סותרין דבתחילה הביא שם לדברי התוספתא הג"ל דמשמע מינה דאף החגיגה אין דוחה יו"ט ואחר כך תיקף בסמוך בהיה עניינא מקשה הירושלמי שם מאן דלא מפסיק האי קרא דדברי הימים (א') [כ"ט] וינבחו לד' זבחים באתנתא ולפי זה משמע דהכל הקריבו למחרת אפילו הזבחים ואמאי הא שלמים גם ב"ש מודו דקריבין ביו"ט אלא משום דהיו כל ישראל אונגין דהיו טרודין במיתת דוד וטרדא פוסלת בקדשים וכדאמרין ביומא (דף י"ד) משום דכתיב למשחה ואגב שמעינו דגם אכילת הבעלים בעינו למשחה לגדולה ואינו נאכלות אלא צלי ובחרדל דהא חזינו דפסלה טרדה בהם והבעלים נמי משולחן גבוה קנכו וכמו שכ' רש"י בביצה ונבאתיו לעיל.

[ומ"ש דמ"ש בירושלמי דהוי כל ישראל ממש אונגין לאו דוקא אלא ר"ל טרודים כ"כ המל"מ בפ"ג מהלכות אבל ה"י וע"ש ובש"ו"ת נשב הפהן סי' צ"ד שהאריכו בזה] ומיהו שוב ראיתי שאינו ראיה פלל דאף דבעלים טרודים מותרים לאכול קדשים מ"מ גם הפהנים היו טרודים ואסורים להקריב והוא ק"ו מאכילה] ולכאורה תמוה דהא לעיל בסמוך הביא הירושלמי לדברי התוספתא דתניא שם דאף החגיגה אינה קריבה ביו"ט לב"ש משום דחגיגה נמי אין זמנה קבוע כמו נ"ו וא"כ מאי מקשה ואין שלמים באים כב"ש כו' בתמיהה ונהלא האמת הוא פן דאין שלמים באים אבל לפי מה שכ' לעיל דאף בעצרת דאסור אינו אלא מדרבנן דהא חזינו להדיא דהתורה התירה להקריב שלמי חגיגה ביו"ט של פסח וביו"ט של חג הסוכות ופשוט דה"ה בעצרת דמה"ת לא שייך לחלק בין עצרת לשאר המועדים ורק דחז"ל אסרו בעצרת משום דכינן דאין זמנו קבוע אתי לאיחלופי בנו"נ ופשוט דגזרת חכמים עדיין לא הנה בימי דוד ושלמה דמתקנה זו לא נתקן רק בימי בית שני ושפיר מקשה ואין שלמים באין כב"ש ומיהו שוב ראיתי דבלא"ה מקשה שפיר דהא כבר כתבנו לעיל דבשלמי שמחה מודו ב"ש דקריבין ביו"ט דהא אין לו תשלומין למחר דבכל ימות העג צריף לאכול שלמי שמחה דההלל והשמחה שמונה וא"כ זמנו קבוע בכל יום ובקרא דד"ה משמע דהכל הקריבו למחר ואפילו שלמי שמחה דהא דכתיב וינבחו לד' זבחים ומשמע דכל הזבחים הקריבו למחר ושפיר מקשה ואין

שְׁלָמִים בָּאֵין בְּתַמִּיהָ: וְנִרְאָה דְהָא דְסָבְרִי ב"ש בְּבִיזָה דְהָא דְכְתִיב וְחַגּוּתָם אוֹתוֹ חַג לַד' דְּלֹא קָאֵי רַק אֲחֻגִּיגָה וְאִף דְכְתִיב לַד' לְמַד מִקְרָא דַד"ה דְכְתִיב וַיִּזְבְּחוּ לַד' זִבְחִים דְמָה כְּאִן זִבְחִים אִף לְהֵלֶן זִבְחִים וְאִף דַד"ת מְדַבְרִי קְבֻלָּה לֹא יִלְפִינּוּ מ"מ אֵינּוּ אֱלֹא גִילּוּי מִקְלֵתָא בְּעֵלְמָא דְהוּ לַד' קָאֵי אֲזַבְחִים: וְעַפ"י הַדְּבָרִים שְׁכַתְבִּיתִי לְעֵיל דִּישׁ חִילּוּק גְּדוּל בֵּין פֶּסַח וְסוּפּוֹת לְבֵין תַּג הַשְּׁבוּעוֹת בְּחֻגֵיגַת ט"ו לַב"ש דְּאִף דַב"ש מוֹדוּ דְבַחַג הַפֶּסַח וּבַחַג הַסּוּפּוֹת הַחֻגֵיגָה קְרִיבָה בִּי"ט וְלֹא גְזָרוּ בָּהּ רַבָּנָן מ"מ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת ס"ל דְּאִף הַחֻגֵיגָה אֵינָה קְרִיבָה מִתְרֵי טַעְמֵי שְׁכַתְבִּיתִי לְעֵיל בַּעֲזוּ"ה.

יְתִיבֵשׁב הַרְבֵּה תַמִּיהוֹת שְׁתַּמָּה הַטּוּרֵי אֲבָן ו"ל בְּאַבְנֵי שְׁהֵם לַש"ס דְּחֻגֵיגָה (דָּף י"ז ע"א) עַל רַש"י ו"ל הַג"ל דְּהַקְשָׁה שְׁם דְּהֵאִיף שְׁבִיב רַש"י ד' הַש"ס דִּילֵן דְּמִפְרָשׁ בַּכ"מ דְּחֻגֵיגָה מוֹדוּ ב"ש דְּקְרִיבָה בִּי"ט פְּגוּן בְּמַגִּילָה (דָּף ח') דְּתַנְיָא שְׁם חֻגֵיגָה וְכָל זְמַן חֻגֵיגָה מְאַחְרִין וּמְפָרְשׁ ר"א דְּחֻגֵיגָה בְּשַׁבַּת וְעוֹלֵת רְאִיָּה אֶפִּילוּ בִּי"ט דְּזַמְנָא חֻגֵיגָה מְאַחְרִין וּמַנִּי ב"ש הִיא הָרִי לְהֵדְיָא דְבִי"ט הוּא זְמַן חֻגֵיגָה גַם לַב"ש רַק דָּאֵם חָל בְּשַׁבַּת מְאַחְרִין וּנְקַט שְׂיַמַּת הִירוּשְׁלַמִי וְאֲכָן לַפֶּמֶשׁ"כ אֵינּוּ קוֹשְׁיָא כְּלָל דִּי"ל דְּהֵתָם מִיָּרִי בְּחֻגֵיגַת ט"ו דְּפֶסַח וְסוּפּוֹת וְהָא דְּלֹא הוֹנֵכֵר בְּבְרִייתָא לְעַנְנָן חֻגֵיגַת עֲצָרַת דְּגַם כְּשֶׁחַל בְּחוּל מְאַחְרִין הִינְנוּ דְּזָה לֹא הוֹצֵרָה לְאַשְׁמְעִינוּ דְּהָא מְשַׁנָּה עֲרוּכָה הִיא עֲצָרַת שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּע"ש בַּש"א יוֹם טְבוּחַת אַחַר הַשַּׁבַּת וּכְמוֹ שְׁפִי רַש"י דְּאַפִּילוּ הַחֻגֵיגָה קְרִיבָה אַחַר הַשַּׁבַּת מְדַאֲמֵר בְּלִשׁוֹן יוֹם טְבוּחַת אַחַר הַשַּׁבַּת וּמִשְׁמַע לְהֵדְיָא דְבִי"ט אֵינּוּ יוֹם טְבוּחַת כְּלָל אֶפִּילוּ לְחֻגֵיגָה וְלֹא הוֹצֵרָה הַבְּרִייתָא לְאַשְׁמְעִינוּ זֶה וְלֹא בָּא לְאַשְׁמְעִינוּ רַק חִידוּשׁ דִּין לְעַנְנָן עוֹלֵת רְאִיָּה לַב"ש דְּמְאַחְרִין דְּזַמְנָא הַמְשַׁנָּה דְּבִיזָה וְחֻגֵיגָה י"ז הִנֵּה יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּמִיָּרִי בְּעוֹלוֹת שְׁל נְדָרִים וּנְדָבוֹת בְּזָה ס"ל לַב"ש דְּלֹא קָרַב בִּי"ט וּב"ה אִף בְּזָה פְּלִיג וּס"ל דְּנו"נ קְרַבִּין בִּי"ט [דְּהָא לְרַשְׁבַּ"א בְּבִיזָה שְׁם אָמַר בְּבְרִייתָא דַב"ה פְּלִיגֵי אִף בְּשְׁלָמִים שְׂאִינָן שְׁל יו"ט דְּיָבִיא וַא"כ יֵשׁ מְקוֹם לְטַעוֹת דְּעוֹלוֹת גְּמִי מִיָּרִי בְּעוֹלוֹת שְׂאִינָן שְׁל יו"ט קַמ"ל הַבְּרִייתָא דַב"ש פְּלִיג אִף בְּעוֹלֵת שְׁל יו"ט] וְעוֹד י"ל דְּקַמ"ל הַבְּרִייתָא חִידוּשׁ דִּין גְּדוּל דְּהָא דְּאָמְרֵי ב"ש בְּמִשְׁנָה שְׁם דְּאָבָל לֹא עוֹלוֹת הִינְנוּ בִּי"ט רַאשׁוֹן דִּיכּוֹל לְהַקְרִיב בַּחוּה"מ אָבָל בִּי"ט הָאֲחֵרוֹן דְּתוּ אֵין לוֹ תַשְׁלוּמִין יְכוֹל לְהַקְרִיב בִּי"ט וְהָךְ בְּרִייתָא ס"ל דַב"ש לֹא אָסְרוּ מַה"ת דְּאֵי הָהּ אָסוּר מַה"ת לֹא שְׁיִיף לְחַלֵּק בֵּין יו"ט רַאשׁוֹן לְאַחֵרוֹן דְּהָא מ"מ הִנֵּה יְכוֹל לְהִבִּיא בַחוּה"מ וְכָל דְּבָר שְׂאֶפְשָׁר לְעֲשׂוֹת מְאֵתְמוּל אֵינּוּ דוּחָה יו"ט וּכְמוֹ בְּפֶסַח וּמִילָה וּקְצִירַת הָעוֹמֵר וּכְמוֹ שְׁהוֹכִיחַ שְׁם הַטּו"א ו"ל בְּאַבְנֵי שְׁהֵם אֲכָן הַבְּרִייתָא ס"ל דַב"ש לֹא אָסְרוּ רַק מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם דִּיכּוֹל לְאַחַר אָבָל אִם כְּבָר עָבַר כָּל ז' יָמֵי הַחַג וְלֹא הַקְרִיב מוֹדוּ ב"ש דְּקָרַב בִּי"ט הָאֲחֵרוֹן וְעוֹלָא דְאָמַר שְׁם בְּבִיזָה דַב"ש נִפְק"ל מִקְרָא אֵינּוּ מְפָרְשׁ הַבְּרִייתָא כְּרַב אוֹשִׁיעָא רַק מְפָרְשׁ כְּרַבָּא שְׁם אוֹ כְּרַב אֲשֵׁי שְׁם: וְגַם מַה שְׁהַקְשָׁה הַטּוּרֵי אֲבָן עוֹד שְׁם עַל רַש"י ו"ל מִהַמְשַׁנָּה דְּחֻגֵיגָה (דָּף ז' ע"ב) יו"ט הָרַאשׁוֹן שְׁל פֶּסַח ב"ש אוֹמְרִים מִן הַחֻלִּין וּב"ה אוֹמְרִים מִן הַמְעַשָּׂר הָרִי דַס"ל לַב"ש בְּהֵדְיָא דְשְׁלַמִי חֻגֵיגָה קְרִיבִין בִּי"ט וְאֲכָן לְפִי מַש"כ אֵין מְקוֹם לְקוֹשְׁיָתוֹ כְּלָל עַל רַש"י דְרַש"י וְהִירוּשְׁלַמִי לֹא מִיָּרִי רַק בִּי"ט שְׁל עֲצָרַת וְאַדְרָבָה מִשְׁם רְאִיָּה לְפִירַש"י דַאֲל"כ מ"ש פֶּסַח דְּנִקְט וְהוּ אֲמַת דְּבַגְמ' מִקְשָׁה שְׁם דַמ"ש פֶּסַח דְּנִקְט וְתִי הַש"ס דְּקַמ"ל דְּדוֹנָקָא חֻגֵיגַת ט"ו אֵינּוּ בָּא אֱלֹא מִן הַחֻלִּין אָבָל חֻגֵיגַת י"ד בָּאָה אִף מִן הַמְעַשָּׂר מִשׁוּם דְּחֻגֵיגַת י"ד לֹא דְאִוְרִיתָא.

אָבֵל בְּאֵמֶת י"ל דְּהַש"ס מִקְשָׁה דְלָמָּה נִקְטַט פְּסַח וְלֹא נִקְטַט נַמְי בְּחַג הַסּוּכּוֹת אָבֵל בְּעֶצְרַת בְּנוּדָאֵי לֹא מְצִי מֵיִירֵי וּמִיָּהוּ לְפִי תִי הַש"ס דְּהַוְצָרָה לְמַתְנִי זֶה בְּפִסְחָא לְמַעַט חֲגִיגַת י"ד אִין מִפְּאֵן רְאָיָה לְדַבְרֵי רַש"י אָבֵל קוֹשְׁיָא בְּנוּדָאֵי לִיתָא וְכָל זֶה נ"ל בְּרוּר בְּעוֹז"ה וְאַף דְּאִין הִלְכָה כַּב"ש מ"מ נ"מ טוּבָא לְדִינָא בְּמָה שְׁפַתְבְּנוּ לְפִי מָה שְׁפַתּוּב בְּסַפְרֵי אֲמַת דְּלַעֲתִיד לְבוּא יְהִי הִלְכָה כַּב"ש.

וּא"כ אֵימָן אֲנָשִׁים הַמְקִינִים וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפַתְיָנוּ וְאוֹמְרִים כָּל סֹדֵר הָעֲבוּדָה בְּכָל יוֹם וְגַם רַבּוֹתֵינוּ מְסַדְרֵי הַתְּפִילָּה תַקְנּוּ לומר בְּמוֹסָף וְשֵׁם נִעְלָה וְנִרְאָה וְנִשְׁתַּחֲוָה לְפָנֶיהָ נִכְתוּב בְּתוֹרַתָּה נִרְאָה דְּבַעֲצָרַת צ"ל לְמַחֵר בְּאַסְרוּ חַג נִסְחָה הַזֶּה דְּהָא לַעֲתִיד לְבוּא יִקְרִיבוּ הָעוֹלוֹת וְחֲגִיגָה לְמַחֵר: הַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי בְּעוֹז"ה שְׁלַמָּה הַפְּהֵן מו"ץ דפ"ק וְוִילְנָא סִימָן נט בְּעוֹז"ה יוֹם א' שְׁמוֹנָה יָמִים לְחֻדְשׁ נִיסָן שְׁנַת תַּרְכ"ה לַפ"ק לְכַבוֹד יְדִידְנוּ ה"ה הָרַב הַגָּאוֹן הָאֲמִתִּי הַחו"ב סוּע"ה צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם שַׁכ"ת מו"ה מְאִיר מֵיכָל נ"י אֲשֶׁר הָיָה אַב"ד דַּק"ק שְׂאֵט יצ"ו יְהִי ד' עֲמוֹ וּבְכָל דְּרָכָיו יִשְׁפִּיל וְיִצְלִיחַ וְיִזְכֶּה לְחַזוֹת בְּמַהֲרָה יְרוּשָׁלַיִם בְּבִנְיָנָהּ וּבִיהַמ"ק בְּגוֹי עַל תִּילּוֹ וּמְכוֹנּוֹ וְלִהְקַרִּיב קֶרְבָּן הַפִּסְחָא בְּזַמְנֵנוּ וְנִזְכֶּה כְּוָלְנוּ יַחַד לְעוֹלוֹת לְצִיּוֹן בְּרַגְלָהּ וְלִרְאוֹת אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה שְׁלֵשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה אַכִּיָּה"ר: אַחַדְש"ת הָרַמָּה בְּאֵתִי לְהַעִיר עַל מָה דְּשָׁמַעְנוּ מִפִּיּוּ בְיוֹם ה' הָעֶבֶר בְּעַת שְׁהִינּוּ עַל שְׁמַחַת גִּישׁוּאִין וְשְׁמַעֲתִי כְּמָה חַד"ת וּבְתוֹף הַדְּבָרִים שְׁמַעֲתִי מִמֶּנּוּ טַעַם נִכּוֹן מְאוּד עַל מָה שְׁלֵא הַזְּכָר בְּצוּרֵי דַעֲשִׁיית הַבְּגָדִים בַּפ' תַּצְנָה גַּם בְּגָדֵי כַה"ג שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּהִיוּ חֲלוּקִים מִבְּגָדֵי כַה"ג שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה [וְכֵן נִרְאָה מְלִשׁוֹן הַרַמְב"ם ו"ל בַּרפ"ח מָה' כְּלִי הַמְקַדָּשׁ שְׁכַתְבֵּשׁ בְּגָדֵי כַה"ג שְׁלֵשׁ מִיָּנַיִם בְּגָדֵי כַה"ד וּבְגָדֵי זֶהָב וּבְגָדֵי לָבָן.

וְאַח"כ פְּתַב בְּהִלְכָה ג' בְּגָדֵי לָבָן הֵם אֲרַבְעָה כְּלִים שְׁמִשְׁמֵשׁ בְּהֵם כַה"ג בִּיּוֹה"כ הָרִי דְחֲלוּקִין הֵם בְּמִיָּנַיִם מִבְּגָדִים שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְאַכּוֹן דְּבָרֵי רַבִּינוּ ו"ל אֵלוּ צ"ע דְּהֵלֵא בְּאֵמֶת לֹא הָיָה שׁוּם חֲלוּקִים בְּגָדֵי לָבָן שֶׁל יוֹה"כ מְשַׁאֵר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה רַק בְּאַבְנֵט דְּבִיּוֹה"כ הָיָה שֶׁל בּוּץ וּבְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה הָיָה שֶׁל כְּלָאִים וְא"כ לֹא שִׁינָה ע"ז לומר דְּהִיוּ ג' מִיָּנַיִם וְאוֹלֵי מִשׁוּם דְּמִסִּיִּים דְּהַפְּתוּנוֹת שֶׁל יוֹה"כ שֶׁל שַׁחֲרִית וּבֵין הָעֲרַבִּים הָיוּ צָרִיכִים שִׁיָּהוּ שְׁוִים שְׁלֵשִׁים מְנַיִם וּנְפַק"ל בַּגְמ' מְדַכְתִּיב בַּד בַּד וְדַרְשִׁינּוּ שִׁיָּהוּ מְוַבָּחֵר שְׁכַפֵּד וְא"כ הָיָה שִׁינּוּי גַּם בְּכַתְּנוֹת וַע"י בְּמִשְׁנֵה לְמַלְךְ שְׁתַּמָּה דְּמִפְּשִׁטוֹת הַמִּשְׁנֵה וְהַגְמ' דְּיוֹמָא מְשַׁמַּע שְׁכָל הַבְּגָדִים שֶׁל יוֹה"כ הָיוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת יִקְרִים בְּיוֹתֵר מְכָל הַשָּׁנָה וְכֵן פִּירַשׁ רַש"י ו"ל בְּהִדְיָא וּמִסִּיִּים דְּדַבְרֵי רַבִּינוּ צָרִיכִים אֲצִלוּ תַלְמוּד.

וְא"כ לְפִי פִירַשׁ"י הָיָה שִׁינּוּי בְּכָל הַבְּגָדִים בְּיִקְרוּתָן]: וְתִירוּץ כַת"ר נ"י דְּמִשׁוּם דְּכָל עֵיקָר הַטְּעָה דְּכַה"ג אִינוּ מְשַׁמֵּשׁ בְּבְגָדֵי זֶהָב בִּיּוֹה"כ הוּא מִשׁוּם דְּאִין קְטִיגוֹר נִעְשָׂה סְנִיגוֹר וְזֶה נִשְׁתַּנָּה לְאַחַר שְׁעֵשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֶגְלָה אָבֵל בְּעַת הַצִּיּוּרֵי שְׁנַצְטוּנוּהּ מִשָּׁה עַל עֲשִׂיית הַמִּשְׁכָּן וּבְגָדֵי כְּהֻנָּה הָיָה בְּאַרְבָּעִים יוֹם הִרְאִישׁוּנֵי דְקוֹדֵם עֲשִׂיית הָעֶגְלָה וְאַז לֹא הָיָה שׁוּם שִׁינּוּי בְּאֵמֶת בֵּין יוֹה"כ לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה: וְהִנֵּה כְּפָר אֲמַרְתִּי לוֹ אִז כִּי תִירוּץ כַת"ר נ"י לֹא נִהִירָא לִי כָּל דְּהָרִי כָּל עֵיקָר הַשִּׁינּוּי בְּבְגָדֵי כַה"ג שֶׁל יוֹה"כ מְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה לֹא הָיָה רַק בְּאַבְנֵט וְהָרִי בְּאַבְנֵט לֹא הָיָה זֶהָב כָּלָל גַּם בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה וּמָה חֲלוּקִים יֵשׁ בְּאַבְנֵט בֵּין קוֹדֵם עֲשִׂיית הָעֶגְלָה לְאַחַר עֲשִׂיית הָעֶגְלָה וְהִדְרָא הַקּוֹשְׁיָא לְדוּכְתִיָּה וְאִין מְקוּם כָּלָל לְתִירוּץ כַת"ר נ"י: וְאַמְנָם בְּאֵמֶת צָרִיף לְהַבִּין דְּלָמָּה הָיָה בְּאֵמֶת מִשְׁנֵה הָאֲבָנֵט שֶׁל יוֹה"כ שְׁהִיָּה שֶׁל

בוץ דהלא באבנט לא שיניך פלל טעם דאין קטיגור נעשה סניגור וע"כ אנו צריכין לטעמו של הירושלמי בפ' בא לו כה"ג בהלקה ב' דגרסינן שם ולמה בבגדי לכו א"ר תניא בר' אבא פשירות של מעלן פה שירות של מטון מה למעלן ואיש אחד בתוכם לבוש בדים אף למטון פתונת בד ילבש וכ"ה במקדש רבה בויקרא פרשה כ"א ונראה.

שלזה הירושלמי פיון יוסי בן יוסי כה"ג בסדר אתה כוננת שיסד שם עומד ומשמש פמלאך מיכאל משרת ופשוט שפיון להירושלמי הנ"ל שהיה נצרך לשמש בבגדי בד פמלאכים [וכ"ה בש"ס בקדושין (דף ע"ב) הראני ת"ח שבבבל דומים למלאכי השרת ופירש"י לבושים לבנים נעטופים פמלאכי השרת דכתיב והאיש לבוש הבדים] ולפיכך היה נצרך שהאבנט יהי ג"כ של בוץ והדרא התמיהה לדוכתיה דהא טעם זה של הירושלמי שיניך גם קודם עשיית העגל: ובאמת ליישב קושיות כת"ר נ"י היינו יכולין ליישב בפשיטות בדרך אחר ע"פ המבואר בר"ן בפ"ק דר"ה ובכל הספרים דהטעם דהקבע יום עשרה בתשרי ליום סליחה וכפרה הוא בשביל שבו ביום נתרצה הקב"ה על מעשה העגל ואמר להם סלחתי ובו ביום ירד משה רבינו מן ההר עם לוחות האחרונות ובשביל זה הקבע אותו היום ליום סליחה וכפרה וא"כ בעת הציווי על עשיית המשכן ובגדים שהיה במ' יום הראשונים עדיין לא נצטוו אז על מצות יוה"כ דמ"ש אותו היום מיומים.

ולפיכך לא הוזכר פלל שם הבגדים של יוה"כ דעדיין לא היה מצות יוה"כ בעולם וכן מבואר להדיא בס"ד בגטין (דף ס') דפ' אחרי מות נאמר באחד בניסן ביום שמתו שני בני אהרן הרי דלא נצטוו על מצות יוה"כ והקרבות שצריך להקריב באותו היום עד אחד בניסן.

ובזה נסתלק לגמרי קושיות כת"ר נ"י ואף דכתיב בפ' תצוה וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה לא נכתב לציווי שצריך להזות על קרנותיו אחת בשנה דהרי הציווי נכתב באחרי מות ולמה הוצרך לכתוב פאן וע"כ דלא נאמר רק לצויות שאסור להקריב ולהזות עליו דם זולת מה שיהא נצרך להזות עליו ביוה"כ לאחר שיצטוו וזהו דמסיים יכפר עליו לדורותיכם משום דעדיין לא נצטוו על יוה"כ רק לדורות יתיה פן ולכן פתיב לדורותיכם: ובלא"ה אני תמה על תירוצו של כת"ר נ"י הפלא ופלא דהלא ע"כ עיקר קושיותו הוא על קרא דעשיית הבגדים הנזכר בפ' פקודי דאלו על צוואת הבגדים הנזכר בפ' תצוה פתיב סתמא גבי אבנט דאהרן ואבנט מעשה מעשה רוקם ולא הוזכר פלל בצוואה דהיה של פלאים וע"כ צריך לומר דנאמר למשה רבינו בע"פ דצריך לעשות של פלאים.

וא"כ קשה לכאורה דאמאי לא הוזכר בתורה בפירוש דנצטוה דצריך לעשות משל פלאים פמו דכתיב בעשייה בפ' פקודי. וא"כ אדרבה י"ל דמשו"ה פתיב סתמא דנצטוה על שני מיני אבנטים דבכל ימות השנה של פלאים וביוה"כ של בוץ וא"כ על קרא דצוואה לא קשה פלל ועיקר הקושיא הוא על קרא דעשייה דלא הוזכר רק דעשו אבנט של פלאים אבל אבנט של יוה"כ שהיה של בוץ לא הוזכר פלל ועל קרא דעשייה לא יתכן תירוצו פלל דהרי העשייה היה למחרת יוה"כ שיירד משה מן ההר עם לוחות האחרונות דכבר עשו ישראל את העגל והיה נצרך ביוה"כ לשנות את הבגדים והדרא התמיהה לדוכתיה אבל לפי תירוצי עולה על נכון גם קרא דעשייה דאף דאז נתרצה

הקב"ה לישראל והוקבע יום של עשרה בתשרי להיות יום פפרה לדורות מ"מ עדיין לא הוקבע יום הפפורים להתענות בו ולהקריב בו קרבנות רק יום אחד בניסן שאז נאמרה פ' אחר מות א"כ בעת עשייה עדיין לא ידע משה שיהיה יום עשרה בתשרי יום הקרבת קרבנות לפני ולפנים ושיצטרף הכה"ג לבגדי לבן.

אף עדיין פש גפן לנישב להמ"ד דיומא (נ"ו) דסובר דאבנטו של פהו הקיוט בין של פל ימות השנה ובין של יוה"כ היה של בוי"א כה"ג הדבר מתמיה דאמאי לא הוזכר בעשייה דעשו אבנט של שש בלבד בשביל בני אהרן: ואמנם נ"ל לנישב גם זה לפי מה דאיתא בשו"ת הרא"ש ז"ל בכלל י"ג דין כ"א דכהנים הקיוטים ביום חנוכה דינם ככה"ג והיו צריכין לשמש בשמונה בגדים ובזה יישוב מה דאיתא במדרש דמשו"ה מתו שני בני אהרן משום דהיו מחוסרי מעיל והדבר מתמיה דהא היו פהנים הקיוטים ואין משמשין רק בד' בגדים והכרית מזה דביום חנוכה היה דינם ככה"ג ועפ"י זה ניחא הפל דנראה דכל עיקר הצינוי על עשיית הבגדים לא היה רק לחנף בהם אהרן ובניו וכמו דכתיב ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא בהם את ידם ולכאורה תמוה דהא"ף לא הזכיר דויהיה הבגדים לעבוד עבודה בהם וגם לא שייך הלשון דיהיו לבניו אחריו דמשמע דיהיה לכל בניו ובאמת לא היה רק כה"ג אחד אלא הוא הדבר אשר דברתי דכל הצינוי שנצטווה משה לא היה רק לחנף את המשכן ולחנף אהרן ובניו לעבודה אבל על עיקר העבודה שצריף בגדי פהונה לא נעשה אז ובזה נתיישב ג"כ קושיות כת"ר נ"י במאי דלא הוזכר בגדי כה"ג ביוה"כ דבגדי כה"ג לעבודה לא הוזכר פלל בתורה בעת הצינוי והלכף לא הוזכר רק אבנט אחד של פלאים לחנף בהם אהרן ובניו: והטעם נ"ל משום דבגדי פהונה היה צריף להיות מתרומת הלשפה וכמו שמבואר ביומא (נ"ו ל"ד) והלכף פל בגדי פהונה הנעשה לעבודה היו צריכין לבוא ממחצית השקל שנתנו ישראל אז בשביל צורף העבודה וכמו דכתיב ולקחת את כסף הכיפורים ונתת אותו על עבודת אנהל מועד וכבר מבואר בירושלמי בריש שקלים דהטעם דמר"ח ניסן ואילף צריף להקריב מתרומה חדשה פתחילתה דכתיב ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן ותני עלה ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה הלשפה עכ"ל הירושלמי וידוע דעשיית המשכן וכליו ובגדי פהונה היה למחרת יוה"כ ולא היו יכולין לעשות אז בגדי פהונה לעבודה דעדיין לא נתרמה הלשפה ולפיכך לא נעשה אז רק הבגדים שנעשו לחנף ובגדים אלו לא היה נצרך לבוא משל ציבור דלא היה עליהם רק קדושת המשכן וכליו והמשכן וכליו לא היה צריף לבוא משל ציבור כמו שאמר כת"ר נ"י בעצמו דהא לא מצינו בתורה דכל יחיד ויחיד שהתנדבו על המשכן והבגדים שמסרום לציבור: ומה שאמר לי כת"ר נ"י דמשו"ה פתיב והם יקחו את הזהב ואת התכלת והיגו שנתנו להם פדי שיזכו בשביל הציבור דאם לאו הכי למה היו צריכים הם ליקח נראה דנעלם מכת"ר נ"י דברי הש"ס דב ב (נ"ו ח') דמפיק מיניה דאין שררות על הציבור פחות משנים משים דכתיב והם יקחו את הזהב אלמא דעשו אותם ממונים וגבאים לשמור את הזהב ואת התכלת וכו': ונראה לי עוד דגם הצינוי שנצטווה משה שיקח סמים נטרף ושחלת לקטורת וכן שיקחו שמן למאור לא היה רק פדי לחנף בו את המזבח ואת המנורה וכמו דתנו במנחות ונ"מ ט) שאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים של בין הערבים [ובברייתא איתא של שחר ומסקינן דתנאי היא] ולא מזבח העולה אלא

בתמיד של שחר ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנורה אלא בשבעה גרותיה בין הערבים וכן פתיב בפ' פקודי באמת וישם את המנורה וכו' ויעל הנרות וגו' וישם את מזבח הזהב וגו' ויקטר עליו קטורת סמים וגו' ויתן את השולחן וגו' ויערוה עליו ערוה לחם וכינון שלא נלקחו אלא לחנה כלי המשפן.

ולכה לא היה צריך להיות משל ציבור בשנותפנות ובזה נסתלק מה שהקשה כת"ר למ"ד דקח לה משלה היכי פתיב קח לה סמים נטרף הא קטורת הייתה באה משל ציבור ודחק לנישב. ואמנם לפי מש"כ ניקח דלא צוה למשה ליקח סמים רק לחנה המזבח אבל לא להקטיר ולהקטיר בכל יום היו צריכין ליקח מהתרומה שנתרמה באחד בניסן ובזה ניקח נמי מה דבשמן המשחה פתיב ששמן משחת קודש יהי זה לדורותיכם והיינו משום דבכל הדברים הסמים של קטורת ושמן המאור לא נלקח רק לפי שעה כדי לחנה המנורה והמזבח אבל ששמן המשחה נלקח גם לדורות משום דשמן המשחה לא היה נצרך להביא משל ציבור ובזה נתנישב הפל בעז"ה: ואמנם עדיין פש גבן לבאר מה דלא הוזכר דנתנו חטים לנדבה כדי לעשות לחם הפנים ועוד דהרי לא הי' להם חטים במדבר כמו דכתב רש"י שם במנחות (דף מ"ה ע"ב) דמשו"ה תנו התם דמ' שנה שהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלא לחם משום שלא היה להם אלא מן.

והיותר תמיה דהתוס' הקשו שם על רש"י מהש"ס דמנחות (דף צ"ה) דמוכח שם שהיו עמהם לחם הפנים והדבר מתמיה דאמאי הוצרכו להקשות על רש"י ממשמעות הש"ס דמנחות דטפי הו"ל להקשות על רש"י ממקרא מלא דפ' פקודי דכתיב שם ויתן את השולחן באוהל מועד וגו' ויערוה עליו ערוה לחם לפני ה' וגו' וכן מחביתי כה"ג דכתיב בצו את אהרן זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לד' ביום המשח אותו ועשירית האיפה סולת מנחה תמיד וגו' הרי דהקריבו חביתי כה"ג גם במדבר וזה סתירה גדולה על רש"י ז"ל ולמה הוצרכו להקשות ממשמעות של הש"ס דמנחות: ואמנם אחר העיון בזה נ"ל לומר על פי הא דאמרינו ביומא (דף ע"ה) על קרא דזהם הביאו אליו נדבה בבוקר בבוקר מלמד שיירד להם עם הזמן אבנים טובות ומרגליות וכן הביאו ראיה מהא דכתיב והנשיאים הביאו ותני עלה דהיינו נשיאים ממש וא"כ י"ל דהעבים הביאו חטים ממש כדי לאפות מהם לחם הפנים וכמו דאמרינו במנחות (דף ס"ט) דחטים שיירדו בעבים פשרים למנחות ואמרינו שם דהדבר היה נמצא פן גם בזמניהם פדעדי טייעא דנחיתא ליה רום פיובי חיטי בחלתא פרסי וא"כ י"ל דגם בזמן הזמן ירדו להם חטים ע"י העבים כדי להקריב ממנו לחם הפנים [ולפי פירש"י שם שיירדו עם המטר אין להקשות דהאיך פשרים להקריב למנחות הא כל המנחות באות מצה והמטר מחמיץ דהא אינו קושיא די"ל דחזינון דלא נתבקעו ובפרט בחיטי דשרירי ולא שכיח פלל דיחמיצו] וכל זה לחם הפנים הבא בשביל חינוך אבל לדורות דצריך שיהיה משל ציבור שפיר מקשים התוס' על רש"י מהש"ס דמנחות ד' צ"ה דשם מוכח דהיו מקריבין לחם הפנים כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר וע"כ שקנו חטים מתגרי נכרים וראו דלא נתבקעו ובפרט במש"כ רש"י הטעם דמשו"ה קרבו כבשים בחג השבועות בלא שתי הלחם משום דלא הי' להם מן זה בנודאי תמוה דהא שתי הלחם היו באות חמץ ושפיר יכלו לקנות מתגרי נכרים [ומיהו ליישב דברי רש"י נ"ל דאפשר דס"ל דחששו דשמא הם טמאים וכדתניא בפסחים ד' מ' דהקמחין והסלתות של נכרים של פרפים טמאים ואפשר דה"ה חטים שלהם משום דמן

הסתם לותתים חותם]: והא דכתיב גבי חביתין דזה יהי קרבן אהרן ובניו ומשמע דהקריבו במדבר י"ל דלא הקריבו רק ביום חינוך וכמו דכתיב זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו אבל חביתין של כל יום ויום אפשר דלא הקריבו, במדבר ועוד אפשר דלצורך חינוך גם מהמן הנה מותר לאפות לחם הפנים והא דכתיב בפ' אמור ולקחת סלת ואפית אותה היינו לדורות וכמו שמסיים שם בפסוק קודש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם והיינו דבא ללמד דינהג לעולם אבל לא עתה במדבר וכן בחביתין נ"כ פתיב חק עולם ולמ"ד דחק עולם היינו משל עולם גם פאן יש לפרש כן דלחם הפנים בא משל ציבור ונוקא הנלע"ד פתבתי בעז"ה: כ"ד ידידו הדו"ש ומברכו בברכת פהנים שלמה הפהן מו"ץ דפ"ק ווילנא.

סימן ס ראיתי להדפיס פאן מש"כ בעז"ה פדין ברפת הסמה בעת התחלת המחזור הגדול בשנת ר"ג לחמה. הנה פאשר שהיינו ה' והגיענו לזמן שנה זו שנת תרנ"ז שהיא תחילת מחזור הגדול ר"ג לחמה שחל בה תקופת ניסן בחמשה ימים לחודש הנה.

באורחא דתלת נגהי ארבע [והיינו פונקט 6 דער זייגער- דינשטאג פ' מצורע ד' ניסן פאר נאכט] באותו יום ושעה ורגע שגבראה הסמה בששת ימי בראשית ולכן ביום ד' פ' מצורע ה' ניסן בפוקר מחויבין כל הקהל לברך ברפת עושה מעשה בראשית בשם ומלכות - ועיקר זמן הברכה הוא לברך בשעת הנץ ונוקא אף נמשך זמנה עד ג' שעות זמניות על היום [וביום ה' ניסן הבע"ל דזמן הנץ אז הוא לערך -30- מינוט אויף שעה-6 יכולים לברך עד -45- מינוט אויף -9-] ואף אם תהא מקוסה בעבים אף שתהא ניפרת רנשם הסמה מבין העבים ג"כ יש לברך בשם ומלכות אף אם יהא יום המעונן ולא תראה הסמה פלל וכלל אז יברכו בלא שם ומלכות [וכן נראה להדיא מד' שו"ת זרע אמת ח"א ח סי' כ"ד והגאון בעל הפמ"א זצ"ל בחלק ב' סי' ל"ח הפריז על המידה וס"ל דיש לברך גם בשם ומלכות דעל אור היום נמי מברכין ולא בעינן ראית הסמה פלל וכלל אף למעשה לא סמך על דעתו ועכ"פ בלא שם ומלכות בנודאי יש לברך ודלא פהחתם סופר סימן נ"ו דיחיד הוא לגבי הגאונים ז"ל הפמ"א והזרע אמת ובפרט פי חשש ברכה לבטלה ליפא בזה פלל] ואם נתאחרו ולא ברכו בזמן הנץ"ל מ"מ יכולין לברך בשם ומלכות עד חצות [כ"ה דעת התוס' יו"ט בספרו מלבושי יו"ט על הלבוש וכן הספיק עמו האלף רפה בסי' רכ"ט].

וכן פתב הנו"ב בספרו דגול מרובה בסי' רכ"ט שכן עשה מעשה בעצמו בשנת תקמ"ה שבירך קרוב לחצות בשם ומלכות וכן העיד בשמו תלמידו הגאון מו"ה אלעזר פלעקלעש זצ"ל בספרו שו"ת תשובה מאהבה ודחו דעת הלבוש והמג"א והפמ"ג בשתי ידים] לפיכך ביום ד' ה' ניסן הבע"ל צריכין כל הקהל להשכים בפוקר קודם הנץ הסמה ולילך לאיזה הרים גבוהים אשר מחוץ לעיר פגון בנאוויגאראד או בפאוועלאנקע וכדומה שיוכלו לראות משם את הנץ ואם תתראה הסמה או אפילו אם תהא מקוסה בעבים קלושים באופן שלכל הפחות תהא ניפרת רנשם הסמה מבין העבים יברכו מיד ברפת עושה בראשית ואח"כ יאמרו כל הקהל פפי הסדר שנקתוב להלן: ואמנם אם לא תתראה הסמה אז פלל וכלל אזי יחזרו כל הקהל לעיר לקרות ק' ז ולהתפלל אף לא תתפללו רק מנין אחד פדי שיוכלו כל הקהל לחזור תיקף אל המקום אשר עמדו שם

בתחילה ולהמתין אולי תתראה החמה בתוך ג' שעות זמניות דהיינו קודם 45 מינוט אויף 9 ואמנם אם גייע סמוך לזמן הזה ועדיין לא תראה החמה פלל וכלל אזי יברכו כל הקהל הברכה בלא שם ומלכות ויאמרו ג"כ כפי הסדר שנכתוב להלן ואח"כ יחזרו לביתם ואם תחזור ותראה השמש קודם שעה 12 אזי יחזרו כל אחד לברך הברכה בשם ומלכות אף בביתו ביחידות או בשוק כי אז נראה השמש גם ברחוב בהנה העיר ולא יאמרו רק הברכה לבד כי שאר הסדר כבר אמרו בתחילה וסדר אמירת הברכה פה הוא בתחילה יאמרו כל הקהל קפיטיל הללו את ה' מן השמים וכו' עד ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור [ניטו לאחד מהקהל שיהי' לש"ץ שייסיים בסוף וימתינו הפל עד שייסיים הש"ץ עד חק נתן ולא יעבור כדי שיאמרו כל הקהל הברכה פולן פאחת ולא יהא אחד מקדים ואחד מאחר] ואח"כ יאמרו כל הקהל בקול רם ובנעימה קדושה ברוך אתה ד' וכו' עושה מעשה בראשית [והן אמת דהמשנה דברכות (דף נ"ד) ובברייתא (דף נ"ט) גבי ברכת החמה איתא ברוך עושה בראשית וכו"ה הגירסא ברי"ף ובמב"ם פ"ק י' מה' ברכות הלכה י"ח ברוך עושה בראשית ובבה"ג ובכל ספרי הפוסקים ז"ל ראשונים ואחרונים לאין מספר וכו"ה בשו"ע בסי' רכ"ט ולכן לצאת כל הדעות ראוי ונכון לומר בתחילה ברוך עושה בראשית ואח"כ תיכף ומיד יאמר עושה מעשה בראשית] ומי שיצא לומר קודם הברכה הנני מוכן ומזומן לברך על החמה כמו שצוננו חז"ל בנודאי ה"רשות בידו וכן ראוי ונכון ואחר הברכה יאמרו כל הקהל קאפיטיל י"ט השמים מספרים עד סוף המזמור ואחר שייסיים הש"ץ המזמור יאמרו מזמור ס"ז למנצח בנגינות ואחר זה מזמור קכ"א שיר למעלות אשא עיני אל הרים.

ואח"כ יאמרו מזמור קל"ו והוא הלל הגדול ויאמרו אותו פסוק בפסוק עד את הים וכוכבים לממשלות בלילה כל"ח ועד בכלל. ואח"כ מזמור ק"ג הללו אל בקדשו.

ואח"כ יאמרו הפיוט אל אדון על כל המעשים פסוק בפסוק כמו שאומרים בשבת עד שרפים ואופנים וסיוות הקודש ויאמרו אותו בקול רם ובנעימה ואח"כ יאמרו תיכף שמך ה' אלקינו יתקדש וזכרך מלפנו יתפאר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת תתברך מושיענו על כל שבת מעשה ידך ועל מאורי אור שעשית יפארוך סלה.

ואח"כ יאמרו מפסוקי התורה בפ' בראשית מיום רביעי ואח"כ בבביאים בירמ' ל"א ל"ה פה אמר ד' נתן שמש לאור יומם וגו' ובישע' סי' ס' לא יהי' לך השמש לאור יומם ולנגה הים לא יאיר לך וגו' עד בעתה אחישנה.

ואח"כ יאמרו הברייתא דברכות נ"ט וזה נוסחה תנו רבנן ה"רואה חמה בתקופתה אומר ברוך עושה בראשית ואימת הוי אמר אביי כל תמניא ועשרין שנין והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורחא דתלת נגהי ארבע.

ואח"כ יאמרו מברייתא דפרק שירה שמש אומר שמש ירח עמד וכולה לאור חיצה יתלכו לנגה ברק חניתה ואומר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך זרח. ואח"כ יאמרו עלינו לשבח בכוננה גדולה ואח"כ יאמרו קדש דרבנן וד' זכנו לברך עוד על החמה בשנת תרפ"ה הבע"ל בירושלים עה"ק אמן: וע"ד שפתבתי לעיל דאם אינה נראית החמה פלל בתוך ג' שעות עדיף טפי לברך לע"ע בלא שם ומלכות ואם תראה אח"כ לאחר ג' שעות עד קודם חצות יוכלו לברך פעם שנית בשם ומלכות הנה מצאתי בשערי תשובה להגאון

מוהרא"ז מרגליות זצ"ל שכ' דאין לעשות פן דשפא הלכה פהראב"ד דבכל הפרכות שהונפרו במשנה דברכות פירק הרואה ובהפרייתא דלשם פולהו בלא שם ומלכות הן וא"כ פבר יצא בברכה שפירך בתוך ג' שעות בלא שם ומלכות ושוב פשיבירך אח"כ בשם ומלכות יהי ברכה לבטלה ולכן עדיף טפי שלא יברך פלל בתוך ג' שעות רק ימתין עד חצות אם תראה יברך בשם ומלכות ואם לא תראה יברך בלא שם ומלכות כ"כ בשעת שם וכל דבריו ז"ל אלו לא נהירא לי דאם באנו לחוש לדעת יחיד האיך פסק דיש לברך עד חצות בשם ומלכות ולמה לא נחוש לדעת הלבוש והמג"א והפמ"ג דלדעתם הו"ל ברכה לבטל וע"כ צ"ל פיון דכבר הסכימו האחרוני' שפאו אחריהם לברך לא משגיחין בהו וא"כ כ"ש דא"צ לחוש לדעת הראב"ד ז"ל שדבריו נדחו מפל הראשונים.

ועוד דמש"כ דאם לא תראה יברך אז בלא שם ומלכות זה ג"כ אינו נכון דהא אז הוי ס"ס לפטור דשפא הלכה פהלבוש וסייעתו ושפא הלכה כהחת"ס דאם אינה נראה פלל א"צ לברך אפילו בלא שם ומלכות.

ולכן פמו שכתבתי פן נראה לי עיקר: ועוד ראיתי לכתוב פמה שהעיר בשו"ת משאת בנימין סי' ק"א דהא פל זה דאמר אב"י דאימת הוי פל כ"ח שנין וכו' אינו אלא לפי תקופת שמואל דאמר דאין בין תקופה לתקופה אלא ז' שעות ומחצה ושנת הסמה הוא שס"ה יום ורביע אבל לפי מה דקיי"ל פתקופת רב אדא תחזור הסמה לנקודה הראשונה פמו שהיתה בעת הבריאה בכל תקופת ניסן שפראש המתחזור הקטן של י"ט שנים ונהיה לן לברך ברכה זו בכל י"ט שנים פבר תירץ בעצמו יפה דנהי דבכל י"ט שנים תחזור לנקודה הראשונה אבל אינו חל לעולם באורחא דתלת נגהי ארבע ולפיכך לא שייך לברך אז משא"כ בתקופת שמואל איכא תרתי חדא שהסמה חוזרת על נקודתה בכל תקופות ניסן שפראש המתחזור פאשר הנה בעת הבריאה ועוד שהתקופה נופלת בתחילת ליל ד' פמו שהיה בעת הבריאה: ומה שיש להקשות דהיכי עבדינן תרתי דסתרי אהדדי דלענין הברכה עבדינן פשמואל ולענין חשבון התקופות ועיבור השנים אנו סומכין על חשבון דרב אדא לאו קושיא היא דהכי נמי לענין חשבון השנים קיי"ל כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ולענין התקופות קיי"ל כר"י דאמר בניסן נברא העולם כ"כ בשו"ת משאת בנימין שם ונהיה תירץ זה דחוק מאוד דהתם שאני דכבר תירץ ר"ת בתוס' בר"ה (דף כ"ז) דאלו ואלו דברי אלקים חיים הם דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן ולכן יסד הקליר בגשם של שמיני עצרת כר"א ובטל של פסח יסד פרבי יהושע עי"ש.

אבל ה"כ לענין תקופה דשייך לענין הילוף הסמה מ"נ אם התקופה נמשכת פרב אדא ע"כ דליתא לדשמואל ואם איתא פדשמואל ע"כ דליתא לדרב אדא וגם תירץ ר"ת ז"ל לא שייך ה"כ דמאי שייך בזה מחשבה ומעשה: אכן מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית פיפורים בהקדמת הספר שנקראת בשם ברפת ראשית פתב דשני התקופות אמת הם ואין פאן סתירה פלל והוא לפי מה שפכתבו התוכנים הקדמונים שיש אינה נטייה לגלגל המזלות מקו משנה היום בכל עת מעט לצד צפון פנודע.

וא"כ י"ל דשני החשבונות אמת הם דנודאי המופת והחוש מעיד כי מן הרגע אשר תתחיל החמה לנטות מקו השנה לצד צפון העולם בתחילת הקיץ עד אשר תחזור לבוא על קו משנה היום בסוף ימי החורף מצד רוח דרום אינו רק שס"ה יום וששה שעות פחות ד' מינוט נחצי בקירוב כמו תקופת רב אדא [ומימות הבריאה עד זמן הגה עלה ההבדל בכמו י"א יום ובזמנינו קדמה תקופת רב אדא לתקופת שמואל י"ח יום מקודם אכן תקופת שמואל נחשבת מן הרגע אשר תתחיל החמה לנטות מעל ראש מזל טלה לצפון עד אשר תחזור לשנה הבאה לראש מזל טלה מדרום ושיעור מהלך זה שונה שס"ה יום ורביע מכוננים ובזה א"ש הכל דקביעת העיבור וגם יום השנה בכל מקום הוא רק על זמן הקפת השמש וחזרתה לקו משנה היום אבל ברפת החמה בתחילת המחזור של כ"ח שנה הוא רק על הקפת השמש לראש מזל טלה וזה אינו אלא מכ"ח שנה לכ"ח שנה כ"כ מר אחי הגאון מו"ה בצל אל ז"ל שם ובדף נ"ה חזר וביאר באריכות נפלא לשני התקופות אלו ובראיות נכוחות מספרי התוכנים הראשונים והנה כל המעיין בדבריו ז"ל אלו יראה דדבר ד' בפיו אמת.

וראה גדולה לדבריו דהרי בברייתא קחשיב גמי דהרואה לבנה בגבורתה ופירש הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' ברכות הלכה י"ח דהיינו כשפתחון הלבנה לתחילת מזל טלה בתחילת החודש ולא תהי' נוטה לא לצפון ולא לדרום וכו' הרי דכל עיקר חיוב הברכה היינו בעת שיגיעו המאורות לתחילת מזל טלה כמו שהיה בעת הבריאה ורק דבעינו שיהא ג"כ באותו יום ורגע שהיה בעת הבריאה וגבי חמה ידעינו דהוא מכ"ח שנין לכ"ח שנין אבל גבי לבנה לא ידעינו אימתי חוזרת למזל טלה וגם שתהא מכונן באורחא דתלת נגהי ארבע ולפיכך אין מברכין עליה: ועפ"י דברי מר אחי הגאון ז"ל הג"ל יש לדחות הראיה שהביא המשאת בנימין דתקופת רב אדא עיקר מהא דאמרין בר"ה (דף כ"א) דאם משכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה לה היא שתא ולא תהוש להא דכתיב שמור את חודש האביב שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן וזה אינו רק לפי חשבון תקופת רב אדא דאם לפי חשבון תקופת שמואל הא מצינו כמה שנים דמשכה תקופת טבת עד אחר חג הפסח ולמה לא מעברין ותיכא לא הוקבע רק ז' עיבורים במחזור קטן הא לפי דברי הש"ס הג"ל הנה לן לקבוע ח' עיבורים ולכן הוכיח מזה דקיי"ל בתקופת רב אדא.

ואכן לפי דברי מר אחי ז"ל דשני התקופות אמת אינו ראה של פלום ונקדים בתחילה מה שהקשו התוס' שם הא בשביל התקופה לבד אין מעברין והוצרך לחלק בין תקופת תשרי לתקופת ניסן ושוב הקשו פיון דמקרא קא דרשי ה"א וה"א מ"ש בין תקופת תשרי לתקופת ניסן ונשאר בקושיא ובאמת שתמיה עצומה היא לכאורה ואמנם המעיין בדברי הרמ"ה ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם ז"ל בה' קידוש החודש בפ"ד הלכה ב' יראה דקושיות התוס' לק"מ דכתב שם דכיון דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן בנודאי לא יהא אביב ג"כ ועל שנים מהם מעברין ועוד דאם משכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן משכא גמי תקופת תמוז עד בתר החג והלכך מעברין ע"ש [ופירוש ההשגה עיין במנחת אהרן על סנהדרין שלפני הרמ"ה ז"ל הי' הגי' ברמב"ם דאף על תקופת תשרי בלחוד מעברין ועל זה בא להשיג ע"ש] ועפ"י דבריו ז"ל לק"מ דבתקופת טבת דמשכא איכא גם חסרון דאביב ועל שנים מהם מעברין אבל בתקופת תשרי דליכא רק חדא אין מעברין ואין

מקום פלל לקושיות התוס': ועפ"ז י"ל דלעולם תקופת שמואל עיקר וְהָא דְזַמְנִין דְנִמְשָׁכָה
תקופת טבת עד אחר תג הפסח היינו דבתקופת שמואל אף דנמשכת לאחר תג מ"מ
האביב בא בזמנו ועל אחת אין מעברין וְהָא דְאָמְרִין דְאִי מִשְׁפָּא תְּקוּפַת טַבַּת עֲבָרִי לֵה
מִיָּרִי בְּתִקּוּפַת רַב אֲדָא דְאִי מְשָׁכָה עֲבָרִי לֵה וְהִינּוּ בְּזַמֵּן רַב הוּנָא וְרַבָּא דְלֵא נְתִיבִיד
עֲדִינן סְדֵר הָעִיבּוּרִים שְׁתִּיקֵן הִלְל הַנְּשִׂיא הָאֲחֵרוֹן וְהִיָּה מְזַמֵּן לְפַעְמִים שְׁגַם תְּקוּפַת רַב
אֲדָא נְתַאֲחַר אֲבָל לְאַחַר שְׁנִיתָקֵן סְדֵר הָעִיבּוּרִים מְעוּלָם אִינוּ מְזַמֵּן פְּלִל שְׁתִּיקּוּפַת רַב
אֲדָא יְתַאֲחַר וְלְתִקּוּפַת שְׁמוּאֵל שְׁמַתְאֲחַר לֹא אִיכְפַת לָן מְשׁוּם דְבּוֹנְדָאֵי אִיכָא אָבִיב וְלִיכָא
רַק חֲסָרוֹן שֶׁל אִיחֹר הַתְּקוּפָה וְזֶה לֹא אִיכְפַת לָן דְּהָא קִי"ל דְּעַל אַחַת מֵהֵן אֵין מְעַבְרִין:
ומש"כ עוד המשאת בנימין ועוד דאנו מעברין בשנה שמינית של מחזור ולפי חשבון של
שמואל היה לנו לעבר בשנה תשיעית שאז שנת חמה יתירה על הלבנה חודש ימים ולא
שנת השמינית אבל לחשבון לדבר אדא בשנה השמינית החמה יתירה על הלבנה חודש
ימים כשיתקדק בחשבון של שמואל ורב אדא עכ"ל.

הנה מאוד אני תמה על גאון כמוהו האיי יצאה מלפניו שגיאיה גדולה פזו דכלפי לניא
דאדרבה דתקופת רב אדא קודמת לתקופת שמואל והאיי אפשר דהיא תתאחר יותר וְהָא
דְּבִשְׁנַת הַשְּׁמִינִית מְעַבְרִין הִינּוּ דָאֵם לֹא הִינּוּ מְעַבְרִים הִיָּה נְמַשֵּׁף גַם תְּקוּפַת רַב אֲדָא
עַד שִׁיתְסַר בְּנִיסָן.

וכבר אמרין ע"ז בש"ס ר"ה ה"ל דצריף לעבר משום דאיכא תרתי לריעותא אביב
ותקופה אבל בשנת הששה עשר למחזור וכן שנת החמישית למחזור דאז ג"כ נמשף
תקופת שמואל עד לאחר הפסח מ"מ לא מעברין משום דתקופת רב אדא מתחיל קודם
הפסח והלכך אף דתקופת שמואל הוא עיקר מ"מ פנין דליכא רק חסרון דתקופה לא
מעברין דקיי"ל דעל אחת מהן לא מעברין וְכָל זֶה פְּשׁוּט וּבָרוּר וּלְפִי זֶה נִתְבַטַּל דְּבָרֵי
הַמְּשֵׂאת בְּנִימִין מִכָּל וְכָל: וְאֶכֶן בְּעִיקַר הַמַּחְלֻקָּת שֶׁל תְּקוּפַת רַב אֲדָא וְשְׁמוּאֵל מְלַבֵּד
תִּירוּץ שֶׁל מֵר אַחֵי הַגָּאוֹן זצ"ל נ"ל לְתַרְץ עוֹד בְּהַקְדָּם מֵה שְׁתַּקְנוּ מְסֻדְרֵי הַתְּפִילָה לֹאמַר
בְּפִיּוּט דְּהַפֵּל יוֹדֵף דְּבוֹקֵעַ חֲלוּנֵי רְקִיעַ מוֹצִיא חֲמָה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוּן שְׁבַתָּה דְּמִשְׁמַע
דְּבַלְיָה עוֹלָה חֲמָה לְמַעְלָה מִן הָרְקִיעַ וְהַקְב"ה הוֹצִירָהּ לְהוֹצִיא אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ בְּכָל יוֹם
וְיוֹם וְכֵן הִלְבָּנָה נִכְנַסַת ג"כ בְּרְקִיעַ וְהָרִי אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ דְּאִינוּ פֶן דְּבַלְיָה שׁוֹקַעַת
מִתַּחַת לְהַקְרַקַע וְנִרְאִית לְהִיוֹשְׁבִים עַל שְׁטַח הַקְרַקַע שְׁמַצֵּד הַשְּׁנֵי מִפְדוּר הָאֲרִץ וְהָרִי
חז"ל בְּעֲצָמָם אָמְרוּ בְּפִסְחִים דָּף צ"ד שְׁחַכְמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים דְּבַלְיָה חֲמָה מְהַלְכַת
מִתַּחַת לְקַרְקַע וְאָמְרוּ עַל זֶה דְּנִרְאִין דְּבִרְיָהּ מְדַבְּרִין שְׁהָרִי בַלְיָה מְעִינֹת רוֹתְחִין וְכִיּוֹן
שְׁהוּדוֹ לְדַבְּרֵיהֶם הָאִיף יְסֻדוּ בְּתַפְיָלָה לְהִקְפֵּף וְעוֹד תִּימָה עַל מַה דְּאָמְרִין בְּיוֹמָא דָּף כ"ט
דְּחֲמָה מְנַסֵּר בְּרְקִיעַ פְּחָרֵשׁ הַמְּנַסֵּר בְּאֲרָזִים וְכִיּוֹן דְּהוֹלְכַת מִתַּחַת לְרְקִיעַ הָאִיף מְנַסֵּרַת אֵת
הָרְקִיעַ וּבְאֲמַת שְׁגַם בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית אֵיתָא פְּלוּגְתָא אִם הַמְּאֹרוֹת תְּלוּיִין בְּרְקִיעַ
וּכְמוֹ דְּמִשְׁמַע פְּשֻטִיּוֹת הַפְּתוּב נִיתֵן אֹתָם אֱלָקִים בְּרְקִיעַ הַשְּׁמַיִם אוּ דְּתְלוּיִין בְּאֹוִיר וְצָרִיף
לְהַבִּין בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי וְגַם צָרִיף לְהַבִּין בְּמֵאֵי דְּנִקְרָא הַשְּׁמַשׁ בְּמִקְרָא בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת דְּפַעַם קוֹרָא
אוֹתָהּ שְׁמַשׁ כְּמוֹ דְּכָתִיב פִּי בָּא הַשְּׁמַשׁ וְיִזְרַח לוֹ הַשְּׁמַשׁ וְכֵן בְּכָל הַתּוֹרָה לֹא הוֹנְפֵר רַק
שְׁמַשׁ וְיָרַח דּוּק וְתִשְׁפַח אֲבָל בְּנִבְיָאִים הוֹנְפֵר בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת דְּפַעַם נִקְרָאוּ בְּשֵׁם שְׁמַשׁ וְיָרַח
וּפַעַם נִקְרָאוּ בְּשֵׁם חֲמָה וּלְבָנָה וְכֵן בְּפְתוּבִים: וְעוֹד יֵשׁ לְהַעִיר דְּמַצִּינוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים בִּישְׁעֵיהּ
הַסּוֹתְרִים זֶה אֵת זֶה בִּישְׁעֵי' ס' ס' פְּתִיב לֹא יְהִי לָךְ עוֹד הַשְּׁמַשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרַח

לא יאיר לך והי' לך ד' לאור עולם ואלקיך לתפארתך ומשמע בְּהִדְיָא מְכַתוּב הִזָּה דְהַשְׁמַשׁ וְהִירַח יִתְבַטְלוּ מִכָּל וְכָל וְלֹא יִצְטָרְכוּ לָהֶם כָּלֵל דְהַשִּׁי"ת בְּעֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל הוּא יְהִי הַמְאִיר לְעוֹלָם.

ואלו בישע'י כ"ד פתיב וְחִפְרָה הִלְבוּנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה פִּי מְלַךְ ד' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדַּד זְמַנּוֹ פְּבוֹד וּמִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְמַהְגִּי הוּוּ וַיֵּאִירוּ לְעוֹלָם כְּמַקְדָּם רַק דִּיבּוּשׁוֹ וַיִּפְלְמוּ הַמְּאֹרוֹת וַיִּתְבַטְלוּ מִחֲשׁבוֹתָן נִגְדַּד הַמְּאֹר הַגְּדוֹל שְׁנַקְבַּל מֵאֵת הַשִּׁי"ת בְּעֲצָמוֹ וְהַיּוֹתֵר תִּזְמָה דְבִש"ס דְּפִסְחִים ד' ס"ח לֹא מְקַשִּׁי הַגַּמ' רַק מְקַרָּא אַחְרֵינָא דְכְּתִיב בִּישְׁעֵי' ל' וְהִי אֹר הִלְבְּנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יְהִי שְׁבַעֲתִים כְּאֹר שְׁבַעֲת הַיָּמִים וּמְתַרְץ כְּאֵן לִימּוֹת הַפְּשִׁיחַ וְכֵאֵן לְעוּה"ב וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר דְּאֵין בֵּין הַעוּה"ז לִימּוֹת הַפְּשִׁיחַ וְכוּ' כְּאֵן בְּמַחְנָה שְׁכִינָה וְכֵאֵן בְּמַחְנָה צְדִיקִים וְחֲזִינוּ דְהַש"ס מְפָרֵשׁ לְקַרָּא דְחִפְרָה הִלְבְּנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה כְּפִשׁוּטָה דְהַמְּאֹרוֹת בְּעֲצָמָם יִחְפְּרוּ וַיִּפְלְמוּ וְדִלָּא כְּפִירֵשׁ יוֹנְתָן בֶּן עֲזַיָּאל דְּמְפָרֵשׁ דְּקֹאֵי עַל הָאֲנָמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים דְּהֵם יְבוּשׁוּ וַיִּפְלְמוּ וְכֵן פִּי' רִש"י וְהַמְצִיזוֹת שָׁם וּלְפִי פִי' יוֹנְתָן אֵין הַתְּחִלָּה לְקוֹשְׁיַת הַש"ס וְע"כ דְּחַז"ל מְפָרֵשִׁים לְקַרָּא כְּפִשׁוּטָה וְא"כ מֵה מְתַרְץ דְּכֵאֵן בְּמַחְנָה שְׁכִינָה וְכֵאֵן בְּמַחְנָה צְדִיקִים אָבֵל מ"מ מֵה יַעֲנוּ לְקַרָּא הַשְּׁלִישִׁי דְכְּתִיב לֹא יְהִי לָךְ עוֹד הַשְּׁמַשׁ לְאֹר יוֹמָם וְלַנֶּגַע הִירַח לֹא יְאִיר לָךְ וּמִשְׁמַע שְׁלֹא יְאִירוּ לְעוֹלָם כָּלֵל וְהַפְּתוּב הִזָּה הוּא מְכַחֵישׁ לְשַׁנֵּי הַמְּקַרָּאוֹהֵדִישְׁעֵי' כ"ד וּל"ו דְּהֵתָם מִשְׁמַע דְּיֵאִירוּ לְעוֹלָם רַק דְּבְּמַחְנָה צְדִיקִים יִתּוּסֵף אֹרְם שֶׁל הַחֲמָה וְהִלְבְּנָה יוֹתֵר מֵמֵה שְׁהִי בַתְּחִלָּה וּבְמַחְנָה שְׁכִינָה לֹא יְהִי גִיכָר אֹרְם כָּלֵל וַיִּתְבַטְלוּ מִחֲשִׁיבוֹתָן נִגְדַּד הַמְּאֹר שֶׁל הַשְּׁכִינָה: וְלִינִישׁב כָּל הַנְּ"ל נ"ל בְּהַקְדָּם מֵה שְׁמַצְאֵתִי בְּהַקְדָּמָה לְפָרְקֵי דר"א לְהַגְּאוֹן הַרְד"ל זצ"ל שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַגְּאוֹן הַמְּקוֹבֵל מו"ה מִשָּׁה חַיִּים לוּצְאָטוּ זצ"ל בְּפִירוּשׁוֹ עַל הָאֵיִדְרָא כַּת"י שְׁהַעִיר ג"כ עַל פְּמֵה מֵאֲמָרֵי חַז"ל מֵה שְׁאֲמָרוּ בְּב"ב עוֹלָם לֹא כְּסֻדְרָה הוּא דוֹמָה וְכִיּוֹן שְׁהַגִּיעַ חֲמָה אֲצֵל קֶרֶן מְעַרְבִית צְפוֹנִית נְכַפְפֵת וְעוֹלָה מִן הָרְקִיעַ וְכֵן יְסֻדוֹ אֲנָשִׁי כְּנֵה"ג בְּנוֹסַח הַכָּל יוֹדוּף הַפּוֹתֵחַ בְּכָל יוֹם דְּלָתוֹת שְׁעָרֵי מְזֻרַח וּבוֹקֵעַ חֲלוּגֵי רְקִיעַ מוֹצִיא חֲמָה מְמַקְוֵמָה וְלִבְנָה מְמַכּוֹן שְׁבֵתָה דְהִלָּא כְּוָלָנוּ יוֹדְעִים שְׁהַרְקִיעַ מְסַבֵּב הָעוֹלָם מְכָל צַד וְהַשְּׁקִינָתָה שֶׁל הַשְּׁמַשׁ אֵינָה אֵלָא יְרִידָתָה לְמַטָּה וְאִיךָ נְצִייר שְׁנִכְנַסְתָּ לְמַעְלָה מִן הָרְקִיעַ וּבִיֵּאָר שָׁם לִינִישׁב דְּבָרֵי חַז"ל כִּי אַע"פ שְׁהַגְּלִגְלִים וְהַפּוֹכְכִים הֵם גְּשָׁמִיִּים הִנֵּה בְּתוֹכָם מְתַלְבֵּשׁ פְּנִימוֹת מְהַשְּׁרָשִׁים בְּסוּד סְפִירָה שֶׁל הַעֲשִׂיָה וְכָל מֵה שְׁתַּמְצָא בְּדְבָרֵי חַז"ל בְּעַנְיַן הַשְּׁמַשׁ וְהַפּוֹכְכִים שְׁאֵינָם עוֹמְדִים לְפִי הַנְּרָאָה לְעִינֵינוּ מְדַבֵּר הַכָּל בְּפְנִימִיּוֹת שְׁלָהֶם עַכ"ל בְּקוֹנָצָר וְכֵן הִבִּיא שָׁם מַש"כ הַגְּר"א ז"ל בְּבִיֵּאוּרוֹ לְסִפְרָ יִצִּירָה עַל מֵה שְׁאֲמָרוּ חַז"ל בִּיש"ס דְּפִסְחִים ד' צ"ד שְׁהַזְכִּירָתִי לְעִיל שְׁאֲמַר רַבֵּי דְנִרְאִין דְּבִרְיָהֶם מְדְבָרֵינוּ וְכוּ' הַגַּם שְׁבַחֲצִוְנוֹת הוּא כְּדְבָרֵי חֲכָמֵי הָאֲנָמוֹת עַכ"ז יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת בַּחֲמָה שְׁאֵינָו נִרְאָה וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַחֲמָה בְּלִילָה עוֹלָה לְמַעְלָה מִן הָרְקִיעַ וְעוֹד כְּתִב שָׁם שְׁמַצָּא בְּתוֹסְפוֹת הַר"א ש"ל לְמַסְכַּת שֵׁכ' שְׁפָכָר עֲמַד ר"ת ז"ל ג"כ עַל נוֹסַח הַכָּל יוֹדוּף שְׁיְסֻדוֹ לֹמַר בּוֹקֵעַ חֲלוּגֵי רְקִיעַ וְכוּ' וְהִלָּא חַז"ל בְּעֲצָמָם אָמְרוּ שְׁנִרְאִין דְּבִרְיָהֶם מְדְבָרֵינוּ וְתִירוּצוֹ שֶׁל ר"ת ז"ל נוֹכַח לְפָרֵשׁ בְּשִׁתֵּי אֹפְנִים אוֹ ע"ד הַגְּאוֹן מו"ה מִשָּׁה חַיִּים לוּצְאָטוּ אוֹ עַל דְּרָף שֵׁכ' הַגְּר"א ז"ל: וְהִנֵּה אִף שְׁיָדוּעַ לְכָל שְׁאֵין אָנוּ רִשָּׁאִים לְחַדֵּשׁ דְּבָר מְעַצְמֵנוּ בְּעַנְיָנִים כְּאֵילוּ כָּל זְמַן דְּלֹא נִמְצָא לָזָה מְקוֹר מְפֹרֵשׁ בְּתַלְמוּד וּבְמִדְרָשֵׁי חַז"ל דְּמֵאֵן סְלִיק לְעִילָא לְבָרַר אֲמִיתַת הַדְּבָרִים אִף אַחַר שְׁרָאִיתִי לְהַגְּאוֹנִים הַנְּ"ל שְׁפָתָבוּ שְׁיֵשׁ לְחַמָּה עוֹד חֲמָה אַחֲרַת

היום כְּדָרָה שֶׁנִּשְׁמַע בְּלִילָה מִפְּנֵי גִלְגַּל הַחֲמָה שֶׁמִּנְסָר בְּרַקִּיעַ וְקוּלוֹ הוֹלֵךְ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ וְכֵן אֵימָה בְּמִדְרָשׁ שֵׁם א"ר יְהוּדָה אֵת סְבוּר שֶׁהוּא שֶׁף בְּרַקִּיעַ וְאֵינוֹ אֵלָא כְּמִסְר הַזֶּה שֶׁהוּא נוֹסֵר בְּעֵץ ע"ש נ"ל דְּהַפֵּל מִיַּיְרִי בְּמֵאוֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁגִּנְזוּ הַקַּב"ה לְצַדִּיקִים לַע"ל וְזֶהוּ גְּנִיזָתוֹ שֶׁהוּא נָתַן בְּרַקִּיעַ הַשְּׁנַי וְאֵינוֹ נִרְאֶה לָנוּ כְּלָל: אִךְ הַשְּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ הַנִּרְאִים לָנוּ הֵם מְקַבְּלִים קֶצֶת אֹר מֵהֵם בְּיוֹם שֶׁרַקִּיעַ הָרֵאשׁוֹן הַנִּקְרָא וִילּוֹן נִכְנָס שְׁחֵרִית לְתוֹךְ תִּיקוֹ וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ"י בְּחִגִּיגָה דַע"י שְׁוִילּוֹן נִכְנָס לְנִרְתִיקוֹ מִשׁו"ה הָאוֹר נִרְאֶה וְכָל הַיּוֹם הַחֲמָה הַפְּנִימִיּוֹת דִּהְיִינוּ הַחֲמָה שֶׁפָּרָא הַקַּב"ה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן הַיָּא מְנַסְרֵת אֵת הָרַקִּיעַ הַשְּׁנִית שֶׁנִּקְרָאת רַקִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיכָה לְהַקִּיף אֵת הַכְּדוּר וַע"כ מְנַכְרַחַת לְנִסְר אֵת הָרַקִּיעַ אֲבָל בְּלִילָה הַחֲמָה וְהַלְבָּנָה הַפְּנִימִיּוֹת הֵם עוֹלִים לְמַעְלָה מִן הָרַקִּיעַ וְשֵׁם ג"כ הֵם סוֹבְבִים אֵת כְּדוּר הָרַקִּיעַ הַשְּׁנַי וְאֵינָה צָרִיכָה לְנִסְר אֵת הָרַקִּיעַ וּבְעֵת הַבּוֹקֵר בּוֹקֵעַ הַקַּב"ה חִלוּנֵי הָרַקִּיעַ הַשְּׁנִיָּה וּמוֹצֵיא חֲמָה מִמְּקוֹמָה וְלִבְנָה מִמְּכוֹן שְׁבֵתָה כְּדִי שְׁיֵהָא נֶאֱצֵל מֵאוֹרָם לְהַשְּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ שֶׁלְמַטָּה לְהַאִיר לְעוֹלָם כְּלוֹ וְלִיוֹשְׁבָיו.

[וְזִמְן הַתְּחִלַּת הַלִּילָה וְהַתְּחִלַּת הַבּוֹקֵר נִחְשָׁב הַכֵּל עַל אֹפֶק שֶׁל א"י וְכִמוֹ שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּסִפְרֵי הַתּוֹכְנִים וְעַי' בְּזֶה הַיֵּטִיב בִּס' נִחְמָד וְנִעִים בְּשַׁעַר הַשְּׁבִיעִי וּבְסִפְרֵי אֹר הַיּוֹם לְהַגְּאוֹן הַצַּדִּיק מו"ה אַרִי' לֵיב לִיפְקִינֵן זצ"ל אב"ד דק"ק קרטינגא]: וְאֵם כְּנֻנְתִי עַל הָאֵמֶת בְּזֶה יֵשׁ מְקוֹם לֹמֵר דְּכָל מְקוֹם שֶׁהוֹנְפֵר בְּדַבְרֵי הַנְּבִיאִים בְּלִשׁוֹן חֲמָה וְלִבְנָה כְּנֻנְתִי הַכֵּל עַל הַמְּאוֹרוֹת שֶׁפָּרָא הַקַּב"ה בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְלָכֵן נִקְרָאת חֲמָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲמָה בְּיוֹתֵר וְתַדַּע דְּאִמְרִינוּ בַש"ס דְּנִדְרִים הַנְּ"ל דְּלַעֲתִיד לְבוֹא הַקַּב"ה יוֹצֵיא חֲמָה מִנִּרְתִיקָה צַדִּיקִים יִתְעַדְנוּ בָּהּ וְהַרְשָׁעִים גִּידוּנֵינוּ בָּהּ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הַיּוֹם בָּא בּוֹעֵר כְּתוּר וְגו' וְרַק עֵתָה שֶׁהִיא נִתּוּנָה בְּרַקִּיעַ הַשְּׁנִיָּה וְזֶהוּ נִרְתִיק שֶׁלָּהּ אֵינָה יְכוּלָה לְהַזִּיק לְבְרִיּוֹת וְלָזֶה כְּנֻנְתִי חו"ל בְּמָה שֶׁאִמְרוּ שֶׁרֵאָה הַקַּב"ה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּעוֹה"ז וְגִנְזָה לְצַדִּיקִים לַעוֹה"ב וְהִינְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים יֵהוּ יְכוּלִים לְהַנּוֹת מֵאוֹרָה בַּעוֹה"ב וְאִדְרָבָה יִתְעַדְנוּ בָּהּ: וְכֵן הַלְבָּנָה הַנִּבְרָאת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן נִקְרָאת לְבָנָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא לְבָנָה בְּעֵצָה וְהִינְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ אֹר מַעֲצָמָה וְאֵינָה צָרִיכָה לְקַבֵּל אֹר מִהַשְּׁמַשׁ כְּמוֹ הַיָּרֵחַ הַנִּרְאִית לְפָנֵינוּ וְלָכֵן נִקְרָאת לְבָנָה: כְּתִיב כִּי שֶׁקֵּעָה הַשְּׁמַשׁ וְכֵן כְּתִיב בַּפ' שְׁמִינִי וּמִצּוֹרַע וּבְפָרְשָׁה אָמַר כְּמָה פְּעָמִים וּבָא הַשְּׁמַשׁ וְטָהַר וְלֹא כְּתִיב וְשֶׁקֵּעָה הַשְּׁמַשׁ וְטָהַר וְהִינְנוּ מְשׁוּם דִּהַתּוֹרָה מִיַּיְרִי בְּשֶׁמֶשׁ הַגְּשָׁמִי וְאִצְלָה לֹא שִׁיף כְּלָל שֶׁקֵּיעָה וְזִרְיָחָה שֶׁהָרִי הוּא מְסַבֵּבֵת אֵת כְּדוּר הָאֶרֶץ תְּמִיד וּבְכָל רֶגַע וְרֶגַע מֵהַכ"ד שְׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם וְהַלִּילָה בְּמְקוֹם הַזֶּה הִיא מִתְחַלֵּת לְזֵרוּחַ וּבְמְקוֹם אַחַר הִיא מִתְחַלֵּת לְשִׁקְוָע וְכֵן כְּתִב הַבַּעַל הַמְּאוֹר ז"ל בַּפ"ק דר"ה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ דַע לָהּ כִּי אֵין הַיּוֹם וְהַלִּילָה שְׁוִים בְּזִמְנָם כְּאֵחַת בְּכָל מְקוֹמוֹת הַיָּשׁוּב וְלֹא בְּכָל הָאֶרֶץ כְּלוּמָה כִּי כָּל עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה שְׁעוֹת מִן הַיּוֹם וּמִן הַלִּילָה כָּל שְׁעָה מֵהֵן הוּא עָרַב בְּמְקוֹם אֶחָד וּבּוֹקֵר בְּמְקוֹם אַחַר עַל פְּנֵי אֶרֶץ הָאֶרֶץ כְּלוּמָה וְהוּא כִּהְיָת הַגִּלְגַּל עָלֶיהָ הַמְּקִיף מִמְּזֵרַח לְמַעְרָב וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ בְּנִיחֵי עָרַב וְנִיחֵי בּוֹקֵר הָאִמּוֹר בִּימֵי בְּרֵאשִׁית עַכ"ל הַבַּעַל הַמְּאוֹר ז"ל שֵׁם הַצָּרִיף לְעֵנִינְנוּ וּמִש"כ וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ בְּנִיחֵי עָרַב וְנִיחֵי בּוֹקֵר ר"ל דְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא דְּבְכָל שְׁעָה וְשְׁעָה מֵהַיּוֹם הוּא עָרַב בְּמְקוֹם הַזֶּה וּבּוֹקֵר בְּמְקוֹם אַחַר וְלָכֵן כְּתִיב בְּתוֹרָה כִּי בָּא הַשְּׁמַשׁ מְשׁוּם שֶׁאֵינָה שׁוֹקֵעַת כְּלָל רַק שֶׁהִיא בָּאָה לְחֻצֵי כְּדוּר הָאֶרֶץ הַשְּׁנַי שֶׁהוּא מִתְחַת לְקַרְקַע שְׁאֵנוּ יוֹשְׁבִים עָלֶיהָ: וּבְזֶה יִתְיַשֵּׁב כָּל הַשְּׁוֹשִׁיּוֹת בְּזֶה בַּעוֹ"ה דְּזֶה שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל דְּבִלְיָלָה מְהַלְכַת לְמַעְלָה מִן הָרַקִּיעַ כְּנֻנְתִי עַל הַחֲמָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁאֵינָה נִרְאִית כְּלָל בְּעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן וְהִיא נִכְנָסֶת בְּחִלוֹן בְּאֵמֶת בְּלִילָה

למעלה מן הרקיע [וכן הגאון הצדיק המנוח מו"ה אלי' זצ"ל הגאב"ד דק"ק לינדא
בבניאורו עין אליהו על העין יעקב בפסחים שם הביא למה שכ' בהקדמה לפדר"א להגאון
הרד"ל זצ"ל שכ' הגר"א ז"ל הגם שפתיחונות הסמה הוא פדברי חכמי האומות עכ"ז יש
פנימיות בסמה שאינו נראה והפנימיות של הסמה בלילה עולה למעלה מן הרקיע ע"ש
ואולי דהפנימיות של הסמה שכ' הגר"א ז"ל הוא אור הראשון שנגנז לצדיקים וכמש"כ
בעז"ה] ואו"ה שאינם יודעים רק מהשמש שנראית לעינינו אומרים שהולכת מתחת
הרקיע והא דאמר רבי דנראין דבריהם מדברינו היינו משום דחכמי ישראל לא יכלו
להראות לאו"ה במופת שיש עוד חמה שניה הפנימיות והסמה הנראית לעין כל נראים
באמת דבריהם מדברינו: וכן א"ש מה שתקנו לומר בנסח הכל יודו מוציא חמה
ממקומה ולבנה ולא תקנו לומר בלשון שמש נרח וכן במה דאמרו חז"ל חמה מנסרת
ברקיע ולא אמרו שמש מנסרת ברקיע וכן בחגיגה רקיע שם חמה ולבנה קבועין משום
דהשמש והירח הם נתונים באויר תחת הוילון ואין לה שייכות ברקיע כלל.

וכן ביה דפליגי תנאי במד"ר אם המאורות הם ברקיע או דעומדים באויר אלו ואלו
דברי אלהים חיים הם דחד מ"ד מיידי בסמה השניה שנעלמת מעין כל ואידו מ"ד מיידי
בשמש נרח התחתונים הנראים לעינינו: ועל פי כל הנ"ל יש ליישב המחלוקת של
שמואל ורב אדא בחשבון הגלוי הסמה דאלו ואלו דברי אלהים חיים דתקופת רב אדא
הוא ע"פ הגלוי הסמה העליונה דהיא ממרת להלך יותר משמש התחתון ותקופת
שמואל הוא על השמש התחתון שהיא נראית לעינינו והיא מאחרת בהלכה ולכן אזלינן
טפי אחר תקופת רב אדא משום דשמש גופא מקבלת אור מסמה העליונה ומ"מ לענין
הברכה שתקנו חז"ל לברך על הסמה שייך שפיר לברך לפי חשבון תקופת שמואל משום
דבעוה"ז אין אנו נהניין רק מהשמש התחתונה שנראית לעינינו שהרי עצם המאור
שנברא ביום ראשון הוא גנוז ברקיע השניה רק דהשמש התחתונה היא מקבלת קצת
מאור גם ממנה אבל העיקר אנו נהניין מאור השמש התחתונה ולכן תקנו לברך בעת
שהדר מחזור של תקופת ניסן ליפול באורתא דתלת נגהי ארבע: ואמנם כל זה בעוה"ז
אבל לעוה"ב יתבטל השמש והירח התחתונים מכל וכל ועליהם אמר הכתוב לא יהיה
לך עוד השמש לאור יומם ולילה הירח לא יאיר לך והיה לך ד' לאור עולם וכו' ולא
ישמשו רק בסמה ולבנה העליונים אף באופן השימוש יהיה חילוק בין מחנה.

שכינה למחנה צדיקים דבמחנה צדיקים ישמשו באור הסמה והלבנה רק שאז יגדילו
אורם ביותר ויהי' אור הלבנה כאור הסמה ואור הסמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים
אבל במחנה שכינה פתיב וחרפה הלבנה ובושה הסמה ופירש"י שם בפסחים שלא יהא
שם אלא זיו וזה מראה השכינה עכ"ל: כל זה כתבתי רק לפי חומר הנושא ליישב
סתירות דברי הפוסקים בענין זה וגם ליישב דברי מחלוקת התנאים במדרשים הנמצא
מענין קביעת הסמה ברקיע והלוחה וסיבובה ועוד נמצא כמה דברים בענין הסמה בפרקי
דר"א ובמדרש שנראה שהם תמוהים מאוד לכאורה ובמה שכתבתי יראה המעיין
שיתיישב עוד גושיות בזה בעז"ש אבל מי יודע אם האמת הוא כן ואין אתי יודע עד מה
בחכמת התכונה וכ"ש להבין דברי חז"ל בענינים אלו אשר כל דבריהם נאמרים ע"פ
חכמת האמת ורמזו בדבריהם סודות גדולות ונפלאות וד' יזכנו לראות בביאת המשיח
ויקניים אז הפתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולילה הירח לא יאיר לך והיה לך

ד' לאור עולם ואז יתגלה לנו סודות התורה וכמו דכתיב ומלאה הארץ דעה את ד' פמים לים מכסים ב"ב אמן: סימן סא השמטה להלכות בש"ר וקלב ושי"ף ג"כ להלכות פלאי בגדים: בשו"ע יו"ד סימן צ"ט סעיף ו' כתב הרמ"א בהג"ה חלב שגפול במים ונתבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בש"ר מותר אף שאין בבש"ר ס' פנגד החלב ששרי נתבטל במים עכ"ל והוא מד' האו"ה הארוך בכלל כ"ד דין ח' והביא הרמ"א דין זה גם בספרו תורת חטאת בפ"ה דין י"א וכתב על זה ופשוט הוא דאינו חונך וניעור לאחר שנתבטל פדאמרינו לענין חמץ שנתבטל בס' קודם הפסח והביא הסמ"ג ר"איה מהא דתנו דצמר גמלים וצמר רחלים מותר להביא פשתן לשם עכ"ל הסמ"ג וא"כ אפי' לכתחילה נמי שרי עכ"ל התו"ח שם והנה הש"ך שם בס"ק כ"ב כתב דאין להקשות אגוף הדין פשיטא דהא כל איסור בטל בששים די"ל משום דלקמן בסימן רצ"ט סעיף א' נתבאר דהיתר בהיתר לא שייך ביטול קמ"ל דהכא לא אמרינו הכי עכ"ל וביאר דבריו הפמ"ג בש"ד ס"ק ה"ל דר"ל משום דלשם בסימן רצ"ט גבי שעטנז נתבאר דלאחר שנעשו חוטין אין לכלאים שיעור דאפי' חוט אחד של פשתן בבגד גדול של צמר או איפכא אסור ואפילו נאבד החוט בבגד ולא ניקר פ"ל מ"מ לא בטיל קמ"ל דהכא לא אמרינו הכי דשאני התם דעיקר האיסור שאסרה תורה הוא ע"י תערובת פשתים בצמר והלכך לא שייך בו ביטול והוא סברת התוס' בנדה ד' ס"א [וגם בב"ח הנה הדין פן רק משום דגבי ב"ח לא אסרה התורה רק דרך ביטול ונתינת טעם והלכך בדאיכא ס' דליכא נתינת טעם מותר וכמש"כ הש"ך בסי' רצ"ט שם בס"ק א'] משא"כ בתערובת היתר בהיתר שלא אסרה התורה שפיר בטיל בס' כמו איסור שגפול להיתר כ"ה פוננת הפמ"ג רק שהוא ז"ל כתב בקיצור מאוד ואני הוספתי דברים לתוס' ב"אור: והנה ראיתי להגרע"א ז"ל בגליון היו"ד שם בסימן צ"ט [וכ"כ ג"כ בתשובותיו בסימן ל"ח] שמתמה דאדרבה דהתם איתא דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם הרוכב גמלים בטל הצמר רחלים ומותר לתופרו בפשתן.

ולא הבנתי תמיהתו דהא באמת ראיה זו מהמשנה דצמר גמלים וצמר רחלים הביא האו"ה בעצמו שם וכן התו"ח הביא בשם הסמ"ג דהביא ראיה זו וא"כ כבר ראה הש"ך שהביאו ראיה מהה מתני' וא"כ אין לחשוך להש"ך דנעלם ממנו משנה זו.

וע"כ צ"ל דעיקר קושיות הש"ך הוא דמה נצרך לראיה דאטו לא ידעינו דכל איסור בטל בס' ולא גרע חלב שגפול למים ויש ס' מאיסור שגפול למים ויש ס' דבטיל ועל זה תירץ הש"ך דמשום דמצוינו גבי פלאים דלא מהני ביטול משום דהוא היתר בהיתר וא"כ חלב שגפול למים ג"כ היתר בהיתר הוא הנצרך האו"ה לאשמעינו דזונוקא היתר בהיתר שאסרה התורה תערובתו אז לא מהני ביטול אבל היתר בהיתר שלא אסרה התורה תערובתו שפיר מהני ביה ביטול כמו איסור שנתערב בהיתר והביא ראיה לזה מצמר גמלים וצמר רחלים דמהני ביטול ואין מקום לתמיהת הגרע"א ז"ל על הש"ך: וגם מה שתיירץ הגרע"א ז"ל דשפיר הוי חידוש דין לפמש"כ הר"ן בגדרים לזעת הרי"ף דדשיל"מ מיד גם מין בשאינו מינו לא בטיל והכא נמי הא יש לו מתירין מיד להשתמש המים לתבשיל של חלב ואסור לערבו בבש"ר קמ"ל דלא פה"ן בשם הרי"ף.

תמנהני דמאי תירוץ הוא זה על האו"ה דהלא האו"ה לא מייירי רק אם כפר נתערב המים בתוך קדורה של בשר דמוותר הבשר ואז כפר אין לומתירין ורק דהתו"ח הוסיף דה"ה דמוותר לערב לכתחילה אבל הש"ף מקשה על האו"ה גופא דמאי קמ"ל וע"ז לא יתכן קלל תירוץ הגרע"א ו"ל.

וגם מה שתמה על הרי"ף דהיאך יפרנס להמשנה דצמר גמלים וצמר רחלים וכו' לענ"ד לק"מ דשאני התם בנתערב צמר רחלים ברוב צמר גמלים לא שייך לקרותו דשיל"מ דיכול לתברו בבגד צמר דכיון דיכול לתבר החוט היום בבגד צמר ולמחר בבגד פשתים לא מקרי דשיל"מ כמו בטלטול שכ' הצל"ח דלא מקרי דשיל"מ משום דרוצה לטלטל היום ולמחר ולא דמי לפת שאפאה עם הצלי דאם יאכל הפת עם פותח לא יאכל עוד הפת עם בשר דהא כפר נאכל הפת ושייך שפיר לקרותו דבר שיל"מ מאחר דיכול לאכול הפת עם בשר ולא יצטרף לביטול אסור לו לאכול עם פותח ולסמוך על הביטול מה שנתבטל הריח של הצלי בתוך הפת ואין מקום לתמיהתו על הרי"ף ו"ל: ולענ"ד מה שתמה הפר"ח על דין זה דחלב שנפל למים דמאי חידוש יש בזה דאפילו אם נימא דהיתר בהיתר אין לו ביטול אפי' באופן זה מ"מ כשנפול אח"כ המים לקדורה של בשר מהיכי תיתי יאסר הבשר ע"י החלב שיש במים הא ליכא שום טעם חלב בקדירה דהא יש ששים במים נגד החלב ולא עוד אלא אפילו אם לא יהי' במים לבד ס' נגד החלב אם לא בצירוף הבשר ג"כ בנודאי מצרפינו המים עם הבשר לבטל החלב ואינו ענין להיתר בהיתר דאין לו ביטול וכן הקשה הנו"ב במהד"ת ביו"ד בס"י קפ"ו וכתבו לתרץ דאין נ"מ רק לענ"ד לכתחילה דאם נימא דלא נתבטל החלב מתחילה בתוך המים א"כ הנה אסור לערב לכתחילה משום דאין מבטלין איסור לכתחילה [וצ"ל דס"ל דלערב חלב בבשר שיש ס' נגד החלב ג"כ מקרי מבטל איסור לכתחילה ועי' בתשובות הגרע"א ו"ל בסימן ל"ח שנסתפק בזה ומ"מ מסיק ג"כ דאסור הוא לבטל בס' ע"ש] ואיני יודע מה תירוץ הוא על האו"ה הלא האו"ה לא מייירי רק לענ"ד אם כפר נפל מן המים לתבשיל של בשר ועל זה תמיהת הפר"ח והנו"ב פראי מוצק: ואכן לענ"ד יש ליישב תמיהתם דנראה דכל איסור שנתערב בהיתר לח בלח צריך שני ביטולים אחד לבטל הטעם של האיסור שנגזש בהיתר ולזה צריך ס' ואם איכא ס' בנודאי תו ליכא טעמא וגם צריך לבטל גוף האיסור אף לגוף האיסור הנה סגי ברוב היתר אף בדאיכא ס' כפר נתבטלו שניהם אבל בחלב שנפל למים אם נימא דהיתר בהיתר אין לו ביטול אז אם נפל אח"כ לתבשיל של בשר נהי דהטעם בטיל דהרי אינו נרזש הטעם של החלב בתבשיל מ"מ לגוף החלב אין המים יכול לבטלו משום דאין היתר מבטל להיתר וא"כ אם ליכא רובא בבשר נגד החלב פגון שנתערב רביעית חלב בתוך ס' רביעית מים ובתבשיל של בשר נתבשל בו בשר שמתזיק רביעית הלוג או מעט יותר באופן שאין בבשר רוב כנגד החלב הני אסור באמת דמה בכך דליכא טעם מ"מ גוף החלב לא נתבטל במים ואף דמה"ת אינו אסור רק בדאיכא נתינת טעם מ"מ יהא אסור מדרבנן מיהת דהא חז"ל אסרו לאכול בשר וגבינה בבת אחת ואף שאינן מעורבין קלל קמ"ל האו"ה דמוותר לאכול התבשיל אפי' מדרבנן משום דהיתר בהיתר יש לו ביטול וזה נ"ל ישוב נכון לתמיהת הפר"ח והנו"ב לפענ"ד: ומדברי האו"ה והתו"ח הנ"ל שהביאו ראיה לחלב שנפל למים מהמשנה דצמר גמלים וצמר רחלים דנתערבו דאם רוב מן הגמלים מותר לערבו בפשתן יש סתירה גדולה על

דברי הנו"ב שם שכתב דטעם התוספתא שהו"ב בסמ"ג בלאוין רפ"ג דאם הביא חוטי צמר של רחלים וטרף בין חוטי צמר של גמלים אסור כ"ה גירסת הסמ"ג בתוספתא אבל גי' שלנו הוא בדרך אחר וגי' הרמב"ם בחיבורו הוא כגי' דילן ויבואר בסמוך א"ה] משום דהתוספתא ס"ל דהיתר בהיתר אין לו ביטול והא דתנן דאם רוב מן הגמלים מותר היינו דבאמת היתר בהיתר אין לו ביטול ואמנם היינו שנשאר פמו שהיה אבל שם חדש לא יפול על המיעוט כי פיון שנתערב ברוב כל מה שנתחדש בו אח"כ על שם הרוב נקרא ולכן צמר רחלים שנתערב בצמר גמלים והרוב של גמלים אף דלא בטיל ונשאר צמר רחלים מעורב מ"מ פשעושה אחר פה חוטים שם החוט שנעשה אח"כ אינו נקרא חוט של צמר רחלים רק חוט של צמר גמלים ולפיכך מותר לערבו עם פשתן אבל אם נתערב חוט צמר ברוב חוטים של גמלים לא בטלי ולכן תנא בתוספתא דחוטי צמר של רחלים שטרפן בחוטי צמר של גמלים אסור כ"כ הנו"ב שם ודלא פהסמ"ג שם שכתב טעם של התוספתא דחוטין חשיבי ולא בטלי ע"ש בנו"ב.

והנה מדברי האו"ה והתו"ח ה"ל שהביא ראיה לדין חלב שנפל במים מהמשנה דצמר רחלים מוכח להדיא דלא ס"ל כסברת הנו"ב דהרי חלב שנפל למים דומה ממש לחוטין של צמר רחלים שנתערב בחוטין של צמר גמלים ואעפ"כ ס"ל דבטל משום דהיתר בהיתר יש לו ביטול באמת וע"כ צ"ל דטעם של התוספתא הוא כמש"כ הסמ"ג משום דחוטין חשיבי ולא בטלי [ואפשר דהתוספתא מיידי באמת היכי דעירב כמלא הסיט דבמלא הסיט תנן בהדיא בסוף מס' תמורה דלא בטיל]: ואגב דאיידין מדין היתר בהיתר אי בטיל או לא ראיתי בנו"ב שם שהביא שהגאון מו"ה הירש זצ"ל אב"ד דק"ק בראד הביא ראיה דהיתר בהיתר יש לו ביטול מהא דצנן שחתה בספין של בשר דמותר לאוכלו בכותח בדטעם ליה ולית ביה טעם בשר והנו"ב דחה ראיתו דהרשב"א בתו"ה הקצץ והו"ב כ"י בס"י צ"ו פתב הטעם דכיון שאין טעם בשר נרגש בצנן ביזוע שלא בלע ממנו כלום וא"כ אדרבה מדברי הרשב"א ז"ל אלו משמע דהיתר בהיתר אין לו ביטול דאל"כ הו"ל למימר דכיון דאין טעם בשר נרגש בו נתבטל בצנן במיעוטו ולמה הוצרך לומר שלא בלע בו כלום כ"כ הנו"ב שם.

והנה פבד חתני הרב המאוה"ג מו"ה אהרן הפהן נ"י תמה על הנו"ב דהיאך אפשר לומר דהרשב"א ס"ל דהיתר בהיתר אין לו ביטול דא"כ היכי מותר לאכול בכותח דמאן לימא לן דלא נבלע בו כלל דילמא נבלע בו רק דנתבטל הטעם ויפה העיר על הנו"ב אף צריך ליישב דברי הרשב"א דמאי הוצרך לזה לומר דלא נבלע בו פלל ונראה דהרשב"א ס"ל דאפילו אם חתה בספין גדול לצנן קטן באופן דאם נבלע בו בנודאי יש בו בנ"ט והלכך אי טעים ליה ולא נרגש בו טעם בשר ע"כ צ"ל דלא נבלע בו ויותר נ"ל דט"ס נפל בתו"ה וצ"ל דלא נבלע בו פולו ור"ל דלא נבלע בצנן כל הפלוע שיש בספין וא"כ חוזר ראית הגאון מבראד על מקומו: ואכן מטעם אחר יש לדחות ראית הגאון מבראד דנ"ל דאף אם נספור דהיתר בהיתר אין לו ביטול היינו דוקא אם נתערב גוף הדבר של היתר דצריך לבטל הטעם וגם גוף הדבר בזה שייך לומר דהיתר אינו יכול לבטל היתר אחר אבל בצנן שחתכו בספין של בשר דלא נתערב בו רק טעמו של בשר שהוא בלוע בתוך הספין לא שייך כלל לחלק בין היתר שנתבטל בהיתר ובין איסור שנתבטל בהיתר דהרי מ"מ ליכא טעמא בצנן וראיה מדבר שיל"מ דאינו נוהג בטעם וכמו שכ' בס"י ק"ב בהגהת

רמ"א ו"ל בסעיף ד' וכן קיי"ל גבי חמץ שנתערב טעם של חמץ קודם הפסח בס' אז לד"ה אינו חוזר ונגיעור ומותר לאכול התבשיל בחג הפסח ואף דבפסח הוא במשהו מ"מ פקר נתבטל קודם הפסח אבל בנתערב גוף הדבר כמו חלב שנתערב במים שפיר יש לומר דלא נתבטל רק הטעם אבל גוף הקלב יש לומר דלא נתבטל ונ"מ דאם נפל אח"כ המים לקדרה של פשר ובקדרה של פשר ליפא רוב פנגד הקלב שפיר י"ל דאסור לאכול התבשיל מדרבנן מיהת.

ומיהו לענין דינא דכינן דהאו"ה מתיר להדיא וכן התורת חטאת ובדברי הרב בהג"ה פסקו ג"כ כהאו"ה תו אין לנו מה להסתפק בו: עוד השמטה להלכות פשר בחלב ע"ד שפתבתי לעיל ד' ל"ב ע"א להעיר על האו"ה מד' הרא"ש נשמט שם סוף הדיבור ולכן פתבתי בקאן וזה הוא.

וא"כ אדרבה הא חזינו מד' הרא"ש ו"ל אלו דאם ניתוסף אח"כ איסור אמרינו דחוזר ונגיעור ולא מהני מה שנודע התערובות וא"כ י"ל דה"ה אם נפל לפחות מס' אף דנודע התערובת מ"מ אם חזר וניתוסף היתר אח"כ ג"כ אמרינו דחוזר ונגיעור עם היתר הראשון ונצטרף עמו לבטל האיסור כיון שעתה יש ס' פנגד האיסור ולכן דברי האו"ה צל"ע.

ולפי המסקנא שלו משמע להדיא דלאחר שנודע התערובת אפילו יתוסף היתר ממילא אח"כ ג"כ אסור וא"כ הדרא הקושיא לדוכתיה דמאי נ"מ בין מקום דאמרינו חנ"נ לבין מקום דלא אמרינו חנ"נ דהא לפי מסקנתו העיקר תליא בידיעה דאם נודע האיסור אמרינו חנ"נ ואם לא נודע לא אמרינו חנ"נ: אכן באמת אחר העיון בזה מעט דברי האו"ה בזה ברורין פשמש בצדדים ואין מקום כלל לתמיהת החיות דעת עליו שאבאר בעז"ה.

דהדבר פשוט לפענ"ד דמה שכ' האו"ה דאף וכמודאף במקום דלא אמרינו חנ"נ אם נודע התערובת קודם שניתוסף היתר אסור אין פנונתו דבנודע התערובת נעשה הפל גבלה ובעינינו ס' אח"כ פנגד כל התערובת דזה ונדאי אי אפשר לומר כלל דהא במקום דאמרינו חנ"נ פגון בו"ח או בשאר איסורים לדעת הסוברים דאף בשאר איסורים אמרינו חנ"נ ג"כ לא אמרינו חנ"נ רק אם נודע התערובת וכמש"כ האו"ה בעצמו שם וא"כ ממילא מוכח דביבש ביבש או דנתערב לח בלח בשאר איסורים והיה הפסד מרובה דגם בנודע התערובת לא אמרינו חנ"נ אלא פנונתו דבנודע התערובת כיון דחל שם איסור גם על היתר נהי דלא אמרינו חנ"נ דלצטרף ס' פנגד כל התערובת מ"מ היתר דמתחילה תו לא נצטרף להיתר שאח"כ משום דכבר חל עליו שם איסור רק בעינו שיהא בהיתר שניתוסף אח"כ שיהא בו לבדו ס' פנגד כל האיסור אבל היתר שמתחילה הוי כמאן דליתא ואינו מצטרף לא לאיסור ולא להיתר פנ"ל ברור פנונת האו"ה בלי ספק ובזה נסתלק לגמרי תמיהת החיות דעת עליו: שוב אחר החיפוש מצאתי בעצי לבונה בסי' צ"ט שהעיר ג"כ על האיסור והיתר כמו שהקשה החיות דעת דמאי נ"מ בין מקום דאמרינו חנ"נ לבין מקום שלא אמרינו חנ"נ ותירץ ג"כ כמו שפתבתי דבמקום דלא אמרינו חנ"נ אף בנודע מ"מ לא בעינו רק ס' פנגד האיסור לבד ות"ל שפנונתי לדעתו: אף מש"כ עוד דאף דניתוסף ס' פנגד האיסור מ"מ לדידיה אסור דהוי כמזיד הואיל ונודע התערובת מקודם וכו' הנה לא הבנתי שיחתו בזה דהא לפי פירוש זה אפילו בנפל מעצמו ג"כ צריך

ס' פנגד פל האיסור וא"כ מאי שוגג ומזיד שיקף בזה ואם ר"ל דאם הוסיף אדם בשוגג דלא ידע דיש בו תערובת איסור או דלא ידע הדין דאסור לבטל איסור [דגם זה נחשב בשוגג וכמש"כ הט"ז בסי' צ"ט ס"ק ט'] וע"ז אמר העצמי לבונה דלדידיה אסור משום דהוי פמזיד זה ונדאי תמוה דלמה הוי פמזיד דהא הוי שוגג גמור דמה בכך שהפל יודעים שיש בו איסור מ"מ המבטל לא ידע שיש בו איסור או שלא ידע שאסור לבטל איסור ואם ר"ל משום דקיי"ל דקנסו שוגג אטו מזיד א"כ היינו תירוץ השני שכ' אח"כ ונ"ל או דקנסו שוגג אטו מזיד והיכי מחשיב ליה כשני תירוצים.

ועוד מנ"ל בפאמת דאו"ה ס"ל דקנסו שוגג אטו מזיד דהא לפי עיקר התירוץ דנ"מ בין מקום דאמרינו חנ"נ לבין מקום דלא אמרינו חנ"נ לענין אם בעינן ס' פעד פל התערובת או דסגי בס' פנגד האיסור לבד לא נצרך פלל לומר שניתוסף ע"י אדם רק דמייגרי דנפל ממילא ולפי זה שפיר י"ל דאו"ה סובר פדעת הטור דלא קנסו שוגג אטו מזיד ולכן דברי עצמי לבונה צע"ג הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן סב בשו"ע סימן שע"ב סעיף א' אע"פ שפיהו אסור לפנס לבית הפרס וכו' אם צריף לילה שם לישא אשה או ללמוד שם ואין לו דרף אחרת וכן אבל העובר דרף שם יכול הפהו לילה אחריו לנחמו וכו' וכתבתי על הגליון לכאורה מלשון הטוש"ע שכ' וכן אבל משמע דשניהם שוין בדינא אבל לענ"ד חילוק גדול יש ביניהם דללמוד תורה ולישא אשה מפני שהם פתוס' פסחים ד' צ"ב ע"ב דמותר לו לילה דרף בית הפרס אף בלא ניפוח אבל בהולף לנחם נראה דלא שרי רק על ניפוח וכדמשמע להדיא בש"ס דברכות ד' י"ט ע"ב [ועוד דלא עדיף מצות ניחום מצנות עירוב דקיי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה כגון לנחם את האבל ואעפ"כ אסור לילה בלא ניפוח וכמו שכתבתי].

בעירובין ד' ל"א וכ"כ התוס' בפסחים שם דהא דבהולף ללמוד תורה ולישא אשה דמותר לו לילה אף בלא ניפוח משום דעדיפי משאר מצות] ונראה דגם רש"י ז"ל שם בבבבכות ד"ה מנפח פנון לזה דלא מותר רק ע"י ניפוח מהא דמסיים שם והו' בדיקה דניפוח אינו רק לאוכלי פסח אבל לא לאוכלי תרומה דלכאורה מאי הוצרך רש"י להביא זה כן אלא פשוט דרש"י בא לבאר דהא דמנפח אדם בית הפרס והולף אינו רק לדבר מצוה דאכילת פסח דאיכא פרת אבל לא לתרומה וא"כ כ"ש דלדבר הרשות בנדאי אסור ושפיר הוצרך לאשמעין דלניחום אבלי שרי' ע"י ניפוח פנ"ל פוננת רש"י שם בזה.

ונ"ל הטעם דלא מהני ניפוח לאוכלי תרומה משום דאינה מצוה עוברת דהרי יכול לאכול למחר וא"כ נראה לי דבהולף לאכול תרומה בעה"פ דזמנו בהול או בהולף לאכול לחמי תודה דאינו נאכל רק ליום ולילה שפיר מותר לו לילה דרף בית הפרס ע"י ניפוח דלא גרע מהולף לנחם אבל או להניח עירוב פנ"ל בשו"ע בסימן ש"פ בפ"ת סק"א פתב בשם חמודי דניאל כת"י דדבר האבד אפי' לאחר מותר האבל לעשות לפיכך מותר לרופא לילה בתוך ז' עכ"ל.

והנה שמעתי מפה קדוש של הרב הגאון הצדיק מו"ר ר' יצחק סירווינט זצ"ל שהנה מו"צ בפ"ק ווילנא שאמר בשם חכם אחד סתירה לזה מהברייתא שהובא בב"מ דף ע"ז השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא נותן לו שכרו וכו' ומשמע דמשום שמע שמת לו מת אינו יכול לעשות לפיכך מותר לרופא

איסור אבילות ואח"כ מסקינן שם בגמ' דהברייתא מיירי דשכרו לעשות דבר האבד ע"ש הרי דאבל אסור לעשות מלאכה בדבר האבד לאחרים וזה סתירה על דברי התמודי דניאל.

ואמנם פבוד הגאון הנ"ל אמר דאינו סתירה די"ל דבזה ששמע שמת לו מת אין לו פנאי לעשות מלאכה ולא מיירי פלל דאינו רשאי לעשות מחמת איסור אבילות ואמנם זה אינו דיוחוי פלל דאם ר"ל דאינו יכול לעשות מצד דאין לו פנאי א"כ מאי הוצרה פלל להזכיר זה דמה לי אונס זה ומה לי אונס דאחזתו חמה ובשלמא אם ר"ל משום דאינו רשאי לעשות י"ל דהברייתא בא לאשמעינן מילתא אגב אורחא דאבל אסיר לעשות בדבר האבד לאחרים אבל אם ר"ל מצד דאין לו פנאי א"כ אי בזה שום חידוש דין פלל: ואכן פבוד בני האברה הרב הגדול התריף ובקי מו"ה אברהם יעקב הפהן נ"י דחה ראית התכם הנ"ל בטוב טעם ונדעת דהא הדבר פשוט דהא דמתיר התמודי דניאל לאבל לעשות מלאכה בדבר האבד לאחרים היינו דנוקא דלא נמצא פאן אדם אחר לעשות מלאכה זו זולת האבל אבל אם נמצא בעיר אדם אחר שיוכל לעשות דבר זה בנודאי אסור לאבל לעשות דהלא יכולים הבעלים לשפוך אדם אחר.

וא"כ אינו ראיה פלל מהתם דהא י"ל דמיירי התם בשוכר את הפועל לעשות בדבר האבד ויש אחרים בעיר שיוכל לשפוך גם אותם לעשות המלאכה דאם לא ארעו אבל וחרו בהם היו הבעלים שוכרין עליהם או מטען אבל אם ארעו אבל ואינו רשאי לעשות דהא יוכלו הבעלים לשפוך פועלים אחרים הוי כמו אנוס אין רשאים הבעלים לשפוך עליהן או להטעותן רק צריכים הבעלים לשלם שכרן בעד חצי היום והשתא טובא קמ"ל דאפילו בדבר האבד מ"מ אם יש אחרים ש פולגן לעשות מלאכה זו אסור לאבל לעשות אבל אי ליפא אחר דיכול לעשות מלאכה זו שפיר י"ל פדעת התמודי דניאל דמותר לעשות פן אמר לי בני הרב הנ"ל ונ"י: בשו"ע סימן שס"א סעיף א' בדברי הרב בהג"ה אלא שנהגו האידינא לאסור רחיצה כל ל' וכתב הט"ז שם בשם המהרש"ל דטעם המנהג דאסרו רחיצה הוא משום גזירה דתספורת פי כו דרף הנכנס במרחץ לגלח שער ראשו והא דמותר לכנס במרחץ בחוה"מ ולא גזרינן משום תספורת משום דבחוה"מ יש איסור על כל העולם ורבים לא יהיו נכשלים כ"כ הט"ז שם ובפ"ת שם סק"ב הקשה על טעמו של מהרש"ל דא"כ אמאי לא אסרו רחיצה באבל על אביו ואמו כל זמן שאסור בתספורת דהיינו עד זמן שיגזערו בו חביריו ונשארו בקושטא: ושמעתי מפי מר אחי הרב הגאון הצדיק המנוח מו"ה בצלאל הפהן זצ"ל תירוץ נכון ואמת די"ל דעד פאן לא גזרו רחיצה אטו תספורת אלא בתוך ל' דאיסור תספורת אז הוא מה"ת כמש"כ הרא"ש בפ' אלו מגלחין סימן נ' בשם הראב"ד ז"ל דילפינן פריע פריע מנזיר וסתם נזירות הוא שלשים יום משא"כ בהא דאסור עד שיגזערו בו חביריו אינו אסור רק מדרבנן והוי גזירה לגזירה ובזה נתנישב ג"כ מה שהקשה הט"ז דלמה לא אסרו רחיצה בחוה"מ משום דאיסור אבילות בחוה"מ ג"כ אינו אלא מדרבנן ובזה ניחא נמי מה דלא אסרו רחיצה בימי הספירה משום דתספורת גופא אינו אלא מנהג ולפי דעתו של הט"ז בס"ד דלא נחית לסברא דהיכי דאסור לכל העולם לא שייך גזירה הו"ל נמי להקשות דבימי הספירה הו"ל לאסור רחיצה אבל לפי דברי מר אחי הגאון הנ"ל מסתלק כל הקושיות בזה ושמעתי שהגאון האמיתי מוהרי"א זצ"ל אבד"ק קאוונא הורה להתיר לאבל לפנס למרחץ בימי הספירה

דאז פֿינן דְּכָל הָעוֹלָם אין מִסְתַּפְּרִין לֹא שְׂיִיף גִּזְרָה וְהִבִּיא רֵאֵיהּ גְּדוּלָה לְזַהֵמָה שֶׁכִּי בְּיוֹמָא ד' י"ד גַּבִּי כה"ג בְּיוֹה"כ דְּמִן תְּרֵי לְהַקְרִיב פֶּשֶׁהוּא אֲוֹנָן וְלֹא גִזְרִינָן שְׂמָא יֹאכֵל מִשׁוּם דְּכו"ע לֹא אֲכָלִי הוּא נָמִי לֹא יֹאכֵל וְזוֹ רֵאֵיהּ גְּדוּלָה רֵאֵיהּ אֱלִיּוֹ ו"ל: וְכַדִּי לְסִיגִים בְּדָבָר טוֹב רֵאִיתִי לְהַעֲתִיק בְּכָאן מִש"כ בְּשׁו"ת הַרְדָּב"ז חֶלֶק ג' סִימָן תרמ"ד ע"ד שְׁנַשְׂאֵל יַעֲזֵן לְפִי הַמְקַנְפֵּל שְׂתַחֲזִית הַמַּתִּים יִהְיֶה לְאַחַר בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ סְמוּךְ לְאַלְפֵי הַשְּׂבִיעִי א"כ כָּל הַצְּדִיקִים שְׂמַתוּ בְּגָלוּת לֹא יִרְאוּ בְּטוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִשְׁמְחוּ בְּשִׂמְחַתְּוֹן אֲתַמְתָּהּ וְהַשִּׁיב ו"ל דְּגַם הוּא הָיָה מִצְטַעַר עַל זֶה עַד שֶׁרָאָה דְּבָרֵי הַרִּיטְב"א בְּשֵׁם רַבּוּתוֹ נ"נ דְּאִיפָא תְּרִי תַחֲזִית אַחַת פְּרֻטִית לְצְדִיקִים שְׂמַתוּ בְּגָלוּת וְהִיא סְמוּכָה לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וַיִּזְכּוּ לְכָל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ בַּגּוֹף וּבְנַפְשׁ וַיִּרְאוּ בְּטוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְבִנְיָן הַבַּיִת וַיִּשְׁמְחוּ בְּשִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל חֶלֶף עֲבוּדָתָם וְכו' וְאַחַת כְּלִית וְהִיא סְמוּכָה לְהַכְנָסַת שְׂבַת פְּאֲשֵׁר קַבְלָתִי וְהוּא נִקְרָא עוֹלָם הַתַּחֲזִיָּה וְעַלֶּיהָ נֶאֱמַר וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמַּת עֶפְרַיִם יִקְצִיּוּ וְגו' עכ"ל הַרְדָּב"ז ו"ל בְּשֵׁם הַרִּיטְב"א: וְעַל פִּי דְּבָרֵי הַרִּיטְב"א ו"ל אֱלֹהֵי הָיָה נִרְאָה יֵשׁ לִיִּישָׁב מֵאֵי דְרָמִי עוֹלָא בְּפִסְחִים ס"ח דְּבָרֵי הַפְּסוּקִים אֲהַדְדִּי דְּכַתִּיב בְּלַע הַמָּוֶת לְנֶצַח וְכַתִּיב כִּי הַנֶּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְמוֹת וּלְפִי דְּבָרֵי הַרִּיטְב"א יֵשׁ לִיִּישָׁב פֶּאן בְּתַחֲזִיָּה רֵאשׁוּנָה וְכָאן בְּתַחֲזִיָּה אַחְרוּנָה וצ"ל דְּמֵאֵי דְלֹא מְתַרְץ הַש"ס כִּן דס"ל לְהַש"ס דְּגַם בְּתַחֲזִיָּה רֵאשׁוּנָה שׁוּב לֹא יְמוֹת שׁוּם אֶחָד מֵהֶם וְכ"ש הַצְּדִיקִים שְׂבִאוֹתוֹ הַדוֹר בְּנוֹדָאֵי לֹא יְמוֹתוֹ וְאֵלּוּ מְלִשׁוֹן הַכְּתוּב כִּי הַנֶּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְמוֹת מִשְׁמַע דְּכָל שְׂיִהְיֶה בֶּן מֵאָה שָׁנָה יְמוֹת יִהְיֶה מִי שְׂיִהְיֶה וְנֶאֱפִי הַצְּדִיקִים וְהֵן אֲמַת שְׂרַש"י ו"ל שֵׁם בְּפִירוּשׁוֹ לִישְׁעֵיהָ פִּירֵשׁ בְּשֵׁם הַמַּד"ר בְּדֶרֶךְ אַחַר ע"ש אֲבָל הַש"ס ע"כ לֹא ס"ל כְּפִירוּשׁ הַמַּדְרֵשׁ וְלָכֵן הַנְּצַרְף הַש"ס לְתַרְץ בְּדֶרֶךְ אַחַר וְדו"ק.

וְד' יִזְכּוּ לְרֵאוֹת בְּתַחֲזִיָּה הַרֵאשׁוּנָה וּבְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ שְׂיִהְיֶה ב"ב וּבְתַחֲזִיָּה אַחְרוּנָה וְאֵז יִקְוִיִּים הַכְּתוּב בְּלַע הַמָּוֶת לְנֶצַח וּמַחֲהָ ד' אֱלֹקִים דְּמַעֲהָ מַעַל כָּל פְּנִים אֲמֵן: סִימָן סג רֵאִיתִי לְכַרֵּר לְהִלְכָה וְלִמְעַשָּׂה בַעז"ה אִם אֵיבַע שְׂלֵא נִרְאִית הַלְבָנָה עַד אַחַר יוֹם ט"ו מִן הַמּוֹלָד עַד הַלִּילָה הַשְּׂיִיף לְיוֹם ט"ז אָף לֹא עֲבָרוּ עַדִּין ט"ו יוֹם מַעַל"ע שְׂהַמּוֹלָד הָיָה לְמִשְׁלַל בְּלִילָה הַשְּׂיִיף לְיוֹם ב' בְּשַׁעָה - 12 שְׂהוּא שְׂשָׂה שְׁעוֹת בְּלִילָה וְלֹא נִרְאִית הַלְבָנָה עַד תַּחֲזִילַת לִיל ג' בְּשַׁבּוּעַ הַשְּׂלִישִׁית שְׂעַדִּין לֹא עֲבָרוּ מִזְמַן הַמּוֹלָד רַק י"ד יוֹם וי"ח שְׁעוֹת אִם מוֹתֵר לְקַדֵּשׁ הַלְבָנָה בְּבִרְכָה בְּשֵׁם וּמַלְכוּת אוּ דִילְמָא דָּאִין לְקַדֵּשׁ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת אוּ אֲפִשֵׁר דְּאָסוּר לְקַדֵּשׁ כָּלֵל וְאֲפִילוּ בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת: וְזֶה הַחֲלִי בְּעֶזֶר הַשֵּׁם לְכַרֵּר דִּין זֶה מִתּוֹךְ עוֹנָמָה דְּבָרֵי הַתַּלְמוּד וּפּוֹסְקִים רֵאשׁוּנִים וְאַחְרוּנִים הַמְּדַבְּרִים בְּעַנְיַן הַזֶּה וְהִנֵּה בְּסִנְהֶדְרִין בִּפ' הָיוּ בּוֹדְקִין דָּף מ"א גְּרָסִינָן א"ר אֶחָא בַר חֲנִינָא אָמַר רַב אֲסִי אָמַר ר' יוֹחָנָן עַד כְּמָה מְבָרְכִין עַל הַחֻנְדֵּשׁ עַד שְׂתַתְּמִלָּא פְּגִימְתָּהּ וְכַמָּה אָמַר ר' יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַב יְהוּדָה עַד שְׂבַעָה נְהַרְדְּעֵי אָמְרֵי עַד שְׂשָׂה עֶשְׂרֵי וְתַרְנוּנֵיהוּ כַר' יוֹחָנָן ס"ל הָא לְמַהוּי כִּי יִתִּירָא וְהָא לְמַהוּי כִּי נִפְיָא ע"כ מַד' סוּגְיַית הַגַּמ' דְּשֵׁם: וְהִנֵּה כָּל הַפּוֹסְקִים ו"ל פְּסָקוּ כְּנֶהֱרַדְעֵי דְּעַד שְׂשָׂה עֶשְׂרֵי מְבָרְכִין מִשׁוּם דְּרַבִּים נִינְהוּ וּבְכַפְרֵט לְפִי דְּעַת הַגָּאוֹן מו"ה מְנַחֵם עֲזַרְיָה ו"ל בְּתַשׁוּבָה בְּסִימָן ע"ח דְּרַב יְהוּדָה וְנֶהֱרַדְעֵי לֹא פְּלִיגֵי כָּלֵל רַק דְּרַב יְהוּדָה מְפָרֵשׁ דַּר"י מִיַּרֵּי בְּהַתְחַלַּת הַזְּמַן דָּאִין מִתַּחֲזִילִין לְכַרֵּר כָּל זְמוּן שְׂלֵא נִתְמַלְאָה פְּגִימְתָּהּ וְהִינּוּ עַד שְׂבַעָה אִין לְכַרֵּר דְּכָל זְמַן שְׂלֵא נִתְמַלְאָה פְּגִימְתָּהּ דְּתַהוּי כִּי יִתִּירָא אִין אוּרְהָ נִפְרַת כ"כ עַל הָאֲרֵץ וְאִין נֶהֱנִין מְאוּרְהָ כָּל כְּף וְהִינּוּ דְּאִיתָא בְּמַס' סוּפְרִים דָּאִין מְבָרְכִין עַל הַיָּרֵחַ עַד שְׂתַתְּבַסֵּם וְהָא דְּאָמַר עַד שְׂבַעָה הִינּוּ עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל אֲבָל נְהַרְדְּעֵי מְפָרְשֵׁי

דר' יוחנן אסוף זמן חידוש מייירי דעד פמה יכולין לברך עד ששה עשר דעד ששה עשר אור הלבנה מוסיף והולך אבל מפאן ואילך הולכת וחסרה מיום אל יום עד סוף החודש והה' עד ששה עשר ג"כ עד ולא עד בכלל כמו עד שבעה דאמר רב יהודה [ועיין שו"ת ספר יהושע להגאון מו"ה יהושע העשיל זצ"ל הגאב"ד דק"ק טארניפאל שהוכיח מד' תשובות מנחם עזריה הנ"ל דעד ששה עשר עד ולא עד בכלל מהא דאמר רב יהודה עד שבעה דהתם נודאי עד ולא עד בכלל דהא ביום ז' יכול לברך דאז הוי פי יתירא ע"ש]: והנה יש לתקור בדברי גהרדעי דאמרי עד ששה עשר בד' ספיקות.

(א) אי עד ועד בפלל או דילמא עד ולא עד כלל. (ב) אי הני ט"ו יומי חשבינן מיום ר"ח או מזמן המולד.

(ג) ואת"ל מזמן המולד מ"מ יש להסתפק אי חשבינן מיום המולד ואף דחל המולד למשל ביום א' בתצי יום מ"מ חשבינן ליה ליום שלם וכשיגיע ליל ב' בשבוע השלישית נחשב כמו שעבר ט"ו יום לאסור עוד לקדש הלבנה או דילמא דחשבינן משעה שנולדה בה הלבנה והנה ט"ו יום הוא מעל"ע משעה שחל בה המולד ואם המולד בתצי יום א' מותר לקדש הלבנה עד תצי יום ב' בשבוע השלישית.

(ד) אם ר"ל ט"ו יום שלמים או ר"ל מחצית מחידושה של לבנה דהיינו מחצית מכ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים דהיינו י"ד יום וי"ח שעות ושלש מאות ותשעים ויש חלקים נחצי חלק ומשם ואילך אסור לקדש והא דאמר עד ט"ז לא דק בלשון ופורתא לא דק: ועתה אבוא להתיר כל הספיקות בעז"ה הנה על הספק הראשון פשוט דהש"ס ר"ל מזמן המולד דכינן דהטעם דאחר ט"ו יום אסור לברך משום דאז מתחלת לחסור וזה דווע דתיקף אחר ט"ו יום מזמן המולד מתחלת לחסור ואף שבימי החודש עדיין לא עבר רק י"ד יום או י"ג יום פגון בשנה שמתחשון וכסליו שניהם מלאים ומולד הלבנה הוא שני ימים קודם ר"ח ואין סברא כלל דיהי' מותר לקדש עד ט"ז יום לימי החודש והלכך הדבר פשוט דהגמ' מייירי ט"ז יום מזמן המולד ולא הנצרך הש"ס לברך זה דהדבר מוכן מאליו ועל זה לא עלה על שום פוסק להסתפק בזה: ואכן ע"ד הספק השני אם ר"ל עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל הנה בטור בסיומן תכ"ו כתב בהדיא דעד ט"ז יום ולא ט"ז בכלל וטעמו ונימוקו בזה נראה דאף דבכל מקלי דרבנן קי"ל דעד ועד בכלל וכדאיתא בחולין דף נ"ד וברכת הלבנה נמי מקלי דרבנן ניהו דהא כל הברכות הם מדרבנן מ"מ לברך על הלבנה לאחר שעבר זמנה מקלי דאורייתא הוא דאפשר דהטור ז"ל סובר דהמברך ברכה שאינה צריכה דאמרינן דעובר משום לא תשא דהוא דאורייתא והלכך ס"ל דעד ולא עד בכלל ועוד דע"כ צ"ל דעד ולא עד כיון דעיקר הטעם הוא דלאחר תצי חודש אז חוזרת ומתחסרת ואין לה שעה שתעמוד במעמדה ולעולם עד תצי חודש הולכת ומתמלאה ואחר תצי חודש הולכת ומתחסרת וכיון דבסוף יום ט"ו היא במלואה ממילא תיקף לאחר ט"ו הולכת ומתחסרת והאיה אפשר לברך אז על חידושה והרי אז אינה מתחדשת רק מתחסרת ואפשר דמ"ד עד שבעה ג"כ אינו שבעה בכלל מאחר דס"ל דעד דתתמלא פגימתה דאמר ר"י היינו דתהנהי פי יתירא ואח"כ מקריא לבנה ישנה ועיקר הברכה נתקן לברך על חידושה א"כ י"ל דבהתחלת יום ז' כבר הוי פי יתירא והלכך גם ביום ז' אין לברך ונראית להגאון אב"ד דטארניפאל בספרו ספר יהושע סי' י"ד שכ' ג"כ

דַּוְדָּאֵי ר"ל דְּעַד וְלֹא עַד בְּכָל־ל מֵאַחַר דְּלֵאחַר ט"ו הוֹלֵכֶת וּמִתְחַסְרֶת לֹא שְׁיִיף לְבָרָךְ עַל הַקְּלָלָה וְהִלְפָּךְ דַּעְתּוֹ דְּאַף בְּלֹא שָׁם וּמִלְכוּת אֲסוּר וְאָכֵן מֵה שְׁהוֹצַרְךָ לְדַחֲוֹק דַּע"ל דַּר"י דְּאָמַר עַד שְׁבַעַה וּנְהַרְדְּעֵי דְאָמְרֵי עַד ט"ז לֹא בְּחַד גְּנוּנֵי אָמְרֵי דְרַב יְהוּדָה ס"ל עַד וְעַד בְּכָל־ל וּנְהַרְדְּעֵי ס"ל דְּעַד וְלֹא עַד בְּכָל־ל בְּחֻזְמֵ דְחַק דְּשִׁפִּיר י"ל דְּגַם רַב יְהוּדָה ס"ל דְּעַד וְלֹא עַד בְּכָל־ל וְעוֹד דְּסוּמֵר דְּבָרֵי עֲצָמוֹ דַּכ' אַחַר זֶה דְּבִפְרָט לְדַבְרֵי הַגָּאוֹן בְּעַל מְנַחֵם עֲזַרְיָה בְּתַשׁוּבָה דְפִי דְרַב יְהוּדָה וּנְהַרְדְּעֵי לֹא פְּלִיגֵי כָּל־ל וְרַב יְהוּדָה אֲזַמְּן הַתְּחִלָּה קִיּוּמָא דְאִין מִתְחִילִין לְקַדְשׁ הַלְּבָנָה רַק לֵאחַר דְּתַהֲוֵי כִּי יִתִּירָא וּלְפִי פִּירוּשׁוֹ ע"כ עַד שְׁבַעַה וְלֹא שְׁבַעַה בְּכָל־ל דְּבִיּוֹם ז' הָוֵי כִּי יִתִּירָא וְא"כ תִּרְנַנְיָהּ עַד וְלֹא עַד בְּכָל־ל קְאָמְרֵי כ"כ שָׁם הַגָּאוֹן הַגָּ"ל וְנִהְרֵי פְּשִׁיטָא לִיה דְּבִיּוֹם ז' כְּבָר הָוֵי כִּי יִתִּירָא וְא"כ גַּם לְפִי פִּירוּשׁ רְש"י ו"ל וְכָל הַמְּפָרְשִׁים ג"כ יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן דִּיּוֹם ז' וְלֹא שְׁבִיעֵי בְּכָל־ל דְּכִינּוֹן דְּבַהֲתַחֲלַת יוֹם שְׁבִיעֵי כְּבָר הָוֵי כִּי יִתִּירָא הָוֵי לְבָנָה יִשְׁנָה וְאִין לְבָרָךְ עָלֶיהָ וְאִם מְשׁוּם דְּפְשִׁיטָא לִיה דְּלֹא הָוֵי כִּי יִתִּירָא עַד סוּף יוֹם שְׁבִיעֵי וְכֵן פְּתַב רְש"י ו"ל בְּאַמַּת שָׁם בְּסִנְהֶדְרִין וְהַנְּמוּקֵי יוֹסֵף בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל וְתִרְנַנְיָהּ כַּר' יוֹחֲנָן וְנ"ל מִיְהוּ רַב יְהוּדָה סָבַר וְכו' לְמַהֲוֵי כִּי יִתִּירָה דְהוֹאֵי כְּמוֹ יִתֵּר שְׁלֶקֶשֶׁת וְכו' דְּהִינּוּ חֲצֵי הָעֵיגוּל וְהֵאֵי לְסוּף ז' הוּא עַכ"ל א"כ גַּם לְפִי פִּירוּשׁ הַגָּאוֹן בְּעַל מְנַחֵם עֲזַרְיָה ו"ל צָרִיף לְפָרֵשׁ כֵּן דְאִין מְבָרְכִין עַד סוּף יוֹם שְׁבִיעֵי וְכֵן פְּתַב הַב"י בְּאַמַּת בְּסִי' תַּכ"ו בְּשֵׁם שְׁעָרֵי אוֹרָה דְאִין מְבָרְכִין עַד אַחַר ז' יָמִים שְׁלֵמִים וְא"כ אֲדַרְבָּה כְּמוֹ בְּדַבְרֵי רַב יְהוּדָה הוּא עַד וְעַד בְּכָל־ל ה"נ בְּדַבְרֵי נְהַרְדְּעֵי דְאָמְרֵי עַד יוֹם ט"ו ג"כ עַד וְעַד בְּכָל־ל וּבִלְא"ה דְּבָרֵי הַגָּאוֹן בְּעַל מְנַחֵם עֲזַרְיָה ו"ל בְּעֲצָמָם תְּמוּהֵים וְסוּמֵר דְּבָרֵי עֲצָמוֹ וְכְבָר תְּמָה עָלָיו הַגָּאוֹן בְּעַל חַת"ס ו"ל בְּאו"ח סִי' ק"ב שְׁהָרֵי מְסִיִּים שָׁם בְּשׁו"ת מְנַחֵם עֲזַרְיָה דְּעוֹד יֵשׁ טַעַם שְׁאִין לְקַדְשׁ עַד יוֹם ז' מְשׁוּם דַּא"א לִז' יָמִים בְּלֹא שְׁבַת וְע"כ דְּכּוֹנְנָתוֹ דְאִין לְקַדְשׁ הַלְּבָנָה עַד שְׁיַעֲבֹר עָלֶיהָ יוֹם הַשְּׁבַת כְּמוֹ דְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ דְּמִשׁו"ה בְּעֵינֵן שְׁמַנָּה יָמִים לְקַרְבָּן וְכֵן לְמִילָה וְא"כ אֲדַרְבָּה מְשֵׁם מוֹכַח דְּבַעֲיֵנּוּ שְׁיַעֲבֹר כָּל יוֹם הַשְּׁבִיעֵי וְלָכֵן צְנוּתָה הַתּוֹרָה לְמוֹל בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי דְוּוֹקָא וְכֵן גְּבִי קָרְבָּן כְּתִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אִשָּׁה מְשׁוּם דְּבַעֲיֵנּוּ שְׁיַעֲבֹר עַל הַנּוֹלָד מְקַצֵּת יוֹם הַשְּׁבַת שֶׁל סוּף הַיּוֹם וּמְקַצֵּת יוֹם הַשְּׁבַת שֶׁל תְּחִילַת הַיּוֹם דְּהַקְפִּידָה הַתּוֹרָה שְׁיַעֲבֹר עַל הַנּוֹלָד הַכְּנִיסָה וְיִצְיָאָה וְהוּא כְּנָגֵד זְכוּר וְשְׁמוֹר דְּזְכוּר הוּא בְּתַחֲקִילָתוֹ וְשְׁמוֹר הוּא בְּסוּפּוֹ וְא"כ גְּבִי קִידוּשׁ לְבָנָה נְמִי אִין לְקַדְשׁ רַק עַד שְׁיַעֲבֹר עַל הַלְּבָנָה כְּנִיסַת שְׁבַת וְיִצְיָאָת שְׁבַת לְכַה"פ וְא"כ מְמִילָא אִין יְכוּלִין לְקַדְשׁ עַד שְׁיַעֲבֹרוּ ז' יָמִים שְׁלֵמִים דְּהָא בְּשְׁבַת אִין מְקַדְשִׁין הַלְּבָנָה וְא"כ הָאִיף פְּתַב דְּעַד ז' וְלֹא ז' בְּכָל־ל כָּל זֶה פְּתַב הַגָּאוֹן בְּעַל חַתְּם סוּפֵר ו"ל וּמְסִיִּים דַּא"כ אֲדַרְבָּה מוֹכַח דְּגַם בְּדַבְרֵי נְהַרְדְּעֵי הוּא ג"כ עַד וְעַד בְּכָל־ל וּמִן־תֵּר לְקַדְשׁ גַּם בְּיוֹם ט"ז וְאִי מְשׁוּם דְּפּוֹחֲתַת וְהוֹלְכַת תִּי' בְּזֵה דִי"ל דְּכְמוֹ בְּתַחֲקִילַת הַחוֹדֶשׁ אִין הַלְּבָנָה נִרְאִית עַד י"ח שְׁעוֹת אַחַר הַמּוֹלָד וְהַשְּׁתָא ק"ו אִם אוֹרָה אֵינָה נִרְאָה עַד אַחַר י"ח שְׁעוֹת כ"ש כְּשֶׁהִיא מְלָאָה וּמְאִירָה לְכָל עֵבֶר רַק שְׁמַתְחַסֵּר מְעַט מְעַט שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְגָּשׁ הַחֲסָרוֹן עַד אַחַר י"ח שְׁעוֹת לְכָל הַפְּחוֹת וְא"כ הִיָּה יְכוּל לְבָרָךְ לְכָל הַפְּחוֹת עַד י"ח שְׁעוֹת אַחַר חֲצֵי כ"ט י"ב תַּשְׁצ"ג שְׁהוּא כְּמוֹ שֶׁשׁ שְׁעוֹת בְּיוֹם ט"ז [כ"ה הַלְּשׁוֹן בְּחַתְּם סוּפֵר שָׁם אָבָל נ"ל שְׁהוּא ט"ס וְצ"ל שְׁהוּא כְּמוֹ י"ב שְׁעוֹת בְּיוֹם ט"ז שְׁהָרֵי חֲצֵי כ"ט י"ב הוּא י"ד יָמִים וִי"ח שְׁעוֹת וִי"ח שְׁעוֹת שְׁאִינוּ נִיפְרָר הַחֲסָרוֹן הוּא בְּס"ה ל"ו שְׁעוֹת וִי"ד יָמִים וְל"ו שְׁעוֹת הוּא י"ב שְׁעוֹת בְּיוֹם הַט"ז וְלָכֵן הַדְּבָר פְּשוּט דַּטְס"ה וְצ"ל י"ב] וּלְפַעַנ"ד יֵשׁ לְסִמּוּךְ ע"ז

בשעת הדחק עכ"ל הגאון בעל חתם סופר ו"ל שם וישיב בזה דברי הפנסת הגדולה
שהביא בשם שיטה אחת על סנהדרין שכ' בשם רבינו פרץ והמאירי ו"ל שגם ט"ז בכלל
הכשר ברפת הלבנה והגאון בעל דבר שמואל הביאו וכתב דאינו יודע טעמו של דבר
אבל בדברי הגאון בעל חת"ס ו"ל נתונדע לן טעמו של רבינו פרץ ו"ל ואני מוסיף על
דבריו דנ"ל ברור דכ"ה דעת הרמב"ם ו"ל ג"כ שהרי כתב בפ"ו מה' ברכות הלכה י"ז
שאם לא בירך עליה בליל הראשון מברך עליה עד ששה עשר יום בחודש עד שתמלא
פגימתה עכ"ל ולא כתב בפירוש דעד ולא עד בכלל וכמו שכ' הטור ו"ל ולכן נ"ל
דהרמב"ם ו"ל לשיטתו אג"ל דהא דאמרין דהמברך ברכה שאינה צריכה עובר
משום לא תשא אינו אלא מדרבנן ובכל מידי דרבנן קיי"ל דעד ועד בכלל [והטעם הוא
כמו שכ' בחת"ס משום דלא ניקר החסרון עד אחר יום ט"ז] וגם הוי דומיא דעד יום ז'
של רב יהודה דהתם נודאי דעד ועד בכלל וכמו שפ"י רש"י ו"ל להדיא וא"כ הרי יש לנו
תנא דמסייע לדעת רבינו פרץ והמאירי ו"ל והוא ניהו רבינו הגדול הרמב"ם ו"ל ואמנם
למעשה אין לנו מזו מדברי רבינו הטור ו"ל והשו"ע שכ' בהדיא דעד ולא עד בכלל וכן
הספ"ם הפר"ח ו"ל וכל האחרונים ו"ל וגם הגאון בעל חת"ס ו"ל לא כתב רק שיש
לסמוך ע"ז לכתיבה בשעת הדחק ונראה פנונתו דמש"כ שיש לסמוך ע"ז לכתיבה
ר"ל שמונתר להורות הוראה לכתיבה לקדש ביום ט"ז אף אם היה שעת הדחק והיינו
שהיתה מקושה בעבים מתחילה ולא היו יכולין לקדשה מקודם אבל אם היתה הלבנה
נראית בזמנו ופשוטו איזה אנשים ולא קדשו הלבנה לדידהו אסור לקדש ביום ט"ז פן
נ"ל פנונתו בזה אף מ"ש אח"כ בד"ה אף נ"ל וא"כ בדיעבד שכתב הורה זקן מעכ"ת נ"י
אין מזחזיחין אותו תמוה דהא כבר כתב בעצמו מתחילה שיש לסמוך ע"ז אפילו לכתיבה
[והדבר צ"ע]: וילעגנן הספק השלישי אם הנה ט"ו יום חשבנין מעל"ע ואם היה בחצי יום
א' למשל מותר לקדש עד חצי יום ב' ואף שהוא יום ט"ז מיום המולד או דילמא דאמרין
בזה מקצת היום פכולו הנה בתחילה צריף שתדע שספק זה אין להסתפק בו רק אם
נפרש דט"ו יום ממש קאמר ולא מחצית של כ"ט י"ב תשצ"ג דאם נפרש בדברי
המהרי"ל בתשובה שהביא הרמ"א בהג"ה בסי' תכ"ו תו בטל את הספק הזה דכל שעבר
מחצית של חידושה של לבנה אסור לקדש רק דהספק הוא אם נימא דעד ט"ו יום שלמים
מותר לקדש אז חל הספק אם ר"ל מעל"ע או דאמרין מקצת היום פכולו ואי אמרין
דמקצת היום פכולו יש בזה קולא וחומרא דאם היה המולד בתחילת ליל א' למשל הוי
קולא דמותר לקדש עד סוף יום א' ואף דמחצית החידושה כבר נשלם בששה שעות מקודם
אבל להיפך אם היה המולד בסוף יום א' שעה אחת קודם הלילה ג"כ אין לקדש רק עד
סוף יום א' ואף דאפתי לא עבר מחצית של כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג דמחצית הנה לא
יושלם רק בי"ז שעות ביום ט"ז ובכה"ג הוי חומרא גדולה.

אבל אם נימא דחשבנין מעל"ע לעולם הוי קולא דכל זמן שלא עברו ט"ו יום שלמים
מיום המולד מותר לקדש. והנה בספק הזה כבר נסתפק בזה השואל בשו"ת מהרי"ל סי'
ק"נ והשיב דכיון דכ' התשב"ץ נאגודה דחשבנין מהמולד היינו משום דאזלינן בתר מילוי
פגימה הלכך יש לחשב פלגא דכ"ט י"ב תשצ"ג מהמולד.

ולכאורה צריף להבין דמה זו תשובה על השאלה דהא השואל לא שאל לו רק אם חשבנין
מעל"ע או לא והוא השיב לו דיש לחשב פלגא דכ"ט ויהי כטענו חזטין והודה לו

בשעורין. ואמנם למש"כ לעיל ניקח דהשואל דנסתפק לו אם תשבינו מעל"ע ע"כ דהנה
מפרש דט"ו יום ממש קאמרינו וע"ז השיב לו דתשבינו פלגא דמולד הקבנה וא"כ נפל
הספק לגמרי.

ואכן מד' המג"א בסי' תכ"ו נראה דהוא מתלוקת הטור עם השו"ע דהטור דכ' מיום
המולד משמע דלא בעינו מעל"ע דתליא ביום ואף אם הנה המולד בסוף היום נחשב ליום
שלם אבל השו"ע שכ' משעת המולד משמע דס"ל דבעינו מעל"ע ותרנונייהו ס"ל
דנהרדעי דאמרי עד ט"ז הוא דווקא ולא מתצית מחידושה של לבנה כמו דסבר המהרי"ל
וכן משמע באמת פשטיות דברי הגמ' דאמרה עד ט"ז ומשמע דתליא בימים דלפי דעת
המהרי"ל לעולם ליפא ט"ו יום שלמים מזמן המולד והיכי אמר עד ט"ז וליפא למימר
דלא דק דהא לקולא לא אמרינו דלא דק אלא ונדאי הדבר ברור דהש"ס ס"ל ט"ו יום
שלמים משעת המולד וכ"ה דעת הרמב"ם והטור והשו"ע והמהרי"ל ז"ל יחיד הוא בדבר
זה ומה דהכריח המהרי"ל פן דהא תיכף לאחר שתתמלא פגימתה דהיינו לאחר מתצית
החידושה תיכף מתחלת לחסור אין פאן הכרח כלל דוודאי כל ששה שעות הראשונות
מעת שמתחלת לחסור אין ניכר כלל לעולם החסרון וכמו שכ' החת"ס הנ"ל דק"ו הוא
מתחילת המולד דכל ששה שעות מתוה קוטנה אינה נראית כלל בשום מקום ואף לבני
מערבא כ"ש בעת ששה שעות הראשונות שמתחלת לחסור אינו ניכר החסרון בעולם
כלל ולא נתמעט האור שלה פ"פ תבל באלו ששה שעות ממוות שהיתה וא"כ מה בכך
שהולכת ומתחסרת הא מ"מ מאירה כמקדם והלכך מותר לקדש עד שיעברו ט"ו יום
שלמים מזמן המולד דהיינו עד סוף ששה שעות שמתחלת לחסור וכן דעת הגאון מו"ה
יעב"ץ זצ"ל בסידור שלו דיש לקדש עד ט"ו יום שלמים מזמן המולד ודלא כמהרי"ל
והרמ"א ז"ל: ובאמת שגם מד' הרמ"א ז"ל אינו הכרח שפוסק כמהרי"ל רק שכ' ואין
לקדש ור"ל דלכתחילה אסור להמתין עד ט"ו יום שלמים אבל בדיעבד ובפרט בשעת
הדחק שלא היתה נראית מתחילה אפשר דמודה להמחבר דמותר עד אחר שיעברו ט"ו
יום שלמים ובזה ניקח שלא כתב בלשון וי"א דאין לקדש דהא באמת נראה דהטור
והמחבר לא ס"ל כמהרי"ל והו"ל לכתוב וי"א אלא וודאי כמו שפכתתי דהרמ"א לא
חשש לדעת המהרי"ל רק לענן לכתחילה: והיוצא לנו להלכה מפל מה שכתבנו בדדיעבד
ובפרט בשעת הדחק מותר לקדש אפי' בכרחה כל זמן שלא עברו ט"ו יום מעל"ע מזמן
המולד אבל לאחר שעברו ט"ו יום שלמים יכולים לקדש בלא שם ומלכות מיהת ולסמוך
על דעת רבינו פרץ והמאירי ז"ל שמתירים כל יום ט"ז והמורה שמתיר לקדש אפילו
בכרחה ביום ט"ז אין מזחזיחין אותו וכמו שכ' החת"ס ז"ל אף לפי דעת החת"ס סופר ז"ל
אין לקדש כל יום ט"ז רק בתוה י"ח שעות שאחר מתצית המולד דהיינו ט"ו יום שלמים
וי"ב שעות ומיהו מהשכ' החת"ס עוד סברא דמותר לקדש עד יום כ"ב בחודש ע"ז
בנודאי אין לסמוך כלל ואפילו לברך בלא שם ומלכות ונראה דגם הוא ז"ל לא כתב פן
רק לפלפולא בעלמא: וממובא דברינו אנו למדים דהגאון בעל ספר יהושע דהפריז על
המדה וכתב דאחר מחצות המולד ואפילו אם הוא ביום ט"ו אסור לקדש ואפילו בלא
שם ומלכות טעות הוא בידו וח"ו לסמוך עליו ולא עיין דהרמב"ם והטור והמחבר לא
ס"ל כמהרי"ל וגם לא עיין במג"א ובכל דברי האחרונים דמפרשים בהדיא דהמחבר לא
ס"ל כמהרי"ל וגם לא ראה דברי הגאון יעב"ץ בסידור שלו דפסק להדיא דמותר לקדש

עד שיעברו ט"ו יום שלמים וכן נ"ל עיקר להלכה בעזר השם: ורע עוד דגם בהתחלת הזמן קידוש הלבנה יש ד' דעות בזה.

(א) דעת הרמב"ם ו"ל דמותר לקדש אפילו בלילה הראשונה של מולד הלבנה ואדרבה עיקר מצותה היא בלילה הראשונה שכ' דאם לא קדש בלילה הראשונה מקדש והולך עד יום ט"ז.

וכ"ה דעת הסמ"ג וכן כתב במג"א בשם ס' הקנה דמצנה מן המוכר לקדש ביום ראשון. (ב) דעת תלמידי רבינו יונה ו"ל בברכות בפ' תפלת השחר דאין לברך רק אחר ג' ימים שקודם לכן אין אדם נהנה מאורה ומפרש דמש"כ במס' סופרים דאין לברך עד שתתבסם היינו עד אחר ג' ימים.

(ג) הוא דעת הגאון בעל מנחם עזריה בתשובה דסובר דאין לקדש עד יום ז' אבל ביום ז' מותר לקדש ומפרש דמה דאמר רב יהודה עד שבעה קאי על התחלת הזמן ומפרש דעד שבעה ולא שבעה בכלל.

ואמנם כבר כתבתי לעיל דהוא סותר דברי עצמו דלפי מש"כ בטעם השני דצריך לעבור עליה יום השבת כמו במילה וקרבו ע"כ דעד ועד בכלל קאמר וכמו שתמה עליו בתם סופר הנ"ל.

(ד) הוא הגאון הקסיד מוהר"י גיקטילייא בעל שערי אורה ונביאו הב"י שכ' בתשובה שע"פ הקבלה אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים. הרי לה ד' שיטות והבחר יבחר: וכן בסוף הזמן יש ד' שיטות.

(א) דעת מהרי"ל. (ב) דעת הרמב"ם והטור והמחבר ו"ל.

(ג) דעת רבינו פרץ והמאירי ו"ל דסברי דגם ביום ט"ז מותר לקדש. (ד) דעת החת"ס דאין קדש רק בתוך י"ח שעות שאחר מחצית המולד ומיהו מש"כ שם עוד סברא דיש לקדש עד יום כ"ב נראה דלא כתב רק לפלפולא בעלמא: ואידי דאיירי בדיני ברפת הלבנה ראיתי לכתוב דמה שאנו נוהגין לומר שלום עליכם אחר דוד מלך ישראל חי וקים הנה המעיין בפרי חדש בסי' תכ"ו מש"כ בשם המטה משה משמע קצת דצריך לאומרו קודם דוד מלך ישראל חי וקים עוד באתי לכתוב בכאן מה שיש לתמוה הפלא ופלא על הגאון בעל ס' ספר יהושע במש"כ דגם הפנסת הגדולה שכתב בשם תלמידי הר"ף והמאירי שכ' דעד ועד בכלל אין ר"ל דמותר לקדש אחר מחצית מכ"ט יום ומחצה אלא ר"ל להקפיד להקמיר דאם נתאחר המולד יום או יומים אחר ר"ח מ"מ אינו מותר לקדש רק ט"ז ימים מר"ח ויותר מכאן אסור ואף שהוא בתוך מחצית כ"ט יום וכל דבריו ו"ל אלו אינו אלא מן התימה דמלבד דאין טעם לזה דלמה יהא אסור לקדש אח"כ דהא בהדיא אמרינו דיכול לקדש עד דתהוי פי נפאי עוד שגה בזה שגיאה גדולה דאינו במציאות פלל דיתאחר המולד שני ימים או שלשה אחר ר"ח ואפילו יום אחד אחר ר"ח אינו בנמצא פלל ואפי' ביום ר"ח עצמו אינו בנמצא שיפול המולד אחר חצות רק בר"ח שבט נמצא לפעמים פשחשון וכסלו שניהם חסרים אבל למחרת ר"ח לא נמצא בעולם פלל וכלל: וגם מש"כ שם דדעת כל הראשונים והאחרונים ו"ל דאין לקדש אחר מחצית של כ"ט יום אינו אמת דבדברי הראשונים לא נמצא אפילו רמז רמיזא מזה דהא לא

הַעֲתִיקוּ רַק לְשׁוֹן הַגְּמָרָא וְאֶדְרָבָא מִפְּשִׁטֵּיּוֹת דְּבַרֵּי הַגְּמָרָא וְהָרֵאשׁוֹנִים ו"ל מִשְׁמַע דְּיָכוֹל
לְקַדֵּשׁ עַד שְׂעֵבְרוּ ט"ו יוֹם שְׁלָמִים וְדָלָא כְּדַעַת הַמְּהַרֵּי"ל ו"ל: